BIBLIOTHECA JAVANICA

uitgegeven door het

KON. BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

5

HET OUD-JAVAANSCHE BRAHMĀṆḌA-PURĀṆA

Proza-tekst en Kakawin

uitgegeven en van aanteekeningen voorzien

door

Dr. J. GONDA

Hoogleeraar te Utrecht

~~4655~~
~~5~~
7119 B5

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0062 4798

BRAHMĀṆḌA-PURĀṆA

Uitgegeven met steun van
K. G. P. A. A. Mangkoenagara VII te Soerakarta
en K. G. P. A. A. Pakoe Alam VII te Jogjakarta.

2 6 OCT. 1932

BIBLIOTHECA JAVANICA

uitgegeven door het

KON. BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN
EN WETENSCHAPPEN

5

HET OUD-JAVAANSCHE BRAHMĀṆḌA-PURĀṆA

Proza-tekst en Kakawin

uitgegeven en van aanteekeningen voorzien

door

Dr. J. GONDA
Hoogleeraar te Utrecht

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Aan de nagedachtenis
van mijn hoogvereerden Leermeester
Prof. Dr. W. CALAND.

INHOUD

Blz.

Inleiding 1

Proza-tekst 48

Kakawin 183

Aanteekeningen bij den Proza-tekst 226

Glossarium 358

Register van Eigennamen 367

Het ligt in het voornemen van de Redactie en den Auteur een vertaling als afzonderlijk deel te laten verschijnen. Een beschouwing over inhoud en compositie van het werk, vergeleken met de naastverwante Sanskrit teksten, zal, vermoedelijk binnenkort, in de Acta Orientalia gepubliceerd worden.

INLEIDING

De eer, het eerst de aandacht gevestigd te hebben op den belangrijken tekst, die bekend staat als het Oud-Javaansche Brahmāṇḍa-Purāṇa komt toe aan R. FRIEDERICH, die in zijn „Voorloopig Verslag van het Eiland Bali", gepubliceerd in de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, deelen XXII en XXIII, een uitvoerige bespreking aan dit geschrift wijdde [1]). De Balineesche „Pandita's" hadden hem, zoo deelt hij mee [2]), den inhoud van dit Purāṇa verteld, „onder voorwaarde om geen ongewijden daarmee bekend te laten worden". Aan deze voorwaarde heeft hij zich niet gehouden; uit wat hij in het verdere gedeelte van zijn Verslag onder het hoofd „Godsdienst" over den inhoud van het werk verhaalt blijkt, dat hij een behoorlijke kennis daarvan heeft bezeten, al bevatten de volledigste handschriften die we van dezen tekst bezitten meer dan die gedeelten welke hij in het kort weergeeft. Dat het ook niet zijn bedoeling was den ganschen inhoud mee te deelen, blijkt uit de woorden die zijn overzicht besluiten [3]): „Het is hier niet de plaats, om verder over den inhoud des Brahmandapoerâna uit te wijden; te hopen is het, dat dit werk in korten tijd geheel moge kunnen beärbeid worden".

Deze hoop werd uitgesproken in het jaar 1849 en tot op den huidigen dag is zij niet in vervulling gegaan! Het mag op het eerste gezicht vreemd schijnen, dat een uitgave en bewerking van dezen tekst, waarvan het groote belang, zooals ik hieronder — haast ten overvloede — in korte woorden zal schetsen, zoo duidelijk is, nadat er reeds toen, tijdens het eerste begin van de meer wetenschappelijke beoefening van het Javaansch, op uitvoerige wijze

1) Aldaar, XXII, pp. 10, 11; 43—50.
2) Aldaar, p. 10.
3) Op p. 50.

de aandacht op was gevestigd, meer dan 80 jaren op zich heeft doen wachten.

Weliswaar zijn er na FRIEDERICH nog meerdere geleerden geweest, die zich ernstig met onzen tekst hebben bezig gehouden. Aan den onvermoeiden VAN DER TUUK is het te danken, dat we een aantal lontars en papierafschriften, de laatste met vele adnotaties van zijn hand voorzien, bezitten, die thans als basis voor een uitgave kunnen dienen [1]). Later heeft Dr. H. H. JUYNBOLL een studie aan een deel van de proza-redactie, vergeleken met de overeenkomstige passage uit de kakawin-bewerking van dezelfde stof, in het licht gegeven [2]); in zijn Catalogus der Javaansche handschriften heeft dezelfde geleerde nog op enkele bijzonderheden attent gemaakt [3]).

Weer een aantal jaren verder is het Dr. PIGEAUD geweest, die in zijn uitvoerige werk over de Tantu Panggĕlaran een inhoudsopgave van het Brahmāṇḍa-Purāṇa heeft gepubliceerd, en getracht een aantal gegevens uit dit werk te putten, welke opheldering konden geven in de duistere punten van de Oud-Javaansche godsdienstige literatuur [4]).

Maar tot een uitgave van den tekst is men nog niet gekomen, wat gezien den omvang van de onderneming en de moeilijkheden die er zich bij voordoen begrijpelijk is. Immers behalve op de bezwaren, waarop men bij Oud-Javaansche teksten steeds stuit: een verre van volmaakte kennis van de taal en een onzekere overlevering, komt er hier nog bij, dat het werk een groot aantal Sanskrit verzen en -citaten bevat, die meestal in zeer corrupten toestand zijn bewaard gebleven. Bovendien zal het duidelijk geweest zijn, dat ook de Javaansche gedeelten, die veelal zeer nauw met de citaten samenhangen, pas recht begrijpelijk worden, wanneer de

---

1) Ook in zijn Notes on the Kawi Language and Literature, in J. R. A. S., N. S., XIII, p. 47 spreekt hij over het werk; hij deelt daar eenige śloka's uit het begin mee. — Men verg. ook Notulen Bat. Gen., XVII (1879), p. 3 en vooral de merkwaardige mededeelingen aldaar, XV (1877), pp. 78—81.

2) H. H. JUYNBOLL, Het Oud-Javaansche Brahmāṇḍapurāṇa, Bijdr. Taal-, Land- en Volkk. 51 (1900), pp. 272 en vlgg.

3) Supplem. Catal. Jav. en Mad. hss. Leidsche Univ. Bibl., II, pp. 166 vlgg.

4) TH. G. TH. PIGEAUD, De Tantu Panggĕlaran, Leidsche diss., 1924, pp. 310—319.

Sanskrit woorden terecht gebracht zouden zijn. En zou dit op bevredigende wijze kunnen geschieden, zoolang men geen vergelijkingsmateriaal bezat? Immers, men meende, dat er in de Indische literatuur geen tekst was, geheel parallel aan ons geschrift [1]); hetgeen een misvatting is gebleken [2]).

Er zijn Voor-Indische teksten, waarin men nagenoeg den geheelen inhoud van onzen tekst terugvindt en die zich over bijna het gansche werk vergelijken laten. Slechts in ondergeschikte details, kwesties van woordkeus en dergelijke (vooral in de citaten goed te constateeren) en in de volgorde kan men voortdurend onderlinge afwijkingen waarnemen. Doch het vergelijken met deze geschriften lost niet alle moeilijkheden op. Vragen als: hoe vatte de Oud-Javaansche vertaler of bewerker den Sanskrit tekst, dien hij gebruikte op, begreep hij alles, was hij nauwkeurig, vertaalde hij letterlijk of bewerkte hij vrij?; dan ook: hoe zag zijn grondtekst er uit, met welken tekst stemde deze het meest overeen?, en: is het Javaansche werk van den oorspronkelijken „vertaler" afkomstig

---

1) Vgl. PIGEAUD, p. 318: „In d'Indische literatuur schijnt 't Brahmāṇḍapurāṇa in z'n geheel nog niet aangewezen te zijn, wel kleinere geschriften die er toe behooren". Deze meening is zonder twijfel geput uit WINTERNITZ, Geschichte der indischen Litteratur, I, p. 480, waar gezegd wordt: „Mit diesem Werke, welches nach einer Angabe des Matsya-Purāṇa das Brahman-Ei (brahmāṇḍa) verherrlichen soll, verhält es sich nicht viel anders als mit dem Skanda-Purāṇa (d. w. z. er zou geen geheel werk van dien naam bestaan, doch slechts een aantal grootere of kleinere teksten, die pretendeerden deel van dit Purāṇa uit te maken). Es gibt wohl einige Handschriften, die ein einzelnes Werk mit diesem Titel enthalten sollen, und fern von Indien auf der Insel Bali ist ein Brahmāṇḍa-Purāṇa das einzige heilige Buch der dortigen śivaïtischen Sekte. Die meisten unserer Handschriften enthalten aber nur Māhātmyas . . . ., Stotras und Legenden". Aan deze woorden uit, op z'n laatst, 1907 voegde WINTERNITZ in de Nachträge in deel III (1922) niets toe. Hoogstwaarschijnlijk berust het gezegde op de Preface van WILSON's Vishṇu Purāṇa, ed. HALL, London, 1864, pp. LXXXIV—LXXXVI, waar men o.a. vindt: „The facility with which any tract may be thus attached to the *non-existent original*, and the advantage that has been taken of *its absence* to compile a variety of unauthentic fragments . . . ." (cursiveering van mij). Wat WILSON echter verder meedeelt is van belang, doch kan aanleiding gegeven hebben tot misverstand. — Over de Indische Brahmāṇḍa-Purāṇa editie, zie beneden, p. 15.

2) Hij is echter bij Javanici bekend geweest, vgl. Not. Batav. Gen. 1877, p. 79.

of is het soms gedeeltelijk (of zelfs geheel) een jongere bewerking?, dergelijke vragen blijven zich aan ons opdringen.

Voegt men bij dit alles de omstandigheid, dat de Purāṇa-literatuur, op zichzelf van enormen omvang, nog betrekkelijk weinig onderzocht is, wat bij de bewerking van een in het Javaansch geschreven Purāṇa, waaraan door de deskundigen op dit gebied nog niet de minste aandacht is besteed, dubbel voelbaar wordt, dan hoop ik, dat de lezer, die in mijn werk menige tekortkoming zal opmerken en vele verbeteringen zal kunnen aanbrengen, mij de noodige clementie niet zal willen onthouden!

Afgezien er van, dat bij onze nog steeds zeer lacuneuze kennis van de Javaansche taal en letterkunde de publicatie van iederen tekst een verrijking van materiaal voor deze takken van wetenschap beteekent, ligt het belang van onzen tekst mijns inziens vooral in de volgende omstandigheden. Het Oud-Jav. Brahmāṇḍa-Purāṇa is zonder twijfel, althans in verreweg het grootste gedeelte, een directe bewerking uit een Sanskrit tekst, staat in de Javaansche letterkunde dus aan het begin van een steeds meer van het er in vertegenwoordigde literatuur-type afwijkende reeks godsdienstige geschriften [1]), laat zich als zoodanig uitstekend vergelijken met de parwa's, d. i. met de Javaansche Mahābhārata-bewerking [2]) en is voor den Sanskritist van interesse, omdat

---

1) Weliswaar schijnt de inhoud van den tekst, zooals PIGEAUD, p. 318 reeds opmerkte, in de overige oudere literatuur (maar hij voegt er terecht voorzichtig aan toe: „voor zoover onze geringe kennis daarvan gaat") niet zeer populair geworden, doch dit belet niet te veronderstellen, dat hij een object van studie in kringen van geleerden en geestelijken is geweest. Men zal er dan een specimen van dharma-letterkunde (vgl. PIGEAUD, p. 31, BERG, Inleiding tot de studie van het Oud-Javaansch, pp. 90 en vlgg.) in kunnen zien. Bovendien, zooals door Dr. R. GORIS, Bijdrage tot de kennis der Oud-Jav. en Balineesche theologie, Leidsche diss. 1926, in het licht is gesteld, hebben de Purāṇa-teksten een vèrstrekkenden invloed geoefend op de Hindoe-Javaansche, Balineesche en Javaansche godsdienstige opvattingen en gebruiken.

2) Naar den inhoud, bijzonderheden in den bouw, overeenkomst in de wijze van bewerking, taal en stijl, enz.

het een van de Indische traditie onafhankelijk geworden Purāṇa-tekst bevat [1]).

Een min of meer uitvoerige bespreking van de verschillende problemen waarvoor deze tekst ons stelt zou de mij toegemeten plaatsruimte ver overschrijden. Ik wil mij daarom hier beperken tot enkele oriënteerende opmerkingen en stel mij voor elders op sommige punten nader terug te komen. Om dezelfde reden worden (in het eerste deel) slechts de proza-tekst en de metrische bewerking gepubliceerd, voorzien van hoofdzakelijk tekst-critische en in mindere mate exegetische aanteekeningen, die te zamen met een glossarium en een naam-register 't tweede gedeelte zullen vormen. Een vertaling te geven ligt echter eveneens in mijn voornemen, doch ik zou dit willen uitstellen tot de nadere studie van het door den tekst geboden materiaal eenigszins gevorderd zal zijn. Tot zoolang zal de belangstellende lezer uit het bovengenoemde inhoudsoverzicht van Dr. PIGEAUD zich een behoorlijk denkbeeld van de stof kunnen vormen en met weinig zoeken den weg in den tekst kunnen vinden [2]).

Ik acht mij evenwel verplicht uitvoeriger rekenschap te geven van de wijze waarop ik het handschriften-materiaal verwerkt heb, daar ik, zonder te willen generaliseeren, gemeend heb althans voor dezen tekst van de bij Oud-Javaansche geschriften veelal gevolgde methoden van uitgeven te moeten afwijken, omdat de manuscripten grootendeels duidelijke blijken van onderlinge, zij het dan wellicht niet oude, verwantschap vertoonen.

24 Januari 1932.

---

1) Reeds A. WEBER, Ind. Stud. II, 131 noemt het, alsmede WINTERNITZ, t.a.p. Bij de Purāṇa-kenners PARGITER en KIRFEL heb ik het, voorzoover ik mij herinner, niet genoemd gevonden.

2) Men zie ook het korte inhoudsoverzicht op p. 23.

Het Sanskrit woord p u r ā ṇ a beteekent op zichzelf niet meer dan „voormalig, oud", als substantief „zaken, vertellingen uit den vroegeren tijd, oude geschiedenis" [1]). In de Indische literatuur heeft het echter een meer speciale beteekenis gekregen: het duidt daar aan een onderling nauw verwante klasse van godsdienstige geschriften, die voor de latere Indiërs, onder het zoogenaamde Hindoeïsme, ongeveer van dezelfde beteekenis zijn als eens de Veda's het voor hun Brahmanistische voorvaderen waren. De geloovige Hindoes zelf beschouwen deze werken niet alleen als oeroud, maar zelfs als van goddelijken oorsprong; zij zijn gelijkwaardig aan den Veda [2]), ja wel meer dan dat, reeds eerder door een godheid gemaakt en aan de menschen gegeven [3]), soms zelfs zijn ze de godheid zelve [4]).

Zooals in eenige dezer werken — ook in het onze — verhaald wordt [5]), was de ṛṣi Kṛṣṇa Dvaipāyana, die de Veda's ordende, ook de compilator van de Purāṇa's. Hij had namelijk vier leerlingen, onder wie hij den eerst nog een eenheid vormenden Veda verdeelde. Daarna nam hij „vertellingen, episoden, zangen en voorschriften" [6]) en leerde deze stof aan zijn vijfden discipel, Romaharṣaṇa of Lomaharṣaṇa. Daarop vervaardigde hij, nu ook Vyāsa genoemd, het Mahābhārata. Romaharṣaṇa maakte van zijn

---

1) D. i. purāṇam ākhyānam; „geschiedenis van personen uit ouden tijd" (Sāyaṇa).

2) Vedasaṃmita, Vedaiḥ saṃmita, bv. Vāyu Pur. 4, 11; 21, 3; Viṣṇu Pur. 1, 1, 3; Mhbh. 12, 12983 e.a.

3) Men verg. bv. het laatste hoofdstuk van het Viṣṇu Pur. (6, 8), speciaal vs. 42; Bmḍ. Pur. 2, 47; Matsya Pur. 1, 28; Liṅga Pur. 1, 2, 1; Märk. Pur. 137, 2—4, e.a.

4) Padma Pur. 1, 62, 8.

5) Bmḍ. Pur. 1, 34, 12—16; Vāyu Pur. 60, 12—16; Viṣṇu Pur. 3, 4, 7—10; het Oud-Jav. Bmḍ. Pur. bevat deze mededeeling ook.

6) Volgens Bmḍ. Pur. 1, 34, 21 e.a.: ākhyānaiś cāpi upākhyānair gāthābhiḥ kalpajoktibhiḥ | purāṇa-saṃhitāṃ cakre purāṇārthaviśāradaḥ ||.

Purāṇa-saṃhitā zes versies en onderwees deze aan zijn leerlingen, aan ieder één. Drie hunner maakten eigen saṃhitā's, en deze met den tekst van hun meester golden van toen af als de mūla-saṃhitā's, de „wortel-verzamelingen", grondteksten voor de andere Purāṇa's. Als het genoemde epos zouden deze teksten dienen om hen die niet het recht hadden den Veda te bestudeeren toch de heilswaarheden te doen kennen [1]).

Dat deze teksten en het Mahābhārata aan denzelfden auteur worden toegeschreven is zeer begrijpelijk, daar ook ons de nauwe verwantschap zoowel in vorm als in inhoud tusschen beide opvalt; men kan in velerlei opzichten de zoogenaamde „wetboeken" nog als derde in dezen bond opnemen. De taal en versificatie van deze drie literatuur-soorten zijn gelijk, de stof vertoont vaak groote overeenstemming, soms hebben ze onderling vele achtereenvolgende verzen gemeen. Het is dikwijls moeilijk de grenzen tusschen hen te trekken: in sommige opzichten kan men het Mahābhārata als een Purāṇa beschouwen en het Harivaṃśa, het „aanhangsel" van het groote epos is eigenlijk bijna niets anders.

Reeds in zeer oude tijden wordt er van Purāṇa's gesproken, en het is niet onmogelijk, dat er al vroeg bepaalde werken mee bedoeld worden [2]), doch het kan ook zijn, dat wij er dan nog veelal losse tradities en vertellingen onder moeten verstaan [3]). Andere plaatsen in de oudere literatuur laten echter geen twijfel: zoo bevat het Dharmasūtra van Āpastamba, een leerboek, dat waarschijnlijk ongeveer in de IIIe E. voor Chr. gesteld moet worden, naast drie citaten uit „een Purāṇa" ook een mededeeling uit een met name opgegeven werk, het Bhaviṣyat-Purāṇa [4]). En het is als volkomen zeker te beschouwen, dat er al langen tijd voordat het Mahābhārata zijn definitieven vorm kreeg werken van dien naam bestonden.

---

1) „De vijfde Veda", volgens Chāndogya-Upaniṣad, VII, 1, 2 en 7, 1.

2) Atharva-Veda, 11, 7, 24: ṛcaḥ sāmāni chandāṃsi purāṇaṃ yajuṣā saha; 15, 6, 4: itihāsa, purāṇa, gāthāḥ, nārāśaṃsīḥ, en andere teksten.

3) Vgl. bv. WINTERNITZ, Gesch. d. ind. Lit. pp. 260 vlg., PARGITER, Anc. Ind. hist. trad., p. 27.

4) Dat dit citaat in het tegenwoordige Bhaviṣya-Purāṇa (vgl. MACDONELL, Sanskrit Literature, p. 302) niet gevonden is (WINTERNITZ, t.a.p., p. 441), mag geen bezwaar zijn: dit doet zich meer voor in dergelijke gevallen, ook bij Āpastamba. De bedoelde citaten zijn zeer uitvoerig besproken door PARGITER, t.a.p., pp. 43 en vlgg.

Het epos constateert dit uitdrukkelijk, het noemt zich zelf een Purāṇa en begint geheel op dezelfde wijze als de meeste ons thans bekende specimina van deze soort van literatuur [1]).

Wat nu de stof betreft, die in deze werken behandeld wordt, daarover spreken zij zelf; de belangrijkste hunner toch geven de volgende definitie [2]), welke ook door Amarasiṃha in zijn woordenboek wordt opgegeven [3]): „Schepping, secundaire schepping, genealogie, Manu-perioden en geschiedenis der geslachten, daaruit bestaat een Purāṇa, dat de vijf karakteristieke kenmerken bezit". Hierbij worde onder schepping (sarga) verstaan: de kosmogonie, het ontstaan van het Heelal uit zijn materieele oorzaak, de eeuwige oer-materie; onder secundaire schepping (pratisarga) [4]) de periodieke herschepping van de wereld na den tijdelijken ondergang aan het einde van iederen „dag van Brahmā", den Schepper (kalpa, „aeon"), onder genealogie die der goden en ṛṣi's, onder Manu-perioden de beschrijving van de tijdperken, veertien in getal, die in een aeon gaan, in elk waarvan het menschdom weder opnieuw door een eersten stamvader [5]) wordt voortgebracht, en onder geschiedenis der geslachten (vaṃśānucarita) de geschiedenis van de koninklijke families die over de aarde heerschten gedurende de vier yuga's, de bekende tijdperken.

Wanneer wij nu de thans bestaande Purāṇa-teksten, waarvan er achttien zijn [6]), nader bezien, dan blijkt ons spoedig, dat geen

---

1) Mhbh. 1, 54 vlgg., e.a. (Calc.). Nader bij Holtzmann, Das Mahābhārata, IV, pp. 29 vlgg., Hopkins, The great Epic of India, pp. 47 sqq.

2) Sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca | vaṃśānucaritaṃ caiva Purāṇaṃ pañcalakṣaṇam. Verg. Bmḍ. Pur. 1, 1, 37; Vāyu Pur. 4, 10; Matsya Pur. 53, 64 e.a.

3) Amarakośa 1, 1, 5, 6, als derde pāda: vaṃśānuvaṃśacaritam. — Pañcalakṣaṇa wordt meestal als neutrum opgevat en is dan synoniem met Purāṇa.

4) Het Petersb. Wdb. vertaalt: „Weiterschöpfung, die fortgesetzte Schöpfung aus dem Urstoffe", Wilson spreekt van een „creation of the secondary order" (Wilson, Vishṇu Pur., ed. Hall, I, p. 55), Pargiter (t.a.p., p. 36) onderscheidt het van de „original creation" als „dissolution and re-creation". Een meer uitvoerige beschrijving bv. bij Wilson, t.a.p., Preface, p. XCIII; zie ook Kirfel, P. P., p. XLVII.

5) Wilson spreekt wel van „patriarchate", t.a.p. V, 2, p. 112.

6) Nl.: Brahma-, Padma-, Viṣṇu-, Vāyu-, Bhāgavata-, Nārada-, Mārkaṇḍeya-, Agni-, Bhaviṣya-, Brahmavaivarta-, Liṅga-, Varāha-, Skanda-,

hunner in behandelde stof met de door hen zelf gegeven definitie overeenstemt. Enkele hebben minder dan de vijf genoemde onderwerpen, andere weer veel meer, weer andere handelen hoofdzakelijk over geheel verschillende dingen. Tot de niet onder de vijf lakṣaṇa's gerangschikte stof behooren onder meer Brahmaansche leeringen en rituaal, „dharma", rechten en plichten van kasten en levensstadia, beschrijvingen van ceremoniën, godsdienstige feesten, heilige plaatsen, ook hoofdstukken over philosophie (vooral Sāṃkhya en Yoga), een meer uitgebreide geographie en astronomie, legenden, enz.

Merken wij dan tevens op, dat er meermalen wordt gezinspeeld op gebeurtenissen uit lateren tijd, zoo op de invallen der Hunnen, dat soms zelfs bekendheid met het Oude Testament, ja zelfs met Akbar en de Engelschen [1]) blijkt (in het reeds, zooals we zagen, door Āpastamba genoemde Bhaviṣya(t)-Purāṇa komt een passage voor met Engelsche woorden!), dan wordt ons tevens duidelijk, dat onmogelijk de gansche inhoud van al deze teksten uit vroegen tijd kan stammen [2]).

Inderdaad, men mag er zich volkomen van overtuigd houden dat de teksten die wij nu bezitten zóó als ze voor ons liggen nòch oorspronkelijk, nòch oud zijn. Tot in jongere tijden, het bleek ons reeds, is er in en aan de Purāṇa's bijgewerkt, vaak is er nieuwere stof in de oudere werken gevoegd, allerlei omwerkingen zullen ze hebben ondergaan. Weliswaar zijn ze in zeer groote trekken dezelfde soort van literatuur gebleven, maar er zijn toch behalve de geheel gewijzigde inhoud andere karakteristieke verschillen te constateeren.

Oorspronkelijk zal de stof, waaruit de oude Purāṇa's opgebouwd zullen zijn, hebben geleefd en zijn overgeleverd in de kringen der kṣatriya's. Het was de speciale taak der sūta's, barden, de „genea-

---

Vāmana-, Kūrma-, Matsya-, Garuḍa- en Brahmāṇḍa-Purāṇa, in de door het Viṣṇu Pur., 3, 6, 22 vlgg. gegeven volgorde. Daarnaast bestaat nog een aantal Upapurāṇa's. Het merkwaardige is, dat alle teksten een volledige lijst van deze namen geven!

1) Th. Aufrecht, Über das Bhaviṣyapurāṇa. Ein literarischer Betrug, Zeitschr. Deutsch. Morg. Ges. 57 (1903), pp. 276 vlgg.

2) Ook astronomische en astrologische gegevens kunnen ons van dienst zijn bij de dateering van sommige deelen; vgl. bv. J. F. Fleet, J. R. A. S., 1912, 1046—1053.

logieën van goden, ṛṣi's en roemrijke koningen en de tradities omtrent groote mannen" te bewaren [1]). De nauwe verwantschap met de epische stof blijkt ook hier: met de overleveringen omtrent groote mannen gingen lofliederen op hen gepaard (gāthā nārāśaṃsī), welke als de voorloopers van het heldendicht beschouwd kunnen worden [2]). Het is immers volstrekt niet onwaarschijnlijk te achten, dat er naast de brahmanen-traditie, ons bewaard in de Vedische literatuur, een meer onder het volk levende, zich vooral met meer wereldsche zaken bezighoudende en door de brahmanen als minderwaardig beschouwde traditie-letterkunde heeft bestaan. Men kan zich zeer goed voorstellen, dat de lotgevallen van de Ariërs bij hun steeds verder voortdringen in het onmetelijke Indië, hun strijd met degenen die er reeds gevestigd waren, de eindelooze reeks van oorlogen, de gronding en opkomst van hun koninkrijken voortleefden in de traditie [3]). Veel hiervan zal verloren zijn gegaan, doch daartegenover zullen zich andere overleveringen, genealogieën van vorstenhuizen [4]), alsook mythologische en legendarische stof er bij aangesloten hebben.

In den verderen ontwikkelingsgang zijn nu twee punten van groot belang aan te nemen. Vooreerst hebben zich ook hier, evenals bij de Mahābhārata-stof, de brahmanen, die in het oude Indië de voornaamste rol in het literaire leven speelden, van de overleveringen der sūta's, „het Purāṇa", meester gemaakt en deze met hun denkbeelden en opvattingen doordrenkt en aldus de oorspronkelijk niet-gewijde stof tot godsdienstige literatuur vervormd, zooals ze trouwens reeds vroeger magische [5]) en philosophische [6]) leeringen met hun leerstukken vermengd en aan hun doeleinden dienstbaar gemaakt hadden [7]). Eenmaal in de handen der brahmanen gekomen, heeft zich de inhoud voortdurend vermeer-

1) Over deze sūta's en hun plichten vergelijke men een aanteekening in het tweede deel.

2) Bijzonderheden bv. bij WINTERNITZ, Gesch. d. ind. Lit. I, pp. 260 vlgg.

3) Vgl. bv. ook een plaats als Mhbh. 1, 220 vlgg. (Calc.).

4) PARGITER, The Dynasties of the Kali Age, 1913.

5) Vgl. WINTERNITZ, Gesch. d. ind. Lit., I, p. 107.

6) Ibidem, p. 203.

7) Vgl. een plaats als Matsya Pur. 163, 15—16: śṛṇuṣvādipurāṇeṣu vedebhyaś ca yathāśrutam || brāhmaṇānāṃ ca vadatāṃ śrutvā vai sumahātmanām.

derd, gewijzigd en aangepast aan de veranderende omstandigheden. Hiermee hangt het tweede punt samen: er ontstonden (ik zeg niet: alle uit één tekst) vele versies, vele recensies, verschillend niet alleen naar tijd en plaats [1]) van wording, doch ook naar de godsdienstige opvattingen, naar de sectarische gezindheid van hare bewerkers. Zoo waren tenslotte de verschillende Purāṇa's wel tot op zekere hoogte erfgenamen van oude traditie [2]), maar deze was vaak verminkt, elders gedeeltelijk verloren of nagenoeg volkomen overwoekerd door de jongere elementen van geheel anderen oorsprong. En zoo werden ze ook door het werk van de brahmanen, en wel vooral der purohita's c.s., die evenals de sūta's in dienst der vorsten stonden, tot stichtelijke, sectarische werken, die hetzij Śiva, hetzij Viṣṇu als manifestatie van het Opperwezen vereerden.

De inkleeding van deze teksten is in hoofdzaak steeds dezelfde: zij hebben den vorm van een dialoog, waarin de verteller, meestal Vyāsa's leerling Romaharṣaṇa of zijn zoon Ugraśravas, de stof meedeelt, daarnaar ondervraagd bv. door de ṛṣi's, die wegens een offer in 't Naimiṣa-woud bijeen zijn; enkele hebben echter een andere enscèneering van den dialoog [3]).

Kunnen wij nu het boven-uiteengezette als een globalen ontwikkelingsgang aanvaarden, moeilijker is het ons een bevredigende voorstelling te vormen van de bijzonderheden. Omtrent vragen als de onderlinge verhouding der verschillende teksten, hun individueele ontwikkeling en de historie van hun componeerende elementen, de chronologie van deze geheele vorming, hun waardeering als kenbron voor de Indische geschiedenis, en dergelijke meer loopen de meeningen zeer uiteen.

Men is dan ook nog verre van een algemeen aanvaarde voorstelling; waarbij echter dient te worden opgemerkt, dat er nog weinig geleerden een diepgaande studie van deze problemen hebben gemaakt, iets waarin den laatsten tijd een gelukkige kentering is gekomen.

---

1) Vgl. Liṅga Pur. 1, 39, 61 itihāsapurāṇāni bhidyante kālagauravāt.

2) Wat niet impliceert: van één ouden tekst.

3) Bijzonderheden kan men hierover vinden bij Wilson, Vishṇu Purāṇa, Preface, pp. XXVII—LXXXVI, passim; Pargiter, Enc. Rel. Eth. X, p. 449.

WILSON, die nu reeds bijna een eeuw geleden zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt voor de studie der Purāṇa's, constateerde [1]), dat deze werken klaarblijkelijk uit verschillende tijden stamden en onder verschillende omstandigheden waren gecompileerd. Zijn meening echter, dat geen enkel z'n tegenwoordigen vorm verkreeg vòòr Śaṅkara Ācārya (± 800) heeft bestrijding gevonden, evenals z'n overtuiging, dat de kern van de werken teruggaat tot den tijd van Alexander, en dat de sectarische omwerkingen dateerden uit de VIII—XVIe Eeuwen na Chr. Reeds VANS KENNEDY kwam op voor een belangrijk vroegere dateering [2]). Men is echter veelal bij WILSON's meening blijven staan [3]), hoewel er meerdere bewijzen voor de onjuistheid daarvan zijn gevonden. Niet alleen dat de Arabische auteur Albērūnī (± 1030 na Chr.) een groote kennis van deze soort literatuur aan den dag legt en ze alle achttien opnoemt [4]), ook Bāṇa in zijn Harṣacarita [5]) (± 620 na Chr.) vermeldt een voorlezing van een Purāṇa-tekst en wel een „van den Windgod", in ieder geval een met name bekenden en afzonderlijk onderscheiden tekst. Voorts is er uit diezelfde eeuw een handschrift van het Skanda-Purāṇa bekend [6]). Het is niet uit te sluiten, dat we dergelijke getuigenissen nog van enkele eeuwen vroeger hebben [7]).

Een geheel andere zienswijze is dan ook door F. E. PARGITER verkondigd [8]). Volgens hem werd de oude traditie al in de IXe E. voor Chr. in een Purāṇa neergelegd, later religieus en historisch

1) H. H. WILSON, Vishṇu Pur., ed. HALL, Preface, p. XVI.

2) Zie WILSON, Vishṇu Pur., ed. HALL, deel V, Appendix (pp. 257 vlgg.).

3) Men verg. ook E. WINDISCH, Gesch. d. Skt.-Phil. u.s.w. (Grundriss), pp. 41—46.

4) Albērūnī, India, pp. 62, 63, 131, 132, Engl. ed. van SACHAU, I, pp. 130, 131, 264.

5) Bāṇa, Harṣacarita, III, in het begin (COWELL and THOMAS, transl., p. 72): gītyā pavamānaproktaṃ purāṇaṃ papāṭha. De comm.: pavamāno vāyuḥ.

6) Mahāmahopādhyāya Haraprasād Śāstrī, in J. R. A. S. 1903, p. 193; vgl. ook PARGITER, Märk. Pur. translated, p. XIV.

7) Over een en ander V. SMITH, The early history of India[4], pp. 22 vlgg.; PARGITER, J. R. A. S., 1912, p. 254 en Anc. Ind. hist. trad., pp. 49 vlgg.; zie daarentegen KEITH, J. R. A. S. 1912, p. 756, n. 1 en FLEET, ibid., pp. 1046 vlgg.

8) Zie p. 10, n. 4 en zijn andere hier genoemde publicaties.

materiaal werd daar tot het einde van de VIIIe E. v. Chr. aan toegevoegd, waarna de kronieken van de vorsten uit den Kali-tijd in prophetischen vorm er in werden opgenomen [1]) tot aan het begin van de IVe E. na Chr. Zijn opvattingen hebben echter veel bestrijding gevonden [2]).

BHANDARKAR betoogde [3]), dat de omstreeks het midden der IIIe E. na Chr. aangevangen omwerking nog lang daarna voortduurde.

In het laatste decennium heeft W. KIRFEL zich zeer verdienstelijk gemaakt met verschillende publicaties op dit gebied. Zijn overtuiging is [4]), dat de Purāṇa's in het algemeen gesproken voor 't grootste deel „auf einen noch nachweisbaren Grundkern" teruggaan, die in de verschillende teksten in meerdere of mindere mate van volledigheid bewaard is. Het proces van omwerking, invoeging en samensmelting met heterogene tekstdeelen moet eeuwen geduurd hebben; daarom mag men de Purāṇa's nooit als geheel doch moet men ze naar de er in vereenigde afzonderlijke teksten waardeeren. Voorts is deze geleerde de meening toegedaan, dat men deze teksten kan reconstrueeren, waartoe hij een zeer uitvoerige poging heeft gedaan [5]).

Al mag men met KIRFEL [6]) ook ernstige neiging gevoelen, skeptisch tegenover het wel eens geopperde denkbeeld van een oer-Purāṇa [7]) te staan, zijn reconstructie-pogingen hebben deze nuttige zijde, dat men een gemakkelijk overzicht en in vele opzichten een soort van concordantie over de enorm omvangrijke hoeveelheid stof verkrijgt.

1) In verscheidene Purāṇa's worden namelijk genealogieën en derg., hoewel reeds historisch, in den toekomenden tijd en prophetische inkleeding mee gedeeld.

2) Literatuur: WINTERNITZ, Gesch. d. ind. Lit. III, p. 631; SMITH, The early hist. of India[4], p. 24.

3) BHANDARKAR, J. R. A. S., Bomb. Br., 20, 1900, 403.

4) KIRFEL, Kṛṣṇa's Jugendgeschichte in den Purāṇa, Festgabe Jacobi, Bonn, 1926, p. 299.

5) KIRFEL, Das Purāṇa Pañcalakṣaṇa; Versuch einer Textgeschichte, Bonn, 1927.

6) Aldaar, p. XLVIII.

7) Verg. A. BLAU, Z. D. M. G. 62, p. 337: „daß die uns vorliegenden Purāṇa ihrem wesentlichen Inhalte nach auf eine gemeinsame Quelle, ein Ur-Purāṇa zurückgehen".

De waardeering van de Purāṇa's door de moderne wetenschap is verschillend geweest. Aanvankelijk werd hun historische waarde veel te hoog aangeslagen; nadat men echter veel onjuistheden had opgemerkt, verviel men in een overdreven geringschatting. Ook daarin is weer een kentering gekomen, V. SMITH b.v. vindt er „much genuine and valuable historical tradition" in [1]). Vooral PARGITER echter hecht zeer veel (te veel) aan hun historische waarde.

Ik besluit deze weinige algemeene opmerkingen over de ons interesseerende literatuur-producten met een korte opgave van oriënteerende verhandelingen.

H. VON GLASENAPP, in Walzel's Handbuch der Literaturwissenschaft, Die Literaturen Indiens, pp. 106—113 (kort, doch zeer goed).

M. WINTERNITZ, Geschichte der indischen Litteratur, I, pp. 440 vlgg. (uitvoerig, geeft een zeer goed overzicht, doch niet meer geheel op de hoogte, vgl. deel III, pp. 631 vlgg.).

H. H. WILSON, The Vishṇu Purāṇa, ed. HALL, deel I, Preface, pp. I—CXVII (oud, op vele punten verouderd, doch nog onmisbaar, evenals de volgende commentaar, die een groote hoeveelheid bijzonderheden geeft).

F. E. PARGITER, in Hasting's Encycl. of Relig. and Ethics, X, 447 vlgg., s.v. Puranas (subjectief).

E. J. RAPSON, in The Cambridge history of India, pp. 296 vlgg. (vooral van het standpunt van den historicus).

Een zeer verdienstelijke poging om de verschillende bestanddeelen der Purāṇa-teksten te onderscheiden is gegeven door:

W. KIRFEL, Purāṇa Pañcalakṣaṇa.

In genoemde werken zal de lezer verder literatuuropgaven vinden, alsmede titels van edities en vertalingen.

---

1) V. SMITH, Early hist. of India[4], p. 12; vgl. RAPSON, in: The Cambridge hist. of India, p. 299.

Laten wij thans enkele woorden meer speciaal aan het Brahmāṇḍa-Purāṇa wijden [1]). WILSON vertelt ons [2]): dat er, hoewel zelden, copieën van dit werk te verkrijgen zijn, waarvan hij er een gezien heeft, dat tweedeelig was en 124 plus 78 hoofdstukken bevatte, terwijl het aantal verzen ongeveer 12200 bedroeg, een ongeveer met de puranische opgave overeenstemmend aantal. Het eerste en grootste deel — den aanhang kunnen we buiten beschouwing laten [3]) — bleek identiek te zijn met het Vāyu Purāṇa, behoudens enkele lichtelijk afwijkende passages en de gewijzigde onderschriften der hoofdstukken. WILSON dacht hierbij niet aan bedrog, maar gaf deze verklaring: de laatste onder-afdeeling van het eerste deel van het Vāyu Pur. heet Brahmāṇḍa-afdeeling, daar het een verhaal van den ondergang (dissolution) van het Heelal geeft: door een afschrijversfout is dit de titel van het geheele werk geworden; zoowel in den index als in de herhaalde vermelding van Vāyu als autoriteit blijkt ook de identiteit.

Nu luidt inderdaad het gewone onderschrift der hoofdstukken in dit werk: iti śrībrahmāṇḍe mahāpurāṇe vāyuprokte .... adhyāyaḥ, „zoo luidt in het roemrijke Brahmāṇḍa-groot-Purāṇa, dat door V. uitgesproken is, het .... hoofdstuk [4])". Was WILSON dus van oordeel dat de beide teksten eigenlijk één zíjn, PARGITER meent dat ze het oorspronkelijk waren: „their accounts agree closely, so that they are really only two versions of the same text" [5]). Hij beschouwt de teksten, beide Vāyu-prokta, als de oudste van onze tegenwoordige Purāṇa's, de naam Brahmāṇḍa zou de oudste zijn; hun versie van de Purāṇa-stof noemt hij de „Vāyu versie".

Dit laatste schijnt volkomen juist, we lezen immers meermalen in deze werken zelf, dat ze Vāyu als de autoriteit van hun leeringen

1) De beschikbare plaatsruimte belet mij ook maar in het kort in te gaan op de verschillende kwesties, waarvoor deze tekst en zijn naaste verwanten in hun verhouding tot den Javaanschen tekst ons stellen; ik hoop dit binnenkort in een tijdschrift-artikel te kunnen doen.

2) WILSON, Vishṇu Pur., Preface, pp. LXXXIV en vlgg. Zie ook boven p. 3, n. 1.

3) Ook op dezen tekst hoop ik spoedig terug te komen.

4) Uitgave: Śrī-Veṅkaṭeśvara, Bombay, 1912; in aantal hoofdstukken enz. afwijkend van WILSON's opgaven.

5) PARGITER, Anc. Ind. hist. trad., p. 77. — Zijn aan de in de teksten zelf gegeven opsomming der Purāṇa's ontleende argumentatie houdt m. i. geen stand.

beschouwen [1]). En, gelijk we boven gezien hebben, de aanduiding is reeds door Harṣa, die van „pavanaprokta" spreekt, gebruikt. Wat den inhoud betreft, zijn er over het algemeen zeer vele parallelle passage's in de Purāṇa's, bij deze twee is dit al in zeer bijzondere mate het geval [2]).

Thans komt hierbij nog de interessante omstandigheid, dat het Oud-Javaansche Brahmāṇḍa-Purāṇa zich bij deze verhouding volkomen aansluit [3]). Zooals den oplettenden lezer zal blijken is dit geschrift niet, wat men zou kunnen verwachten, een Javaniseering van een Sanskrit Brahmāṇḍa-Purāṇa; evenmin echter is het een letterlijke vertaling van wat wij nu kennen als het Voor-Indische Brahmāṇḍa-Purāṇa. Wel sluit het zich in de behandelde stof geheel en al bij dezen tekst aan: er staat slechts weinig in waarvan het mij niet gelukt is het in den Voor-Indischen tekst aan te wijzen. Doch let men op allerlei kleinigheden: den juisten vorm der citaten, de woordkeuze en -volgorde daarvan, den vorm van vele eigennamen en dergelijke, dan ziet men, dat deze vaak afwijken van wat in het gedrukte Brahmāṇḍa-Purāṇa staat, maar dan veelal in overeenstemming zijn met de lezingen van het Vāyu-Purāṇa [4]). Weliswaar mag men op de gedrukte Indische edities niet te veel vertrouwen; ze zijn vaak niet critisch en het is zeer wel mogelijk, dat er lezingen van den eenen tekst, waarvoor de uitgave van den ander varianten geeft, toch in meerdere handschriften van den laatste zullen blijken voor te komen [5]). Eén ding staat echter reeds nu naar mijn meening vast: de nauwe samenhoorigheid van de drie genoemde teksten; hadden we van de Indische versies de beschikking over meer materiaal, dan zou deze verwantschap ons eerder grooter dan kleiner voorkomen.

De Oud-Javaansche tekst behoort dus tot de „Vāyu versie"

---

1) Bv. Bmḍ. Pur. 1, 1, 36 purāṇaṃ saṃpravakṣyāmi yad uktaṃ Mātariśvanā (M. = Vāyu); Vāyu Pur. 1, 177.

2) Vgl. ook Kirfel, Purana Pañcal., p. XII.

3) Zie bv. pp. 47 en 59 Pig., waar bhaṭṭāra Bāyu als autoriteit genoemd wordt.

4) Hiervan zijn uitgaven: Bibliotheca Indica, 2 dln., Calcutta, 1880—1888 (bezorgd door Rājendralāla Mitra) en Ānandāśrama, Poona, 1905, met onderling verschil in bijzonderheden (het eerste door mij geciteerd).

5) Men vergelijke bv. ook Hall's adnotaties bij Wilson's citaten uit Viṣṇu-Purāṇa-hss., passim.

van de Purāṇa stof. Als bijzonderheid kan ik er reeds nu aan toevoegen, dat er passages zijn, die minder overeenstemming in détail vertoonen met de Vāyu- en Brahmāṇḍa-Purāṇa's dan wel met het Matsya Purāṇa, ja het gebeurt wel eens, dat het Varāha Purāṇa de naaste verwant schijnt te zijn [1]).

Het Vāyu Purāṇa is in Voor-Indië Śivaïtisch, doch dit karakter is, naar het mij wil voorkomen, in het Javaansche geschrift zeer weinig geprononceerd. Trouwens, zooals men uit een plaats in het Padma Purāṇa [2]) kan leeren, rekent men het Indische Brahmāṇḍa Purāṇa tot de uit zes bestaande groep, die nòch Visṇuïtisch, nòch Śivaïtisch zijn; deze teksten ruimen een grootere plaats in aan Brahmā.

Ik ga er nu toe over enkele bijzonderheden omtrent dit werk mee te deelen. De eerste vraag die zich hier aan ons opdringt is die naar den ouderdom, naar de juiste dateering, zooals van algemeene bekendheid zal zijn, een moeilijk probleem bij vele Javaansche literatuur-producten. Een min of meer positief oordeel omtrent den tijd van ontstaan van ons geschrift is mij niet bekend [3]), slechts bij FRIEDERICH en PIGEAUD kan men eenige opmerkingen in die richting vinden. De eerste zegt eenerzijds [4]), dat de Śivaïtische secte op Bali het werk, misschien al in Indië, als eenig leerboek erkend heeft, waarmee hij toegeeft, dat de vertaling zoo oud kan zijn als het Śivaïsme op Javaansch gebied; anderzijds beweert hij echter [5]): „De Xatrija's (Kṣatriya's) van Daha worden in het Brahmândapoerâna van den Moeni Poelaha afgeleid". Stond dit er werkelijk in, en was de betreffende passage niet een latere invoeging, dan zou het werk dus op zijn vroegst uit den Kĕdirischen

---

1) In de Aanteekeningen wordt herhaaldelijk een aantal parallelplaatsen geciteerd, doch de voornaamste bedoeling hiervan is reconstructie-pogingen te steunen; waar ik meer vergelijk dan noodig schijnt, geschiedt dit vooral om een goeden indruk van de groote variatie dezer teksten en dus van de onzekerheid omtrent de juiste lezingen der Vorlage van den Javaanschen bewerker te verkrijgen.

2) Geciteerd bij WILSON—HALL, Preface, p. XX.

3) Een meening van Dr. JUYNBOLL hieromtrent heb ik nergens aangetroffen; ook Prof. BERG, die het werk even noemt in zijn Inleiding (p. 46) zwijgt er over.

4) FRIEDERICH, Voorl. Versl. 1e stuk, p. 11.

5) Ibidem, 2e stuk, p. 48.

tijd kunnen zijn (midden XIe E. — 1222). De mededeeling van FRIEDERICH berust echter op een vergissing of op een foutieve lezing in het door hem geziene handschrift. Er wordt nl. op p. 11 Pig. van onzen tekst gezegd: „sireka manak kṣatriya dlaha, deze hadden later tot nakroost kṣatriya's" (er is sprake van de afstammelingen van Pulaha). Door i.p.v. *dlaha*: *Daha* te lezen is FRIEDERICH's vergissing ontstaan. Dr. PIGEAUD is geneigd [1]) het werk in niet zeer jongen tijd te plaatsen.

Bevat de tekst zelf geen aanwijzingen omtrent de dateering, men zal mijns inziens toch tot een, zij het dan niet geheel zekere, conclusie op dit punt kunnen komen. Slaan wij daartoe eerst een blik op den inhoud en vorm. De inhoud stemt, het is reeds gezegd, nagenoeg volkomen overeen met de Vāyu-versie van de Purāṇa-stof. De inleiding is mij evenwel, geheel zooals hier, niet van elders bekend [2]), doch valt geenszins uit den trant. Hier wordt gewag gemaakt van een feest van koning Adhisīmakṛṣṇa, waar vorsten en brahmanen komen; ook Romaharṣaṇa verschijnt en deze vertelt op verzoek van den vorst het volgende Purāṇa. Elders verhaalt deze ṛṣi de stof aan de zieners in het Naimiṣa-woud ter gelegenheid van een offer, doch ook onder de regeering van denzelfden koning [3]). De bijzonderheden in enscèneering zijn evenwel van minder beteekenis dan de verschillen, die de Indische werken onderling wel vertoonen. Merkwaardig in deze inleiding is echter het voorkomen van een aantal eigenaardige Javaansche namen voor spelen en dergelijke [4]): patapĕlan, pabañolan, pañaywan widu, pañigĕlan, pawayañan. Niet alleen deze woorden, maar ook andere in de geheele passage behooren in meerderheid tot de categorie van nog niet in allen deele duidelijke uitdrukkingen in de oudere Javaansche taal. De beschrijving, die de inleiding geeft, is niet steeds helder, en hier en daar zijn er, naar het mij wil voorkomen, interpolaties te onderscheiden.

Behalve in de inleiding treffen wij nog een passage aan, die ik

---

1) PIGEAUD, De Tantu Pangg., p. 319.

2) Ik heb evenwel nog geen bijzondere moeite gedaan om ze op te sporen.

3) Vāyu Pur. 1, 10. Ook het Matsya Pur., 50, 77, verklaart onder dezen vorst verteld te zijn (geciteerd naar de editie van Jīvānanda Vidyāsāgara, Calcutta, 1876).

4) Vgl. reeds JUYNBOLL, Suppl. Cat. II, p. 166, en elders.

niet in de parallel-teksten heb gevonden, nl. die waar sprake is van Andyanmano [1]). Aan de vermelding van deugdzame menschen, die in Kuruwarṣa wonen, wordt toegevoegd, dat ze niet zijn als A., over wien dan een anecdote wordt ingelascht.

Een enkele maal vinden we voorts een zinsnede of een korte passage, die het vermoeden zou kunnen wekken, niet in den Sanskrit-tekst te hebben gestaan. Maar dit alles kan er, naar mijn overtuiging, niet op wijzen, dat onze proza-tekst, zooals hij voor ons ligt, een latere omwerking is. Het verhaaltje over Andyanmano is zoo goed als zeker een interpolatie (helaas bevat de kakawin ook den aangrenzenden tekst niet, zoodat we daaruit niets te weten komen [2])); er is zeer veel kans, dat het een toespeling is op een in zekere kringen bekende gebeurtenis, door een der oudere afschrijvers als illustratie geadnoteerd. Zooals men weet zijn ook andere Javaansche geschriften uit vroegeren tijd daarvan niet vrij. De passage in de inleiding kàn evenzoo verklaard worden, behoeft 't echter niet, daar de bewerker zich zeer zeker een dergelijke korte uitweiding aan het begin kan hebben veroorloofd. Overigens bestaat nog de mogelijkheid, dat het in zijn Vorlage ongeveer zoo heeft gestaan [3]).

Gaan we zeer in het kort enkele bijzonderheden in de structuur na, dan vinden we meer plaatsen, waar we met eenig recht eraan kunnen twijfelen of de bewerker hier zijn voorbeeld wel letterlijk heeft nagevolgd [4]). In het algemeen volgt hij het op den voet, over groote gedeelten in dezelfde mate van uitvoerigheid, soms beknopter: in dat geval wordt de kortheid eerder bereikt door het weglaten van niet stellig ter zake doende śloka's en het overslaan

---

1) Zie p. 65 Pig.; er wordt later nog even op gezinspeeld 155, 32. Vgl. ook v. d. Tuuk, K. B. W. II, 688.

2) Nader in de Aanteekeningen.

3) Dergelijke gevallen zijn er meer, vergelijk mijn opmerking naar aanleiding van 'n plaats in het Wirāṭaparwa, Bijdr. Kon. Inst. 88, p. 492.

4) In de Aanteekeningen wordt meermalen op bijzonderheden attent gemaakt. — De mate van kennis die hij van het Sanskrit had, was zeer behoorlijk. Een enkele maal kunnen we hem evenwel op een vergissing betrappen, zoo op p. 58 Pig. waar hij *chandas* met *candra* verwart (maar wat stond in zijn Sanskrit exemplaar?) en waarschijnlijk ook op p. 94 P., waar hij de beteekenissen van *sthāna* niet voldoende uit elkaar houdt (of andere opvatting?).

der vele min of meer overtollige herhalingen, epitheta en dergelijke[1]) dan in een eigenlijk meer beknopte redactie. Het wezenlijke van het betoogde laat hij steeds tot z'n recht komen; feiten en namen ontbreken zelden. In zijn Javaansche bewerking vindt men een groote menigte c i t a t e n, die, van ongelijke lengte — śloka's, halve śloka's, pāda's, soms ook een enkel woord — en niet op een bepaalde, vaste, volgorde, nagenoeg steeds door een min of meer nauwkeurige vertaling gevolgd worden. Men zal m.i. niet kunnen volhouden, dat het werk is opgebouwd uit een aantal śloka's of deelen van śloka's, telkens gevolgd door de bijbehoorende vertaling of paraphrase, iets wat een zeer begrijpelijke wijze van werken zou zijn, en waarvan wij ook voorbeelden kennen (men denke aan de Amaramālā[2])); een interessante omstandigheid hierbij is, dat men misschien mag vermoeden, dat de citaten oorspronkelijk in hun eigen gedaante, d. i. in nāgarī-schrift waren gespeld[3]). Zal men zich dan op het standpunt kunnen stellen, dat dit aanvankelijk wèl zoo geweest is, doch dat gedurende de overlevering hetzij door tekstbederf, hetzij door opzettelijk ingrijpen van jongere bewerkers deze vorm van het werk is gewijzigd? De kakawin, die, naar men mag aannemen, dateert uit een tijd, waarin de belangstelling voor de stof nog in voldoende mate bestond, sluit zich voorzoover zij gaat nauw aan bij de proza-redactie, waaruit volgt, dat deze toen het dichtwerk werd vervaardigd reeds den tegenwoordigen vorm had, althans wat het Javaansche deel betreft: daar de kakawin alle citaten ter zijde laat, valt dáaromtrent niets af te leiden. Nu schijnt het aannemelijk, dat het

1) Dit wijst er op, dat zijn grondtekst niet altijd korter behoeft te zijn geweest dan onze Voor-Indische exemplaren: liet de vertaler vulwoorden uit śloka's weg, dan lag het in zijn lijn om ook overtollige verzen te supprimeeren. Overigens is over deze kwestie slechts met veel reserve iets te beweren. — Een aantal malen is hij uitvoeriger dan het origineel, klaarblijkelijk om de materie duidelijk uit te leggen; incidenteel begint dit op een uitweiding te gelijken (bijzonderheden in de Aanteekeningen).

2) Vergelijk N. J. Krom, Over het Çiwaïsme van Midden-Java, Med. Kon. Ak. v. W. 1924, p. 204; Dez., Hindoe-Jav. Gesch.², pp. 149 sqq.

3) Opgemerkt door Wulff, Den Oldjav. Wirāṭap. og dens Sanskrit original, p. 50. Ook in onzen tekst treft men verwarringen aan, die haar meest voor de hand liggende verklaring vinden in een aanvankelijk gebruik van nāgarīschrift: p — y (pp. 20 P., 65 P., 69 P.); s — m (pp. 3 P., 6 P., 14 P., 66 P.) e.a.

dichtwerk, dat we behalve als „Brahmāṇḍa- Purāṇa-kakawin" ook als „Kakawin Pṛthuwijaya" kennen [1]) (de bewerker heet Aṣṭaguṇa, verder onbekend), dateert uit den Kadirischen tijd, het tijdperk waarin dit literatuur-genre zijn grooten bloei beleefde (men vergelijke zang 15, 1, 3).

Vergelijken we nu onzen tekst naar zijn uiterlijke gedaante met enkele werken, die ook uit het Sanskrit zijn bewerkt, maar waarvan we de dateering nauwkeurig, van een enkele zelfs zeer nauwkeurig kennen, dan kunnen we constateeren, dat de onder de regeering van koning Anantawikrama tot stand gekomen parwa's (Wirāṭa- uit 996, Ādi-, Bhīṣma-parwa) minder citaten bevatten, en veel meer gedeelten waar vrijuit voortverteld wordt, waar men de gedachte aan een vertaling verliest. In de parwa's treffen we veel vaker een episodischen verhaal-trant [2]), de citaten zijn menigmaal op een zoodanige wijze aangebracht, dat men ze als merkverzen zou kunnen beschouwen, dienende om het verband met het origineel te handhaven en spoedig een plaats te kunnen terugvinden [3]).

Naast enkele andere werken van godsdienstigen aard gelegd, blijkt onze tekst echter ook niet geheel en al in structuur overeen te stemmen met de Bhuwanakośa [4]), waar, evenals in sommige deelen van de Sang hyang Kamahāyānikan [5]), Sanskrit verzen nagenoeg doorloopend nauwkeurig, meestal nog met een herhaling van de afzonderlijke woorden, worden uitgelegd, waarbij in het eerstgenoemde werk nog een complete hoofdstuk-indeeling komt [6]). Enkele dergelijke passage's komen voor en een verdeeling in pericopen geeft het werk zelf ook, echter is er van een nummering geen spoor. Van een loslaten van het verband met het Voor-In-

---

1) Oudheidkundig Verslag 1921, p. 70; N. J. Krom, Hindoe-Javaansche Geschiedenis², p. 299.

2) R. Goris, Bijdrage tot de kennis der Oud-Jav. en Balin. theologie, p. 70.

3) Men mag m. i. niet te zeer bouwen op aantal en vorm der citaten, daar dit in de verschillende parwa's zeer wisselt; hoofdzaak is, dat men ze vergelijkt in verband met den aard en de structuur van het werk.

4) Zie Goris, t.a.p., p. 73; uitvoeriger over den inhoud, pp. 75—94.

5) J. Kats, Sang hyang Kamahāyānikan, pp. 17—30; Goris, t.a.p., pp. 151—156.

6) Juynboll, Suppl. Cat. II, p. 261; Goris, t.a.p., pp. 73, 76, 77.

dische voorbeeld en een disharmonie tusschen titel en inhoud (ook bij de onder-verdeelingen) is evenwel, we zagen het reeds, geen sprake. Er is dus een zekere overeenkomst met een geschrift als de Bhuwanasangkṣepa [1]), door Dr. GORIS een vertegenwoordiger der op een na oudste categorie genoemd [2]). De daarop volgende klasse, waartoe bv. de Caturyugawidhiśāstra [3]) behoort, is volgens het schema van GORIS zeer goed te vergelijken met de proza-parwa's.

Men zou nu misschien — het zij met alle voorbehoud opgemerkt — de volgende aanvulling op de bestaande opvattingen kunnen geven. De parwa's, die, naar men mag aannemen, de eerste in hun soort waren, ontleenen hun bouw aan de in of even voor den tijd van hun ontstaan bekende meer godsdienstige geschriften; deze hadden toen reeds een ontwikkeling, waarin duidelijk de twee bovengenoemde stadia te onderscheiden zijn, achter den rug; werken die de kenmerken van die stadia vertoonen zijn dus ouder. Op te merken valt daarbij, dat in de parwa's de „puranische" (liever: didaktische) deelen (Jambukhaṇḍanirmāṇa- en Bhagavadgītaparva's in het Bhīṣma-parwa [4])) een veel ouderwetscher formatie hebben dan de overige, epische, terwijl aan den anderen kant in ons Brahmāṇḍa-Purāṇa de legendarische, niet zuiver dogmatisch-didaktische gedeelten in structuur aanzienlijk afwijken van het andere deel van het werk [5]). Kan ook dit weer een staaltje zijn van het ouderwetsche, dat het meer in engeren zin des woords theologische geschrift kenmerkt? [6]) Deze vraag maakt ons huiverig om de chronologie, zelfs relatief, te strikt vast te stellen,

1) JUYNBOLL, t.a.p., pp. 261 vlgg.; GORIS, t.a.p., pp. 94—98.

2) GORIS, t.a.p., p. 74.

3) G. W. J. DREWES, Drie Javaansche Goeroe's (Diss. Leiden, 1925), pp. 154 vlg.; GORIS, t.a.p., p. 74.

4) Een uitgave van dezen tekst bevindt zich bij mij in voorbereiding.

5) Men vergelijke passage's als de inleiding, de geschiedenis van Dakṣa, de episode van het melken der Aarde en wat daaraan voorafgaat, het verhaal van de afdaling van den Ganges.

6) Maar ook: de dogmatisch-didaktische gedeelten en wat zich daarbij aansluit hechtten meer aan een voortdurend citeeren van het origineel, de vaak moeilijke materie eischte dit waarschijnlijk ook; de legenden en de meer in epischen trant gestelde deelen, die lichter te begrijpen waren, konden dit eerder missen en wonnen bovendien bij een vlotter verhaaltrant; daar was één citaat op een groot aantal regels voldoende.

doch één ding kan ons waarschijnlijk voorkomen: de parwa's ontstonden, toen minder wereldsche teksten reeds goed en wel bewerkt en verbreid waren; deze, waartoe men den onzen kan rekenen, hadden weer hun voorgangers in meer speciale, waarschijnlijk meer uitsluitend dogmatische [1]) werken, die in 't algemeen ook van geringeren omvang zullen zijn geweest en zich nauw bij de behoeften van de praktijk zullen hebben aangesloten. Weten we dus van de parwa's, dat ze dateeren uit ± 1000, kan men van de Sang hyang Kamahāyānikan en andere veronderstellen, dat ze gedeeltelijk een kleine eeuw vroeger, gedeeltelijk nog eerder ontstaan zijn [2]), onze tekst zal daar tusschen in vallen; men zal hem dus kunnen dateeren in de Xe Eeuw. En wel wil het mij voorkomen, dat hij in hoofdzaak zoo als wij hem nu kennen (behoudens incidenteele verliezen) reeds in die eeuw bestond. Het zou wellicht niet geheel en al onmogelijk zijn, deze dateering iets nader te preciseeren; ik behoud mij echter voor, hierop in ander verband terug te komen. De taalkundige gegevens uit het werk verzetten zich, voorzoover ik zie, niet tegen deze opvatting.

Men kan hieraan nog toevoegen, dat ook een merkwaardige plaats in het Ādiparwa [3]), die ik eveneens elders hoop te kunnen bespreken, er op schijnt te wijzen, dat het Brahmāṇḍa-Purāṇa vóór de Mahābhārata-bewerking op Java bekend geweest is.

Over den naam van den vertaler is, als zoo vaak, niets bekend.

Slaan we even een blik op den i n h o u d van het werk.

In zeer groote trekken bevat het (pagineering van PIGEAUD's hs.):

Inleiding	1— 4
Verhaal van Romaharṣaṇa	5—(96)
Kosmogonie, schepping	5— 8
Genealogieën van ṛṣi's	9— 17
Dakṣa's offer	12— 15
Enkele opmerkingen over varṇa's, āśrama's, yuga's enz., enz.	18— 21

1) Over dezen term: GORIS, t.a.p., p. 54.

2) KROM, Hindoe-Jav. Gesch.², pp. 12; 219; GORIS, t.a.p., p. 156.

3) Ādiparwa, p. 2, r. 10: (Ugraśrawa) anak saṅ Romaharṣaṇa, sira siddha wineh mañajya Brahmāṇḍapurāṇa mwaṅ Aṣṭādaśaparwa ....

De Veda's en hun overlevering . . . . . 22— 44
Geschiedenis van Yājñavalkya . . . . . 27— 30
Manvantara . . . . . 45— 49
De legende van Vena, Pṛthu en het melken der Aarde 50— 59
Geographie, Kosmographie . . . . . 59— 85
De nederdaling van den Ganges. . . . . 72— 74
Loop van de zon en andere astronomische bijzonderheden . . . . . 86—(96)

Hierbij merk ik voorloopig op, dat de vaṃśānucarita, het vijfde onderwerp van een Purāṇa, ontbreekt, wat des te meer opvalt, daar de Vāyu-versie in de traditie van juist deze stof een eerste plaats inneemt. Heeft de Javaansche bewerker dit deel, als voor zijn landslieden van zeer weinig belang, opzettelijk weggelaten? Of is het werk niet volledig? Uit de abrupte wijze waarop onze tekst eindigt, midden in een meteorologische beschouwing, zou men het laatste met groote waarschijnlijkheid kunnen volhouden. Het is m.i. niet aannemelijk, dat de auteur op deze wijze geëindigd is. Het is dan ook zeer wel mogelijk, dat er handschriften geweest zijn die nog verder gingen, evenals ook de bestaande manuscripten een verschillende hoeveelheid stof geven. Maar hoeveel er ontbreekt is wegens de groote variatie in den inhoud van deze teksten niet te zeggen. Ik neig tot de meening, dat bv. een beschrijving van de pātāla's en naraka's nog verwacht had kunnen worden. Misschien zullen er echter bij voortgezet onderzoek der Oud-Javaansche literatuur nog testimonia in deze onzekere zaak aan den dag komen.

De bewerking in dichtmaat tenslotte bevat slechts een deel van de in het proza-geschrift opgenomen materie, waarbij ze zich overigens nauw aansluit [1]). De kakawin behandelt de geschiedenis van Vena, Pṛthu en het melken der Aarde, Geographie en een deel van de Kosmographie. —

---

1) Oudheidkundig Verslag, 1921, p. 70.

DE OVERLEVERING VAN DE PROZA-REDACTIE

Bij de vaststelling van den tekst werd gebruik gemaakt van de volgende handschriften uit de Leidsche Universiteits-bibliotheek:

A. Cod. 5032 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 168), lĕmpiran, 95½ folia groot, 4 regels per zijde. Het hs. is een volledig exemplaar. Het schrift is zeer duidelijk leesbaar, met slechts weinig doorhalingen en verbeteringen. De letters zijn overal zwart gemaakt. Ook uiterlijk verkeert het in goeden staat. Het is afkomstig van de Lombok-expeditie. Deze codex werd door Dr. PIGEAUD gebruikt bij de samenstelling van zijn excerpt, Tantu Pangg. pp. 310—318; ten onrechte worden aldaar slechts 94 folia opgegeven.

B. Cod. 3130 (VREEDE, Cat. p. 394), lĕmpiran, 65 folia groot, evenals de volgende lontars 4 regels per zijde. Het hs. is niet volledig, bevat slechts het eerste gedeelte. Het bevat een duidelijk schrift met slechts weinig verbeteringen. Behalve dat wat aan het eigenlijke begin van het Brhmp. voorafgaat, zijn de letters overal zwart gemaakt. Uiterlijk is het in vrij goeden staat, aan de lengtezijde iets geschonden, zoodat nog al eens de letters van de bovenste en onderste regels beschadigd zijn; op een paar plaatsen zijn deze zelfs geheel en al verloren. Het maakt den indruk, ouder te zijn dan A. Het is, volgens een mij door den adj. interp. Leg. Warn. verstrekte inlichting, afkomstig van den Heer VAN BLOEMEN WAANDERS.

C. Cod. 3138 (VREEDE, Cat. p. 392), lĕmpiran, 73 folia groot. Fol. 1 is genummerd 66*b*, het eindigt op fol. 139. Het bevat slechts het laatste gedeelte van den tekst, dien het, na een korte inleiding, opvat dáár, waar B abrupt eindigt. Men vergelijke de opmerkingen van JUYNBOLL, Cat. II, p. 166. Het schrift is duidelijk, groot van letter. Het is echter, naar mijn meening, niet dezelfde hand als die welke B schreef; er is bovendien verschil in spelling, waarover beneden. Het bevat zeer weinig verbeteringen. De letters zijn overal zwart gemaakt. Uiterlijk verkeert het in goede conditie, zoo goed als nergens is het schrift geschonden. Op de label aan het touwtje staat: „brahmapuranna; numur satu". Afkomst: als B.

D. Cod. 4155 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 166), papier, 108 pag. folio, 33 regels per pagina. Het bevat een volledig exemplaar. Het heeft een duidelijk leesbaar handschrift en is nergens geschonden. Dit manuscript behoort tot het legaat van Dr. VAN DER TUUK. Het bevat vele verbeteringen en aanteekeningen zoowel in den tekst als in margine, hiervan sommige in inkt, andere in blauw potlood (inktpotlood), als ook in gewoon potlood. Dit wijst op druk gebruik door Dr. VAN DER TUUK. Men zou, zonder hierbij een chronologische volgorde te willen aangeven en in het midden latende aan wie de verschillende „handen" zijn toe te schrijven, kunnen onderscheiden:

D_1 verbeteringen in den tekst met inkt.
D_2 aanteekeningen in margine „ „
D_3 „ in den tekst en in margine met inktpotlood, waarvan die in margine veelal weer zijn doorgehaald.
D_4 „ in den tekst en in margine met potlood.

E. Cod. 4157 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), papier, 81 pag. folio; de Cat. vermeldt ten onrechte „11 blz. fol." Het is dicht beschreven, 30, 35, 47 e.a. aantallen regels per pagina. Het is volledig en goed leesbaar: een vrij net en regelmatig handschrift. Het is ongeschonden en bevat weinig aanteekeningen in margine, die men met E_1 zou kunnen merken; deze aanteekeningen zijn in inktpotlood. Afkomst: legaat Dr. V.D. TUUK.

F. Cod. 4156 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), papier, 140 pag. folio, 26 regels per pagina. Het bevat een volledig exemplaar. In tegenstelling met de opgave van den Cat. merk ik op, dat het schrift niet bepaald slecht is. Het maakt evenwel op het eerste gezicht een slordigen indruk door de wat groote en scheeve letters. Het manuscript is hier en daar vuil geworden, doch nergens onleesbaar; hier en daar is een open ruimte van de grootte van eenige aksara's gelaten; men kan vermoeden, dat de Vorlage van F daar onleesbaar was. Het bevat zeer weinig aanteekeningen in margine (met inktpotlood), welke men kan aanduiden met F_2; de hier en daar voorkomende verbeteringen in den tekst met inkt geve men dan het merkteeken F_1. Afkomst: legaat Dr. V. D. TUUK.

G. Cod. 5099. Volgens JUYNBOLL, Cat. II, p. 168 draagt deze codex het no. 5095, doch dit moet onjuist zijn; no. 5095 komt ook voor Cat. II, p. 187 als een hs. van de Tatwa ning wyawahāra; men vergelijke ook den index van den Catalogus. Het is een cakĕpan, groot 42 folia. Het is niet een volledig exemplaar, 't eindigt abrupt. De hand is goed leesbaar. Slechts op de folia 33, 35, 36 en 42 zijn de letters zwart gemaakt, elders slechts ingekrast. Het verkeert overigens in behoorlijken staat en behoort tot de verzameling van de Lombok-expeditie.

H. Cod. 4158 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), papier, 150 pag. folio, ± 24—26 regels per pagina. Het is volledig en zeer wel leesbaar. Het is zeer ernstig beschadigd aan den kant; vanaf ± $^1/_3$ van de hoogte zijn de pagina's verloren over een breedte, die tot ± $^1/_4$ van de breedte der bladen gaat. Er staan aanteekeningen in welke men met H_1 (met inkt) en H_2 (met inktpotlood) kan onderscheiden. Afkomst: legaat Dr. v. d. TUUK. Achter in dit handschrift bevindt zich een los blad (4 pag.), H_a, door dezelfde hand geschreven, genummerd 35 en 36, geheel overeenstemmend in lengte van tekst met dezelfde nummers van het hs. H. Het heeft echter niet dezelfde beschadiging ondergaan als het hs. H. doch is geschonden in den rechter bovenhoek. De folia 35 en 36 vormen in H een middenblad van een quatern; op deze pagina's is nogal geknoeid, wat misschien aanleiding gegeven kan hebben ze nog eens te copieeren.

K. Cod. 5013 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), lĕmpiran, 62 folia groot. Het slot ontbreekt; het eindigt abrupt. Het schrift is duidelijk. Slechts op de eerste 54 folia en op het laatste zijn de letters zwart gemaakt. De uiterlijke conditie is weinig fraai: vooral de latere bladen hebben veel van de insecten te lijden gehad. Zonder waarde is het echter niet. Het behoort tot de handschriften der Lombok-expeditie.

Uit de verzameling van het Kon. Batav. Gen. v. Kunsten en Wetenschappen is hs.:

L. No. 517, papier, gebonden, 132 folia groot. In zeer goed schrift en uitstekende conditie. Het schutblad draagt den titel „Brahmâṇḍaparwa". In margine hier en daar, doch betrekkelijk

zelden, een aanteekening met inkt of potlood. Het aantal regels per bladzij is 26.
Dit handschrift stemt behoudens verschrijvingen met A overeen.

Gaan wij thans van deze korte beschrijving der uiterlijke omstandigheden van de verschillende handschriften over tot een nadere beschouwing van den toestand van den door ieder hunner geboden tekst. Vatten wij allereerst de spelling in het oog.

De cod. A is in dit opzicht, behoudens enkele onnoodige fraaiigheden, nogal eenvoudig en correct. Hij heeft hier en daar fouten, verschrijvingen. De spelling van E en H, die op dit punt nagenoeg eensluidend zijn, staat zeer dicht bij die van A. C vertoont slechts weinig verschil met A; de spelling van B echter is minder eenvoudig. Van G en K kan niet gezegd worden dat de spelling wild is, van F geldt dit slechts in beperkte mate. De spelling die D vertoont echter is zeer omslachtig; zij blijft bovendien zich zelf weinig gelijk.

Duidelijker dan alle beschrijving echter geeft een fragment van den tekst volgens de verschillende handschriften ons een beeld van de onderlinge verschillen in spelling; ik kies daartoe uit p. 1 volgens Dr. PIGEAUD, volgens A; tusschen haakjes staan de lezingen van B—K.

Mangkana (mangkanang F) tekanang (tekana G) ratu (ratū BD; rātu FK) ring dwipāntara (dwipantara D; dwipantarā F). sakweh nikang ratu samanta pratisamanta śata (śatā D) sahasra (sahaśra D) koṭya (kotya D; kodyā F; koṭyā F_1) hinatus iwu (iniwu FGK; iniwihu D) lakṣa (lakṣā D) koṭi kwehnya. kapwa hikā pada wwat (waṭ D; wwaṭ D_3) sahananing wastra (wwastra D; wastwa EH; wāstwa FK) pūrwwa (purwwa FK) ri (ring K) deśanya (deśānyā D). mangadĕg tang rambat (rāmbāt F) kamale (kambale D). pangkti (pangkĕtti D) mwang pamitjāran (pamitjtjaran D; pawitjtjhara D_3; pamitjaran G). tarub mwang singhāsana (singhasanā B; singhasaṇa D; singhasanā F) dipa- (ḍipa DEHK) mālā- (māla BE; mala D_2) sere (serre G) mwang patapĕlan (pattapĕlan D). pabañolan (pabañolan. BD) pangaywan widu (wiḍu BG). pangiglan (pangigĕlan. D; pagiglan G) pawayangan (papayayangan

E; *corr.* E_1). nguniweh (ngūniweh D) kaḍatwana (kadatwana D) katkāna (katkana DK; kathkana F) śrī mahārādja (maharādja B; maharādjā F). pakuwwan (pakuhan D; pakuwwan D_2; pakuwan F) paniñdjon (paniñdjon. B paninon G) katkā (katĕkān B; katka D) para taṇḍa (tanda D; taṇḍā F) sira kabeh. kapwa milu mabyapara (mabyāparā D, mabyāpara D_1) ri kāryya (karyya D; karyyā F) śrī mahārādja (mahārādjā D, saharadja F; maharadja F_2). rĕp (rĕp. B; *om.* D; *add.* D_3) makulilingan ing (ning F) pangiglan (pangigĕlan D). hinadĕgan (hinadḍĕgan D, *corr.* D_1) ta ya walantaga (walantaggā B; walantagga D) dawalāngśuka (dawalāngsukā D; dawalangśukā F) ri sataṇḍa (satanda D) sataṇḍa (satanda D; sataṇḍā F) || amarendra (hamarendrā D; amarendrā F) bhawan (bhāwan B) awāt (awat DF) ||.

Deze kleine passage is, dunkt mij, voldoende om de verschillen in spelling van de onderscheidene handschriften te doen uitkomen. Sommige afschrijvers hebben zich zonder twijfel angstvallig aan de spelwijze van hun voorbeeld gehouden, andere hebben een eigen weg ingeslagen. Groote overeenkomst in spelling kan wijzen op nauwe verwantschap der handschriften; is deze nauwe verwantschap op andere gronden reeds aan te nemen, dan bewijst een bijna gelijke spelling ook zorgvuldigheid van copie. Heeft een handschrift een orthographie die zich zelf weinig gelijk blijft en vertoont het bovendien andere slordigheden, dan is het tegendeel aan te nemen. Een proefje van slordigheid geeft het hs. D; hierin is op p. 97 (p. 87 P. van den tekst) eenzelfde passage abusievelijk twee maal afgeschreven, echter vertoont het doublet vele verschillen met de eerste copie. Men vergelijke slechts:

> kunang hikang wwe (dewa) kariya, yayā ika (tikā) lwirnya kadi ring ngatiṭā rupanya, (ng° r°, *om.*) ring (rīng) warttamaṇa, lwir (lwīr) ranikā ring nganagatā (hanagaṭā) wih, tuhu mati kā (ka) hli hli, makanimitta handĕg (kandĕg) ning yuga śwabhāwa (swabhawa), ndatan pinda rupa (rupā) sang ngajñā (hajñā) darmmanya (ḍarmmanya), matangnyan yalwanikang (ya *om.*) praṭiwi (praṭiwī) maṇḍala (m° *om.*) (,) kasuluhan de sang hyang hadítya (hadityā) sari sarī (sarisari).

Waar dus de autoriteit die de handschriften ten opzichte van de spelling hebben zeer gering is, lijkt het mij minder wenschelijk

om hun lezingen, of ook maar de lezingen van één hunner op te nemen. De meening van Dr. PIGEAUD, De Tantu Panggĕlaran, p. 5, dat het volgen in den gedrukten tekst van één handschrift, hoe onregelmatig de spelling ook is, een zuiverder beeld van de taal geeft dan de meestal gevolgde methode met emendatie, kan ik niet deelen. Met het slaafs volgen van afschrijvers-wijsheid en afschrijvers-fouten bewijst men te veel eer aan de tusschenpersonen en vereeuwigt men overbodigen ballast. Mijns inziens doet men bij een Oud-Javaanschen tekst als deze het beste de spelling in overeenstemming te brengen met de uitkomsten van het taalkundig onderzoek van het Javaansch en zijn verwanten, voorzoover het de inheemsche woorden betreft, en de algemeen gebruikelijke schrijfwijze te volgen bij het deel van den woordschat, dat uit het Sanskrit stamt.

Waar, zooals hier, een tekst in transscriptie wordt gegeven, lijkt mij het volgende systeem het verkieslijkst: ĕ = pĕpĕt, e = taling; u = suku; palatalen: c en j (echter de *voorafgaande* n niet ñ doch eenvoudig n, daar een andere schrijfwijze overbodig is); de halfvocalen: y en w; bij de h is in het algemeen de overlevering gevolgd; meest de h- na voc. en niet uitgedrukt na consonanten; evenzoo bij de paren t en ṭ, d en ḍ [1]); onderscheid tusschen lange en korte vocalen wordt niet gemaakt (wel: ö wanneer er reden toe is); zelfs al heeft dit bestaan, dan is uitdrukking in de spelling geen eisch. Bij de variatie *wa*: *o* en derg. is de overlevering gevolgd. De ng wordt ṅ gespeld. Sanskrit woorden die geen verbastering hebben ondergaan worden in de gebruikelijke transscriptie gegeven, behalve w voor v en ṅ voor ṃ. Zijn ze verjavaanscht, dan volgen zij de Javaansche schrijfwijze. Van het teeken ˆ wordt slechts gebruik gemaakt om het samenvloeien van slot- en begin-

---

1) D. w. z. ṭ en ḍ zijn geschreven in gevallen waar de overlevering steeds deze teekens bezigt en blijkens v. d. TUUK, K. B. W. deze schrijfwijze de gewone is. In gevallen waar incidenteel ṭ en ḍ staan, en uit andere bronnen tevens het gebruik van t en d blijkt is de laatstgenoemde spelling verkozen. Het wil mij voorkomen, dat de verwarring en onzekerheid op dit punt niet zoo absoluut is als Prof. Dr. C. C. BERG, Kid. Pam. pp. 82, 83, schijnt aan te nemen. — Ten behoeve van hen die in de bijzonderheden van het Jav.-Balin. schrift niet thuis zijn zij opgemerkt, dat daar de ḍ en dh door één teeken, in transscriptie ḍ, worden weergegeven.

vocaal aan te duiden, een enkele maal ook bij het suffix -a, wanneer dit gehecht is aan een op -a eindigend woord.

Wat de interpunctie betreft, hierin stemmen de handschriften bijna steeds overeen: de bekende Javaansche wijze van interpungeeren heb ik door de bij ons gebruikelijke vervangen, tevens enkele leesteekens invoerend.

Behalve den eigenlijken tekst van het Oud-Javaansche Brahmāṇḍa-Purāṇa bevatten de manuscripten nog onderschriften en sommige bovendien inleidende opmerkingen.

Ik doe hier deze mededeelingen van de verschillende handschriften volgen (in de oorspronkelijke spelling).

Hs. A heeft geen inleidende opmerkingen.

Het eindigt:

brāhmāṇḍa pārwwati. ityalikitaṃ śāstraṃ. paraṃsamāptaṃ || o || iti brāhmāṇḍa parisamāpta. saṅ hyaṅ amr̥ta jambu dwipa nāma || o || tlas linikittha riṅ dinā ra. pa. wara duṅūlan. śaśih. ka. 6. rah 1. tĕṅ. 5. kr̥ṣṇāpakṣā. tridaśi || o || awighnam astu || o ||.

Uit het laatste deel van dit onderschrift blijkt dus dat de dateering is: Zondag pahing, in de 11e week, 6e maand, 13e van de 2e maandhelft van het 51e jaar der . . eeuw Ś. Dit beantwoordt dus aan een jaar AD . . 29.

Hs. B bevat voor het begin van den eigenlijken tekst twee lontarbladen, waarvan het eerste vrij geel, het tweede nog lichter van kleur is; het eerste bevat aan de keerzijde 1 regel over $\pm$ $^1/_3$ van de lengte, slechts ingekrast, niet zwart gemaakt. Het tweede blad is eveneens aan de keerzijde beschreven, zonder dat het ingekraste is zwart gemaakt; het schrift bevat $\pm$ $3^3/_5$ regel, waarvan r. 1 zonder middenruimte.

De tekst van het ingekraste luidt als volgt:

lontar 1: hana praḍana ṅaranya. abyakta. tan kāryya-kāraṇa. tātan hana prawr̥tti kaliṅan i

lontar 2: || o || hitihasapuranā. pacaritan bhagawan byāṣā, riṅ para siśya nira kabeh. kacarita saṅ prabhū disimakr̥ṣṇa ṅaranirā. siniwi riṅ bharatawarṣā. kasub nora hanâṅlĕwihin yan riṅ jagat. mwah aṅaṅge kaḍarmmaniṅ panditā. sakṣat kaḍarman iṅ bhaga-

wan romarṣāṇṇā. kasiśya holi bhagawan byaṣā. mwah kacaritan kadarmaniṅ pandita. mwah kṛta niṅ jagat. mwah kacaritan rusak niṅ jagat. yen giwaṅ holih saṅ prabhū. mwah saṅ panditā. haṅamöl kṛta niṅ jagat. mwah yoga samadi. bratātapā. mańkanân pacaritan hitihaṣāpuranā. naṅiṅ hadweh dahat katuturanya. hiti kewalā makapeṅettanya jugā.

Blijkens de lichtere kleur van de lontarbladen is dit een later toegevoegde korte aanduiding en kenschetsing van het in de volgende lontars vervatte geschrift, wat bovendien duidelijk uit de laatste woorden blijkt. Ook een Balische vorm als *aṅlĕwihin* verraadt jongeren datum. Men lette op het voorkomen van de oude samenstelling *itihāsa-purāṇa*.

De woorden van lontar I zijn een verdwaald fragment uit den tekst.

Daar het hs. B niet volledig is en het einde mist, bezitten wij zijn colophon niet.

Het hs. C begint waar B eindigt. Echter is op een lichter gekleurd lontarblad voorafgaande aan de voortzetting van den tekst het volgende in ingekraste, doch niet zwart gemaakte letters geschreven (de lontar is aan weerszijden beschreven, r. 4 van de keerzijde slechts voor $\pm$ $^2/_5$ deel):

iti brahmaṇḍapūraṇṇā ṅa. kapiṅ arĕp kacaritan brahmā ṛśi. mwah kacaritan baṭāri pṛtiwi. marga niṅ hanāsarwwa tumuhuh. sakiṅ hĕmpĕhan baṭāri pṛtiwi, mwah caritan iṅ gunūṅ riṅ jambudwipā. hanā gunūṅ nĕm wiji. hagĕṅ hikaṅ gunūṅ. paṅetan gunūṅ hakuswa. sukunya kulon. dudug riṅ tasik kulon. paṅidūlnya gunūng hinawān. makweh gulĕm hirikā. kara niṅ maharan himawan. lornya gunūṅ hmas hikā. kadi warṇa niṅ hmas. lor hika malih. gunūṅ nisadā. gunūṅ guṅsā. lornya gunūṅ mahamerū. hmas punikā gunūṅ hirikā. makagunūṅ būhwananḍa hikā. buntĕr punikā panampaknya riṅ bhaṭāri pṛtiwi sdĕṅsdĕṅ paṅadĕgnya riṅ luhur, tan katunan sarwwasasocan ring madyanya. kagnah indantak bhaṭara brahma hirikā. makagnah pusĕr saṅ hyaṅ brahma. bahu mtu sakiṅ wtĕṅ byaṅe. ṅuni. kara niṅ kaṅgĕh hariharinhidā. kacaritanya. punika gunūṅ mahamerune. mas manik putih lambuṅnya wetan. brahmaṇā tatwanya. lambuṅnya kidul. manik kuniṅ. wesya tatwanya. lambuṅnya kulon. manik hirĕṅ hirikā. sudra tatwanya. lambuṅnya hlor manik baṅ. kṣatriyā tatwanyā. ikā kara niṅ hanarawang katiṅalān gunūṅ mahameru.

yan kalā kahungkul hungkulan sakeṅ hakaśa. hantuk saṅ sidḍarśi. deniṅ kasuluhan hantuk tejaniṅ manik. maṅkanā kacaritan brahmaṇḍapuranā. naṅiṅ akweh dahat duluranyā. kewala iki makapaṅeṅĕt.

Wederom een korte inhoudsopgave, thans van het gedeelte dat in hs. C staat. Men kan zich voorstellen dat in een Balische bibliotheek de hss. B en C van deze opschriften voorzien zijn; de catalogus van VREEDE steunt op de hierin vervatte opgaven.

Behalve dit bevat het hs. C een uitvoerig onderschrift, nl.: brāhmāṇḍap° enz. als A tot en met dwipa nāma. Daarna: ū śāka 1780. rah wiṇḍu. tĕṅgĕk 8. phalguṇa māsa. byantara. wa. ra. wāra kuniṅan. kṛṣṇapākṣa riṅ daśamī. irika kahuwusan ira saṅ hyaṅ brāhmāṇḍā tlinikiteṅ pūrwwa kāla. ṅkāneṅ sweccānāgara. mwaḥ kadirgghyayūṣan saṅ hanuratt apanlah potraka rakā. ndan antuṣa wirūpa niṅ ākṣara. mwaṅ unādikanyākrah wrāṇāraṇa. ṅuniweh tan jati kaglaran iṅ ākṣarākweh ta lwā kĕṇḍat. āpan antukiṅ nirgguṇālpaśāstra. saṅka yan tan wruh i kottaman ira saṅ hyaṅ brāhmāṇḍa-puraṇa. yathā mataṅnyan haṅlampū yadyan ginuyuguyu tkap saṅ wriṅ aji-tantra. palar kapājöṅana de saṅ wijñĕṅ śāstra. yan suddyāmaca. āpan wahwā si sinawu. || oṃ nāma śiwāya. oṃ saraswatye namaḥ dirgghyāyur astu. tathāstu. astu || o || || o || wet ni kinḍĕ deni twanira saṅ apanlah wiryyamuka. ika mārmmani haṅlampū hanrat. apan rakwa lĕwih phala ni haglar iṅ śāstra. lĕbur papapataka niṅ awak.

We leeren hieruit dus o.a., dat het afschrift dateert van het jaar 1858 AD (*ū śāka* leze: *i śaka*) en wel van den dag: byantara (3e dag van de 3 daagsche week: v. d. TUUK, K.B.W. II, 311*b*), wage (3e dag van de 5 d. w.), rĕditi (Zondag, 1e d. v. d. 7 d. w.), in de 12e week, in de maand Phālguna en wel op den 10en van de donkere maandhelft. Voor *tlinikiteṅ* zal te lezen zijn *tĕlas linikiteṅ*. Het copiëeren geschiedde te Gelgel.

Wat het hs. D betreft, dit heeft geenerlei inleidende opmerkingen. Het slot luidt:

brāhmāṇḍa pārwwamati. ityelikitaṃ śāstraṃ. parisamastram (°samaptĕm D_2) || o || hanā taṅ brahmāṇḍacarittā, saṅ hyaṅ hamṛṭājambudwipanama || o || || o || [1]).

1) Dit hs. heeft tusschen den tekst ingeschoven op f. 101, r. 23 een passage ingevoegd die het op p. 26 Pig. heeft overgeslagen.

De hss. E en H hebben eveneens slechts een colophon, en wel: brāhmāṇḍap° enz. als A tot en met °dwipanāma, en daarna: ulihīn (°ṅ E_2) hanurun denira. saṅ apuspatta. saṅ potrakakārmmada. ring bejyāśrama. kulwanniṅ (kwalwanniṅ H) tasik pūrwwa. puput sinurat. riṅ dina. śu. pwa. wara dukut. śaśih. 3. suklapakṣa riṅ ekadaśi. daṅ. pa. u. rah. 7. těṅ. 6. haṅ hiṅan (diṅan H) — wusṣakna wirupa niṅ akṣarā. denirā siṅ suḍi hamacā. apan kweh (kwah H) kawnaṅ. mwaṅ kalĕbu. wet (wat H) niṅ muḍapakṣa. tkā mumuṅguṅ tan wruh hiṅiraṅ || oṃ nama śiwāya. oṃ saraswatye namaḥ. dirgghyāyurastu. tathāstu. astu. || o ||.

Zóó volgens E; het hs. H is ook hier op vele plaatsen geschonden. De papierhandschriften E en H hebben dus blijkbaar beide dezelfde lontar gecopieerd en diens colophon ongewijzigd overgenomen. Het zeer geringe verschil in lezingen tusschen deze beide hss. stemt hiermede, gelijk wij nader zullen zien, overeen. Het afschrijven geschiedde te Bejyāśrama. Het jaartal wordt opgegeven als AD . . 45.

Het hs. F mist eveneens een opschrift. Na het einde van den eigenlijken tekst heeft het:

brāhmāṇḍa parwwamāti ityālikitaṃ śāstraṃ. parisamāptam || o || iti brahmaṇḍāsamāpta. saṅ hyaṅ amṛta jambudwipa nāma || o || i śaka (het overige van den regel, waarop deze woorden, is onbeschreven gelaten) atithi. nawami kṛṣṇapakṣā. śwar iṅ brahmaṇḍapārwwa samāpta. pañca waryyāpunyā. ros niṅ māthālwā nika. nyaṅ rudhira walwā nika. nanā niṅ pituwi nika. saṇḍyākrantimaṣa. 9. yekuṅ brasta yā tinulyār. ryyāntusakna riṅ rupanya ṅ aksareki. hapa dolihihantyan ta mudḍalpasastra. kĕdwamilwamilwa cumaṅkeṅ tinular eṅ sastra. tan hapaguteṅ lĕṅĕṅ i hakṣara. hiki tulya huryya-huryyā niṅ cacah ika binandān. riṅ hni . . tinpĕtakna de saṅ suḍyāmaseṅkana. sade nira hamahayu hunadika ṅ aksara hiki kahantu kahantakanya. mwang śwara. wyañjanyana. mulya de saṅ haparinama bala burwwaṅ paṇḍara. malayeṅ smapurerug de niṅ lawanastra wetan i kali huṇḍa. hirika malayeṅ nuṣaṇali. wetan iṅ wratmaka. bañjariṅ hunur. kaḍuḍan nikṣa oṃ nirgghyarastu saṅamacarurāt. paḍa siddā saṇḍyā a

Hier eindigt het, aan het slot van een pagina; in het handschrift volgen nog vier onbeschreven bladzijden. Het belangrijkste, de dateering, vernemen wij dus niet.

Het hs. G bevat geenerlei opmerkingen vooraf. Daar het slechts het begin van het werk geeft, missen we den colophon.

Bij hs. K ontbreekt het slot. Op een afzonderlijk stukje lontar, gebonden aan het touwtje, dat de bladen bij elkaar houdt, staat echter het volgende:

|| iti brahmāṇḍa samāpta. saṅ hyaṅ hamṛttajambudwipanāma. tambayan iṅ hanurat. wu. udḍamaḍura. wārāntukpupuh. kṛṣṇapakṣa. riṅ pañcadaśi. badrawadamasa. pañca ruḍira romastaka. sapūrṇnanya. i śaka

Ook hier ontbreekt het jaartal.

Het hs. L heeft geheel denzelfden colophon als A. Verder geenerlei bijzonderheden.

Laten wij thans overgaan tot een nadere beschouwing van den door de verschillende handschriften geboden tekst. Onderlinge vergelijking zal ons misschien de veelheid der tien getuigenissen kunnen herleiden tot een historische ontwikkeling uit één bron. Op bijzonderheden in spelling en dergelijke behoeven we niet te letten, daar, zooals we boven gezien hebben, de kans dat hierin door de verschillende afschrijvers vrij willekeurig is te werk gegaan groot is.

Drie zaken vooral zijn het die ons de onderlinge verhouding der handschriften kunnen leeren: lacunes, varianten en corruptelen.

Afschrijversfouten ontstaan er steeds, en sommige zijn zoo frequent, dat het zeer wel mogelijk is te achten, dat meerdere copiïsten zich onafhankelijk van elkaar op dezelfde plaats aan dezelfde vergissing hebben schuldig gemaakt [1]). Zullen we uit

1) Als in andere Oud-Javaansche teksten zijn de meest voorkomende afschrijversfouten: overslaan van akṣara's, speciaal haplographieën, alsook het dubbel schrijven: dittographie. Boven- en aangeschreven teekens tot aanduiding van klanken, zooals ṅ, r, y, w, loopen nogal eens kans om te worden overgeslagen. Ook de soekoe, oeloe en pĕpĕt deelen dit lot. Hierbij dient te worden vermeld, dat verwisseling tusschen i en ĕ mogelijk is, alsook tusschen i en -aṃ in Sanskrit citaten. Een lajar wordt, doordat hij niet constant dezelfde plaats heeft boven het woord, nu en dan door den copiïst bij den verkeerden akṣara geplaatst. De pasangans y en w worden wel eens verwisseld of overbodig ingevoegd (zie mijn opmerking hierover Bijdr. Kon. Inst., 88, 489). Akṣara's en pasangans die veel op elkaar gelijken

deze fouten in het algemeen geen verregaande conclusies mogen trekken, anders wordt het wanneer zij aanleiding geven tot het ontstaan van bedorven lezingen: een volgende afschrijver het foutief geschreven woord niet begrijpend of op zijn wijze trachtend te verbeteren maakt in zoo'n geval het verschil met de origineele lezing nog grooter en de laatste zelfs menigmaal onherkenbaar. Dergelijke bedorven lezingen tellen de handschriften waarin onze tekst is overgeleverd zeer vele, en dikwijls hebben zij, alle of een deel hunner, ze gemeenschappelijk. Voegt men hierbij het bestaan van een aantal eveneens aan meerdere copieën gemeenschappelijke lacunes (varianten van gewicht zijn er zeer weinig), dan blijkt ons, dat we over voldoende materiaal beschikken om met kans op succes een classificatie der handschriften te beproeven. Wanneer we dan bovendien opmerken dat, vooral in de talrijke Sanskrit citaten, zeer vele bedorven lezingen in alle handschriften voorkomen, dan mogen we er tevens bij deze classificatie naar streven om een oorsprong te ontdekken waaruit, hoe dan ook, de in de diverse copieën vertegenwoordigde overlevering voortgekomen is.

Hierboven zagen wij, dat het hs. L behalve enkele eigen fouten geheel met A overeenstemt. Reeds bij oppervlakkig onderzoek blijkt, dat het tot dit hs. in zeer nauwe betrekking staat; hoogstwaarschijnlijk is het een copie van A. Belangrijke punten van verschil heb ik niet gevonden. Men kan dus de lezingen van L vertegenwoordigd achten in A.

Tevens merkten we op, dat de hss. E en H in hun colophon dezelfde dateering dragen en dus (papier-)afschriften van één exemplaar zijn, hetwelk wij z kunnen noemen. Een vergelijkend onderzoek van de lezingen van E en H kan ons leeren wat in z gestaan heeft [1]). Deze hss. vertoonen tegenover elkaar geen lacunes, wel

---

plegen wel verward te worden: zoo tha en wa, ca en wa, ga en śa, ka en na, ra en na, ka en ta, bha en na, en andere. Voorts wordt zelden onderscheid gemaakt tusschen e en ai (vgl. ook VAN DER TUUK, K. B. W. I, 6). Een zeer zorgvuldige studie van deze palaeographische mogelijkheden is gemaakt door K. WULFF, in zijn boek: Den Oldjavanske Wirāṭaparwa og dens Sanskrit original. København, 1916, waar men vooral pp. 44 sqq. vergelijke. Over de overlevering der Sanskrit citaten hieronder nog een en ander (p. 46).

1) Ter besparing van plaatsruimte blijft het gedetailleerd verslag achterwege.

echter hebben ze op 145 plaatsen onderling verschil. Hierbij zijn 46 lezingen die alleen in E, 22 die alleen in H, en verder in geen enkel hs., voorkomen. Deze 68 lezingen kunnen dus verwaarloosd worden, daar ze zoo goed als zeker slechts fouten van E, resp. H zijn en geen lezingen van z. In de andere gevallen vindt de lezing van E of H steun bij een of meer der overige hss. Hier betreft het echter meestal vergissingen die tallooze malen gemaakt worden en dus onafhankelijk ontstaan kunnen zijn, alsook variaties zooals men steeds aantreft: *ri — riṅ, saṅke — saṅkeṅ*, al of niet *ṅ* in andere dergelijke verbindingen, *ta* wel of niet gebezigd, *ni(ṅ)* of *i(ṅ)*, *wih — pih, apa — apan* enz. Er rest tenslotte een aantal gevallen, waarin we op punten van meer belang omtrent de lezing van z in onzekerheid verkeeren: het is denkbaar, dat dit handschrift hier en daar onduidelijke of onleesbare karakters bevatte, welke de beide copiïsten verschillend opvatten. Een nader onderzoek van de relatie van z met de overige manuscripten zal echter nog op menig punt aan het licht kunnen brengen welke lezing van geval tot geval voor z het meest aannemelijk moet worden geacht.

Onze tekst is dus vertegenwoordigd in A, z, D, F, die ieder het geheele geschrift bevatten, alsmede in de andere hss., B, C, G en K, die slechts een gedeelte geven, en wel:

B bevat: vanaf het begin tot p. 117, r. 6.
C „ : „ p. 117, r. 7 tot het einde.
G „ : „ het begin tot p. 83, r. 6.
K „ : „ „ „ „ p. 176, r. 23.

Het aantal onderlinge lacunes, omissies, corruptelen en varianten in deze handschriften is, wanneer men ze vergelijkt, zeer groot. Het is echter absoluut overbodig alle verschillen hetzij hier, hetzij in den apparatus criticus te vermelden. Trachten wij op grond van enkele karakteristieke indicia te ontdekken of er ook groepen van handschriften zijn vast te stellen, die in een groot aantal gevallen samen gaan, dan blijkt ons spoedig, dat dit inderdaad zoo is. De hss. ABCz als groep vertoonen zeer vele gemeenschappelijke eigenaardigheden tegenover DFGK als zoodanig. De vele verschillen in lezing (voornamelijk corruptelen in een van beide of ook varianten) zullen in den apparatus criticus worden opgenomen. Hier volgt slechts een lijstje van het onderling meer of minder (omissies, interpolaties) in den tekst, op grond waarvan we reeds

de nauwere verwantschap van ABCz, resp. DFGK waarschijnlijk mogen achten.

p.	ABz	DFGK
57, 20	sańka ni kamijil	kani kamijil
60, 27	mɾkaṇḍa	kaṇḍa
„ , „	saṇ mɾkaṇḍa	mɾkaṇḍa
68, 12—16	yatika rinatwan ira ri p°	yatika rinatwakĕn de *etc.* rinatwan ira ri p°
75, 10	katguhan sań hyań	katguhan ike. riń manuṣā katguhan sań hyań
78, 27	śarīra bhatāra	śarīra nira bha
79, 19	ika bhargawa	ika sań bhargawa DFK
83, 24	ta markkandeya	ta sań markkaṇḍeya
99, 5	ɾk suparṇna ACz	ɾk riń suparṇna
121, 23	pinakādirāja ṅaranya	pinakādikarāja hadirāja ṅaranya
127, 2	ṅaranya. yekā s°	ṅaranya yekāgrama ṅaranya. yekā s°
129, 7	kanaka	naka
132, 6	yathā	yayata
„ , 15	bhadraśwa	bhadraśwara
134, 22	nikań poh	nikań hamɾtta poh D nikań hamɾtta nikań poh FK
141, 9	riń kośala	kośala (keśala D)
„ , 10	riń ry Ā°	ry Ā°
146, 4	niṅhulun. | yākṣa	niṅ hulun. riń rahadyan sańhulun. yākṣa
„ , 18	rañjiṅanya. | pawitra	rañjiṅanya. lwah riń mandakinī ṅaranya. pawitra
148, 5	humuṇḍaṅa bhaṭarī	humundań riń (ri F) bhaṭarī
„ , 16	tripatha ṅaranya rinukti	tripatha rinukti

150, 18	riṅ cina	cina
152, 27—30	ṅaranya. | hana ta gunuṅ	ṅaranya. hanā ta muwah (wah D) etc. — hagĕṅ hiriya. hana ta gunuṅ
158, 30	warṣa	warṣanya
162, 13	śalmali dwipa. | ika	śalmali dwipa. somadwipa (D; somaḍadwipa F, someḍadwīpa K) | ika
163, 4	mĕṇḍĕk.	mĕṇḍĕk ya.
165, 28	hananyāwakika	hananyātamanya wakika
„ , 29	°nyāwaknya nimitta	°nyāwaknya pinakawaknya nimitta
166, 2	waywantaḥ. | bhūmi	waywantaḥ. ikaṅ bhuṭṭāpiḥ (orthogr. var.) bhūmi
167, 13	ri rahadyan	ri rāma rahadyan
169, 8	ayuta. samaṅkana	ayuta. limaṅ iwu (ewu F), *lac.* D, samaṅkana etc. FK

Voegt men bij dit aantal plaatsen waar de beide groepen verschillen in hoeveelheid tekst nog de zeer vele plaatsen waar zij, ieder in haar geheel, afwijken in lezing, dan zal het den lezer duidelijk zijn, dat wij met eenig recht mogen aannemen, dat de lotgevallen van ABCz resp. van DFGK gedurende een zekeren tijd gemeenschappelijk en afzonderlijk zijn verloopen.

Dit wil dus zeggen: de groep ABCz heeft eens in één handschrift bestaan, waarvan de individueele hss. A, B, C, z afstammen en evenzoo DFGK. Stond het geval nu zóó, dat overal de eene groep een lacune vertoonde tegenover de andere, dan zou het voor de hand liggen aan te nemen, dat de Vorlage van de verschillende tot die groep behoorende hss. van de andere groep deel uitmaakte, maar hiervan, hetzij direct, hetzij over meerdere afschriften, is gaan afwijken door uitval van meerdere woorden, deelen van woorden of soms zelfs van geheele passages. Doch in ons geval vertoonen beide groepen tegenover elkaar nu eens een meer, dan een minder in hoeveelheid tekst. Het zal dus het best zijn, aan te nemen, dat beide op een afzonderlijke Vorlage teruggaan.

Stellen we dus: ABCz stammen, hetzij direct, hetzij indirect af van x, DFGK op dezelfde wijze van y.

Vergelijken wij nu de onderlinge verschillen van de vier handschriften van de eerste groep x, geheel afgezien van hun relatie tot de andere groep, dan geeft ons ook dit aanleiding tot het maken van eenige opmerkingen en, naar mijn meening, eenige conclusies [1]).

Vatten we allereerst de „hoeveelheid tekst" in het oog, dan dient te worden opgemerkt, dat EH, die onderling, gelijk we boven zagen, geen lacunes hadden, ook als eenheid, z, geenerlei lacune tegenover de andere handschriften vertoonen. Hieruit volgt dus dat het waarschijnlijker te achten is dat eventueel een der andere hss. uit z zou afstammen, dan andersom, tenzij in het laatste geval toevoeging in z te bewijzen zou zijn. Het hs. B heeft vele opzichzelf staande lacunes. De hiaten in B op p. 71, 2-8 en p. 77, 3-8 zijn ongeveer van dezelfde lengte; men kan veronderstellen, dat in beide gevallen één regel uit de Vorlage is overgeslagen; op p. 77 begint zoowel het uitgevallen stuk, als het daarop volgende met dezelfde akṣara (*ya*), wat aanleiding kan geweest zijn tot over 't hoofd zien van den eersten regel. De mogelijkheid dat A of z, of zelfs A en z, uit B zouden zijn overgeschreven is dus al zeer gering. Het hs. A heeft een paar alleenstaande hiaten; ook zeer zelden een lacune gemeenschappelijk met een hs. van de andere groep. Dit laatste kan echter, gezien den aard der hiaten en de betrekkelijke zeldzaamheid, toeval zijn. Van belang is het echter op te merken dat A en z gemeenschappelijk tegenover alle [2]) andere hss., dus tegenover y + B een relatief groot aantal hiaten vertoonen. Dit kan er op wijzen, dat A en z elkander nauwer verwant zijn. Zien we verder, dat het aantal afwijkende lezingen Az tegenover B zich verhoudt tot dat Bz : A als ± 8 : 3, dan wordt dit vermoeden versterkt. Een belangrijk argument ten gunste van deze opvatting kunnen we echter hieruit putten, dat terwijl het handschrift B dat vele alleenstaande lacunes heeft en, gelijk we boven gezien hebben, ook een groot aantal gemeenschappelijk met A en z tegenover DFGK, geen enkel hiaat vertoont dat ook gevonden wordt in laatstgenoemde manuscripten, als groep beschouwd (een enkel geval van een lacune gemeenschappelijk aan B met bv. D mogen

1) Ook deze collatie wordt ter besparing van plaatsruimte niet opgenomen. — 2) Voor C zie beneden.

we tegenover de groote meerderheid en gezien den aard dezer lacunes en den slechten toestand van de copie in D weer op rekening van het toeval stellen), het echter wel, zooals gezegd, op vele plaatsen in lezing met DFGK samengaat waar A en z afwijken.

Gezien deze omstandigheden ligt het dus voor de hand, ons den gang van zaken als volgt voor te stellen. Het hs. x, dat er eens geweest moet zijn, werd meerdere malen gecopieerd. Een dezer copieën, of een afstammeling van één dezer copieën is B. In B zijn meerdere lacunen en afwijkende lezingen ontstaan, die wanneer zij alleen staan tegenover eensluidendheid der overige manuscripten geen kans hebben om als overgeleverd te gelden. Een andere copie van x, ook hierop teruggaande noemen we v. Ook in v zijn lezingen en hiaten ingeslopen die in zijn voorbeeld of middellijk voorbeeld, nl. x, niet stonden. Van v, dat zelf verloren is, bezitten we echter afstammelingen: z = EH en A. Het is mogelijk, dat EH en A broeders, m.i. echter wegens de vrij vele afwijkingen waarschijnlijker, dat ze neven zijn. We nemen dus aan dat A uit v is afgeschreven, althans teruggaat op een afschrift uit v en evenzoo z.

A is dus de naaste verwant van E en H, wat we bij de reconstructie van de lezingen van z in het oog moeten houden. Hebben B en z lezingen gemeenschappelijk, dan heeft een afwijking in A geringere kans, overgeleverd te zijn; worden B en z dan bovendien nog gesteund door de groep DFGK, dan wordt A's getuigenis al van zeer weinig waarde.

Om niet te uitvoerig te worden, bespreek ik als toelichting slechts één interessante plaats, nl. p. 79, 19. Hier heeft y: kunaṅ ikā saṅ bharggawa mantra kratu; x moet gehad hebben: kunaṅ ikā bharggawa mantra kratu (saṅ ontbreekt in alle hss. die teruggaan op x), B heeft deze woorden zonder meer, AEH (dus v) hebben ze dubbel; deze dittographie moet dus in den loop der overlevering ontstaan zijn tusschen x en v.

Men ziet dus dat het handschrift B, ondanks z'n vele hiaten, groote waarde heeft voor de recensie van den tekst; het is slechts te betreuren, dat het slechts het eerste gedeelte van ons Purāṇa bevat.

Vervolgens onderwerpen we de hss. Az en C aan een onderzoek. Ook deze vergelijking levert ons stof tot eenige beschouwingen.

Er zijn ook in dit gedeelte geen afzonderlijke lacunes in z. A heeft wederom eenige hiaten die niet gedeeld worden door L en z, een enkele komt ook in een hs. van de andere groep voor, wat toeval kan zijn. C heeft eenige op zichzelf staande lacunes. Het is dus minder waarschijnlijk, dat z op C teruggaat. Gemeenschappelijk hebben A en C 4 lacunes, A en z 1 en C en z geen lacune. Zooals we boven gezien hebben hadden A en z in het eerste gedeelte betrekkelijk veel gemeenschappelijke hiaten tegenover y + B; tegenover y + C in een bijna even groot stuk tekst slechts één. Dit duidt er op dat C de lotgevallen van A en z nader staat dan B. Een blik op het boven gegeven lijstje, waarin de lacunes die ABCEH (= x) eenerzijds en DFGK (= y) anderzijds tegenover elkaar vertoonen, bevestigt deze opvatting: van de 31 daar vermelde lacunes vallen op het eerste deel, waar ABz tegenover y gesteld worden, 9, op het tweede deel, waar ACz met y vergeleken worden, 22. Derhalve: het handschrift waarvan C afstamt heeft de verdere tekstwijzigingen nà x meegemaakt, in tegenstelling met B. Daar A en C 4, z en C geen lacunes gemeen hebben, zullen A en C een tijdlang gelijke lotgevallen hebben gehad, die z niet gedeeld heeft. (Er is echter een hiaat gemeen aan A en z). Is dit zoo geweest, dan moet C dichter bij de gemeenschappelijke bron van A en C gestaan hebben dan A, gelijk uit het verhoudingscijfer der gemeenschappelijke lezingen blijkt, nl.: C × Az : A × Cz = 1 : 4. Er is dus, naar we met waarschijnlijkheid mogen aannemen, een hs. t geweest, waarvan zoowel A als C afstammen. Het is echter mogelijk dat de verhouding iets ingewikkelder is geweest, dat bv. een afschrijver over meer dan een voorbeeld beschikte. Doch mij is niet de noodzakelijkheid gebleken van de hier gegeven eenvoudige filiatie af te wijken.

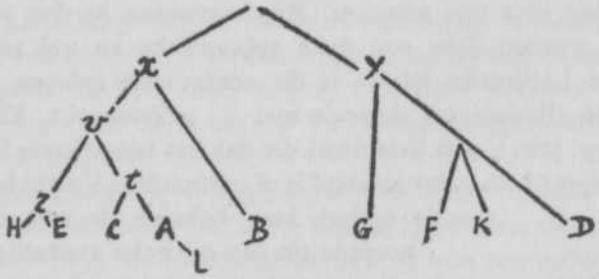
In tegenstelling tot de genoemde handschriften is de onderlinge verhouding van DFGK minder duidelijk. Geheel en al zonder resultaat is het vergelijken van de verschillen echter niet. Beschouwen we eerst G, dat het geringste deel van den tekst bevat. Het heeft geen lacunes gemeen met D, F en K. Bovendien vertoont G minder afwijkingen van x dan DFK tezamen beschouwd. Men krijgt hieruit dus den indruk, dat G, althans het exemplaar, waarvan G afstamt, nadat de splitsing tusschen x en y zich voltrokken had, niet zoo ver van de gemeenschappelijke bron is af-

geraakt als D, F en K. K is vergeleken met de andere hss. vrij van lacunes. Het gaat betrekkelijk vaak samen met F. Gemeenschappelijke hiaten ontbreken, echter moeten we de aandacht vestigen op twee gelijke dittographieën, die beide hss. op dezelfde plaats hebben. Dit kan er dus op wijzen, dat F en K gedurende eenigen tijd dezelfde lotgevallen hebben gehad, onafhankelijk van andere hss. Het manuscript D tenslotte, waarvan de tekst behalve vele slordigheden ook omzettingen vertoont, maakt den indruk nog verder in lezing te zijn afgeweken [1]).

Er zijn tenslotte gevallen, waarin de hierboven genoemde overeenstemmingen gekruist worden: een enkele maal gaat b.v. A met F samen tegenover alle andere, elders A met B tegenover Cz. Doch waar de groote meerderheid zich gedraagt volgens de boven uitgestippelde filiatie en het nagenoeg steeds minder karakteristieke gevallen betreft, meen ik dat wij deze uitzonderingen mogen supprimeeren.

Vatten we bovenstaande beschouwingen overzichtelijk samen:

archetypus = ω

Over de absolute chronologie laat zich niets met zekerheid zeggen: we weten slechts dat C het jaartal 1858 draagt [2]).

Wij kunnen nu op grond van deze uitkomsten den tekst gaan vaststellen, waarbij wij ons laten leiden door het relatieve gewicht

1) Deze opmerkingen zijn op nauwkeurige vergelijking gebaseerd, die wegens plaatsgebrek echter achterwege moet blijven.

2) De mogelijkheid bestaat theoretisch, dat de kakawin licht kan brengen; sluit deze redactie zich bij een der klassen in het bijzonder aan? Mij is slechts opgevallen de merkwaardige plaats: K. 5, 17, 3 *gatri*, waar x: *Gatri*, y: *Gāyatrī* heeft.

der getuigenissen. Op deze wijze zal men minder kans hebben onjuiste lezingen in den tekst vast te leggen dan wanneer men ook hier de door anderen gevolgde methode zou toepassen: afdrukken van de lezingen van één hs., en de klaarblijkelijk bedorven plaatsen corrigeeren naar de meerderheid der andere manuscripten.

Een groot practisch voordeel is tevens dat men den omvang van den apparatus criticus kan beperken: lezingen, waarvan zoo goed als zeker vast staat, dat ze niet die van x of y, laat staan in ω waren, kunnen geheel achterwege blijven. Opgenomen dienen steeds te worden gevallen waar een lezing berust op x of y, twee gelijkwaardige getuigen omtrent de lezing van het oorspronkelijke handschrift; de niet verkozen lezing wordt na de in den tekst geplaatste vermeld; welke de voorkeur verdient wordt voor ieder geval afzonderlijk uitgemaakt. Verschillen in spelling zijn slechts vermeld in geval van mogelijke dubbelzinnigheid. Zijn naar het oordeel van den uitgever alle overgeleverde lezingen bedorven, dan teekent hij dit aan; waagt hij een conjectuur, dan vermeldt hij de geheele overlevering in den app. crit. Achter iedere lezing is de autoriteit vermeld; is niets vermeld, dan berust ze op de meening van den uitgever. Bij toevoeging in den tekst van aksara's worden deze ook daar gekenmerkt en wel met < >, bij enkele Latijnsche letters is dit achterwege gelaten. Evenzoo worden te elimineeren akṣara's met [ ] gekenmerkt. Vindt men in den app. crit.?, dan beteekent dit dat het betreffende hs. op die plaats zwijgt (d. w. z. beschadigd is of ontbreekt). Voorts beteekent:

al. : alii = de andere hss., behalve de met name genoemde (in één critische aanteekening)
om. : omittit = heeft overgeslagen (aksara of woord in hs.)
add. : addidi = heb ik toegevoegd
ins. : inserui = door mij ingevoegd
del. : delevi = door mij uit den tekst verwijderd
exp. : expunxi = geschrapt
lac. ind. : lacunam indicavi = 'n leemte in den tekst aangewezen
corr. : corruptum = bedorven lezing
correxit v. d. T. = door v. d. Tuuk hersteld, — in orde gebracht
† = corrupt, vóór een woord, de geheele passage; na een woord, slechts dit.
? = misschien; onzeker; wat bedoelt de tekst?; wat is te lezen? enz.

Een uitzondering is gemaakt bij de talrijke Sanskrit citaten, die voor zoover śloka's, halve śloka's of pāda's op afzonderlijke regels, voorzoover enkele woorden gespatiëerd gedrukt zijn. Hier zijn steeds alle door de hss. geboden lezingen opgenomen om den lezer een contrôle van mijn reconstructie-pogingen te vergemakkelijken: zeer dikwijls immers is de juiste, althans waarschijnlijkjuiste lezing nergens bewaard gebleven. Dezelfde handelwijze is gevolgd bij minder bekende eigennamen. De meer bekende zijn op de gebruikelijke wijze gespeld, feminien-uitgangen en dergelijke stilzwijgend in orde gebracht [1]). In het algemeen is ook hier slechts om dwingende redenen van de overlevering afgeweken.

Is de tekst op deze wijze vastgesteld, volgens de meest waarschijnlijke getuigenissen, dan blijven er plaatsen over, die onduidelijk of onjuist, kortom „foutief" zijn. Wanneer de juiste lezing voor de hand ligt of op zekere gronden is te herstellen en de wijze van ontstaan van de fout is aannemelijk te maken, terwijl het vaststaat dat de auteur de „goede lezing" bedoeld moèt hebben, in die gevallen is de tekst geëmendeerd, zoo noodig met een korte bespreking in de Aanteekeningen. Waar het mij niet mogelijk was onder deze voorwaarden de lezing van onzen Javaanschen auteur te herstellen, heb ik den tekst gegeven zooals de overlevering dien biedt, in de hoop dat de moeilijkheden later een oplossing zullen vinden.

Twee gewichtige hulpmiddelen staan voorts bij de vaststelling van den tekst tot onze beschikking. Namelijk: vooreerst de kakawin, de metrische bewerking van een groot deel van onzen tekst. Daar dit werk de proza-redactie zeer nauw volgt en een van de overlevering daarvan onafhankelijke overlevering heeft, is het duidelijk dat zijn lezingen bij varianten in onzen tekst nu en dan een gewichtig woord kunnen meespreken. Ook bij lacunes kan de kakawin een belangrijke steun zijn. Bijzonderheden vindt men in de Aanteekeningen.

Een ander, nog veel belangrijker hulpmiddel hebben we in de parallelle Voor-Indische versies. Tal van cor-

1) In de Aanteekeningen worden bijzondere kwesties, die zich vooral bij de eigennamen (waar ook de Sanskrit teksten vaak divergeeren) voordoen, in het kort besproken.

ruptelen, vooral in citaten en eigennamen, doch ook in den Javaanschen tekst, worden ons door vergelijking met deze geschriften duidelijk, vele lacunes worden zoo vastgesteld. De opmerkingen, waartoe deze vergelijking mij aanleiding gaf, heb ik in de Aanteekeningen ondergebracht.

Op een punt van algemeenen aard maak ik hier attent. Slechts zeer weinig citaten zijn geheel gaaf overgeleverd. De meeste zijn bedorven, sommige zelfs volkomen onherkenbaar geworden. De ernstigste corrupties zijn echter in alle handschriften overgeleverd en veelal gelijkluidend. Deze moeten dus reeds in den archetypus hebben gestaan en zijn derhalve reeds in relatief vroegen tijd in het aanzijn gekomen.

Bij de reconstructie der geciteerde Sanskrit verzen en -woorden dient de grootste voorzichtigheid in acht te worden genomen. Gelijk door WULFF, in zijn reeds genoemd werk, in den breede is aangetoond, dat het volkomen onjuist is de citaten in het Wirāṭaparwa te herstellen uitsluitend door vergelijking met wat wij in de Calcutta-editie van het Mahābhārata lezen, zoo is het ook elders. Niemand garandeert ons, dat de śloka's in het Wirāṭa- en de andere parwa's identiek geweest zijn met de overeenkomstige verzen van den genoemden tegenwoordigen Mahābhārata-tekst, niemand kan ook aantoonen, dat het exemplaar dat de Javaansche vertaler gebruikte daarmee geheel overeenstemde. Integendeel, er zijn vele gewichtige indicia, dat een zoodanige identiteit niet bestond. Zoo is het ook met onzen tekst. Gelijk boven reeds gezegd: het tegenwoordige Sanskrit Brahmāṇḍa-Purāṇa is met onzen tekst in de passages, die in beide voorkomen, volstrekt niet in alle finesses eensluidend. Het zou dan ook onjuist zijn, hopeloos bedorven lezingen in de citaten te vervangen door de overeenkomstige woorden van den gelijknamigen Sanskrit tekst. Vergelijking met de andere parallelle versies en nauwkeurig overwegen van de palaeographische mogelijkheden zullen ons in vele gevallen den juisten weg kunnen wijzen. Laten ook deze hulpmiddelen ons in den steek of geven ze een niet geheel bevredigend resultaat, dan geef ik de voorkeur aan een erkenning van onmacht (in den vorm van een †) boven een gefantaseerde reconstructie.

Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat een citaat met een of andere onregelmatigheid of onjuistheid, kortom „fout", daarom

alleen nog niet „bedorven", d. w. z. niet van onzen auteur afkomstig behoeft te zijn. De tegenwoordige, gedrukte, Purāṇa teksten bevatten vele berispelijke plaatsen en de in den tijd van den vertaler in omloop zijnde manuscripten zullen ook niet geheel zonder onregelmatigheden geweest zijn. En daar men, tenzij het tegendeel zou blijken, mag aannemen dat de Javaansche auteur de citaten ongewijzigd heeft overgenomen, kunnen deze „fouten" dus reeds van ouderen datum zijn. En dan — zou hij zich nooit eens vergist of verschreven hebben? Hebben we tot nu toe in het kort de recensie van den tekst en de emendatie besproken, deze vraag brengt ons op het terrein van de zoogenaamde hoogere kritiek, wier doel het is in het licht te stellen hoe de auteur zelf oorzaak kan zijn geweest van onregelmatigheden, onduidelijkheden, onjuistheden in zijn geschrift. Dat ook hier de Voor-Indische parallel-teksten goede diensten kunnen bewijzen is duidelijk, al zouden de resultaten zekerder zijn, indien we den door onzen Javaanschen vertaler gebruikten Sanskrit tekst niet behoefden te reconstrueeren. Er komen in ons Purāṇa plaatsen voor, die, zooals de overlevering ze geeft, onduidelijk zijn en waar ik geen emendatie heb kunnen toepassen. Dit kan aan mij liggen en aan onze gebrekkige kennis van de lotgevallen van den tekst, doch het is eveneens mogelijk, dat de auteur zelf, die toch ook nu en dan moeite gehad zal hebben om de beschouwingen van het origineel te vatten en ze zoo getrouw mogelijk in zijn taal weer te geven, oorzaak is van de onduidelijkheid.

1 Pig. AWIGHNAM ASTU!

Asīmakṛṣṇe vikrānte rājany anupamatviṣi
praśāsatīmāṃ dharmeṇa bhūmiṃ bhūmipasattame,

hana sira mahārāja <A>dhisīmakṛṣṇa ṅaran ira, siniwi riṅ Bhāratawarṣa, mahāśakti litu-hayu mahārddhika guṇawān tuwi. sādaraka ta sira; tan hana paḍa nireṅ bhuwana, wĕnaṅ ta sira milaṅakĕn kalĕṅka niṅ bhuwana. tatan hana musuh wanya pramukha pādukā nira. tan hana wargâla nikaṅ rat. tan hana maliṅ mwaṅ tan hana īrṣyā ri paḍanya janma ṅaranya. apa ta lwir ika? kadyaṅga niṅ manĕluh. sula kambiṅ jaṅgitan. amiśunakĕn iṅ rowaṅnya, mamatî tanpa doṣa. tan hana maṅkana kramanya don ira. nihan ta waneh: urĕm aṅgirih ṅĕlu apuyĕṅ waraṅ kuris, ity evamādi, saprakāra niṅ gawenya ikaṅ maṅdadyakĕn pati riṅ sarwajanma, yeka tan hana salawas nira siniwi. sambandha awĕdi kumĕl miṅkus ararĕm, tumon pratāpa wīrya nira śrī mahārāja <A>dhisīmakṛṣṇa.

Maṅkana tekanaṅ ratu riṅ dwīpāntara, sakweh nikaṅ ratu sāmanta pratisāmanta śata sahasra koṭyaḥ, inatusiwu koṭī kwehnya, kapwa ika paḍâwwat sahana niṅ wastu apūrwa ri deśanya. maṅadĕg taṅ rambat kamale paṅkti mwaṅ pamicāran, tarub mwaṅ siṃhāsana, dīpamālā sere mwaṅ patapĕlan, pabañolan, paṅaywan widu, paṅigĕlan, pawayaṅan; ṅuniweh kaḍatwana katĕkana śrī mahārāja, pakuwwan, paninjon katĕkan para taṇḍa sira kabeh, kapwa milu mabyāpāra ri kārya śrī mahārāja, rĕp,

---

5. Asīmakṛṣṇe: Ḍaśamakṛṣṇa ω - F, Daśapakṛṣṇaṅ F — vikrānte: vakrante ω — rāj°—°tviṣi: rajatyakumamatvaṣi (°śi) ω — 6. pra°—°sattame: prasamimaṃpi dharmmeṇa bhumi bhuḥ bhumi prattamaṃ ω — 7. °rāja <A>dhis°: °rājaḍiś° ω — 9. °katha DG: °kata al. — 10. wanya DF: wanyā al. — 15. ṅĕlu ap°: ṅlwa p° ω — ityevam°: ityeṅvam° DG, ityaivam° al. — 19. <A>*inserui* — 22. °iwu x: iniwu FGK, iniwihu D — 22. wastw zFKL: wastr al. — 26. katĕkan B: katĕka al. —

makuliliñan iṅ pañigĕlan. inadĕgan ta ya walantaga, dhawalāṃśuka ri sataṇḍa-sataṇḍa.

amarendrabhavanavat,

tatan pahi lawan bhaṭṭārendra ika lwirnya. apayapan aparimita halĕpnya.

Dīkṣitās te yathāśāstram ....

sa tv abhyagāt mahābuddhiḥ sūtaḥ paurāṇikottamaḥ.

An-mañkana halĕp tikañ pagĕlaran makārya mahārāja. nañkĕna ya riṅ paradeśa, lor kidul kulwan wetan, ya ta mataññya n pahĕntyan-hĕntyan ika, tanayan wanwa tan hana kantun ṅaranya, ṅuniweh tañ kuda liman warak, sakweh nîsi ni alasnya majarakĕn göṅ nika bhaktinya. ika ta lot sarwa panambah ira.

ṛṣayaḥ saṃśiṣṭānañca† satyavrata-parāyaṇāḥ
ṛjavaḥ saṃtānaśobhās dāntāḥ śāntā visatsaraḥ†.

An-mañkana prabhāwa ni sañ prabhu. apupul ta sakweh nikañ pṛtagjana, ṅuniweh sañ mahāpaṇḍita mañöba ri chāyā śrī mahārāja
2 <A>dhisīmakṛṣṇa. tatan kaparĕk deniṅ wiku hīnajñāna mwañ mandaprabhāwa. kunañ ikañ wiku tamolah gumĕgö kawijayan mwañ agamâtah umampĕl ri sira, yatika makarowañ nirâsambhāṣaṇa nityasa riṅ rahina riṅ wĕṅi, wihikana ta mañaji sulakṣaṇâtĕguh riṅ brata, ṛ j a w a t, duga-duga tanpa chidra, tatan göṅ hyun, tan göṅ elik, tan guragaḍa pojar-ujar, tan wākśapatha, tatan lobha pamběkan ira. agĕlĕm ta sirâgawe pūjā tatan kaluban dina rātri ṅuniweh kāla cakrasaṃkrānti yugāntakālādi. kālakṣepa pwâmběk mahārāja de niṅ brata mwañ tapa. prawṛtti sañ paṇḍita yogīśwara ika ta mañkana, sira lana ginocara de sañ prabhu. ḍatañ sakweh niṅ sapunpunan de sañ prabhu tumĕkakĕnâwaknya sumambah iṅ pādukā śrī mahārāja. tatan pĕgat ri hawan nirantarâledale riṅ rahineṅ kulĕm. apayapan adbhuta paṅrĕṅönya irikañ kārya śrī mahārāja. apūrwa ikañ wwañ kabeh, parimāṇa ikañ wiku santoṣasthiti haneṅ patapan ira, tumuṅkul i rasanyâji nira buddhimān, agöṅ kaprajñān ira.

---

4. aparimita DFG: aparimitar al. — 6. dīksitās: ḍikṣitan ω — te: taṃ ω — yathā°: yata D, yaṣa ω — 7. abhyagāt: abhyāgat y, abhyātat x — paurāṇikottamaḥ: poranikotamam, *orth. var.* ω — 13. saṃśiṣṭā al.: saṃsipta D, samsiṣmā F — vrata: brata ω — 14. saṃt° GF: saṃk° D, san° al. — °śobh°: sobhy° ω — dāntāḥ: danta H, nanta al. — vis° *corr.* — 16. pṛtagjana: pṛtakjana ω — 17. A *addidi* — 19. asambhāṣaṇa: sambasana xG, sabhasana DFK — riṅ wĕṅi al.: wĕṅi BFL — °a ta al.: ata<pa>?: °a tapa L —

paurā[ma]ṇi[ḍa]kottamaḥ || †agrāṇi śekhare mūḍaḥ,
parimāṇa ni saṅ wruh ri saṅ hyaṅ Purāṇa, aji makapadārtha wruh riṅ Manubaṅśa-krama.

rāgadveṣavivarjitaḥ,
tatan gōṅ hyun. tan gōṅ elik. mamanamana samatājñāna.

romā <ṇi> harṣayāñcakre Romaharṣaṇa[m] ity uta,
karmaṇā prathitas(?) tena śrotr̥ṇāñ ca subhāṣitaiḥ,
bhagawān Romaharṣaṇa sira ike caritan. r o m a wi<h> ṅaran iṅ wulu niṅ awak. h a r ṣ a ṇ a m, yatika muririṅ kadi harĕm wwaṅ ruměṅō kawidagdhan ireṅ Romaharṣaṇa, aṇḍeniṅ paṅucaliya de nira maṅuccāraṇakĕn kacaritan iṅ Manubaṅśakrama. ya ta mataṅnya n Romārṣaṇa paṅaran ira bhagawān ta kakhyāti irikaṅ rat kabeh.

tapaḥśruto waranakeḥ† purāṇanipuṇatvañ ca
vidvattvañ ca puna<s> teṣāṃ tapo lokeṣu viśrutaḥ,
tuwi śiṣya bhagawān Byāsa, wiku siddha, ugratapa, wihikan maṅaji, satata umabhyāsa saṅ hyaṅ Weda. ya ta mataṅ yan tan oli nira ri saṅ hyaṅ Aji, inastuṅkāra deniṅ satribhuwana.

Sa tān nyāyena sudhiyo nyāyavid r̥sipuṅgavaḥ
abhisaṃgamya saṃgr̥hya namaskr̥tya krtāñjali<ḥ>,
dumunuṅ ta sira ri bhagawān Nemiṣeya, ḍataṅ musap lĕbu ni suku saṅ mahāpaṇḍita. suṅgut ika laku nira, ḍataṅ ri bahiri nikaṅ kārya tithi tr̥tīya śuklapakṣa panirwan pahiṅ Wraspati niṅ Praṅ bakat, Rohiṇī nakṣatra, Āyuṣmān yoga irikaṅ kārya, irikaṅ pūjā bahitra nikaṅ kārya.

3 to<ṣa>yāmāsa medhāvī praṇipātena tān r̥ṣīn
te cāpi sattriṇaḥ prītāḥ samāje 'sya mahātmanaḥ,

---

1. [ma], [ḍa]: *hab.* ω — agr° *etc. corr.* — 2. parimāṇa ni *corr.* — 4. °dveṣa° DF: °dvaiṣa° al. — 5. mamanamana: manamanama ω — 6. rom° — cakre: romaharṣaṇaṃ yañcake ω — [m]: *hab.* ω — uta(?): atat ω — 7. mss.: kramanaṃ mapradārthena (°ṣena ABEG) notranañca śubhaśikaḥ — 8. wih: wi ω — 9. harṣaṇam *om.* Az — 10. wwaṅ x: mwaṅ y — 11. °caliya: °caliha ω — 14. tap° etc.: tapaśrut°—°keh al.: °teh DH — ca D: caḥ al. — 15. punas: puna ω — tapo(?): tapa ω — lokeṣu: lotesu ω — 18. tan oli° ABGH: ta koli° EDFK — 19. nyāyena: ayena al., *corr.* D — sudhiyo: śuḍḍayah ω — 20. °saṃgamya: °saṅghyamo ω — °gr̥hya: °gr̥hyaḥ ω — °krtya: °kr̥to ω—ḥ *addidi* — 21. dumunuṅ ta y: dumunuṅa x—25. bah° DE: bhah° al.—26. ṣa *ins.*: *om.* ω—medhāvī: ya meḍavi ω—tān G, ṣan al.—r̥ṣīn: r̥ṣān E, r̥man al. —27. cāpi: vāpi ω—sattr°: sakr° ω—samāje 'sya: samājasyas ω—°naḥ: ne ω —

enak tâmběk mahārāja Nemiṣeya deni ḍataṅ nira. sumĕkar padma niṅ hṛdaya ri ḍataṅ bhagawān Romaharṣaṇa. lawan kasuśīlan ira, apa kari? apan wruh mańaji. tĕkânambah rakwa sira. praṇata bhakti matwaṅ ararĕm juga sira mańalap kasor.

tasmai sāma ca pūjāś ca yathāvat saṃprayujyate
atha teṣāṃ purāṇasya śuśrūṣā samapadyata,

sinogatan sira de bhagawān Nemiṣeya. inańswan palańka, sinuńsuṅ riṅ puṣpagandhadhūpadīpâkṣata, pinūjā riṅ kambaṅ ura, paḍa-paḍa sawakul rok. tanpa hiṅan sĕgĕh bhagawān Nemiṣeya ri sira. kagyat sira ri milu saṅ paṇḍita riṅ kārya.

śaradvarṣapatanavat(?),

kadi ta hudan iṅ lahru kańkaṅ tĕṅah niṅ katiga māsa, tĕka mahmah lwirnya, pituṅ wai pituṅ wĕṅi nirantara n tanpântaji, iwa mańkana ta kāścaryan i tampuh niṅ kambaṅ bhagawān Nemiṣeya, pamūjā nire bhagawān Romaharṣaṇa. arah sawet niṅ giraṅ nire ḍataṅ bhagawān Romaharṣaṇa kaliṅanya. pacĕh ta sira mututuṅ deniṅ harṣa. muririṅ ta puhun wulun bhagawān Nemiṣeya. alawas ta rakwa sira mańayam-ayam irikaṅ kārya, aminta pacaritakĕna de bhagawān Romaharṣaṇa, warahĕn irikaṅ Manubańśakrama lawan ikaṅ deśa pawitra pagawayan apūjā mwaṅ sanimittanya n pawitra. nahan kahyun ira bhagawān Nemiṣeya takwanakĕneṅ bhagawān Romaharṣaṇa.

Dṛṣṭvā tam ativiśvastaṃ vidvāṃsaṃ Romaharṣaṇam
tasmin sattre gṛhapatiḥ sarvaśāstraviśāradaḥ,

tumiṅhal ta mahārāja saṅ mubyat nikaṅ kārya ri bhagawān Romaharṣaṇa an pinūjā de bhagawān Nemiṣeya. mańĕn-aṅĕn ta mahārāja ri halĕp nikaṅ inucap de saṅ maharṣi saṅ wihikan irikaṅ Manubańśakrama kacaritan ira saṅ prabhu riṅ usana.

iṅgitair bhāvam ālakṣya teṣāṃ sūtam acodayat,

mańujiwat ta saṅ mahāpaṇḍita, kaliṅan iṅ tiṅhal nire saṅ prabhu,

---

2. niṅ DFG: ni al. — 4. ararĕm v. d. Tuuk: araram ω — 5. tasmai: tasme ω — ca: va ω — pūjāś ca: pūjānma ω — 6. teṣāṃ: tosya ω — purāṇa°: purani ω — śuśrūṣā: susuśru, *orth. var.* ω — °padyata: °padyante ω — 16. mututuṅ zF, mutuṅtuṅ K, matutuṅ al. — 17. harṣa DG, arṣa Bz, aṣa al. — wulun ω: wulu D_2D_3 — 23. dṛṣṭvā: dṛṣṭe ω — tam ativiśvastaṃ: lavĕ lavas vastham (°vasvaṃ z): ω — 24. sattre: ḍatre BKE, datre al. — 27. inucap EF: inujap al. — 29. iṅgitair: iṅgitaiḥ, °teḥ mss. — ālakṣya: alakṣyaṃ ω — sūtam: sutaḥ ω — acodayat: pacodayet ω —

ya rasike bhagawān Romaharṣaṇa ṅaran ira, saṅ wihikan irikaṅ Manubaṅśakrama, saṅ inucap de bhujaṅga haji. enak ta pratipatti parameśwara an saṅ Romaharṣaṇa ṅaran saṅ paṇḍita. ya ta mataṅnya n sakatĕka ni awak nira mapinta-kasihan ta saṅ prabhu pacaritakĕna krama nikaṅ Manuvaṃśa lawan ikaṅ deśânuṅ pawitra pagawayan apūjā mwaṅ dumehanya n pawitra. nahan tinakwanakĕn de saṅ prabhu:

tvayā sūta mahābuddhir bhagavān brahmavittamaḥ,
itihāsapurāṇārthaṃ Vyāsaḥ samyag upāsitaḥ.

astawa-pūrwaka de mahārāja aminta pinacaritakĕn iṅ bhagawān Romaharṣaṇa ri krama nikaṅ Manuvaṃśa. liṅ nira: Sojar maharṣi, sinambahakĕn pinakaṅhulun rahadyan saṅhulun rakwa saṅ nitya inucap sumĕpi kaprajña huṇḍahagi widagdha riṅ śāstra, saṅ wihikan cumaritakĕn padārtha saṅ hyaṅ Purāṇa konaṅ-unaṅ komala lalita mārdawa, saṅ enak rineṅṅŏ rakwa de rahadyan saṅhulun macarita. nahan ta paṅrĕṅŏ ni ṅhulun ri kaparijñānan saṅ paṇḍita. satata rakwa rahadyan saṅhulun masewake bhagawān Byāsa sumewaka ri saṅ hyaṅ Itihāsa Purāṇa.

dudohitha matiṃ tasya tvaṃ purāṇāśrayāṃ kathām,

ikaṅ buddhi rama rahadyan saṅhulun makabehan. mwaṅ tutut rahadyan saṅhulun, yan yogya siṅyakĕna ri pinakaṅhulun, kahulunana ranak maharṣi, yatanyan hilaṅa ike puṅguṅ niṅ pinakaṅhulun mwaṅ pāpa kleśa niṅ pinakaṅhulun. ndan tumaḍah lĕba ny ambĕk saṅ paṇḍita ranak maharṣi.

eṣāṅ ca vipramukhyānāṃ purāṇaṃ prati dhīmatāṃ
śuśrūṣā 'sti mahābuddhe tac chrāvayitum arhasi,

tatan pinakaṅhulun jugâhyun ruměṅwakĕna ri saṅ hyaṅ Purāṇa, sira rama rahadyan saṅhulun mahāpaṇḍita kabeh pwa ya sira paḍa mahyun ruměṅwakĕna ri saṅ hyaṅ Manubaṅśakrama-carita. ndah mapuṇya ta rahadyan saṅhulun tulusakĕna śraddhā mahā-

---

2. inucap EFG: inujap al. — 8. tvayā: toya ω — sūta: sutāṃ ω — °buddhir: °buḍḍiḥ ω — °vittamaḥ: °cittamaḥ ω — 9. °arthaṃ: ayaṃ ω — Vyāsaḥ: Byāsa ω — samyag u°: sama supaṇḍitaḥ ω — 19. dudohitha: dadwahica DFG, dadwahiḍa al. — matiṃ: mataṃ ω — tvaṃ: tam ω — purāṇa°: haraṇa ω — kathām: tatam ω — 22. yatanyan y: yatanya x — 25. eṣāṅ: emaṅ ω — °mukhyānāṃ: °mukyana ω — purāṇaṃ: puraṇa ω — °tām: °ta BzDGL, °ti al. — 26. śuśrūṣā 'sti: susūmanti ω — °buddhe: °buddhaiḥ ω — tac — arhasi: tat śrotahitu mahārṣi ω — 30. śraddhā: śṛḍḍa ω —

paṇḍita. tirisĕn ikaṅ kārya de saṅ ṛṣi, yatanyan tulusakĕna subhaga nikaṅ kārya, paripūrṇa prabhāwa maharṣi tinaḍah niṅ pinakaṅhulun.

Iti sañcoditaḥ sūtaḥ pratyuvāda śubhāṃ giram
ślakṣṇāṃ nyāyaprayuktāṃ yaṃ† brūyād Romaharṣaṇam,

an-mańkana papatra-kasih saṅ prabhu. sumahur ta bhagawān Romaharṣaṇa, alon amanis menak arĕṅŏ de nirojar maprastutya tan ātmakarma.

prīto 'smy anuhitā† yasmin bhavadbhir abhicoditaḥ
purāṇārthaṃ purāṇajñaiḥ satyavrataparāyaṇaiḥ,

sojar aji! tanpa hiṅan ika gŏṅ nyânugraha parameśwara riṅ bhujaṅga haji.

asutaḥ pavitraś caivam,

mari sūtajanma ike bhujaṅga haji an pahamĕsa parameśwara mańucapa mwaṅ bhujaṅga haji lawan tulusa śraddhā niṅ manah maharṣi makabehan ri bhujaṅga parameśwara.

svadharma eva sūtasya sadbhir dṛṣṭaḥ purātanaiḥ
devānāñ ca maharṣīṇāṃ vaṃśānāṃ dhāraṇaṃ kāryam,

tan saṅśaya ta parameśwara ya marike pakĕna niṅ wwaṅ kadi ra bhujaṅga haji macaritakĕna ṅwaṅ kadi rahadyan saṅhulun, mawaraha riṅ atītânāgata-wartamāna ri saṅ prabhu lawan ri saṅ ṛṣi paṇḍita sira kabeh, sakweh saṅ mahyun rumĕṅwakĕna ri kacaritan saṅ hyaṅ Manubaṅśakrama, yatanyan hilaṅa ikeṅ pāpa ra bhujaṅga haji.

Vainasya ca Pṛthor yajñe vartamāne mahātmanaḥ
sūtaḥ samābhavat tatra prathamaṃ varṇavaikṛtam,

ayay nija saṅ prabhu riṅ bhujaṅga haji. sira rama rahadyan saṅhulun mahāpaṇḍita sira kabeh sira lumakṣya-lakṣyanâpacāra nika de niṅ manibakĕn wākya, salahnya tan katugĕtakĕna de parameśwara mwaṅ mahāpaṇḍita makabehan.

---

4. saṅ°: paṅ° ω — °uvāda x: °uvāca y — 5. ślakṣṇāṃ: slakṣam ω — °yuktām(?): °yuktam ω — yaṃ b° *corr.* — 8. ātmakrama: atpakrama ω — 9. prīto: prato ω — °hitā? — abhi°(?): asa° ω — 10. °arthaṃ: °arṣyam ω — °jñaiḥ: jñāḥ ω — °āyaṇaiḥ: °ayanaḥ ω — 13. °traś: °traṅ ω — caivam: cevam ω — 15. śraddhā: śṛdḍa ω — 17. eva: meva ω — sadbhir: sadbhiḥ zFGKL, *corr.* al. — dṛṣṭaḥ: dṛṣṭa ω — °tanaiḥ: °tanah ω — 25. Vainasya ca: Vetasyaśca ω — Pṛthor: Pratho ω — yajñe: yajñeḥ ω — vartamāne: vartamānaṃ ω — 27. nīja ω: nīca? —

Avyaktaṃ kāraṇaṃ yat tan nityaṃ sadasadātmakam
pradhānaṃ prakr̥tiñ caiva yad āhus tattvacintakāḥ,

rakwa liṅ saṅ mahāpaṇḍita: hana Pradhāna ṅaranya, abyakta, tan kāryakāraṇa, tanpa kāraṇa, tatan hana prawr̥tti kaliṅan ika; yatika sinaṅguh sadasat ṅaran ika. satyam iti. apan ta ya swabhāwa nika; asat wih, apan tan aṅga ikaṅ wiṣaya nindya niṅ mano wijña. ya tan kṣīṇa pañcakawr̥ttinya. dumeh ya maṅkana:

gandhavarṇarasair hīnaṃ śabdasparśavivarjitam,

wih rakwa ya tunna tanpâwayaway, ikaṅ gandha ndya yâwayawanya? anumāna jñāna mawiṣaya; tatan hana liṅga gama sumiddhakĕna ya, apan tapwan wĕtu kāryanya.

vigrahaṃ sarvabhūtānām,

apayapan mapisan mapiṇḍa kr̥ta mapupul umasuk ri awak niṅ Pradhāna pwekaṅ bhuwana. kapan ika n maṅkana? ṅuni kāla niṅ mahāpralaya, irika n rakwa tamomaya ikaṅ bhuwana, pĕtaṅ pĕpĕt, śūnya ta dharma, mokṣa swabhāwa saṅ hyaṅ ātma ri samaṅkana, mari hiniriṅ deniṅ dharmâdharma. mataṅnyan tan paṅhiḍĕp sukha duḥkha. lumuṅ tan hana śarī roga yathāna nira. kadi ta riṅ prasupta pada-krama nikaṅ jagat ri samaṅkana, apa kĕna riṅ Pradhāna pinakawak niṅ sarwabhūta.

brahmāgre samavartate,

ya ta sinaṅgah Paraṃ Brahma ṅaranya.

guṇasāmya tadā tasmin avibhāge tamomaye,

kāla nikaṅ tamomaya agōṅ tamah nikaṅ guṇa, paḍa rĕmuk niṅ sattwa lawan rajaḥ guṇa.

6 kālatve cāntako 'bhavat,

irika ta ya n saṅ hyaṅ Kāla ṅaran bhaṭṭāra, irika an saṅ hyaṅ Antaka ṅaran ira waneh. irika ta an saṅ hyaṅ Rudra ṅaran ira tĕhĕr.

brahmatve sr̥jate lokān,

anr̥ṣṭi pwa sira, ginawe nira ṅ aṇḍa bhuwana. irika saṅ hyaṅ

---

1. avyaktaṃ: abyaktaṃ ω — tan: at ω — nityaṃ: nitya ω — sadasad°: sadāpār ω — 2. caiva: cevam ω — 4. tan kar°kar° om. AG, F *def.* — 7. dumeh BDG: yume(h) al. — 8. °rasair: raṣa ω — 9. wih(?): wi ω — ikaṅ BGK: ika al. — 13. kr̥ta BD: kr̥tta al., kr̥ṭtā D_3 — 18. śari — nira ω:? — pada: pāda ω — 23. °sāmye: °samya ω — tamomaye: tamomayet ω — 26. cāntako: wantako zBDK, tantako al. — 27. an B: han al., hanan G — 30. brahmatve: brahmate ω — sr̥j°: mr̥j° ω — lokān: loke ω —

Brahmā ṅaran ira. rase rakwâwak nira bhaṭṭāra yan mańkana.

[illegible]satve 'py udāsīnaḥ.

rakṣaka pwa sireṅ bhuwana. inanugrahan ira sarwaprāṇa sukhanya rakwa. irika sań hyań Wiṣṇu ṅaran ira.

tanoḥ(?) Svayambhuvaḥ proktaḥ kāle kāle bhavanti ca. awak bhaṭṭāra mańkana, ya ta Trisamaya ṅaran ira. sira ta pagawayan i ṅhulun namaskāra, makapadārtha prakṛta ni awak bhagawān Kṛṣṇa Dvaipāyana, makadona ri kathā ni wańśa krama; mātra-mātra pwa ya kawĕnańa, apan atyanta duradhigama nikań purāṇa-bańśa, kānana yan kabehana, sakawĕnańa ta juga sakawruh-wruh.

Ṅuni riṅ āsītkāla rakwa bhaṭṭāra Brahmā mahyun anṛṣṭya jagat. prathama rāmbeccha ṅaran ika. icchā nira ya ta nimitta niṅ pańgĕgŏ niṅ guṇa pinakawak niṅ Pradhāna. mĕtu tań Mahān. sańkeṅ Mahān mĕtu tań Ahĕṅkāra. sańkeṅ Ahĕṅkāra mĕtu tań Ekādaśendriya lawan Tan-mātra. sańkeṅ pańca Tan-mātra mĕtu tań pańca Mahābhūta. ya ta tĕmahan Aṇḍa bhuwana. i jĕro aṇḍa. ṅke tań sapta-pātāla sapta bhuwana.

sthānābhimāninaḥ(?) devāḥ.

kapwa teka paḍa mesi prāṇi dewa dānawa yakṣa rākṣasa nāga manuṣa tiryak, nahan lwir ikań prāṇi haneriya; śṛṣṭi bhaṭṭāra Brahmā ika kabeh. inanugrahan ira ta ya śakti tuṣṭi siddhya ni guṇa kĕmitananya.

Agre sasarja Bhagavān mānasān ātmanaḥ samān,

mayoga bhaṭṭāra Brahmā, mĕtu tań ṛṣi patań siki. pratyeka niṅ aran ira: Sanandanânak matuha, tumut Sanaka . . . ., tumut Sanatkumāra. sarika ta kabeh Brahmasama, paḍa riṅ wīrya mwań śakti nira lawan bhaṭṭāra Brahmā.

†anṛṣṭa vai prajāsargam,

ndatar ahyun maparigraha, tan arĕp marabya. dumeh sira mańkana:

vivṛttajñānasaṃpannāḥ,

---

5. tanoḥ(?): tan wah ω — kāle (1ª) G: kāla al. — ca: EBGK: caḥ al. — 7. prakṛta BG: prakṛtta al. — 9. duradhig°: durādig° ω — 13. rāmb? — 17. mĕtu — °bhūta G: *om.* al. — 19. °abhimāninaḥ ω: °abhimānino? — devāḥ: devaḥ ω — 23. ni zBDGK: niṅ al. — 26. Sanandana: sań Nandana ω Sanaka: sań Naka ω — *lac. indic.* — 29. anṛṣṭa *corr.*: asṛṣṭaṃ? — prajā°: praja ω — 32. °jñāna°: DFGH: jñah na al. — sampanna(ḥ) E_3 F_2: samp(a)na(ḥ) ω —

jěněk riń kabrahmacaryan, alěměh kalalarana gumawayakěn yoga. asr̥ṣṭañ juga tanpânak. glāna ta bhaṭṭāra Brahmā tumon ri anak nira mańkana. mayoga ta sira muwah. mětu tań dewatā, pinakesi nikań swargâdinya tań sarit samudra nagara parbwata osadhilatā kāla muhūrta ṅ sandhi rātri ardhamāsa māsâbda yuga kāla kabeh, sr̥ṣṭi nira teka.

tato 'nyā<n a>sr̥jat punaḥ,

muwah mayoga ta sira. mětu tań dewarṣi. pratyeka ni ṅaran ira: Marīci, Bhr̥gu, Aṅgira, Pulastya, Pulaha, Kratu, Dakṣa, Atri, Wasiṣṭha, sasańa kweh nira.

tato 'sr̥jat punar Brahmā,

irika ta sirân pakanak bhaṭṭāra Parameśwara, irika n pańaran Pitāmaha bhaṭṭāra Brahmā. ika ta ṅaran bhaṭṭāra pańjanma; bhaṭṭāra Rudra prathama niń sajñā nira ika. aminta sirenaranan muwah. irika sirân pakańaran sań hyań Bhawa. muwah amintenaranan. sań hyań Śarwa ṅaran ira. muwah sań hyań Īśa ṅaran ira .... muwah sań hyań Bhīma ṅaran ira. muwah sań hyań Ugra ṅaran ira. muwah sań hyań Mahādewa ṅaran ira. sapaminta nirenaranan de bhaṭṭāra Brahmā juga katěkan. muwah bhaṭṭârâminta bheda niń śarīra nira ri sań bapa. winehakěn ta sań hyań Āditya śarīra kań tambayan. ya ta matańnya r tan dadi wwań dumělwa sań hyań Āditya, yadyastun haneń udayâstamana tuwi. ya ta pamapageń abhiwāda namaskārârcana ri sira. ya ta matańnya n nityasa sań paṇḍita magawe tarpaṇa śarīra bhaṭṭāra Sūryâṅkěn sandhyā, apan śarīra bhaṭṭāra tattwa nira. muwah sirâminta śarīra nikań Bhawa karwa ni ṅaran ira. irika n winehakěn sań hyań Wwai śarīra nira ṅaran ira. ya ta matańnya n tan dadi sań paṇḍitâdyus lawan anakbi nira, ṅuniweh yan ańisiṅańěyěha riń wwai, mahidwa rěhaka kunań, apan paśarīra bhaṭṭāra tattwa nika. muwah sirâminta śarīra ri kapiń tiga ni ṅaran ira. irika n winehakěn sań hyań Lěmah, ya ta śarīra nira ṅaran ira de bhaṭṭāra Brahmā. muwah Bāyu śarīra nira waneh. muwah sań hyań Agni paśarīra nira teka. muwah sań hyań Ākāśa ṅaran ira teka. muwah sań mahāpaṇḍita paśarīra nira teka. muwah sań

---

3 tań y: ta x — 6. māsâbda: maśabda ω — 7. tato 'nyān as°: tatva nyas° ω — 8. pratyeka DF: pratyaika al. — 9. Kratu K: Kr̥tu al. — 11. tato: tatva° ω — punar: punaḥ ω — 17. *lac. ind.* — 31. ira x: ika y —

hyaṅ Candra paśarīra nira teka. ndah nahan paśarīra bhaṭṭāra Guru mwaṅ aran ira n pinakanak de bhaṭṭāra Brahmā. sira tâṣṭatanu ṅaran ira, aṣṭasaṃjña ṅaran ika. sira ta nitya pūjān de saṅ sādhaka yatanyan paněmwa hayu.

Hana ta Saṃkalpa ṅaran ira, hana ta saṅ Dharma ṅaran ira waneh, mānasikaputra de bhaṭṭāra Brahmā.

sarveṣām api pūrvajāḥ,

rumuhun ta sira mijil saṅkeṅ dewarṣi saṅa, Bhṛgu ādi niṅ winuwus tambayan. ika ta saṅ hyaṅ Sa<ṃ>kalpa lawan saṅ hyaṅ Dharma, sira ta dumadyakěna sukha niṅ sarwabhūta, sira ta kaliḥ mětu sakeṅ manah bhaṭṭāra Brahmā ika. kunaṅ bhagawān Dakṣa mijil saṅkeṅ prāṇa bhaṭṭāra Brahmā sira, bhagawān Marīci
8 saṅkeṅ mata, Rudra saṅkeṅ ahaṃkāra, Bhṛgu saṅkeṅ hati, Aṅgira saṅkeṅ wāk-indriya, bhagawān Atri saṅkeṅ śrota, bhagawān Pulastya saṅkeṅ udāna, Pulaha saṅkeṅ byāna, bhagawān Wasiṣṭha saṅkeṅ samāna, Kratu saṅkeṅ apāna. nahan lwirnyânak bhaṭṭāra Brahmā rwawělas samudaya nira.

Tato devāsurapitṝn manuṣyān asṛjat prabhuḥ,

muwah mayoga bhaṭṭāra Brahmā. mijil saṅ dewâsura pitṛmānuṣa. tuhun saṅka nika mijil: sakiṅ mukha ikaṅ dewa, riṅ lambuṅ saṅka niṅ pitṛ, riṅ pārśwa saṅka niṅ mānuṣa, jaghana saṅka niṅ asura. apa kaliṅan ika? riṅ wěṅi asura mijil, sakatambe taṅ mānuṣa, těṅah ṅ wai wijilan iṅ dewatā, sandhyā sore taṅ pitara.

Muwah taṅ dewatā mijil sakiṅ mukha bhaṭṭāra Brahmā, asura saṅkeṅ pāṇa waneh, mānuṣa saṅkeṅ manah, pitara saṅke jñāna.

†Vidyut<o> 'śanime[ka]ghendradhanuḥ rohita ṛk yajuḥ, mětu saṅkeṅ awak bhaṭṭāra Brahmā ika kabeh. nyan tekaṅ sthāwara cara-cara yakṣa piśācoraga gandharwâpsaragaṇa kinnara rākṣasa v a y a ḥ-p a ś u-v y a y ā v y a y a mětu saṅkeṅ Bhaṭṭāra ika kabeh, dinulurakěn deniṅ śubhâsubha-karmanya ṅuni.

---

9. Saṃkalpa: Sakalpa ω — 11. sakeṅ BDGK: sakiṅ F, sake al. — 13. saṅkeṅ (mata) BDG: saṅke al.— 14. saṅkeṅ (ś°) ABDG: saṅke al. — 15. saṅkeṅ (sam°) BEDG, saṅke al. — 18. tato: tatva ω — deva°: devān ω — °ṣyān a°: °syako° al., °syāno° D — 20. saṅka x: ka y — mukha y: muṇah x — pārśwa DFH, paswa al. — 22. °tambe xF: °tambai al. — wai zFGK: we al. — 25. saṅkeṅ (p°) D: saṅke al. — pāṇa al.: pāna DF, pāda? D_3F_2 — saṅkeṅ (m°) BDFK: saṅke al. — saṅkeṅ (jñ°) BDG: saṅke al. — 26. vidyuto: vidyut ω, 'śanime°: sani seka ω, °rohita *etc.* ω: *corr.* — 29. vyayāvyaya: cyāyavaya ω — (mětu) saṅkeṅ x: sakeṅ y —

Mańkana krama niń sr̥ṣṭi bhaṭṭāra Brahmā. kapan ika mańkana? ńuni kapiń pitu kalpa bhaṭṭāra Brahmā sańka riń karard-ḍya† Wārāha-kalpa. brāhmaṇa sańkeń mukha, kṣatriya sańkeń bāhu, weśya sańkeń pupu, sakiń jōń tań śūdra. sr̥ṣṭi nire wĕkasan ika. muwah sań Śucā lawan sań Pratigha mānasika putra nira, simbaly amr̥ddhyakĕnań jagat, tan wr̥ddhi jagat sr̥ṣṭi de nira. glāna ta bhaṭṭāra Brahmā sańke prihati nira. mĕtu tań rare lakibi, sań Adharma lawan sań Ahiṃsā ńaran ira. tan wr̥ddhiya kĕta ń sr̥ṣṭi de nira. rĕp mayoga ta bhaṭṭāra Brahmā muwah. maparwa tekâwak nira: sawaneh laki-laki. sira ta Swāyambhuwa Manu ńaran ira. ikań i kiwânakbi. sira ta bhaṭṭārī Śatarūpā ńaran ira. atĕmu pwa sira kalih an pakanak bhaṭṭārī Ratih. muwah manak laki-laki kambar paḍa-paḍa, sań Priyabrata lawan sań Uttānapāda ńaranya. muwah manak kambar strī atah, sań Ākūti lawan sań Prasūti. sań Prasūti sira ta winehakĕn iń bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu sira ta bhagawān Dakṣa. sań Ākūti sira makalaki bhagawān Ruci. manak ta sira lakibi, sań Yajña sań laki-laki, sań Dakṣiṇā sań anakbi. sira ta makalaki sań Yajña. manak ta sira rwawĕlas, dwādaśa Yāma ńaranya, apan anak niń kambar. Ajita lawan Śukra ńaran ikań gaṇa ri Swāyambhuwa Manu.

9 Sań Prasūti an pakalaki ri bhagawān Dakṣa manak ta sira padlikur. pratyeka ni ńaran ira: sań Satī anak matuha. tumut sań Khyāti, sań Sambhūti, sań Smr̥ti, ..., sań Kṣamā, sań Sannati, sań Anasūyā, sań Ūrjā, ..., sań Swadhā, sań Śraddhā, sań Lakṣmī, sań Dhr̥ti, sań Tuṣṭi, ..., sań Medhā, sań Kriyā, sań Buddhi, sań Lajjā, sań Bapuḥ, sań Śānti, sań Siddhi, sań Kīrti. strī sira kabeh.

Sań Śraddhā makalaki sań hyań Dharma an pakanak sań hyań Kāma. sań Lakṣmī pakanak sań Darpa. sań Niścayânak sań Dhr̥ti. sań Santoṣânak sań Tuṣṭi. san Medhā makanak sań Lābha. sań Śruta makanak sań Kriyā lawan sań Sādhya sań Samaya,

---

2. karārdḍyā ABFGK: karaddyā al. — 3. sańkeń (m°) DFK: sańke al. — 5. Śucā: Śūca ω — 5. °gha: °ga ω — 6. °kĕnań BEDG: °kĕneń al.,°kna F — 8. wr̥ddhiya: wr̥ddhiha ω — 13. Uttāna°: Tuttana° ω — 16. Ākūti: Āsūti ω 17. lakibi B: laki-laki al. — 18. laki-laki BD: kali-kali al. — 21. an xD: yan FGK —23. Sambhūti: Sambati ω — *lac. ind.* — 24. *lac. ind.* — Swadhā: Swatḍa ω — Śraddhā: Śr̥ḍḍā ω — *lac. ind.* — 26. Lajjā: Lajñā ω — 28. Śraddhā: Śr̥ḍḍa ω — 30. sań Meḍa AB: *om.* al. — Lābha DFGH: Lāna al. — 31. Sādhya: Sadḍya xDF: Sanḍya GK —

tigânak saṅ Kriyā. saṅ Buddhi makanak saṅ Buddha lawan saṅ Apramāda. saṅ Lajjā makanak saṅ Winaya. saṅ Wyāmana makanak saṅ Bapuḥ. saṅ Kṣema makanak saṅ Śānti. saṅ Sukhânak saṅ Siddhi. saṅ Kṣamā makanak san Kīrti.

ity ete Dharmasūnavaḥ,

ika ta kabeh saṅ hyaṅ Dharma bapa rasika. apan trayodaśânak bhagawān Dakṣa pinakastrī saṅ hyaṅ Dharma.

Saṅ hyaṅ Kāma mastrī . . . . saṅ Harṣa.

Saṅ Ahiṃsā makalaki saṅ Adharma; manak ta sira rwaṅ wiji, saṅ Nikṛti mwaṅ saṅ Anaya. saṅ Anaya n pakanak saṅ Bhaya lawan saṅ Naraka; saṅ Māyânak nira waneh. saṅ Bhaya makanak saṅ Rorawa. saṅ Mṛtyu makanak saṅ Wyādhi, saṅ Jarā, saṅ Śoka lawan saṅ Asūyā.

Naiṣāṃ bhāryāsti,

ndatan ânak marabi;

sarve <h>y anidhanā<ḥ s>mṛtāḥ,

tan mati rasika kabeh.

Prajāḥ sṛjeti vyādiṣṭo Brahmaṇā Nīlalohitaḥ,

ujar ta bhaṭṭāra Brahmā ri bhaṭṭāra Nīlalohita kumon sira manaka.

so 'bhidhyāya Satīṃ bhāryām,

maṅĕn-aṅĕn ta bhagawān Nīlalohita, manak ta sira lawan saṅ Satī, sewu kwehnya, paḍa śakti mwaṅ saṅ bapa,

mānas<ān> ātmanaḥ samān[aṃ].

ndan siddhiśakti tuwi kaiśwaryan ira paḍa kalĕwihnyâdbhuta-rūpa juga ya, tumĕke lwir nikaṅ giri-girin ika kabeh. sira ta saṅ hyaṅ Sahasra-rudra ṅaran ira.

Brahmā dṛṣṭvā 'bravīd evam,

katon ta saṅ hyaṅ Sahasra-rudra de bhaṭṭāra Brahmā; mojar ta sire bhagawān Nīlalohita:

mā srākṣīr īdṛśīḥ prajāḥ,

uduh anakku kita saṅ Nīlalohita! pahuwusan tânakku; haywa maṅke de niṅ manak! bhaya dahat tikânaktânakku. apa lwira nikaṅ sṛṣṭi kabeh de niku?

---

2. Lajjā: Lajnā ω — 4. Kṣamā x: Samā y — 5. ity ete: ity ātaḥ ω — 8. *lac. ind.* — 11. Naraka v.d . Tuuk (D_3): Bharakā ω — 13. Śoka By: Śeka x — 14. naiṣāṃ: nemaṃ ω— °asti: skiḥ ω— 16. <h>; <ḥ s> *add.* — 18. sṛjeti: śṛjāti ω — vyādiṣṭo: byādiṣṭaḥ ω— 20. 'bhidhyāya: bhadḍaya ω — Satīṃ: mataṃ al., kitaṃ D — 23. mānasān: manah s ω — samān: samanaṃ ω — 27. dṛṣṭvā: śṛṣṭā ω — 30. mā srākṣīr: ma syasiḥ ω —

anyāḥ sr̥jasva bhadraṃ te,
masyasih anakku! panak muwah anuṅ somyarūpa ya, ikaṅ umr̥ddhyakĕna ṅ prajā.
evam ukto 'bravīd enam,
an-maṅkana liṅ bhaṭṭāra Brahmā. sumahur bhaṭṭāra Nīlalohita:
na mr̥tyujarāsaṃdhitāḥ | prajāḥ srakṣyāmi bhadraṃ te,
pahenakĕn tâṅĕn-aṅĕn rahadyan saṅhulun. taha tan prāya don iki anak ni ṅhulun rumakṣa sakweh niṅ sr̥ṣṭi rahadyan saṅhulun. maṅkana sahur bhagawān Nīlalohita ri bhaṭṭāra Brahmā. enak tâmbĕk bhaṭṭāra Brahmā wĕkasan.
na prasūtiś caiva prajāḥ,
ndatan panak tekaṅ Sahasra-rudra kabeh, jĕnĕk riṅ kabrahmacaryan. dumeh sira maṅkana: kewala jñāna nira juga sira gumĕgö katapabratan satya yoga. awas pwa sira maṅkana, wr̥ddhi ta kaiśwaryan ira. ya ta mataṅnya n bhakti ararĕm sakweh nikaṅ pitr̥gaṇa dewarṣi kabeh.
Kunaṅ saṅ Khyāti an pakalaki ri bhagawān Bhr̥gu sira ta pakanak bhaṭṭārī Śrī. hana tânak nira waneh, kambar laki-laki, saṅ Dhātā mwaṅ saṅ Widhātā ṅaran ira. saṅ hyaṅ Śrī makaswāmī saṅ hyaṅ Wiṣṇu. manak ta sira laki-laki kambar paḍa-paḍa, saṅ Bala lawan saṅ Buddhana ṅaran ira.
tasyās tu mānasāḥ putrāḥ,
hana ta mānasika putra bhaṭṭārī Śrī. kuda ya wih. hana tânak saṅ hyaṅ Meru rwaṅ siki saṅ Āyati mwaṅ saṅ Niyati ṅaran ira. saṅ Āyati sira ta pinakarabi de saṅ Dhātā, saṅ Widhātā makarabi saṅ Niyati. saṅ Āyati sira ta makanak ri saṅ Prāṇa, saṅ Niyati makanak saṅ Mr̥kaṇḍa. saṅ Mr̥kaṇḍa makarabi saṅ Manaswinī an pakanak saṅ Mārkaṇḍeya. saṅ Mārkaṇḍeya an pakarabi saṅ Dhūmrā an pakanak saṅ Dewaśiraḥ. san Dewaśiraḥ an pakarabi saṅ Wiparī sira ta manak makweh. Mārkaṇḍeya ṅaran ikaṅ gotra.
Hana ta saṅ Puṇḍarīkā ṅaran ira, anak de bhagawān Wasiṣṭha.

---

1. anyāḥ: annah al., anaḥ D — 4. ena: evi: ω — 6. °saṃdhitāḥ: sanḍikaḥ, *var. orth.* ω — prajāḥ: prajā ω — 11. na: kā ω — prajāḥ BG: prajaḥ al. — 17. Khyāti: Satyati ω — 24. Āyati: Hayati ω — m° s° N° B: *om.* al. — 25. s° Ā°: s° Ha° B: *om.* al. — 26. Āyati: Hayati al. — 27. Mr̥kaṇḍa (1ª) x: Kaṇḍa y — saṅ (M°): x, *om.* y — 29. Dewaśiraḥ (2×) ω: Vedaśirās? — 30. Wiparī ω: Pīwarī ? —

rasika rabi saṅ Prāṇa an pakanak saṅ Dyutimān. saṅ Dyutimān sira ta makanak saṅ Unnata lawan saṅ Wata.

teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Bhārgavāṇāṃ parasparāt,

maṅkana lwir niṅ Bhārgawān-santāna. kapan ika maṅkana?

Svāyaṃbhuvāntare 'tītāḥ,

ṅuni riṅ usana sĕḍaṅ niṅ Swāyambhuwa Manu.

Kunaṅ saṅ Sambhūti an pakalaki ri bhagawān Marīci an pakânak ri saṅ Porṇamāsa, manak ta sira pataṅ siki strī, saṅ Kṛṣṭi, saṅ Wṛṣṭi, saṅ Tuṣṭi, saṅ Upaciti, nahan ṅaran ira. saṅ Porṇamāsa makarabi saṅ Saraswatī. manak ta sira rwaṅ wiji, saṅ Wiraja mwaṅ saṅ Parbwasa ṅaran ira. saṅ Wiraja makanak saṅ Sudhāmā; saṅ Parbwasa makarabi saṅ Parbwagā; manak ta sira rwa, saṅ 11 Yajñārdhya mwaṅ saṅ Kaśyapa ṅaran ira. saṅ Yajñārdhya pakanak saṅ Jāta, saṅ Kaśyapa makanak saṅ Sambhūti.

Bhagawān Aṅgira makarabi saṅ Smṛti, manak ta sira jalu-jalu rwaṅ siki, saṅ Agni mwaṅ saṅ Kīrti<mān> ṅaran ira. sāḍvanaṃ, pat tânak nira waneh, saṅ Sinībālī, saṅ Kuhu, saṅ Rākā, saṅ Anumati. saṅ Agni makarabi saṅ Sadwatī an pakanak ta saṅ Parjanya. saṅ Parjanya pakanak ta saṅ Hiraṇyaromā. saṅ Kīrtimān makarabi saṅ Dhenukā an pakanak ta saṅ Cariṣṇu saṅ Dhṛtimanta. lwir niṅ Aṅgira-santāna riṅ Swāyambhuwa Manu ika.

Kunaṅ saṅ Anasūyā an pakalaki bhagawān Atri an pakanak ri saṅ Satyanetra, saṅ Hawya, saṅ Āpomūrti, saṅ Śaneścara, saṅ Soma, hana ta strī sasiki anak nira, ..., sira ta makalaki saṅ Kardama an pakanak ta saṅ Śaṃkhapada.

Saṅ Prīti makalaki saṅ Pulastya an pakanak ta saṅ Datonira lawan saṅ Dewabāhu, saṅ Hatimāna waneh. ari ta sira strī, saṅ Sadwatī ṅaran ira. sira ta rabi saṅ hyaṅ Agni, ibu saṅ Parjanya. saṅ Datoni marabi saṅ Sujaṅlwā, manak ta sirâkweh, jalu-jalu kabeh, Polastya kinabehan iṅaran riṅ Swāyambhuwa Manu.

---

3. pautrās: potras ω — Bhārgavānāṃ: Bhagawan nām ω — parasp°: paramp° ω — 4. Bhārg°: Bhag° ω — k° i° m°: BDGK, *om.* al. — 7. ri x: riṅ y — 9. Upaciti: Upawiti ω — 11. Parbwasa (2×) zDK: Parṇnasa al. — 14. Sambhūti(?): Saṃbuti ω — 16. Kīrtimān: Kīrti ω — sāḍvanaṃ ω:? 20. Cariṣṇu: Ciraṣṇu zBK, Cirawiṣṇu D, Ciraṣṇa AG, Ḍirawṇu F — 24. Soma DFK, H_2: Toma al. — *lac. ind.* — 27. Dewabāhu L: Dewadabāhu ABzF: Wedabahu DGK — Hatimāna AzFGK: Ātimāna B, Natimana D — 28. ta rabi: târabi ω —

Kunaṅ saṅ Kṣamā makalaki saṅ Pulaha; sira makanak ta saṅ Kardama saṅ makastrī saṅ Śruti ṅuni. ari saṅ Kardama saṅ Hariwān lawan saṅ Sahiṣṇu; saṅ Wanakapīwān waneh. ari strī sira saṅ Pīwarī ṅaran ira .... saṅ Kāmyā makalaki saṅ Priyabrata. manak ta sira lanaṅ sapuluh, strī rwaṅ siki. ikaṅ sapuluh sireka manak kṣatriya dlaha. kunaṅ saṅ Wanakapīwān, saṅ Sahiṣṇu anak nira. manak rwaṅ siki sira, saṅ Yaśodhara mwaṅ saṅ Karmada ṅaranya.

Kunaṅ saṅ Sannati an pakalaki bhagawān Kratu sira makanak saṅ ṣaṣṭisahasra Bālikhilya; brahmacāri sira kabeh. muwah manak ta sira strī rwaṅ siki, saṅ Satyā mwaṅ saṅ Smṛti ṅaran ira. sira ta makalaki saṅ Parbwasa.

Kunaṅ saṅ Ūrjā an pakalaki bhagawān Wasiṣṭha, manak ta sira strī, saṅ Puṇḍarīkā ṅaran ira. sira ta strī saṅ Prāṇa, ibu saṅ Dyutimān. hana ta ari saṅ Puṇḍarīkā saṅ Raja ṅaran ira, saṅ Natra waneh, saṅ Ūrdhwabāhu, saṅ Sawana, saṅ Anaya, saṅ Sutapa, saṅ Suka, saṅ Wayah ṅaran ira. sira ta pinakasapta-ṛṣi riṅ Uttara Manu. saṅ Raja makastrī saṅ Warāṅgī, makanak saṅ Mārkaṇḍeya. manak ta sira ri saṅ Ketumanta ṅaran ira. maṅkana lwir nikaṅ Wasiṣṭha-gotra riṅ Swāyambhuwa Manu.

Tan tucapa saṅ Agni riṅ Swāyambhuwa Manu. saṅśayântara dahat ika lawan ikaṅ pitṛ-santāna. kunaṅ ucapĕn: hanânak saṅ hyaṅ Pitara-ratu strī kalih siki, saṅ Wailā mwaṅ saṅ Dhāraṇī ṅaran ira. sira ta makalaki saṅ hyaṅ Meru. manak ta sira Mandara lawan kanyā rwaṅ siki. yateka tĕlas winuwus ṅuni. saṅ Wailā makalaki saṅ Samudra. manak ta sira strī, saṅ Sawarṇā ṅaran ira. saṅ Sawarṇā makalaki saṅ Prācīnawarhi. makanak saṅ daśa Praceta. saṅ daśa Praceta sira ta makabapa ri saṅ Dakṣa an paṅjanma ri Cākṣuṣa Manu.

Apa nimitta nirâṅjanma? ar-maṅkana rahadyan saṅhulun. kĕna śāpa rakwa sira de bhagawān Nīlalohita. sambandha rakwa:

---

2. Kardama: Kaḍarmma ω — 4. *lac. ind.* — makalaki Ey: malaki al. — 7. Yaśodhara: Yanoḍara ω — 9. Kratu: Kṛtu ω — 14. ta strī: ta histri D, tâstrī al. — 16. Natra al.: Bhatra z, Gātra H_2 — Ūrdhwa°: Ūrdḍa° ω — Sawana G, Lawana al., *def.* K—17. Suka y: Śaka x—18. Warāṅgī: Carańgi ω— 27 .Prācīnawarhi: Pravidawahi al., Praviḍawahi B, Pravadawahi E, Prawadahi F, *corr.* D. — 28. Praceta (1^a) KG: Pratyeta al. — 29. ri al.: riṅ DGK — Manu B: mānuṣa al. — 31. sambandha x: sambaḍḍa y.

bhagawān Dakṣa sira mańhanakĕn yajña. apa kunań ikań yajña? wedokta rakwa ya. saka ri göń nikań kārya mwań sātiśaya ni kambańnya, ya ta matańnya n pininań anak nira kabeh, mwań mantu nira milw ata sira pininań, kadyańgan bhagawān Wasiṣṭha, Atri, Pulastya, Aṅgira, Pulaha, Kratu, Marīci, Bhṛgu. sira tika wwań sanak nira pinakamantu nira. tuhun sań Satī prasiddha jyeṣṭhaputra de bhagawān Dakṣa, sira tar ilu pininań de sań bapa, sambandha melik sire bhagawān Nīlalohita. mańĕn-ańĕn ta sań Satī: aku tâtuha sapadi ta kabeh sań pininań nira, aku lĕwih riń brata-tapa tuwi, tan sor deniń kabeh. kumwa tâńĕn-ańĕn ira; sańka ri göń ni lara nira, matańnyan para ri kāla niń yajña bhagawān Dakṣa. kapańguh sĕḍań mańhanakĕn tela ri sań hyań Agni. ujar ta sań Tapatī ri sań bapa bhagawān Dakṣa, mańaděg ri wuri kidul niń netrāwaraṇa:

hīnāṃ tābhyaḥ pitā pūjāṃ Satyāś cakre 'vamānataḥ,

o ka tulus dahat ri rahadyan sańhulun manak hara bapa! tar panaha tar pagalĕń, tar wawa rĕńö ri lara nike sań Satī, an sinalahan de rahadyan sańhulun; apan kayuktyan ikań pūjā, an ginawayakĕn de sań yajamāna, magawaya parituṣṭi ri swakulagotra juga mwań santāna-pratisantāna kĕta don ika. u sambah kanyā ńhulun wikala.

ālabdhatapavijñānā[m],

katuhwan tan yuktya nika haturakĕna ri kāla niń kratuwidhānasatkṛtya. tan ora pracalańku rikana kabeh. aku anaktâtuha sapady anakta kabeh. aku labdhatapa, aku labdhajñāna, aku labdhawidya riń rūpa manohara.

cakṣunandanāhaṃ loke,

aku waśa-waśeń loka.

mańkana liń sań Satī ri sań bapa. maśarīra kabhimānan mūrti bhagawān Nīlalohita.

Dakṣaś ca raktalocanaḥ,

---

4. milw ata: milwa ta ω — 5. Kratu FK: Kṛtu al. — 7. jyeṣṭha° xG: *corr.* al. — 8. sambandha x: sambedā y — 9. sapadi ta: sapādita al., samaḍita F, paṇḍita D — 13. Tapatī ω:? — bapa bha° DH: bawana° al. — 15. tābhyaḥ: tabhyām ω — pūjāṃ: sujyaṃ ω — 'vamānataḥ: 'camānasaḥ ω — 21. kanyā(?): kanya ω — wikala: wikāla ω — 22. °vijñāna: °vijñānam ω — 24. asatkṛtya: satkṛtya ω—27. cakṣun°: caksuṇ° x: caksuraṇ° DGK, ḍakṣuraṇ° F — °ahaṃ: (a)kam ω — 31. °locanaḥ B: °locana al. —

krodha bhagawān Dakṣa, miděr anak-anakan iṅ mata, aṅaděg braja nikaṅ rahi. mojar ta sirâtěhěr tumudiṅi ri saṅ Satī.

na tvaṃ jyeṣṭhā variṣṭhā[ś] ca,

13 o Satī, kapana ike lěwiha saṅkeṅ anakku kabeh? kapana ko naha saṅke rika? tuhu mara ko jyeṣṭhaputraṅku, tuhu ko labdhajñāna saṅke riya. atyanta kadurśīlanmu, pětaṅ tanpaṅěn-aṅěnan kadurācāranmu wih. winaliṅmu tan śīla rahayu sinaṅguh wiśeṣa ṅaranya, prasiddha sinaṅguh mūlya ṅaranya.

mama pūjyās tvattaḥ sutāḥ,

mataṅnya r wwaṅ lěwihakěnânakku kabeh s[w]apadi kita: lěwih kasuśīlanya saṅke ri ko kaliṅanya. apa dumeh ya lěwiha saṅke ri ko? kasuśīlanya lěwih.

asaumyāś caiva bhartāraḥ,

lakinya wih, atyanta kasuśīlanya mwaṅ bhaktinyârama tuha.

stabdhaḥ spardhati māṃ Śarvaḥ,

yeki lakimu si Śarwa pwa ya ta, si Rudra, si Bhawa, si Nīlalohita ṅaranya s t a b d h a bahud ika s p a r d h a t i m ā m, tanpojar ika yan paṅlarani hati ri aku.

sadā caiva 'bhimanyate,

solahnya n awamāna, seṅěrnya n asampe ri aku.

pratilomo hi me taca†,

paramārtha nika lakimu enak sinaṅgah pratipakṣa. maṅgěh inaranan musuh deṅku. maṅkana liṅ bhagawān Dakṣa, mumanuman saṅ anak. sumahur ta saṅ Satī: maṅkana hetu niṅ gělěṅ rahadyan saṅhulun iṅ pinakaṅhulun, bapâtyanta ri puṅguṅ rahadyan saṅhulun arah. inaka nika tampuhakěna riṅ lwahnya juga deniṅ magělěṅ. bali pwa tan bhagawān Nīlalohita kagělěṅ rahadyan saṅhulun. mapa tinampuhakěn i ṅhulun pwa ya gělěṅ rahadyan saṅhulun? oṃ wih inaka nika ṅuni, kadya bhagawān Nīlalohita uliha ni ṅhulun. apa kari ṅhulun an pakalaki bhagawān Nīlalohita? makataha ri awak ni ṅhulun juga, anugraha raha-

2. braja BzDK, bajra al. — 3. tvaṃ: tyaṃ ω — jye° x: jya° y — variṣṭhā: variṣṭaś ω — 4. ike xF: ke DGK, ko v. d. Tuuk (D_3) — 5. jye° x: jya° y — putraṅku al.: putriṅku G — °jñāna saṅke x: °jña sa(ṅ)ke y — 9. pūjyās: pūjye ω — tvattaḥ: tataḥ ω — 10. sapadi: swapadi ω — 13. asaumyāś (asomyaś ω)? — 15. stabdhaḥ (°ṃ?): st(h)ābda ω — spardhati: spa(r)d-ḍartti ω — 17. spardhati EDFG: spardḍartti al. — 19. sadā: sadās ω — °manyate: °manyete ω — 21. °lomo: °lome ω — hi DG: hiṅ al. — taca *corr.* — 24. gělěṅ(?): gělaṅ ω — 30. an xG: tan al. — 31. °taha BF: °thaha al.

dyan saṅhulun mata sira; makasākṣi rama rahadyan saṅhulun
arthahetor namaskāra
bhaṭṭāra Brahmā an tinarimakĕn de rahadyan saṅhulun ri sira.
maṅke pwa ya pinakaṅhulun tampuhan i suṅsut rahadyan sa-
ṅhulun. milu takari ṅhulun magĕlĕṅ yan maṅkana. ahah bhagawān
Nīlalohita! tumiṅhal kari rahadyan saṅhulun ri kasyasih nike
maṅaran Satī de niṅ kahīnapuṇya niṅ pinakaṅhulun. ndah ma-
mwita pĕjaha pinakaṅhulun bhaṭṭāra. kunaṅ phala nike kasatyan
14 iṅ pinakaṅhulun masewaka ri pādukā rahadyan saṅhulun janma
niṅ pinakaṅhulun ike dlaha. tatan salah parana teki rahadyan
saṅhulun atah swāmya niṅ pinakaṅhulun dlaha. dharmapatnya
ta gatya niṅ pinakaṅhulun de bhaṭṭāra. pahenakĕn tâṅĕn-aṅĕn
rahadyan saṅhulun bapa! ndah mamwita pĕjaha pinakaṅhulun.
ilaṅa ike kelik rahadyan saṅhulun, apan enak pwa rirista ri ṅhulun.
Maṅkana liṅ saṅ Satī, umĕnaṅ ta sira magawayâgnidhāraṇā.
sakṣaṇomijil taṅ agni saṅke ri awak nira sinahāya nira bāyusaṃ-
ghāta. sakṣaṇa bhasmī tâwak nira. tuhun saṅ bapa bhagawān
Dakṣa humĕnaṅ kapĕnĕtan juga sira. bhagawān Nīlalohita pih,
enak tiṅhal nira ri saṅ Satī. wruh sire mūla niṅ wāda saṅ Satī
mwaṅ saṅ bapa deniṅ kasarwajñānan ira mwaṅ kaiśwaryan bhaṭ-
ṭāra. antarhita ta sira. tan kinawruhan saṅka nira tĕka. aṅadĕg
ri harĕp bhagawān Dakṣa. kadbhuta sakweh ni saṅ paṇḍita kabeh
tumon kaiśwaryan ira. ujar ta sira riṅ bhagawān Dakṣa, liṅ nira:
praśastāś cetarāḥ sarvāḥ svaputrā bhartṛbhiḥ saha,
tasmād Vai<va>svate prāpte punar Manvantare tathā.
atyanta karih puṅguṅta bhagawān Dakṣa. aku pramāṇa lawan
maśarīra. kunaṅ pwekuṅ kadurmedhan ri kita, apa mataṅnya n
maṅkana?
matkṛte 'nāgasī Satī,
apa kari doṣa nika saṅ Satī denta? nirdoṣa mara ri kita. kunaṅ
saṅka ri gĕlĕṅteri aku,

---

4. i (su°) x: iṅ y — 6. nike maṅaran x: nikeṅaran y — 10. ike xG: ikeṅ DFK — 16. °saṃghāta: saṅgata *ω* — 17. bhasmī al.: bhasmībhūta B — 20. °jñānan al: °jñan zBK—21. tĕka. aṅ°: tĕkâṅ° *ω*—24. °śastāś: °śāsta BDFK, °saptā al. — ce°: ḍe° *ω* — sarvāḥ DFK: sarmvaḥ B, sarmmaḥ al. — bhartṛbhiḥ: bharttabhiḥ *ω* — 25. <va> *ins.* — *post* °svate *delevi*: ya — prāpte: prāptiḥ *ω* — punar: punaḥ *ω* — Manv°: Madv° *ω* — 29. mat°: sat° *ω* — Satī: Sataḥ *ω* — 31. gĕlĕṅ D: gĕlaṅ al. —

tasmād avamatā † te yam,
ya ta mataṅnya n agĕlĕṅ tan ṅĕnah iṅ ron salawö iriya.
praśastā<ś> cetarāḥ sarvāḥ,
kewalârinya kabeh wiśeṣa liṅta. kuya ta nya n tan hana mahī ya manak jĕmah. jah t a s m ā t kabwat karmanta, mañjanma ta kita hĕlĕm riṅ Waiwaswata Manu. tatan iṅ Waiwaswata Manu juga kitâṅjanma,
Cākṣuṣasyāntare Manoḥ,
ri adĕg niṅ Cāksuṣa Manu kita mañjanma. kunaṅ tambayantâṅalap janma riṅ Waiwaswata Manu lawan iṅ Cākṣuṣa Manu tan kantuna ta kita mañjanma hĕlĕm ri tatkāla bhaṭṭāra Brahmâmūjākĕn śukra nira ri tĕka niṅ yajñaṅku dlaha.
Maṅkana śāpa bhagawān Nīlalohita ri bhagawān Dakṣa.
Prācīnabarhiṣaḥ pautraḥ,
ya ta mataṅnya n putu de saṅ Prācīnawarhi bhagawān Dakṣa wĕkasan ri adĕg niṅ Cākṣuṣa Manu,
putraś caiva Pracetasām,
bapa nira saṅ daśa Pracetasa.
Dakṣa eveha nāmnā vai,
nda tanpa salin aran sira n D a k ṣ a e v a, yaya bhagawān Dakṣa hatah.
Māriṣaya† bhaviṣyati,
ṅaran saṅ ibu saṅ Māriṣā. an-maṅkana śāpa bhagawān Nīlalohita. sumahur bhagawān Dakṣa:
matkṛte krūraṃ yasmāt tvam ṛṣīn vyāhṛtavān asi
tasmāt sārdhaṃ surair yajñe na bha samprasase† Bhava.
puṅguṅku gĕlĕṅ ika saṅ Satī, nirdoṣa tinon i saṅ Nīlalohita. sāhasanya n śāpa mantuṅku nirdoṣa tan tonya. kunaṅ ri wruhamwa ri laranyâṅĕn-aṅĕnku mwaṅ göṅ niṅ salah-āśaṅku śāpa mantuṅku, jah t a s m ā t tanpa phala ta yajñamu lawan yajña niṅ dewa

---

1. t°: tasmāt ω — a°: dadamata ω — 2. agĕlĕṅ D: agĕlaṅ al. — 3. <ś> *addidi* — 4. ta nya n(?) xKFG: tanya D — 6. Waiw° BGK: Wew° al. (2×) — 8. Manoḥ: Mānvaḥ ω — 10. Waiw° BG: Wew° al. — 14. °barhiṣaḥ: °vayaṃ sa ω — pautraḥ: potraḥ ω — 17. putraś: pratas BHDF, prates° al. — 19. eveha: evaha ω — nāmnā vai: naṃnambe ω — 22. Māriṣaya *corr.* — 25. krūraṃ: krūra ω — ṛṣīn: rĕṣin DGK, rĕpin al. — 26. sārdhaṃ: saḍḍaṃ ω — surair: sureḥ ω — na bha etc. *corr.* — 27. saṅ S° al. = si S° BH — tinon i G: tito F, titoni al. —

gaṇamu lawan tan ilwana yajñamu deniṅ dewatā tamahu yan riṅ yajña tĕkap niṅ dewatā, tatan pūjān kāla niṅ yajña. maṅkana śāpa bhagawān Dakṣa ri bhagawān Nīlalohita.

Atha devī Satī yā tu prāpte Vaivasvate 'ntare,
ri adĕg niṅ Wewaswata Manu pwa ya ta, irika ta saṅ Satī yan paṅjanma,

Menāyāṃ tām Umāṃ <nām>nā,
pitṛkanyā saṅ ibu, saṅ Menā ṅaran ira.

janayāmāsa Śailarāṭ,
bapa nira saṅ Himawān.

sā tu devī Satī pūrvam āsīt paścād Umā punaḥ,
ṅaran saṅ Satī yan paṅjanma sira ta bhaṭṭārī Umā ṅaran ira.

[A]sahavratā Bhavaṣyaiṣā,
an-samaṅkana henak pakurĕn ira lawan bhaṭṭāra Bhawa, asih-kinasihan kadi lwir saṅ Aditi ri bhagawān Kaśyapa, kadi lwir bhaṭṭārī Śrī ri saṅ hyaṅ Nārāyaṇa, kadi lwir saṅ Śacī ri saṅ hyaṅ Indra, kadi lwir saṅ Ruṣā ri saṅ hyaṅ Āditya, kadi lwir saṅ Arundhatī ri bhagawān Wasiṣṭha.

tasmāt Prācetaso Dakṣaḥ saṃjajñe Cākṣusāntare,
ri adĕg niṅ Cākṣuṣa Manu pwa ya ta, irika ta bhagawān Dakṣâṅjanma ri saṅ daśa Praceta rajarṣi.

Manor Vaivasvatasya ca,
ri adĕg niṅ Wewaswata Manu pwa ya ta, irika ta bhaṭṭāra Bhawa an pagawe yajña. kunaṅ saka riṅ nāgata nira ya tan ilwana deniṅ dewatā mwaṅ ri tanpa phalanya makanimitta śāpa bhagawān Dakṣa ri sira, ya ta mataṅnya n Baruṇa-rūpa bhaṭṭāra Tryambaka ri kāla niṅ yajña. ya ta mataṅnya n ilu dewa ṛṣi-gaṇa kabeh wĕkasan, apan yajña bhaṭṭāra Baruṇa ṅaran ikaṅ yajña.

Ṛṣisargaḥ samākhyātaḥ,
maṅkana krama nikaṅ brahmarṣi-sarga kāla niṅ Swāyambhuwa Manu.

---

1. gaṇamu: guṇamu *ω* — 4. atha: awa *ω* — devī: deni *ω* — prāpte: praptāñ *ω* — Vaivasvate: Caivasvanta (°eK) BK, Cevasvante DzFG: Civasvanta A — 7. <nām>*ins.* — 9. janayāmāsa: jalayamasa *ω* — Śailarāṭ: Śelārat, *orth. var.* *ω* — 11. tu: tru *ω* — Umā: uha *ω* — 13. a *delevi* — °aiṣā zDFK: °eṣaḥ al. — 17. Arundhatī: Aruḍḍāti xGK, *corr.* al. — 19. Prācetaso: Pravetasva *ω* — 21. °aṅjanma x: janma y — 22. Manor: Mano *ω* — Vai°: Ve° *ω* —

rājasarga<ṃ> nibodhata,
kunaṅ krama niṅ kṣatriya-sarga pawarahan i ṅhulun ri rahadyan saṅhulun.

Manoḥ Svāyaṃbhuvasyāsan daśa pautrā mahaujasaḥ,
hana ta putu bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu, anak de saṅ Priyabrata patĕmwan lawan saṅ Kāmyā. saṅ Kāmyā ṅaran ira anak
16 saṅ Karmada. sira ta manak sapuluh: strī rwaṅ siki, saṅ Samrāṭ lawan saṅ Wirāṭ. kunaṅ aran iṅ wwaṅ sanak nira lanaṅ: saṅ Āgnindra, saṅ Āgnibāhu, saṅ Medhātithi, saṅ Wapuṣmanta, saṅ Awya, saṅ Sawana, saṅ Kukṣi.

Priyavrato 'bhiṣiktāṃs(?) tān sapta saptasu pārthivān,
ika saṅ pituṅ siki yatika rinatwakĕn de bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu riṅ sapta-dwīpa, saṅ Āgnindra rinatwakĕn ira riṅ Jambūdwīpa, saṅ Medhātithi rinatwakĕn ira riṅ Śākadwīpa, saṅ Jyotiṣmanta rinatwakĕn ira riṅ Śālma<li>dwīpa, saṅ Awya rinatwakĕn ira riṅ Gomedadwīpa, saṅ Sawana rinatwakĕn ira riṅ Puṣkaradwīpa.

Hana tânak saṅ Sawana, saṅ Mahāwī<ra> ṅaran ira. sira ta rinatwakĕn de saṅ Sawana ri Puṣkaradwīpa. tuṅgal pwa ratu nikaṅ Puṣkaradwīpa. mataṅnyan iṅ Mahāwīra ṅaran iṅ kaḍatwan.

Saṅ Awya makanak saṅ Dhātakimaṇḍa. tinĕhĕr iṅ Dhātakimaṇḍa ṅaran ikaṅ kaḍatwan, apan saṅ Dhātakimaṇḍa rinatwakĕn ira. saṅ Dyutimanta ratu niṅ Kroñcadwīpa. sira ta manak pipitu. patuṅgalan iṅ aran ira: saṅ Kuśa, saṅ Manonuga, saṅ Woskna, ... saṅ Andakāra, saṅ Muni, saṅ Dundubhi. pinapitu tikaṅ Kroñcadwīpa wĕkasan. mataṅnyan bheda nikaṅ kaḍatwan iṅ Kroñcadwīpa. atĕhĕr ṅaran ikaṅ kaḍatwan tinĕlah ṅaran i saṅ makaḍatwan sowaṅ-sowaṅ.

---

1. °ṃ *addidi*: °ḥ DF, *om.* al. — nibodhata: nivodata al., *corr.* FH — 2. kṣatriya y: kṣatri x — 4. Manoḥ: Manvaḥ *ω* — °bhuvasya: °bhuvasva *ω* — pautra: protaḥ *ω* — mahau°: maho° *ω* — 8. saṅ (W°) Az: *om.* al. — aran y: arin x — 9. Agnibāhu D: Āgnibāyu al. — 11. 'bhiṣiktāṃs(?): 'bhisaktam *ω* — 12—16. rinatwakĕn — rinatwakĕn (2ª) *om.* x — 13. dwīpa: dīpa *ω* — Agnindra GK: Ghnindra DF — 14. Śāka°: Śaṅka° *ω* — 15. Jyot°: Jot° *ω* — rinatwakĕn FG: rinatwan DK — li: hi F, *om.* al. — Ṅawya DK: Hawya al. — 16. rinatwakĕn F: rinatwan al. — Gomeda G: Gomeḍa K: Lomeḍa DF — rinatwakĕn F: rinatwan al. — 16. riṅ (P°) y: ri Az, *def.* B — 18. <ra> F, *om.* al. — 19. °dwīpa: °ḍīpa *ω* — 20. °dwīpa: °ḍīpa *ω* etc. — Mahāwīra y: Mahāwi x — 21. Dhātaki°: Dataki° *ω* — 25. *lac. ind.* —

Saṅ Bapuṣmanta ratu niṅ Kuśadwīpa, manak ta sira pipitu patuṅgalan iṅ aran ira: saṅ Udbheda, saṅ Wenumān, saṅ Seratha, saṅ Lawaṇa, saṅ Dhṛti, saṅ Prabhākara, saṅ Kapila. pinapitu taṅ Kuśadwīpa wĕkasan, makakaḍatwan iri anak nira. atĕhĕr taṅ kaḍatwan makaṅaran ṅaran i saṅ makaḍatwan.

Saṅ Medhātithi ratu riṅ Śākadwīpa pipitu anak nira. patuṅgalan iṅ aran ira: saṅ Jala, ..., saṅ Sukumāra, saṅ Manīwaka, saṅ Kusumottara, saṅ Modhātithi, saṅ Mahādruma. pinapitu riṅ Śākadwīpa pinakakaḍatwan iri anak nira, makaṅaran aran i saṅ makaḍatwan.

Jñeyā varṇāśramās teṣu Krauñcadvīpādiṣu triṣu,
maṅkana krama nikaṅ kaḍatwan irikaṅ dīpāntara. kunaṅ ikaṅ warṇāśrama Śāka, Kuśa, Kroñca juga hana nika.

varṇāśramā na vidyante Puṣkarādiṣu vai triṣu,
kunaṅ riṅ Śālmali, Gomedha, Puṣkara tan hana warnāśrameṅkana.

Āgnindraṃ jyeṣṭhadāyādaṃ Kāmyāputraṃ mahāratham,
kunaṅ saṅ Āgnindra, sasaṅa anak nira. saṅ Kāmya kaṅ atuha, saṅ rinatwakĕn iṅ Jambūdwīpa. sira ta manak sasaṅa, P r a j ā - p a t i s a m ā ḥ, paḍa lawan saṅ hyaṅ Brahmā śakti nira wīrya nira kabeh. pratyeka ni ṅaran ira: saṅ Nābhi anak atuha; tumut saṅ Kiṃpuruṣa, saṅ Ariwarṣa, saṅ Ilāwṛta, saṅ Ramyaka, saṅ Hiraṇyaka, saṅ Kuru, saṅ Bhadra, saṅ Ketumāla.

teṣāṃ deśān nibodhata,
maṅkana pratyeka ni ṅaran ira, kunaṅ deśa niṅ kaḍatwan ira, yeki pajaran i ṅhulun iṅ rahadyan saṅhulun makabehan.

17 Nābhes tu dakṣiṇa<ṃ> varṣaṃ gire<r> Himavataḥ śubham,
kaḍatwan saṅ Nābhi kidul niṅ Himawān, lor niṅ Tasik asin.

— 1. pipitu FGK: pitu Az, pituṅ siki BD — 4. iri: iṅ ryy ω — 6. Śāka°: Śaṅka° ω — 7. *lac. ind.* — 8. Mahādruma: Mahādrama AzGK, Makadruma F, Mahabadra BD — 11. jñeyā: jñeyāḥ ω: varṇāśramās: varṇṇaścamas ω — Krauñca° etc.: Kroñcaḍīpatiṣu ω — triṣu y: tiṣu x — 13. Śāka: Śaṅka ω — 14. vai: we ω — 16. jyeṣṭh° °B: jyoṣṭh° al. — °a dāyādam: °yuddayadvaṃ ω — °ratham DGKH: ravam B, raṣam al. — 20. pratyeka al.: pratyaika FGK — atuha B: katuha al. — 21. Ilāwṛta: Hilāmṛta ω — 23. nibodhata: tivodata BzFGK, tivodatta D, tivodataḥ A — 24. pratyeka x: pratyaika FGK, prateka D —25. iṅ (rah°) al.: riṅ D—26. Nābhes-:Nabhas ω — m *addidi* — varṣaṃ: sarvam ω — r *addidi* —

Hemakūṭaṃ tu <ya>d varṣaṃ dadau Kiṃpuruṣāya tat,
kidul niṅ Himakūṭa kaḍatwan saṅ Kiṃpuruṣa.
Naiṣadhaṃ yat smr̥taṃ varṣaṃ [saṅ] Harivarṣāya <ta>d dadau,
kidul niṅ Niṣadha kaḍatwan saṅ Hariwarṣa.
madhyamaṃ yat Sumeros tu caturaśraṃ samantataḥ,
hana ta warṣâpasagi lwirnya ri tĕṅahnya, ṅka toṅgwan iṅ Meru.
Ilāvr̥ta †kardḍasamam,
yatika kaḍatwan saṅ Ilāwr̥ta.
<Nī>laṃ tu yat [ā]smr̥taṃ varṣaṃ Ramyāyaitat pitā dadau,
lor niṅ Nīlaparwata ṅkana ta kaḍatwan saṅ Ramyaka.
Śvetaṃ yad uttaraṃ yasmāt,
hana ta warṣa lor niṅ Śwetaparwata, ṅkana ta kaḍatwan saṅ Hiraṇyaka.
yad uttaraṃ Śr̥ṅgavataḥ,
lor niṅ Śr̥ṅgawān kaḍatwan saṅ Kuru.
ya<c> ca Mālyavato varṣaṃ Bhadrāśvāya niveśayet,
wetan iṅ Mālyawān kaḍatwan saṅ Bhadrāśwa.
Gandhamādanavarṣaṃ tu Ketumālāya yad dadau,
kulwan iṅ Gandhamādana kaḍatwan saṅ Ketumāla.
Maṅkana krama nikaṅ pasaṅājñā nikaṅ Jambūdwīpa tĕkap ni saṅ Āgnindra. kunaṅ krama nikaṅ warṣa wwalu, yan aryakĕna ṅ Bhāratawarṣa,
teṣāṃ svabhāvataḥ siddhiḥ,
jāti siddha ikaṅ wwaṅ kana, sukha tanpakamūla ṅ yatna. tatan hana s u k h a d u ḥ k h a mwaṅ j a r ā m r̥ t y u. tan hanâṅhel, tan hana ṅ d h a r m â d h a r m a, nora k a n i ṣ ṭ h a m a d h y a m o t t a m a. tan hana caturyuga.
Nābhis tv ajanayat putram,
saṅ Nābhi makastrī saṅ Mānudewī ar pakanak saṅ Ṛṣabha, ma-

1. tu: ta *ω* — ya *addidi* — varṣaṃ: dvasama *ω* — dadau: dadya, *orth. var.* mss. — 3. Naiṣadhaṃ: Nesadāṃ *ω* — saṅ *delevi* — ta *addidi* — dadau: (d)adḍo D, ḍato al. — 6. madhyamaṃ: yadamaṃ *ω* — °aśraṃ G: °aśra al. — 8. ka° al., kardḍacapam F, *corr.* — 10. Nīlaṃ: les *ω* — ā *del.* —Ramyāyaitat: Rāmyayeca *orth. var.* mss. — dadau: dado *ω* — 16. °vataḥ: °vantaḥ *ω* — 18. °vato: °vanta *ω* — niveś°(?): niceś° *ω* — 20. yad dadau: ya dado zFGK, yandado D, yadaṭo AB — 25. siddhiḥ: siddhi *ω* — 28. dharmâdh° zFK: dharmā adh° al. —

hāwiśeṣa niṅ mahākṣatriya. saṅ Ṛṣabha sira manak satus. saṅ Bharatânak atuha. saṅ Bharata rinatwakĕn saṅ Ṛṣabha. tĕlas nira n rumatwakĕn ikaṅ anak, lumampah ta sirânusup riṅ alas, ri pradeśa niṅ Himācala. matañnyan kidul iṅ Himawān riṅ Bhārata-
5 warṣa ṅaranya, ri denyan makaratu saṅ Bharata.

Bharatasyâbhavat putraḥ,

saṅ Bharata makanak saṅ Sumati. saṅ Sumati rinatwakĕn de saṅ Bharata, matañnyan saṅ Bharatânusup iṅ alas wĕkasan. saṅ Sumati makanak saṅ Tejasa. saṅ Tejasa makanak saṅ Indradyum-
10 na. saṅ Indradyumna makanak saṅ Parameṣṭhī. sira gumanti ratu ri pati saṅ Indradyumna. saṅ Parameṣṭhī makanak saṅ Pratihāra. saṅ Pratihāra makanak saṅ Pratihartā. saṅ Pratihartā makanak saṅ Unnata. saṅ Unnata makanak saṅ Bhāwa. saṅ Bhāwa makanak saṅ Mūdgīta. saṅ Mūdgīta makanak saṅ Prasas-
15 tawi. saṅ Prasastawi makanak saṅ Wibhu. saṅ Wibhu makanak saṅ Pṛthu. saṅ Pṛthu makanak saṅ Nakta. saṅ Nakta makanak
18 saṅ Gaja. saṅ Gaja makanak saṅ Jara. saṅ Jara makanak saṅ Wirāṭ. saṅ Wirāṭ makanak saṅ Dhīmān. saṅ Dhīmān makanak saṅ Mahān. saṅ Mahān makanak saṅ Bhocara. saṅ Bhocara ma-
20 kanak saṅ Twaṣṭā. saṅ Twaṣṭā makanak saṅ Wiraja. saṅ Wiraja makanak saṅ Raja. saṅ Raja makanak satus.

Mańkana krama nikaṅ kṣatriyasarga tambe niṅ Tretā ri adĕg nira bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. kunaṅ ikaṅ ekādaśa-Rudra, dwādaśâditya, aṣṭa-Basu, dwādaśa-Sādhya, daśa-Wiśwadewa, da-
25 śāṅgi<ra>, dwādaśa-Bhārgawa, ekonapañcāsat-Maruddewa masili-silihan krama nikaṅ sa-Manu-Manu.

Hurip nikaṅ dewâsura, gandharwa, piśāca, yakṣa, rākṣasa yatikâjarakĕna.

---

2. °anak at° B: °anak kat° EGK, *corr.* al.— 4. ri (pra°) DGK: riṅ al., B *def.* — 6. °abhavat: bhavet *ω* — putraḥ EDFGK, *def.* BH, sutaḥ A — 12. Pratihartā F: Pratihartha al., *corr.* D — Pratihartā: Pratihartha *ω* — 13. Unnata: Hunnata al., Natha D—Unnata: Ūnāta DK, Hunnata al. —14. Mūdgīta (2×) al.: Mudgata F, *corr.* E — 18. Wirāṭ al.: Wiraṭya F, Wirat B (2×) — 20. Twaṣṭa: Toṣṭa (2×) *ω* — 21. Raja: Rāja *ω* (2×) — satus zDFG: saṅtus BK, saṅ satus A — 22. Treta y: Traita x — 24. daśāṅg°: deśāṅg° *ω* — 25. ra *addidi* — ekona°: ekena° *ω* — °pañcāsat: °pañcadaśa *ω* — Maruddewa FGK, Marūdewa al. — °Manu. h°: Manuḥ. u° *ω* —

yugeṣu yā<s> tu makālaṃ† prajā <jā>yanti tāñ caiva,
ikaṅ dewâsura gandharwa piśāca yakṣa rākṣasa tĕmu pañjanmanya urip nika,
mr̥tyus teṣāṃ <n>a hy eva tu,
ndan irika tan pinatyan upādhi nika, apan yaya patya nika yan pinatyan.

manuṣāya śataṃ nityaṃ bhūtānāṃ tu kalau yuge,
kunaṅ urip nikaṅ wwaṅ riṅ kali aṅhiṅ satus hiṅan ika yan dīrghāyuṣa.

asthiti<r> me kalau proktaḥ,
lawan urip nikaṅ wwaṅ riṅ kali ta niyata satus tahun, dadi tika samaṅkana makanimitta kweh nikaṅ byādhi mawa gata ya.

Nihan tâjarakĕna ni ṅhulun muwah ri rahadyan saṅhulun:
pariṇāhocchraye tulyāḥ tretāyāṃ saṃbhavanti ca,
dawa nikanaṅ dewa gandharwa rākṣasa paḍa ya dawa niṅ mānuṣa, ndan i kāla niṅ kr̥ta tretā wwit ika. pira dawa niṅ dewa anuṅ paḍa lawan dawa niṅ mānuṣa irika?

aṅgulānāṃ śataṃ pūrṇam aṣṭaṣaṣṭi cad† uttaram,
satus wwaluṅ puluh wwaluṅ aṅgula tĕka pwa ya saṃdhyā niṅ dwāpara. alwaṅ ta ya sapaww<a>lwan. pawwalu nika salikur. śeṣa nika: satus pataṅ puluh pitu. dawa niṅ wwaṅ saṃdhyā niṅ dwāpara. roro tekaṅ satus pataṅ puluh pitu. ikaṅ isor alap iṅ wwalu. phalanya wwaluwĕlas. śeṣanya tiga. ya tâworakĕna rikaṅ phala. piṇḍanya salikur. śuddhakĕn iṅ ruhur. śeṣa nika satus rwaṅ puluh nĕm, dawa nikaṅ wwaṅ riṅ dwāpara. rorwa tekaṅ satus rwaṅ puluh nĕm. alap iṅ wwalu. phalanya lima wĕlas. śeṣa nika nĕm. worakĕn iṅ śeṣa niṅ phala. piṇḍanya salikur. śuddhakĕn iṅ ruhur. śeṣa satus limaṅ wiji, dawa niṅ wwaṅ riṅ dwāpara tĕka pwa

---

1. yās: ya ω — makālaṃ *corr.* — jāyanti: yanti ca ω — caiva GK: ceva(ḥ) al. — 3. ikaṅ y: iki x — paṅjanmanya xK: paṅjanya FG: pajanya D — 5. na hy eva tu(?): adeva tu ω — 8. °ṣāya: °sayaḥ ω — 9. dīrghāyuṣa: dīrghyāyūsa ω — 11. r *add.* — kalau: kalo ω — 13. mawa gata: °ma wagata ω — 15. tret° DEF: trait° al. — 16. dawa ABF: dewa al. — nikanaṅ y: nikana x — *post* dewa: dānawa G — 17. treta DF: traita al. — wwit ika DK: dwitika F, wwitaka al. — 17. anuṅ y: anu x — 19. °nāṃ: °naṅ ω — śataṃ: cataṃ ω — pūrṇam: pūrvva(m) ω — °ṣaṣṭi: haṣṭi D, syaṣṭi al. — cad zD: can al. — 20. ya saṃdhyā x: sāḍya y— 21. °wwalwan: °wulwan ω —2 3. roro HBGK: rore al. — 26. nikaṅ F: nika al. — 29. niṅ B, D3: na al. —

saṃdhyā niṅ kali. śuddha ta ya riṅ pitu awak nika, sapalimawĕlas. inatus-limaṅ wiji alap i limawĕlas lābhanya pitu. śuddha kaṅ i
19 ruhur. śeṣa saṅaṅ puluh wwalu, dawa nikaṅ wwaṅ ri saṃdhyā niṅ kali. rorwa tekaṅ saṅaṅ puluh wwalu. alap ikaṅ i sor iṅ padbĕlas. phala pitu. śuddha ikaṅ saṅaṅ puluh wwalu. śeṣa saṅaṅ puluh tuṅgal. samaṅkana dawa nikaṅ wwaṅ riṅ kali: roro tekaṅ saṅaṅ puluh tuṅgal alap iṅ tigawĕlas. lābhanya pitu. ya ta śumuddha rikaṅ saṅaṅ puluh tuṅgal. śeṣa wwaluṅ puluh pat. samaṅkana dawa nikaṅ wwaṅ ri saṃdhyāṃśa niṅ kali.

etat svābhāvikaṃ teṣām,

kunaṅ ikaṅ dewādi s v ā b h ā v i k a m, tan <h>rāsa ika, yaya juga maṅkana.

mānuṣāḥ saṃpratīyante paśvādināṃ yathā kramāḥ,

ikaṅ mānuṣa paśu mr̥ga sarīsr̥pa pakṣi sthāwara, samaṅkana hrāsanya ika. pamilaṅ irika

svāṅgulena ca mānena,

swāṅgulanyâtah riṅ suku witan iṅ aṅukur tĕkeṅ ulu.

svatālaparimāṇena naraḥ [sarvv] aṣṭatā<la>ḥ smr̥taḥ,

wwaluṅ kilanya dawa nikaṅ wwaṅ.

navatālo naro yaḥ syāt,

hana ta wwaṅ tĕka saṅaṅ kilanya dawa nika, tĕkeṅ tur taṅanya limbe.

sa devair api pūjyate,

pinūjā deniṅ dewatā ikaṅ wwaṅ yan maṅkana paṅaděgnya. lāñchana niṅ dewayoni ika.

Kunaṅ ikanaṅ pakṣi paśu mr̥ga sarīsr̥pa sthāwara ika kabeh, maṅkana ta hrāsa niṅ kali. ikanaṅ dewādi tuwi saṅaṅ puluh nĕm aṅguli dawa nika. yeka saḍĕpa ṅaranya. mānuṣa samaṅkanâtah dawa nika. sâṅgulanyâtah pamilaṅa, hana n wwalu yawa sâṅguli pinakapamilaṅ iṅ mānuṣa.

ṣaṭsaptaty aṅgulocchrayaḥ,

kunaṅ ikanaṅ goswādi wiśeṣa dwāpara kali

---

10. teṣām: tekaṃ ω — 11. hrāsa: rasa ω — 13. paśvād°: paścād° ω — 14. hrāsanya FK: rasanya al. — 18. aṣṭatālaḥ: sarvvaṣṭataḥ ω — 20. yaḥ syāt: yasyat ω — 23. devair: dovar ω — pūjyate: nūjāte ω — 27. hrāsa DFK: rasa al. — 31. °saptaty: °saptaw ω — °ucchrayaḥ: °uccawaḥ ω — 32. ikanaṅ DG: ikana al. —

†manvantara viya nisyaḥ atītāni mah ni manaḥ
anāgataḥ sahosani sama sabhyāṃ sato mama,
sampun krama niṅ pramāṇa niṅ dewādi inajarakĕn. krama ni pañadĕg niṅ Manu riṅ atītānāgata ya ta inajarakĕna.
pravoca<d> bhagavān prabhuḥ,
liṅ bhagawān Byāsa:
ekākī sapta caturyuge
pañadĕg niṅ sa-Manu-sa-Manu
vinivṛttādhikāras te mahālokanivāsinaḥ,
tĕlas pwa nālikā ni kamanwan ira, mulih ta sira riṅ mahāloka lawan dewarṣi pitara nira, mur ta sira kabeh, tuhun tumon śūnya nikaṅ pṛthiwīmaṇḍala ri puput nikaṅ nālikā kāla pañadĕgan ira ri tĕka nikaṅ kṛta kāla niṅ pañadĕgan ira saṅ gumantya Manu. apa matangnya n śūnya rat samaṅkana? hĕnti rakwa sahana nikaṅ wwaṅ deniṅ mahāpralaya, tĕkeṅ sthāwara jaṅgama, tan hana sattwa. tan hana sarwaprāṇi ṅaranya. hana mata sira dewa ṛṣi pitara lawan bhaṭṭāra Manu saṅ gumanti. sira ta rakwa karaṇa nikaṅ swarga mṛddhyakĕna ṅ bhuwana muwah. sira ta mawara-warahi rikaṅ rat kabeh ri ācāra ni saṅ sādhu ṅuni riṅ atītādi Manu. śiṣṭa pwa ṅaran iṅ śeṣa. ya ta mataṅnya n saṅ śiṣṭa ṅaran ira. hana ta sadācāra pawara-warah saṅ śiṣṭa. ya ta śiṣṭācāra ṅaranya. iki saṅ śiṣṭa sira ta magawe tapa. tapa nira ya tâmijilakĕn dewa ṛṣi asura pitṛ mānuṣa bhūta piśāca gandharwa yakṣa rākṣasa. ya ta rat ṅaranya. ikaṅ rat ya ta n inarah riṅ sadācāra. lwir niṅ sadācāra pawarah nirâlobha deya kṣamā satya widyā ijyā dāna.
saptaitāni caritrāṇi,
pitu kweh nikaṅ sadācāra winarahakĕn ira. ikiṅ sadācāra dharma ṅaranya. ikiṅ dharma tuturana. yatika śarīra niṅ warṇa, śarīra niṅ āśrama. ikaṅ warṇāśrama matutur ika gumawayakĕn ika. ya ta sinaṅgah dewa mānuṣa ṅaranya. kapan tambay ika n ginawayakĕn?
ādye tretāyuge punaḥ,
tambe ni saṅ maṅadĕg Manu wih katretān diwasa nika. rinukti

---

1. *corr.* ni (2ª): niṅ DFG — 2. sahosani al.: sawomani D, . . sani H, *def.* G — sabhyāṃ al.: sawyam D, sathyaṃ? D_1 — 5. pravocad: pravova ω — 9. vinivṛtta° DFG: vinikṛtta x, *def.* K — 13. pañadĕgan BDH: pañadĕg AE, pañadĕganan FGK — 19. atīta°: atitha GK: āsīt al. — 21. śiṣṭācāra: śiṣṭa cāra ω — 25. nirâl°: nira. l° ω — 26. saptait°: saptet° ω — 33. ni GK: niṅ al.

nira saṅ śiṣṭa n ṅaran ira makaṅaran ika kabeh, ya tâjarakĕna. ndya lwirnya ikanaṅ dharma? rwa, śrauta smārta lwir nika, maṅdadyakĕn sukha nikanaṅ warṇāśrama. ya ta kinawruhan ira. mataṅnya n dhārma ṅaranya. ri denyan sādhaneṅ widyā, mataṅnyan sādhu ṅaran ira. muṅguh pwa sireṅ guru brahmacāri ṅaranya. sumādhaneṅ dharma pwa sira gṛhastha ṅaran ira. sumādhaneṅ tapa pwa sira haneṅ alas waikhānasa ṅaran ira. yatna pwa sira riṅ yoga yati ṅaran ira. ri denyan sādhaneṅ āśramadharma mataṅnyan sādhaka ṅaran ira. irikaṅ dharma riṅ dewarṣi pitara katĕguhan ike riṅ mānuṣa katĕguhan saṅ hyaṅ dharma. dumeh ya maṅkana abhyāhata vā buddhi nika sowaṅ-sowaṅ. ikaṅ dharma liṅ ni saṅ waneh. ikaṅ adharma liṅ iṅ waneh. paramārtha niṅ dharma riṅ mānuṣa dharmâdharma jugeka. ikanaṅ dharma tan dharma, ikaṅ adharma ya dharma liṅnya. apan ikanaṅ dhātu si dha dhāraṇârtha nika. ikaṅ dhātu si ma matwârtha nika. ri patĕmu nikaṅ dha lawan ma ya ta dharma ṅaranya. tan aṅga nika ya tan ika mawaka ṅ dharmâdharma ika. ikiṅ dharma ṅaranya kewala karaṇa nikaṅ umaṅguhakĕna ṅ iṣṭaphala jugeka. ikaṅ adharma ṅaranya yeka karaṇa niṅ umaṅguhakĕn kapāpan. liṅ ḍaṅ ācārya — ḍaṅ ācārya ṅaran ira sira ta majarakĕna saṅ hyaṅ dharma-dwaya — lwirnya rwa, śruti, smṛti. śruti ṅaranya dharma-śāstra gumĕgö kadhikāran iṅ dārāgni-
21 hotravijyā. smṛti ṅaranya gumĕgö kadhikāran iṅ varṇāśrama ācāra. ika ta saṅ saptarṣi majarakĕn ikaṅ dharmadwaya riṅ bhuwana ulih nira ri saṅ pūrwa Manu ika.

Ndya kari patontonan ikaṅ dharma rwa? kuya saṅ hyaṅ Caturweda, sira makawak dharma rwa majarakĕna ṅ cāra saṅ sādhu. paṅrĕṅö saṅhulun pawara-warah nira. sira teki mahâtĕguh irika n saṅ hyaṅ Dharma n cala deni paganti niṅ yugakāla. majarakĕn ika saṅ śiṣṭa saṅ umajarakĕn ikaṅ daṇḍa nīti trayī vārttā varṇāśrama <i> jyā riṅ bhuwana; ri denyan kinawruhan makanimitta karĕṅwan ikaṅ wacana wācaka riṅ koccāraṇan

---

— 2. śrauta: śruta ω — 4. dhārma *conj.*: dharma ω — 6. gṛhastha: gṛhasta ω— 7. tapa: taya ω—waikhānasa: wekana y, wekane x —10. ike — katĕguhan y: *om.* x — 11. vā: wa al., *om.* E — 12. ikaṅ adh° —waneh *om.* BD, *def.* K — 15. sidha: sidḍā ω — si mamatw° y: simatw° x — 18. ikiṅ BGKH: iki D, ikaṅ al. — 22. dārāgni°: ḍīragni° al., rāgni° F — 24. ācāra: hacāra ω — 31. ijyā: jya ω —

ira, matañnyan śruti ṅaran ira. ri denyan kinatuturan makanimitta ri kañĕn-añĕnan ira, matañnyan smr̥ti ṅaran ira. mañkana rinukti nira n śruti ṅaran sañ hyaṅ Caturweda.

Nya taṅ satya brahmacāri tapa mona yajña dayā kṣamā alobha dama sama jitātma dāna anabhidweṣa arāga wirakta tyāga bhedajñāna,

sarvaṃ pratyaṅgalakṣaṇaṃ,

mañkana lwir iṅ pratyawayawa nira sañ hyaṅ Dharma. satya ṅaranya tan adwân pañucap. brahmacāri ṅaranya tamolah ri sañ guru. tapa ṅaranya umanasana ṅ śarīra ri kagawayan iṅ tapa brata. mona ṅaranya hĕnaṅ ri kāla niṅ pūjādi. yajña ṅaranya pūjā ri sañ pinūjā. dayā ṅaranya masih riṅ sarwabhūta. kṣamā ṅaranya tar magĕlĕṅ riṅ magĕlĕṅ. alobha ṅaranya tar ahyun añalapa dr̥wya ya tan karakṣa deni sañ makadr̥wya ya. dama ṅaranya tan kasĕlaña deniṅ karma ginawayakĕn sañ brahmacāri riṅ maithunavivarjanādi. sama ṅaranya kapaḍĕman iṅ indriya. jitātma ṅaranya alahan iṅ tryantaḥkaraṇa. dāna ṅaranya kawehan iṅ dr̥wya phalanya ya karma ri sañ sādhu. anabhidweṣa ṅaranya tar elik riṅ melik iriya. arāga ṅaranya tan mahyun yan kinahyunan. wirakta ṅaranya tan kagawayan iṅ prihati. rāga ṅaranya wiṣayâdi. tyāga ṅaranya katiṅgalan iṅ dharmâdharma. bhedajña ṅaranya wruh niṅ wwaṅ ri prabheda niṅ cetana lawan acetana.

ity uktaṃ tattvataḥ sarvaṃ dharmapratyaṅgalakṣaṇaṃ,

mañkanâtah wayawa sañ hyaṅ Dharma ry adĕg bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu.

atra vo varṇayiṣyāmi vidhiṃ manvantarasya vai,

hana ta cāturhotrawidhi ṅaranya. hana cāturwedyawidhi ṅaranya. ya ta matañnya n sinaṅguh sañ śruti momah ri kamanwantara
22 wĕkasan. kintu ika sañ hyaṅ rĕg, yayuḥ, sāma yaya sireka. matañnya n tan powah ikaṅ widhi stotra hotra. ika ta ikaṅ stotra

---

5. dama: ḍama ω — anabhidweṣa BDG: anabha. dweśa FK, anabha. adweśa al. — 6. °jñāna zDGK: °jña al. — 7. praty° GD_3: paty al. — 13. °gĕlĕṅ v. d. Tuuk (E_1H_1 resp. E_1): °gĕlaṅ (2×) — 14. dama: ḍama ω — 16. maithuna°: metuna° ω — 17. iṅ (t°) x: ikaṅ y — 19. anabhidweṣa al.: ān nabhi dweṣa A, anani dweṣa F — 22. °jña al.: jñā A, jñāna BF — 24. tattvataḥ: tatvaś ca ω — 27. atra: anta ω — vo: co ω — varṇayiṣyāmi: varṇnarasyāmī ω — °rasya vai: °ra sarwwe(ḥ) al., °ra sarwwaiḥ GK — 29. momah ω : mowah? — 31. stotra H_2: strotra ω (7×) —

pat bheda nika. dṛwyastotra, guṇastotra, karmastotra, <a>-bhijñānastotra. mańkana lwirnya wiṣaya nikań stotra rikań dewa ri sa-Manu sa-Manu, yaya ta bhaṭṭāra Brahmā. mataṅnyan pat bheda nikań mantra<gu>ṇa, pat niṅ weda tinut nika. ika ta sań hyań mantraweda tapa nimitta nira, mantra nimitta nika. ndan sinahakāryan deniṅ parintoṣa sukha duḥkha bhaya śoka.

Nya ta māyā lawan ta karĕṣyan ika sań ṛṣi mwań ri wijil nikań mantra ya tâwarahakĕna ni ṅhulun waneh.

avibhāgena vedānām anirdiśyaṃ tamomayam
abuddhipūrvatattvaṃ ca cetanārthaṃ pravartate,

ṅuni riṅ āsītkāla anirdiśya rakweka sań hyań Weda. anirdiśya ṅaranya tan kĕna tinuduh, tan kĕna inuccāraṇa. mataṅnya n mańkana awibhāga rakwa sira, tanpa pratyeka. norânucap Sāma Ṛk Yajuḥ Atharwāṇa ṅaranya, apan tan hana muccāraṇa sira ri sĕḍań niṅ tamomaya. tamomaya ṅaranya atiśaya rakwa göṅ nikań tamah. ekādaśa ni tribhuwana sapagöṅ ni sor nikań rajah mwań tamah. ya ta pinakawak nikań Pradhāna. tatan wĕtu ri kārya nikań Pradhāna ri samańkana. tatan hana bhuwana ri kāla niṅ samańkana. mataṅnya n tan hana muccāraṇa sira. ika ta niṣṭhā nika tan wĕtu kārya nikań Pradhāna, ndatan ilań kapuruṣārthanya.

abuddhipūrvatattvaṃ ca,

tuhun tan sapekṣā riṅ indriya jugeka yan upakārakĕna paṅupakāranya ri sań inupakāra. ika ta sań hyań Ātma kadi rūpa niṅ Pradhāna rūpa nira. ya ta sinaṅgah mahāpralaya ṅaranya.

tena câbuddhipūrve ha cetanena hy adhiṣṭhitam[a],

mijil pwa ṅ Buddhi karaṇa niṅ upakāra niṅ Pradhāna. ya ta mataṅnya n kadi cetanekań Pradhāna wĕkasan.

yathā matsyodake tathā,

kadyaṅga nikanań we na cetanā tika. tuhun kinahanan deniṅ ace-

1. a *addidi* — 3. ri x: riṅ y — 4. mantraguṇa: mantranaḥ *ω* — ika ta x: ukta DF, ikta GK — 7. māyā: maya *ω* — ri DFKH: *om.* al., *def.* B — 9. °diśyaṃ: °diṣaṃ *ω* — 10. °tattvaṃ: tatvañ *ω* — cetanārthaṃ: wetanārtha *ω* — 13. tanpa pratyeka x: tanpa pratya . . . K, tan pratyaka DFG, *correxit* D_3 — 14. Atharwāṇa: antawana xK, antarwana FG, arttawana D — 16. sapa° xD_3: sama° y — 22. °tattvaṃ: tatwañ *ω* — 26. câ(?): śca *ω* — cetanena hy a°(?): cetane ṣṭo ḍi ṣṭā tama(ḥ) *ω* — 27. upakāra niṅ By: *om.* al. — 29. matsyodake: matsoddake *orth. var.* y: matsodḍke x — 30. tika: ttika al., ktika z — 30. acetana xF: acetana ṅ DGK —

tana swarūpa juga ya. mańkana tekanań Pradhāna tan hana cetanā. hana niń cetanā iriya. mataṅnyan kadi cetanā iki tań buddhi; ya ta mahān ṅaranya. mahān kāraṇa nikań ahańkāra, kāraṇa niń tanmātrendriya. ikiń tanmātra kāraṇa niń bhūta. samudaya niń bhūtendriya ya śarīra ṅaranya. dadi niń śarīra dadi niń hiḍĕp sań puruṣa riń sukha duḥkha. apan hana niń śarīra pabhoga yātana nika, paramārtha niń wijil niń ātma. sapekṣā ya ri hana niń śarīra indriya juga samudayopabhoga yātananya juga sira. kramanya rwa tĕlu ikań śarīra kārya nikań Pradhāna, rwa tĕluń ātma pabhoga ya ta de riya. yan sewu yutâwaka nikań Pradhāna, sira ta bhaṭṭāra Brahmā ṅaran ira, bhaṭṭāra Caturmukha ṅaran ira waneh. mataṅnya n Caturmukha ṅaran ira: pat mukha nira, lwirnya: dharma, jñāna, <ai>śwarya, wairāgya. kṣasatra† pwa ṅaran iń guṇa. jñāna ṅaran iń aṇotana†. apan jñāna ṅaran ira. ika kṣetrajñāna ṅaran ira.

pure vai śayanāt proktaḥ,

pura ṅaran iń guṇa, śete ṅaran iń mańiḍĕp bhoga nikań pura, ya ta mataṅnya n puruṣa ṅaran ira waneh. ri denyan rinūpakan iń buddhi,

tasmād bodhātmakaḥ smr̥taḥ,

ya ta mataṅnya n bodha ṅaran ira. hana pwa dhātu sań ṛ ṣ i, ṅhiń sań gati artha nika. gati ṅaranya siń mijil, sań hyań Brahmā pwa sira, tambayan iń mijil sańke Pradhāna śarīra nira. ya ta mataṅnya n sań ṛṣi ṅaran ira.

nivr̥ttisamakālaṃ tat,

ri denyan parĕń widyā, satya, tapa, śruta nira mijil, mataṅnya n paramārtha ṅaran ira. sākṣāt Pradhānaja pwa śarīra nira bhaṭṭāra Brahmā. mahātma ta niyata nira.

Hana ta mānasika putra bhaṭṭāra Brahmā samańkanâwak nira. sira ta maharṣi ṅaran ira, buddhi kewala karaṇa nika n wruh riń tattwa. hana tôrasa<ta>naya nika sań ṛṣi. ahĕńkāra niyata nika. sira tikâbwat mahyun ri satya nira. ka katĕmu kasāmyajñā-

---

4. tanmātra° B: tanmāta° y, tan matya al. — 8. yātana: ya tāna *ω* — 13. aiśwarya: ṇḍarya al., ṇḍayya B, ṇḍarhyā F, daryā D — wair°: wer° *ω* — kṣasatra *ω*: *corr.* — 14. aṇotana al.: añottana Dz,? — 15. ika BF: iń ka al. — 17. śete: sete *ω* — mańiḍĕp: mańiḍĕp. *ω* — 20. tasmād: tasmāt *ω* — bodh°: vodh° *ω*—°kaḥ: °ka *ω*— 21. bodha: woda *ω*— 22. siń xD: si FGK — 27. nira y: *om.* x — 28. ta *ins.* —

nan de nira. sira ta saṅ satyarṣi ṅaran ira. hana tânak saṅ ṛṣi, saṅ ṛṣika ṅaran ira. saṅ bhūtasūkṣma karaṇa nira. bot ikâwak nira. sira tikâbwat mahyun iṅ śruta. anĕhĕr śruta karaṇa nira n paṅguhakĕn ikaṅ kasāmyajñānan. sira ta saṅ śrutarṣi ṅaran ira. maṅkana krama ni karĕṣyan ira saṅ ṛṣi, pawarah bhagawān Byāsa.

Kunaṅ saṅ watĕk īśwara sireki warahakĕna ni ṅhulun ri rahadyan saṅhulun. saṅ īśwara ṅaran ira saṅ mānasikaputra bhaṭṭāra Brahmā. patuṅgalan iṅ aran ira: Bhṛgu, Marīci, Atri, Pulaha, Aṅgira, Kratu, Manu, Dakṣa, Wasiṣṭha, Pulastya; sapuluh kweh nira saṅ īśwara ṅaran ira. hana tânak nira saṅ watĕk īśwara, sira pajara ri pratyeka niṅ aran ira: Kāwya, Wṛhaspati, Kaśyapa, Cyawana, Utathya, Wāmadewa, Ayāsya, Uśija, Kardama, Wālikhilya, Wiśrawa, Śakri, Aświbhi; taparṣi rasika ta kabeh. hana tânak taparṣi, garbhotpanna ta sira. ṅaran ira: Watsara, Nag-
24 nahra, Bharadwāja, Atimwatan, Dīrghatama, Bṛhaduktha, Śaradwan, Gotama, Wajaśrawa, Sucinti, Śyamatwa, Parāśara, Dadiwi, Santapa, Waiśrawaṇa; satyarṣi rasika kabeh.

Ika ta saṅ maharṣi lawan saṅ satyarṣi kapwa sira mantrakratu. kunaṅ ika saṅ Bhārgawa mantrakratu saṅawĕlas kweh nira, kahop bhagawān Bhṛgu. pratyeka niṅ aran ira saṅ Kāwya-Praceta, Cyawana-Praceta. ṅaran ira Atawan, Aurwa, Jamadagni, Wida, Sāraswata, Aṣṭimena, Anuṣa, Wītahawya, Weśana, Wena, Pṛthu, Wīryawān, Wadhryaśwa, Ugra, Śonaka, Dadiwi. Bhārgawa rasika kabeh.

Kunaṅ saṅ watĕk Aṅgira mantrakṛtu, pawaraha niṅ rahadyan saṅhulun muwah. pratyeka niṅ aran ira: Wṛhaspati, Bharadwāja, Udlala, Awṛttawaḍa, Bhārgya, Niśī, Kṛtti, Ruru, Citta, Maddhaka, Ambarīṣa, Yuwanāśwa, Purukutsa, Prasadasya, Ajamīḍha, Āhārya, Urukṣaya, Waya, Kawi, Wṛhadaśwa, Wirūpa, Kaṇwa, Mudgala,

---

2. ṛṣi F: ṛṣika al. *def.*, B — 5. ni kar° al.: ni kaṅ r° FGK — 9. Kratu: Kṛtu ω — 12. Wāma°: Bhāma ω — 12. Ayāsya: Hayyaśya D, Ayārṣya al. — Uśija: Osija ω — Kardama: Kaḍarma — Wālikhilya: Balikilya ω — 14. garbhotp°: ga(r)bhop° ω — 14. Watsara y: Waśatsara x — 15. Bṛhad°: Wṛhad° ω — 17. Waiśr°: Beśr° ω — 19. saṅ y: *om.* x — 21. Cyawana DK: Syawana al.— 21. Atawan? — 22. Wida: Wiḍa — 22. Wītahawya: Cittahawya ω — 23. Wadhryaśwa: Waddaśwa — 25. mantrakṛtu BDFK: mantrakratu G, mantraśakṛtu al. — 27. Udlala ABFG: Udala zK, Udlaha D — Awṛttawaḍa x: Awṛttawaca FGK, Alawṛttawacanā D — Bhārgya al.: Bhāgya GH — 28. Ambarīṣa: Ambiriṣa ω — 28. Ajamīḍha: Ajamida ω —

Utathya, Śaraḍwan, Wājaśrawa, Ayāsya, Sucinti, Wāmadewa, Usija, Bṛhaduktha, Dīrghatama, Kakṣīwān. t r a y a s t r i ṃ ś a t, tĕluṅ puluh tĕlu kweh nira watĕk Aṅgira mantrakṛtu . . . .

Kunaṅ bhagawān Atri Kṣatriya wĕka nira mwaṅ Śyāmāśwa, Gawaṣṭata, Caguwa, Pūrwātithi, limaṅ wiji kweh nira mantrakṛtu.

Kunaṅ bhagawān Wasiṣṭha Śakri wĕka nira, Parāśara, Kuni, pat wĕka nira mantrakṛtu. kalima saṅ Bharadwapu, kaněm saṅ Metrikaruṇi, kapitu saṅ Kuṇḍina,

ity ete sapta vijñeyā Vāsiṣṭhā brahmavādinaḥ,

pitu kweh nikaṅ Wāsiṣṭhagaṇa-mantrakṛtu.

Nihan taṅ Wasiṣṭhamitra, Dewarāta, Udḍala, Madhucchanda, Agramarṣaṇa, Aṣṭaka, Lohita, Kāna, Kīrṇa, Dewaśrawa, Waraka, Purāṇa, Dhanañjaya,

Kauśikānāṃ vara tasya† trayodaśa mahātmanām,

tigawĕlas kweh nikaṅ watĕk Kośika-mantrakṛtu.

Nihan ta bhagawān Aṅgastya, Dṛḍhasyuḥ, Idhmawāha, Dyumna, tiga tikaṅ Āṅgastya-mantrakṛtu.

Nihan taṅ Wewaswata-santāna: Manu, Oḍa Purobhawa, kṣatriya-mantrakṛtu.

Naganḍala, Watsapri, Maṅgila, tiga weśya mantrakṛtu.

Ika ta Bhārgawa saṅawĕlas, Aṅgira tĕluṅ puluh tĕlu, Kāśyapa tĕlu, Atri lima, Wāsiṣṭha pitu, Āṅgastya tĕlu, Wiśwāmitra rwawĕlas, kṣatriya rwa, weśya tĕlu,

ity eṣā navatiḥ proktā mantrā yair ṛṣibhiḥ kṛtāḥ,

yeka mataṅnya n saṅaṅ puluh kweh nikaṅ mantra makanimitta saṅaṅ puluh piṇḍa ni saṅ brahmarṣi.

Vaiśyarṣi karaṇairiya† Svāyambhuvā<n>tare vedaḥ,

†yata vyastaḥ bhravihinaḥ,

---

1. Utathya: Utatya ω — Wāmadewa: Bhāmadewa ω — Bṛhaduktha: Wṛhadūtta al., Wṛhadkutta D — 2. Dīrgha°: Dīrgghyā° ω — trayastriṃśat: triyatriṅśan ω — 3. *lac. ind.* — 5. Gawaṣṭata al.: Gawaṣṭita G — Caguwa: al. H_1, Cadguwa D, Catuwa FH — ete: aitaḥ GK, etaḥ al. — 11. Madhucchanda: Madhuchanda ω — 12. Lohita yH_2: Lohika al. — 14. vara tasya *corr.* — 16. Aṅgastya B: (n) Aṅgaṣṭya al. — Idhmawāha: Idmāwaha ω — 23. weśya al.: waiśya GK — 24. eṣā: etaḥ ω — navatiḥ: navatī ω — mantrā yair: mantrayaḥ ω — kṛtāḥ: kṛtuḥ GK, kṛtu al. — 27. Vaiśya° GK: Veśya° al. — karaṇairiya GK: karaṇeriya al. — n *addidi* — 28. bhravihinaḥ al.: bravitinaḥ D, *corr.* —

mańkana krama nikań wedawyasta riń dwāpara niń Swāyambhuwa Manu.

Byatīta pwa ri saṃdhyāṃśa nikań dwāpara tĕka ta samdhyā niń kali. mojar ta bhaṭṭāra Brahmā ri sań hyań Swāyambhuwa Manu, liń nira:

parivṛttaṃ yugaṃ tāta,

anakku kita sań Swāyambhuwa Manu, luńa nālikā nikań dwāpara mańke; swalpawīrya ikań dwijāti katon de mami,

sambhūtā yugadoṣeṇa,

dumeh ya mańkana kapwa kāweśa deniń kali ika, deni śakti nika, ya dumeh nika bhraṃśa, dumehnya n alpadṛśya, dumeh ya mandasattwa, dumeh ya mandasiddhya, tatan ahyun iń kabhyāsan sań hyań Weda.

daśasāhasrabhāgena <hy> avaśiṣṭaḥ kṛtāvadhiḥ,

yapwan abhyāsa sań hyań Weda, śīrṇa teka sań hyań Weda yan iń kali, daśasahasra śeṣa niń Weda riń bhūrloka, saphala niń sapuluh iwu antara kapiṇḍa niń Ādiweda.

ādyo vedaś catuṣpādaḥ śatasāhasrasaṃsthitaḥ
punar daśaguṇaḥ kṛtsno yajñavān sarvakāmadhuk.

satus iwu giñuṇeń sa[ńań]-puluh, ńaran ika prayuta. sayuta tań daśasahasra. yatika harakeń prayuta. yatika hyun mami tan hilańa, wṛddhyakĕn ta ya, ańkĕn traitāyuga, makaphala tan hilańa nikuń weda. apan yan hilańa ikań weda, tan hana yajña yan mańkana. hilań ikań yajña hilań ikań weda, hilań ikań bhuwana yan mańkana. ya ta matańnya n rakṣan atah sań hyań Weda, yatanya tan hilańa ń bhuwana.

Mańkana liń bhaṭṭāra Brahmā ri bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. matańnya n riń dwāpara hińan iń abhyāsa Weda. tatan dadi inabhyāsa riń kali. samaya bhaṭṭāra Brahmā ri sań hyań Swāyambhuwa Manu nimitta nika. kunań ika sań hyań Wedaśeṣa yatika winṛddhyakĕn de bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. irikań

3. saṃdhyāṃśa G: sanḍya al. — 6. parivṛttam DFK: parivṛktam al. — tāta: takaṃ ω — 9. yuga°: yoga° ω — °doṣeṇa y: °doṣeṇāḥ x — 10. ya xK: yan al. — 11. alpadṛśya y: aghadṛśya x — 14. °bhāgena: °bhagoyam ω — hy *add.* — 18. ādyo: sādyo ω — 19. punar: punaḥ ω — °guṇaḥ: °guṇa ω — kṛtsno: kṛtsnaḥ ω — yajñavān ω:? — °kāmadhuk: °komaḍum ω — 20. ńań *del.* — prayuta xG: saprayuta DFK — 22. traitā° ABHKG: treta° al. — 24. ikań (w°) B: *om.* al.—29. inabhyāsa x: ri byāsa FGK, ńabyāsa D — 31. winṛddhyakĕn HFGK: widṛddhyākĕn ABE, wiwṛdikĕn D —

traitāyuga muwah krama nika saṅ hyaṅ Weda. tuṅgal mūla nira saṅkeṅ bhaṭṭāra Brahmā. bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu ta marpat ya wĕkasan. mataṅnya n pat prabheda nira saṅ hyaṅ Weda.

manvantareṇa vakṣyāmi Vyāsānāṃ ca prakalpanām,

kunaṅ krama nikaṅ Wedabyāsa ri saṅ Atīta Manu, patakwan rahadyan saṅhulun ri pinakaṅhulun, aywa saṅśaya rahadyan saṅhulun irika; majara pinakaṅhulun, ndah saṅ Wartamāna Manu pajara ni ṅhulun.

pratyakṣeṇa parokṣaṃ vai tan nibodhata sattamāḥ,

ewĕh jāti nika kahiḍĕpan iṅ kajaran ika. ya ta inupalakṣaṇakĕn
26 iṅ sahinitaṅ. mataṅnyan saṅ Wartamāna Manu pajara ni ṅhulun. mataṅnyan upalakṣaṇakĕna ri saṅ Atītānāgata Manu.

Yasmin yuge smṛto Vyāsaḥ Pārāśaryaḥ paraṃtapaḥ,

ry adĕg niṅ Wewaswata Manu hana sira bhagawān Byāsa ṅaran ira, anak de bhagawān Parāśara. labdajñānatapa sira. śrī Kṛṣṇa Dwaipāyana pasaṅgahan ira waneh, sawaneh awak bhaṭṭāra Wiṣṇu kacaritan ira.

Brahmaṇā coditaḥ so 'to vedavyāsaṃ cakāra ṇamṭ,

sira ta kinon de bhaṭṭāra Brahmā umabyāsa saṅ hyaṅ Weda riṅ Wewaswata Manu. hana ta śiṣya nirâdhikāra pataṅ wiji ri saṅ hyaṅ Weda. apan sūtajāti janma ni ṅhulun. kunaṅ bhagawān Jemini Sāmaweda saji nira tama. bhagawān Polaha Ṛgweda mukhya niṅ aji nira tama. bhagawān Waiśampāyana Yajurweda aji nira tama, bhagawān Sumantu Atharwaweda aji nira tama. kunaṅ hulun Itihāsa-purāṇa kinon ajinĕn ri ṅhulun.

eka eva Yajurvedaḥ,

tuṅgal rakwa krama nira saṅ hyaṅ Yajurweda tumurun ira saṅkeṅ rama rahadyan saṅhulun bhagawān Byāsa. kunaṅ bhagawān Waiśampāyana sira ta marpat ikaṅ hotra wĕkasan. ikaṅ caturhotra ya ta nimitta nikaṅ sarwajña kabeh.

---

2. marpat B_1D_3: mapat al. — 4. °antareṇa(?): °antare pwa ω — Vyāsa°: Byāsa° ω — prakalp° G: kalp° al. — 6. pinakaṅh° y: pinakeṅh° x — 9. °akṣeṇa: °okṣaṇa ω — vai: be ω — nibodhata: niwodata ω — sattamāḥ: sotamāḥ, *var. orth.* ω — 11. sahinitaṅ ω: sahinituṅ? — 13. Vyāsaḥ: Byāsaḥ ω — Pārāśaryaḥ: Paraśara ω — 16. pasaṅgahan B: pasaṅgan al. — 18. °to: °rttaḥ ω — cak° ω: *corr.* — 22. Polaha al.: Pelaha F — 23. Yajur° FGK: Ajur al. — 24. Atharwa°: Atar° DK, Artha° al. — 26. eka: ekar ω — °vedaḥ GK: °veda al. —

ādhvaryavaṃ yajurbhir yat,
saṅ wruh riṅ Yajurweda sira tika pinakasthāpaka kāla niṅ pūjā.
ṛgbhir hotraṃ tathaiva ca,
saṅ wruh riṅ Ṛgweda widhijña rasika. mataṅnyan pinakolpakalpa.
saṅ umaji ṅ Sāma swarajña rasika. mataṅnya pinakodgātā. kunaṅ saṅ wruh riṅ Atharwaweda śatruwināśa rasika. mataṅnyan wikwa saṅ prabhu pakĕna rasika. hana ta rakwa Ṛgwedasaṃhitā-mantra ulih ni maṅuddhāra saṅke Ṛgweda tattwa nira. tĕka tika ri sāma Sāmawedasamḥitā-mantra, udgātā-mantraswara. Sāmaweda Ṛgweda paṅuddhāra nirerika. kunaṅ ikaṅ Purāṇasaṃhitā, ākhyāna, upākhyāna, gātha, kalpa kumwi paṅuddharaṇa irika. kunaṅ ikaṅ Ṛgweda ulih bhagawān Pelawâṅaji ri rama rahadyan saṅhulun bhagawān Byāsa. yateka pinarwa de bhagawān Draphalawa wĕkasan. ya ta mataṅnya n rwa bheda nikaṅ Ṛgwedasaṃhitā. ika ta nimitta nikaṅ rwa bhedanya. rwa wih mukhya niṅ śiṣya nira tumamakĕn ika Ṛgweda, saṅ Indranuti ṅaran ira lawan saṅ Wāṣkala.
trayaḥ pratipattibhedāḥ,
27 kapwa dudu ika buddhi nira sowaṅ-sowaṅ. rwa bheda nikaṅ Ṛgwedasaṃhitā wĕkasan. saṅ Wāṣkala sira ta marpat ika saṅ hyaṅ Ṛgwedasaṃhitā. mataṅnya n marpat ya pataṅ wiji śiṣya nira mahāwiśeṣa, tumamakĕn ika saṅ hyaṅ aji. maṅkana ta paḍa maprabheda buddhi nira sowaṅ-sowaṅ. mataṅnyan pat bheda nikaṅ Ṛgweda bwat Wāṣkala. ika ta hana ta saṅ Mārkaṇḍeya ṅaran ira. sira ta makabhujaṅga saṅ Satyahina. saṅ Satyahina makabhujaṅga saṅ Satyaśrīya. saṅ Satyaśrīya sira tâbhujaṅga tigaṅ wiji. saṅ Kabwânak matuha, tumut saṅ Ḍīratāra, saṅ Bharadwāja, Wāṣkali ṅaran iṅ gotra nira.
iti śākhāpravartinaḥ,
ya ta mataṅnya n mapaṅ-apaṅ ika saṅ hyaṅ Ṛgweda wĕkasan.
Vedamitraḥ sa Śākalyo jñānāhaṃkāragarvitaḥ
sa yajñe Janakasyeha vināśam agamad dvijaḥ,

---

1. r yat(?) °syat ω — 3. ṛgbhir FK: ṛgbhi al. — 4. °jña: °ja ω — pinakolpakalpa al.: pinakolpalpa B, pinakolyakalpa D — 6. wruh *fin. cod.* G — Atharwa°: Artha° ω — 8. maṅud° xK: paṅud° F, sammaṅud° D — 11. kumwi ω: kumwa(?) — 13. Draphalawa ω: Pelawa(?) — 18. pratipatti°: pratipati° ω — 24. saṅ y: *om.* x — 29. iti: itiḥ ω — śākhā°: sakaḥ ω — °pravartinaḥ: °pravṛttanaḥ ω — 31. °mitraḥ: °mitra ω — 32. Janakasya°: nacakasya° ω — dvijaḥ: dvijam ω —

ika ta saṅ Śākalya tanpa hiṅan ika wruh nirâṅaji. sira tâlah riṅ cĕṅil makatoh śāpan; mati ya rasika śināpa de bhagawān Yajñāwalka. nimitta nikaṅ cĕnil: hana ta sira rājarṣi bhagawān Janaka ṅaran ira. kaḍatwan ira riṅ Maithila. sira ta magawe aśwame-
5 dhayajña. saṅka ri subhaga nikaṅ kārya

ṛṣīṇāñ ca sahasrāṇi tathājagmur anekaśaḥ,

milu ta saṅ brahmarṣi sira kabeh, lor niṅ Gaṅgā kidul niṅ Gaṅgā, mewu-iwu makoṭi-koṭi ika, saṅ para brāhmaṇa wedapāraga milu ri kārya śrī Janaka rājarṣi. kapwa ta sira paḍâhalĕp-halĕpan
10 dinulur deniṅ śiṣya nira. harṣa ta manah mahārāja Janaka. saṅka ri göṅ niṅ harṣa nira mahyun ta sirânambaha, ndah kepwan manah saṅ prabhu, tan wruh ikaṅ sĕmbahĕn ira, apayapan paḍa halĕp nira saṅ paṇḍita sira kabeh, paḍa wikan ira maṅaji, paḍa kweh niṅ śiṣya nira. saṅka ri kepwan ira tan wruh nira ri saṅ wiśeṣa
15 samudaya nika saṅ brāhmaṇa, akon ta sireṅ mantrimukhya maṅaḍaṅakĕna lĕmbu kapila sewu, paḍa sinĕlutan mas suṅunya sowaṅ-sowaṅ, lawan mas sewu kati, manik baṅ putih biru hirĕṅ haritawarṇâdi, paḍa paripūrṇa riṅ hayu, tanpa hiṅan iṅ mūlya, kapwa sewu kwehnya riṅ sawarṇa-warṇa, hulun lanaṅ wadwan
20 sewu sowaṅ paḍa wineh manaṇḍaṅa bhūṣaṇa halĕp. tĕlas inaḍaṅakĕn deniṅ bhaṭamantri pariwāra nira ri saṃmukha mahārāja Janaka, umaṅsö ri saṅ brahmarṣi sira kabeh.

sarvān ahaṃ prapanno 'smi[n] śirasā śreṣṭhabhāginaḥ,

liṅ nira: ḍuh sojar mpuṅku saṅ maharṣi, ahyun tumaḍaha kapā-
25 wanan saṅ pādukā mpuṅku rahulun ampu. mataṅnyan maṅkana: maṅke juga ṅhulun wruh ri göṅ ni puṇya niṅ pinakaṅhulun makanimitta śuddha nirâmpu kabeh, makacihna ri wĕnaṅ rahadyan
28 saṅhulun maṅḍiri ri kārya rahulun ampu, yatanyan tulusa saphala nikiṅ yajña rahulun ampu. yan yogya ṅhulun warahĕn ri saṅ
30 sĕmbahĕn i ṅhulun: sapa ṅ hulu niṅ widyādhana ri rahadyan saṅhulun. nihan taṅ lĕmbu mwaṅ mas manik rajata kanakâdi mwaṅ dāsa dāsī ronan iṅ taṅan i ṅhulun sumambaha ri pādukā saṅ mahāpaṇḍita. yapwan tĕlas pinakaṅhulun sumambah ri saṅ

---

2. mati ya: matiha ω — rasika x: sika y — Yajñāwalka ω: Yājnawalkya ? — 6. °ajagmur: °ajagmwahr y, ajatmwaḥr x — anekaśaḥ: aṇaiśakaḥ ω — 16. lĕmbu D_3: lambu ω — 20. inaḍaṅakĕn F: inandaṅakĕn D, sinaḍaṅakĕn al. — 23. ahaṃ: ayaṃ ω — °smi: °smin ω — śreṣṭha°: śreṣṭi° ω — 24. kapāwanan: kapawanan ω —

para-widyādhana liṅ rahadyan saṅhulun, irika ta ṅhulun dumārthakĕna sambah ni ṅhulun ri rahadyan saṅhulun makabehan.

Janakasya vacaḥ śrutvā munayas te smr̥tikṣamāḥ,

maṅkana liṅ mahārāja Janaka. umĕnaṅ ta sira kabeh. tan hana wani sumahur i wuwus saṅ prabhu, tatan saṅka ri wītarāga nira, makanimitta tan arĕp nira riṅ wibhawa. mataṅnya n tar alap ikaṅ wr̥ṣabhâdi mwaṅ kāñcana kinonakĕn alapĕn ira, maṅĕnaṅĕn ri iwĕh niṅ kawihikanan maṅaji, an pakadr̥wyan sira juga sira, tatan saṅke puṅguṅ nira. mataṅnyan pakamběk ika, paḍa wedapāraga sira kabeh,

Saras<v>atyai prakīrtitaḥ,

samudaya niṅ jihwogra nira kabeh. kunaṅ ikaṅ ś r e ṣ ṭ h a t a m a, ikaṅ wiśeṣa ri paṅkti brāhmaṇa mukhya kabeh, yeka tan sipi durlabhanya ri hiḍĕp nira saṅ wruh riṅ akṣamā. maṅkana buddhi nira saṅ śrutikṣama ṅaran ira, saṅ molih kopaśaman deniṅ tamanyâji nira. kunaṅ sa ya

jñānāhaṃkāragarvitāḥ,

saṅ awĕrö deniṅ kaprajñān,

āhvayāñcakrur anyonyaṃ dhanavr̥ddhyā jighr̥kṣavaḥ,

sira ta kāweśa de nira harĕp iṅ mas. masö ta sira makādi bhagawān Śākalya. sira ta maṅaku ri paṅawruh nira. sira tâsyaṅ ri rowaṅ nira, atĕhĕr winuwusan ira:

Sojar rahadyan saṅhulun kabeh, śrī mahārāja matakwan ri kawidyādhanan iṅ rahadyan saṅhulun. kunaṅ asiṅ sira rama kawaśa ikiṅ mas, liṅ nira. kunaṅ ri wihikana rahadyan saṅhulun, ṅhulun atah makadr̥wya ikiṅ dr̥wya, apan wihikan ṅhulun maṅaji saṅkeṅ rahadyan saṅhulun kabeh. sumahur waneh: ṅhulun maṅalapa wih, apan wruh maṅaji sake kita. maṅkana prasama niṅ wuwus nira.

ity evaṃ daṃpradoṣanaṃ†,

dumeh sira maṅkana deniṅ śakti niṅ mas kaliṅan ika. kepwan ta

---

1. dum° *sic* ω — 3. °kṣamāḥ: °kṣamā ω — 8. iwĕh x: wĕh y — 9. saṅke FH: sakeṅ BD, saṅkeṅ al. — 11. v *add.*(?); °tyai al.: °tye F, °tyeṅ D — 15. śrutikṣama BDF: śrutikṣṇa ma° al. — 16. sa ya(?) — 19. āhvayāñ°: ahoyañ ω — anyonyaṃ: anyonam ω — °vr̥ddhyā(?) °vr̥ḍḍaḥ ω — jighr̥kṣavaḥ: jighr̥kṣataḥ ω — 20. masö xF: maṅsö DK — 28. niṅ al.: ni F — 30. evaṃ: evan DF, aivan al. — °doṣanam, *orth. var.*, al.: doḍanaṃ A —

saṅ prabhu, tan wruh ri pawehan ira, apan sirâṅaku wruh nira sowaṅ-sowaṅ. sĕḍaṅ maṅaṅĕn-aṅĕn mahārāja,

athānyas tatra vai vidvān Brahmarāgasutaḥ kaviḥ,
Yajñāvalko mahātejās tapasvī sarvavittamaḥ,

hana ta sira bhagawān Yajñāwalka ṅaran ira, Brahmarā-
29 gasutaḥ, anak de bhagawān Brahmarāga, siddhamantra siddhatapa sarvavittama ta sira. tan hana kolyan ira riṅ sarwaśāstra. sira tâṅaděg ri madhya niṅ paṅgĕlaran, katiṅhalan de saṅ prabhu mwaṅ sakweh niṅ para taṇḍa rakryan, muwah sakweh saṅ brāhmaṇa sira kabeh. kadbhuta sakweh niṅ tumon kawibhūtan ira, tumiṅhal ri paripūrṇa niṅ rūpa nira. ujar sira sumyaṅi bhujaṅga nira: o anakku kita saṅ bhujaṅga kabeh,

nayasva ca gṛhaṃ vatsa mamaitan nātra saṃśayaḥ,

alap ikuṅ mas anakku, dṛwyanta iku ulihakĕn iṅ umah tânakku. aywa kamu saṅśaya. tan hana paḍaṅku aṅaji iki brāhmaṇa kabeh.

Maṅkana wuwus bhagawān Yajñāwalka. krodha saṅ wṛddha-brāhmaṇa sira kabeh tumon i māna niṅ buddhi bhagawān Yajñāwalka. bhagawān Śākalya mukhya niṅ mawuwus ri sira, liṅ nira:

tvam asmān avaḥkṛtāñ ca tathaivānyān dvijottamān,

uduh atyanta ramaṇīya karĕṅö wuwus nikiṅ Yajñāwalka umastwakĕn awaknya tan hanâmaḍa ya kweh saṅ brahmarṣi sira kabeh. mawak ṅaran ika inaka nika wwaṅ waneh sumaṅgaha lĕwih saṅkeṅ sira kabeh mwaṅ manĕṅgaha sor saṅkeriya. ṅaran iṅ maṅkana: kapasuk riṅ medha ṅaran ika. maṅgĕh sinaṅguh bhasmaran. tuhu mara sira kabeh sumaṅguh wruh maṅaji saṅke rowaṅ nira, ndatan wĕnaṅ svayaṃgrāha, malap ikuṅ mas niṣkāraṇa: tuhu parīkṣe buddhi niṅ waneh don ira. kumwa pwâṅgakāra niṅ buddhinyu phala niṅ pikĕtĕg saṅ paṇḍita kĕteku. tuhusakĕna manis niṅ manahnyu. pahenak kawruhnyu maṅaji saṅke sira kabeh. mapa kawikanan ira? ri sor parijñāna nira tĕkapnyu piwru-

---

3. vai: ve ω — Brahmarāga: Brahmaroga ω — 5. etc. Yājñawalka: Yājñawalkya? — 6. °sutaḥ al.: suta AD — 7. °vittama: °cittama ω — 10. sakweh y: sakwe x — 13. nayasva: nayabhā ω — ca: va ω — g° v°: gṛhahetsa B, gṛhetsaha D, gṛhetsa al. — mamaitan: mameta ω — 17. (tumon) i DF: iṅ al. — 18. mawuwus y: mowus x — 19. avaḥ°: rawah ω — tathaiva: tateva ω — °anyān: vagya D, asya al. — 23. saṅkeriya EBDFK: saṅke sira A, *def.* H — 24. medha ω: medhā? — 28. pikĕtĕg(?): pikĕtag ABEK, pitĕtag D, pikĕgag F, *def.* H —

hakěneń sira kabeh! makaphala ilwa nira sań maharṣi sapinasuk iń Bhāratawarṣa umastuńkāra kapaṇḍitanyu!

Mańkana wuwus bhagawān Śākalya.

roṣāt tāmrāsyalocanaḥ,

abań ta bhagawān Yajñāwalka.

vadāmahe yathāśakti jijñāsantaḥ parasparam,

kahyun-hyun dahat ikiń Śākalya yan pakojar ika. ujarnyu karěńö sadākāla, yeku inujarakěnyu kamuń Śākalya. v a d ā m a h e, syapa lawana ni ńhulun acěńil ri kamu kabeh? apan ańhiń cěńil pańudyan sań paṇḍita ri kapaṇḍitan ira. sabhāgya ta yan kamu lawanańkwâcěńil. kabeh ika mańaku, apan pańrěńöńku ri kamu:

pūrṇas tvaṃ jñānamānena,

alěmu deniń kamānan rakwa kacaritanyu,

vātādhmāto yathā dṛtiḥ,

kady ububan keběkan ańin mańkak deniń kamānan prakṛti niń śarīranyu. aku tiki tiněmwakěnyu.

An-mańkana wuwus bhagawān Yajñāwalka. krodha bhagawān Śākalya, liń nira: kahyunta paran hińana niń cěńil, sań Yajñāwalka, apan ikuń mas sańke sań prabhu yan ika aměnańeń cěńil wāhyaphala ńaranya, kunań ikań dyatmikaphala ya ta palakuńkwa ri kita, Yajñāwalka. — hih mapa dyatmikaphala ńaranya kamuń Śākalya? — atoha juga sakahyunyu. — tańkěpěn juga. toh śāpan juga. — apa těmaha niń śināpa? — atěmahana awu. — rahayu yan mańkana wih.

Mańkana krama nikań wāda sinamayakěn tań kalaha. witaṇḍā rakwa krama nikań cěńil. inarpaṇakěn ikań samaya ri saṃmukha śrī mahārāja de sań brāhmaṇa wṛddhapaṇḍita. sinaṃmata kārya nira de haji. ri sakatambayanya kinonakěn tań sabhâhyasana deniń bhaṭamantri pariwāra. paripūrṇa halěp ikań wādamaṇḍala, umaḍań tań pañcopacāra gandha dhūpādi. sań brāhmaṇa wṛddhapaṇḍita kasākṣyan ikań cěńil, paḍa umaḍań sahana nira. luměkas ta sań mańadu cěńil, makon ta bhagawān Śākalya magawaya

---

6. vadāmahe: vadatamo *ω* — yathāśakti: yataśaktyan D, yaṣāsaktya al. — 8. vadāmahe: vadḍamatte x, vaddamartte FK, vadarmmate D — 11. pań° K: pa° DF, sań x — 14. vātādhmāto: vaḍatmake *ω* — dṛtiḥ *orth. var.* *ω* — 19. sańke x: sakeń y — 32. mańadu ABF: maḍu z, mańayu DK, hacu D_3 —

namaskāra puraścaraṇa ri saṅ hyaṅ daśa Lokapāla. yeka wākya ṅaranya bwat jawa.

sāgraṃ praśnasahasraṃ <tu> Śākalyas tam acūcudat, bhagawān Śākalya sira rumuhun atakwan. matus-atus mewu-iwu ika takwan bhagawān Śākalya. ndan satakwan ira kasahuran de bhagawān Yajñāwalka, sadūṣaṇa nira n kaparihāra. ri wĕkasan umĕnaṅ ta sira, tan wruh takwanakĕna de nira.

Śākalyas tv āsa nirvādo Yajñāvalkas tam abravīt, ri hĕnaṅ bhagawān Śākalya mojar bhagawān Yajñāwalka: mapa ri hĕnaṅ Śākalya, aṅhiṅ ika hiṅan iṅ takwanakĕnanta ri kami. ṅhulun gumantyâtakoneṅ kita. bhoḥ,atakwana kami yan maṅkana. kumwa ta liṅ bhagawān Yajñāwalka, atakwan ta sira:

bhasmī 'bhavat tathā,
matañnya n syuh atĕmahan awu bhagawān Śākalya.
Yajñāvalko dhanaṃ gṛhya,
inalap tikaṅ mas de bhagawān Yajñāwalka.
yaśo vikhyāpya cātmanaḥ,
inaṅgĕhakĕn ta yaśa nira.
ajagama<d> gṛhaṃ svasthaḥ śiṣyaiḥ parivṛto vaśī,
mantuk ta sire āśrama nira lawan saśiṣya nira, parituṣṭa tâṅĕn-aṅĕn ira. —

Devamitraś ca Śākalyo mahātmā dvijapuṅgavaḥ,
ika bhagawān Śākalya, sojar rahadyan saṅhulun, atyanta wihikan irâṅaji, tĕka niṅ pati nira juga sirân alah acĕṅil de bhaga-wān Yajñāwalka.

cakāra saṃhitāḥ pañca,
apa kari wihikan aṅaji ṅaranya? sirekâmaṅalima ikaṅ saṃhitā weda. makanimitta lima kweh niṅ bhujaṅga nira. paḍa sira prajña

---

1. puraśc°: puraśw° ω — °pāla: °phala ω—3. sāgraṃ: saṅgrama ω — tu *addidi* — tam: am ω — acūcudat: acuvadet zBFK, acuvaḍet AD — 6. °dūṣaṇa: °dusyana ω — 8. Śākalyas: Sakalyo A, Sakalo al. — tv āsa: pawa ω — nirvādo: niwadeḥ BFD, niwadaiḥ zK, nirwadaiḥ A — tam: ca(m) ω — abravīt: ibravit ω — 13. bhasmī v. d. Tuuk (D_3F_2): sasmi ω — 15. Y-lko: Y-lka ω — gṛhya y: gṛha x — 17. vikhyāpya: vikapya ω — ca: va ω — 19. d *addidi* — gṛham: gṛhyam ω — vaśī: vapi ω — 20. sire āś°: sire yyāś° DFKE, sireryyāś al. — parituṣṭa y: paḍa tuṣṭa B. patuṣṭa al. — 22. Śākalyo: Sakalya(ḥ) ω — 23. ika al.: ika ta DK — 26. saṃhitāḥ saṅhita y, sahita x — pañca: pañcā(ḥ) ω — 27. wihikan x: wikan y — °amaṅalima: ṅamalima ω — 27. „sanghita" D_3: sahita ω —

yan makaṅaji wih. pratyeka niṅ aran ira: Mudgala, Drawala, Kaliya, Śaiśira, Catsya.

Kunaṅ saṅ Śākapūrṇi, saṅ Rathi ṅaran ira waneh, sira tika marĕpat ikaṅ saṃhitāwedâji nira. bhujaṅga nira papat, pratyeka niṅ aran ira: Pelawa, Sini, Paśaka, Neruktaḥ.

Kunaṅ saṅ Bhāradwāja, rowaṅ saṅ Śākalya saṅka bhujaṅgan ata sira, tiga śiṣya nira, ṅaran ira: Haryawati, Paḍākāra, Japa.

ity etā bahvṛcāḥ proktāḥ saṃhitā yā manīṣibhiḥ,

maṅkana kweh nira saṅ ṛṣi maprabheda ri saṅ hyaṅ Saṃhitāweda.

Kunaṅ bhagawān Waiśampāyana, saṅ makaji Yajurweda, waluṅ puluh pitu śiṣya nira. sarika kabeh paḍa wihikan maṅaji.

ekas tatra parityakto Yajñāvalko mahātapāḥ,

kunaṅ tâpan inaryakĕn tuṅgal de bhagawān Yajñāwalka pinara putra. mataṅnya n waluṅ puluh nĕm bhujaṅga nira wĕkasan.

sarveṣām eva bhedānāṃ tri<dhā> bhedāḥ prakalpitāḥ [ca],

sarika ta kabeh matigâwak nira. saṅ Syamāya muṅguh riṅ Udīcīdeśa, saṅ Marukti muṅguh ri Madhyadeśa, saṅ Malamba pradhāna muṅgwiṅ Paścimadeśa.

ity ete Carakāḥ proktāḥ saṃhitāvādino dvijāḥ,

ndah Caraka sarika kabeh. mataṅnya n Ca<ra>kasaṃhitā ṅaran ikaṅ Yajurweda wĕkasan hane sira. sambandha bhagawān Waiśampāyanâlah riṅ totohan deni rowaṅ ira brahmarṣi, tinohan ira abharaka muṅguheṅ Meruśikhara, wĕlasa nira pituṅ wĕṅi. kunaṅ siṅ tar tĕkâ ri samaṅkana,

sa kuryād brahmahatyāṃ vai,

---

1. makaṅaji *ω*:? — Mudgala DH$_2$: Pudgala al. — 2. Śaiśira: Śeṣira *ω* — Cyatsya(?) al.: Cakṣyā DF, Wâtsya H$_2$ — 3. Rathi xK: Raśi D, Rawi F — 4. saṃhita° y: sahita x — 5. Neruktaḥ al.: Nerukta AB — 6. <ka>bhujaṅgan(?) — 8. etā: aitaḥ *ω* — bahvṛcāḥ: baharo *ω* — yā: yaṃ *ω* — 10. Waiś° BK: Weś° al. — Yajur°: Yayur° *ω* — 12. ekas: eka *ω* — °tyakto: °tyaktaḥ *ω* — Y-o: Y-a *ω* — 13. inaryakĕn BD: iraryakĕn al. — pinara *ω*: pinaka°? — 15. sarveṣām: sarvasam *ω* — dhā *add.*? — bhedāḥ(?): bheda *ω* — prakalpitāḥ(?): prakampitāḥ *ω* — ca *delevi* — 17. Syamāya BDFK: saṅ hyan Māya al. — udīcī: udiwi *ω* — 20. ity ete: ity aitaḥ *ω* — Carakāḥ: Cārata *ω* — proktāḥ: proktaḥ *ω* — 21. Caraka: Carata *ω* — ra *inserui* — 22. sambandha FE: sambaḍḍa K, samanḍa al. — 23. Waiś° K: Weś° al. — 24. abharaka *ω*: abharata? — wĕlasa *ω*(?): „lawas?" v.d. Tuuk (H$_1$, H$_2$) — 26. kuryād FK: kūrya x, D *def.* — °hatyāṃ vai: °hatya we *ω* —

gumawayakĕna ṅ kabrahmahatyān, mapakĕna riṅ bharatakarma sādhaneṅ kārya nira, nimitta niṅ hana totohan. kunaṅ sakalaḥ bhagawān Waiśampāyana

brahmahatyāṃ cakāra saḥ,

matañnya n kinon gumawayakĕna ṅ kabrahmahatyān de saṅ ṛṣi mañalahakĕn iṅ sira.

śiṣyān sarvā<n> samānīya,

pinupulakĕn sakweh niṅ śiṣya nira, kinon aṅgawayakĕneṅ kabrahmahatyān. yapwan uwus tanayañku gumawayakĕn ikaṅ bharatakarma parĕṅa ta kita gumawayakĕna brata prayaścitta niṅ kabrahmahatyān. mañkana liṅ bhagawān Waiśampāyana. kunaṅ bhagawān Yajñāwalka ta sira tar aṅga. alĕmah brahmahatyā rakwa sira. wihaṅ ri pakon saṅ guru. katĕmunya de nira: don i ṅwaṅ wihikana mañaji, wruheṅ hila-hila don ika. ikanaṅ hila-hila yateka tan ulahakĕna, makanimitta wruh nikaṅ wwaṅ mañaji. umaha
32 pwa saṅ wruh mañaji mulahakĕna ya, ya ta limpad ri kapāpan ri hiḍĕp nira. ya tâmuhara krodha ri saṅ guru, kinon aṅutahakĕna ikaṅ aji pawarah saṅ guru. kunaṅ sañka ri wĕdi nire kabrahmahatyān, ya ta matañnya n winutahakĕn ikaṅ weda pawarah saṅ guru ri sira. rudhira rūpa nira saṅ hyaṅ weda n mijil waktra nira.

Matañnyan wwaluṅ puluh nĕm śiṣya bhagawān Waiśampāyana gumawayakĕn ikaṅ bharatakarma. tan dwa pinaṅguhakĕn ikaṅ kasiddhyan phala niṅ bhakti maguru. kunaṅ bhagawān Yajñāwalka sira ta magawe tapa, nityaśa swādhyāya, umārādhana saṅ hyaṅ Āditya. de niṅ śakti niṅ brata lawan tapa tĕka ta sireṅ Ādityamaṇḍala, kawatĕk deniṅ teja bhagawān Mārkaṇḍeya. aminta sira winarahan mañaji ri saṅ hyaṅ Āditya. kāruṇya pwa jāti niṅ dewatā, inugrahan ta sira Yajurweda de bhaṭṭāra Sahasraditi. kuda rūpa nira bhaṭṭārâditya manugrahe sira. matañnyan Wājiweda ṅaran ira saṅ hyaṅ Weda, aji bhagawān Yajñāwalka, Wājina ṅaran iṅ śiṣya nira, sakweh ni saṅ makaji aji nira.

brahmahatyā tu yaiś cīrṇā,

kunaṅ saṅ waluṅ puluh nĕm rowaṅ nira sakapuntan ri ṅuni Yajur-

---

3. Waiś° BF: Weś° al. — 4. saḥ: °ṇaṃ *ω* — 7. n *addidi* — 9. bharata x: bharaka y — 11. Waiś° BK: Weś al. — 12. ta y: *om.* x — 16. ya ta l° x: yati l° y — ri kapāpan FK, *om.* al. — 21. Waiś° BK: Weś° al. — 24. svādhyāya: svadḍyāya *ω* — 28. inugrahan zy: inanugrahan AB — 31. wājina: wadina *ω* — 32. °hatyā: °hatyas *ω* — yaiś: ya *ω* — cīrṇā: warṇa FK —

weda-caraka ṅaran ikaṅ Yajurwedâji nira. caraka ṅaran ikaṅ aji inaji nira. paḍa ta sirâmaṅguhakĕn kasiddhan bhagawān Yajñāwalka mwaṅ saṅ waluṅ puluh nĕm. bhagawān Yajñāwalkâmaṅguhakĕn kasiddhan deniṅ brata mwaṅ tapa s v ā d h y ā-
5 y a, saṅ waluṅ puluh nĕm maṅguhakĕn kasiddhan deniṅ bhakti nirâguru.

Nihan ta śiṣya bhagawān Yajñāwalka pawaraha ni ṅhulun iṅ rahadyan saṅhulun. bhagawān Yajñāwalka makabhujaṅga saṅ Kaṇwa, saṅ Wodaya, saṅ Selina, saṅ Madhyandina, saṅ Wasyaya,
10 saṅ Waskali, saṅ Utkāla, saṅ Skambaya, saṅ Nya, saṅ Watsya, saṅ Kapata, saṅ Sekari, saṅ Apadi, saṅ Asana, saṅ Poraṇi, saṅ Parāśara, piṇḍa limawĕlas. mataṅnyan satus lĕwih tuṅgal piṇḍa nika saṅ makaṅaji Yajurweda rikaṅ kāla.

Kunaṅ bhagawān Jemini saṅ Sumitra ṅaran iṅ bhujaṅga nira.
15 saṅ Sumitra makabhujaṅga saṅ Sunwa, saṅ Sunwa makabhujaṅga saṅ Sukarma, saṅ Sukarma sira ta makabhujaṅga sewu. yeka ta saṅ bhujaṅga sewu tatanpa hiṅan wīrya nira. ndan mogha gĕlĕm a n a d h y ā y a ri kāla niṅ udan sira kabeh, yatanyan linĕpasan bajra de saṅ hyaṅ Indra. pĕjah ta sira kabeh. krodha ta bhagawān
33 20 Sukarma deni pati nikaṅ śiṣya. sanyāsa ta sira masaṅ amantra, umilaṅakĕneṅ saṅ hyaṅ Indra kabhilāṣan ira. yatna ta bhaṭṭāra Śatakratu, magawe abhiwādanamaskāra ri saṅ paṇḍita. mopawāsa ta saṅ yatiwara. hilaṅ nika krodha niṅ hati nira, ya ta mataṅnya n kinon aṅuripakĕne saṅ mati kabeh saṅ hyaṅ Indra. glāna ta
25 bhaṭṭāra Sahasranayana, dadi sirânambah ri saṅ paṇḍita. aminta inakṣamākĕn iṅ salah ni laku nira, makanimitta tar wĕnaṅ umuripakĕna ri saṅ mati. kunaṅ yan ikaṅ wwaṅ rwaṅ siki juga huripana de rahulun ampu, sânugraha mpu tinaḍah rahulun ampu. maṅkana papatra-kasih saṅ hyaṅ Indra ri saṅ yatiwara. jitakrodha kadi
30 sira paṇḍita. sinaṃmata papatra-kasih nira. mataṅnyan rwa ikaṅ bhujaṅga inuripan de saṅ hyaṅ Indra wĕkasan. mataṅnyan tan dadi wwaṅ amicāra ri kāla niṅ udan manurata kunaṅ, yadyapi katĕkana maṅke.

---

2. kasiddhan zAK: kasiddhyan BDF — 4. svādhyāya: svadḍyāya ω — 4 — 5. kasiddhan al.: kasiddhyan B — 9. Kaṇwa: Kanwa ω — 10. Waskali: Waskalih ω — 12. Parāśara: Paraśara ω — 12. *post* limawĕlas: saṅ ABF — 18. anadhyāya: aswadḍyāya ω — 22. Śatakratu D: Śatakṛtu al. —24. aṅuripakĕne x: aṅuripakĕneṅ y — 25. sirân°: sira n° ω — 27. ri x: riṅ FK, *om.* D — 30. sinaṃmata: sinanmatha ω —

Kunaṅ aran i saṅ inuripan ira saṅ Porañjita, brāhmaṇa rasika, saṅ Hiraṇyanābha, kṣatriya rasika, anak mahārāja Kosala. saṅ Porañjita limaṅ atus bhujaṅga nira, limaṅ wiji sirâdhikāreṅkana. ṅaran ira: saṅ Lokaṅśi, saṅ Kutuma, saṅ Lāṅgali, saṅ Kosiddhi. bhujaṅga Lok<aṅ>śi wihikan maṅaji: saṅ Rāṇāyanīya, anak saṅ Sahitaṇḍi, saṅ Saptawakari, saṅ Śatasuśri, anak saṅ Saṅketa. Kunaṅ bhujaṅga saṅ Kotuma: saṅ Ora, saṅ Parāśara, saṅ Bhawita, saṅ Tuṣṭi† tigaṅ wiji bhujaṅga nira.

Kunaṅ bhujaṅga saṅ Rāṇāyanīya, rwaṅ wiji bhujaṅga nira, saṅ Sairandri, saṅ Śr̥ṅgiputra.

Saṅ Śr̥ṅgiputra tigaṅ wiji bhujaṅga nira, saṅ Yola, saṅ Prawīrayoga, saṅ Surāla.

Kunaṅ saṅ Parāśara bhujaṅga saṅ Kotuma atah sira nĕmaṅ wiji bhujaṅga nira: saṅ Āsurāyaṇa, saṅ Dewabhut, saṅ Prācīnayogaputra, saṅ Buddhimān, saṅ Pañcala.

Kunaṅ saṅ Lāṅgali nĕmaṅ wiji atah bhujaṅga nira. ṅaran ika: saṅ Phalaka, saṅ Jotwani, saṅ Lomakāyani, saṅ Pohani, saṅ Kolaha, saṅ Kaṇwa.

Kunaṅ saṅ Hiraṇyagarbha, ikaṅ kṣatriya inuripan de saṅ hyaṅ Indra, limaṅ atus atah śiṣya nira, limalikur ikaṅ kṣatriya Porawabaṅśâdhikāra niṅ śiṣya nira. ṅaran ira: saṅ Larala, saṅ Rawiya, saṅ Pañcama, saṅ Wāhana, ..., saṅ Parṇakarṇa, saṅ Kalika, ..., saṅ Gotama, saṅ Jayanti, saṅ Swarajiya, saṅ Unnati, saṅ Puṣṭiśna, saṅ Ulūka, saṅ Kālaha, saṅ Tiya, saṅ Kāliya, saṅ Śalapuñji, saṅ Yakṣya, saṅ Kārṣiyū, saṅ Kaniya. samaṅkana kweh nikaṅ kṣatriya makaṅaji saṅ hyaṅ Sāmaweda. kunaṅ saṅ pinakadhikāreṅkana saṅ Poṣyañji lawan saṅ Kr̥ta, saṅ Hiraṇyagarbha.

Saṅ Kr̥ta ṅaran ira saṅ Sumantra. Atharwaweda aji nira. saṅ
34 Kawandha wiśeṣa niṅ śiṣya nira. saṅ Kawandha makaśiṣya saṅ
30 Wedarṣa, kadi tamanyâji saṅ guru tamanyâji nira. saṅ Weda pat bhujaṅga nira, saṅ Medha, saṅ Brahmahita, saṅ Pighalada, saṅ

---

4. Lāṅgali: Laṅgali ω — 5. Lokaṅśi(?): Lokṣi ω — wihikan x: wikan y — 8. saṅ Tuṣṭi *corruptum* — 10. Sairandri xK: Serandri DF — 19. Hiraṇyagarbha ω: Hiraṇyanābha D_3 — 21. °banśa: °bhaṅga ω — Larala xF: Ralala D, Rala K — 22. etc. *lacunas ind.* — 22. Kalika yB: Kalila zA — Gotama: Gottama ω — 24. Puṣṭiśna: Pustigna ω — Ulūka: Uluka ω — 28. Atharwaweda D: Arthaweda al. — 29. Kawandha: Kawanda ω (2×) — 30. Wedarṣa(?) al.: Dewadarśa D — 30. Weda ω:? —

Soyāni. sarika ta kabeh dharmajña dṛḍhabrata ika. hana ta bhujaṅga saṅ Kawandha waneh, saṅ Patya ṅaran ira. sira ta makabhujaṅga Jañjali, saṅ Kumudādi, saṅ Śonaki. kintu saṅ Śonaki saṅ Babhru bhujaṅga nira, saṅ Sendawa waneh. saṅ Sendawa makabhujaṅga saṅ Koñjikosi. saṅ Koñjikosi makabhujaṅga saṅ Nakṣatrakalpa, saṅ Wetāna, saṅ Sa<ṃ>hitāwidhi, saṅ Aṅgirasa, saṅ Śāntika. lima kweh rasika. samaṅkana kweh saṅ Sumantu-gotra makaji san hyaṅ Atharwaweda.

Kunaṅ bhujaṅga ni ṅhulun nĕmaṅ wiji, saṅ Sumati ṅaran ira; bhagawān Atri makagotra rasika .... saṅ Agniwa<r>ca, Bhāradwāja rasika .... saṅ Sawarṇa; Soma-gotra rasika. mwaṅ saṅ Suśrama Śāṃśapāyana. wṛddhabrata rasika kabeh, s a <ṃ> h i t ā k a r t ā.

Kunaṅ saṅ śrutarṣi saṅ maṅaji Ṛgweda, sira ta pawaraha ni ṅhulun ri rahadyan saṅhulun. bhagawān Pelawa pinakādi nika. tumut saṅ Waskāla, saṅ Kṛtyatanaya, saṅ Upamanyu, saṅ Rātrindu, saṅ Mañjati, saṅ Śākali, saṅ Bhaddhyosi, saṅ Marawa, saṅ Parāśara, saṅ Waskāli, saṅ Kapuni, saṅ Keśala, saṅ Panala, Pādya, Dhargya, Jawasti, Kaṇḍayana,

bahvṛcānāṃ śrutarṣayaḥ,

samaṅkana sira bahvṛca, śrutarṣi sira kabeh.

Nihan ta bhagawān Weśampāyana: Lohitya, Kaśyapa śiṣya nira, Kaśayani, Waliṅgu, Alambikali, Sakayani.

teṣāṃ śiṣyāḥ praśiṣyāś ca ṣaḍaśīti śrutarṣayaḥ,

śiṣya niṅ śiṣya nira ri sira waluṅ puluh nĕm kabehan ira. carakādhwaryawa śrutarṣi rasika kabeh.

Nihan ta bhagawān Jemini: Bharadwāja, Poṣyañji, Kapya, Hiraṇyagarbha, Kośalya, Lokākṣi, Kotuma, Lāṅgali, Salihotra,

---

2. Kawandha: Kawanda BDFK, Kamanda al., Kapanda H_2, Kabanda H_2 in marg. — 3. Sonaki DK: Śokaki al. — 5. Koñji° (2^a) y: Koñci° B, *om.* Az — 6. Wetāna: Wetara ω — ṃ *inserui* — 8. Atharwa°: Artha° ω — 10. *lac. ind.* — r *inserui* — 12. Śāṃśapāyana („sang çapājana" H_2): ‚saṅ Pāśayana ω — 12. ṃ *inserui* — 15. ri x: riṅ y — 16. Waskāla al.: Walkala D — Kṛtya° DF: Skṛtya° K, Krta° x — 17. Śākali: Sakāli ω — 18. Waskāli zFK: Wakāli al. — 20. bahvṛc°: bāhvarcc° ω — 21. bahvṛca: bahvarcca al., *corr.* DH — 23. Waliṅgu yB: Wilaṅgu zA — 24. śiṣyāḥ: śiṣya ω — praśiṣyāś: pratisyaś ω — ṣaḍaśīti: samasaṃtaṃ ω — 26. °(a)dhwaryawa: ḍairyyawā ω — 28. Salihotra (Śāli°?) D: Salihotrya al. - F (Saliyotya F) —

Sarkarātri, Bhārgawa, Kṛta, Porawa, Sagama. śrutarṣi rasika kabeh.

teṣāṃ śiṣyāḥ punaś caiva catvāriṃśad mahaujasaḥ
ṣaṭ caivānye mahātmanaḥ sāmagānāṃ śrutarṣayaḥ,

piṇḍa ni kweh saṅ śrutarṣi sāmaga patañ puluh nĕm samudaya nira.

Nihan ta bhagawān Sumantu: Kawandha, Kaśyapa, Patya, Wedadarśa.

†anye m ekādaśa teṣāṃ yasya śiṣyāḥ śrutarṣayaḥ,

sawĕlas piṇḍa niṅ śiṣya nira, Atharwaweda-śrutarṣi sarika.

Nihan ta bhagawān Sunaka, weyasati, B y ā s a s y a p a t y a ṃ kaliñan ika. nihan ta saṅ Bhūśruti, sanak iṅ rasika. S u n a k a s y a kaliñan ika. saṅ Sosadi waneh, saṅ Anutantanya†, Domya, Kaśyapa, Uddhalikya Āruṇeya, Upamanyu, Wida, Waluki, Mādhupiṅga, Śwetaketu, Plakṣa, Widdhamukha, Dharya, Yajñāwela, Śonaka, Kaṇḍya, Aruṇi, Ṛcera, madhyamādhwaryu rasika kabeh.

Nya taṅ brāhmaṇī wedajña: Sulābhā, Wadawā, Gargi, Kaṇḍili. samaṅkana kweh nika saṅ brāhmaṇī wedapāraga, watĕk śrutarṣi rasika kabeh.

Ika ta saṅ maharṣi, taparṣi, satyarṣi, śrutarṣi, kapwa rasika wedapāraga kabeh.

Īśvarāṇām ṛṣīṇāṃ ca ṛṣīkāṇāṃ sahātmajaiḥ
yathā vākyāni jātāni tathaiṣāṃ mantrasiddhayaḥ,

hana ta pojaran ika saṅ maharṣi mwaṅ mantrasiddhi nira, ya ta ajaran i ṅhulun waneh. mataṅnyan ajarakĕna. aṅrĕṅö kunaṅ rahadyan saṅhulun śabda kāla niṅ yoga, yoga kunaṅ riṅ Śiwamaṇḍala. wruha ta rahadyan saṅhulun ri saṅ makaśabda. ya ta phala nika.

---

1. Bhārgawa: Bhargghyāwa ω — 3. śiṣyāḥ: śiṣya ω — caiva: ceva ω — 4. ṣaṭ caivānye: maccemwanye ω — sāmagānāṃ: samaganaṃ xF: samagamam DK — 5. sāmaga: sagama ω — 7. Kawandha: Kawanda ω — 8. °darśa D: °darṣa al. — 9. °daśa: °dāśi ω — śiṣyāḥ: śiṣya ω — śrutarṣayaḥ: śrutaśrayaḥ ω — 10. Atharwa°: Artha° ω — 11. wey° — patyaṃ ω: *corr.* — 12. Bhūśruti y: Bhūśrutiḥ x — 13. °tanya zDK: °tabhya al. — 15. °mukha: °muka — 16. Ṛcera xK: Ṝwera D, Ṝdera F, rcera (Aruṇircera?) D_3 — madhy°: māḍyama. dwaryyu ω — 17. °jñā (*vel* °jña *Javanice*): °jñī ω — 22. sahātmajaiḥ: tatātmajeḥ ω — 23. °eṣām: °esaḥ ω — 26. śabda kāla BDF: śabdaka al. — 26. Śiwa F: Śiwaḥ al. —

yad ajñāyuktimad evam,
hana pada jñāna tan kinawruhan arthanya. dumeh ya mańkana: yuktimat wih ya, tan sphuṭârthanya, dvāḍam, bwat ślişṭa ta ya wih, saměnanyan sphuṭa, ekārtha kaliňan ika, g a m b h ī r a-ś a b d a v a t, ade arthanya, sapakşa niň praya ya. mataňnyan aňgĕhakĕn wacananya, sago ikaň manah, kumwa wyaktinya, pratyakşa-pārokşya-wācyanya tuwi. liňgamātra juga ya. tan wuruň adawaka samasanya nirukti mukti ya. tapwan pinrayogan pādanya saha nirukti ňaranya liňga strī puň, napuň aranya tamaḥ.
vākyam aiśvaryam ucyate,
saň maharşi bwat makawākya mańkana.
yatkiṃcit kāmasaṃyuktaṃ yathā nāmavibhaktibhiḥ,
hana tan kinaniścayan wibhaktinya, kadyaňga niň apakşapada dadi n pakö dadi n pasagi dadi n Indra, ya târtha nika. apan prabheda nikaň wibhakti, kaliňanya tan dadi sawibhakti kaprayoganya. pratyakşa-parokşa-wācyanya mańkana prayoganya.
vākyam artha† nigadyate,
saň taparşi bwat makawākya niň mańkana.
naigamair vividhaiḥ śabdair nipātair bahulaṃ ca yat,
hana ta wākya nipāta bahula, akweh niyatanya, n a i g a m a i r v i v i d h a i ḥ, tan dadi tan nirgamana kaprayoganya. nirgamana ňaranya hetu. bwat makawākya nika saň satyarşi.
avispaşṭapadaṃ yac ca yac ca syād bahusaṃcaram,
hana ta pada wispaşṭa, wispaşṭa ňaranya peda, bahusañcara; tan dadi tan nirgamana kaprayoganya.
ṛşiputravacas tad vai,
saň śrutarşi bwat makawākya ika
sarvāś ca paridevatāḥ,

---

1. yad *etc.* ω: *corr.*? — 2. pada: paḍa ω — 3. y° w° y° (ay° FK, yay° D; wiya Dz) ω:? — dvādaṃ ω:? — ślişṭa BFK: slişṭa D, gliṣṭa al. —5. °śabdavat y: śabdathāt x — 6. sago ω:? — 7. pārokşya: parokşya ω — 7, 16. wācyanya?: wacyanya ω — 8. nirukti: bhirukti ω — 10. aiśv°: eśv° ω — 12. yat kiṃcit EBFK: yat kiccit D, *corr.* H, ya na A — 13. °pada: °pāda ω (*etc.*) — 17. artha *corr.* — 19. naig°: neg° ω (4×) — nipātair: nipāta ω — bahulaṃ DK: bāyulañ al. — yat: yet ω — 20. nipāta F: niňpāta al. — naigamair: negame ω — vividhaiḥ: viviḍe yz, viḍviḍe al. — 23. av—dam: cacispāpaṃpādaṃ ω — yac (1ª): yaś ω — syād: syat ω — 24. wispaşṭa: wisphaṭa ω (2×) — 25. dadi F: dadiň al. — 26. °vacas tad: °vaca tad BHDK, °vaca kad F, °vacad A, ?E — 27. śrut° B: sut° al. — 28. sarvās: sarvañ ω —

ika ta kabeh Śiwaśabda anugraha karĕṅö nika de saṅ sādhaka kāla niṅ yoga. kayatnakĕna de mpuṅku mūlya nika. kunaṅ yan hanojar karĕṅö cumuluku cumbe, yan hana kumwa, aywa kinayatnakĕn, tan mūlya ika. ujar niṅ pujut amalakwa ṅ inuma twak ika.

miśrā iti samākhyātāḥ prabhāvād ṛṣitāṃ gatāḥ,

hana miśrarṣi ṅaranya wih atītānāgatawartamāna janmaduḥkacikitsanam,

yeka bwat aṅajarakĕn janmaduḥkha, śarīra, miśrarṣi bwat aṅajarakĕn ika.

garbhavyatyāsasaṃbhavāḥ,

hana ta sira miśrarṣi maṅguhakĕn karĕsyan ira ri dalĕm wĕtaṅ. wĕkasan dadi sadharmaśāstra-pranetā, maṅajarakĕn sadharmaśāstra, makanimitta prakāśa niṅ tapa nira. syapa sira maṅkana?

Kāvyo Vṛhaspatiś caiva Vyāsaḥ Sārasvatas tathā,

bhagawān Byāsa maṅkana, sira Śukra ṅaran ira, bhagawān Wṛhaspati sira waneh, rāma rahadyan saṅhulun bhagawān Byāsa, maṅkanâtah kacaritan ira, bhagawān Sāraswata waneh. Wedabyāsa rakwa sira kabeh lawan rājaśāstranayana.

tasmād avarajāḥ santaḥ pūrvebhyo medhayadyandon†,

rare rakwa sira n pakaguṇa ṅ umabyāsa koccāraṇan saṅ hyaṅ Weda, deniṅ kawihikanan, dadi sira guru deniṅ kab(ḥ)ayan.

tasmāt na kālo <vā> vayaḥ pramāṇam ṛṣibhāvane,

tan si tuha, tan lawas niṅ maṅaji, tan ruhur niṅ wiku takari ṅ pramāṇa niṅ kabhujaṅgan, kewala kawihikanan juga ya.

dṛśyate hi pumān kaścit kvacit śreṣṭhatamo dhiyā,

ikanaṅ kaścit kapuruṣan, dadi ya maṅguhakĕn ikaṅ śreṣṭhatama, kaścitpuruṣa ṅaran ika, tan brāhmaṇajanmanya tuwi, dadi ya deniṅ kawihikananya. dṛśyate, tinon ta ya winiśeṣakĕn de ṣaṅ sādhu.

vijñ<ān>air ahita<ḥ> kaścit,

---

5. miśrā: miśraḥ ω — 7. °cikitsanam: vidutsana ω — 10. garbhavyatyāsa°(?): garbhowasyasa xF; garbhowarṣya DK — 15. Sārasvatas: Sarasvate ω — 18. Sāraswata: Saraswati ω — 20. pūrvebhyo: pūrvesyu ω — meḍa yadyandon x: meḍaya diyandon y, *corr.* — 23. kālo: kala ω — vā *inserui* — vayaḥ: vayasi ω — °bhāvane: °bhavena ω — 24. ṅ *om* EF: *hab.* al. — 26. dṛśyate: dṛśyante ω — śreṣṭhatamo: śreyaḥ tamo ω — dhiyā: yadi ω — 28. °tama: °taman — 29. dṛśyate: dṛśyante ω — 31. °jñānair ā°: °jñe ra° ω — ḥ *add.* —

mogha tan kinahanan iṅ wijñāna. v i j ñ ā n a ṅaranya kawihikanan iṅ kālādiguṇa, yan jñānawān. j ñ ā n a v ā n ṅaranya kinahanan iṅ Śiwajñāna. d ɾ ś y a n t e, katon juga samaṅkana. krama nira sinĕmbah de niṅ rat.

Nihan ta pajaran i ṅhulun, sakawruh ni ṅhulun ajarakĕna:

yaḥ kaścit pādavān mantraḥ †yukta yaś ca sasampadaḥ†
aniyuktāvasānaś ca tām ɾcaṃ paricakṣate,

hana ta mantra kinahanan deniṅ catuṣpad ika, tatan biṣama pādanya, a n i y u k t ā v a s ā n a ta ya, makânta yoga kaprayoganya. saṅ hyaṅ Ṛgweda rakwa maṅkana.

yaḥ kaścit karaṇair mantro na ca pādākṣarair mitaḥ
37 aniyuktāvasānaṃ ca tad yajur paricakṣate,

hana ta weda suparṇa karaṇa pracaleriya. k a r a ṇ a ṅaranya mūrdhanya. maṅkanâtaḥ makanta yoganya. saṅ hyaṅ Yajurweda rakwa maṅkana.

hrīṃkāraḥ praṇavo gītaḥ prastāvaś ca catuṣṭayam,
pañcamaḥ parihāras tu ṣaṣṭam āhur upadravam,

hana ta mantraweda hrīṃkāra prathama niṅ koccāraṇanya, kapiṅ rwanya praṇava.

†uḍitaḥ swini ta kantaḥ,

ikaṅ wedamantra ri kapiṅ tiganya, kapiṅ patnya linaryakĕn ta koccāraṇanya, iṅaṇḍĕhakĕn ta kapiṅ limanya, linitakĕn kapiṅ nĕmnya, saṅhārânta kapiṅ pitunya.

†nidhanaṃ sapta ve sambaḥ sapta vedasmɾti mɾtam,
yatika saptasamādhi ṅaranya, tiṅkah niṅ prayogan saṅ hyaṅ Weda ika.

Nihan ta kaprayogan iṅ mantra waneh: hana ā ś ā-mantra waneh, āśīrwāda riṅ bhaṭṭāra. prathama mantra-prayoga ika. tumut s a ṅ k h y ā, pamilaṅ guṇa saṅ hyaṅ. tumut p r a l ā p a, p<an>aṅis i saṅ hyaṅ. tumut p a r i d e v a n ā, pasambat ri

---

2. iṅ kālād° al.: i kālād° BF — 5. sakawruh BD: sakawyuh al. — 6. mantraḥ D: matraḥ FK, mātraḥ x — 7. °avasānaś: °(a)ścasanaś ω — ɾcaṃ: ɾwam ω — 11. mantro: mantra(ḥ) ω — °rair mitaḥ: °rārṣitaḥ ω — 12. °ṃ ca: °ś ca ω — 13. pracala ω: prawala? — 16. hrīṃkāraḥ: hĕṅkāraḥ x — gītaḥ: dgītaḥ ω — 17. pañcamaḥ y: pañcama x — ṣaṣṭam: maṣṭam ω — āhur: ahor BHK, awor D, aher al. — 18. hrīṃkāra: hĕṅkara D, yaṅkara F, yĕṅkāra al. — 20. *corr.* — 22. kap° n° xD: piṅ ĕnĕmnya FK — 24. nidhanaṃ DF: nirdhanam al. — sapta *etc.* ω: *corr.* — 27. āśā: hasa ω — 28. riṅ BDK: ri AzF — 30. paṇaṅis i: paṅis i ω — paridevanā: parivedana ω —

saṅ hyaṅ. tumut p e m p a k a ṭ, kahulunan riṅ bhaṭṭāra. tumut aṅ a n v e ṣ a ṇ a, kiṅkāra mantra-prayoga, tumut p ṛ ṣ ṭ a, takwan i kahyun bhaṭṭāra, yatanyan tampuha nugraha bhaṭṭāra. tumut ā k h y ā n a, tattwa curi taṅ mantraprayoga.

etat tu sarvavidyānāṃ vihitaṃ mantralakṣaṇaṃ,
ika taṅ mantralakṣaṇa maṅkana, prasiddha ika riṅ sarwaśāstra.

Nihan taṅ nawawidha-mantra waneh. prasamanya riṅ Ṛgyajuḥ-sāmaweda wih, stuti, nindā, praśaṃsā, ākrośa, ..., praśna, anujñāta, ākhyāna, āśiḥ krama niṅ yoga waneh ika. liṅ bhaṭṭāra Brahmā ika: nya ṅ artha-prayoga: hetu, nirwacana, nindā, praśānti, ..., prakṛti, purāṇakalpa, wyawādakāraṇakalya, upamā.

daśaite vidhayaḥ proktā brāhmaṇasya viśeṣanāḥ,
nahan ta prayoga saṅ hyaṅ Brāhmaṇa, sapuluh kweh nira saṅ hyaṅ Brāhmaṇa ṅaran ira saṅ hyaṅ Atharwaweda.

hetur hanteḥ smṛto dhātor,
h e t u ṅaranya: hana dhātu si hantā iṅ sārthanya. nimitta niṅ kaprayogan deniṅ para. ya ta hetu ṅaranya. n i r v a c a n a ṅaranya: kojara nimitta niṅ kapratipattyakĕnanya. n i n d ā ṅaranya: ujar niṅ anācāra, ya tan maṅkana ujar niṅ ujarakĕn ikaṅ anācāra niṅ para, makanimitta ṅ doṣa kunaṅ. p r a ś a ṃ s ā ṅaranya: swarūpa niṅ śaṃsā dhātu n pakapūrwa p r a ika pih. saṃśa<ya> ṅaranya: tan kaniścaya ṅ tattwa. v i d h i ṅaranya: kagĕlaran iṅ karma huwus kinaniścayan tattwanya. ā k h y ā n a ṅaranya . . . . p a r i k ṛ t i ṅaranya kasĕṅgahan i sajñā niṅ sajñinya n kinaniścayan sajñāntaranya. a t y a n t a p a r o k ṣ a, dadi n atīta niṅ wastu p u r ā ṇ a k a l p a n y a wih. w y a w a-
38 d h ā r a ṇ a k a l p a ṅaranya kakaniścayan i saṅ[a]jñā niṅ wastu, tatan kinaniścayan iṅ sajñānya, makanimitta kinaniścayan iṅ nirukti, mantra brāhmaṇa kalpa kunaṅ nimittanya, mantra-brāhmaṇa-kalpa ṅaranya āgama. upamā ṅaranya dṛṣṭānta.

1. pempaka ω: *corr.* — kahul° y: hul° x — riṅ DK: ri al. — 2. pṛṣṭa K: praṣṭa al. — 5. vihitaṃ: vihita ω — 7. prasamanya BHD: pasamanya al. — 8. *lac. ind.* — 9. āśiḥ: asiḥ ω — 10. artha x: atta D, atha FK — 11. *lac. ind.* — °kalpa: kalya ω — wyaw° ω:?, cf. r. 27. — 13. daśaite: darś(ś)ate ω — 15. Atharwa°: Artha° ω — 16. hetur etc.: hetumante matodataḥ ω — 19. °pratipatty°: °pratipaty° x: °pratipakt° y — 22. pra (h)ika yH: prahita al. — saṃśaya: samśa ω — kaniśc° B: kaśc° al. — 25. parikṛti ω: purākṛti? — i y: iṅ x — 27. atīta y: ahita B, awīta al. — 28. i saṅjñā: saṅ ajñā F, iṅ sā° A, iṅ saṅ ā°al.

ity etad brāhmaṇasyārthe(?) lakṣaṇaṃ katutaṃ† budhaiḥ,
mańkana kopamā niń brāhmaṇa, liń sań paṇḍita.

Sahasrāṇi ꝛcām aṣṭau,
hana ꝛk wwaluń iwu kwehnya, hana ꝛk sańań atus patań puluh saña, hana ta ꝛk satus, kunań ikanań ꝛk riń suparṇa, praśna kunań, yeka Uttara Bālikhilya ṅaranya. sapuluh wiji ika.

daśa sāmasahasrāṇi sāmāni ca caturdaśa,
hana ta sāma sewu padbĕlas kwehnya. sań grāmâraṇyaka sāma rakwa ṅaranya. ikań grāma iṅaranya ikań umaji ika, liń rama rahadyan sańhulun bhagawān Byāsa.

dvādaśaiva sahasrāṇi chanda ādhvaryavaṃ smꝛtaṃ,
hana ta yajuḥ sayuta roń iwu sagrāmâraṇyaka. yajuḥ rakwa samańkana kweh nira. riń grāma riń āraṇyaka rakwa kaprayogan ika n inaji. hana ta yajuḥ nĕmań atus wino, mwań arthanya nĕmań atus. piṇḍanya sewu rwań atus. puńgawada rakwa ṅaran ika, liń bhagawān Byāsa.

Hana ta Ṛgweda patań atus, Yajurweda patań atus, Atharwaweda patań atus, Grāmâraṇyaka ri samāntara ṅaranya. ikań grāma iń āraṇyaka, riń watĕs rakwekân inaji, liń sań paṇḍita.

athaitat taittirīyānāṃ parakṣudrā iti smꝛtam,
kunań ikań weda sań Tettirīya, sań wĕka-wĕka ni sań yajña, yeka parakṣudrā ṅaranya, Wāji-weda ṅaranya waneh,

dvesahasre śatanyūne,
sewu sańań atus kweh nika.

akhilaṃ parisaṃkhyātaṃ brāhmaṇaṃ tu caturguṇam,
ginuṇa pwa samańkana deniń pat. wantah ika pituń iwu nĕmań atus. samańkana kweh niń weda ri sań brāhmaṇa.

sahasrāṇyuktaṃ †ṣaḍ yuḥ ꝛgbhir viṃśatibhir vinā
†ekapādarcca taṃ teṣāṃ yajusmya vivakṣyate.

ikanań ꝛk nĕmań iwu linoṅan rwań puluh wiji. śeṣa nika limań iwu sańań atus waluń puluh. samańkana kweh niń Ṛgweda ri sań hyań Āditya. Yajurweda nira samańkanâtah.

---

1. °arthe: arthaḥ ω—katutaṃ ω: vihitaṃ *e. gr.* — 3. sahasrāṇi: ꝛmaśraṇi ω — aṣṭau: aṣṭo ω — 5. riń y: *om.* x — 7. ca FKD$_1$: ya al. — daśa: daśaḥ ω — 8. °āraṇyaka BDK: °āranaṇyaka Az, °ārahyaka F — 14. wino ω:? — 15. puńgawada ω:? — 17. Atharwa°: Atha° DK, Artha° al. — 20. athaitat(?) arthetat al., arwetat F — taittirīyāṇāṃ: taritīyanaṃ ω — 23. śatanyūne: satornnonte ω — 28. sah°: sahasrani yūtaṃ sadyuh ω — ꝛgbhir: ꝛgni(ḥ) ω — viṃs° vi°: viṃśatabhir wwidaḥ ω — 29. *corr.* —

ekādaśa sahasrāṇi,
hana ta Ṛgweda sawĕlas iwu,
ṛcaś cānyā daśottarāḥ,
tinamběhakĕn ta ya sapuluh lawan tĕluṅ puluh.
sahasram uttamaṃ tasya,
wori ta sewu muwah. yatika rwaṅ ayuta sewu satus rwaṅ puluh
39 wiji. samaṅkana kweh niṅ Ṛgweda riṅ bhagawān Pelawa.
etāvān Bhṛguvistāraḥ,
lawan bhagawān Bhṛgu sasantāna nira kabeh,
<an>yac cātharvikaṃ bahu,
yapwan akweh saṅkerika tan ahayu ika.
ṛcām atharvaṇāṃ pañcasahasrāṇīti niścayaḥ,
hana ta ṛk limaṅ atus, atharwa samaṅkana.
sahasram anyac ca jñeyam ṛgbhir viṃśatibhir vinā,
wori ta ya ṛk sinamudaya mwaṅ atharwa sewu. śinuddha rwaṅ puluh. śeṣa nika sowaṅ-sowaṅ pataṅ atus saṅaṅ puluh. pisanakĕn kalih. yatika wĕtu satus wwalu. worakĕna riṅ limaṅ iwu. yukti nika limaṅ iwu saṅaṅ atus wwaluṅ puluh. āraṇyaka-weda rakwa ṅaran ika, liṅ bhagawān Aṅgira; saṅ wānaprastha makajya ika.
iti saṃkhyā prasaṃkhyātā śākhābhedās tathaiva ca,
mapa saṅ hyaṅ weda lawan bheda niṅ paṅ nira, pajaran i ṅhulun.
Prājāpatyā śrutir nityā,
ikanaṅ weda Prājāpati, P r a j ā p a t i n ā k ṛ t a rakwa kaliṅan ika. maṅkana ugeri sa-Manu sa-Manu. śākhānya pih tan maṅkana.
mataṅnyan dudu tiṅkah nikaṅ Weda riṅ sa-Manu sa-Manu. dumeh maṅkana abheda wih buddhi nika saṅ karaṇeriya riṅ sadwāpara sadwāpara. saṅ ṛṣisattama, saṅ śākhābhedakaraṇa, sira mehakĕn iṅ śākhābheda riṅ śiṣya kaměna nirânusupeṅ alas. śiṣya nira saṅ winehan ira maśiṣya niyata nira. maṅkana krama nirâmehakĕn

---

3. cānyā: wanya xK, ranya F, *corr.* D — daśottarāḥ: syadaśośca ω — 8. etāvān: ekāwān ω — 10. an° — °kaṃ: yadenyātnārcca taṃ ω — bahu: bāhu x, bāhuḥ K, bayuḥ F, bawuḥ D — 12. atharvāṇāṃ: arthawanaṃ xK, arthathanaṃ F, arṭawnaṃ D — °srāṇīti zBDK: °sranaṃ ti AF — 13. atharwa: harthawa xF: (h)artt(h)awwa al. — 14. sah° — jñeyam(?): sahasranaṃ mata jñeyam ω—°bhir vinā: °bhiḥ warṇam y, °bhi warṇnam x — 15. atharwa: arthaw(w)a ω — 19. °prastha: prastā ω — 20. °khyātā: khyataḥ ω — °aiva ca: °evacaḥ ω — 22. śrutir: śruti ω — nityā: nityaḥ ω — 24. ugeri: hugeri E, hu. e . . H, gugeri A, hugariṅ B, hugeriṅ D, wugairi K, wuśeri F — pih x: pi y — 27. sadwāpara *hab.* y: *om.* x —

ika śākhābheda nira kaměna nirânusupeń alas. śiṣya niń śiṣya nira, mańkana ta niyata nira, pūrvavat guruḥ, kadi guru pūrwaka niyata nira. nya tań ṣaḍańgaweda, caturweda, mīmāṃsā sawiji, nyāyawistara sawiji, dharmaśāstra sawiji, caturwedaśāstra ńaran ika.

Kahanan ika saṅ brahmarṣi
ṛṣiprakṛtayaḥ smṛtāḥ.
mańkana krama nikań ṛṣi tasi n turun iń bhūloka..... hana ta Bhārgawa waneh, mwań hana Wasiṣṭhawańśa waneh ńaranya, hanâtreyawańśa ńaranya, hana Kaśyapawańśa ńaranya, lima pratyeka nikań brahmarṣi mětu sańke brahmarṣi; ńaran ira....
yasmāt ṛṣanti Brahmāṇam,
āpti riń ṛṣi rakwa sira,
tasmād brahmarṣayaḥ smṛtāḥ,
matańnya n brahmarṣi ńaran ira.

Hana dewarṣi mětu sańkeń dewa wih. bhagawān Nārāyaṇa mańkana; kunań ikań dewarṣi mětu sańkeń brahmarṣi saṅ sahasra-Bālikhilya mańkana. anak bhagawān Kratu rasika. saṅ Kardama waneh, anak de bhagawān Pulaha. saṅ Parwata lawan saṅ Nārada waneh, anak bhagawān Kaśyapa, dewarṣi mětu sańkeń brahmarṣi rasika kabeh. matańnya n dewarṣi ńaran ira:
ṛṣante hi devān yasmāt,
āpti riń swarga wih sira,
tasmād devarṣayaḥ smṛtāh,
dewarṣi ya panělah nira wěkasan.

Hana ta Manubańśarṣi. hana ta Ikṣwākukula-dewarṣi. sarika ta kabeh rājarṣi ika sańke rājarṣi rakwa rasika, liń niń aji. matańnya n rājarṣi ńaran ira:
ra<ñ>janāt prajā nanambe†,
wih sira āpti riń amarṣuka bhuwana,

---

1. ika x: ikań y — 4. nyāya°: ndyaya° ω — 7. smṛtāḥ: smṛtaḥ ω — 8. bhū(r)loka: bhūḥ loka ω — 8, 11. *lac. ind.* — 12. ṛṣanti: ṛṣyanti ω — 14. tasmād: tasmat ω — brahmarṣayaḥ: brahmārṣiyaḥ ω — 16. dewa: dewada F, weda al. — 18. Kratu: Kṛtu ω — Kardama: Kaḍarmma ω — 19. Parwata: Parṇna xD, Parbha FK — 22. ṛṣante: ṛṣyante ω— devān: divaṃ ω — 25. ya: ha ω: ta? v. d. Tuuk (F_2) — 26. Manu° B: Mana° al. — Ikṣwāku: Ikṣyaku ω — 29. ñ *inserui*, namambe al.: naname F, *corr.* — 30. amarsukha al.: amasukha BF —

tato rājarṣiḥ sa smr̥taḥ,
nahan mataṅnya n rājarṣi ṅaran ira.

Ulihan ira saṅ brahmarṣi <Brahma>loka niyata nika, dewaloka ulihan dewarṣi, Indraloka ulihan saṅ rājarṣi. maṅkana kawiśeṣan i pada ni saṅ r̥ṣi saṅ kinahanan de niṅ abhijāti tapa m a n t r a v y ā h a r a ṇ a m, pasāmānya niṅ pracāra ika. nihan ta lakṣaṇa n sāmānya nika saṅ brahmarṣi.

†rājarṣi vacane rajeḥ || bhūtabhav<y>abhavajjñānam,
wruh riṅ atītānāgata-wartamāna sira.

satyābhivyāhr̥taṃ tathā,
senujarakĕn ira tan dadi tan siddha, yan paṅanugrahani, yan panāpa, siddha juga ya.

samr̥ddhāś ca svayaṃ ye vā,
tatan iniṅu de niṅ rama rena samr̥ddha tuwuh nira.

sambhūtaś caiva ye svayam,
mĕtu tanpâpekṣā ri kāla niṅ agarbha, makanimitta tasak ni tapa ni saṅ bapa. tapa dumadyakĕn ya.

garbhe ye ca prabodhitāḥ,
wruh maṅaji hane dalĕm wĕtaṅ.

mantravyāhāriṇo ye ca aiśvaryāt sarvagāś ca ye,
sawĕtunya n paṅuccāraṇa mantra. kaiśwaryan ya nimittanya n sarwaga. sarwaga ṅaranya: anta<r>hita, tan kinawruhan saṅkanya tĕka, sakahyunya parananya, yugapat lawan manahnya.

dvijadevanr̥pāś ca te,
maṅkana pasāmānya saṅ r̥ṣi tigaṅ wiji.

†yawanye pi dr̥śye guṇe,
lumra tĕkeṅ saptarṣi ikaṅ lakṣaṇa nika.

Nihan taṅ guṇa waneh hane saṅ r̥ṣi: d ī r g h ā y u ṣ a, adawa huripnya; m a t i k r̥ t a, senaknyâṅĕn-aṅĕn ira; siddha-īśwara,

---

1. tato: tataḥ ω — 3. Brahma° *addidi* — 6. °vyāharaṇaṃ: byāsawananaṃ ω — pasamanya BDFK: pasamya al. — 7. samanya DK: saṅ manya al. — 8. rāj° ω, *var. orth., corr.* — y *ins.* — 10. sat°-tathā: satyawatbhiḥ hṛtaṃ tataḥ BHDF, satyawagbhiḥ hṛtaṃ tataḥ AE,? K — 13. samṛddhāś: samṛdaś ω — vā: va ω — 14. samṛddha: samaddha ω — 16. ni tapa F: niṅ tapa al. — 17. °akĕn: akan ω — 18. °bodhitāḥ: °voḍitāḥ ω — 20. °vyāhāriṇo: °vyāhāriṇe ω — ca: va ω — aiśvaryāt: airṣayat xF, aiśayat DK — °gāś ca ye: °gaccayaḥ ω — 22. r *inseruit* v. d. Tuuk (F_2) — 24. °nṛpās: nṛpas ω — 26. *corr.* — 27. saptarṣi F: sapta r̥ṣi al. — 28. waneh hane: wanehane ω — dīrgh°: dīrghy° ω — 29. matikṛta: mātikṛta Ay, pātikṛta Bz —

siddhi sańkan raray; d i v y a c a k ṣ u ḥ, tumon iń adoh aparĕk, wruh tanpa kamūla ṅ winarah; p r a t y a k ṣ a d h a r m ā ṇ a ḥ, dadi katon deniń wwat, makanimitta hyun iń pratyakṣa; g o t r a-<p r a> v a r t a k ā, masantāna ta sira; ṣ a ṭ k a r m a n i r a-
5 t ā, tan kaluban gumawayakĕn ikań yajñādikarma; ś ī l i n ā ḥ, arakṣa ta sira śīla, tanpa kāladeśa buddhi nira umulahakĕn ikań tar yogya; g ṛ h a m e d h i n a ḥ, sakta ta sireń gṛhasthakarma.

na duṣṭaiḥ karmayonibhiḥ,

karma hala pwa tan hane sira.

10 grāmyair na vartayanti sma,

tan gigirĕn riń bhoga grāmya.

rasas teṣāṃ svayaṃkṛtaḥ,

sotpādana lawan sira sahĕnah ni guṇa nira.

†vardḍer antayita yeś ca,

41 15 tatan sańka pisan asparcca lawan sajātiyan ira.

vasanti ye dvijātayaḥ,

kewalya gumĕgö kabrahmarṣyan ira juga sira.

kuṭumbino guṇahṛtāḥ,

ika ta sań gṛhastha samańkana krama nira. sira ta rakwa ṛṣi satata
20 pinakanirmala awak nira deniń dhūma niń somamba. makanimitta k r i y ā r a k t ā ḥ, nitya sira gumawayakĕn ika gawayan iń kratuwidhānakrama. ańkĕn tretāyuga rakwa sira n pańajarakĕn caturwarṇakrama.

pravartayanti gotrāṇi,

25 sira ta tambe niń amikwani rikań samańkana,

āśramān api sarvaśaḥ,

kahĕnti rakwa kagawayan iń caturāśrama de nira.

teṣām evānvaye bhūya utpadyante punaḥ punaḥ,

ndan bwat mańjanma ri tanaya nira rakwa kacaritan ira. sira

---

1. sańkan al.: *corr.* D, sańka n? — 3. wwat ω:?,wwań? — 4. °pravartaka: °vartteka al., °vatteka z — 4. °ratā. tan y: °ra. tatan B, °ra tatan al. — 8. duṣṭaiḥ: duṣṭeḥ ω — 10. gr. *etc.*: grāmeni varttayan teṣam (tewaṃ D) ω — 14. vardḍer *etc. corr.* (vardḍar B) — °hṛtāḥ: °hṛtāḥ y, gṛtaḥ x; gṛhyāḥ?— 15. asp° ω:? — 16. vas°: vaś° ω — ye: ya ω — 20. dhūma: duma al., dupa F, niń al.: ni F — 20. somamba y: somambah x — 22. kratu°: kṛtu ω — 24. pravartayanti: pravaktavyānti ω — 26. sarvaśaḥ: sarvayaḥ ω — 28. evānvaye(?): evanyate ω — bhūya: bhuyaḥ ω — 29. tanaya AB: taya yE, *def.* H —

tinut sumaṅguh anaknya bapa. sira ta umyāsa saṅ hyaṅ Weda i kṣīṇa saṅ hyaṅ Weda tĕkap niṅ kali.

maryādāḥ pātayanti ca || dvāpareṣu punaḥ punaḥ,

sira ta rakwa tan wuruṅ mara ṅke Bhāratawarṣâṅkĕn dwāpara majarakĕna ṅ m a r y ā d ā, yukti riṅ bhūrloka.

jāyante pitaraḥ putre,

sira tika makabapa anak nira.

evaṃ saṃtati viccānaḥ†,

tanpa pĕgatan rakwa krama ni pasantāna nira makahiṅan ĕnti niṅ yuga parimāṇa niṅ loka. kweh nira mapracāra ika:

aṣṭāśītisahasrāṇi,

wwaluṅ iwu wwaluṅ puluh ṅaran ika. nĕmaṅ niyuta pataṅ ayuta. ndi ta kahanan rasika? hana śmaśāna kidul nira hĕnu saṅ hyaṅ Āditya kāla niṅ dakṣiṇāyana. hana ta sira brahmarṣi cāri lor niṅ hĕnu saṅ hyaṅ Āditya kāla niṅ uttarāyaṇa. tapa-brata-samādhi-rakta, kweh nira samaṅkanâtah

aṣṭāśītisahasrāṇi,

sira ta rakwa mulih riṅ swarga, yan sampun [a]prawṛtti nira. apa prawṛtti ṅaranya? umyāsa saṅ hyaṅ Weda rakwa sirâṅkĕn dwāpara; n ā n ā ś ā s t r a k ṛ t a r ṣ i. paripūrṇa tâwak nira saṅ hyaṅ Dharma, grahita niṅ dwāpara. ndatanpânak sira, apan tanpa rabi. tuhun ika saṅ hyaṅ Dharmaśāstra pawarah nira kinatĕguhakĕn iṅ śiṣya. saṅ śiṣya gumanti saṅ guru, gumanti kinatĕguhakĕn pawarah nira Dharmaśāstra. tatan pĕgat pasantāna nira saṅ hyaṅ Dharma ri pati nika saṅ ṛṣi de nira maṅkana.

bhavaty ā bhūtasaṃplavāt,

aṅhiṅ yan hilaṅ ikaṅ brahmāṇḍa kahanan ira n pĕgat santāna nira saṅ hyaṅ Dharma.

aṣṭāviṃśatikṛtvaś ca vedā vyastā maharṣibhiḥ,

wwalulikur kweh nira saṅ brahmarṣi huwus umyāsa saṅ hyaṅ Weda aṅkĕn dwāpara niṅ Wewaswata Manu.

---

3. °dāḥ: °doḥ *ω* — pātayanti ca(?): tapayanti ca *ω* — 6. jāyante: yajante *ω* — 9. ni F: niṅ al. — pasantāna FK: santāna x, masantana D — 8. viccānaḥ DF: vitcanaḥ al. — 11. aṣṭāśīti°: aṣṭākśiti al., *corr.* D — 12. wwaluṅ puluh x: waluṅ D, luh F, wwaluh K — nĕmaṅ ni° D, nĕmaṅ i° D, nĕma ṅi° FK — 18. a *delevi* — 20. °kṛtarṣi: kṛtārṣi *ω* (kṛtā ṛṣi?) — 21. grahita: grahitta *ω*: gṛhīta? — 27. n *om.* B *fortasse recte* — 29. °kṛtvaś: kṛte *ω* — vedā: veda *ω* — vyastā yB: vyastu Az —

42 dvāpare prathame vyastā vedāḥ purve Svayaṃbhuvā, tambayan iṅ Wewaswatu Manu kadwāparan, bhaṭṭāra Swāyambhuwa sira tambayan iṅ umabyāsa, sira marpat saṅ hyaṅ Weda. kapiṅ rwanya bhagawān Dakṣa, kapiṅ tiga bhagawān Uśa<na>, kapiṅ pat bhagawān Wṛhaspati, kapiṅ lima saṅ hyaṅ Āditya, kapiṅ ĕnĕm saṅ hyaṅ Mṛtyu, kapiṅ pitu saṅ hyaṅ Indra, kapiṅ wwalu bhagawān Wasiṣṭha, Saraswati kapiṅ saṅa, kapiṅ sapuluh bhagawān Tridhātu, kapiṅ sawĕlas bhagawān Tiḍṛt, kapiṅ rwawĕlas bhagawān Sanadwāja, kapiṅ tigawĕlas bhagawān Ākāśa, kapiṅ padbĕlas saṅ hyaṅ Dharma, kapiṅ limawĕlas saṅ hyaṅ Tryaruṇa, kapiṅ nĕmbĕlas bhagawān Dhanañjaya, kapiṅ pituwĕlas Kṛtaya, kapiṅ wwaluwĕlas bhagawān Ṛṇañjaya, kapiṅ saṅawĕlas bhagawān Bharadwāja, kapiṅ rwaṅ puluh bhagawān Gotama, kasalikur bhagawān Uttama, karwalikur bhagawān (H)aryadatta, katigalikur bhagawān Wājaśrawa, kapatlikur bhagawān Somayana, kalimalikur bhagawān Tṛṇawindu, kanĕmlikur bhagawān Rutsa, kapitulikur bhagawān Śakri, kawwalulikur bhagawān Parāśara.

aṣṭāviṃśatir ity ete vedavyāsāḥ purātanāḥ,

wwalulikur kweh nira Wedabyāsâtīta ry adĕg niṅ Wewaswata Manu.

Kunaṅ bhagawān Byāsa kasaṅalikur niṅ umyāsa iṅ dwāpara nikaṅ kali ika sira.

bhaviṣye dvāpare bhāv<y>o Droṇo Dvaipāyanāt punaḥ,

hĕlĕm riṅ dwāpara ika ta rakwa bhagawān Aśwatthāman umyāsa dlaha.

kṛte punaḥ kriyā nāsti,

binyāsa riṅ dwāpara krama nira saṅ hyaṅ Weda. kṣīṇa riṅ kali. ri tĕka niṅ kṛta muwah, atĕhĕr ika tan hanomyāsa. dumeh ya maṅkana: tan hana prayoga niṅ umyāsa saṅ hyaṅ Weda riṅ kṛta. pisan rakwa saṅ hyaṅ Weda ginawe de bhaṭṭāra Brahmā, ṅuni

---

1. prathame: pratuma ω — 2. tambayan xD$_3$: tambehan y — 3. umabyāsa al.: umabhyāṣa B — 4. Uśana: Uśa ω — 7. Saraswati ω: Sāraswata? — 8. Tiḍṛt ω:? — 14. Uttama: Hottama ω — 17. Śakri al.: Sakri B, Sukri F — 19. °viṃśatir ity ete: viṃśat mṛtayoteh, *var. orth.* ω — 22 umyāsa y: umabyāsa x — 24. bhaviṣye: bhaviṣo ω — bhāvyo: bhavo ω — Droṇo: Droṇaḥ ω — 25. Aśwatthāman: Aswastama zB, Aswasta manu A, Astamā FK, aṣṭāma D —

kāla niṅ ādisṛṣṭi. ya ta ginĕgwan iṅ brahmarṣi dewarṣi. saṅ brahmarṣi dewarṣi pwa sira śeṣa niṅ kali, sira tiki enak wruh nira riṅ sarwabhāwa.

śrotavyaṃ ca śrutaṃ vāpi,
hana ta wuwusnya senaka rĕṅwakĕna.
tathaivāsā<dhu> sādhu vā,
ndya taṅ karma śubhāśubha, j ñ ā t a v y a m, yogya kawruhana, m a n t a v y a m, wastu sinaṅśaya, p ṛ ṣ ṭ a v y a m, yogya takwanakĕna, b h o g y a m, yogya bhuktin, d r a ṣ ṭ a v y a m, yogya pintonakĕna mwaṅ rĕṅwakĕna mwaṅ ambuṅakĕna.

darśitaṃ tad anenaiva,
katon jāti nika deniṅ brahmarṣi,
jñātaṃ tad vai surarṣibhiḥ,
ikaṅ katon deniṅ brahmarṣi ya ta kinawruhan iṅ dewarṣi. katon taṅ sarwabhāwa niṅ dewarṣi.

kas tad anveṣṭum arhati,
43 syapa dewa, syapa ṛṣi tumakwanakĕn ikaṅ wastu huwus kawruhan ika? apan ikaṅ sarwa tika napuṅsa[saṅ]ka niṅ bhāwa. sarwaśa strīliṅga swabhāwanya. sarwaka puṅliṅga swabhāwanya. saṅkanya ya tan kinawruhan, yogya ika takwanakĕna.

bhagavān eva so 'bravīt,
ya ta mataṅnya n tan ana warah saṅ hyaṅ Brahmā rikaṅ kāla.

yadā yat kriyate yena,
mataṅnyan maṅkana ikaṅ ulah iṅulahakĕn iṅ waṅ riṅ kṛta.

tadā tat so 'vabudhyatām,
uwus kinaniścayan kasādhun prawṛttinya. kaliṅan ika: saṅ sādhu umulahakĕn ika,

prāg anyad eva tatkṛtam,
ulih iṅ maniru-niru riṅ sarwaswarī niyata nika. ulih saṅ sarwaswarī

---

4. śrutaṃ: śruta ω — vāpi: vyopiḥ ω — 5. wuwus: wuwu z: wuwuh al. — 6. tathaivāsādhu: tatvevaśca (°vañca D) ω — sādhu: sādūr ω — 7. taṅ y: ta x — 9. draṣṭ°: dṛṣṭ° ω — 10. ambuṅakĕna al.: ambwakĕna D — 11. anenaiva: anemeva ω — 13. jñātaṃ tad: jataṃ tad D, jātvaṃ tad K, jatad EF, *def.* H, jātuṃ AB — surarṣ° zBD, surarth° AF,? K — 16. anveṣṭum: anestam, *var. orth.* ω — arhati D_1: aharti (°ṣi F) ω — 18. ikaṅ s° y: ika s° x — sarwa tik°: sarwwāti. k° ω — °sak°: °sasaṅk° yz, °saṅk° AB — 19. °sastri(ṅ) *orth. var.* y: °śāstram x — 21. eva: eṣa ω — so: sva ω — 23. kriyate(°o?) DKz: kiyato al. — 25. tat: tāṃ ω — so: sva ω — 'va°: ca° ω — 28. anyad(?): anyan ω —

tiniru-tiru wāṅmaya niyata nika, pawara-warah niṅ aji saṅ maniruniru,

kathāvat pratibhāṣitam,

sira tikâwara-warah, paran winarahakĕn nirukti. nirukti ṅaranya: hana nimittanya n ginawayakĕn kamaṅkananya. sanimittanya n inuhutakĕn kamaṅkananya kunaṅ. nirukti ṅaran ika, ri denya n anumatanya n tan inanu. kumwa ta wyakti nika. kunaṅ ikaṅ anirukti tan sanimitta kinonakĕn, inuhutakĕn kunaṅ maṅkanya. śuci ika, campur ika. kumwa ta wyakti nika. j ñ ā n a-j ñ ā n i winarahakĕn ira waneh, yogya kawruhana; p r i y ā p r i y a waneh, kahyunana mwaṅ tan kahyunana; d h a r m ā d h a r m a, s u k h a-d u ḥ k h a, m ṛ t y u lawan a m ṛ t y u. maṅkana lwir nikaṅ ulah winarahakĕn, phala ni

ūrdhvantiryagadhobhāvaḥ,

makapuhara dewa mānuṣa tiryagjanma. saṅapa siromajarakĕn ika?

Svāyambhuvo 'tha jyeṣṭhasya,

hana sira jyeṣṭha-Manu, anak bhaṭṭāra Brahmā, bhaṭṭāra Swāyambhuwa ṅaran ira. sira ta ekabhāwa. ekabhāwa ṅaranya: tan hana rowaṅ nira santa rikaṅ kāla. kapan kāla nika?

tretābhiś ca punaḥ punaḥ,

ṅuni ri luṅha nikaṅ sandhyāṃśanyâdi niṅ kṛta nika saṅ gumanti Manu, irika tĕka sandhyāṃśa niṅ tretā nira, tambe niṅ awarawarah. apan kewalyânṛṣṭi bhaṭṭāra riṅ kṛta-yuga, maṅdeśanākĕn dharma riṅ traitā-yuga. ika saṅ hyaṅ dharma inajarakĕn iṅ traitā ya teka binyāsa de saṅ ṛṣi riṅ dwāpara. saṅapa kumon i saṅ ṛṣi umyāsa?

Brahmā hy acodayat ādau,

bhaṭṭāra Brahmā sirâkon. saṅapa ta saṅ ṛṣi wuṅkalan i saṅ kinon de bhaṭṭāra Brahmā umyāsa saṅ hyaṅ Weda? hana sira wiku riṅ śmaśāna kidul ni hĕnu saṅ hyaṅ Āditya kāla nira dakṣiṇāyana;

---

1. wāṅmaya: wwaṅ māya ω — 3. kathāvat(?) DE: kathāvāt HK, D_3, kathathāt ABF — 14. ūrdhvan°: uddya° ω — °tiryag°: tiryyav° ω — 15. makap° BDK: kap° al. — 17. jyeṣṭhasya: jyoṣṭhasya ω — 18. jyeṣṭha x: jyaṣṭha y — 20. santa (śānta?): śanta al., santa F — 21. tretābhiś: traitantiś BKE, tretantis DF, *def.* H, *om.* A — 23. awara-w° x: awarah-w° y — 28. hy(?): sy ω — ādau: ado ω — 29. wuṅkalan xK: puṅkalan F, huṅgalan D — 31. ni x: niṅ y —

aṣṭāśītisahasrāṇi,

wwaluṅ iwu ginuṇeṅ wwaluṅ puluh kweh nira. sira tekâbwat
44 mañjanma ri tanaya nira, gumanti pinakanaknyânak nira; śrutarṣi karĕsyan ira. ya ta mataṅnya n paṅ nika saṅ hyaṅ Weda. paṅ nira wineh mapaṅa muwah de saṅ śrutarṣy aṅkĕn dwāpara.

ayudanty† ā Manukṣayāt,

makahiṅan ĕntyan ika saṅ caturdaśa-Manu maganti-ganti Manu irikaṅ kāla.

Upalakṣaṇakĕna de rahadyan saṅhulun śākhāpraṇaya nira, kadi śākhā nika saṅ hyaṅ Weda, mwaṅ kawyāsan ira ri saṅ wartamāna-Manu.

evam eva tu vijñeyam,

maṅkana lwir nira saṅ hyaṅ Wedaśākhā mwaṅ Wedawyāsa ri saṅ atītānāgata-Manu. ṅuni riṅ atītakāla-Manu atītarṣi pinakarĕṣi nika, atītaweda weda nika, atītawedaśākhā wedaśākhānya, atītapitara pitara nika. niyata wartamāna-Manu maṅkana. pratiniyata nika kapwa pinakasaptarṣi ri paṅadĕg nira, makapitara pitara nira, makaweda weda nira. saṅsipta pwekaṅ kāla ri kamanwan ira

mantragataiḥ sahordhvaṃ te,

mara ta rakwa sira riṅ Mahāloka lawan dewarṣi pitara nika. gumanti saṅ madĕg Manu lawan dewarṣi pitara nira kadi krama nikaṅ rat. saṅ gumanti Manu ika saṅ atīta-Manu rakwa hana riṅ Mahāloka. sira ta rakwa dadi wairāgya nira, makanimitta saṅsāra nira.

avaśyabhāvinārthena sambadhyante yathā hi te,

kapāśa deniṅ swakarmaphala nira, haneṅ bhūrloka, rakwa hetu nira n paṅanti riṅ Mahāloka. irika ta rakwa enak panon ira doṣa niṅ janma bhāga pinakapūrwakanya. hetu nira tar ahyun iṅ janma. dadi sira gumawayakĕn ikaṅ tapa-brata-yogādi, sādhana nira hana riṅ Mahāloka ri paṅadĕg nira saṅ gumanti Manu ri sira.

evaṃ devayugānāṃ te sahasrāṇi yugakrame,

lawas nirâgawayakĕn tapa-japa-yogādi-sādhana sewu dewayuga kuraṅ nĕm. tasak samādhi nire samaṅkana,

---

1. aṣṭāśīti°: aṣṭākṣiti, *orth. var.* x, aṣṭākṣi(si) y — 6. ā: a ω — °kṣayāt: °kṣayet ω — 12. vijñeyam AEFK: vijñoyam BHD — 19. mantr° — te: mantragata sahodvante ω — 21. madĕg yE, maṅadĕg AB, *def.* H — 25. °arthena: atena ω — sambadhyante: sawadyate ABy: sawanyate z — 30. riṅ M° y: ri M° x — 31. evaṃ: eva ω — devay°: devaṃ y° ω — te?: me ω — 32. nirâg°: nira g° ω —

nidhanaṃ Brahmaloke vai,
těka sireń Brahmaloka lawan dewarṣi pitara nira kabeh.
manvantaraḥ saṃhārasya,
yan uwus pańaděg nikań caturdaśa-Manu, sańhāra ńaran ira sarweri bhaṭṭāra Brahmā. salawas niń caturdaśa-Manu samańkana lawas niń sańhāra ri wěńi nira bhaṭṭāra Brahmā.
saṃhārānte ca sambhavaḥ,
ri huwus niń sańhāra maluy sṛṣṭi niyata nika. hana ta muwah Manu mańaděg. ndatan wěnań pinakańhulun umajarakěna krama nikań rātry aděg niń sańhāra muwah. apan lwirnya ńuni juga lwirnya. ta hěntya satus tahun yan jambat de niń mawara-warah. kunań pawarahan i ńhulun iń rahadyan sańhulun: ri lawas nika sa-Manu yan pańaděg Manu sowań-sowań, ya ta rěńön de rahadyan sańhulun.
eṣa triṃśat ataḥ(?) koṭyaḥ,
mańhanakěna ta rahadyan sańhulun trińśakoṭi, windu nika wwalu.
tataḥ śataṃ sahasrāṇi.
tamběhana satus iwu.
daśa śatasahasrāṇi,
tamběhana muwah sapuluh atus iwu.
dvātriṃśataḥ sahasrāṇi,
tamběhana satus iwu, ginuṇeń těluń puluh rwa. tamběhana muwah wantah iń sapuluh iwu, ginuṇeń satus dolapan.
tryaśītiś caiva varṣāṇi,
tamběhana ta wantah iń sapuluh ewu, ginuṇeń wwaluń puluh tělu.
†samaścana ditaḥ bhavaḥ,
muwah tamběhana ta wantah iń sapuluh iwu, ginuṇeń sawělas.
catvāriṃśat sahasrāṇi,
wori ta patań atus iwu.
manvantarasya saṃkhyānaṃ mānuṣeṇa prakīrtitam,
samańkana pańaděg niń Manu sa-Manu. dewa[ś]abda nika samańka

---

1. nidhanaṃ: nirḍanaṃ ω — brahmaloka vai: brahmāṃ lokelaṃ B, brāhma(ṃ) kewalaṃ al. — 3. manvant°: manont° ω — °sya By, °syu zA, °syuḥ Ha — 7. ca FK: om. D, sa x — 15. eṣa: eṣaḥ ω — ataḥ ω:? — 17. śataṃ: śata ω — 21. °trimśataḥ D: °trimśakaḥ al. — 22. puluh DKH: pulu al. — 24. tryaśītiś: tryāśatas ω — varṣāṇi y: vaśani x — 31. °kīrtitam: °kīrtitaḥ ω — 32. ś *delevi* —

sahasrāṇāṃ śatāny āhur aṣṭau ca parisaṃkhyayā,
maṅhanakĕna ta rahadyan saṅhulun wwaluṅ atus iwu,
dvipañcā[da]śa<t> sahasrāṇi,
tamběhana limaṅ puluh, wuwuhana rwaṅ iwu. samaṅkana de-
wa[ś]abda niṅ sa-Manu. kunaṅ piṇḍa nikaṅ mānuṣābda ṅuni
śūnyaḥ śūnyaś ca śūnyaś ca śūnyaḥ pakṣa ṛṣis tathā
ṣaḍ va cakraḥ trayo 'pi syād manvantaram ihocyate.
ya ta ginuṇeṅ patbĕlas ikaṅ sa-Manu,
kalpa ity abhidhīyate,
ya ta sinĕṅgah sakalpa ṅaranya.
Manvantarāṇāṃ parivartamānām,
maṅkana lwir iṅ pasilih-silih niṅ paṅadĕg bhaṭṭāra Manu.
cirapravartanaṃ yugasvabhāvāt,
ndan alawas paṅadĕg nira, tar wawaṅ sinilihan de ni saṅ ajātyan
ira, apan yuga swabhāwa pamilaṅ ri lawas nira.
kṣaṇāntaraṃ ca tiṣṭhati jīvalokaḥ,
kunaṅ ikanaṅ mānuṣa eṅgal paṅadĕg nira, apan agĕlis kālanya,
alpāyuṣa towi.

Ndan iṅĕtakĕna de rahadyan saṅhulun: yāwat tĕka gantyan
kamanwan ira saṅ atīta-Manu deni saṅ āwarta<māna>-Manu,
Mahat gati nira, mulih riṅ Mahāloka juga sira. tapa-japa-brata-
yoga-sādhana rakwa kewala inabhyāsa nira hana ṅkana. tasak
pwa samādhi nira ri tĕka nira saṅ gumantya Manu ṅuni: sira ta
tĕkeṅ Mahāloka. irika ta sira tĕkeṅ Janaloka; kadi gawe nira
haneṅ Mahāloka, maṅkana ta gawe nira haneṅ Janaloka. tĕka
pwa gumanti sira riṅ Janaloka, Tapoloka miṇḍuhur rakwa krama
nira muwah. tĕka riṅ Satyaloka, tapa-japa-yoga-sādhana rakwa
ginawe nira hana ṅkana. mataṅnyan saṅaṅ atus saṅaṅ puluh
pataṅ yuga rakwa lawas nira n pagawe tapa, kaměna nira n
ḍatĕṅa rin Paramasūkṣma.

---

1. āhur: āhuḥ ω — aṣṭau: paṣṭo ω — 2. maṅhanakĕna: maṅkana kĕna ω — 3. da *delevi*, t *inserui* — 4. wuwuhana DF: huwuhana al. — 6. ś *delevi*— 6. śūnyaḥ: śūnya ω (2×) — pakṣa: pakṣo ω — 7. ṣaḍ va(?): śata al., śatha F, śaṭa K — cakraḥ: cakra ω — trayo: traya ω — syād: syāt ω — 9. kalpa: kalpar ω — 11. °mānām: māni ω — 13. cira° BK: sira al. — °tanaṃ al.: °tanāṃ BKHa — 14. ni AzD: niṅ al. — ajātyan: ajātiyan ω — 16. °antaram: °antaraś ω — 17. agĕlis BD: agĕlas al. — 19. iṅĕt° DF: ?K, enĕt° x — yawat t°: yawāt° ω — 20. māna *add.* v. d. Tuuk (D_3, H_1) —

Krama nira saṅ tĕlas kamanwan ira gumantya Manu pajaran
46 i ṅhulun ri rahadyan saṅhulun:

tasmin manvantare pūrṇe trailokyasyeśvarās tu ye,
kṣīṇādhikārāḥ saṃvignā buddhvā paryayam ātmanaḥ,

ri sĕḍaṅnya k ṣ ī ṇ ā d h i k ā r a nika saṅ maṅaděg Manu, puput kāla nikaṅ paṅaděgan ira, prihatin ta rakwa sira, jāti niṅ tṛṣṇā niṅ kabhūpatin. kunaṅ pwan enak paṅawruhan ira ri tĕka ni saṅ gumantyana kamanwan ira. asarag teka buddhi nira mareṅ Mahāloka, kuciwa twas kerań-iraṅ, kawĕnaṅana de saṅ gumanti kaiśwaryan ira. kumwa ta kunaṅ prāya nira: akon ta sira taṅkastaṅkasa ri sakweh niṅ pariwāra nira, tĕka ri saṅ pitaradewagaṇa kabeh, inajñān ghinoṣitan muliheṅ Mahāloka, ajñā bhaṭṭāra Brahmā pinakaṅgĕh iṅ aṅghoṣita, tuwi kawwata gumantyâdhikārâdipatya riṅ Mahāloka. kojaran ikaṅ ghoṣita tĕlas amprayukta ikaṅ alapkĕna, umaḍaṅ ta saṅ pitara kabeh, kapwa śīghra ri krama niṅ lumampaha. tĕka pwekaṅ śubha lagna, muni taṅ śaṅkha-kāla mardala murawa. lumampah ta bhaṭṭāra Manu lawan dewagaṇa nira. luṅha saṅ atīta-Manu gumanti pratiṣṭhā rikanaṅ mānawī-nagarī. ndatan paṅinak-inak bhaṭṭāra Manu an tan polaha luṅguh iṅ siṅhāsana. kewalya brata-japa-samādhi ginawayakĕn ira. saṅ sādhaka sumādhaka kabhyāsan saṅ hyaṅ yoga, anuṅ makaphala wṛddhya niṅ bhuwana, solah nira saṅ pūrwa-Manu ginantyan ira. mataṅnyan tapa-brata ginawayakĕn ira. dumeh nira maṅkana: śīrṇa wi rakwa ṅ bhuwana tĕkap iṅ kalikāla ri saṃdhyāṃśa niṅ kali.

agrāmanagare caiva vanāśramavivarjite,

tatan hana grāma-nagara nora wanāśrama, norâgawe gaga sawah, nora kubwan nora sambyawahāra saprakāra. tatan hana dharma, syuh taṅ wana-gahana-parwatâdi. ilaṅ taṅ oṣadha. tan hanomah kuwu-kuwu, kuluwutan. awĕh wṛddhi, akweh taṅ gĕriṅ; ya tomilaṅakĕn ikaṅ sarwaprāṇi. tasak pwa samādhi bhaṭṭāra Manu saṅ gumanti lawan tapa niṅ brahmarṣi, dewarṣi, pitara nira, mĕtu muwah ikaṅ rat. rat ṅaranya dewāsurapitṛgaṇa, mānuṣa, sa-

---

2. ri x: riṅ y — 3. tasmin: tasmi *ω* — °lokyasyeśv°: lokyaścaśv° *ω* — 4. °kārāḥ: °kārā *ω* — buddhvā: budḍam *ω* — °yayam ātm°: °yayas anm° *ω* — 10. kunaṅ BFK: *def.* D, naṅ al. — 26. agrāma: aśrama al., aśrame BD, *def.* F — caiva: ceva *ω* — vana° *ω*: varṇa°? — °jite: °jjitaḥ *ω* — 27. *ut supra* (°aśrama *ω*, *def.* F) —

rwabhūta, piśāca, yakṣa, rākṣasa, kinnara, gandharwa; tapa saṅ śiṣṭa nimitta nika. saṅ śiṣṭa ṅaran ira bhaṭṭāra Manu saṅ gumanti maṅadĕg Manu lawan dewarṣi pitara kabeh. mataṅnyan tiga pahutaṅan iṅ janma mānuṣa haneṅ bhū[ḥ]loka: bapa, babu, bhaṭṭāra. samaṅkana lwir iṅ pahutaṅan iṅ janma wwaṅ. bapa, saṅ pitara sinaṅgah bapa. guru, saṅ guru sinaṅgah guru. bhaṭṭāra, dewa sinaṅgah bhaṭṭāra, makādi bhaṭṭāra Manu. aparan ikaṅ panahura hutaṅ riṅ pitara? anak. panahura hutaṅ riṅ dewa? yajña. panahura hutaṅ riṅ ṛṣi? maweh aji. kāla nika ginawayakĕn tretāyuga. ri samaṅkana bhaṭṭāra Manu an pahatĕguh andĕl saṅ hyaṅ Dharma. lwir nira saṅ hyaṅ Dharma daṇḍanīti trayī dhanārtha, yeka pinakāśraya nikaṅ catur warnāśrama. mataṅnyan satus-satus mewu-iwu hurip nikaṅ wwaṅ riṅ tretā. matĕguh ri saṅ hyaṅ Dharma nimitta nika. wṛddhi tekaṅ dharma riṅ dwāpara, śīrṇa riṅ kali lawan ikaṅ sarwaprāṇi. riṅ kṛta pwa ya muwah aṇṛṣṭi bhaṭṭāra Manu.

47

vinivṛttādhikārās te mānasīṃ siddhim āsthitāḥ,

v i n i v ṛ t t ā d h i k ā r a bhaṭṭāra Manu, huwus hĕnti ikaṅ kāla paṅadĕgan ira. tĕka ta saṅ masilih ḍiryan ira. tinon ira tĕka saṅ gumantya ni sira. mantuk ta sira riṅ Mahāloka. tĕka riṅ Janaloka lawan ikanaṅ rat. an-maṅkana krama bhaṭṭāra Manu ā b h ū t a-s a ṃ p l a v ā t, makahiṅan hilaṅ nikaṅ bhūrloka. mahāpralaya ṅaran ira yan maṅkana. apuputan riṅ Mahāloka rakwa ika saṅ dewarṣi pitara kabeh yan maṅkana. dumeh śūnya ikaṅ swarga, ya tâtistis tekaṅ kahyaṅan, kapwa bhayâdi tikanaṅ dewa haneriya, giri-girin tumon iṅ kadbhuta niṅ mahāpralaya riṅ bhu[ḥ]loka. maṅili riṅ Mahāloka ikaṅ dewatā kabeh. kapwa paḍa gumawayakĕn brata-tapa-japa-satya-swādhyāya. kumatĕguhakĕn i saṅ hyaṅ kabrahmacaryan.

Maṅkana ta kacaritan ikaṅ prakriyā-pāda kagawayakĕn riṅ Brahmāṇḍasaṅhitā, pawarah bhagawān Byāsa.

Apūrwa kĕta rasika saṅ maṅadĕg Manu, ya ta pawarahan i ṅhulun ri rahadyan saṅhulun muwah.

---

4. ḥ *exp.* — babu ω:? — 6. guru s° g° si° g° DK, *def.* F, s° g° si° g° B, g° s° g° Az — 11. dhanārtha (ḍan°) al.: darnnaṭā D, danāṭā D_3 — 15. śīrṇa x: ksirṇa DF, *def.* F — 17. mānasīṃ: manasam ω — āsthitāḥ: anditaḥ ω — 21. ā bhūta (bhūta v. d. Tuuk, D_3, H_2): anūtta ω — 26. ḥ *expunxi* — 33. ri x: riṅ y —

Svāyaṃbhuvo Manuḥ pūrvaḥ,
bhaṭṭāra Swāyambhuwa sira pūrwa niṅ maṅadĕg Manu.
Manuḥ Svārociṣas tataḥ,
kapiṅ rwa bhaṭṭāra Swārociṣa. kapiṅ tiga bhaṭṭāra Uttama. kapiṅ pat bhaṭṭāra Tapasa. kapiṅ lima bhaṭṭāra Raiwata. kapiṅ nĕm bhaṭṭāra Cākṣuṣa.
ṣaḍ ete <Ma>na[sar]vo 'tītāḥ,
ri wihikana rahadyan saṅhulun an nĕmaṅ wiji kweh saṅ atīta-Manu.
bhaviṣyantaḥ prakīrtitāḥ,
wwalu kawĕkas kakwehan ira saṅ tapwan kadhikāra siddha kamanwan ira. hana sira Manu pañca-Sāwarṇi, hana sira Raucya ṅaran ira, hana sira Bhautya ṅaran ira. hana sira Waiwaswata ṅaran ira waneh.
Kunaṅ pajara niṅ pinakaṅhulun krama nikaṅ gaṇa riṅ Waiwaswata-Manu, pajarakĕna rumuhun ri rahadyan saṅhulun,
Manavaḥ pañca ye 'tītāḥ,
aryakĕna bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu, ika ta saṅ atīta-Manu, yeka lima pratyeka saṅ atīta-Manu.
samāsāt tān nibodhata,
saṅsipta sakarĕṅ de niṅ mawara-warah. mataṅnyan ta lwakĕna
48 bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu: huwus ṅhulun majarakĕn i sakrama nikaṅ gaṇa ri Swāyambhuwa-Manu ṅuni. mataṅnyan saṅsiptan swarga niṅ Swārociṣa-Manu pajarakĕna deniṅ hulun.
Āsan vai Tuṣitā devā Manoḥ Svārociṣasamāḥ,
paṅadĕg bhaṭṭāra Swārociṣa-Manu Pārāwata-widwāṅsa ṅaran ikanaṅ dewagaṇa, anak bhagawān Kratu ri saṅ Tuṣitā. kapwa wihikan maṅaji, c a t u r v i ṃ ś a t, padlikur kwehnya riṅ sagaṇa. Indra ikaṅ kāla bha<ṭṭā>ra Pipaścat. pinaka[naka]-Wasiṣṭha

---

1. Manuḥ F: Manu al. — 3. Manuḥ: Manu ω — Svārociṣas: Sorowisam, *var. orth.* ω — 4. Swārociṣa: Śwarowiṣa F, Śwarrowiṣā D, Śwerowiṣa KB, *om.* al. — °ra Uttama AzK: °rottama BD, °rarottama F — 5. Tapasa ω: Tāmasa v. d. Tuuk, D_3, F_2 — 7. ṣaḍ — 'tītāḥ(?): ṣaḍḍaitena sarvvātitaḥ ω — 12. Raucya: Rocya ω — 13. Bhautya: Bhotya ω — 17. Manavaḥ: Manava y, Mānama B, Māna Az — 20. samāsāt: samā śan al., *corr.* F — tān: ta ω — 22. sakrama x: saṅkrama y — 25. vai: ye ω — Tuṣitā: taḥ sitaḥ ω — devā: dewaḥ ω — Svārociṣa°: Soroc(w)iṣa ω — 26. Swārociṣa: Sorociṣa K, Sorowiṣa BD, Sorosiṣa al. — Pārāwata v. d. Tuuk (D_3), Parapata ω — widwāṅsa: widyāṅśa ω — 27. Kratu: Kṛtu ω — 29. ṭṭā *inserui* — naka *delevi* —

saṅ Ūrja ṅaran ira. pinaka-Marīci anak nira, saṅ Stambha ṅaran ira. pinaka-Bhṛgu anak nira wih, saṅ Prāṇa ṅaran ira. Aṅgirasuta saṅ pinakâṅgira. saṅ Dato pinaka-Pulastya rasika. saṅ Saneścara pinaka[r]-Atri. pinaka-Pulaha saṅ Ambariwān, apan anak bhagawān Pulaha. krama saṅ saptarṣi ri Swārociṣa-Manu ika.

Kunaṅ anak nira: si Cedya, saṅ Kimpuruṣa, saṅ Kinnara, saṅ Nibhṛti, saṅ Aruṇi, saṅ Wṛhat, saṅ Guha, saṅ Bhāwa, saṅ Śubhā, sasaṅa saṅ rājaputra nira, kapwa bañśakāra paramārthanya.

saptarṣayo Manudevāḥ pitaraś ca catuṣṭayam,
samaṅkana mudik iṅ jagat.

teṣāṃ caivānvayāḥ prajāḥ,
mataññya n maṅkana: wĕkas iṅ samaṅkana yeka humiběk iṅ bhuwana, kramanya: dewatā manak dewatā, saṅ pitara manak wadwan, bhaṭṭāra Manu manak kṣatriya mwaṅ waiśya-śūdra, saṅ ṛṣi manak brāhmaṇa.

Maṅkana krama nika sarga riṅ Swārociṣa-Manu. sañsiptan, upalakṣaṇakĕna ikaṅ sarga ri bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu. riṅ Uttama-Manu wih, ika piṅ tiga niṅ Manu, lima dewagaṇa: Sadhama, Waśawartina, Pratardhana, Śiwa, Satya. samaṅkana gaṇa rikaṅ kāla. an-samaṅkana anak bhagawān Aṅgira ika kabeh. Indra ikaṅ kāla bhaṭṭāra Swayaśa. saptarṣi ikaṅ kāla anak bhagawān Wasiṣṭha, pitu kweh nika. pratyeka niṅ aran ira: saṅ Aja, saṅ Gotra, saṅ Ūrdhwabāhu, saṅ Pawana, saṅ Anāga, saṅ Tamāsa, saṅ Suka. rājaputra ikaṅ kāla: saṅ Paraśu, saṅ Dibya, saṅ Byosadhi, saṅ Naya, saṅ Dewamānuja, saṅ Nasama, saṅ Mahotsaha, saṅ Gaja, saṅ Winita, saṅ Ketu, saṅ Sumitra, saṅ Subala. mahāśakti sarika kabeh. kapwa makanak kṣatriya.

Uttamenāpi saṃkhyātaḥ sargaḥ Svārociṣasya tu,
kunaṅ ikanaṅ sarga riṅ Uttama-Manu ya kadi sarga bhaṭṭāra

---

1. Stambha(?): Sthamba al., Swāmbha A — 3. Dato ω: Dattoli H_2 — 4. r *om.* B, *hab.* al. — anak B: enak al. — 5. Swārociṣa: Swarowiṣa BD: Swarociṭa al. — 7. Guha al.: Guṭa B — 10. mudik al.: muni DK — 11. caiva° etc.: cyavanvayo p° ω — 12. wĕkas iṅ ABFK: wĕka niṅ, *fort. recte* z, *def.* D — iṅ (2ª) BD: i al. — 13. dewatā (2ª) BD, wewatā AFKz — 14. waiśya K: weśya al. — 16. Swārociṣa: Swarowiṣa ω — 17. ri (bh°) x: riṅ y — 18. wih al.: pih DKH — ika x: ikaṅ y — 19. Sadhama: Ṣaḍḍama ω — Waśaw° FKE: Warśaw° al. — 22. Aja F: Ajñā al. — 24. Byosadhi: Byoṣaḍḍi w° — 28. sargaḥ: sargga B, swargga al. — Svārociṣasya al., *corr.* B — tu: taṃ ω —

Swārociṣa sarga nira. sarga niṅ Tapasâjarakĕna. pat kweh nikaṅ dewagaṇa ri samaṅkana: Satya, Surapa, Sumija, Araya, samaṅkana dewagaṇa, anak saṅ Nawyan ika kabeh, putu bhagawān Pulastya.
49 salikur kweh rasika kabeh riṅ sagaṇa. saṅ hyaṅ Sikhi pinaka-
5 Indra ri samaṅkana, saṅ Kaśyapa pinakâṅgira, apan anak nira. saṅ Atreya pinakâtri, saṅ Jyotidharma pinaka-Bhṛgu, saṅ Kapiwān pinaka-Pulaha, saṅ Śakri pinaka-Wasiṣṭha, saṅ Cetri pinaka-Pulastya, kapwa paḍa wĕka n iriṅ sira. rājaputra rikaṅ kāla: saṅ Rājanughaṇṭa, saṅ Samabhaya, saṅ Nara, saṅ Pritibhṛtya, saṅ
10 Khyātibhaya, saṅ Awikṣit, saṅ Prastala, saṅ Dṛdasyuḥ, saṅ Duni, saṅ Kṛtamānyu. anak Tapasa-Manu sarika.

Tumut saṅ Cārişṇu-Manu ajarakĕna sarga nira. pat ikaṅ dewagaṇa: Sumita, Bhūtarājasa, Gandarpa, Sumedhasa. Wasiṣṭhaputra ika kabeh, padbĕlas kweh nika sagaṇa. pinakendra rikaṅ
15 kāla saṅ hyan Wibhu. pinaka-Pulastya saṅ Dewabāhu, pinaka-Marīci saṅ Yuyūdha, pinakâṅgira saṅ <H>iraṇyaroma, pinaka-Bhṛgu saṅ Dewaśrī, pinaka-Wasiṣṭha saṅ Ūrdhwabāhu, pinaka-Pulaha saṅ Parjanya, pinakâtri saṅ Satyacetra. kapwa ginantyan iṅ santāna nira sira kabeh. lwir saṅ saptarṣi riṅ Cārişṇu-Manu.
20 rājaputra rikaṅ kāla: saṅ Mahāpurāṇa, saṅ Balawandu, saṅ Nirāmitra, saṅ Ketuśṛṅga; dṛḍhabrata sira kabeh.

Ika ta bhaṭṭāra saṅ pataṅ siki kadyaṅgan bhaṭṭāra Swārociṣa, Uttama, Tapasa, Rewata-Cārişṇu sinaṅguh Rewata-P r i y a-b r a t ā n v a y ā [r]ika kabeh, wĕka-wĕka bhagawān Priyabrata.
25 Krama nikanaṅ gaṇa riṅ Cākṣuṣa-Manu ajarakĕna ni ṅhulun. ikanaṅ Sandhyādi dewa. ṅaran saṅ ibu pinakaharan iṅ gaṇanya, anak saṅ Hiraṇya ika, putu bhagawān Atri. Indra rikaṅ kāla saṅ hyaṅ Manojawa. saṅ Unātha pinaka-Bhṛgu, saṅ Hariṣmān pinakâṅgira, saṅ Sudharma pinaka-Marīci, saṅ Wirāja pinaka-Wasiṣṭha,
30 saṅ Atināma pinaka-Pulastya, saṅ Sahişṇu pinaka-Pulaha, saṅ Madhu pinakâtri, ika ta kabeh paḍa wĕka nira saṅ gumantyani ri sira. rājaputra ri samaṅkana: san Uru, ... saṅ Satamanyu,

1. Tapasa ω: Tāmasa? — 8. ni riṅ sira ω: nira v.d. Tuuk, *corr.?*, *confer* p. 115, 31. 10. Khyāti°: Kyati ω — 11. Tapasa ω: Tamasa, v. d. Tuuk (D_3,F_2) — 16. H *addidi* — 18. Satyacetra y: Satyadetra ABE, *def.* H — kapwa BDK: kapra AEF, *def.* H — 21. °śṛṅga: °sṛṅga ω — 22. Swārociṣa: Swarowiṣa ω — 23. Tapasa ω: Tamasa, v. d. Tuuk (F_2) — Cārişṇu: Cirişṇu ω — 24. r *expunxi* — 30. Atināma: Atinama F: Atinā al. — 31. Madhu: Māḍu ω — 32. *lac. ind.* —

saṅ Tapaswī, saṅ Satyawān, ... saṅ Agniṣṭu, saṅ Atibrata, saṅ Sudyamna, saṅ Abhimanyu. sapuluh rasika, anak saṅ Nadwalā rasika kabeh. maṅkana lwir niṅ santāna-waṅśakrama ry adĕg bhaṭṭāra Cākṣuṣa-Manu.

Kunaṅ kawwitan bhaṭṭāra Cākṣuṣa pawaraha ni ṅhulun ri rahadyan saṅhulun.

Bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu makanak bhaṭṭāra Uttānapāda. bhaṭṭāra Uttānapāda ṅaran ira sira winehakĕn anaka bhagawān Atri. apa kunaṅ nimittanya? tan wruh pinakaṅhulun irika. bhaṭṭāra Uttānapāda sira ta makarabi saṅ Sūnṛtā, anak saṅ hyaṅ Dharma ri saṅ Lakṣmī sarika. saṅ Sūnṛtā sira ta makanak bhagawān Dhruwa, saṅ Kīrtimān, saṅ Āyuṣmān, san Basu, saṅ Swarāja [m]anakbi, anak wuṅsu saṅ Manaswatī ṅaran ira. iki ta bhagawān Dhruwa anak bhaṭṭāra Uttānapāda atuha ri saṅ Sūnṛtā, sira tâgawe tapa, sewu tahun lawas nira nirāhāra. inanugrahan ta sira mahāpada, tan kĕneṅ rahina wĕṅi. lawan tahmasaman†, wīrya nira siddhi rakwa paḍa lawan bhaṭṭāra Brahmā. maṅkanânugraha bhaṭṭāra Caturmukha ri sira. kadbhuta ta saṅ brahmarṣi sira kabeh, tumon iṅ wīrya nira. ya ta mataṅnya n pagawe śloka bhagawān Ācārya-Uśana:

aho 'sya meva† vīryavān aho ś<r>utam aho hutam
kṛtvā yad upari tuṣṭaṃ Dhruvaṃ saptarṣayaḥ sthitāḥ
Dhruve divaṃ samāsādya īśvaraḥ sa divaspatiḥ
Satyalokāgataḥ śrīmān dīvyamānaḥ sa tejasā.

maṅkana liṅ nikaṅ śloka umastuti ri bhagawān Dhruwa. tĕka riṅ Satyaloka kaliṅanya. bhagawān Dhruwa makarabi saṅ Bhūmi, an pakanak saṅ Ślaṣṭu. sira tumonton i māyā nira, ojar ta sirekaṅ māyā, liṅ nira: b h a v a n ā r ī, rabya ṅ ko kita kamuṅ māyā; kumwa ta liṅ nira. siddhawākya jāti niṅ kadi sira, atĕmahan māyânakbi, atyanta manoharanya mwaṅ ayunya, saṅkĕpnya riṅ

1. *lac. ind.* — 2. Nadwalā: Nadwala ω — 3. niṅ sant°: ni sant° B, niṅ saṅ sant° al., *def.* H — 7. etc. bhaṭṭāra U°: bhaṭāro° ω (4×) — 8. winehakĕn B: tinehakĕn al. — 10. Sūnṛtā: Sunṛtta ω (3×) — 13. m *delevi* — iki y: ika x — 15. tahun D: tawun al. — 16. °pada: °pāda ω — tahmāsamān BF, tahmasamam D,?K, kahmāsaman al., Brahmasamam? — 20. Ācārya°: acana° xKD$_3$: asana° DF — 21. meva ω *corr.* — r *inserui* — 22. kṛtvā: kṛta ω — tuṣṭaṃ: tuṣṭi ω — °ṛṣayaḥ: °ṛṣisya ω — 23. Dhruve: Dhruwaṃ ω — divam: divyam ω — divaspatiḥ(?): daśatpatiḥ ω — 24. °āgataḥ: °aṅgataḥ ω — 28. kita al.: ta F, (rabya ko) ki K, rabyaṅku? —

bhūṣaṇa. yatika pinakarabi nira. manak ta sira limaṅ wiji, saṅ Prācīnagarbha ṅaran ira, tumut ta saṅ Wyajaya, saṅ Wipra, saṅ Wila, saṅ Wṛka.

Saṅ Prācīnagarbha makarabi saṅ Jayā, an pakanak saṅ Uddharati, wiśeṣa niṅ dhanurdhara rasika. saṅ Uddharati makarabi saṅ Bhadrā, an pakanak saṅ Diwañjaya. saṅ Diwañjaya makarabi saṅ Warāṅgī, makanak saṅ Ripuñjaya. saṅ Ripuñjaya, an pakarabi saṅ Wṛhatī, an pakanak saṅ Cakṣuṣa. saṅ Cakṣuṣa an pakarabi saṅ Puṣkariṇī, an pakanak bhaṭṭāra Baruṇa, an pakanak saṅ Cākṣuṣa. C a k ṣ u ṣ a s y â p a t y a m rakwa kaliṅan ika. mataṅnyan Cākṣuṣa ṅaran ira. bhaṭṭāra Cākṣuṣa makarabi saṅ Nadwalā. sira ta manak sapuluh, saṅ Ūru anak atuha. saṅ Ūru makarabi saṅ Mahāprabhā, Agneyā sarika, an pakanak saṅ hyaṅ Agni. manak ta sira limaṅ wiji, saṅ Agra ṅaran ira, saṅ Sumasa, saṅ Swati, saṅ Kratu, saṅ Añjāna, saṅ Losija. saṅ Agra makarabi saṅ Sunīlā, an pakanak saṅ hyaṅ Mṛtyu, an pakanak saṅ Wena.

prakopaḥ sumahān abhūt
prajārtham ṛṣayas tasya mamanthurda kṣiṇaṃ karam.

Iti ta mahārāja Wena tanpa hiṅan kadurācāranya n siniwi.
51 mataṅnyan krodha saṅ brahmarṣi sira kabeh. hetunyan pinupuh lĕṅĕn ire tĕṅĕn de saṅ brahmarṣi. p ṛ t h u, habĕh taṅan ira. mijil ta wwaṅ makawaca mikul larasnya, lumimbekĕn warayaṅnya, sĕnaha mamasaṅ tutup. saṅ Pṛthu panĕlah saṅ brahmarṣi iriya. harṣa ta mahārāja Pṛthu tumon wīrya-śakti nira. winarah ta sira ri kasyasih nikaṅ rat de saṅ bapa. ya ta mataṅnya n pinitĕkĕtan mahārāja Pṛthu, kinon asiha riṅ bhuwana mwaṅ rumakṣeṅ prajāmaṇḍala de saṅ maharṣi. tan wihaṅ mahārāja Pṛthu. inampura nira tikaṅ bhuwana. sira ta ratu tambayan iṅ inabhiṣeka deniṅ sāmanta-paṇḍita rikiṅ Bhāratawarṣa. sira tambayan iṅ kṣatriya magawe preta-mahāyajña. ri samaṅkana tĕwĕk niṅ dadi nikaṅ sūta lawan <m>āgadha. sira nimitta bhaṭṭārī Pṛthiwī gorūpa.

2. Wyajaya al.: Wyawaya F — 6. makarabi *fin. cod. B* — 7. saṅ War° *incipit cod. C* — 12. Ūru C: Uru al. (2×) — 14. (k) ta FK: (k)a DC, *def.* al. — 15. Kratu: Kṛtu ω — Sunīlā ω: Sunīthā v. d. Tuuk (D_2) — 16. Mṛtyu D_3: Pṛthu al., MṛhuD — 18. prajārtham: prajārṣaṃ al., mrajarṣiṣam F, prajāwaṃ D — mamanthur: mamantuḥ ω — °ṇaṃ: °naṅ ω — 19. iti ω: iki? — n sin° F: sin al. — 25. pinitĕkĕtan x: *corr.* y — 27. inampura nira x, inapura nira K; inapūrā tikaṅ D, inapurani tikanaṅ F — 30. preta°: petra° ω — 31. sūta: suka ω — māgadha: āgata ω — go° :goḥ ω —

ya ta matańnya n pinĕh bhaṭṭārī Pṛthiwī de mahārāja Pṛthu. irika ta ya n mĕtu ikań pari pinakapĕhan ira. milu tań dewarṣi pitara gandharwāpṣaragaṇa sarpa puṇyajana parwata wṛkṣādilatâmĕh ta ri bhaṭṭārī Pṛthiwī. apan paḍa arĕp ri pĕhan ira sira kabeh. kapwa ta sira makawawan suḍań nira sowań-sowań.

Mańkana kacaritan ikań pĕhan lĕmah, ri wihikana rahadyan sańhulun.

Kunań yan ahyun rahadyan sańhulun wruha ri pūrwajanma nira mahārāja Pṛthu mwań nimitta nikań pĕhan sań hyań Lĕmah lawan pinakasuḍań niń sań amĕh kabeh, tan sańśaya rahadyan sańhulun irika. ndan rahasya mara kojaran ika, tatan dadi winarakĕn iń tan śuci mwań riń pāpakarma, riń tan śiṣya tuwi, riń tanpa brata, apan atyanta rakwa pawitra ni kojaran i kacaritan mahārāja Pṛthu. wĕnań ika mamṛddyakĕna ṅ swarga lawan yaśa kadīrghāyuṣan mwań sukha ri ihatra-paratra karĕńwan i kacaritan ira mwań koccāraṇan ira. mańkana pamĕkas-mĕkas nira rama rahadyan sańhulun bhagawān Byāsa.

Yatika rĕńwakĕna caritan i ṅhulun de rahadyan sańhulun. Sań A<gra> wĕka-wĕka ri bhagawān Atri. sira târabi sań Sunīlā, anak sań hyań Mṛtyu. sira ta makanak sań Wena. ndatanpa hiňan kadurśīlanya mwań nāstika nira dumadyakĕn ikań kleśa sań kaki sańkeń ibu. nimitta nika mūrkha ta sira riń kṣatriyadharma. tan paṅumbara karakṣan iń bhuwana. tar upekṣā ri kasyasih nikań rat. kewala mulahakĕn sakahyun iń manah nira. linańkahan ira tań dharmaśāstra. tatan hana swādhyāya mwań kāra swadhā mantra rikań kāla. kĕna pojaran marika sawań kadi sira prabhu. solah nira pinakapanĕṇḍas niń bhuwana. solah karĕp niń sań prabhu hinulahakĕn ira. sakahyun ira pinakolah nikań rat. nāstika
52 pweka sań nātha. tan hana ṅ yaṣṭawya ginawayakĕn ira. milu tekań rat mańkana. karahań ta kawetan, śuṣka ikanań kahyańan, apayapan tan hana ṅ somahutāśana ginawayakĕn iń dewatā rikań kāla deni kanāstikan ira. liń nika sań prabhu: hĕlĕm ri pĕjahku rakwa ṅ bhuwana n pagawe pūjā riń dewa, kunań ri kālańku

---

1. pinĕh y: pininĕh x — 8. ri x: riń y — 13. ni F: niń al. — 15. °dīrgh°: °dīrghy° ω — ri ihatra D_2F_2: ri hatra x, riń hatra y — 19. gra *addidi* —ri x: *om.* D, riń FK— 23. ri kas° F: riń al.— 25. tań FK:. ta al. — 29. ṅ y: *om.* x — 30. kawetan ω: kawitan? — 31. tan x: *om.* y — 32. deni F: deniń *al.* —

mańadĕg ratu, aku ta pūjān ikeń brāhmaṇa, yan hanâhyun magawaya yajña. mańkana liń nika sań prabhu. mataṅnyan papuluń rahi sań brahmarṣi sira kabeh. prasama masö ri sanmukha kahanan mahārāja Wena. liń nira:

vayaṃ dīkṣāṃ pravakṣyāmaḥ saṃvatsaraśataṃ nṛpa,

sājñā haji! dīkṣā rakwa ńaran iń brata mwań tapa. brata tapa ńaranya: mahila-lapa. yatika ginawayakĕn sańhulun mańke. satus tahun lawas nika haji mańadĕg ratu, samańkana lawas sańhulun mahila-lapa. apayapan tan hana ń kratuwidhāna ginawayakĕn ikeń rat mańke. pahuwusan ta kita gumawayakĕn ikuń adharma. brāhmaṇakula mara kita, wĕka-wĕka bhagawān Atri, mapuhara ń rat marṣuka bhuwana mara sań tuha-tuhanta laki. Mańkana liń sań maharṣi sira kabeh makapramukha bhagawān Aṅgira. ndan ika sań prabhu mahārāja Wena lampud ika kadurācāran iń sira. miṅkiń-miṅkiń ika bhāwa nira. atĕhĕr aṅguyu-guyu ri sań brahmarṣi sira kabeh. liń nira:

sraṣṭā dharmasya kaś cānyaḥ,

apa ta mpu tan wruh ika dharmeṣṭha ni ńhulun? syapa ya wĕnań lumĕwihana dharma ni ńhulun irikeń bhuwana?

śrotavyaṃ kasya vā mayā,

tapwan hana wih rineńwan i ńhulun gumawayakĕn ikań dharma, anuń lĕwiha sańke ńhulun, ri wīryańku ta paḍa-paḍa ni ńhulun.

mandātmāno mā nūnaṃ vai balaṃ jānīta tattvataḥ,

tan wruh śakti niń Wena kamu, mwań göń ni prabhāwańku juga mpu kojar ika. eńĕt karika rahadyan sańhulun. ikuń śālā kamūlan patani parhyańan mwań gulań-gulań puṇya niń śreṣṭhi, puṇya ni ńhulun teka, apan yan tunwana ya, hilań niyata nika.

icchan daheyaṃ pṛthivīm,

aywa teka, ikiń pṛthiwīmaṇḍala puṇya ni ńhulun ika kabeh, apan hana icchā ni ńhulun gumĕsĕńa, bhaya syuha niyata nika. ya ta kĕlĕmakĕna riń arṇawa, apa herĕn ika tan kĕlĕma? yadyastun ahyuna mijila, uṇḍan-uṇḍan i ńhulun ika. apa ewĕha nika? g r a s e y a m, yat hĕlwa ya tuwi, tan ewĕha deńku.

1. pūjān v. d. Tuuk (F_2): (tā)mūjā (n°) ω — 5. dīkṣāṃ: dikṣa ω — °kṣyāmaḥ: °kṣyami ω — °śataṃ: °satā ω— nṛpa: nṛpih ω — 9. kratu°: kṛtu° ω — 15. aṅguyu x: i guyu y— 17. sraṣṭā: sṛṣṭā ω— 20. kasya: tasya al., gasya F— vā mayā: dharmayaṃ ω — 22. ri DF: riń al. — 23. °ātmāno: °ātmako ω — vai: be ω — 25. śālā ω: kuśala? — 26. śreṣṭi F: śroṣṭi al. — 28. pṛthivīm x: *corr.* y — 32. i ńhulun zFK: i ńhun al. — 33. yat ω: yak? —

nātra kārya<ṃ> vicāraṇaṃ,
nora mewĕh, nora durlabha ṅaranya de saṅ mahāśakti.

An-mańkana liṅ mahārāja Wena, krodha ta saṅ maharṣi kabeh,
53 tan wĕnaṅ kumĕlakĕn iṅ kahańkāran saṅ prabhu. mańadĕg ta
5 sira kabeh, rumĕbut mahārāja Wena, n i g ɼ h y a [ṃ], sinikĕp
nira ta ya.

tato 'sya vāmapakṣaṃ te mamanthu<r> jātamanyavaḥ,
ya ta pinupuh lĕṅĕn ire kiwa de saṅ maharṣi ri wĕkasan.

tasmāt <pra>mathyamānāt pūrva<ṃ> jajñe <tv>
10 abhiśrutaḥ,
mĕtu taṅ wwaṅ sańke lĕṅĕn ira.

hrasvo 'timātraṃ puruṣaḥ,
agöṅ arddhâtĕṇḍĕk awaknya, hirĕṅ warṇanya. bhaya mahārāja
Wena pinaribhawa de saṅ maharṣi, pinakabhayanya, v y ā k u-
15 l e n d r i y a ḥ, meńas ika wulatnya, Niṣāda. mojar ta mahārāja
Wena: bhayaṃ yayah. mahuwusana rahadyan saṅhulun amupuh
lĕṅĕn i ṅhulun; giri-giri tumon iṅ kātara niṅ rūpa rahadyan saṅhulun
kabeh jugaṅ pinakaṅhulun. kumwa ta rakwa kaliṅan i wuwusnya,
paneṅgah niṣāda, tinĕhĕr ta ṅaranya si Niṣāda de saṅ ɼṣi. iki taṅ
20 Niṣāda tanpa hiṅan ika göṅ ni śaktinya. ndan V e n a k a l m a-
ṣ a s a ṃ b h a v a rakwa ya, sari ni gĕlĕh-gĕlĕh niṅ ati mahārāja
Wena. manak tekaṅ Niṣāda. yatika Śawara ṅaranya. yeka tamolah
ri pārśwa niṅ Windhya, kadyaṅga nikaṅ deśa riṅ Tumura. atĕhĕr
pinakaṅaran iṅ gaṇanya wĕkasan. adharma ginawayakĕn ika
25 kabeh.

Tato maharṣayaś caiva pāṇiṃ Venasya dakṣiṇam,
wĕkasan pinupuh ta lĕṅĕn mahārāja Wena ri tĕṅĕn de saṅ maharṣi.
mijil ta mahārāja Pɼthu, ikaṅ sampun cinaritakĕn tambe niṅ
rahadyan saṅhulun. ri denyan mijil sańke lĕṅĕn mahārāja Wena
30 mahārāja Pɼthu, mataṅnyan Pɼthu ṅaran ira.

dīvyamānaḥ svava<pu>ṣā sākṣād Agni<r i>vojjvalan,

---

1. nātra v.d.Tuuk: nata ω — <ṃ> *addidi* — 5. [ṃ]: *habent* ω — 7. tato: tatwa ω — vāma°: bāma° ω — <r> *addidi* — °manyavaḥ: °mānavaḥ ω — 9. <pra> *add.*— mathy°: maḍ(ḍ)y° ω — ṃ *addidi*— tv abhi°: ntina ω — 12. hrasvo 'ti°: hrasyati ω — 15. °endriyaḥ: °andriyaḥ ω— mojar x: sojar y — 18. jugaṅ ω:?— i F: iṅ al. — 20. (göṅ) ni x: niṅ y — 21. °kalmaṣa°: °kalpama° ω — ni x: niṅ y — 26. tato: tatwā ω — maharṣayas: mahārṣyayañ al., *corr.* D — pāṇiṃ: pāṇaṃ ω — 31. svavapuṣā: svabhāsya ω — <r i> *inserui*, °lan: °la(m) ω —

deniṅ teja nira, mataṅnyan sākṣāt saṅ hyaṅ Śiwāgni maměṅ-aměṅ riṅ pṛthiwīmaṇḍala ika rūpa nira. tuhun dhanurdhara matam bheda nira, paṅarab-arab niṅ warayaṅ nira lawan kawaca nira, dumeh ṅwaṅ meṅěta wěkasan an saṅ hyaṅ Śiwāgni sira. sira ta mahārāja Pṛthu, apa doha nika lawan dharma saṅ bapa? sukha taṅ sarwabhūta de nira, wṛddhi sahananya saṅ hyaṅ Dharma těkap nira. yatika luměpasakěn iṅ pati saṅ bapa, phala niṅ manak mahāwiśeṣa.

Ta<ṃ> nadyaḥ sāgarāś caiva ratnasya dhāna<ṃ>
sarvasya,
abhiṣekan mahārāja Pṛthu de saṅ maharṣi sira kabeh, nadī bhaṭṭārī Gaṅgā, sāgara saṅ hyaṅ Tasik. sira ta ḍataṅ amawâmṛta riṅ kuṇḍī manik, dyus mahārāja Pṛthu n inabhiṣeka.

Pitāmahaś ca bhagavān Aṅgirobhiḥ suraiḥ saha,
54 tatan sira juga harṣa ri mahārāja Pṛthu bhaṭṭāra Brahmā, milu maṅlawad ri saṅ Wenatanaya, dinulur deniṅ surasaṅgha mwaṅ siddharṣi sira kabeh, karuhun saṅ watěk Aṅgirasantāna nira kabeh, ṅuniweh taṅ sarwabhūtasthāwarajaṅgama. paḍa maṅgihakěn senak ni aṅěn-aṅěnya de mahārāja Pṛthu. irika ta mahārāja Pṛthu n inabhiṣeka niṅ dewa sinahakāryan de saṅ brahmarṣi Aṅgirasantāna, makapuṅgawa bhaṭṭāra Caturmukha.

Cākṣuṣasaṃtāneneva ādirājaḥ pratāpavān,
mahārāja Pṛthu pinakādirāja. ādirāja ṅaranya: wiśeṣa niṅ prabhu ri aděg niṅ Cākṣuṣa Manu. mataṅnya n maṅkana:

pitrāparañjitāś caiva,
tan sukha ikaṅ rat ri paṅaděg ni saṅ bapa ṅuni;

tena lokas tu rañjitaḥ,
ratu pwa sira, sukha taṅ rat. karakṣa bhuwana de nira.

rājeti sa tato rāgāt,
ri denyan satatâhyun ri karañjana niṅ loka, ya ta mataṅnya n rāja panělah nikaṅ rat ri sira. tambayan iṅ ratu hinaranan ma-

---

9. ṃ *addidi* — dhānaṃ: ḍana al., dana DF — 11. abhiṣekan *ω*: inabhiṣekan v. d. Tuuk (D_3) — 16. °saṅgha: °saṅghya *ω* — 22. Cākṣuṣa°: Cakṣusyat° *ω* — °saṃtānen° AC: °saṃta nain° al. — ādirājaḥ: adirāja(ḥ) *ω* — pratāpavān: pratavān al., prattapan D — 23. ādirāja y: *om.* x — 25. pitrāpar°: mitraṇaṃ r° — caiva: ceva *ω* — 26. ni y: niṅ x — 29. rājeti: rājoti *ω* — tato: tatwa *ω* —

hārāja rakwa sira. apa n panonana ri asih ri sarwadewa mwaṅ mahārāja Pṛthu?

jalaṃ <tu> tastam[ya]bhe cāsya samudra<m> abhi-
yāsyataḥ,

yan pwâměṅ-aměṅ rakweka mahārāja Pṛthu riṅ tasik, akas rakwa wai nikaṅ tasik, mogha kawěnaṅ inambah de nira.

parvatāś ca viśīryante dhvajasaṅghāta nābhavat,

maṅkana yan paměṅ-aměṅ riṅ deśāntara, kahělatan ikaṅ parana deniṅ gunuṅ, arata rakwa sakambah de nira. moghâlumpu aweh awan rakwa ṅ mahīdhara. arghyan ya riṅ ruhur tan prasaṅghya. prasaṅghya ṅaranya bhaṅga.

akṛṣṭapacyā pṛthivī,

atěb alaṇḍuṅ atěwas sawe ta rakwa wwah nikaṅ pari, tumuwuh tanpa kamūlan tinaněm.

dhenur iva ca kā<ma>dhuk,

dhenu ṅaran iṅ lěmbu manak, k ā m a d u h, yatika maluy ikaṅ kāla piněh rakwa pwa ya.

sarvakāmaduho gāvaḥ,

mijil ta rakwa sakahyun iṅ wwaṅ denya.

prajāḥ saṃpūrṇamānasāḥ,

sukha taṅ rat, nora kalah-alahnya, apan tan pinalakwan lěwih aji, tan pinalakwan wuntu galěṅ, raṇḍa tan kiněnan tawur irikaṅ kāla.

Etasminn eva kāle tu janavān masa† vai nṛpaḥ,

alawas pwa sira ratu, aweh ta sira yajña. petāmahāyajña rakwa ṅaran ikaṅ yajñâpūjākěn ikaṅ sahana haneriya. krama nikaṅ yajña: duwěg atika saṅ ratu kinon aṅucurakěna miñak riṅ sruwa de nika saṅ ṛtwik, mantran de saṅ adhwaryu, matěṅah kucur ikaṅ miñak.

aptor yasya mahāsutaḥ(?),

wahu kumwa ika saṅ yaju<r>wit, hana ta warṇawikāra, mětu

3. tu — casya: svastaṃ yavaiścasya — m *add.* — abhi-taḥ: yapiyasyataṃ ω — 6. wai x: we y — 7. viśīry°: viśīrṣy° ω — saṅghāta nābhavat: saṅghya-tanaṃbhavet ω — 13. atěwas al.: *corr.* FK,?H — 15. iva: eva ω — ca: sya ω — kāmadhuk: takadum ω — 16. lěmbu v.d. Tuuk: lambu ω — kāmaduh: kamaḍuṃ — maluy: waluy DF,?K — 18. °duho gāvaḥ: °ḍuhaḥ bhawaḥ al., *corr.* D — 20. prajāḥ: prajā ω — 24. j° m° ω: yajñavān āsa? — vai: ve ω — 25. petāmahā° (sic) ω — 28. mantran ω: minantran? — 30. *corr.*? — 31. <r> *ins.* v. d. Tuuk (D_3, H_2) —

saṅke dilah saṅ hyaṅ Agni, wikāra ṅaranya tan hana tiněmunyâ-
55 wakan iṅ brāhmaṇādi, caturwarṇa. denyan sūtâwakan ikaṅ mantra
ri wětunya,

tasmād vā sūtam uvāca,

ya ta mataṅnya n Sūta ṅaranya. apa mataṅnya n wikāra wijil nikaṅ mantra? hana rakwa widhi salah prayoga de supakṣa. ya ta mataṅnya n salah prayoga nikaṅ mantra de saṅ sthāpaka. saṅka riṅ salahāśa nika saṅ brahmarṣi ri wikāra nikaṅ warṇa, akon ta sirâṅhewa ri saṅ sāmaga apakěna prāyaścitta, yatanyan tan hana warṇawikāromijil muwah.

garbhaviśvakar† māgadham,

wahu kumwa ika saṅ sāmaga, mětu taṅ wikāra muwah. apa kunaṅ nimitta nika wikāranya? wikāra mijil irikaṅ prāyaścitta. yeka Māgadha ṅaranya de saṅ paṇḍita, apan Māgadha wěkas nikaṅ samecchārcana ri wětunya.

Umarěp ikaṅ warṇawikārâlih wiji ri mahārāja Pṛthu, sannyāsa umastawa yaśa nira, ika prāyanya. aṅěn-aṅěnya maṅkana; ya ta katon de saṅ maharṣi sira kabeh. atěhěr ta ya winuwusan ira:

niyuktau saṃstutau nūnaṃ yuvām varyas te vaḥ śubhaḥ,

kamuṅ kalih anakku mastutya guṇa mahārāja Pṛthu gawayanyu. ikaṅ karma pakonku ri kita a n u r ū p a ṃ, yogya ikâpan satya mahārāja. apan rare kita tapwan wruh ri yaśa nira guṇa nira kawijñāna nira. — kunaṅ yan hana pitěṅěn rahadyan saṅhulun ri pinakaṅhulun kalih, nihan saṅhulun tan wihaṅa, iny arěp kěta saṅhulun umastutya haji. kunaṅ apan tan wruh ike saṅhulun, mataṅnyan dadi uměnaṅ wěkasan. maṅkana liṅ nikaṅ Sūta Māgadha. sumahur saṅ brahmarṣi: haywa kamu mastutyakěn ulah tan kawruhnyu. kunaṅ solah aji ri hananyu yeka stutyakěnanyu ri sira. kumwa wuwus saṅ brahmarṣi. mataṅnyan mastutya saṅ prabhu pakěna nikaṅ sūta māgadha, yadyapi katěka maṅke. harṣa ta mahārāja Pṛthu inastuti niṅ Sūta Māgadha. wineh nira ta deśa kalagyananya, ri A<nūpa> paweh nira irikaṅ Sūta, riṅ Magadhadeśa paweh nira rikaṅ Māgadha.

---

4. sūtam: sutam ω — 9. sāmaga: sāgama — 11. g—r ω:varṇavikāra(ṃ)? — 12. sāmaga: sāgama ω — 15. samecch°: samecc° ω — 19. niy° — nūnam(?): niyukto wastu tinambe ω — var° *etc.* ω:? — 24. inyārěp ω: iki arěp — 32. <nūpa> *ins.*: *om.* ω —

Bhavatu <nū> nam evaṃ, ta n hĕnĕṅakĕna tika sakarĕṅ. sańsipta kagawayan ikań yajña. aminta ta sań brahmarṣi taḍahan ira, mapakĕna dāna śrī mahārāja ri sira. milu tekań rat aminta taḍahanya ri sira. matańnyan pataḍah ńaranya. amalaku pańanĕn ya ḍatań manona wway. kepwan ta śrī mahārāja, tan wruh ri paweha nira, apan sampun tutas alilań sesi nikań kaḍatwan, pinuṇyakĕn ira. lawan warayań nira mwań taṅgulak kawaca nira tan ilu pinuṇyakĕn ira ri kāla niṅ yajña. ya ta sinambut nira, mańadĕg ta sira. bhaṭṭārī Pṛthiwī panahĕn ira kahyun ira. trāsa ta bhaṭṭārī Basundharī. atĕmahan ta sira lĕmbu. alayu ta
56 sira, tan wruh ri parana nira. giri-girin tumon i kātara niṅ rūpa mahārāja Pṛthu.

tāṃ Pṛthu<r> dhanur ādāya dravantīm anududruve, satiṅhal mahārāja Pṛthu malayu bhaṭṭārī Basundharī anuddruve, tinut nira ta sira. atĕhĕr amĕṇṭań gāṇḍewa nira. akĕrak ańamah-amah sań hyań Bhūmi. kepwan ta bhaṭṭārī Mahīsiki, cakra-paricakra kumuliliṅ ri paryanta nikań Lokāloka, Janaloka, Tapoloka, Satyaloka, Brahmaloka. tinut ta sira de mahārāja Pṛthu. miṅsor atah sira muwah, mara riṅ Mānuṣaloka. tinut ta juga sira de mahārāja Pṛthu. kepwan ta bhaṭṭārī Pṛthiwī. tan wruh ikań wĕgilĕn ira, ikań sayogya śaraṇa nira, apan enak wruh nira ri tan hana niṅ dewa wĕnańa śaraṇa nira, mapagakĕna śaktiwīrya nira mahārāja Pṛthu. ya ta matańnya n mańadĕg mańlampu humarĕpakĕn ri kahanan mahārāja Pṛthu. tumiṅhal ta sireń ākāśa. mĕtu tań sastryan ira huwus. tat merań anańis; sumĕsĕl iṅ swakarmanyâwak nira. yekâsuma sań dewa riṅ ākāśa ṛṣigaṇa dewagaṇa. mamūjā ri bhaṭṭārī Pṛthiwī hulu-hulu tańa-tańan maśarīra riṅ nabhastala anamburatakĕn gandha wīja kusuma, sumādhukāra ri bhaṭṭārī Bhūmi, liṅ nira: hahah, sań hyań Basundharī, aywa ta kita sańśaya! ahuripa kita. panambah ri mahārāja Pṛthu. tan dadya rasika tan masihe kita. wwań dharmeṣṭha kawwańan rasika. an-mańkana liṅ nikań śabda riṅ ākāśa. yeka sumuyug laku bhaṭṭārī Pṛthiwī. ḍatań maměkulakĕn iṅ suku sań

---

1. nū *addidi* — ta n(?): tan al.: *om.* D — tika y: ika x — 4. taḍahanya x: taḍahĕnya y — 6. tut(t)as y: tuṣṭa x — 7. pinun° y: punun° x — 13. <r> *add.* — ādāya: āḍanaḥ ω — °druve: °druvaṃ ω — 15. °druve: °druveḥ ACDF, °druvaiḥ al. — 31. dharmeṣṭha D: dharmaiṣṭha al., dharmasta F —

Wenātmaja. liṅ nira: hahah bhaya mpu, apa doṣa ni ṅhulun agöṅ ri kita, matañnyan sikara dahat ri patyañku kari mpu.

strīvadhe paripaśyati,

apa kita tan meṅĕt pāpa niṅ strīwadha? aṅhiṅ rakwa sinaṅguh wĕkas iṅ mahāpātaka, liṅ niṅ āgama.

kathaṃ dhārayitā cāsi prajā rāja<n> vinā mayā,

lawan wih prabhu yan pějaha ṅhulun de haji, syapa wĕnaña dhumāraṇa ikiṅ jagat de haji? m a y i l o k ā ḥ s a r v ā ḥ, apan ikaṅ rat kabeh, ṅhulun kĕta kahanan ike,

mayedaṃ dhāryate jagat.

apan nimitta ni kahana:

matkṛte na vinaśya<n>ti prajāḥ pā<r>thiva vanditum,

pějaha pwa ṅhulun denta prabhu, awas ta hilaña nikiṅ bhuwana. syapa tika kasihanta n mañkana? yekiṅ rat karih kelikta, apa 57 doṣa nikiṅ bhuwana? upāya rakweniṅĕtakĕn, kaměna nika gumawayakĕna ikaṅ sakagawayakĕna nira.

hatvāpi māṃ na śaktas tvaṃ prajānāṃ poṣaṇe nṛpa,

nṛpa ṅaran iṅ kadi kita prabhu. ujar niṅ awĕdi matya pinaṅguha rahadyan saṅhulun irike wuwus ni ṅhulun. ụm bhaṭṭa! wĕnaña marsuka ṅ bhuwana, yan matya ṅhulun juga ikaṅ inaṅĕn-aṅĕn i ṅhulun, kunaṅ hiḍĕp i ṅhulun: ṅhulun juga rowaña rahadyan saṅhulun kumira-kirâhāra niṅ bhuwana. dumeh ni ṅhulun mañkana. yadyan tiryagyoni rakwa patyana niṅ kadi rahadyan saṅhulun, tan dadi rakwa rahadyan saṅhulun gumawayakĕna ika. y ā v a t s t r ī v i ṣ a y ā n i katibana daṇḍa.

bahūnāṃ prāṇināṃ ekaḥ,

mwaṅ tuṅgal rakwa patyana niṅ akeh,

bhavata harṣa† pātaka,

mamuhara jugeka pātaka riṅ mamati. lawan ta muwah prabhu, sukha meda niṅ bhawaḥ, yadyastun akweha ika suṅana sukha deni saṅ maweh,

---

1. apa HFK, apan al. — 3. paripaśyati: paparisatyam ω — 6. dhārayitā: ḍarayati ω — cāsi: vaśaṃ ω — prajā: prajāḥ ω — rājan: rāja ω — mayā: śayaṃ ω — 8. mayi: mayiḥ ω — lokāḥ: lota ω — sarvāḥ FK: *corr.* al. — 12. mat°: syat° ω — <n> *ins.* — pārthiva: pativa ω — 17. hatvāpi: athāpi ω — māṃ na: mama ω — śaktas: śaktyas ω — poṣaṇe: poṣyaṇe ω — nṛpa: nṛpaḥ ω — 19. um bhaṭṭa: umbata ω — 22. āhāra: hāra EC, *def.* H, āhar D, hara al. — 28. *corr.* (artha?) — 30. bhawaḥ x: bhahawaḥ y —

tasmiṃ<s> tu nihate śubhe,

yan aśubha karaṇanya, aśubha ṅaranya ndya ṅ mamuhara patya niṅ para. pātakakaraṇa rakweka.

Maṅkana liṅ bhaṭṭārī Pṛthiwī ri mahārāja Pṛthu. sumahur ta mahārāja Wenasuta; liṅ nira:

ekasyārthāya yo hanyād ātmano vā parasya vā,

ekaṃ jīvaṃ bahūn <v>āpi kāmaṃ tatrāsti pātakam,

aṅrĕṅö wṛtta iki bhaṭṭārī Wasundharī n pojar ika. patya niṅ akweh makadon sukha ni awaknya juga, makadon sukha niṅ sawiji kunaṅ, yekâmuhara pātaka. kunĕṅ iku patyanta, bhaṭṭārī Prthiwī, tanpa kāraṇa kĕteka, apan mamuhara jagaddhita. kunaṅ yan ahyun ahuripa, pintuhu wuwusku, gawayakĕn sakahyunku, apan katon patyanta deṅku. m a c c h ā s a n e p a r e k v ī †, yāwat kita wihaṅ ri sapaṅutusku, wulati teki warayaṅku, antyanta göṅ ni śaktinya, apa saṅśayaṅkwa riṅ bhuwana? apa aku tan wĕnaṅa dhumāraṇa ya ri hiḍĕpnyu? — sājñā haji, aparan ika lwira pakona rahadyan saṅhulun ri pinakaṅhulun? — anakaṅku kita, yatanyan Pṛthiwī ṅarananta deniṅ loka. —

sarvam etad ahaṃ rājan kariṣyāmi na saṃśayaḥ,

sājñā haji. tan saṅśaya rahadyan saṅhulun irika. hana kari paṅutusa rahadyan saṅhulun muwah, anuṅ gawayakĕna niṅ pinakaṅhulun de saṅ prabhu? kunaṅ ri hiḍĕp ni ṅhulun: ameta juga rahadyan saṅhulun wuruk, anuṅ sumuswa pinakaṅhulun. susu ni ṅhulun ya ta pĕhĕn de rahadyan saṅhulun. yekiṅ bhūmimaṇḍala ta suḍaṅa rahadyan saṅhulun, yatanyan hana taḍahan ikeṅ bhuwana.

58 Maṅkana liṅ bhaṭṭārī Wasundharī. enak tâṅĕn-aṅĕn mahārāja Pṛthu. mataṅnyan Pṛthiwī ṅaran ika saṅ hyaṅ Bhūmi wĕkasan, ika ta P ṛ t h o [p a] r a p a t y a m rakwa kaliṅan ika, rid enyan anak mahārāja Pṛthu. rinatakĕn tekaṅ lĕmah rumuhun de mahārāja Pṛthu, ikaṅ lĕbak inurugan, ikaṅ aruhur sinasapan, ikaṅ watu tinimbun lawan rowaṅnya n apupul.

tatra tatra prajāsargaḥ,

---

1. s *ins.* — nihate: hihate al.,wihateh F — śubhe: śubheḥ ω — 4. ri x: riṅ y — 6. hanyād: hanyat ω — ātmano: ātmanai xKD$_3$, ātmane DF — parasyavā: (pā)pasyewa ω — 7. ekaṃ: evaṃ ω — v *ins.* — 8. Was° FKCH: Bas° al. — 13. °par° ω *corr.* — 29. pa *delevi*: *hab.* ω (paratyam F) —

ri rata-rata nikaṅ lĕmah yateka kinonakĕn kuwwana. ya ta wwaṅ aranya. yekâśrama ṅaranya. yeka grāma ṅaranya. yeka sīma.

Cākṣuṣasyāntare pūrvam evam asīd yadā kila,

ri adĕg niṅ Cākṣuṣa Manu rakwa tĕwĕk nika n hana mańkana. pinintakasihan ta bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu wuruka de mahārāja Pṛthu. tar wihaṅ ta bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. luměkas ta mahārāja Pṛthu aměh ri bhaṭṭārī Pṛthiwī. pinakasuḍaṅ nirekiṅ bhūmimaṇḍala. mětu taṅ sarwamūlaphala paměh nira. ya ta pinakāhāraka niṅ bhuwana wĕkasan. irika tĕwĕk niṅ magagasawah, tewĕk niṅ pari yan hana, tĕwĕk niṅ kṛṣi lawan karma balikwata gorakṣu, ri samańkana tĕwĕk nika. yaśa mahārāja Pṛthu nimitta nika. mataṅnyan hanâhāra nikaṅ bhuwana, yadyapi katĕka mańke.

Aṅrĕṅö ta saṅ brahmarṣi sira kabeh, ḍataṅ ta sirâpintakasih ri mahārāja Pṛthu, umilwâměha ri bhaṭṭārī Pṛthiwī. sinanmata sapininta nira de haji. mataṅnyan saṅ hyaṅ Soma pinakawuruk. bhagawān Wṛhaspati sirâměh. pinakasuḍaṅ nira Wulan, makādi saṅ hyaṅ Gāyatrī. pinakapĕhan ira tapa lawan mantra.

Maṅrĕṅö ta saṅ dewatā kabeh, milw apatrakasih riṅ mahārāja Pṛthu, umilwâměha ri bhaṭṭārī Pṛthiwī. sinanmata papatrakasih nira. ya ta mataṅnyan paměh wĕkasan. yeka saṅ hyaṅ Indra pinakawuruk. aměh saṅ hyaṅ Āditya. pinakasuḍaṅ nira suwarṇa. pĕhan ira homādi pūjā japa. mataṅnyan sukha deniṅ pūjā niṅ dewatā.

Tĕka ta saṅ hyaṅ pitara, asura, nāga, yakṣa, rākṣasa, gandharwâpsaragaṇa mwaṅ wṛkṣādi-latâṅkura. kapwa paḍâpintakasih riṅ mahārāja Pṛthu. tatan hana sinalahan papintakasih nira sowaṅ-sowaṅ. ya ta mataṅnya n paḍâměh sira kabeh. saṅ hyaṅ pitara sira rumuhun aměh. pinakasuḍaṅ nira taṅ pirak. saṅ hyaṅ Yama pinakawuruk, saṅ hyaṅ Antakâměh. mětu taṅ swadhā pinakapĕhan bhaṭṭārī Pṛthiwī. mataṅnyan tṛpti deniṅ swadhā saṅ hyaṅ pitara. mańkana ṅ asura: wĕsi riṭi pinakasudaṅnya. saṅ Werocana saṅ Prahlāda pinakawuruk. bhagawān Śukra sirâměh. mětu taṅ bala lawan māyā pinakapĕhan bhaṭṭārī Pṛthiwī. mataṅnyan Indrajāla pih, agöṅ kaśaktinya pinakaswabhāwa niṅ asura.

59 Aměh tekaṅ nāga. saṅ Takṣaka wuruk. saṅ Bāsuki aměh. waluh

1. rata-rata y, *corr.* x — 2. y° gr° ṅ° *om.* x — 3. Cākṣuṣas°: Caksusyas° ω — asīd: asat ω — 18. Gāyatrī y: Gatri x — 29. s° h° Antak° *om.* x — 32. Werocana yE: Wairocana al. — 34. pih x: pi y —

pinakasuḍaṅ nira. racun upas sarwawiṣa pinakapĕhan bhaṭṭārī Pṛthiwī. mataṅnyan sarwawiṣa pinakakaśakti niṅ ula. aměh pwa rākṣasa, yakṣa, piśāca pinakasahāyanya. saṅ Baiśrawaṇa pinakawuruk. saṅ Rajatanābha kinon aměha. saṅ Rajatanābha ṅaranya bapa saṅ Maṇiwara. yakṣādhipa rasika. pinakasuḍaṅ nira ā<ma>-pātra. yekân antardhāna pinakakṣīra bhaṭṭārī Pṛthiwī. hanântardhāna ṅaranya adṛśya ya, tan aharĕp katona ika.

Aměh pwekaṅ gandharwa, apsara sahāya nika. saṅ Citraratha pinakawuruk. apsara rasika. saṅ Wararuci aměh. gandharwa rasika, anak saṅ Muni. padma pinakasuḍaṅnya. śuci gandharwa pinakapĕhan saṅ hyaṅ Lĕmah irika. mataṅnyan tṛpti deniṅ sarwawaṅi tikaṅ gandharwāpsara.

Milu taṅ parwatâměh. saṅ hyaṅ Himawān pinakawuruk, saṅ hyaṅ Mahāmeru sirâměh, watu pinakasuḍaṅ nira, amṛta pinakapĕhanya. ya ta mataṅnyan akweh oṣadhî gunuṅ.

Milu taṅ wṛkṣâměh. plakṣa pinakawuruk, śālâměh, pālāśa pinakasuḍaṅnya, c h i n n a g a n d h a p r a r o h a pinakapĕhanya. ya ta mataṅnya n tuwuh muwah yan ginĕtĕs, athawā yan tunwana kunaṅ. prasūti nikaṅ kayu-kayu maṅkana.

Maṅkana taṅ pĕhan saṅ hyaṅ Lĕmah de mahārāja Pṛthu, paṅrĕṅö saṅhulun carita riṅ rāma rahadyan saṅhulun bhagawān Byāsa.

Nahan tikanaṅ dwīpa samudra parwata, apramāṇa kwehnya, mahābhūtapramāṇa, ruhur saṅ hyaṅ candrâditya mwaṅ lwa niṅ teja nira, ya ta pajara ni ṅhulun ri rahadyan saṅhulun, paṅrĕṅö ni ṅhulun carita ri bhaṭṭāra Bāyu.

dvīpabhedasahasrāṇi,

mewu-iwu rakwa kweh nikaṅ dwīpa, makoṭi-koṭi. apa ta n wĕnaṅa nikâjarakĕna deniṅ pinakaṅhulun?

saptasv antargatāni ca,

kunaṅ paṅpaṅ a n t a r g a t a ri an ikâtama niṅ sapta-dwīpa rakwa ya.

---

1. °wiṣa: °wiṣya *ω* — 3. Baiśrawaṇa: Beśrawaṇa FK, Weśrawaṇa D — 4. Rajatanābha zDF: Rājatanāna al. (2×) — 5. <ma> *ins.* — 6. pinakakṣ° z: pikakṣ° al. — hana°: *ω delendum?* — 8. nika Cz: hika al. — 15. °pĕhanya z: °[pĕ]hanya AC: °pĕhan y — 17. chinna°: winna° *ω* — °praroha: puroha *ω* — ginĕtĕs DF: ginitĕs al., *coll.* Kak. — 18. athawā zFK: yathāwa al. — 19. maṅkana FK, *def.* D: maṅka x — 26. dvīpa: ḍipa x, dipa DF, ḍīpa K — 28. antargatāni ca: antagarttanityaṃ *ω* — 29. antargata°: antargyata DF,?K, antargghya x —

caturꝉ sapta pravakṣyāmi candrādityagrahaiḥ saha,
ya ta mataṅnya n ikaṅ sapta-dwīpa, sapta-samudra, sapta-parwata, yatikâjarakĕna lawan candrâditya-graha-pramāṇa. ikaṅ Jambūdwīpa rumuhun ajarakĕna.

Yojanānāṃ sahasrāṇi śataṃ dvīpasya vistaram,
satus-iwu yojana rakwa lwa nikaṅ Jambūdwīpa. ṅaran ika saniyuta. nānā ṅ janapada isi nika lawan saṅ siddharṣi cāraṇa; gunuṅnya kapwa pawitra, kinahanan iṅ sarwadhātu, kanaka raja<ta> maṇi-prakāra. maṅkana lwah niṅ gunuṅnya, paḍa tan hana tan śuciha.

śītaṃ ca toya<ṃ> kumudam,
nīlotpalamaṇḍita kabeh. guṇiteṅ saniyuta yojana riṅ tĕlu; wantah ika, samaṅkana maṇḍala nikaṅ Jambūdwīpa. warṣa nika saṅa.

Kinuliliṅan tekaṅ Jambūdwīpa deniṅ Lawaṇārṇawa. lwa nika salwa niṅ Jambūdwīpa. hana gunuṅ nĕmaṅ wiji.

prāgāyatā[ḥ] mahāparvāḥ,
agöṅ ikanaṅ gunuṅ akuswâṅawetan. kusunya kulwan dudug riṅ Tasik kulwan ika. ṅaran ikaṅ gunuṅ saka kidul deya niṅ amilaṅa: Himawān. makweh hima iriya, mataṅnyan Himawān ṅaranya. lornya Hemakūṭa, gunuṅ ĕmas ika, kadi warṇa niṅ āditya wahu mĕtu katiṅhalan ika deniṅ ĕmas. lor nika muwah gunuṅ Niṣadha, gunuṅ guṅsa yâtah, bhāswara tika wih. lornya gunuṅ Mahāmeru. mas teka gunuṅ iriya. pinakagunuṅ kunaṅ ikaṅ bhuwanāṇḍa ika:

vꝉttavꝉttipramāṇaś ca,
awĕlu ika panumpaknya ri bhaṭṭārī Pꝉthiwī,

caturaśraḥ samucchritaḥ,
apasagi paṅadĕgnya riṅ ruhur; nānāwarṇa rūpa nikaṅ manik rakwa haneṅ pārśwanya.

Prajāpatiguṇānvitaḥ,
kinahanan ta rakwa deniṅ Prajāpatiguṇa haneriya.

nābhibandhanasambhūto Brahmaṇo 'vyaktayoginaḥ,

---

1. °grahaiḥ: °grahe ω — 8. kanaka x: naka y — ta *addidi* — ni H: niṅ al. — 11. ṃ *add.* — kumudam: kumudem ω — 16. ḥ *exp.* — °parvāḥ: parvvaḥ x, parvva y — 20. ĕmas: hmās ω — 21. ĕmas: hmas DFH, hmās K, mās ACE — 24. °pramāṇaś ca: pramanañca D, p(r)amāñca al. — 26. samucchritaḥ: samūrccitaḥ ω — 29. Prajāpati°: Prajāpatai xK, Prajāpatye DF — °guṇānvitaḥ: guṇanitaḥ ω — 31. °bandhana°: wandanna ω — °sambhūto(?): sambhawaḥ ω —

pinakoṅgwan iṅ pupwan iṅ pusĕr saṅ hyaṅ Brahmā wĕtu saṅkeṅ aṅga Pradhāna rakwa ya. mataṅnyan sinaṅguh ari-ari nira rakwa kacaritan ira.

Ikaṅ gunuṅ Mahāmeru

pūrvataḥ śvetavarṇa<ḥ> syāt,

mas manik putih prawāla niṅ pārśwanya wetan, brāhmaṇa tattwanya. kidul manik kuniṅ prawāla ni pārśwanya ṅkana, waiśya tattwanya. kulwan b h ɣ ṅ g a p a t t r a n i b h a, kadi hirĕṅ niṅ hĕlar niṅ kumbaṅ hirĕṅ nikaṅ manik akweh iriya, śūdra tattwanya. pārśwanya lor manik baṅ akweh ṅkana, kṣatriya tattwanya. ya ta mataṅnya n nānāwarṇa katiṅhalan ikaṅ gunuṅ Mahāmeru, yan katuṅkutuṅkulan saṅkeṅ ākāśa de saṅ siddharṣi, apayapan koparĕṅgan deni teja nikaṅ manik nānāwidha, tan kinawruhan deniṅ rucirâmilaṅeriya.

Lor nika gunuṅ Nīla, citrawaiḍūrya manik atiśaya kwehnya ṅkana. lor nika gunuṅ Śweta, aputih deni kweh nikaṅ sphāṭika pinakaśilā śikharanya. lor nika gunuṅ Śṛṅgawān ś ā t a k u m b h a m a y a, gunuṅ mas teka gunuṅ kana.

mayūravarṇasaṃnibha,

kadi kiris ni hĕlar niṅ mayūra lĕṅisnya katiṅhalan saṅkeṅ kadohan.

ete[ḥ] parvatarājānaḥ,

samaṅkana kweh nikaṅ gunuṅ agöṅ haneṅ Jambūdwīpa.

siddhacāraṇasevitāḥ,

akweh siddhacāraṇa tamolah iriya. lo ni pantaranya saṅke rowaṅnya

navasāhasram ucyate,

saṅaṅ iwu ya wih.

Hana wanwa kumululiṅ riṅ gunuṅ Mahāmeru, Ilāwṛta ṅaranya. lwa nika tigaṅ ayuta pataṅ iwu yojana. sâyuta nĕmaṅ iwu yojana
61 katapak i tĕṅah deniṅ Mahāmeru.

vidhūmo 'gni<r> ivocitaḥ,

kadi apuy tan pawor kukus lwirnya katiṅhalan deniṅ bhāswaranya. sâyuta wwaluṅ iwu lwa nikaṅ Ilāwṛta tan kamerwan. ikaṅ kapatitis deniṅ Meru lor kidul, yeki wedi.

5.<ḥ> *addidi* — 6. niṅ ω: ni(?) — 7. waiśya al.: weṣya D, weśya F — 8. bhṛṅga° x: śṛṅga° y — °pattra°: °pātra° ω — °nibha: °nibā ω — niṅ ω: ni(?) — 9. iriya x: riya y — 19. °saṃnibha: sanibā al., sanibha D — 20. ni F: niṅ al. — 21. ete: etaiḥ zK, eteḥ al. — 27. hana wanwa xK: hana tanwa DF < hana ta w°? — 30. °mo 'gnir: mrogni x, mrogniḥ y — ivocit(t)aḥ xF: ivorccitaḥ DK — 33. wedi *conj.*: ceṭi ω - F, desi F —

†ceṭyaṃ dakṣiṇa Merusya,
saṅaṅ iwu pwa tĕñah niṅ wedi, samaṅkana ta lwa nikaṅ Ilāwɣta kidul niṅ Meru juga.

†ceṭya tambe tamottaraṃ,
lwa niṅ Ilāwɣta lor niṅ Meru samaṅkana muwah. upalakṣaṇakĕna lwir nikaṅ kulwan wetan.

Varṣāṇi yāni saptātra,
ri sampun ika tucapa taṅ sapta-warṣa riṅ Jambūdwīpa.

teṣāṃ tu varṣaparvatāḥ,
hana ta gunuṅ riṅ warṣa

dve sahasre 'tra vistīrṇā yojanair dakṣiṇottaram,
lwa nika rwaṅ iwu yojana. paḍa tika, samaṅkana paṅalornya mwaṅ paṅidulnya samaṅkana. ṅaran ika riṅ Niṣadha Nīla. kunaṅ paṅulwanya paṅetanya suměṅkö riṅ Jambūdwīpa. hana ta gunuṅ Niṣadha paḍa suměṅkö paṅetanya Jambūdwīpa. tan paḍa ika lawan Niṣadha Nīla. dumeh ya maṅkana: awĕlu ikaṅ Jambūdwīpa kahananya. ikaṅ Nīla Niṣadha katĕñah, adawa teka. ikaṅ Śweta lor niṅ Nīla. Hemakūṭa kidul nikaṅ Niṣadha. tan katĕñah, nimittanya tĕṇḍĕk, kasornya kalih de nikaṅ Niṣadha Nīla rwa wĕlas iwu yojana, saṅsipta wwaluṅ ayuta waluṅ iwu yojana paṅulwanya paṅetanya. kunaṅ ikaṅ Himawān Śṛṅgawān, sor ika rwaṅ ayuta yojana deniṅ Nīla Niṣadha. paramārthanya wwaluṅ puluh iwu yojana paṅulwanya paṅetanya. kunaṅ paṅalornya paṅidulnya paḍa teka rwaṅ iwu yojana. lwa nikaṅ warṣa saṅkeṅ warṣāntara pinakapasĕla-sĕlanya paḍa ta saṅaṅ iwu yojana. ndatan paḍa dawa nika paṅetanya lawan rowaṅnya, apan tan paḍa dawa niṅ paṅetan ikaṅ gunuṅ humĕlĕti ya. kapwa teka kinamanan iṅ nadī anadīkenada† pratyekanya. mataṅnyan durgama kaparan ikaṅ warṣa saṅkeṅ warṣāntara. nānā-jāti sattwa prakīrṇa iriya.

Kunaṅ ikaṅ warṣa kidul niṅ Himawān salor niṅ Tasik asin Bhāratawarṣa ṅaran ika. kidul niṅ <Himakūṭa lor niṅ> Himawān Kiṃpuruṣa-warṣa ṅaran ika. lor niṅ Himakūṭa kidul niṅ Niṣadha Ariwarṣa ṅaran ika. lor iṅ Nīla kidul niṅ Śweta riṅ Ramyaka ṅaran ika. lor niṅ Śweta kidul niṅ Śṛṅgawān Hiraṇyaka ṅaran ika.

---

1. *corr.* — 2. wedi: ceti al., cedi F — 4. *corr.* — 5. lor: lwa ω — 7. °tra: °traṃ ω — 8. taṅ DK: ta al. — 11. vistīrṇā: viskīrṇnaḥ ω — yojanair: yojanaṃ ω — dakṣiṇ° CEDK,?H, *corr.* al. — 14. hana ta — paṅetanya Jambūdwīpa *corr.* — 29. w° s° w° y: saṅkeṅ warṣa° *om.* x — 31. <H° l° n°> *inserui* —

lor niṅ Śr̥ṅgawān kidul niṅ Tasik hasin Kuruwarṣa ṅaran ika. ikaṅ Kuruwarṣa tĕpi lor, Bhāratawarṣa tĕpi kidul. kadi wusu tinalyan ika lwirnya. hana kadi wulan pinalih ikaṅ Kuruwarṣa. <Kiṃpu-
62 ruṣa,> Ariwarṣa, Ramyaka, Hiraṇyaka makusa paṅawetan ika kabeh. ikang Ilāwr̥ta apasagi ika.

Meroś ca dakṣiṇe pārśve yathā(?) Jambūḥ sanātanaḥ,

ri pārśwa niṅ Meru lambwan kidul ṅka ta tuwuhan ikaṅ Jambū, lor nikaṅ Niṣadha, awayawa nikaṅ Ilāwr̥ta. kadohnya saṅkeṅ Meru tĕluṅ iwu yojana, sapatiga niṅ Ilāwr̥ta ri jro niyata nika, apan rwaṅ maṅkana kadohnya saṅkeṅ Niṣadha.

Mālyavān vai sahasrāṇi ā Nīla Niṣadhā yataḥ,

hana ta gunuṅ wetan iṅ Meru, sewu yojana göṅ ni sĕṅkĕr ni paṅetanya. lajurnya maṅalor dudug riṅ Nīlaparwata, paṅidulnya dudug riṅ Niṣadha. wetan iṅ Mālyawān, kulwan iṅ Tasik hasin riṅ Bhadrāśwa ṅaran iṅ warṣa ṅkana.

dvātriṃśat<i> sahasreṣu,

rwaṅ iwu tigaṅ lakṣa yojana, niyata göṅ ni sĕṅkĕrnya maṅulwan; dudug riṅ Nīla Niṣadha paṅalornya paṅidulnya. riṅ Ketumāla ṅaranya, wetan iṅ Tasik hasin, samaṅkana paṅulwanya muwah rwaṅ iwu tigaṅ lakṣa [lakṣa] yojana. katĕṅah ikang Meru deniṅ Mālyawān mwaṅ Gandhamādana.

Yojanānāṃ sahasrāṇi caturaśītir ucchritaḥ,

ruhur nikaṅ Meru wwaluṅ lakṣa pataṅ iwu.

pratiṣṭhā ṣoḍaśa †tasmāt,

taněmnya riṅ lĕmah salakṣa pataṅ iwu.

vistāras tāvad eva hi,

panapaknya riṅ lĕmah samaṅkana ika. triguṇa tekaṅ wistāra, wantah riṅ pataṅ lakṣa wwaluṅ iwu. samaṅkana wĕlu niṅ Meru riṅ isor; pasaginya riṅ ruhur

catuḥṣaṣṭisahasrāṇi,

nĕmaṅ lakṣa pataṅ iwu.

---

3. Kiṃpuruṣa *addidi* — 6. Meroś: Meruś *ω* — dakṣiṇe: dakṣiṇa *ω* — pārśve: parśvaḥ *ω* — yathā x: yayata y, yatra? — 11. vai: va *ω* — yataḥ D: yathāḥ al. — 12. 1ª ni zF: niṅ al. — 2ª ni F: niṅ al. — 15. Bhadraśwa x: Bhadraśwarā y — 15. dvā°: ba°—i *add.* — 20. [lakṣa] K: *hab.* al. — 22. catur°: cakār° *ω* — aśitīr ucchr°: aśiti mūrcc° al., *corr.* D — 26. hi F: hī zK, ti D, haṃ AC — 28. riṅ ruhur zFK: ri ruhur C, riṅ luhur A — 30. °ṣaṣṭi: paṣṭi *ω* —

Ikaṅ gunuṅ sapajar iṅ pinakaṅhulun, atyanta kadibya nika,
divyauṣadhisamanvitaḥ,
kapwa kinahanan riṅ oṣadhilatā sahananya. ariṅ taṅ dewa, dānawa, gandharvāpsaragaṇa, yakṣa, rākṣasa, puṇyajana, widyādharī iriya.
sa tu Meruḥ parivṛto bhuvanair bhūtabhāvanaiḥ,
kunan ikanaṅ Mahāmeru gunuṅ lor kidul kulwan <wetan> ika, ikanaṅ gunuṅ kapwa muṅkurakĕn warṣa: Bhadradeśa warṣa panĕpi wetan, panĕpi kidul Bhārata, panĕpi lor Kurudeśa . . . .,
tatra te kṛtapuṇyās tu Ketumālapratiśrayāḥ,
tatra kālā narāḥ sarve mahāsattvā mahābalāḥ,
antyakĕna tekaṅ warṣa kabeh, sakarĕṅ ikaṅ Ketumāla juga wuwusakĕna. ahirĕṅ warṇa nikaṅ wwaṅ riṅ kana. yeka ta dadi niṅ puṇyamanta riṅ pūrwajanma kacaritan ika kabeh; m a h ā s a t t w a mahārdhika ta ya, m a h ā b a l â g ö ṅ prabhāwanya. maṅkana ikaṅ strī ṅkana ahirĕṅ kadi warṇa niṅ indīwara ika. kapwa p r i y a d a r ś a n a, paḍa konaṅ-unaṅ katiṅhalanya kabeh.
tatra divyo mahāvṛkṣaḥ panaso madhurāśrayaḥ,
63 hana ta naṅka tanpa hiṅan pawitranya irikaṅ deśa. kahĕnti ikaṅ ṣaḍrasa denya. ya ta pinakāhāra nikaṅ wwaṅ kana. piněh pwa wwah nikaṅ naṅka. wainya ya ta tinahapnya. phalâmṛtarasa rakwa ṅaranya. ya ta saṅkanya dīrghāyuṣa rakwa wwaṅ kana, ri denyan satata goṣṭhi lawan rowaṅnya, sinambinyâṅalap amṛtarasa. tumĕke sâyuta warṣa huripnya.
Kunaṅ ikaṅ warṣa wetan iṅ Mālyawān yeka riṅ Bhadrāśwa ṅaranya.
nityaṃ muditamānasāḥ,
sadākāla saṃtuṣṭi buddhi nikaṅ wwaṅ kāna.
Bhadraśālavane navaṃ†,
hana ta salak tanpa hiṅan rasanya. maṅkana ta muwah kahĕnti ṣaḍrasa denya.

2. divyauṣadhi: vibhyonādaṃ ω — 5. parivṛto: parivṛttaḥ al., *om.* D — bhuvanair: bhuvanaiḥ al., bhuvaneḥ F — °bhāvanaiḥ: bhavaneḥ ω — 6. wetan *inserui* — 8. *lac. ind.* — 10. kālā: kālaḥ ω — 12. riṅ y: ri x— 15. indīwara v.d. Tuuk: indrawara ω — 16. konaṅ-unaṅ x: koněṅ-unaṅ FK, koněṅ-oněṅ D — 18. °tra: °thā ω — di°: ni° ω — panaso: panasaḥ x, mānaṣaḥ y — 21. wai x: (w)we y — ya ta tinahap° DK: yathān tinahap° x, yataninalahap° F — 22. dīrghā°: dīrghyā° ω — 25. Bhadrāśwa al.: °wara D — 28. nikaṅ x: kaṅ y —

kālāmrañ ca mahādrumam,

hana ta poh suṅsaṅ enak iriya, tambis sapta rasanyâdbhuta riṅ inak. ya ta pinakāhāra niṅ wwaṅ kana. ya ta hetunya n paḍa mahāśakti kabeh.

striyaḥ kumudavarṇābhāḥ,

maṅkana warṇa niṅ strī riṅ kana: kadi warṇa niṅ tuñjuṅ sumĕkar warṇanya. priyadarśana ta ya, sahana niṅ magawe rāga niṅ akuṅ pinakolahnya mwaṅ pinakawaknya,

pūrṇacandranibhānanāḥ,

kadi wulan sĕḍaṅ pūrṇamā katiṅhalanya mukhanya. apayapan abuṅah abiṅar amaya-maya konaṅ-unaṅ, lĕṅlĕṅ wwaṅ mulat iriya.

candraśītalagātrāś ca,

maṅkana subsub ni awaknya atis kadi tis niṅ śaśadhara sĕḍaṅ lahru. kunaṅ subsub ni awak nikaṅ jalu-jalu mahaṅĕt, yateka palikĕt awor,

nīlotpalagandhikāḥ,

awaṅi sarwâwayawa niṅ śarīranya kabeh. rambyâwaṅi kadi ambö niṅ asĕp. maṅkana katiśayan ikaṅ wwaṅ kana. kunaṅ ikaṅ wwaṅ riṅ Bhadrāśwa,

kālām<rasya> rasa<ṃ> pītāś ceva,

uminum sarasa nikaṅ amṛta nikaṅ poh suṅsaṅ piněh ya.

sarve ca sthirayauvanāḥ,

mataṅnyan sadā-yowana ikaṅ wwaṅ riṅ kana.

daśa varṣasahasrāṇi āyus teṣām anāmayam,

tatan kĕneṅ lara salawas ni huripnya. dīrghāyuṣa tĕkeṅ sayuta tahun huripnya.

Hana ta warṣa lor iṅ Nīla, kidul iṅ Śweta, riṅ Ramyaka ṅaranya.

sadā pūrṇa[mā]mānasāḥ,

nityakāla inak aṅĕn-aṅĕnya, buddhinya tanpa talutuh ikaṅ wwaṅ kana,

---

1. kālāmrañ ca: kalamratañ ca E: kāla mṛt(t)ancā al. — mahā°: ma°ω : °drumam: °druvam ω — 5. °varṇābhāḥ: °varṇebhyāḥ — 9. °nibhānanāḥ: niwanabhaḥ al., niwanadaḥ F, ?H—18. ambö zD: ambĕ al.—21. °rasya — ṃ *inserui* — 22. amṛta y: *om.* x — nikaṅ FK: *om.* al. — 23. sarve y: yavai x — ca: sa ω — yauv°: yov° ω — 25. āyus — °yam: ayusaśceva samayam DK, aypaś° — °yam al. — 26. ni F: niṅ al. — dīrghayuṣa: dīrgghyāyūṣa ω — ni F: niṅ al. — 29. [mā]: *habent* ω — 30. inak: ikan ω —

sarve te priyadarśanāḥ,
kapwa lituhayu rahayu sahananya. hana ta nyagrodhapādapa rikaṅ deśa, agöṅ arĕnĕb ronya.

tasya pītvā phalarasaṃ tatas te vartayanti vai,
atyanta inak ni wwahnya, asiṅ sakaharĕp niṅ wwaṅ amaṅan pinakarasanya. wwah nika piněhnya ininumnya. yata mataṅnya n dīrghāyuṣa sahana nikaṅ wwaṅ kana. sayuta warṣa huripnya.

Lor niṅ Śweta kidul niṅ Śr̥ṅgawān riṅ Raṇyaka ṅaran ikaṅ warṣa ṅkana, riṅ Raṇwakī ṅaran iṅ lwahnya, atyanta kapawitranya.

64 mahābalā mahātejā nārā muditamānasāḥ,
maṅkaneka muwah lana inak amběknya, wīryawān ta ya, mahāśakti tuwi.

yakṣānugā mahāsattvāḥ,
kadi paṅawak niṅ yakṣa paṅawaknya. agöṅ ika śaktinya, sugih ta ya, priyadarśana, lituhayu ta ya. salakṣa sewu

śatāni daśa pañca ca,
lawan satus lima wĕlas tahun huripnya.

tasmin varṣe mahāvr̥kṣo lakucaḥ ṣaḍrasānvitaḥ,
hana ta kayu rahu rikanaṅ deśa, tanpa hiṅan inaknya wwahnya, kahĕnti ṣaḍrasa denya, pinakāhāra niṅ wwaṅ ri ṅkana, tan kĕneṅ lapa satus tahun wwaṅ umaṅan ya. duh niṅ wwahnya ininumnya. ya ta mataṅnya n dīrghāyuṣa.

Kunaṅ ikaṅ Śr̥ṅgawān riṅ Triśr̥ṅga ṅaranya waneh, apan tiga pucaknya.

ekaṃ maṇimaya<ṃ> tatra,
śr̥ṅganya sasiki maṇimaya;

ekaṃ tu kanakamayam,
ikaṅ sawiji kanakamaya;

sarvaratnamayaṃ caikaṃ,
ikaṅ sawiji sarwaratnamaya. asawuṅ-sawuṅ pwa teja nikaṅ manik: abaṅ, ahirĕṅ, putih, haritawarṇādi pinakawaknya.

Hana ta warṣa lornya, yeka riṅ Kuru ṅaranya. hana ta kalpataru irikaṅ deśa, madhuphala, enak wwahnya,

---

1. sarve: sarva *ω* — 4. pītvā: pito *ω* — vart°: varṣ° *ω* — 5. ni(1ª) F: niṅ al. — 7. dīrgh° D; dīrgghyāyūṣa al. — 10. nārā: nara D, naraḥ al.— 13. °ānugā: °ānukaḥ *ω* — °sattvāḥ: °satvaṃ al., °satyaṃ D — 16. ca: °maḥ *ω* — 18. mahāvr̥kṣo: mahāvr̥kṣāḥ *ω* — 22. dīrghāyuṣa: dīrgghyāyūṣa *ω* — 25. ekaṃ: ekarm *ω* — ṃ *inserui* — tatra: taśca *ω* — 27. ekan y: etan x — 29. °ṃ caikam: °ñ cekaṃ *ω* — 33. irikaṅ x: rikaṅ y —

nityapuṣpaphalotkaṭāḥ,

ndatanpantarâkambaṅ awwah. kambaṅnya dodot rahayu. mawwah ta ya sarwabhūṣaṇa, kadyaṅga niṅ simsim iṅĕt-iṅĕt gĕlaṅ taṅan tutunya ityewamādi. asiṅ sahana niṅ bhūṣaṇa juga pinakawwahnya. waneh hana ta kalpataru s a r v a k ā m a p r a d a, sakahyun iṅ wwaṅ pinakakambaṅnya mwaṅ wwahnya. hana ta kalpataru kṣīra ṅaranya waneh. sadākāla ikaṅ amṛta kumucur saṅke kambaṅnyeriya, mataṅnyan kalpakṣīra ṅaranya. enak ininum makaphala kadīrghāyuṣanya. samaṅkana muwah urip nikaṅ wwaṅ kana, salakṣa satus lima wĕlas. pinakalĕmah-lĕmahnya manik, pinakalĕbu-lĕbunya kanaka ḍĕḍĕt. sadā sukha tekaṅ wwaṅ riṅ kana. tan hana kasaṅśayanya, tan kĕneṅ lara satĕwĕk niṅ tuwuhnya. d e v a l o k a c y u t a kacaritanya, tumurun saṅkeṅ swarga mariṅ pṛthiwī. tatan hana talutuh ni kawwaṅanya.

mithunāni prasūyante,

mithuna ta wijilnya saṅkeṅ garbhawāsa. mithuna ṅaranya kambar. mĕtu lakibi, makarabi wwaṅ sanaknya pinakapurihnya. ramya kahyun-hyun iṅ pakurĕnya, apan paḍa lituhayu rahayu, paḍa suśīla, mwaṅ masih-kinasihan, silih-iriṅ silih-suwalâmbĕk.

na cānyā strī niṣevitā,

tatan hana wayuh ṅaranya. ndatan katalu. tatan kadi saṅ Andyanmano. mataṅnyan wruh pinakaṅhulun yan katalu kaki Andyanmano. uwus sarika muṅgah ri umahnya. apa kunaṅ gawe rasika riṅ pāpa? gereṅgaṅ pyar, alayu ta ya mijil. ujar strī rasika saṅkeṅ heṅ: syapa tika muṅgah riṅ pāpa, aparan ika rĕmĕk? hana ṅke ṅhulun saṅ ibunya. awĕdi gĕlĕṅana deni strīnya rakwa rasika yan maṅkana kaliṅanya. katalu saṅ Andyanmano. tatan maṅkana tekaṅ wwaṅ riṅ Kuruwarṣa, an panuṅgal atyanta juga riṅ dibyanya.

Idaṃ tu madhyamaṃ citraṃ śubhāśubha<pha>lodayam.

Kaṅ Madhyawarṣa pajara ni ṅhulun riṅ rahadyan saṅhulun.

---

1. puṣpa°: puṣpaṃ ω — °otkaṭaḥ: °okataḥ ω — 3. iṅĕt°: miṅĕt° ω — 5. ta zFK: *om.* al. — 8. °nyeriya x: °nyariya y — 9. °dīrghā°: °dīrghyā° ω — 13. °cyuta *em.*: °cuta ω — saṅkeṅ FK: sakiṅ D, saṅke x — 14. ni F: niṅ al. — 15. °nāni: nanām ω — 17. makarabi y: makalaki x — 18. pakurĕnya al., pakurĕn F — 20. na—°tā: nācāranya strī nesitāḥ ω — 24. °gaṅ xD: °geṅ FK — 26. deni F: deniṅ al. — 30. tu: ta ω — madhyamaṃ: māḍyak ω — citraṃ: nitram F, natram al. — phalodayam: lokadeyam ω —

Madhya ṅaranya riṅ Bhāratawarṣa. ya ta matańnya n Madhya ṅaranya: ikaṅ Bhārata rakwa kanan iṅ śubhāśubhakarmaphala, Kabhāratawarṣan ṅarannya.

dakṣiṇasya samudraś ca(?) tato Himavadantaram,

ikaṅ warṣa kakidul deniṅ Himawān karnah lor sańkeṅ Tasik hasin, yeka pańĕṇḍĕṅ niṅ Bhāratawarṣa.

yatreyaṃ Bharata[ḥ]prajā,

riṅ Bhāratawarṣa pańucapan śāsana niṅ prajā sań Bharata sira kabeh.

Manur Bharata ucyate,

sań Bharata ṅaran ira, sira ta bhaṭṭāra Manu ika kabeh, matańnya n Bharata ṅaran ira:

bharaṇāc ca prajānāṃ vai,

śakti rika bharaṇa niṅ prajā rakwa sira. bharaṇa ṅaranya, sańsipta: sumakaneṅ prajeṅkana.

niruktavacanāc caiva varsaṃ tad Bhārataṃ smṛtam,

ri denyan śināsanan sań Bharata, ya ta matańnya n Bhāratawarṣa ṅaran ikaṅ warṣa.

itaḥ svargaś ca moksaś ca,

ikaṅ wwaṅ riṅ Bhāratawarṣa bwat mulih riṅ swarga bwat mańguhakĕn ikaṅ kamokṣapadan, mara riṅ nirayaloka ika wih, sańkeṅ Bhārata niyata nika. dumeh ya mańkana:

madhyama<s> tv anvitaś ca saḥ,

ṅke wih pagawayan karma śubhāśubha. ṅke pagawayan kratu- widhānakarma. ṅke ta pagawayan tapa japa brata samādhi.

na khalv anyatra martyānāṃ bhūmau karma vidhīyate,

ikaṅ warṣāntara tatan mańkana, kadyaṅga niṅ Kiṃpuruṣa Ramyakādi; tan mańkana ika.

Bhāratasya tu varṣasya nava bhedā nibodhitāḥ,

kunaṅ ikiṅ Bhāratawarṣa, yatiki sańa prabhedanya. pratyeka niṅ

---

4. tato: tata ω — Himavadantaram: Himamānwāntaraṃ ω — 5. karnah: kanah y: ṅkana x, D_3 — 7. yatreyaṃ: yat roma al., yat rema E — Bharata: Bharataḥ ω — 8. Bharata D: rata al. — 10. Manur: Manuḥ ω — Bharata: Bharatam ω — 13. bharaṇāc: bharaṇañ ω — vai: be ω — 14. sańsipta: sańsita F, sasita(ḥ) al. — 16. nirukta°: rinukti ω — °nāc: °nañ ω — Bhāratam(?): bhūtanāṃ ω — 19. itaḥ: iti ω — ca: va ω — ś ca: ñ ca ω — 23. <s> *addidi* — anvitaś(?): anvīthaś al., anvittas D — 24. kratu: kṛtu ω — 26. khalv a°: kalo ω — bhūmau: bhumo ω — 29. na°—°tāḥ: nabhedanīvacoditaṃ ω —

aranya: Indradyumna, Kaśeru, Tāmrawarṇi, Agastimān, Nāgadwīpa, Somya, Gandharwa, Bāruṇa, Kāladwīpa. Bhāratawarṣa kinabehan ikâsamājñā

dvīpaḥ sāgarasaṃbhūtaḥ,

ri denyan kakidul deniṅ Himawān, kalor deniṅ Tasik hasin.

yojanānāṃ sahasraṃ tu,

dwīpa ṅaran ikaṅ Bhāratawarṣa saṅa bhedanya. lwa niṅ sĕnkĕrnya sewu yojana paṅalornya paṅidulnya;

āyataś cā Kumāribhyaḥ,

makahiṅan i sĕṅkĕrnya ri paṅulwanya paṅetan ikaṅ lĕmah ika.

udaktiryañ ca vistīrṇaḥ sahasrāṇi navaiva tu,

66 mataṅnyan saṅaṅ iwu yojana lwa ni paṅalornya paṅidulnya ikaṅ Bhāratawarṣa.

dvīpas tûpaniviṣṭo 'yaṃ Mlecchair anteṣu sarvaśaḥ,

yeki taṅ Bhāratawarṣa, Mleccha paněpinya kulwan wetan. riṅ Yawana ṅaranya paněpi kulwan, i Kirāta paněpinya wetan. kunaṅ ikaṅ Bhāratawarṣa ṅke ri tĕṅah, yeki kahanan iṅ caturwarṇa. caturwarṇa ṅaranya: brāhmaṇa, kṣatriya, weśya, śūdra. kapwa teki gumawayakĕn sakarmanya sowaṅ-sowaṅ, lwirnya

ijyāyudhavaṇijyābhiḥ,

ijyā kaśaktin saṅ brāhmaṇa, āyudhāstra inabhyāsa saṅ kṣatriya, baṇijakarma ginawayakĕn iṅ weśya śūdra. ya ta mataṅnya n makapuhara ṅ

dharmārthakāma .... saṃvyavahāriṇi

ikaṅ wwaṅ riṅ Bhāratawarṣa, pūjā niṅ caturāśrama tuwi, s a ṃ k a l p a n a nimitta nika. saṃkalpana ṅaranya paṅārambha phala. phala ṅaranya abhyudaya, s v a r g ā p a v a r g a; ikaṅ ulah makaphala nyatama nika yatika inabhyāsa de nikaṅ wwaṅ riṅ Bhāratawarṣa. ikaṅ śāsana maṅkana, bhaṭṭāra Manu ika

---

1. Kaśeru H_2: Kuśeru ω — Nāgadwīpa: Nagadipa AFH, °ḍipa CEK, *corr.* D — 3. °samājñā: saṅ ajñā ω — 4. sambhutaḥ al.: sāṃbataḥ F, sadbhataḥ D — 6. °sraṃ tu: saṇaṃ F, sraṇī al. — 9. āyataś: apataś ω — Kumāri°: Kramare° ω — 10. i F: iṅ al. — 11. udak°: udat° ω — °ñca: °śca ω — vistīrṇaḥ: vistīrṇaṃ ω — °aiva: ena ω — 12. ni F: niṅ al. — 14. Mlecchair: Mleccar ω — anteṣu: antaṣu ω — °śaḥ: °gaḥ ω — 16. i Kirāta: i kiṅ ratha al., iki ratha F — 17. ri xF: riṅ DK — 20. °āyudha°: °ayūjā° ω — vaṇijyābhiḥ: vaṇibhyabhiḥ ω — 24. dharmārtha° K, E_2, H_1: dharmātha al. — °kāma *etc.*: tamatabhyaḥ vahariṇi ω — 29. riṅ y: ri x —

makaśāsana. ya ta matańnya n Mānawadwīpa ńaran ikań Bhārata wĕkasan.

tiryagāyatam ucyate,

yatiki warṣa sinańgah t i r y a g ā y a t a ńaranya, tumĕluń kadi cāpa winatĕk lwir nika pakatonanya.

ya etaṃ jayate kṛtsnam,

hana pwa ratu kumawaśakĕn ikań Bhāratawarṣa kasańa, yatika saṃrāṭ-rāja ńaranya. apa hetunya mańkana? saṃrāṭ ńaran iń bhūrloka, ikań ākāśa wirāṭ ńaran ika, ikań swarga swarāṭ ńaran ika. hana pwa ratu kumawaśakĕn ika, yatika cakrawarti ńaranya.

Hana ta gunuń pitu kwehnya riń Bhāratawarṣa: Mahendra, Malaya, Sahya, Śuktimān, Ṛkṣawān, riń Windhya, Pāripātra. yeka sapta kulaparwata ńaranya. gunuń agöń ika kabeh, tuhun tan paḍa lawan rowańnya. hana ta gunuń sinaṇḍiń nika, ndan alit, tan paḍa lawan ika. gunuń riń Āryadeśa ika. wwań Mlecchâkweh iriya, mewu-iwu, matus-atus; a p a r i j ñ ā t ā ḥ, tan wruh ńhulun irika. ikań agöń jugâjarakĕna ni ńhulun. tatanpa sumur kacaritan ikań wwań riń kana, ańańswa riń lwah jugaika kabeh, riń Saraswatī, riń Śatadru, riń Candrabhāgā, riń Sarayu, riń Yamunā, riń Erāwatī, riń Witastā, riń Wipāśā, riń Dewikā, riń Kuhū, riń Gomatī, riń Dhūtasarpa, riń Bāhudā, riń Dṛṣadwatī, riń Kośikī, ring Kṛtiya, riń Niśwara, riń Gaṇḍakī, riń Cakṣu, riń Lohitya,

Himavatpādaniḥsṛtāḥ,

tus niń Himawān ika kabeh.

Hana ta lwah riń Wedasmṛti ńaranya waneh, riń Wedatī,
67 riń Wṛtraghnī, riń Sindhu weh ika, riń Sindhu muwah, riń Warṇāśā, riń Wandanā, riń Sadātīrā, riń Gahī, riń Parā, riń Carmaṇotī, riń Puṣā, riń Didiśā, riń Cetrawatī, riń Bāpī, riń Śṛpā, riń Ryawantī,

Pāriyātrāśrayāḥ smṛtāḥ,

lwah tus niń Pāriyātra ika kabeh.

---

3. tiryagāyatam: tīryyagayathām xD, tiryyagayata FK — 6. ya etaṃ: ekatha ω — 12. Paripātra *v. d. Tuuk*: Parimātra ω — 13. kula° x: śula D, śuśula F, śūla K — 16. apari° x: sapari° y — 19. Śatadru *v. d. Tuuk* (D_3): Śakadruma ω — 20. Witastā *v. d. Tuuk*: witaskara xK, witastara DF — 21. Dṛṣadwatī: Wṛṣadwatī ω — 23. Himavat°: Himawān° ω — niḥs°: nism° ω — 25. ta y: *om.* x — 26. (sindu)weh° yH: °waih° al. — 28. Didiśā y (diḍīṣa): diḍīwa x,D_3 — 28. Cetra° CHF: Caitra° al. —

Hana ta riṅ Śoṇa ṅaranya, riṅ Mahānadī, riṅ Narmedā, riṅ Surasā, riṅ Kṛpa, riṅ Mandākinī, riṅ Darśaṇa, riṅ Citrakūṭā, riṅ Tamasā, riṅ Saṃphala, riṅ Śreṇi, riṅ Paramoḍa, riṅ Piśācikā, riṅ Citrotphala, riṅ Śuktimatī,

Ṛkṣavatpādaniḥsṛtāḥ,

tus niṅ Ṛkṣawān-parwata ika.

Hana ta riṅ Sayoṣṇī ṅaranya waneh, riṅ Tāpī, riṅ Śīghrodā, riṅ Parame†, riṅ Waiṣṇawa, riṅ Para, riṅ Wetaraṇī, riṅ Peḍaphala, riṅ Kusumodoti, riṅ Toya, riṅ Mahāgorī, riṅ Durgā, riṅ Awantiśīlā,

Vindhyapādaprasūtayaḥ,

tus niṅ Windhyagiri ika.

Hana ta riṅ Godāwarī ṅaranya, riṅ Bhīmarawī, riṅ Kṛṣṇā, riṅ Cena, riṅ Bañjura, riṅ Awataraṇī, riṅ Tuṅgabhadrā, riṅ Sugadā, riṅ Kacarī, riṅ Wāhyaka. tus niṅ Sahya ri dakṣiṇa ika.

Hana ta riṅ Tamraparṇi ṅaranya, riṅ Kṛta, riṅ Māla, riṅ Puṣpajā, riṅ Utpalawitī,

Malaya[ḥ] parvatanāthāḥ(?),

tus niṅ Malayaparwata ika.

Hana ta riṅ Trisāmā ṅaranya, Ryupakulā, riṅ Tridiwā, riṅ Naṅgulī, riṅ Bhaṅśadhara,

Mahendra[ḥ]prabhavāḥ smṛtāḥ,

tus niṅ Mahendraparwata ika kabeh.

Hana ta riṅ Ṛṣikāla ṅaranya, riṅ Kumārī, riṅ Mandaga, riṅ Mandawāhinī, riṅ Śala, riṅ Giṇī,

Śuktimatpādanikṛtāḥ(?),

tus niṅ Śuktimatī ika.

sarvā<ḥ> puṇyā<ḥ> sarasvatyaḥ,

ika ta kabeh paḍa pawitra nira lawan Saraswatīnadī lawan G a ṅ g ā kunaṅ, s a m u d r a g ā ḥ, paḍa lawan sāgara kidul ika kabeh.

---

1. Narmeda: Nārmmeda ADF, Narmmeḍa al. — 2. riṅ Kṛpa *om.* AF — Darśaṇa al.: daśana D — 3. Śreṇi DEF: Śraiṇi al. — 5. °niḥs°: nism° ω — 7. Tāpī: Tapir ω — 8. Parame *corr.* — Waiṣṇawa K: Weṣṇawa DF, weṣṇa H, waiṣṇa al. — Peḍa° al.: Meḍa° F — 9. Mahāgorī: Mahāghorī ω — 11. prasūtayaḥ: prasunayaḥ ω — 15. Sahya: Samya ω — ri x: riṅ y — 16. Taṃra° v.d. Tuuk ($D_3H_2E_2$): Kamra° ω — 18. [ḥ]: *habent* ω — °nāthāḥ(?): °nathaṃ, *var. orth.* ω — 21. Bhaṅś° yz: Naṅś° AC — 22. [ḥ]: *habent* ω — 24. ta y: *om.* x — Mandaga yz: ndaga AC — 28. <ḥ> *addidi* — sarasvatyaḥ: sarasvataḥ ω —

sarvapāpavināśakāḥ,
umilaṅakĕn iṅ pāpa niṅ madyus iriya.

Tāsāṃ nadyupa<na>dyaś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ, kunaṅ ikaṅ lwah arĕmuk, tar paḍa göṅ nika lawan ikaṅ kabeh, tan paḍa pāwana nika. matus-atus mewu-iwu kweh nika. tan yogyâjarakĕna.

Hana ta wanwa makapaṅaṅswan ikaṅ lwah ika: riṅ Kurupañcāla ṅaran ika, riṅ Śālwa, riṅ Jāṅgala, riṅ Śūrasena, riṅ Subhakāra, riṅ Bodha, riṅ Pamūcara, riṅ Matsya, riṅ Kiñcala, riṅ Kośalya, riṅ Kuntaya, riṅ Kośala, ry Atharwo, riṅ Kaliṅga, riṅ Mūka, Madhyadeśa .... kulwan iṅ Sahya. sedḍayani ghorī†, konaṅunaṅ sapradeśa nika kabeh. ṅkana ta kaḍatwan saṅ Rāma-Paraśu ika, ri huwus nira maṅalahakĕn saṅ Arjuna Sahasrabāhu mwaṅ ri hilaṅ nikaṅ ratu salikur iṅ Watsya de nira. tanpa hiṅan ramya niṅ taman ireṅkana. apan kalpataru prakīrṇa kayu-kayunya
68 lawan oṣadhi taněm-taněman bhagawān Bharadwāja ulih nirânular saṅkeṅ swarga, paṅriṅriṅ nira ri saṅ Rāma-Paraśu yatanyan jěnĕkan ira rumakṣa bhuwana.

Hana ta wanwa riṅ Wahika ṅaranya, riṅ Wadadhana, ri Abhīra, riṅ Kārawayaka, ri Aparandra, riṅ Paplawa, riṅ Dharmagandhaka, riṅ Yawana, riṅ Sindhusowi, riṅ Madraka, riṅ Dhruha, riṅ Kulantra, riṅ Parata, riṅ Haramūtraka, riṅ Rawadwa, riṅ Randrakanta, riṅ Kekaya, riṅ Daśamaṇika, katon ika kabeh,

Vaiśyaśūdrakulāni ca,
subhikṣâkweh weśya śūdra pinakajātakanya.

Hana ta deśa riṅ Kāmboja ṅaranya, riṅ Darada, riṅ Baddhara, riṅ Salokika, riṅ Bhīnna, riṅ Tukhāra, riṅ Palawa, riṅ Wāhyatodhara, riṅ Treya, riṅ Bharadwāja, riṅ Prasthala, riṅ Sadā, riṅ Śaraka, ri Apaga, ri Ālisandra.

Kirātānāñ ca jātayaḥ,

---

1. °vināśakāḥ: °vināśayaḥ ω — 3. tāsāṃ: tasnā ω — <na> *inserui* — 'tha: ca ω — śaḥ: śca — 5. matus-atus: mātus-sātus ω — 7. °pañcala: °sañcala ω — Śālwa: Śwālwa ω — 9. Kośalya al.: Keśalya D — 10. riṅ (Kośala) x: *om.* y — ry Āth° y: riṅ ry Āth° x — *lac. ind.* — 11. sedḍ° *corr.* — 14. iṅ (W°) x: i y — 20. Paplawa: Palawa D, Pallawa F — 21. Sindhu°: Sindu° ω — 24. Vaiśya° K: Veṣya° (Veṣya°) al. — 25. °jātaka y: °jātika x — 27. Salokika al.: Sayośika F — 28. Treya DEF: Traiya K, Traita ACH — 29. Āpaga FK: *om.* D, āpaśa x — Ālis°: Āris° D — 30. jātayaḥ: jayataḥ ω —

Kirāta pańjurwan ika kabeh. kulwan iń Madhyadeśa ika kabeh.

Hana ta riń Tara, riń Haṃsamārga, riń Kāśmīra, riń Taṅgaṇa, riń Śalika, riń Homuka, riń Ūka, ri Una.

ete deśā udīcyās tu,

watĕk lor iń Madhyadeśa ika.

Hana ta Waryandra, Aṅgara, Kawa ṅaranya, Antargiri, riń Prawagaḥ, riń Maṅghyaya, riń Mūla, riń Ḍamāna, riń Narthaka, riń Brahmontara, riń Prabhuja, riń Bhārgawa, riń [ry] Āṅgayaka, riń Prāgjyotiṣa, riń Puṇḍa, riń Wideha, riń Tamalipta, riń Māla, riń Gowala. wetan iń Madhyadeśa ika.

Nya ṅ Dakṣiṇāpatha, kidul niń Windhya: riń Pāṇḍya, riń Kerala, riń Yoḍa, riń Tulya, riń Satiya, riń Kasana, riń Kumeḍa, riń Bhāgakaśaka, riń Nawanaṣṭra, riń Māhiṣaka, riń Kaliṅga, riń Capora, riń Yesi, ry Ādawa. Dakṣiṇāpatha mańjuru Sawara ika.

Nya ṅ Dakṣiṇā panĕpinya wetan: riń Pulinda, riń Wedarbha, riń Daṇḍaka, riń Porika, riń Moka, ri Ātmaka, ri Gowardhana, riń Neṣṭika, riń Kuntala, ri Āndra, ri Ābhinna, riń Nalaka. samańkana kwehnya.

Nya ṅ Dakṣiṇāpatha panĕpinya kulwan: riń Kamaṇiya, riń Mūpātha, riń Kalmiwana, riń Sirāla, riń Rudasa, riń Nalika, ri Antaraṇasada, riń Bhṛgukṣama, riń Samadaya, riń Sāraswata, riń Kṣiwān, riń Surāṣṭra, ri Ānartha, ri Arwuda.

Hana ta deśa suku nikań Windhya kidul: riń Malada, riń Kuruṣa, riń Medhala, ry Utkala, ry Uttama, riń Daśana, riń Bhoja, riń Kiṣkindha, riń Kośala, riń Tripura, riń Wediṣa, riń Tumuru, riń Tumburu, riń Pumpuma, riń Neṣadha, ry Anūpa, riń Tuṇḍakera,
69 riń Wītihotra, ri Āntaya.

ete janapadāḥ khyātā Vindhyapṛṣṭhanivāsinaḥ,

janapada niń Windhya ika.

---

1. Kirāta: Kiraṭa(ḥ) ω — 4. udīcyās: udisyas ω — 7. Ḍamāna al.: Ḍamana F, Madamanā D — Narthaka *var. quant.* al.: Naṭaka F, Natarkā D — Brahmont° DF: Brahmānt° al. — Bhargawa: Bhargghyawa ω — 8. [ry]: ryy AC, yy al. — 9. Prāg° DKE: Mrat° F, Pag° al. — Wideha A: Wideya al. — 13. Bhāga° x: Bhawa° y — 17. Gowardhana DK: Gowaḍana al. — 23. Ānartha CzK: Ānatha al. — Arwuda: Āwurdḍa al., āwudda K — 24. suku x: kusu y — nikań x: nika y — 25. ry Uttama x: riń yyuttama y — Daśana: Darśana DK — 27. Neṣadha: Nesadā ω — Wītihotra D: Wititotra al. — 29. khyātā: kataḥ F, kṛṇtaḥ D, krantaḥ al. — nivās°: kivas° ω —

Kunaṅ ikaṅ nagara ri pārśwa niṅ Himawān: ry Āṅśumārgahara, riṅ Kupatha, riṅ Tuṅgaṇa, riṅ Kana, riṅ Prāwaraṇa, riṅ Pūda, riṅ Dawa, riṅ Sahohuka, riṅ Trigarta, riṅ Māgawa, riṅ Kirāta, riṅ Tāmara. maṅkana lwir nikaṅ nagara riṅ Bhāratawarṣa.

Riṅ Kimpuruṣawarṣa lawan riṅ Hariwarṣâjarakĕna kawĕkas. [riṅ] Jambūkhaṇḍa<ḥ> Kiṃpuruṣa<ḥ> suma<hā>n nandanopama<ḥ>, hana ta Kiṃpuruṣa atyanta ri konaṅ-unaṅnya, kadi riṅ Nandanawana, taman saṅ Citraratha kahiḍĕpan ika. ṅkana ta nitya pacaṅkraman ika wwaṅ riṅ Kiṃpuruṣa. dīrghāyuṣa wwaṅ maměṅ-aměṅ iriya. kunaṅ kacaritan ikaṅ taman, mas kayu-kayu nika kabeh, atyanta riṅ surasa.

daśavarṣasahasrāṇi,

ya ta mataṅnya n sayuta tahun hurip nikaṅ wwaṅ riṅ kana.

suvarṇavarṇasadṛśā<ḥ> striyaś cāpsarasopamāḥ,

kadi mas sampun inapi paṅawak nikaṅ wwaṅ kana. strīnya kadi apsarī, śṛṅgāranya manisnya lalitanya wruhnya riṅ iṅgita, tatan pahinya mwaṅ Widyādharī, a n ā m a y a, tan kĕneṅ lara, tan hana kiṅkiṅnya,

sarve te śuddhamānasāḥ,

alilaṅ tan hana kalĕṅka niṅ buddhinya.

plakṣo madhura<saḥ> smṛtaḥ,

hana ta ambulu dibya rasanya rikanaṅ deśa. wwahnya pinakāhāra nikaṅ wwaṅ kana, duh ni wwah niṅ ambulu piněh ininumnya.

Lor nika riṅ Hariwarṣa ṅaranya.

mahārajatasaṅkāśāḥ,

aputih rūpanya wwaṅ kana, kadi pirak huwus sinaṅliṅ. maṅkana tekaṅ strī ṅkana rahayu kadi strī riṅ Kiṃpuruṣa rūpanya, d e v a l o k a c y u t ā ḥ, dadi niṅ dewa sakiṅ swarga ikaṅ wwaṅ kana, tatan hana pahinya lawan dewa. ininum nika kilaṅ, pinaṅanya tĕbu. tahinya sĕpah juga. tatan kĕna riṅ tuha lara wyādhi, tan

---

3. Dawa CzK, Hadawa D: *om.* al.— Kirāta: Kiratha ω — 6. [riṅ]: *habent* ω — °khaṇḍa(?): °maṇḍa ω — ḥ,ḥ, hā, ḥ *addidi* — 8. atyanta x: *corr.* y — 10. dīrghāy°: dīrgghyāy° ω — 15. °sadṛśāḥ: sadṛśya ω — striyaś ca °: strīpañcā ω — °apsarasopamāḥ: apsaropamamaḥ x, apsaromamaḥ y — 20. sarve: sarva ω — 22. <saḥ> *addidi* — 24. nikaṅ yE: nikanaṅ ACH — ni F: niṅ al. — 26. °rajata: °rajawar ω —

kěneń jaramaraṇa. matańnyan wṛddhi sahana nikanań tom lawan kuṭaja apa tan hana kulambu.

tena jīvanti te ciram,

matańnyan dīrghāyuṣa ika.

Lor niń Ilāwṛta

na tatra sūryas tapati,

tan apanas kacaritan ikań deśa ṅkana, apayapan tan těka teja sań hyań Ādityeṅkana. tuhun teja nikań manik pinakapagěr, tunjuń ni tambaknya, ya ta sumuluh rahina wěṅi iriya. ya ta hetunya n rahina sadā. ikań wwań kana dīrghāyuṣa tuwi. kadi warṇa niń padma ika lwirnya. ambö niń śarīranya kadi sari niń padma, kadi dala niń indīwara.

devalokacyutāḥ sarve,

mańkana muwah dewayoni kacaritanya. tatan sipi hayu ni strīnya, ahayu sańke sań ibu sań yayah.

caturaśraṃ samantāc <ca> śarāvākārasaṃsthitam,

pasagi lwir ikań warṣa ṅkana, kadi bhāwa niń Nandinagara, lāṅgula ika lwirnya.

†hayva baṇaṃ bhaṭāviḥ,

lwanya kahop ikań katapak deniń Meru tiga lakṣa patań iwu. kunań lwa nikań Ilāwṛta kulwan iń Meru juga sańań iwu partajānya kahop Gandhamādana. atěhěr tikań tigań lakṣa patań iwu, pinakadawanya kań Gandhamādanâṅalor samańkana; dawanya dudug riń Niṣadha kidul, dudug riń Nīlaparwata pańalor nika. ruhurnya patań lakṣa yojana. panapaknya riń lěmah aṅulwan sewu yojana.

Hana ta gunuń wetan iń Meru, riń Mālyawān ṅaranya; patań iwu yojana dohnya sańkeń Meru. sadawa niń Gandhamādanâṅalor dawa niń pańalornya muwah. satapak niń Gandhamādana riń lěmah samańkana tanpa pahinya. ruhurnya paḍa.

Kidul niń Meru Niṣadha ṅaranya. samańkana ta dohnya sańkeń Meru ruhurnya paḍa, rwań iwu yojana. taněmnya samańkanâtah. upalakṣaṇakěna riń Nīlaparwata ruhurnya, kadohnya, panapaknya, pasöknya, paḍa ika kabeh. tan pahi dawa nikań Nīla Niṣadha.

---

3. ciram: tīraṃ al., tiri DE — 4. dīrghāy°: dīrghyāy° *ω* — 6. sūryas: sūryān *ω* — 10. dīrghāy°: dīrghyay° *ω* — 9. ni F: niń al. — 12. indīwara: indrawara *ω* — 14. (hayu) ni F: niń al. — 16. °asraṃ: āśrama *ω* — samantāc ca: samaśca *ω* — śarāvā°: bakāra *ω* — 19. *corr.* —

pañetanya pañulwanya dudug riñ Tasik kulwan mwañ Tasik wetan.

Ri těñah nikañ Ilāwṛta hana ta lwah ahirěñ hilinya; kadi hirěñ niñ śilāñjana lwirnya, riñ Jambūrasawatī ñaranya, kacaritanya. hana ta jambū si Sudarśana ñaranya, tumuwuh karnah kidul anĕpĕt sañkeñ madhya niñ Meru, karnah lor deniñ Niṣadha. kadohnya sañkeñ Meru tigañ ewu yojana. riñ Ilāwṛta kidul niyata pañadĕgan ika mañkana. atyanta pawitra nika kacaritan ikañ jambū. sadākāla mawwah akambañ; paranti niñ dewa ṛṣi cāraṇa makāhāra wwahnya. ruhurnya saniyuta yojana. kaharas tañ swarga deniñ luñgahnya. hana ta sĕkar nikañ jambū wulunya karikan mañkana, wwadnya mijil tan kalĕmahan. yatika sañka niñ amṛta kumucur,

nadī bhūtvā prasarpati,

matĕmahan ta ya lwah agöñ mahātiśaya pawitranya. apayapan air mas pinakawenya, jātirūpa pinakarūpanya.

Meruṃ pradakṣiṇaṃ kṛtam,

kumuliliñ pwekañ Jambūrasanadī Mahāmeru, tumampuh ta ya ri sañkanya ñuni; kadi mekhala niñ Mahāmeru kahiḍĕpan ika.

taṃ pivanti sadā hṛṣṭāḥ,

yateka ininum nikañ wwañ riñ Ilāwṛta; atyanta mahārasanya.

na jarā bādhate tu tān,

71 ya ta matañnya n tan kĕna riñ tuha pati ikañ wwañ kana, tan kĕna riñ lara lapâñhel añlih prihati; sarwaduḥkha tan hana rikañ wwañ kana.

susvāduḥ phalavān tu saḥ,

wwahnya pinakāhāra niñ wwañ kana; enak ika surasa. dawa niñ pañnya katiba niñ wwahnya sakrośa pañalornya pañidulnya pañulwanya pañetanya.

Lawan ta kacaritan ikañ warṣa kabeh, aywa milu ikañ Bhāratawarṣa, kabeh: tahinya mūtranya mwañ wañkenya yan mati,

---

3. Ilāwṛta: Nīlawṛta *ω* — 4. Jambū°: Jambha° *ω* — 5. karnah v. d. Tuuk (D_3, E_2): kānah *ω* — 6. karnah v. d. Tuuk (D_3): kānah *ω* — 7. Ilā°: Nīla° *ω* — 9. cāraṇa: waraṇa *ω* — 11. luñgah FEK: luñguh al. — wulu° x: hulu y — 14. bhūtvā: bhuto *ω* — °sarpati: sampati *ω* — 15. mahātiśaya xK: matiśaya DF — 16. air x: her y — °we CDF: °wwe AHK, °wwai E — 20. hṛṣṭāḥ: huṣṭaḥ al., wuṣṭā D, tuṣṭāḥ H_2 — 21. Ilā°: Nīla° *ω* — 22. na *etc.*: jana rabadḍa hetunāṃ al., *aliter* D — 26. °vān: °vat *ω* — tu: ta *ω* —

tan katon ika hinĕlö niṅ lĕmah; anugraha bhaṭṭāra Brahmā irikaṅ warṣa ṅkana ika.

Alihakĕna tekaṅ paṅrĕṅö! ikaṅ gunuṅ Himawān ajarakĕna ni ṅhulun riṅ rahadyan saṅhulun. yakṣa rākṣasa piśācâkweh asabherika ikaṅ Hemakūṭa. gandharwâpsaragaṇa masabhe ṅkana. riṅ Niṣadha nāgâsabhe ṅkana. makapramukha Takṣaka Bāsuki, riṅ Mahāmeru

traya<s>triṃśad devā yataḥ†,

makasabhā ika. gunuṅ Nīla, gunuṅ waiḍūryamaya, brahmarṣi siddha cāraṇa sabhe ṅkana, riṅ Śweta daitya dānawa sabhe ṅkana. samaṅkana pajaran i ṅhulun ri rahadyan saṅhulun kabeh. tan wĕnaṅ hulun majarakĕna pariwāra saṅ maharṣi kabeh dewâsura nāga yakṣa saṅ tanmolah irikaṅ gunuṅ kabeh.

Kunaṅ pajara ni ṅhulun ri rahadyan saṅhulun: hana śikhara nikaṅ Himawān ri tĕṅah, riṅ Kailāsa ṅaranya, kaḍatwan bhaṭṭāra Baiśrawaṇa. hana talāga ri jöṅ nikaṅ Kailāsagiri, riṅ Mandodakasara ṅaranya; atis wwainya pawitra, śuci akweh padmanya. hana ta ranjiṅanya, lwah riṅ Mandākinī ṅaranya; pawitra ika. ri tambiṅ nikaṅ Mandākinī, ṅkana ta kahanan ikaṅ Nandanawana, taman atiśaya konaṅ-unaṅnya.

prāguttareṇa Kailāsād,

keśānya sake Kailāsa-parwata hana tânak nikaṅ Himawān-parwata, riṅ Śawala-giri ṅaranya. śikharanya riṅ Candraprabha ṅaranya. hana tika talāga si Acoda ṅaranya. ranjiṅanya lwah riṅ Acodā ṅaranya; pāwanâtah, akweh padmanya ri tambiṅ nikaṅ lwah. ri ṅkana ta ya taman saṅ Citraratha, riṅ Citrarathodyāna ṅaran iṅ taman. hana ta ratu riṅ Candraprabha, saṅ Maṇibhadra ṅaran ira, yakṣādhipa krūra, ikaṅ guhyaka pinakapariwāra nira.

Ika taṅ Mandākinī-nadī lawan Acodā-nadī, paḍa pawitra nika. hili nikaṅ Mandākinī abĕnĕr aṅawetan. lari nikaṅ Acodâṅawetan

---

3. alihakĕna y: alikna x — 4. riṅ r° s° y: *om.* x — 8. <s> *inserui* — devā: evam ω — yataḥ ω:? — 10. daitya ACEK: detya DFH — sabheṅk° x: sabha ṅk° y — 11. ri x: riṅ y — 14. ri x: riṅ y — 15. ri x: riṅ y — Kailāśa ACEK: Kelāśa DFH — 16. Baiśr° xK — Beśr° DF — Kailāśa° xK: Kelāśa° DF — 17. wwai ACHK: we DFE — 18. ranjiṅanya ACE: ranjiṅaranya yH — lw° r° M° ṅ° y: *om.* x — 21. prāg°: prag° ω — °lāsād: °lāsaḥ AFKz, °lāśa C, °losaḥ D — 28. guhyaka yH: guyaka ACE — 29. Acodā-nadī x: Acod(ḍ)ānanad(ḍ)i y —

aṅidul. atĕmu pwa ya lawan Mandākinī. aneṗĕt ta yâṅawetan wĕkasnya, tumampuh ta ya riṅ Tasik asin.

Kailāsād dakṣiṇe prācyāṃ,
kāgneya saṅkeṅ Kailāsa hana ta gunuṅ si Pisaṅghya ṅaranya.
72 yatekânak niṅ Himawān; manik pinakawayawanya kabeh, pucaknya ya ta Lohitya ṅaranya. gunuṅ mas tika. kadi teja niṅ āditya pakatonanya saṅkeṅ kadohan. hana ta talāga ri jöṅ niṅ Lohitya, atĕhĕr riṅ Lohitya ṅaranya. paḍa pawitranya tika. ri tĕpinya hana taman riṅ Wiśoka ṅaranya, konaṅ-unaṅ atah. hana ta ratu riṅ Lohitagiri, saṅ Maṇiwara ṅaran ira, yakṣādhipa sarika soma, ikaṅ guhyaka pariwāra nira.

Kailāsāc caiva nairṛtyām,
ṅkane neriti saṅke Kailāsa gunuṅ mas Aruṇa ṅaranya.

Bhavasya dayitaḥ śrīmān,
bwat paměṅaměṅan bhaṭṭāra Bhawa. śṛṅganya mas wih, riṅ Muñcawān ṅaranya. asaṅkhyâparimita pwa ṅ manik iriya. ya ta mataṅnya n kadi tinulis ikaṅ swarga koparĕṅgan deni tejanya. hana talāga ri jöṅ nikaṅ Muñcawān, riṅ Śilodaka ṅaranya. lwah ranjiṅanya Śilodaka ṅaranya nĕhĕr. maṅulwan ili nika. aṅulwan aṅidul pwa ili nikaṅ Śītā Cakṣu. mataṅnyan manakta ya lawan Śilodaka. aṅulwan ta yâneṗĕt, dudug riṅ Tasik asin. hana ta ratu riṅ Muñcawān, saṅ Dhūmralohita ṅaranya; yakṣādhipa sira. kabāyabya saṅkeṅ Kailāsa hana gunuṅ mahārddhika sattwanya, pucaknya si Hiraṇyaśṛṅga ṅaranya, maṇimayâwaknya kabeh. hana talāga ri jöṅ niṅ Hiraṇyaśṛṅga, manik pinakatambiṅnya, kanaka ḍĕḍĕt pinakaheṅi-hĕninya, riṅ Windusara ṅaranya. riṅ Hiraṇyamaya patapan mahārāja Bhagīratha ṅ usana.

Kunaṅ sādhya nira n patapa turuna nira bhaṭṭārī Gaṅgā, sambandha hawu saṅ kawitan ira rakwa athawâpratima; kadi gunuṅ agöṅ rakwa patumpuknya riṅ mahītala. ndan pratijñā nira mahārāja Bhagīratha ri hilaṅa niṅ awu saṅ kawitan ira keli de bhaṭṭārī Gaṅgā .... kunaṅ pwa ri tan hana bhaṭṭārī Gaṅgā riṅ bhūr-

---

3. Kail° x: Kel° y — °ṇe: naṃ ω — prācyāṃ: prarthaṃ xFK, prawaṃ D — 4. Kail° ACHK: Kel° DEF — 12. Kail° xK: Kel° DF — °ccaiva: ñcaiva ω — nairṛtyām: nairityaṃ K, nerityaṃ al. — 14. Bhavasya F: Bhāvasya al. — dayitaḥ: daritah ω — 16. Muñc° al.: Puñc° F, Mañc° z — pwa ṅ DHK: mwaṅ al. — 18. Śilodaka: Śilodḍaka ω — 19. Śilodaka: Śilodḍaka ω — 23. Kail° xK: Kel° DF — 32. *lac. ind.* —

loka—makasambandha calâcala rakwa sira; miṅgat ta rakwa siromulih ri candramaṇḍala; śuṣka karahaṅ tekaṅ rat ri tan hana bhaṭṭārī Gaṅgā riṅ bhuwana, harohara tekaṅ watĕk dewatā—ya ta mataṅnya n papintakasih ri bhaṭṭāra Parameśwara; akon ta saṅ dewarṣi humundaṅa riṅ bhaṭṭārī Gaṅgā. tan wihaṅ bhaṭṭāra Guru. nda tar aṅga bhaṭṭārī Gaṅgā. aminta sira wĕlyan riṅ bhaṭṭāra: yan turuna riṅ bhūrloka tumampuh ri kapilajaṭā Bhaṭṭāra Parameśwara, makasambandha niyata lĕbura nikaṅ bhūrloka
73 tampuhana de bhaṭṭārī Gaṅgā yan turun. ya ta mataṅnya n papintakasih muwah saṅ watĕk dewatā kabeh ri bhaṭṭāra Rudra mwaṅ sakweh saṅ dewarṣi brahmarṣi cāraṇa milu matalaṅkup ri bhaṭṭāra Bhawa. tan wihaṅ bhaṭṭāra Nīlalohita; sinanmata papintakasih saṅ dewatā kabeh de Bhaṭṭāra Gunuṅ. mataṅnyan kinon bhaṭṭārī Gaṅgā tumuruna, tumampuha ri kapilajaṭā bhaṭṭāra Parameśwara. irika tĕwĕk bhaṭṭārī Gaṅgā hinaranan Tripatha ṅaran ira, ri denyan tapak ikanaṅ tripatha rinukti nika. tripatha ṅaranya: bhūr bhuwaḥ swaḥ. krama nira s o m a p a d a p r a s ū t a rakwa sira, mijil saṅkeṅ wimba bhaṭṭāra Mṛgalāñchana, makadhara ṅ somapada. somapada ṅaran ira hada-hada ni teja saṅ hyaṅ Śaśāṅka. tĕka pwa sireṅ swarga, pinakaharṣuka nira ta sahana haneṅ swarga. tapwan tĕka bhaṭṭārī Gaṅgā riṅ pṛthiwī, katon iṅ ākāśa juga sira deniṅ janma mānuṣa. yatika chāyāpatha katonan ira. wintaṅ watan wuwur maṅalo lwir ikaṅ bhuwana ri sira. tanpa hiṅan harṣa nikaṅ rat kabeh, tumon i sira, tumampuh pwa sira ri kapilajaṭā bhaṭṭāra Parameśwara. ndatan lari ika hili nira. aṅĕmbĕr hana riṅ salaṅ-salaṅ bhaṭṭāra. hana ta windu siratsirat iṅ bāhu bhaṭṭāra. yatika tumampuh riṅ Hiraṇyaśṛṅga. ya tâtĕmahan talāga, riṅ Windusara ṅaranya, tanpa hiṅan konaṅunaṅnya. sambandha denya kesĕp deniṅ awak bhaṭṭāra juga sira,
Bhavena smayatā tadā,

---

2. śuṣka x: suṣṭa DF,? K — 4. papinta° CEK: paminta° DF, pan pinta A, *def.* H — 5. riṅ DK: ri F, *om.* x — 6. riṅ y: ri x — 7. riṅ DK: ri al. — ri ka° x: riṅ ka° y — 10. papinta° xK: paminta DF — ri xF: riṅ DK — 12. papinta° x: paminta y — 16. ik° Tr° y: + ṅaranya x — 19. ni DF: niṅ al. — 22. chāyāpatha: cayapātha ω — 23. maṅalo xFK: maṅalor D — 24. tumon K: tamon al. — i DF: iṅ xK — 25. ri kap° xF: riṅ kap° DK — 26. aṅĕmbĕr al.: aṅĕmbĕṅ D — 27. Hiraṇya° v.d. Tuuk ($D_3E_2H_2$): raṇya° ω — 29. sambanḍa x: sambadḍa y — 30. Bhavena: cawena ω — smayatā: smayatta (°thā) ω —

agĕlĕṅ bhaṭṭāra Parameśwara ri bhaṭṭārī Gaṅgā; nimitta niṅ suṅsut bhaṭṭāra ri bhaṭṭārī Gaṅgā,

jñātvā tasyā abhiprāyam,

katon pwa ya buddhi bhaṭṭārī Gaṅgā tan rahayu de bhaṭṭāra. arddha kimburu rakwâṅĕn-aṅĕn bhaṭṭārī Gaṅgā ri bhaṭṭāra. dumeh sira kimburu: bhaṭṭāra rakwârdhanārīśwarī, mapisan ika pasanakan ira lawan bhaṭṭārī Girisutā. sakaton bhaṭṭārâpupul lawan bhaṭṭārī Umā īrṣyā tâṅĕn-aṅĕn bhaṭṭārī Gaṅgā ri bhaṭṭāra. nda tanpa saṅkan hala nikaṅ amběk. lwir nikâṅĕn-aṅĕn bhaṭṭārī Gaṅgā ri bhaṭṭāra rakwa kinĕkĕsan iṅ dalĕm hati:

bhittvā viśāmi pātālaṃ srotasā gṛhya Śaṅkaram,

katibâ rakwa bhaṭṭāra de bhaṭṭārī Gaṅgā, tĕḍun deni gĕlis nira, tawanakĕna ta siromumbulakĕna bhaṭṭārī Pṛthiwī, tambakĕna nira ta rakwa bhaṭṭāra, atĕhĕr apaṅgiha riṅ pātāla lawan bhaṭṭārī Gaṅgā.

tasyāvalepaṃ taṃ jñātaṃ,

buddhi bhaṭṭārī Gaṅgā ika maṅkana, ya ta katon de bhaṭṭāra. ya tikândadyakĕn krodha ri bhaṭṭāra pinakadhara. mataṅnyan
74 tĕlas kesĕp ri awak bhaṭṭāra, satĕmpuh bhaṭṭārī Gaṅgā ri awak bhaṭṭāra Parameśwara.

Etasminn eva kāle tu,

alawas ta sira maṅkana, katon saṅ Bhagīrathâgawe tapa de bhaṭṭāra riṅ Hiraṇyaśṛṅga.

dhamanīsaṃtataṃ tīkṣṇaṃ kṣudha<yā vyā>kulendriyam,

ibĕk otot awak nira deniṅ kuru, awĕnĕs aṅlih aṅĕnuk tiṅhal nira deniṅ lapa. sakiṅ harṣa bhaṭṭāra r ton saṅ agawe tapa brata, atutur ta sira wĕkasan i pawuwus bhaṭṭāra Brahme ṅuni, ikaṅ pitĕkĕt akon masiha ri mahārāja Bhagīratha n pagawe tapa, sādhya nira ri turuna bhaṭṭārī Gaṅgā riṅ bhūrloka, makadon kahilya niṅ awu saṅ kawitan ira. mogha hilaṅ gĕlĕṅ bhaṭṭāra ri bhaṭṭārī Gaṅgā

---

1. ri x: riṅ y — 2. ri x: riṅ y — 3. jñātvā: jñāna ω — tasyā: tasyaṃ ω — 8. Umā C: huma al.— ri xF: riṅ DK — 10. ri x: riṅ y — 11. bhittvā: bito ω — viśāmi: virsami ω — srotasā: śrotuma ω — 16. °avalepaṃ taṃ: °acalepāḍaṃ ω (°daṃ FK) — 18. ri x: riṅ FK, niṅ D— 21. tu: tuṃ x, *corr.* y — 24. dhamanī°: daśani ω — ksudha°: śudḍa xFK, swada D — yā vyā *inserui* — °endriyam: °endrayam ω — 26. aṅĕnuk xD: alĕk FK — 27. bhaṭṭāra r ton: bhatārtton x, bhaṭaraton DF, ?K —

deni sih bhaṭṭāra ri mahārāja Bhagīratha n pagawe tapa. matañnyan ilyakĕn bhaṭṭārī Gaṅgā de bhaṭṭāra wĕkasan. enak ta tanduk bhaṭṭārī Gaṅgā manaluntaṅ tumampuh riṅ Hiraṇyaśṛṅga, tambayan bhaṭṭārī Gaṅgā tumibeṅ lĕmah. irika ta tĕwĕk nira Gaṅgā ṅaran ira. Gaṅgā ccati rakwa kaliṅan ira.

Saḍataṅ bhaṭṭārī Gaṅgā riṅ bhūmitala, aprapitu hili nira wĕkasan.

srotāṃsi vipulāni ca,

paḍa göṅ hili nira kabeh. kramanya: tiga hili nirâṅawetan, lwah agöṅ ika kabeh; tiga maṅulwan; tuṅgal maṅidul mariṅ Bhāratawarṣa. ṅaran ikaṅ lwah maṅetan: riṅ Nandinī-nadī, riṅ Pāwanī, riṅ Hlādinī. kunaṅ ikaṅ aṅulwan: riṅ Sītā, riṅ Cakṣu, riṅ Sindhu. kunaṅ ṅaran ikaṅ maṅidul mariṅ Bhāratawarṣa riṅ Bhāgīrathī ṅaranya. apan anak mahārāja Bhagīratha kacaritanya de saṅ paṇḍita; ri denya tumutakĕn iṅ lari mahārāja Bhagīratha, ya ta matañnya n iṅ Bhāgīrathī ṅaran ikaṅ lwah ri wĕkasan.

Kunaṅ kweh nikaṅ janapada tinoyan deniṅ Sītā-nadī n paṅawetan: riṅ Salila, riṅ Sakuntana, riṅ Cīna, riṅ Bañwara, riṅ Yawana, riṅ Druwa, riṅ Tumburu, riṅ Kuliṇḍu, ri Aṅgalokya, riṅ Nara. aněhĕr aṅulwan aměnĕr i tĕṅah niṅ Tĕgal si Siṅha. tumuluy ya tĕka riṅ Tasik asin kulwan.

Tinoyan ikaṅ Cakṣu-nadī n paṅulwan: riṅ Cīnamaru, riṅ Kaliṅga, riṅ Sulika, riṅ Kāra, riṅ Yaka, riṅ Kamya, riṅ Pallawa, riṅ Para, riṅ Suka, tumuli tĕka riṅ Tasik asiṅ kulwan ika.

Tinoyan ikaṅ Sindhu maṅawetan: ri Udhara, riṅ Daruha, riṅ Gāndhāra, ri Urāga, riṅ Kuya, riṅ Ṛṣipaśwara, riṅ Niḍīpāda, riṅ Wasati, riṅ Nimitañjāya, riṅ Sendhawa, riṅ Radrakataka, riṅ Kupata, riṅ Bhīru, riṅ Renuka, riṅ Sumāna, riṅ Sumṛta, ri Udda, riṅ Sindhureta, tĕkeṅ Tasik kulwan ika.

Kunaṅ tinoyan ikaṅ Bhāgīrathī: riṅ Gandharwa, riṅ Kinnara, riṅ Yakṣa, riṅ Rākṣasa, riṅ Widyādhara, ri Uraga, riṅ Kalāya, riṅ Grāma, riṅ Kiṃpuruṣa — kaḍatwan saṅ Druma ika — riṅ Gaṇa, riṅ Khama, riṅ Kirāta, riṅ Kuru, riṅ Bharata, riṅ Pāñcāla, riṅ

---

1. deni x: deniṅ y — ri x: riṅ y — 8. srotāṃsi: śrotisi ω — ca: cca ω — 18. riṅ C° x, riṅ *om.* y — 19. ri Aṅg° AC: yyaṅg° z, riṅ yyaṅg° y — 20. tumuluy ya t°: tumuluyat° ω — 22. tinoyan xF: inoyan DK — 23. Pallawa xF: plahwa D, pahlawa K — 25. tinoyan: inoyan ω — 30. tinoyan: inoyan ω — Khama: Kāma ω —

75 Kāśi, riṅ Matsya, ri Aṅga, riṅ Brahmottara, riṅ Awaṅga, riṅ Tāmalipta; riṅ samāgama kidul kulwan iṅ ta Madhyadeśa lari nikaṅ Gaṅgā.

tataḥ pratihatā Vindhyāt,

5 kawantus ta larinya, maṅawetan ili nikaṅ Gaṅgā wĕkasan, atut ri suku niṅ Windhya lambwan lor,

pratiṣṭhā pūrvasāgaraḥ,

atĕhĕr tumampuh iṅ Tasik asin wetan. tĕka pwa ya riṅ Tasik wetan, atĕmu lawan Hlādinī.

10 Kweh nikaṅ wanwa hinaliwatan yan paṅetan: riṅ Niṣāda, Nitara, Ṛṣi, Nīlamukha, Sekāra, Nuṣṭakarṇa, Kirāta, Talika, Wikarṇa, Sumīna, Suwarṇa, Bhūmi, inilyan ikaṅ Gaṅgā maṅawetan riṅ Himaśṛṅga tĕpi kidul.

Kunaṅ ikaṅ i tĕṅah si Pāwanī, aṅawetan ika. wanwa hinilyanya:

15 Dyumnasara, riṅ Karata, riṅ Cetra, riṅ Śaṅkapatha, Madhyanodaruka, ikaṅ Pāthaprawaraṇa. rowaṅ iṅ Bhāgīrathī, atĕmu riṅ Tasik wetan ika.

Ikanaṅ Nandinī aṅawetan ika; janapada inaliwatanya: ri Āmara, Aṅśamarga, riṅ Sahohuta, riṅ Huna, riṅ Darwa. akweh binubulnya,

20 kahaliwatan denya. tĕka pwa ya riṅ Arṇawaprawara, ry Aśwamukha. kapwâṅawetan ika kabeh. akweh n a d y u p a n a d î natus-atus mewu-iwu, tan wruh pinakaṅhulun riṅ aranya. paḍâṅawetan ika kabeh. paṅalapan ira saṅ hyaṅ Indra wway an paṅudan iriṅ Bhāratawarṣa ika.

25 Hana ta ratu riṅ Hiraṇyaśṛṅga, K a u v e r a sira, bhaṭṭāra Kuwera sira. aneka brahma[ṇa]rākṣasa, Aṅgastya-kula pariwāra nira. ika ta saṅ Maṇiwara, saṅ Maṇibhadra, saṅ Dhūmralohita, saṅ Yajñāhora, sira ta kapat sāmantanṛpasenapati bhaṭṭāra Kuwera. hana riṅ Himācala sira. sira ta dumwiguṇa dharmârtha-

30 kāma niṅ yaśa jātyan ira riṅ yathākrama. kadyaṅgan saṅ Maṇiwara kadwiguṇa kadharmakāman ira de saṅ Maṇibhadra. upalakṣaṇakĕna tika tĕke sor. maṅkana tika.

---

1. Aṅga F: Agga xK: Aghga D — 4. pratihatā: prataṃhataḥ ω — 7. pratiṣṭhā(?): pratiṣṭa ω— 11. Talika al.: Kalika F—12. Sumīna al.: Sumanā D — 14. Pāwanī: Plawanī ω— 15. °patha: pātha xDK, partha F — Madhya°: Māḍya ω — 25. Kauvera: Kowera DF, Kowaira xK — 26. Kuwera ACF: Kuwaira z, waira D, Kowaira K — brahma°: brāhmāṇa° ω — 29. Kuwera A: Kuwaira al. — 29. dumwiguṇa: dumṛwyaṅguṇa xD, dumṛwyaguṇa FK — 30.° kāma AC: karma yz — 31. kadwiguṇa: kaṅwiguṇa ω—

Hemakū<ṭa>sya pr̥ṣṭheṣu,

.... Jyotiṣmatī ṅaranya. tĕka ri Tasik kulwan ika. hana talāga niṅ Niṣadha. yeka riṅ Wiṣṇupada ṅaranya. hana lwah ranjiṅanyâṅawetan, riṅ Gāndharwī ṅaranya. riṅ Nadwala ṅaranya ranjiṅanya kulwan.

Meroḥ paścāt pravahate hradaś Candraprabho mahān, hana ta ranu ri pārśwa niṅ Mahāmeru, riṅ Candraprabha ṅaranya. tanpa ranjiṅan ika.

Jambūś caiva nadī puṇyā,

hana ta lwah tus niṅ Jambū si Sudarśana, riṅ Jambūrasawatī ṅaranya.

76 yasyāṃ jāmbūnadaḥ smr̥taḥ,

ṅkana ta kahanan iṅ dewabhūṣaṇa lawan mas manik.

Payodaḥ tu hrado Nīle,

hana ta ranu riṅ Nīla-parwata, riṅ Payoda ṅaranya. ranjiṅan ika, ikaṅ maṅawetan riṅ Puṇḍarīka ṅaranya, ikaṅ maṅulwan riṅ Payoda ṅaranya nĕhĕr.

Saras tu surasaḥ Śvete,

hana talāga riṅ Śweta-parwata, enak wwainya, riṅ Uttamamānasa ṅaranya. ranjiṅanyâṅawetan riṅ Jyotsa ṅaranya, ranjiṅanya kulwan riṅ Mr̥gakāntā ṅaranya.

Kurusv api saro ramyam,

hana talāga riṅ Kuruwarṣa riṅ Rudrakānta ṅaranya, tanpa hiṅan pawitranya. kalpataru akweh tumuwuh ri tambiṅnya. enak ika sahana haneriya. talāga bhaṭṭāra Rudra kacaritanya. ranjiṅanyâṅawetan lwah riṅ Śānti ṅaranya, ranjiṅanyâṅulwan riṅ Maṇḍi ṅaranya. hana ta muwah talāga riṅ Kuruwarṣa, riṅ Jaya ṅaranya. agöṅ ika, akweh iwaknya, manuknya akweh ika. tanpa ranjiṅan ika. kunaṅ ikaṅ warṣa wwalu tan hana udan iṅ kana, akweh talāga nika, lawan lwah agöṅ iriya.

Hana ta gunuṅ wetan iṅ Jambūdwīpa, akĕmkĕm riṅ Tasik asin;

---

1. Hema° DK: Ema° al. — °ṭa°: *om.* ω — °sya: °syo xDK, swo F — 4. *lac. ind.* — 9. Jambūś caiva: Jambosvava xD: Jambesvava FK — 14. hrado: hr̥do ω—Nīle: Nīla x, Nila y — 15. ranu: raṇu x, ratu y — 18. Śvete: Śvetaḥ ω — 19. wwai x: we y — Utta°: Ūtta° ω — 22. Kur° etc.(?): kurumbi pisaroratyaṃ ω — 24. ri t° CF: riṅ t° al. — tambiṅnya xK: tambinya DF — 26. Śānti: Santi ω — 27—30. hana — iriya y: *om.* x —

riṅ Sabhagiri ṅaranya, riṅ Dundubhi, riṅ Dhūmra. gunuṅ lor iṅ Jambūdwīpâkĕm riṅ tasik: riṅ Candra, riṅ Kaṅka, riṅ Droṇa. gunuṅ kulwan iṅ Jambūdwīpa: riṅ Soma, riṅ Warāha, riṅ Parwata Nāda. gunuṅ kidul: riṅ Walāha, riṅ Śakra mwaṅ ikaṅ Menakāgiri. Hana ta gunuṅ ri sĕla nikaṅ Menakāgiri lawan Śakra, riṅ Sambartaka ṅaranya. ṅka ta kahanan iṅ Aurwāgni, apuy umaṅan wai niṅ sāgara. Apuy Aurwa kacaritanya: wineh nira muṅgwa riṅ Waḍawāmukha. Sambartaka Waḍawāmukha ṅaranya.

Ika taṅ gunuṅ rwawĕlas kwehnyâkĕm riṅ Tasik asin — aryakĕna tekaṅ Waḍawāmukha sakarĕṅ — ikaṅ gunuṅ bheda saṅkerika juga <wu>wusĕn ta. ahĕlar rakwa kacaritan ika. kunaṅ tapwan binajra de saṅ hyaṅ Indra. pĕgat hĕlarnya. doṣanya: nana rakwekaṅ swarga denya, yan paměṅ-aměṅ riṅ laṅit. ya ta mataṅnya n tiba riṅ tasik wĕkasan.

Nihan ta patĕṅĕran iṅ Bhāratawarṣa wanehan. hana deśa kadi śaśa lwirnya hirĕṅ ri madhya saṅ hyaṅ Wulan. chāyā niṅ Bhāratawarṣa katattwan ika, Bhāratawarṣa ṅaranya. apan maṅkana pakatonan ika deniṅ deśāntara.

Maṅkana lwir niṅ warṣa riṅ Jambūdwīpa inajarakĕn i ṅhulun, salawas nikaṅ wwaṅ iriya dharmârtha-kāmanya tĕlas kabeh.

Lwir iṅ warṣa nikaṅ Śākadwīpa ajarakĕna kawĕkas. ikaṅ Jambūdwīpa saniyuta yojana lwanya. kinululiṅan ta ya deniṅ Tasik asin kumululiṅ iriya. yatika kinululiṅan deniṅ Śākadwīpa. lwanya
77 rwaṅ Jambūdwīpa. yatika mesi gunuṅ pawitra. ikaṅ warṣa ṅkana subhikṣa janapadanya, dīrghāyuṣa wwaṅnya. tan hana aṅluhaṅluhnya. kṣamātejānvita ikaṅ wwaṅ kana, mahārddhika mahāśakti. ikanaṅ gunuṅ kĕṇḍaṅ dudug iṅ Tasik asin iṅ jĕro. dudug iṅ Tasik kṣīra sukunya riṅ heṅ sumĕṅkö lwa nikaṅ Śākadwīpa. kalyan mas manik muwah. rwa ta ṅaran ika sowaṅsowaṅ. ikanaṅ gunuṅ tĕpinya wetan, saka wetan de niṅ amilaṅa riṅ .... prāgāyata, dawâṅawetan kramanya. yeka pūrwa niṅ awara-warah, si Udaya ṅaranya waneh. ṅkana ta paṅalapan saṅ hyaṅ Indra megha, yan paṅudan i Bhāratawarṣa. ariṅ taṅ

---

1. Dhūmra (ḍ°) zCK: Dumra ADF — 6. Aurw°: Erw° ω — wai x: we y — 7. Aurwa: herwa ω — 11. wuwusĕn: wuwusan D, wusĕn FK, husĕn x — 20. kāma: karma ω — 25. dīrghāy°: dīrgghyāy° ω — 26. kṣa°: sa° ω — 28. Tasik kṣīra: Tasik ṣira ω — heṅ zCFK: her AD — 31. *lac. indicavi* — 32. awara-w° y: awarah-w° x — Udaya: (h)ūddaya y: hūrddaya x —

dewa gandharwa yan paměñ-aměñ iriya. kunaṅ ikaṅ gunuṅ kidul nika, yeka si Jaladha ṅaranya. si Candrasama ṅaranya waneh. paḍa göṅnya mwaṅ dawanya gunuṅ uni; kakwehan iṅ oṣadhi; paṅalapan saṅ hyaṅ Indra wai, yan paṅudanakěn irikiṅ Bhārata-
5 warṣa. lumajur maṅawetan ika.

Kunaṅ ikaṅ gunuṅ kidul nika, si Rewa<ta>ka ṅaranya. paḍa göṅ nika lawan riṅ uni mwaṅ dawanya paḍa. si Nārada ṅaranya waneh. ri ṅkana rakwa bhagawān Nārada mijil. mwaṅ saparwata hinanakěn usana; ṅkana ta paṅalapan bhaṭṭārâświno-dewa oṣadhi,
10 yan hana tamba nira. aparan ikaṅ dadi oṣadhi? ikanaṅ wintaṅ Rewatī wih, yateka tinaněm de bhaṭṭāra Brahmā; těmahan oṣadhi, tumuwuh riṅ Nārada-giri. mataṅnyan Rewataka ṅaranya waneh.

Hana ta gunuṅ ri saṇḍiṅnya, si Śyāma ṅaranya. mataṅnya n Śyāma ṅaranya: bwat ahiréṅ rakwa wwaṅ mareriya ṅ usana. si
15 Dundubhi ṅaranya waneh. mataṅnya n si Dundubhi ṅaranya: ṅkana ta rakwa ikaṅ daitya Dundubhi mětu, si Rañjadhara, si Ratimaya, si Śalmala, si Surāntakṛt, si Śabdamṛtyu, ikaṅ pinatyan deniṅ dewatā lawas. hana ta gunuṅ pirak ri saṇḍiṅnya, agöṅ atah, si Upta ṅaranya. si Soma ṅaranya waneh ri ṅkana ta paṅhěthětan ikaṅ
20 dewatâmṛta, wědinya n alapěn de saṅ Garuḍa riṅ usana. hana ta gunuṅ ri saṇḍiṅnya, rwa ṅaranya, si Āmbiyeka, si Sumana ṅaranya. ṅkana tikaṅ dewatā n patyani ikaṅ daitya si Suwarṇākṣa lawan si Ogajimuta ṅ usana.

Kidul nika si Wibhrāja, si Kalika, rwa muwah ṅaranya. iréṅ
25 ika; akweh oṣadhi tumuwuh iriya. wibhrāja ṅaran iṅ ahalěp. ri denyan wibhrāja ṅaranya, deniṅ tejanya, mataṅnyan si Wibhrāja ṅaranya. kunaṅ karwa ni ṅaranya, si Keśara, ṅkana ta saṅka niṅ aṅin, an mirir těkeṅ Bhāratawarṣa.

Ikaṅ kawěkas warṣa ajarakěna ni ṅhulun.

30 Uda<ya>syodayaṃ varṣam,

78 kidul nika gunuṅ si Udaya riṅ Jaladhara ṅaranya ikaṅ warṣa ṅkana, riṅ Śāntabhaya ṅaranya waneh .... warṣa ni Śyāma-parwata riṅ Maṇīwaka ṅaranya, ry Anda ṅaranya waneh. warṣa

3. gun° ω: <lawan> gun°? — 6. Rewataka: Recaka ω — 7. Nārada x: Naḍa y — 16. daitya AC: detya y, tye z, <de>tya E_2H_2 — 18. ri x: riṅ DF, ?K — si Upta al.: cyupta F, ?K — 19. paṅhěth° y: pahěthět° x — 24. si Wibhrāja: Śiwabajra ω — 25. wibhrāja: wibajra ω — 26. wibhrāja: wibajra ω — si Wibhrāja: Śiwabajra — 30. ya *inserui*: *om.* ω — 32. *lacunam indicavi* — 33. parwata: parwataṃ ω —

niń Aṣṭa-parwata riń Kusumottara ṅaranya, riń Śiwa ṅaranya waneh. warṣa niń Āmbikeya riń Modhaki ṅaranya, riń Kṣema ṅaranya waneh. warṣa niń Keśari-parwata riń Mahādruma ṅaranya.

Ri tĕṅah niń Śākadwīpa ṅkana tuwuhan iń śākawr̥kṣa. mataṅnyan Śākadwīpa ṅaranya, ri denyan tuwuhan iń śākawr̥kṣa. yekâgöṅ ta kapūjānya n rikaṅ deśa. ariń atika ṅ gandharwa siddha cāraṇeriya, apan pawitra. maṅkana ikaṅ wwaṅ kana litu-hayu rahayu.

Hana ta lwah nikaṅ warṣa rwa muwah rikaṅ sawiji ṅaranya.

prathamā Kusumārī tu,

lwah nikaṅ Śāntabhayawarṣa rumuhun ajarakĕna, riń Kusumārī ṅaranya lawan riń Anakāpti. kunaṅ lwah nikaṅ Śikharawarṣa, riń Kusumārī ṅaranya, riń Sati ṅaranya waneh. lwah nikaṅ Komarawarṣa riń Nandā, riń Pāwanī ṅaranya waneh. lwah niń Maṇīcaka riń Weṇikā, riń Tridiwā ṅaranya waneh. lwah niń Kusumottara riń Ikṣu, riń Krama ṅaranya waneh. lwah niń Modhakiwarṣa riń Dhenukā, riń Amr̥tā ṅaranya waneh. lwah niń Keśawarṣa riń Sukr̥tā, riń Aṅgastī ṅaranya waneh.

Samaṅkana ikaṅ lwah adhikāra rikeṅ deśa. atyanta kapawitran ika kabeh. akweh tekaṅ lwah agöṅ bheda saṅkerika. kapwa paṅalapan saṅ hyaṅ Indra rakwa wwai, yan paṅudani irikaṅ Bhāratawarṣa; ndatan pawitra ika, hetu ni ṅhulun tan maṅajarakĕn ika kabeh. yeka taṅ wwaṅ irika

arogā balinaś ceva,

tan kĕneṅ roga salawas niń tuwuhnya, apan mahāśakti.

sarve cāmayavarjitāḥ,

tan hana bañcana lawan duḥkha iriya.

apasarpi<ṇī> na teṣv asti,

tan hana maweh larâmbĕk ri paḍanya janma, ṅuni-uni riń anakbi. norâwayuh taṅ wwaṅ ri ṅkana. tuhun tan katalu. tan kadi saṅ Andyanmano.

---

11. pra° etc.: prabhā matu sumaritu ω — 12. (Śāntabha)yawarṣa D: °yanwaṣa K: °yadwarṣa al. — 16. Tridiwa al.: Triwida A — 17. °ottara: °ottama ω — 18. Dhenukā: Denuka ω — 19. Aṅgastī al.: Asti F — 27. sarve ca°: sarvveccā° ACE: sarverccā° H, sarvveśca° D, savvetcah° F, savvaiccā° K — varjitāḥ: vajataḥ ω — 29. °sarpi<ṇī>: ṇī *om.* ω — teṣv asti: kenaśti xD, kenasti FK —

na caivotsarpiṇī punaḥ.

mańkana ikań anakbi ńkana, tan hana wihań sawuwus ni lakinya, bhakti suśīla satya. tan hanâlaki piń rwa rakwa; tumut mati yan mati lakinya.

na tatrāsti yugāvasthā,

tan hana caturyuga rikań deśa.

†tretānāṃ mayuga mūlam,

kr̥ta lawan tretā ikań yuga waluy-waluy. těka niń Śākadwīpa juga mańkana, těkeń Kroñcadwīpa, Kuśadwīpa ika mańkana kramanya. atĕguh tań warṇāśrama ńkana dharma. nora warṇa-
79 saṃkara. tan hana madwa mawuwus. matańnyan sadākāla sukha tań wwań ri ńkana. māyā lobha īrṣyâsūyā bhaya pwa tan haneriya. matĕguh riń dharma sowań-sowań ikań caturwarṇa. tan hana dr̥wya haji; nora ḍaṇḍa, tan hana yogya ḍaṇḍan. kapwa dharmajña ikań wwań kana. paḍa ta ya silih-rakṣa. akweh ta mas manik irikań deśa. tan pinakapa ń kanaka. arata ń sarwadhātu iriya.

vr̥kṣāḥ puṣpaphalopetāḥ,

tanpa kālâwwah akambań ikań sarwaphala sarwapuṣpa irikań deśa. ikań tanpa wwah lagi ńkeń Bhāratawarṣa, mawwah ika yan tumuwuh ri ńkana. ikań tan pakambań makambań ika yan tumuwuh ri ńkana. kambań nikâwańi sugandha. wwah nika manis surasa. ikań tan enak lagi riń Bhāratawarṣa, enak ika yan riń Śākadwīpa. mapa kari wwah nikań wariṅin? rasa ka ń surā.

Kumululiń ikań Tasik asin ikań Śākadwīpa, wĕlu kramanya;

Kṣīrodena samāvr̥taḥ,

kinululiṅan pwa ya deniń Tasik susu. salwa nikań Śākadwīpa lwanya. ikań Tasik susu kumululiń iriya, ya ta kinululiṅan iń Kuśadwīpa. dumwiguṇa lwa nikań Śākadwīpa lwa nika.

tatrāpi parvatāḥ sapta,

hana ta gunuń pitu kwehnya riń Kuśadwīpa; lwahnya kalyan iń

---

1. na caivots°: na cevats° ω — 2. ni F: niń al. — 3. suśīla: suśīlā ω — 7. tret° *orth. var.* ω, *corr.* — 8. tretā ACD: traita al. — 12. īrṣyâsūyā: īrṣya. sūya ω — 18. vr̥kṣāḥ: vr̥kṣa ω — 22. manis s°: manis° zCK, mas° AD, ?F — 24. surā(?): sura ω — 26. Kṣīrodena: Kṣirādena ω — samāvr̥taḥ zCFK: sapavr̥taḥ A, samr̥taḥ D — 27. kinululiṅan ACF: kinululiń n° DH, kinululin EK — 30. tatrāpi: tatapi xFK, tatanpi D — parvatāḥ: parvvata ω — sapta: saptaḥ ω —

mas sowaṅ-sowaṅ. yeka rwa ṅaranya riṅ sagunuṅ riṅ salwah-salwah. kramanya: si Widruma ṅaran ikaṅ gunuṅ wetan. manik <wi>druma prawāleriya. kadi teja niṅ Āditya lwir iṅ prabhā-swaranya. si Kumuda ṅaranya waneh. kidul nika si Unnata ṅaran ikaṅ gunuṅ, maṅagra sarwadhātu, si Hemaparwata ṅaranya waneh. kadi tinulis taṅ ākāśa deniṅ haritāla pinakapucaknya. kulwan ika si Walā<ha>ka gunuṅ jātyañjanamaya, si Dyutimān ṅaranya waneh. karnah kulwan saṅkeṅ gunuṅ si Droṇa ri ṅkana ta kahanan iṅ oṣadhilatā, wiśalya<kā>riṇī ṅaranya waneh, amṛtasañjīwanī ṅaranya waneh. paṅadon i ṅaranya si Droṇa, yeka ri Puṣpawān ṅaranya. parnah lor kulwan saṅkerika, yeka si Kaṅka ṅaran ika, si Kaśeśaya ṅaranya waneh. mawwah akambaṅ sadā-kāla kayu-kayunya. enak wwahnya kabeh, kadi kayu-kayu nikaṅ Śākadwīpa. lor nika si Mahiṣa ṅaranya, gunuṅ aheka kadi papupul iṅ megha lwirnya saṅke kadohan, si Hari ṅaranya waneh. sukunyâkĕm riṅ tasik. ṅkana ta kahanan iṅ apuy si Mahiṣa, akĕmit tasik ika, apuy wĕlĕkaṅ doyan aṅinum wwai. wetan ika, si Kudma ṅaran ikaṅ gunuṅ, si Mandara ṅaranya waneh. mataṅnya n si Mandara ṅaranya:

mandam ity eṣa yo dhātuḥ,

ikaṅ dhātu si manda[ra] wih, we arthanya. v i d ā r a ṇ ā t tan ika samplah. ri denya n yaśa midāraṇa manda, ya ta mataṅnya n Mandara ṅaranya.

Göṅ nikanaṅ gunuṅ kabeh kadwiguṇa göṅ nikaṅ gunuṅ riṅ Śākadwīpa ika kabeh.<lwa nikaṅ warṣa kabeh kadwiguṇa> lwa niṅ warṣa nikaṅ Śākadwīpa. akweh tekaṅ mas manik iriya, makādi Prajāpatimanik, sākṣāt bhaṭṭārendra rumakṣa ya. mataṅnyan sukha sadā ikaṅ wwaṅ kana.

Kumudasya smṛtaṃ varṣam,

warṣa nikaṅ gunuṅ si Kumuda pajaran i ṅhulun ri rahadyan saṅhulun. rwa ṅaranya muwah ri sawiji. hana si Śweta lawan si

---

2. ikaṅ x: ikanaṅ y — wi *ins.* — 4. nika si x: ṇikaṅ si y — Unnata: Unatha *ω* — 7. ha *inseruit* v. d. Tuuk D_3 — 8. karnah: kanah Ay, kānah Cz — 9. <°kā°> *inserui*: *om.* *ω* — Kaṅkā: Śaṅkāna *ω* — Kaśeśaya: Kaśeṣaya zF, Kāśeṣaya K, Sekaya D, Kaśeṣa AC — mawwah x: wwah y — 16. iṅ x: ikaṅ y — 20. mandam y: mdanam x — eṣa: aima zK, ema al. — 21. ra *exp.* — °ṇāt tan(?): °ṇa tan *ω* — 25. lwa — kadwiguṇa *inserui* — 29. Kumudasya: Kusumasya *ω* — 31. ri ACH: riṅ yE —

Muḍita ṅaranya. warṣa niṅ Unnata si Lohita ṅaranya lawan si Weṇumaṇḍa. warṣa niṅ Wa<lā>haka si Jīmūta ṅaranya lawan si Śwetakāra. warṣa niṅ Droṇa si Harita ṅaranya lawan si Lambana. warṣa niṅ Kaṅkā si Kakudma ṅaranya lawan si Dhṛtimān. warṣa niṅ Mahiṣa si Mānasa ṅaranya lawan si Prabhākara. warṣa nikaṅ Kudman si Kapilā ṅaranya. warṣa niṅ Mandara: ṅaran iṅ gunuṅ pinakaṅaran iṅ warṣanya.

Ṅaran iṅ lwahnyâjarakĕna kawĕkas; rwa muwah ṅaran i sawiji. hana lwah riṅ Muḍitawarṣa si Yoni ṅaranya, si Dūtapāṇa ṅaranya waneh. lwah niṅ Lohitawarṣa si Śiwā ṅaranya, si Toyā ṅaranya waneh. lwah nin Jīmūtawarṣa, si Sacitra ṅaranya .... lawan si Dhṛti.

anyās tebhyo 'parijñātāḥ,

akweh lwah agöṅ ajro bañunya, adrĕs hilinya, ndatan wawa rĕṅö ṅhulun i ṅaranya, apan tan pawitra; ikaṅ pinakadhikāra jugâjarakĕna deni ṅhulun.

Ikaṅ Kuśadwīpa kumuliliṅ riṅ Kṣīrasāgara, ya ta kinuliliṅan deniṅ Ghṛtasāgara. lwa nika kadwiguṇa lwa niṅ Kṣīrasāgara. kumuliliṅ iriya, ya ta kinuliliṅan deni Kroñcadwīpa, dumwiguṇa lwa nikaṅ Kuśadwīpa.

tasmin dvīpe nagaśreṣṭaḥ,

hana ta gunuṅ pinakadhikāra nikaṅ deśa, si Kroñca ṅaranya nĕhĕr. kidul niṅ Kroñca riṅ Bāṇa ṅaranya. kulwan iṅ Bāṇa riṅ [si] Andhakā<ra> ṅaranya. kakulwan-lor sakiṅ Mandara si Dewāwṛt ṅaranya. lor nikaṅ Dewāwṛt si Dewendra ṅaranya, si Gowinda ṅaranya waneh. kalor-wetan sakiṅ Gowinda riṅ Puṇḍarīka ṅaranya. ika ta kabeh paḍa rwa ṅaranya sowaṅ-sowaṅ. kunaṅ ikaṅ tuṅgal ajarakĕna ṅaranya saṅka yan aṅhel ṅhulun awarawarah. göṅ niṅ gunuṅnya, lwa niṅ warṣanya nadīnya dumwiguṇa ikaṅ Kuśadwīpa kabeh. ṅaran iṅ warṣanya juga kawĕkas ajarakĕna.

Ikaṅ Śala ṅaran ikaṅ Kroñca-parwata, sĕlanya lawan Bāmana-

---

2. Wa<lā>haka: Wahaka xDK, Wataka F — 4. Dhṛtimān: Wṛtimān ω — 8. i(sa°) F: iṅ al. — 11. Jīmūta°: Jīsuta ω, *correx.* D_3E_2 — ṅaranya zFK: warṣa ACD — *lacunam indicavi* — 13. anyās: anyap ω — 'parij°: parāj° ω — °tāḥ: °taṃ ω — 24. Andhakāra: Syandaka al., sy anda F — 30. warṣanya y: warṣa x —

kāra. warṣa sĕla niṅ Pāwaraka — Bāma<na>kāra ṅaranya waneh—lawan Andhakāra-giri ri Uṣṇa ṅaranya. warṣa niṅ Andha-
81 kāra, hĕlatnya lawan Dewāwɣt riṅ Pāwaraka ṅaranya. warṣa niṅ Dewāwɣt, hĕlat saṅkeṅ Dewendra ri Andhakāra ṅaranya. warṣa niṅ Dewendra, hĕlatnya saṅke Gowinda riṅ Munideśa ṅaranya. warṣa niṅ Gowinda, hĕlatnya saṅkeṅ Kroñca riṅ Dundubhi ṅaranya. kumuliliṅ ikaṅ gunuṅ kabeh, umulih i jro dudug iṅ dalĕm i heṅ sukunya kabeh. maṅkana ikaṅ wwaṅ kana, akuniṅ warṇa nika. akweh siddharṣi cāraṇa masabheriya.

nadyas tatrāpi saptaiva,

ika ta warṣa sawarṣa kapwa tika malwa agöṅ. pitu ika lwahnya. lwah nikaṅ deśa Kuśalana riṅ Gorī ṅaranya. lwah niṅ Manonuga riṅ Kumudotī ṅaranya. lwah niṅ Uṣṇawarṣa riṅ Jyotsna ṅaranya. lwah niṅ Pāwarakawarṣa riṅ Saṃdhyā ṅaranya. lwah niṅ Andha-
15 kārawarṣa riṅ Rātri ṅaranya. lwah niṅ Munideśa riṅ Khyātī ṅaranya. lwah niṅ Dundubhiwarṣa riṅ Puṇḍarīkā ṅaranya. paḍa lwah pawitra ika kabeh. tuhun ikaṅ lwah sāmānyâjarakĕna akweh ika.

Krauñcadvīpaṃ samudreṇa maṇḍodakenāthaś ceva†,

20 ikaṅ Kroñcadwīpa yatika kinuliliṅan iṅ Tasik pĕhan. salwa niṅ Kroñcadwīpa lwa nika.

Hana gunuṅ tigerikaṅ Śālmalidwīpa,

prathamaḥ sūryasaṃkāśaḥ Sumano nāma parvataḥ,

prathama nikaṅ gunuṅ ri tĕṅah si Sumana ṅaranya, awĕlu mesi
25 warṣa ri tĕṅah. kadi teja niṅ Āditya lwir ni prabhāswaranya, apan gunuṅ mas ika.

pītas <tu> madhyamas pascāt śātakumbhamayo giriḥ,

kinuliliṅan deniṅ warṣa. ikaṅ warṣa kumuliliṅ iriya kinuliliṅan deniṅ gunuṅ muwah, si Pīta ṅaranya, apan makawih. kinuliliṅan
30 deniṅ warṣa muwah.

---

1. <na> *inserui* — 2. ri Uṣṇa: Usta zKF, ri Usta AC, syurṣṭā D — 3. hĕlat ACD: hĕlĕt zFK — 4. hĕlat ACD: hĕlĕt zFK — saṅkeṅ x: sakeṅ y — Dewendra x: Wendra y — 5. hĕlat, *ut supra* — 6. hĕlat, *ut supra* — 7. umulihi ACEF: umuluhi DKH — 10. nad° tat°: nadatrastāpi ω — sapt°: saptewa al., saptewaḥ A — 11. lwahnya *hab.* DK: *om.* al. — 13. Uṣṇa°: Uṣka° ω — 14. Saṃdhyā: Saṇḍyā ω — 17. *post* tuhun: yan *hab.* AC — 19. Krauñca°: Kroñca° ω — °athaś ceva ω: *corr.* — 23. °saṃkāśaḥ: suṅkāsaḥ ω — 24. ri x: riṅ y — 25. ri x: riṅ y — ni x: niṅ y — 27. pītaś: paśca ω — tu *ins.* — paścāt: paścapi ω —

tr̥tīyaś cāpi sauvarṇo bhr̥ṅgapatranibho giriḥ,

ikaṅ warṣa kumuliliṅ iriya kinuliliṅan deniṅ gunuṅ mas ika, si Suwarṇa ṅaranya. ahiréṅ pakatonanya saṅke kadohan, kadi hĕlar niṅ kumbaṅ lwirnya n katon.

Warṣanya kawĕkas ajarakĕna: warṣa niṅ Sumana riṅ Kuśala ṅaranya, warṣa niṅ Pīta riṅ Pawana ṅaranya, warṣa niṅ Suwarṇa riṅ Gandhakāra ṅaranya.

tatrānekāni ratnāni svayaṃ rakṣati Bāsavaḥ,
prajāpatim upādāya prajānāṃ vidhivat sukham,

ṅkana ta kahanan ikaṅ Prajāpati-maṇi p ū r v a k a p r a m a d a, nimitta ni sukha nikaṅ wwaṅ kana. satata kiněmit de saṅ hyaṅ Indra.

na nadyas tatra varṣaṃ ca śītoṣṇaṃ na ca tadvidham,
varṇāśramāṇāṃ vārttā vā triṣu dvīpeṣu vartate,

tan hana lwah, tan hana hudan. apan atis . . . . hyaṅ† warṇāśrama. ṅuniweh riṅ aweh pinaṅan tan hana iriya. kunaṅ ikaṅ Śākadwīpa,
82 Kuśadwīpa, Kroñcadwīpa ṣaḍrasa pinaṅan ikaṅ wwaṅ kana. mĕtu saṅkeṅ jñānanya ika. apan sahinaṅĕn-aṅĕnya juga tĕka. mataṅnyan tan inalapnya, nora ninindā niṅ manahnya; īrṣyâsūyā tatan hana. enaka kabeh iriya. nora kaniṣṭhamadhyamottama iriya; nora lobha. tatan hana iku ni awastu, nora lara. agöṅ ta śaktinya. sukha pwa ya sadākāla; dīrghāyuṣa, sayuta warṣa huripnya. hana ta mahāsiddhi iriya . . . .

Prathamo 'pi Suro nāma jātyañjanamayo giriḥ,

si Sura ṅaran ikaṅ gunuṅ wetan, gunuṅ saloñjana ika. gunuṅ karwanya si Kumuda ṅaranya, gunuṅ mas ika, tuwuhan iṅ osaḍhilatā. rwa pwânak saṅ Hawya, saṅ ratu riṅ Śālmalidwīpa. atuṅgalan ta ya warṣa de nira. ika saṅ atuha saṅ Dhātaki ṅaran ira, ri warṣa niṅ Sura-giri kaḍatwan ira. mataṅnyan iṅ Dhātaki-

---

1. sauvarṇo: suvarṇaḥ *ω* — bhr̥ṅga° v. d. Tuuk (D_3,F_2): śr̥ṅga° *ω* — nibho: nivo *ω* — 3. pakat° x: kat° y — 8. tatrā° ACH: *corr.* DFE, ?K — Bāsavaḥ DF: Bhāṣawaḥ al. — 9. °patim: °patyam *ω* — upādāya: upalayaḥ D, muphalayaḥ al. — 10. pūrvaka° x: parvaka° FK, pravaka° D — 11. ni F: niṅ al. — 13. nadyas: dadyā *ω* — varṣaṃ ca: vasarvaḥ *ω* — śītoṣṇaṃ: sitoṣṇī *ω* — ca: va *ω* — °vidham: °viṣam *ω* — 14. °māṇāṃ: °mawa *ω* — vā: vaṃ *ω* — triṣu: trimūr *ω* — dvī°: dḍi° *ω* — 15. apan *etc. corr.* — 17. Kuśadwīpa CE (?H)DK: *om.* AF — 22. dīrghāy°: dīrghyāy° *ω* — 23. *lac. ind.* — 24. °mo: °mā *ω* — 26. si EFK: saṅ al. — ri (warṣa) x: riṅ y — Dhātaki: Dataki *ω* (4×) —

maṇḍala ṅaran ikaṅ kaḍatwan. saṅ Kumuda rare rasika, rinatwakĕn iṅ warṣa niṅ Kumuda-giri. riṅ Kumuda ṅaranya nĕhĕr. ikaṅ gunuṅ si Sura, wetan uṅgwan ika, lumajur maṅawetan, tĕkeṅ tasik i jro ri heṅ sukunya sana-sini. ikaṅ gunuṅ si Kumuda, kulwan uṅgwan ika. maṅkaneka muwah tĕka riṅ tasik ri heṅ i jro sukunika sana-sini. lor lawan kidul ikaṅ warṣa kawĕkas. rwa sanak saṅ Hawya, saṅ ratu Gomedhadwīpa. gĕnĕp anak nirâtuṅgalan kaḍatwan. saṅ Dhātaki kidul kaḍatwan ira. mataṅnyan iṅ Dhātakimaṇḍala ṅaran ikaṅ warṣa ṅkana. saṅ Kumuda lor kaḍatwan ira. riṅ Kumuda ṅaran ikaṅ warṣa pinakakaḍatwan ira nĕhĕr.

Maṅkana ta kacaritan ikaṅ deśa, sukha sadākāla ika.

sāgareṇa mahādvīpo vṛta ikṣurasātmanā,

ika taṅ Gomedadwīpa kumululiṅ riṅ Tasik surā ika, ikaṅ Tasik tok, yatika kinululiṅan iṅ Tasik kilaṅ. lwa nika salwa niṅ Gomedadwīpa. ikaṅ Tasik kilaṅ kumululiṅ iriya, ya ta kinululiṅan deniṅ Puṣkaradwīpa. lwa nika dumwiguṇa salwa nikanaṅ Gomedadwīpa. kinululiṅan deniṅ Swādūdakasamudra. lwanya paḍa lawan Puṣkaradwīpa. ri welā nikaṅ Swādūdaka ri jro gunuṅ mas teka; manik pinakawatunya, atyanta bhāswaranya, kadi wulan pūrṇamā wahu mijil pakatonanya saṅkeṅ kadohan. kumululiṅ ri Puṣkaradwīpa ika panapak nikaṅ gunuṅ riṅ lĕmah rwaṅ ayuta limaṅ iwu yojana, ruhurnya maṅkanâtah. si Mānasottara ṅaranya.

eka eva mahāsānuḥ saṃniveśād dvidhā kṛtaḥ,

tuṅgal ikaṅ gunuṅ riṅ Puṣkaradwīpa. kunaṅ argyanya rwa, riṅ
83 Citrasānu ṅaranyârgyanya wetan, riṅ Mahāsānu argyanya kulwan. ruhurnya sowaṅ-sowaṅ tĕluṅ ayuta pataṅ iwu yojana. hana ta mahārāja Sawana ṅaranya. sira ta ratu niṅ gunuṅ Citrasānu. hana tânak nira saṅ Mahāwīta ṅaran ira. sira ta ratu nikaṅ gunuṅ Mahāsānu. mataṅnyan rwa nāyaka nikaṅ Puṣkaradwīpa. kadi rwa lwir nikaṅ Puṣkaradwīpa wĕkasan. sukha tekaṅ rat ri ṅkana. dīrghāyuṣa tikaṅ wwaṅ kana, tĕkeṅ sayuta warṣa huripnya. sadākāla enak aṅĕn-aṅĕnya.

---

5. riṅ (tasik) CzD: tka AFK — 7. Gomeḍa ω — 12. °dvīpo: °dvīpaḥ ω — vṛta: brataḥ ω — ikṣu°: seksu° ω — °ātmanā: °ātmanaḥ ω — 13. Gomeda° al.: Gomeḍa Cz — 17. Swādūdaka°: Swanudḍaka° ω — 18. Swādūdaka°: Soḍuḍḍaka° F, Sonudḍaka° al. — 23. eka: ekar ω — saṃni°: samvi° ω — 25. Citra°: Witra° ω (2×) — 31. dīrghāy°: dīrghyāy° ω —

arogabalasampannāḥ,
tan wyādhita ya mahāśakti.
mānasīṃ siddhim āsthitāḥ,
hana ta māna<sī>-siddhi ya iriya. sakahyunya hana. sahinaňěn-
aňěnya těka. tan hana digdaṇḍa, apan tan hana yogya daṇḍan.
baṇijakarma tan hana. paśupālaka tan hana. wārttā daṇḍanīti,
trayī tan hana. īrṣyâsūyâma, bhaya, lobha, parigraha, dharma
tan hana. udan lwah panas tis tuwi tan hana kabeh irikaň deśa.
udbhijjāny udakāny atra giripraśravaṇāni vā,
aparan ininum nikaň wwaň ri ňkana? wwai měrěběs sakeň lěmah,
titis-titis nikaň śilodaka riň gunuň.
ityai sonuh† vidhi<ḥ> krāntaḥ Śālmalādyeṣu vai triṣu,
Śālmalidwīpa Gomedadwīpa, ika ta maňkana kramanya.
dvīpasyānantaro yas tu samudra<s> tatsamas tu saḥ,
eňěta rahadyan saňhulun! paḍa lwa nikaň dwīpa mwaň lwa nikaň
tasik kumuliliň iriya.
Apāñ caiva samudrekāt samudra iti saṃjñitaḥ,
mataňnya n samudra ňaran iň tasik, ri denya n samudraya niň
āpya ika. mataňnya n warṣa<ňara>n ikaň warṣa. ikanaň warṣa
ni kaliňan ika. dudug ikanaň warṣa, ɾṣy anta kaliňan ika. lumaku
tekaň warṇa pat, dewa, mānuṣa, tiryak, sthāwara, lumaku aluňguh
prawɾtti nika. lakwan ika aluňguhan ika, riň warṣa juga. mataň-
nyan warṣa ňaranya. ikaň dhātu si ɾṣi, dadi r a m a ṇ ârthanya
waneh. ikanaň dhātu si v ɾ ṣ u, ś a k t i p r a v a r d h a n ârtha
nika. jāti nikaň v ɾ ṣ u, yan parakěn ikaň v ɾ ṣ u, purā taň artha
kapintona, lopa juga ɾ ṣ u nya. yatika makarūpa ń warṣa.
Udayatīndau pūrve tu samudra<ḥ> pūryate rasaiḥ,
ndah krama nikaň tasik, bwat pasaň yan kāla niň tithi śuklapakṣa.

---

1. sampannāḥ: sampnaḥ *ω* — 3. mānasīṃ: manasi K, manasa *var. orth.* al. — 4. <sī>*inserui* — 6. paśu° F: pagu° al. — 9. udbh° — atra: CzK, *corr.* al. — °i vā: °īva *ω* — 12. ity° *corr.* -al.: itye siduḥ D) — ḥ *add.* — °ādyeṣu: °ādyoṣu *ω* — vai: vi *ω* — 13. Gomedadwīpa: Someḍadwīpa K, Somaḍadwipa F, Somadwipa D, *om.* x — 14. °anantaro: °anontara *ω* — s *add.* — °samas: samot *ω* — tu saḥ: tamaḥ *ω* — 17. caiva: ceva *ω* — °udrekāt: °udretat *ω* — samudra: samudram *ω* — saṃjñitaḥ: saňjñikaḥ FK: sajñikaḥ AC, sajñakaḥ Dz — 18. samudraya *ω*: samudaya? — 19. ňara *ins.* *ω* — 20. ni *ω*: *exp.* v. d. Tuuk (D_3) — 23. ramaṇa°: māraṇa° *ω* — °artha° xD, °atha° K, °varṣa° F — 24. °artha xK: *om.* D, °var. F — 27. ud—au: udiyatenduḥ *ω* — tu: tuṃ *ω* — ḥ *add.* — pūry°: sūry° *ω* — rasaiḥ: raseḥ *ω* —

prakṣīyamāṇe bahule,
ri kāla niṅ tithi kṛṣṇapakṣa pwa ya ta, irika n surud wwai nikaṅ tasik. iniṅĕt-iṅĕt pwa ya wĕkasan, kadi ta wwai niṅ tasik yan atyutkaṭa dilah ny apuynya bwat ya. ya tâdilah mĕṇḍĕk ya. hiṅa nika yan rob.

aṅgulānāṃ śataṃ pūrṇaṃ tac ca pañcadaśottaram,
satus lima wĕlas aṅgula. mataṅnya n dwīpa kunaṅ:

84 dvirāpatvāt smṛtā dvīpāḥ,
ri denyan kinuliliṅan de niṅ wwai—ya ta kaliṅan iṅ d v i r ā p a—
mataṅnyan d v ī [r ā] p a ṅaranya.

udakasya vanaṃ yasmāt tasmād udadhir ucyate,
udaka kaliṅan ika: d a d h i ṅaran iṅ v a n a, samupahāra. ri denyan d a d h i niṅ u, mataṅnyan u d a d h i ṅaranya.

aparvāṇas tu girayaḥ,
hana ta gunuṅ tan lĕbak galintuṅ, giri ṅaranya.

parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ,
akweh pwa lĕbak galintuṅ nikaṅ gunuṅ, mataṅnyan parwata ṅaranya.

Śākadvīpe mahāśākaḥ,
waluyakĕna taṅ Śākadwīpa caritanĕn. mataṅnya n iṅ Śākadwīpa ṅaranya, ri denyan hana śākawṛkṣâdhikāra rikaṅ deśa.

Kuśadvīpe kuśastambaḥ,
mataṅnya n Kuśadwīpa ṅaranya, ri denyan hana kuśa pinakadhikāra ṅkana.

<Go>medha[śca]ke tu Gomedhaḥ,
maṅkana taṅ Gomedhadwīpa, gunuṅ Gomedha pinakadhikāreṅkana.

nyagrodha<ḥ> Puṣkaradvīpe,
maṅkana Puṣkaradwīpa wiḥ, riṅ puṣkara pinakadhikāreṅkana. puṣkara ṅaranya wariṅin, nyagrodha ika.

pūj<y>ate[ś] ca mahādevo Brahmā sa Puṣkarodbhavaḥ,

---

1. prakṣīyamāṇe: prakṣiyamene *ω* — 4. (mĕṇḍĕk) ya y: *om.* x — 6. aṅgulānām: aṅgulasya *ω* — pañca°: paśca *ω* — 8. smṛtā: mata *ω* — 10. ra *exp.* (dvipara D) — 13. dadhi: dadi *ω* — u y: hu x — 14. aparvāṇas: aparvatas *ω* — girayaḥ: giriyaḥ *ω* — 19. °dvīpe: °dvīpa *ω* — 21. hana śāka° EF: tanaśaka ACHK, tanasaṅka D — 22. °dvīpe: dvīpa *ω* — kuśast°: kuśat° *ω* — 25. Go *addidi* — śca *delevi* — 28. nyagr°: nyaṅgr° *ω* — ḥ *addidi* — °dvīpe: °dvīpaḥ *ω* — 31. y *ins.* — ś *del.* — °devo: °devaḥ *ω* — °ā sa: asya *ω* — °udbhavaḥ EK: °udkavaḥ al. —

mataṅnya n pinakadhikāreṅkana: riṅ puṣkara sākṣāt bhaṭṭāra Brahmā wih, sira ta bhaṭṭāra Mahādewa ṅaran ira, sira ta sakala śarīra nira, katon bhāwa nira dewa tigaṅ puluh tiga saha siddharṣi cāraṇa nira, pinūjā muṅguh riṅ puṣkara de nikaṅ wwaṅ kana lawan siddharṣi kabeh.

Jambū<dvī>pāt[ra] pravartante ratnāni vibhavaś cāpi,

ikaṅ mas maṇi rajatâdi-dṛwya, ikaṅ dwīpa kabeh tumut kalĕpih ikaṅ dwīpa kahananya, kadyaṅga niṅ ratnādi dṛwya riṅ Jambūdwīpa. linĕpih deniṅ ratnādi-dṛwya riṅ Śākadwīpa. upalakṣaṇakĕna taṅ dwīpa kabeh. maṅkana krama nika.

Kunaṅ sukha niṅ wwaṅ ri Śālmalidwīpa, uripnya mwaṅ wīryanya rūpa niṅ wwaṅ ri ṅkana kadwiguṇa deniṅ urip niṅ wwaṅ riṅ Śākadwīpa. wīrya rūpa nikaṅ wwaṅ riṅ Gomedhadwīpa kadwiguṇa wīryādinya de nikaṅ wwaṅ riṅ Puṣkaradwīpa.

Brahmā maheśvaraḥ sākṣāt svayaṃ devagaṇāvṛtaḥ
gopayate prajās tatra sarvāḥ sajalasaṃhatāḥ,

ikaṅ deśa Śālmalidwīpa, riṅ Gomedhadwīpa, riṅ Puṣkaradwīpa, samaṅka ikaṅ deśa sākṣāt bhaṭṭāra katon lawan dewa gaṇa nira. mataṅnyan nirwikāra sahana nikaṅ wwaṅ ri ṅkana, amaṅan ṣaḍrasa tan ulihnyâṅel mwaṅ tan ulihnyâmet. maṅkana sāmānya ikaṅ wwaṅ Śālmalidwīpa, Gomedhadwīpa, Puṣkaradwīpa.

Svādūdakasya paritaḥ śailaś ca parimaṇḍalaḥ,
prakāśaś ca pravartate Lokālokaḥ sa [r]ucyate,

ikaṅ Swādūdaka kumuliliṅ riṅ Puṣkaradwīpa, ya ta kinuliliṅan deniṅ Lokāloka. mataṅnya n Lokā<loka> ṅaranya: satĕṅah awaknya kasuluhan deniṅ saṅ hyaṅ Āditya, satĕṅah tan katejan de saṅ hyaṅ Āditya.

yojanānāṃ sahasrāṇi daśa tasyocchrayaḥ smṛtaḥ,

ruhurnya sayuta yojana, lwa nika samaṅkana. hana pwa tasik kumuliliṅ ri heṅ niṅ Lokāloka [mataṅnyan Loka ṅaranya], lwanya dumaśaguṇa lwa niṅ bhūmimaṇḍala kabeh. ikaṅ tasik samaṅkanâtah lwanya, kumuliliṅ riṅ Lokāloka,

---

4. muṅguh riṅ x: muṅgwiṅ D, muṅguriṅ FK — 6. dvī *ins.* — ra *del.* — °vartante: °vartate *ω* — vibh°(?): sibh° *ω* — cāpi *ω*:? — 7. kalĕpih DF: kalpa al. — 11. ri x: riṅ y — 16. prajās D: prajā — tatra: tātraḥ *ω* — °hatāḥ: °hati *ω* — 20. (sāmānya) ikaṅ x: nikaṅ FK, *om.* D — 22. °kasya: kañca *ω* —śa uc°: ca ruc° *ω* — 25. Lokā<loka>: Loka *ω* — 30. ri FK: riṅ al. — mat° — ṅaranya *spuria* —

adbhyo daśaguṇaś cāgniḥ,
ya ta dinaśaguṇa lwanya deniṅ Tasik apuy, kumililiṅ iriya.
agner daśaguṇo vāyur,
ikaṅ Tasik apuy kumululiṅ iriya, yatika dinaśaguṇa deniṅ Tasik <aṅin> kumululiṅ iriya.
Vātātmanaḥ paraṃ sūkṣmam Ākāśaṃ daśakaṃ punaḥ,
ikaṅ Tasik aṅin kumululiṅ iriya, samaṅkana lwanya, ya ta dinaśaguṇa deni Lo niṅ laṅit.
Ākāśād [vā] daśa<kaṃ> Sūkṣmaṃ vikṛtaṃ ca punas tathā,
ikaṅ Ākāśa yateka dinaśaguṇa deniṅ Sūkṣma Bhūtādi kāraṇanya kumululiṅ iriya.
Bhūtādeś ca Mahā<n> sūkṣmaḥ,
ikaṅ Ahaṃkāra dumaśaguṇa ya, yatika dinaśaguṇa deniṅ Mahān kumululiṅ iriya.
Mahataḥ Paramāvyaktaṃ daśadhā sukṣmam eva ca,
ikaṅ Mahān dumaśaguṇa ya, yateka dinaśaguṇa deniṅ Pradhāna kumululiṅ iriya.
<an>antam akṛtātmānaṃ nirādinidhanaṃ ca tat,
bheda nikiṅ Pradhāna dumaśaguṇekaṅ kārya kabeh, dhāraṇa niṅ Pradhāna. dumehnya maṅkana: jāti niṅ kārya wiḥ makawak ika kāraṇanya. kadhāraṇa niyatanya deniṅ kāraṇanya. padhāryadhārya bhāwa nikaṅ kāryakāraṇanya. mataṅnyan wikāra ṅaran iṅ kārya deniṅ kārinya.
anuviṣṭāḥ yaditvasam†,
hana ta pinakawaknya de nika.
aviśeṣā<s> tena smṛtāḥ,
mataṅnyan wiśeṣa ṅaran iṅ kārya waneh, ri denyan hana nyātamanyâwak ika kāraṇa ni awaknya, pinakawaknya nimitta nika.

---

1. adbhyo: abdyo AzK, *corr.* al. — 3. agner: agniḥ al., agni D — °guṇo: °gunaṃ ω — vāyur: vahuḥ ω — 5. aṅin *addidi* — 6. Vāta°: vartta° ω — daśakaṃ: daśatam ω — 8. deni F: deniṅ x, *om.* D,? K — 9. vā *exp.* — kaṃ *add.* — vikṛtaṃ al.: vimṛtaṃ D, vismṛtaś F, ?K — 13. Mahān: Mahā ω — 16. Mahataḥ: Mahāntaḥ ω — °vyaktaṃ: byaktaḥ ω — daśadhā: daśādi ω — 19. an *add.* — °ātmānaṃ: °antava ω — °nidhanam yH: °nicanam al. — 21. ika CE: ?H, ikaṅ D, *om.* al. — kadhāraṇa: dā karaṇa ω — 22. dhārya: dārya ω (2×) — 25. anu°: ana° ω — yaditvasam ω, *corr.* — 26. ta ACH: tan EFK, *om.* D — 27. s *add.* — 28. nyātamanya y: nyā x — 29. pinakawaknya y: *om.* x.

bhūmyādayas tu vāyvantāḥ,
ikaṅ bhūta pih bhūmi pinakawaknya, bāyu pikantanya.
paricchinnā guṇātmakāḥ,
kahiṅĕr prabheda nika, apan prabheda niṅ guṇanya paněṅĕr irika.
śeṣānāṃ ca paricchedaḥ,
śeṣa ṅaran ikaṅ Bhūtādi. apariccheda ri tan kaniścayan pawiśeṣa nika deniṅ pratyakṣa.
saukṣmyān neha vibhāvyate,
dumeh maṅkana tan kapratyakṣa guṇanya, wi<h> sūkṣma ṅaranya. hana pwa śabda ṅaranya ākāśa. guṇa tattwa riṅ para. guṇa niṅ caturbhūta ri paṅawruh irika. sāpekṣa rika pawwalawa nihan nyātama niṅ caturbhūta. mataṅnyan Bhūtādi ṅaranya. yeka sinaṅgah ākāśa ṅaranya deniṅ para.
86 pātre mahati pātrāṇi yathaivāntargatāni hi,
mataṅnyan kadi rare yan susu lwir nikaṅ bhāwa. inuṅgwan de nikaṅ muṅgw iriya.
kṛtsnāny etāni bhūtāni,
kramanya: ikaṅ caturbhūta binyāpakan deniṅ sajātyanya deniṅ yathākrama. ikaṅ wĕkas niṅ mamyāpaka ya ta binyāpaka deniṅ ākāśa. kawijil ta niyata nikaṅ binyāpakan.
jantūnām iha saṃsāraḥ,
ikiṅ bhūta sinaṅguh bhuwana ṅaranya. ikiṅ bhuwana ya ta kahanan iṅ janma.
pratyākhyāyeha bhūtāni,
yapwan tan hana bhūta,
kāryotpatti<r> na vidyate,
niyata tan hana niṅ śarīra maṅke-maṅke.
tasmāt parimitā bhedāḥ kṛtāḥ kāryātmakāś ca te,
b h e d a ṅaran iṅ bhūta, k ā r y ā t m a k a, yeki pinakaśarīra. apu ilu nikeṅ śarīra? yeki parimita śarīra ṅaranya. śarīrâwayawa.

---

1. bhūmyādayas: bhumyādiyas ω — 2. ikaṅ bh° p° y: *om.* x — pikant° al.(?), pinakant° D — 3. °chinnā: °ñcinaḥ al., *corr.* D — 6. °n pa° y: °nya x — 8. saukṣmyān: sūkṣmyāt xD, sukṣmyart FK — neha: tiha ω — vibhāvyate: vibhavate ω — 9. h *add.* — 11. ri x: riṅ y — 12. nihan nyāta°: °n ihanya ta ω — 14. pātre: pāte ω — mahati: mahadi ω — yath° *etc.*: vante yatā garṇihi ω — 17. bhūtāni DF: bhūtāna K, bhutanam x — 24. pratyākhyāya: pratyākṣaya ω — iha x: ika y — 26. r *addidi* — 28. kṛtāḥ: kṛta ω — 30. nikeṅ DK: nike al. —

tathaiva kāraṇātmakā<ḥ>,
anak iṅ indriyârtha nike. ya bheda śabda waneh. śarīra kěteka. ndan aparimita śarīra ṅaran ika n śarīra. śarīra tan hana katunanya ri sarwabhūta kabeh.

[sa]bhedāś ca Mahadādayaḥ,
ikiṅ Mahadādinaḥ, bheda ṅaran ika. ndan ekaśarīra ṅaran ikaṅ śarīra. ekaśarīra ṅaranya: śarīra maṅgala niropekṣa riṅ buddhīndriyādi, sādhanâṅupakārakěn paṅupakāranya ri saṅ inupakāranya.

Maṅkana kāraṇa niṅ pawibhāga nikaṅ saptadwīpa, saptasamudra, lwa ni maṇḍalanya, jāti deni ṅhulun majarakěn ika. n a s a r v a ś a ḥ, ndatan kabeh ika pwaṅkulun.

etāvac chrutam evam tu,
solih niṅ tumaḍahakěn kapö ni ṅhulun ri rama rahadyan saṅhulun bhagawān Byasa ika.

Nihan taṅ sūryācandra gati nira ajarakěna deni ṅhulun kawěkas.

sūryācandramasāv etau bhramantau yā<vad> eva hi
prakāśataḥ subhāsitau maṇḍalābhyāṃ samāsthitau,
sira saṅ hyaṅ Candrâditya, sireka makuliliṅan sumuluh iṅ aṇḍa bhuwana. katumpak taṅ maṇḍala kalih siki denirâṅkěn tahun, makarādi karkaṭādi, krama ni laku nira.

vistarārddhaṃ pṛthivyā hi,
pṛthiwī ṅaran ikaṅ saptadwīpa saptasamudra. v i s t a r ā r d d h a m, satěṅah niṅ lwanya. yatika kasuluhan de saṅ hyaṅ Candrāditya sowe-sowe.

bhaved anyac ca bāhyataḥ,
ikaṅ satěṅah tan kasuluhan ika.

paryāsyapārimāṇasya† budhaiḥ tulyaṃ divaṃ sthitaṃ,
salwa ni teja saṅ hyaṅ Āditya mwaṅ saṅ hyaṅ Wulan samaṅkana piṇḍuhurnya riṅ ākāśa.

avidhātuḥ prakāśe tu,

---

1. tathaiva: tateva ω — ḥ *addidi* — 2. indriya: CEDK, ?H, indraya al. — 5. sa *exp.* — Mahadādayaḥ: mahadeya ω — 12. etāvac: ekavakc ω — 13. rama om. y — 17. °masāv etau: masovetva ω — bhr° — yāvad: bhramarantoyad ω — 18. subhāsitau: subhāsitaḥ y, śubhasitaḥ x — samā°: kamā° ω — 20. taṅ y : ta x — 22. °arddhaṃ: °āddaṃ ω — 23. °arddham: °ardḍa]K, °aṇḍaṃ F, °adḍaṃ al. — 26. anyac ca: asyaś ca ω — 28. par° *sic* ω, ? — budhaiḥ: buddhaiḥ ω, bhumes? — tulyaṃ: kulvaṃ ω — divaṃ: divi ω — 31. avidhātuḥ: aviḍātu x, aviḍātur FK, *corr.* D —

matañnya n Rawi ṅaran sañ hyaṅ Āditya. hana dhātu si avi prakāśârtha nika. avanāt, apan prakāśe, sa Raviḥ smr̥taḥ, ya ta matañnya n Rawi ṅaran ira.

87 pramāṇaṃ candrasūryayoḥ,

lwa nira sañ hyaṅ Candrādityâjarakĕna ni ṅhulun muwah

Bharatasyāsya varṣasya viṣkambhasamaṃ vistaram

maṇḍalaṃ Bhāskarasyātha yojanais tan nibodhata,

sasĕṅkö niṅ Bhāratawarṣa,

navayojanasāhasro,

sañaṅ iwu yojana.

viṣkambho eva saṃkhyātaḥ,

kuliliṅakĕna ta samaṅkana. samaṅkana ta wĕlu sañ hyaṅ Āditya.

Bhāskaradviguṇaḥ Śaśī,

rwaṅ maṅkana wĕlu sañ hyaṅ Wulan.

Saptadvīpasamudrāṇāṃ vistāramaṇḍalam iva,

nihan ta pajara ni ṅhulun waneh: lwa nikaṅ maṇḍala dwīpa samudra dwīpa kasuluhan de sañ hyaṅ Āditya sari-sari. kunĕṅ ikaṅ dewa kari ya, yaya ika lwirnya kadi riṅ atīta, rūpanya riṅ wartamāna lwira nika riṅ anāgata wih. tuhun mati kahĕli-hĕli, makanimitta andĕl niṅ yuga swabhāwa. ndatan piṇḍa rūpa sañajñā dharmanya. matañnyan lwa nikaṅ pr̥thiwīmaṇḍala kasuluhan de sañ hyaṅ Āditya sari-sari, ya tâjarakĕna—pr̥thiwīmaṇḍala ṅaranya saptadwīpa saptasamudra —:

daśārdhakoṭivistārā niyutasapta sā mahī,

limaṅ koṭi pituṅ ayuta lwa niṅ pr̥thiwī, de niṅ aṅukura nihan: laṇḍĕsan ikanaṅ tali ri tĕpi nikaṅ Lokāloka kidul mwaṅ ri tĕpi niṅ Lokāloka lor. samaṅkana sĕṅkö niṅ lwanya. kunaṅ wĕlu nika tiga samaṅkana,

pañcadaśaivātaḥ koṭyo niyutāny ekaviṃśati,

sârwuda limaṅ koṭi rwaṅ prayuta saniyuta ṅaranya.

---

1. avi D: *om.* al. — Raviḥ sm°: Raviḥ m° ω — 6. Bharatasya: Bharataś ca ω — viṣk°: vist° ω — °samaṃ: sama ω — 7. maṇḍalaṃ: taṇḍalaṃ ω — °syātha: °tasya ω — nibodhata: ivoḍataṃ CzEK, *corr.* AD — 8. sasĕṅkö x: sasĕṅkĕr y (°ör K) — 9. yojana°: yojanaṃ ω — °sāhasro: °sahasraṃ ω — 11. eva: neva ω — °khyātaḥ: °kyataṃ al., °kyata K — 13. °ra°: ro ω — °guṇaḥ: °guṇā ω — Śaśī: Kāśaṃ ω — 15. iva: ika ω — 17. sari[a] ADF: sāri[a] zCK — 24. °vistārā: vistaraḥ ω — sā mahī: samahi ω — ayuta ω: niyuta? — 29. koṭyo: kotyaṃ ω —

sa tārakāniveśaḥ syāt,
samaṅkana lwa niṅ maṇḍala niṅ ākāśa kawintaṅan.
saptānām api lokānām etan mānaṃ prakīrtitam,
riṅ saptaloka tuwi tatan pahi lwa nika lawan pṛthiwīmaṇḍala.
Merumadhyāt pratidiśaṃ koṭir ekā tu sā smṛtā,
ṣaḍviṃśati yutāś ceva† tathā saptāyutāni ca,
pañca catur† sahasrāṇi,
sakoṭi rwaṅ prayuta nĕmaṅ niyuta pituṅ ayuta, limaṅ iwu, samaṅkana kadoh nikaṅ Lokāloka n pakoṣadhi ṅ Merumadhya.
sahasrāṇāṃ sa<ha>srāṇi pañcaviṃśatir eva ca
pañcatriṃśâyutāś caiva pṛthivyardhasya vistaraḥ,
rwaṅ koṭi limaṅ <pra>yuta tĕluṅ niyuta limaṅ ayuta, samaṅkana parpatan iṅ pṛthiwīmaṇḍala, tibakĕn tekaṅ ukur saṅkeṅ Lokāloka. samaṅkana dohnya saṅkeṅ Merumadhya, saṅke tampuhan iṅ ukur lor kidul kulwan wetan.
paryāyaparimāṇena maṇḍalānugatena ca
uparyupari lokānāṃ chatravat parimaṇḍalam,
88 apan salwa niṅ pṛthiwīmaṇḍala lwa nikaṅ saptaloka. mataṅnyan sawĕlu niṅ pṛthiwīmaṇḍala wĕlu nikaṅ saptaloka. c h a t r a v a t kramanya, umayuṅi rowaṅnya. maṅkana ta patumpaṅan iṅ saptaloka.
Aṇḍasyāntas tv ime lokāḥ saptadvīpā ca medinī
bhūrlokaś ca bhuvarlokaś <ca> svarlokas tṛtīyo 'tas,
maharloko janaś caiva tapaḥ satyaś ca saptamaḥ,
riṅ apa ta paṅucapan riṅ saptaloka lawan saptadwīpa wih?
aṇḍasyāntas tv ime lokāḥ,
ri jro aṇḍa kahanan ika.
svakair āvaraṇaiḥ sūkṣmair dhāryamāṇāḥ pṛthak-pṛthak,

1. °niveśaḥ: niveśya ω — 2. niṅ (ā°) yE: riṅ al. — 3. saptānām: saptasyām ω — etan: etat ω — 5. °madhyāt: °maḍyam ω — °tā: °taḥ ω — 6. yutāś ceva (caiva FK) ω: *corr.* — 7. pañca DF: ?K, mañca x — catur al.:? K, *corr.* — 8. lim° i° y: *om.* x — 10. °rāṇāṃ: °raṇasya ω — ha *ins.* — 11. °triṃśa° EF: °tiṃśa° al. — caiva K: ceva al. — 12. <pra> yuta: yūta ω — 16. °parimāneṇa: nisamanena ω — maṇḍalā°: maṇḍale° ω — 17. uparyup°: uparyyāp° ω — 19. wĕlu : lwa al., lwir D — 22. aṇḍ° t° i°: maṇḍalasyantuma al., maṇḍalasyastuma D — °dvīpā: dvipaś ω — 23. bhuvarlokaḥ: bhāvalokaḥ ω — ca s° t° t°(?): sarvvalokaṃ kṛttiyakaḥ ω — 24. mah°: mahālokañ ω — caiva: ceva ω — 26. °antas tv: °ścam ω— 27. ri AC: riṅ al. — 28. sv° av°: sverovaṅ vvaraṇe al., *corr.* DF — sūkṣmair: sūkṣmaḥ ω — dhār°: wa(r)° ω —

kinasut tekaṅ aṇḍa deniṅ sūkṣmâwaraṇa. prakṛtâwaraṇa wĕkas niṅ dumaśaguṇa ikaṅ aṇḍa daśaguṇa.

Meroḥ prācyāṃ di[śi]śāyāṃ <tu> Mānasottara-mūrdhani,

ri agra nikaṅ Mānasottara—Lokāloka Mānasottara ṅaranya —, parnah wetan pwa ya, kapatitis deniṅ Merumadhya, ṅkana ta kaḍatwan saṅ hyaṅ Indra, riṅ Wasoka ṅaranya, riṅ Mahendra ṅaranya waneh,

hema[sya]parikīrtitaḥ,

mas pinakawayawanya kabeh.

Vaivasvato nivasati Yamaḥ Saṃyamane pure,

hana rata-rata niṅ <Mānasottara> ry agranya kidul, riṅ Saṃyama ṅaranya, kaḍatwan ira bhaṭṭāra Yama. hana muwah rata-rata nikaṅ kulwan, riṅ Sukhā ṅaranya, kaḍatwan ira bhaṭṭāra Baruṇa. muwah rata-rata ni kalor, riṅ Bhāwarī ṅaranya, kaḍatwan ira bhaṭṭāra .... kabeh sira ta bhaṭṭāra caturlokapāla ṅaran ira.

Nihan krama niṅ kumululiṅ teja saṅ hyaṅ Ādityâjarakĕna kawĕkas.

dakṣiṇe prakrame sūryaḥ kṣipteṣur iva gacchati,

yan kāla niṅ dakṣiṇāyana, adrĕs laku saṅ hyaṅ Āditya maṅkana, kadi hru pinanahakĕn krama nira taṇḍak ikaṅ jyoti<ś>-cakra.

madhyamaś cāmarāvatyāṃ yadi sarpati bhāskaraḥ,

tĕṅah ta ṅ we sireṅ Amarāwatī — riṅ Mahendrâmarāwatī ṅaranya —, wahu mĕtu sireṅ Yama yan maṅkana, tĕṅah wĕṅi sira riṅ Sukhā, wahu sumurup sireṅ Bhāwarī.

Vaivasvate Saṃyamane madhyagaḥ syād ravir yadā,

tĕṅah ṅ we sire Saṃyama, wahu mĕtu sire Sukhā, tĕṅah wĕṅi sireṅ Bhāwarī, wahu sumurupa katonan ireṅ Mahendra yan maṅkana.

Sukhāyām atha Vāruṇyāṃ madhyāhne Savitā yadā,

---

1. °(ā)waraṇa: waraṇḍa ω — 3. Mer° — <tu>: Mervasya vyadiśisyanaṃ ω — Mānas°: Monas° ω — mūrddhani: mūrddhanam ω — 7. Wasoka: Waśoka ω — 9. sya: *hab.* ω — 11. °vato: °vate ω — nivasati: nivasvateḥ ω — 12. Mānasottara *add.* — 13. rata² y: rata x — 16. *lac. ind.* — 19. °krame: °kume ω— °eṣur: °emir ω — 21. ś *addidi* — 24. ta y: *om.* x — 25. wĕṅi: ṅwai al.: ṅwe HDF — 27. syād: saṅ ω — 28. Saṃyama: Saṅyad ω — sire Sukhā: sirerika ω — 31. Vāruṇyāṃ: Bārūṇaṃ ω —

tĕñah ṅ we pwa sireṅ Sukhā, wahu mĕtu sireṅ Bhāwarī yan maṅkana, tĕñah wĕñi sireṅ Amarāwatī, wahu sumurup sire Saṃyama.

Somapuryāṃ vibhāvāyāṃ madhyāhne vibhāvā raviḥ,
tĕñah ṅ wai pwa sireṅ Somapurī, wahu mĕtu pakatonan ireṅ Amarāwatī, wahu sumurup katonan ireṅ Sukhāpurī, tĕñah wĕñi sire Saṃyama.

89 Yugapat krama saṅ hyaṅ Āditya gumawayakĕn ikaṅ sādhya katapak tekaṅ nakṣatra jyoti<ś>cakra de nira.

pūrvāhṇe cāparāhṇe ca dvau dvau devālayau hi saḥ,
krama ni teja saṅ hyaṅ Āditya paḍa tis nira lawan somya nira ikaṅ sakatambayan ira lawan ikaṅ deśa kasowayan ira.

tapaty ekan <tu> madhyāhne,
kunaṅ tapa nira tuṅgal ika, ikaṅ deśa katĕñah-ṅ-wayan ira juga,

udito varddhamānābhiḥ,
bhedanya maṅkin tīkṣṇa ni teja nira saṅ hyaṅ Āditya yan sakatambe;

ā madhyāhnaṃ tapan raviḥ,
hiṅanyan ana utkaṭa tĕñah ṅ wai.

tataḥ paraṃ hrasantībhiḥ,
maṅkin somya teja nira ri huwus nika.

go<bhir> astaṃ [va] nigacchati,
tĕka pwa sireṅ astamana, irika paḍa konaṅ-onaṅ iṅ teja saṅ hyaṅ Āditya lawan somya niṅ teja nira yan sakatambayan.

yāvat purastāt tapati,
hana ta deśa karah-arah de saṅ hyaṅ Āditya. yeka katĕñah-ṅ-wayan ira ṅaranya. yateka kapanasan ira.

tāvat pr̥ṣṭhe ca pārśvayoḥ,
irika ta yan somya teja nira, riṅ udayāstamana deśa.

yatrodyan dr̥śyate sūryaḥ,

---

1. we HDK: wai al. — 2. Saṃyama: Saṅyada ω — 3. °puryāṃ: °pūrvva ω — vibhāvā: vibhavan HE_2, vabhavān al. — 6. Saṃyama: Saṃyamuni ω — 8. nakṣatra D: anakṣatra al. — ś *add.* — 9. ca: va (2×) — dvau dvau: dvā dvā ω — devālayau: ḍevāṃlayo ω — 10. ni x: niṅ y — 12. tapaty: tapam ω — tu *add.* — madhyāhne: mahādevam ω — 14. varddhamānābhiḥ: varṇṇamanobhiḥ ω — 17. °hnaṃ: °hna ω — tapan y: taṣaṃ x — 21. bhir *add.*: *om.* ω — nig°: vanag° al., *corr.* DF — purastāt tapati: pūrva pratapatiḥ ω — 25. karah-arah CzK: kaharah harah F, kaharah A, ṅaraharah D — 26. °waiy° ACFK: °we° al. — 27. pr̥ṣṭhe HDK: praṣṭe ACE, praṣe F — ca: śca ω — pārśvayoḥ: sarvayo(ḥ) ω — 29. dr̥śyate: drāṣyate ω, *corr.* D —

udaya ṅaranya ikaṅ tambayan i katon saṅ hyaṅ Āditya riṅ deśāntara. yeka wetan ṅaranya, ikaṅ deśa tambe niṅ tumon wijil nira.

yatra <pra>ṇāśaṃ gacchate,

astamana ṅaranya wĕkas ni katon saṅ hyaṅ Āditya riṅ deśāntara. kulwan ṅaranya ika. ikaṅ kakiwa de saṅ hyaṅ Āditya kidul ṅaranya. kunaṅ ikaṅ deśa katĕṅĕn de saṅ hyaṅ Āditya lor ṅaranya. sakaharĕp de nira kulwan ṅaranya. sakapuṅkur de nira wetan ṅaranya. apan sadākālâṅulwan juga laku saṅ hyaṅ Āditya. mataṅnyan

sarveṣām uttaro Meruḥ,

kalor de saṅ hyaṅ Āditya,

Lokālokas tu dakṣiṇaḥ,

sawasthā niṅ Lokāloka juga kakidul de saṅ hyaṅ Āditya. b h ū m i r e k h ā pwa saṅ hyaṅ Āditya. sakasahaban deniṅ ākāśa, yatika deśa wĕṅyan ira.

tena rātrau na dṛśyate,

mataṅnyan tan katon ika saṅ hyaṅ Āditya yan wĕṅi.

sūkṣmāś cevāgnir āpaś ca,

a g n i saṅ hyaṅ Āditya, ā p a ḥ ikaṅ sapta-samudra, ś u k l a c c h ā y ā ḥ, aputih teja nira,

kṛṣṇacchāyā tu medinī,

saṅ hyaṅ Pṛthiwī ahirĕṅ teja nira,

vidūrabhāvād arkasya,

teja nikaṅ lĕmah kadohan ira. kadohan ira ṅaranya ikaṅ tan katejanan de nira. yeka tumawiṅ i sira. yeka kawĕṅyan ira ṅaranya.

udaye hi viraśmitā,

muṅguh pwa sireṅ Udayaparwata tatan sapira doh nira. toya juga tumawiṅ i sira yan maṅkana, tan ilu medinīchāya, wiraśmi. mataṅnyan tan prakāśa teja nira saṅ hyaṅ Āditya yan maṅkana, apan tan sapira tumawiṅ i sira. ś ī t a s v a b h ā v a ika tumawiṅ i sira. dumeh sira tan prakāśa. mataṅnyan atis ikaṅ deśa sakatambayan saṅ hyaṅ Āditya.

---

1. i F: iṅ al. — 2. wijil y: mijil x — 3. pr° — °ate: nāmna sagacchetra ω — 4. ni F: niṅ al. — 10. sarveṣām: kaveśam xD, kavaiśam FK — uttaro: uttara ω — 12. tu: ta ω — 13. sawasthā: sawasta ω — 16. rātrau: rātro ω — dṛśyate: dṛśyante ω — 18. āpaś ca CEFK: apa al. — 19. śuklac°: śūklaś° ω — 20. °chāyā: syaya ω — 23. vidūra°: vidūryya ω — arkasya(?): okāryyaḥ al., *corr.* D— 24. nikaṅ y: nika x — 26. viraśmitā: viraśmito ω — 28. medinīch:° meḍiniśc° ω—

Ruhur nika saṅkerikaṅ deśa, ikaṅ sakaharah-arah de nira, satus iwu yojana.

maṇḍalaṃ viṣuvasyāpi yojanais tan nibodhata,

kunaṅ i wĕkas niṅ dakṣiṇāyana kapatitis ta papaca dusaṣṭya† niṅ Swādūdaka ri jro yan mańkana. pira teka?

triṃśat koṭyas tu vistīrṇaṃ viṣuvasyāpi maṇḍalam,
tathā śatasahasrāṇām ekāśīti prakīrtitaṃ,

tĕluṅ koṭi waluṅ yuta saniyuta.

triṃśadbhāgaṃ tu medinyā muhūrtena sa gacchati,

sapatigaṅ-puluhan iṅ maṇḍala nika, samańkana ṅ linakwa saṅ hyaṅ Āditya riṅ samuhūrta.

kāṣṭhānāṃ dakṣiṇaś caiva,

yatika sakrānti ṅaranya. ri wĕkas niṅ dakṣiṇāyana,

māghe ṣaṣṭhyuttame 'hani,

tambe niṅ uttarāyaṇa riṅ pratipadā śukla riṅ kapitu, aṅalor pwa saṅ hyaṅ Āditya riṅ Makara, aḍaṇḍa sira riṅ Mīna.

evaṃ Puṣkaramadhye tu,

kapatitis ta madhya nikaṅ Puṣkaradwīpa yan mańkana.

dakṣiṇādiṅ nivṛtto 'sau viṣuvastho yadā raviḥ,

aḍaṇḍa sireṅ Wṛṣabha, kāla niṅ saṃkrānti kasaṅa.

Gomedhakasya pārśvasya,

kapatitis ta palĕmbĕlas niṅ Gomedha ri jro de nira yan mańkana. samańkana kapatitis teka de niṅ rawi kāla niṅ saṃkrānti kasaṅa. aṅalor pwa sira katĕkeṅ Wṛṣabha. aṅadĕg sira riṅ Karkaṭa. ya ta wĕkas niṅ uttarāyaṇa, tambe niṅ dakṣiṇāyana. irika ta yan

yojanāgrāt prasaṃkhyā<tā> koṭir ekā tu sā smṛtā
dvijair aśītiś cānyā syāt śatasahasra sasmita†,

śeṣa niṅ sakoṭi śinuddheṅ wwaluṅ puluh atus iwu. śeṣanya śuddha muwah riṅ pituṅ atus iwu, wĕtunya

---

3. maṇḍalam: maṇḍale yz, maṇḍawe AC — viṣuvasyāpi(?): vabhīrvvasyapi *ω* — 4. papaca d° *corr.* — 5. Swādūd° y: Swadūrdḍ° x — 6. viṣuv°: bhīmuv° *ω* — 7. °sahasrāṇām D: °sahasrāṇi al. — °tam: °taḥ *ω* — 9. bhāgaṃ: bhāgaḥ *ω* — medinyā: meḍīnyaḥ *ω* — sa: sya *ω* — 12. caiva: ceva *ω* — 14. māghe: marge *ω* — ṣaṣṭhyuttame?: saṣṭyot(t)amo *ω* — 19. °diṅ: di *ω* — °vṛtto: °vṛtte *ω* — 'sau: 'sū *ω* — 20. saṃk°: sak° *ω* — 21. Gomedha° DF: Gomeda° al. — pārsvasya y: paśvasya x — 23. saṃk°: sak° *ω* — 24. sira DF, ?K: sireṅ x — 26. tā *add.* — smṛtā: smṛtaḥ *ω* — 27. °sasmita zCFK: sasmitaḥ A, smītaḥ D, *corr.* —

aṣṭapañcāśataṃ caiva,
yukti niṅ lima lawan wwalu, makawak satus iwu.
sahasrāṇy adhikāni ca,
yateka tĕmahan lĕwih tĕluṅ atus iwu mwaṅ sapuluh atus iwu.
kṣīrodasya samudrasya dakṣiṇāntair itaś caran,
sĕṅkö niṅ kṣīrasāgara tinamběhan saparpatan iṅ Kuśadwīpa,
kinuliliṅan saṅ hyaṅ Āditya yan maṅkana.
Hiṅětakĕna de rahadyan saṅhulun sasĕṅkö nikaṅ lĕmah kinuliliṅan de nikaṅ rawi rikaṅ kāla triguṇakĕna sapatigaṅ-puluhan iṅ wantah ika. samaṅkana ulih saṅ hyaṅ Ādityâwayawa niṅ pṛthiwī ri samuhūrta. katapak taṅ pṛthiwī de nira rwa ṅaranya: Ajawīthī Nāgawīthī.

91 Ajawīthī ṅaranya dakṣiṇāyana, Nāgawīthī ṅaranya uttarāyaṇa. hana ta nakṣatra na ṅ Aświnyādī, rwa ika riṅ rāśi, pitu likur inalap iṅ rwa, tĕlas aśeṣa tĕlu. tiga taṅ nakṣatra-maṇḍala riṅ dwādaśa rāśi.

ubha āṣāḍhamūlañ ca tv ajavīthyudayās trayaḥ,
ikaṅ nakṣatra riṅ Ajawīthyawasāna, tiga ya wih: Pūrwaśata, Uttaraśata, Mūla.
Adra-pūrṇavasu-puṣyo nāgavīthyudayaṃ trayam,
ri wĕkas niṅ Nāgawīthī pwa ya ta Adra, Pūrṇawasu, Puṣya, ika taṅ nakṣatra ya.
kāṣṭhayor antaraṃ yac ca,
kāṣṭhā ṅaran iṅ jyotiścakra.
ajavīthīnakṣatrānām,
ikaṅ nakṣatra muṅgw iriya
antaraṃ vatisnaś† ca vakṣyāmi,
ya tâjarakĕna ni ṅhulun. ndya ta ya?
ekaṃ śatasahasraṃ syāt,
satus iwu,
ekatriṃśadbhir uttaram,
lawan sewu.

---

1. °śataṃ: śakañ ω a— caiva: ceva ω — 2. wwalu: walu ω — °(a)wak Dz: °(a)wawak al. — 5. °antair: °anter ω — 11. ri sam° x: riṅ sam° y — 12. nāgawīthī v. d. Tuuk ($D_3F_2E_2$): nāgawiṅi ω — 17. ubha—trayaḥ: ubeha maṭo mūlañca. tadavityū taśca trayam, ω — 20. puṣyo: puṣya al., puśya DF — 23. kāṣṭhayor: kantayor ω — 27. vatisnaś *corr.* — vakṣyāmi: vatsyami ω — 29. ekaṃ: eka ω — °raṃ: °ra ω —

śatāni trīṇi cānyāni triṃśadbhir yojanaiḥ saha,
tamběh i tĕluń atus tĕluń puluh. samańkana lwa niń nakṣatra-sīma riń rāśi parimaṇḍaleń dalĕm.
kāṣṭhayor lekhayoś caiva,
watĕs niń rāśi mwań kapwa rāśi pajara ni ńhulun.
ekaikam antaraṃ yac ca niyutāny ekasaptatiḥ
eka saptaś ca niyutam† sahasrāṇy atiriktāni,
tattwanya p a ñ c a s a p t a t i tinamběhan p a ñ c a s a p t a t i s a h a s r ā ṇ i.
abhyantaraṃ ca paryeti,
mańkin tumama ta laku sań hyań Āditya kāla niń uttarāyaṇa.
vāhyato dakṣiṇaś cāpi,
mańkin mĕtu ta laku nira kāla niń dakṣiṇāyana. pira ta lawas nira tĕka riń dakṣiṇāyana?
[ma]maṇḍalānāṃ śa<ta>ṃ pūrṇaṃ tryaśītiś caiva sottarā,
satus pituń puluh pitu, apan t r i b h i r ū n ā ś ī t i ḥ. kaliń an iń t r i - a ś ī t i : wwaluń puluh śinuddheń tiga. yatika makawĕtu limań lek pitu likur wĕńi. kasor niń laku nira nĕmań lek de niń ūnarātri, apan kawaluy tigań wĕńi laku nira sań hyań Āditya ri nĕmań lek de niń aṇḍĕg niń laku niń jyotiścakra.
carate dakṣiṇaś cāpi,
riń dakṣiṇāyana samańkana laku nira,
yojanānāṃ sahasrāṇi saptadaśa samāhitaḥ,
hana pitu wĕlas iwu yojana.
śate dve punar anye ca,
pĕnuhi ta rwań atus,
yojanānāṃ prakīrtite,
brāhma-yojanâwak nika kabeh.
ekaviṃśatibhis caiva,
tamběhi ta salikur.

---

1. śatāni: satavi ω — ca°: va° ω — (a)nyāni: anyaniḥ ω — °bhir: °bhiF, °i al. — yojanaiḥ s°: yojane s° — 4. lekhayoś: lokayos ω — 6. ekaikam FK: ekekam al. — 10. paryeti: paryati ω — 15. ma *del.* — ta *add.* — sottara: śottaraḥ ω — 20. ri ACH: riń EFK, *def.* D — 26. śate: śata al., sahā D — punar anye ca: na puranica ω — 28. °kīrtite: °kīrtitaḥ ω — 30. °viṃśatibhiś: °viṃśatiniś ω —

viṣkambho maṇḍalasyāyaṃ tiryak sa tu vidhīyate
pratyahaṃ carate tāni,
samaṅkana sĕṅkö niṅ jyotiścakra pañaloran saṅ hyaṅ Āditya,
yan uttarāyaṇa sari-sari.
dakṣiṇe maṇḍale sūryas tadvan nivartate gataḥ,
ndan adrĕsi kalaku saṅ hyaṅ Āditya yan dakṣiṇāyana.
tasmāt prakṛṣṭāṃ bhūmiṃ tu,
mataṅnyan alwa ikaṅ bhūmimaṇḍala kinuliliṅan iṅ samaṅkana.
92 sūryo dvādaśabhiḥ śighraṃ muhūrtair dakṣiṇāyane,
kramanya: ikaṅ rahina kāla niṅ dakṣiṇāyana rwawĕlas muhūrta ika.
trayodaśārdham ṛkṣāṇāṃ madhyaṃ tu carate raviḥ,
katapak ta tĕṅah nikaṅ nakṣatra pitu likur de nira ri samaṅkana. nya ṅ Aświnyādi. pira tĕṅahnya? t r a y o d a ś ā r d h a, kapat bĕlas asigar.
muhūrtaiḥ <tā>vad ṛkṣāṇi[naḥ]
tasmād dīrgheṇa kālena bhūmim alpāṃ ca gacchati,
nistarahi kinuliliṅan ira ri samaṅkana. katapak taṅ trayodaśārdha de nira ri samaṅkana. asuwe sira kumuliliṅ ika, apan alon lari nira.
U t t a r ā y a ṇ a p a ś c i m a ṅaran iṅ dakṣināyana, aṣṭādaśa muhūrta taṅ rahina ri samaṅkana. katapak taṅ trayodaśārdha de nira ri samaṅkana. ikanaṅ wĕṅi balik nika, rwawĕlas muhūrta nika, panapak nira t r a y o d a ś ā r d h a n a k ṣ a t r a. yan katapak ikaṅ dwādaśa rāśi de nira saṅ hyaṅ Āditya ri saho<rā>tra, apa pwa paṅupadhya rāśi kahanan ira riṅ samāsa? sugyanta na kumwa. ikaṅ pratipadā śukla paṅḍaṇḍan saṅ hyaṅ Āditya riṅ bisuwa, yeka rāśi paṅakahanan ira.
Dhruvas tathā hi vijñeyaḥ,
bhagawān Dhruwa namâtah saṅ maṅidĕrakĕn jyotiścakra, uṅgwan saṅ hyaṅ Āditya kumuliliṅ ikaṅ bhūmimaṇḍala.

---

1. viṣk°: vist °ω — maṇḍalasya: maṇṭaśeṣa ω — tiryak: tirya ω — 2. praty° — tāni: praterasca rate tanaḥ ω — 5. tadvan: tadvāt ω — 7. °kṛṣṭāṃ: °kṛṣṭa ω — bhūmiṃ: bhūmī ω — tu: ṣu ω — 9. muhūrtair: muhūrteḥ ω — °ane: anaiḥ ω — 12. trayodaśārdham: trayodaśardḍa al., *corr.* FK — carate(?): cāraṇe ω — 14. Aświny° x: Aśiny° FK, Aśany° D — trayod°: tryayod° ω — 16. tāvad: vak ω — naḥ *del.* — 17. dīrgheṇa: dīrgghyāya ω — kālena: nalena ω — alpām: ampañ ω — 20. uttarāyaṇa° ACD: urayana al. — 23. trayo° *fin.* ms. K — 24. rā *ins.* — 25. rāśi kah°: rasika h° ω — 28. tathā: taś ca ω — 29. namâtah: naṃ tatah ω —

kulālacakranābhis tu,
kadi nābhi niṅ kulāla paḍa nira.
Lokasantānako nāma Vaivasvatapathād bahiḥ,
hana ta loka riṅ Santānaka-loka ṅaranya, kidul niṅ awan saṅ hyaṅ Āditya ri kāla niṅ dakṣiṇāyana, kalor de niṅ Lokāloka. awayawa nikaṅ Lokāloka, kasuluhan de saṅ hyaṅ Āditya ri jro. awayawa nika ri heṅ, tan kasuluhan ika de saṅ hyaṅ Āditya. hana dhātu si loka ā l o k a n ârthanya, manuluhi.
nirālokaṃ tv <a>lokanam,
hana ta dhātu si a l o k a n ârthanya n i r ā l o k a n ârthanya, tan panuluhi rikiṅ gunuṅ. Lokāloka pwa pinasambandhakĕn saṅ hyaṅ Āditya lawan ikaṅ dharma siṅ kasuluhan mwaṅ tan kasuluhan.
tasmāt saṃdhyeti nāmāhuḥ,
matañnyan si Sandhyā ṅaran ikaṅ gunuṅ Lokāloka de saṅ paṇḍita wĕkasan, apa Sandhyā ṅaranya . . . ., matañnyan Sandhyā ṅaran ikaṅ Lokāloka.
uṣāvyuṣṭāntaraṃ ca yad,
hana ta kāla pantara niṅ uṣāvyuṣṭa. uṣā ṅaran iṅ wĕṅi, vyuṣṭa ṅaran iṅ rahina. pantara niṅ rahina lawan wĕṅi, ya ta sandhyā ṅaranya. pira suwe niṅ rahina? lima wĕlas muhūrta. ikaṅ samuhūrta ṅaranya tĕluṅ puluh kalā. ndatan paḍa dawa niṅ rahina riṅ uttarāyaṇa lawan iṅ dakṣiṇāyana. dumehnya mañkana: tan paḍa
93 kweh niṅ muhūrtanya kaliñan ika. ikaṅ sandhyā muhūrtâwak nika, nistanyan muhūrta tan paḍâwayawa nika lawan kapwanya sandhyā. tan paḍa niyatâwayawa nikaṅ dina makasandhyā ya nimitta nika.
Lekhāprabhṛtir ādityaḥ,
nihan ta pañawak ikaṅ sandhyā waneh, pagurit niṅ teja saṅ hyaṅ Āditya,
trimuhūrtas tu yo bhavet,

---

2. kulāla CEF: kalala AH, kukula D — 3. Loka°: Lokaṃ° ω — °ako: °akaḥ ω — Vaivasvata°: Vevasvana° ω — bahiḥ: vahiḥ ω — 4. riṅ x: ri y — 6. kasuluhan CED, ?H, kasulun al. — 8. arthanya: athanya ω (3×) — 9. a *add.* — 10. ta DFE: *om.* al. — 14. saṃdhyeti: sandyati ω — 16. *lac. ind.* 18. °vyuṣṭa°: °cyuṣṭa° ω — 19. °vyuṣṭa: °cyuṣṭa ω (2×) — 22. kalā: kāla ω — 24. kweh: kwe ω — 28. lekhāprabhṛtir: lekapravṛttar al., *corr.* D — ādityaḥ FH: āditya al. —

suwe nika ri sasandhyā tĕluṅ muhūrta, kweh niṅ sandhyā lima. prathama nikaṅ sandhyā riṅ sakatambe, si prā[ṇa]ta ṅaranya. hana ta si prāta ṅaranya āditya saṅka wartika† pagurit niṅ āditya .... ri huwus nika hana ta aparāhṇa ṅaranya.

aparāhṇavyatīpātāt,

ri huwus niṅ aparāhṇa hana ta sāyāhna ṅaranya, lima pwa ṅ sandhyā, kapwa nĕmaṅ puluh muhūrta sowenya sowaṅ-sowaṅ. mataṅnyan lima wĕlas muhūrta ikaṅ rahina. samaṅkana wĕṅi nika muwah. riṅ uttarāyaṇa dakṣiṇāyana paḍa ika.

śaradvasantayor madhye viṣuvadbhiś ca bhāṣyate,

ri pasĕla-sĕla niṅ katiga lawan kapat tika maṅkana, paḍa ika ri pasĕla-sĕla niṅ kasaṅa mwaṅ kasapuluh.

Waluyakĕna taṅ ujar ṅuni. ikaṅ Santānakaloka ri hiṅan iṅ teja saṅ hyaṅ Āditya lor ny āśrama bhagawān Aṅgastya, kakidul deniṅ hĕnu saṅ hyaṅ Āditya kāla niṅ dakṣiṇāyana.

lokapālāḥ sthitās tatra,

hana ta sira lokapālâgawe tapa riṅ caturdeśa; saṅ Sudharma ṅaran ira saṅ umuṅguh wetan, Wirajatanaya sira. saṅ Śaṅkapa ṅaran ira muṅguh kidul, Kardamatanaya sira. saṅ Hiraṇyaroma ṅaran ira muṅguh kulwan, anak saṅ Kṛtti sarika. saṅ Ketumān saṅ muṅguh lor Rajatanaya sarika. sira ta kabeh n i r d v a n d v ā, tan kĕneṅ lara, n i r a b h i m ā n ā, tatan hana kamānan iṅ sira, nora inaku nira riṅ sarwawastu, n i s t a n t r ā ḥ, tatan hana katṛṣṇā niṅ manah nira, p r a j ā k ā m ā <ḥ> sira, atĕguh riṅ kagṛhasthakarman. satata pwa sira gumawayakĕn ikaṅ agnihotra. mataṅnyan paṅguhakĕn ikaṅ karĕsyan wĕkasan. jāti nikaṅ homa tan dadi n sāpekṣa ri wanakarma kagawayanya. kunaṅ pwa ya si yuktinya, inarpaṇakĕn iṅ dewatā kapatinya. ya ta mataṅnya n punaḥ-janma ika saṅ wiku ṅkana.

paścimānāṃ gṛhe punaḥ,

ndan mañjanma ry anak nira sira. anak nireka makabapa nira n

---

2. ṇa *exp.* — 3. prāta D: pranatha F, nata Cz, *def.* A — saṅka w° *ω*:? — 4. *lac. ind.* — 5. °vyatīpātāt(?): byātipatat *ω* — 6. sāyāhna: yasahna *ω* — 9. riṅ utt° *etc. ω*: *corr.* — 10. °vasantayor: vaisantayor *ω* — viṣuvadbhiś ca(?): bisuvabhiḥ śca *ω* — 11. pasĕla² y: sĕla x — 12. ri y: *om.* x — 16. lokapāl°: lokaphal° *ω* (2×) — tatra al., *corr.* CD — 18. Śaṅkapa: Saṅkapa *ω* — 21. Raja°: Rāja° *ω* — nirdvandvā E: nirdvandya al., *corr.* D — 24. ḥ *add.* — 27. wana° al.: wada° E, waḍa° D, *def.* F — si yukt° *ω*: sayukt°? —

pañjanma muwah. yatikâjanma ri sira muwah. punaḥ-janmanya, loma-pratiloma lwir niṅ pañjanma nira, makahiṅan ikaṅ bhūmaṇḍala kahanan ira. sira ta mara ṅke ṅ Bhāratawarṣa hĕlĕm iṅ dwāpara muwah. atĕguh andĕl nira saṅ hyaṅ Dharma ri waluy nira
94 5 tĕkap niṅ kāla sawĕṅi.

Nāgavīthyuttare yac ca saptarṣibhyaś ca dakṣiṇam,

hana sira wiku lor iṅ hĕnu saṅ hyaṅ Āditya kāla niṅ uttarāyaṇa, patapan ira kidul saṅke kahanan saṅ saptarṣi. brahmacāri sahanan ira ṅkana.

10 aṣṭāśītisahasrāṇi,

paḍa kweh nira lawan saṅ wiku gṛhasthakarma. ndatan kĕneṅ pati sira kabeh. makanimitta satya nira riṅ brata.

ā-bhūtasaṃplavaṃ sthānam amṛtatvaṃ hi bhāṣyate,

mataṅnyan iṅ Amṛtatwa ṅaran iṅ patapan kahanan ira, ri denyan
15 ā-bhūtasaṃplava, makahiṅan ilaṅ nikaṅ pṛthiwī. tĕka ta sireṅ bhūrmaṇḍala, tĕka sireṅ swargamaṇḍala.

dharmottaram ṛṣibhyaś ca,

hana ta patapan wiśeṣa saṅkerikaṅ winuwus kabeh, riṅ Wiṣṇupada ṅaranya. bhagawān Dhruwa ṅaran ira saṅ pinakadhikāra
20 nikaṅ patapan.

Tĕlas kojaran ikaṅ Manuwaṅśawarga lawan makontara riṅ atītānāgata-wartamāna inajarakĕn i ṅhulun ri rahadyan saṅhulun, mwaṅ ikaṅ candrāditya saha nakṣatranya, saṅ kumuliliṅ ri laku saṅ hyaṅ Āditya juga kawĕkas, apan tan kumuliliṅ ika
25 laku nira kabeh, ya tan hana kumuliliṅakĕne sira. saṅapa ṅaran ira? sira ta bhagawān Dhruwa ṅaran ira.

bhūtasaṃmohanaṃ tv e<ta>t,

tatan hana kumawruh i sira.

pratyakṣam api dṛśyaṃ tat,

30 yan iniṅĕt-iṅĕta sira saṅka ri hyun iṅ wruhe sira. katon ta sira tĕkapnya.

---

2. bhūm°: bhūḥm° ω — 6. °vīthyuttare: vityuttaram ω — 13. sthānam: skanaṃ ω — amṛtatvaṃ: amṛtanaṃ ω — hi(?): vi ω — bhāṣyate: bhaṣite ω — 15. ā-bhūta: ādbhūta ω — *post* pṛthiwī: kahanan ira *habet* D — 21. makontara ω: makantara?— 27. °saṃmohanaṃ: samuhanan ω — tv e-tat(?): tet x, ket D (= y) — 29. praty° DE: pratr° al. — dṛśyaṃ tat: dṛśyante ω — 30. °iṅĕta x: °iṅĕti D — katon ta sira ED, *def.* FH, *om.* AC —

saṃmohayati vai prajāḥ,
ndatan Dhruwa ta sira deniṅ kamandapuṇya nika. apan tan sūkṣma kacaritan bhagawān Dhruwa jyoti-gaṇa katiṅhala nira riṅ gaganatala.

yasya caturdaśapucchaiḥ,
padbĕlas tekaṅ citta pinakalāñchana n iku nira. nda mapan wayawak rūpa nira bhagawān Dhruwa ṅaran ira. nistanyan wayawak,

saivaṃ bhraman bhrāmayate,
iděr nira ya ta tinutakĕn deniṅ graha-nakṣatra makādi saṅ hyaṅ Āditya.

vātānīkamayaiḥ pāśair Dhruve baddhaḥ prasarpati,
kramanya ikaṅ jyoti-mārga kabeh tinalyan v ā t ā n ī k a m a y a, aṅin inunte wineh asriṅa. ya ta inikĕtakĕn i waṅkiṅ-waṅkiṅan bhagawān Dhruwa. tumut tekaṅ jyoti-mārga kabeh, kumululiṅ i sira. astām tika, nya taṅ warṣa, megha, hima, rātri, sandhyā, mwaṅ hala-hayu nira tuwi, bhagawān Dhruwa saṅka nira kabeh. makanimitta saṅ hyaṅ Āditya paṅisĕp wwai, paṅhudanakĕn ira riṅ pṛthiwīmaṇḍala, pakon bhagawān Dhruwa ri sira hetu nika. wĕtu nikaṅ wwai ry awak nikaṅ sarwatā yan kapanasan, bhagawān Dhruwa nimitta nika. dumeh nikaṅ wwai matĕmahan kukus, kukus atĕmahan megha. dumeh niṅ megha sandhāraṇa, dumeh niṅ teja saṅ hyaṅ Āditya wĕnaṅ amĕtĕṅ ikaṅ wwai dhināraṇa niṅ megha, ulih nikaṅ śukraraśmi aṅalap riṅ sāgara. bheda niṅ jyoti-gaṇa kālanya, patĕmunya, kapiṅjronya, astodayanya, kawaluy ni laku saṅ hyaṅ Āditya ri dakṣiṇottarāyaṇa,

viṣ<uv>a<d>grahaḥ sarvam etat,
ika ta kabeh Dhruwaśakti nimitta nika. apa ta wĕnaṅ ika si Śukra ṅaran iṅ teja saṅ hyaṅ Āditya maṅisĕp wwai niṅ Pṛthiwī makarmanya? yan tan hana Dhruwaśakti. ika si śuklanaḥ śuklanaḥ†,

1. sammohayati: saṃmoham sati ω — vai: cce ω — 6. °lāñchana D: lañca x — 9. bhrām°: brāhm° ω (2×) — 12. vātānīkamayaiḥ: vātanikamamyom D, vātanaṃ kāmamyoḥ x — pāśair: maseḥ CED, mase AH — Dhruve E: Dṛve al. — baddhaḥ: vaddaḥ D, vanḍaḥ al. — °sarpati: °sarpatiḥ D, sarpahi al.— 16. sandhyā Dz: ranḍya C, *om.* A — 20. sarwatā: sarwata ω — 21. nika x: nira D — nikaṅ D: ikaṅ x — kukus D: akukus x— 22. sanḍaraṇa E: caṇḍaraṇa ACH, sadḍana D — 23. amĕtĕṅ x: amĕgĕṅ y — 25. kapiṅjronya D: *om.* al. — 27. viṣuvad: viṣa ω — 29. wwai al.: wwe DH — 30. śuklanaḥ² ω: *corr.* —

teja saṅ hyaṅ Āditya, wāraṇamegha ika si aśukla wih. teja saṅ hyaṅ Āditya humudanakĕn ikaṅ megha dhināraṇa niṅ śukla. Dhruwaśakti kāraṇa nika. krama nikaṅ aśukla teja, tumutakĕn ikaṅ megha, mwaṅ ikaṅ śukla teja dhumāraṇa ya. mataṅnyan tiba taṅ toya saṅkeṅ abhrasthāna.

vāyunā samudīritāḥ,

sinaṅyoga pwa ṅ toya deniṅ bāyu. mataṅnyan prasārita tiba nikanaṅ toya riṅ pṛthiwī. ya ta hudan ṅaranya. ikaṅ udan ya ta nimitta nikaṅ sarwabhūta yan wṛddhi wĕkasan. kunaṅ ikaṅ patĕr śabda karṇībhūta deniṅ aṅin ika. asaṅyoga riṅ megha kāraṇanya.
96 mataṅnyan aran iṅ megha. hana dhātu si m i h a ṅaranya, meh arthanya. mamĕtwakĕn ikaṅ megha pwa ya, mehakĕn ikaṅ toya. mataṅnyan megha ṅaranya. mataṅnyan abhra ṅaranya wih:

<n>a bhra<śya>nti yataś cāpaḥ,

ri denyan putĕrakĕn ikaṅ ākāśa bheda ṅaran iṅ megha tĕlu: si āgneya, si brahmaja .... pratyeka niṅ awaknya nihan: hana kukus miṇḍuhur mareṅ ākāśa. ya tâtĕmahan megha. ndan ś ī t a d u r d i n a k ā y ā yâtis, ikaṅ udan kadadi denya. lwirnya kadi warāha, kadi mahiṣa, kadi mataṅga matta. tanpa kilat, bwat umayuṅ ikaṅ tasik kahananya. ṅka ta molahanya. yeka megha ṅaranya. hana megha tanpa gĕrĕh, apekṣā riṅ prabañcana, ikaṅ udan kadadi denya akrośa tĕṅah.

---

1. wih zD: pih AC — 6. vāyunā: bāyunāṃ ω — 10. karṇibhūta x: kabhinuta D, *correxit* D_3 — 14. na: a ω — bhraśyanti: branti ω — cāpaḥ: caya ω — 16. āgneya: agnaya ω — *lac. ind.* — 17. śītadurdinakāyā: sitadūrndinikaya D, sitadūrndikāya x — 18. yâtis ikaṅ: yati si kaṅ ω — 19. matta v. d. Tuuk (E_2): mata ω — 21. gĕrĕh: gṛh al., garĕh L — 22. akrośa xD_3: sakrośa DF —

P. Hs. van het Batav. Gen. van K. en W.: Jav. hs. No. 366, papier, folio, gebonden in karton; groot 56 pag.; ± 30 regels per pagina. De tekst is volledig. Duidelijk schrift, echter hier en daar met doorhalingen en verbeteringen; de tekst is (door gaatjes) niet noemenswaard geschonden. De rug bevat een etiket met opschrift: „Brahmâṇḍapurâṇa Kĕkawin". Op den kartonnen band voorts vermelding van eigenares en nummer. Dit en de titel worden herhaald op p. 1, waar zich tevens de mededeelingen bevinden: „afgeschreven naar een afschrift in 't bezit van Dr. H. N. van der Tuuk" (in inkt) en „Bron: de laatste helft v. de Brahmāṇḍa" (in potlood); voorts een stempel van het Bat. Gen. Slechts hier en daar in margine of elders een aanteekening met inkt of potlood.

Q. Hs. van het Batav. Gen. van K. en W.: No. 598, papier, folio, gebonden in karton; groot 56 pag.; 25 regels per pagina. Enkele folia aan het slot zijn onbeschreven. De tekst is volledig. Het schrift is fraai. Enkele gaatjes, waardoor de tekst echter niet beschadigd is. De rug bevat twee etiketten; het bovenste en grootste blanco, het onderste met opschrift „598".

R. Een afschrift op Bali gemaakt, mij verschaft door tusschenkomst van Prof. Dr. C. C. Berg, getiteld „Kakawin Prtuwijaya" (sic) en dragende het nummer B 54. Het is geschreven op papier, folio, ongebonden; groot 32 pag., echter zijn 30—32 onbeschreven. De tekst is compleet. Het schrift is zeer behoorlijk. De tekst is ongeschonden. Verder geenerlei bijzonderheden, uitgezonderd hier en daar een verbetering met roode inkt.

S. Cod. 3730, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat. I, p. 139), ĕmbat-ĕmbatan, 27 folia groot, 4 regels per lontar. De tekst is compleet. Het schrift is zeer behoorlijk. De lontars zijn hier en daar iets vuil geworden, doch geenszins beschadigd. Aan begin en einde bevinden zich etiketten met titels en nummers.

Aan het einde bevindt zich behalve de titel, in potlood, op dezelfde wijze de mededeeling: „afgeschreven".

T. Hs. 4159, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 139), papier-afschrift, groot 52 pagina's, met los titelblad; 25 regels per pagina; de tekst is volledig; het schrift is vrij behoorlijk. Het papier is op sommige plaatsen iets beschadigd, doch de tekst heeft daardoor niet geleden. In margine bevinden zich enkele aanteekeningen, in inkt.

V. Hs. 4160, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 139), papier-afschrift, groot 52 pagina's, voorafgegaan door 8 onbeschrevene. Ook deze tekst is volledig. Het schrift is zeer naar behooren. Papier en tekst zijn gaaf. In inkt, inktpotlood en potlood staan verscheidene aanteekeningen in margine.

W. Hs. 4161, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 140), papier, groot 42 pagina's, zeer behoorlijk schrift, met hier en daar doorhalingen; volledig, doch zeer beschadigd, waardoor slechts een deel vergeleken kon worden.

X. Hs. 4162, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 140), papier, 6 losse vellen aan weerszijden beschreven, in Lat. karakter (de eerste twee regels eerst in Jav. schrift); enkele opmerkingen in margine. Gaat tot en met Z. 4, Str. 3.

Men kan opmerken, dat de hss. Q en P nagenoeg eensluidend zijn en hier en daar van alle andere mss. afwijken: Q heeft evenwel twee lacunen, 7, 11, 4 en 10, 2, 4 en wijkt op een aantal plaatsen van P af, waar dit hs. met de overige overeenstemt. Het hs. V heeft een lacune 17, 2, 2 — 3, 1 (4 regels), wijkt overigens van W, waarmede het de meeste overeenkomst heeft, voorzoover ondanks den beschadigden toestand van W kan worden opgemaakt, vrij dikwijls af; V staat vaker tegenover W + de andere dan W tegenover V + de andere; X schijnt z'n eigen weg te gaan ten opzichte van QPVW. T is een afschrift van S; het laatstgenoemde hs. heeft geen alleenstaande lezingen. R wijkt zeer vaak van alle andere hss. af en is dan bijna steeds foutief. Enkele malen gaat R met S samen tegenover de overige mss. Er is met 3 [4] groepen rekening gehouden: S, R, P (Q) V [W], [X]; S, de eenige lontar, heeft de grootste waarde; de andere mss., behalve R, zijn er mogelijk van afhankelijk. Overigens beperken zich de verschillen bijna steeds tot punten van ondergeschikt belang.

AWIGHNAM ASTU!

ZANG I

– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ ∪ – – – ∪ – – ∪ ∪

(Śārdūlawikrīḍita)

1 Oṃ saṅ hyaṅ paramārtha śūnya wĕkas iṅ sūkṣma wibhuh wīryawān
maṅgĕh muṅgwi riṅ anta padma ginĕlar deniṅ śiwāṅgottama
saṅ mawak daśamūrti aṣṭatanu riṅ pūjādiyogasmṛti
riṅ rūpādi akāra oṃ riṅ ujar iṅ śāstrâtisūkṣmeniwö.

2 pöh niṅ advaya advayajñana kite karwa wĕkas niṅ dadi
tāwat riṅ tiga mokṣamārga usirĕn saṅ siddhayogīśwara
utpatti sthiti līna anta samaya niṅ antakânuṅ tinut
śūnya dwāra kiteki pinrih awan iṅ mantuk aneṅ śūnyatā.

3 donkw aṅarcana jöṅ bhaṭṭāra paramārtha saṅ pramāneṅ jagat
sambandhanya hana ṅ narendra dayita khyātîṅ jagat wīryawān
saṅ śrī Prākṛtiwīrya nāma nira śuddha brāhmaṇāṅśânulus
prajñeṅ śāstra suśīla subrata supuṇya masih iṅ saṅ wiku.

4 yan riṅ rūpa huwus lĕwas twak ira wus ekĕl pwa aṅlud kiris
apan sriṅ sira mopawāsa satata tapwan wuruṅ riṅ brata
embuh wayawa rūkṣa malyus akisut wuṅkut nira tar dahat
ṅuni n dug sira lagi anwam araras lwir śrī Girīndrātmaja.

5 ndan saṅke sira kĕdw akon rumacana ṅ tattwādi parwottama
Brahmāṇḍapuraṇeṅaran paměkas iṅ sūkṣma rasanyeniwö
ewuh ṅwaṅ rumaseṅ twas ardha ri rusit niṅ bhāṣa yâṅde rapuh
kawat jrih karaṇaṅku mamrih amaṅun lambaṅ lĕwĕs tan luhuṅ.

1, 2, 3. utpatti v. d. Tuuk (V_1, X_1): utpāti ω — 3, 1. jöṅ al.: jĕṅ RVX — 3, 2. sambandha° al.: sambaddha° R — 3, 3. nāma nira al.: kamadira PQ — 4, 2. mopawāsa: mopawāśa QPVX, ?W, mopacāśa RS — 4, 4. °ātmaja al.: ātma RS — 5, 2. °iniwö al.: °iniwā R —

6 riṅ pūrwādi ṅ usana tambayan ikiṅ tattwenucap saṅ kawi, wwantĕn rakwa narendra Wena karĕṅö khyātîṅ jagat duṣkr̥ta atyanteka kadurśilanya samadāna wyārthaka tan hana aṅhiṅ ḍaṇḍa jugeki karma nira riṅ rat duṣṭa ṅ apakrama.

7 mūrkha nāstika lobha moha tamatar panut purih niṅ prabhu wet niṅ kleśa ni saṅ kaki pwa saka riṅ renanya n aṅawaśa metrīkāruṇa len upekṣa mudita niḥśāsaneṅ kṣatriya byaktekân sira tan paṅumbara karakṣan iṅ jagat wighna ya.

8 rug taṅ parhyaṅan agnihotra tamatar pūjā haneṅ dewatā maṅkin haruhara ṅ watĕk rĕsi kabeh tatan hana ṅ enaka nahan hetu nirân ahöm sahana saṅ brahmarṣi riṅ kahyaṅan kapwârampaka yar mara ri kahanan saṅ śrī Sunīlātmaja.

9 saprāpta nira saṅ watĕk rĕsi kabeh ṅkane harĕp saṅ prabhu ndatan gorawa saṅ narendra lumiyat mamiděrakĕn wulat mojar saṅ paramarṣi: he prabhu nihan râmanta maṅke ṇ ḍatĕṅ mamrih mojar ike wĕkaṅku ri ulah saṅ nātha dharmottama.

10 riṅ dīkṣādi ṅaranya rakwa aṅulah dharma brata mwaṅ tapa nda yeka ginaweṅku tan mapakĕne denta t mahilalapa sâtus warṣa narendra sampun aṅadĕg bhūpālaka tan kuraṅ maṅka rakwa lawasku tan hana maweh bhogādi-dānottama.

11 wet niṅ tan hana yajña puṇya ginawe de niṅ jagat durbala ndah maṅke tanayaṅku yar pahuwusan dentâmaṅun duṣkr̥ta mūla brāhmaṇawaṅśa putra bhagawān Atri n wiśeṣa n jaya tustus niṅ mara marṣuka ṅ bhuwana saṅ meh jīwitantânaku.

12 nojar saṅ paramarṣi mukhya bhagawān Aṅgira Tūḍātr̥ja ndan saṅ śrī nr̥pa Wena maṅkin aṅadĕg kaduracāran nira miṅkiṅ-miṅkiṅakĕn ta bhāwa nira lud maṅguywa-guywe sira mojar wākprakaṭa tĕhĕr mijil ikaṅ twas haṅkara niṣṭhura.

6, 1. °di *om.* R— 9, 2. mamidṅirakĕn *ω*— 10, 2. denta t al.: dentantat R — 10, 4. dānott° al.: ṭanott° RS — 11, 4. marṣuka: marsuka al., marsuta R — 12, 3. maṅg° al.: mag° R — 12, 4. haṅkarā al.: kaskarā R —

13 o sakweh kita nagna bhaṅga n umarah tattwopadeśeṅhulun
ndatan wruh kari tar wulat pwa kita riṅ dharmeṣṭhanaṅkw iṅ
[sarat
ndyânuṅ wwantĕn ayogya maṅpaṅa ike dharmânurāgeṅhulun
tan paṅrĕṅwa tatan manon lĕwiha saṅke saṅhulun riṅ jagat.

14 riṅ wīryādi tatan hana ṅ maḍani akw iki n yawat riṅ prabhu
tan wruh kariki tan suśakti nikanaṅ Wenādi rājādbhuta
lawan göṅ ikanaṅ prabhāwa mami tulyâpuy murub biṣama
ndin ṅwaṅ wanya mulat ri padma mukha impĕr sūrya koṭyânurun.

15 mwaṅ tekaṅ kuśala kamūlan ika lawan parhyaṅan len yaśa
lawan taṅ magulaṅ-gulaṅ mwaṅ ika puṇya niṅ mahāśreṣṭhi ya
puṇyaṅkw iki kabehnya yan hana manahku n tunwana bhraṣṭa ya
mwaṅ sakweh nikanaṅ jagat milu gĕsöṅ niḥśeṣa dadya hawu.

16 yadyastun kumĕlĕm riṅ arṇawa yayârĕm riṅ mahāsāgara
yāwat ṅwaṅ maharĕp umiṇḍuhura n uṇḍan-uṇḍanaṅkw iriya
apan tan hana mewĕha ṅ tĕkap i saṅ prāgwiwaka śakti ya
sâsiṅ sādhya kasiddha de nira mahārājâdirājā prabhu.

17 nahan liṅ naranātha Wena atibhaṅga mūrkha mohânaput
wet niṅ tan kawĕnaṅ kumöla tĕkap iṅ haṅkāra Wenādhipa
ṅka ta krodha madĕg maharṣi wĕkasan makrak masiṅhākṛti
kapweka rumĕbut rumĕṅgut anikĕp saṅ nātha wus kagraha.

18 krodha śrī naranātha Wena mamalĕs mamrĕp ṅguluṅ sāhasā
kantĕp kombak i saṅ maharṣi katibâkweh kedĕkan lud tinur
abyuran paḍa katrĕsan katahurag sakwehnya muṅgw iṅ sabhā
kabwaṅ dhwasta tikaṅ carańcaṅ iniděk len taṅ binabar-bubar.

19 ṅka ta śrī bhagawān muwah ywa mapulih mamrĕp Sunīlātmaja
saṅ Wena prabhu tur surud murĕk amuk lwir kuñjare nandaka
maṅkin roṣa mubat mamantiṅ aněkĕk mamluk manampyal dĕdĕl
saṅ brahmarṣi parĕṅ masö rumĕbut aṅraṅkul jumambak waneh.

13, 2. iṅ al.: i QPW — 15, 4. gĕsöṅ SPQ: gĕsĕṅ al. — 19, 4. masö SPW: masĕ(r) al. —

20 mańkin krūra silih-sikĕp silih-ubut ṅrĕṅgut ginĕntus dinuk româwra makusut lukar bhadda nirâsiṅsal katimpal waneh wet niṅ suwya n abandutan dadi tiba sor sań Sunīlātmaja ndah yeka n pinupuh lĕṅö nira kiwan de sań mahāpaṇḍita.

21 kagyat sań prawararṣi denya mĕtu tań wwań krūrarūperiya ardhâtĕṇḍĕk agöṅ awaknya n ahirĕṅ warṇanya kady añjana wet niṅ durbala sań narendra pinaribhāweka de sań rĕsi mintânugraha marya migraha tĕkap sań wipra ardhâlara.

22 rĕsrĕsĕn pwa narendra Wena lumiyat riṅ rūpa sań mayati meṅas-meṅas ika wulatnya niṣadâněṅgah wuwusnyâlara ndah yekân tiněhĕr ta rakwa Niṣada de sań mahāpaṇḍita yeki tań Niṣāda kaśaktin ika impĕr Wenakalperiya.

23 apan sari nikań gĕlĕh-gĕlĕh ikań twas Wenanātha prabhu manak tań Niṣada yateka Śawaran sakwehnya tatan waneh ṅkaneṅ pārśwa nikań giri prakaśiteṅ Windhyādri râma nika kadyaṅga nikanań pradeśa Tumura nya toṅgwan iṅ Śabara.

24 ndan sakweh nika tan waneh guṇa ginĕṅnya sagaṇanya kabeh nora ṅ dharma gawenya n amati-matî karîṅ alas durgama baryan rātri mamet mṛga pwa n umahas pan tan hana ṅ āwara sākṣāt siṅha paḍanya tulya nika riṅ śārdūlawikrīḍita.

ZANG II

⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑

(Soort wikṛti [1]))

1 Kunań pwa pinupuh lĕnö nṛpati Wena tĕkap ira maharṣi sāhasā mijil ta ya rare kabhinawa ri denyan atuha sadina dinudwakĕn kadi pwa sira teja niṅ rawi ri kāla nika wahu ṅ udayaparwata sayan ruhur ika sayan maḍaṅi teja nika amaṅun (h)arṣa niṅ sarat.

20, 1. ginĕntus: ginantus ω — 20, 2. bhadda: bhada al., bhawa X — 20, 4. lĕṅö n° ω = lĕṅĕn n° — 22, 2. niṣada° SVX: niṣa .... W, biṣadā° PQ, bhiṣanā° R — 22, 3. Niṣadā al.: Niṣanā R — 23, 2. Sawaran ω:? — 23, 4. Tumura ω: Tumuru v. d. Tuuk (V_1) —

1) = Arj. Wiw. II.

2 ri denyan umijil parĕṅ mwaṅ i laras nira warayaṅ irâti-ujjwala bhaṭ(ṭ)āra Śiwa-agni śabda nikanaṅ wwaṅ aṅucap i sirâtikendahan ri denyan umijil swabāhu nira saṅ nṛpati Pṛthu ṅaranya ḍaṇḍa ya mataṅnya tinĕlah narendra Pṛthu de nira paramawiśeṣapaṇḍita.

3 Prajāpati sirânurun ri alĕp iṅ mukha saha kawacanya tan hilaṅ dudu lawan i saṅ yayah nira ta dharma nira minaki citta niṅ sarat kawṛddhyan ira dharmamūrti sahananya tĕkap ira narendra [wīryawān
yateka lumĕpas praṇāntika ni saṅ bapa mulih iṅ acintyaśūnyatā.

4 samaṅkana tinĕmwa de saṅ atibhāgya phala niṅ awĕkâtidhārmika kasor saphala niṅ mayajña yaśa puṇya saphala niṅ atīrthayātra ya ikaṅ sakala-niṣkala pwa phala niṅ tumĕmu phala suputra digjaya apan wĕnaṅ ika swadharma ya umĕntasa hala niṅ adharma duṣkṛta.

5 na hetu nira yan winurṣita bhiṣeka pati tĕkap i saṅ watĕk rĕsi ḍatĕṅ sira bhaṭ(ṭ)āra Sāgara tumut ari giripati Jahnawī sira mawâmṛta umuṅgw i kuṇḍi manik arja paniram ira saṅ nareśwara lawan sahana saṅ sid(dh)arṣiwara Aṅgira makamukha Padmayoni [ya.

6 muwah sahana sarwabhūta milu asthawara parĕṅ asarwajaṅgama saharṣa ta manahnya de nira narendra Pṛthu jananurāga riṅ jagat narendra Pṛthu yâdikāra makarāja ri adĕg ira Manu Cākṣuṣa ratu pwa sira harṣa citta nikanaṅ bala ṅuni-ṅuni saṅ watĕk rĕsi.

7 ri denya wihikan sireka raja niṅ jagat amahayu lokamaṇḍala mataṅnya sira rāja rakwa panĕlah nira tĕkap ikanaṅ sarat kabeh sirekana panambay iṅ ratu amūrwa ri sira para rāja riṅ jagat masih sira ri sarwadewa atibhakti makadi ri sira ṅ Jagatpati.

8 ri kāla nira n ahyun amĕṅ-amĕṅ iṅ tasik aṅusiri ramya niṅ pasir akas wway ikanaṅ tasik wĕnaṅ inambah ira kadi umambah iṅ lĕmah ri kāla nira n ahyun amĕṅ-amĕṅ iṅ nagara miyati ramya niṅ prajā kalĕt tĕkap ikaṅ gunuṅ tĕmahana rata sahana nikaṅ mahīdhara.

2, 3. Pṛthu: Pṛtu R, Mṛṭu al. — 3, 3. tĕkap ira PQ: tĕkap i al. — 4, 2 saph° (1ª) al.: saw° PQ — 4, 3. tumĕmu: tumu ω —

9 amogha kṛta taṅ jagat ta ya kawighna nika ri pañadĕg nareśwara murah sahana niṅ tinukwa isi niṅ jaladhi acala kapwa tan kuraṅ sawe wwah ikanaṅ pari pwa tumuwuh tan ana niṅ ananĕm paḍa [ayu piněh susu nikaṅ dinu ywa n umijil sakaharĕp ikanaṅ jana kabeh.

10 sukha twas ika sawwaṅ iṅ nagara tan hana kahala-halanya riṅ prajā luput sahana niṅ jagat ta ya pininta lĕwih aji sawuntu-galĕṅan na raṇḍa taya tan kĕna ṅ tawur i kāla nika mijil i kāla niṅ tawur na hetu nikanaṅ prajā praṇata bhakti ri sira makachattra niṅ jagat.

ZANG III

– – – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑

(Jagaddhita)

1 Sampun rakwa lawas narendra n umadĕg ratu tan ana parāṅmukhe [haji sākṣāt śakti bhaṭ(ṭ)āra Wiṣṇu sakala milaṅakĕna kalĕṅka niṅ jagat mawas rakwa kadānaśūran ira riṅ sarat aṅinaki citta niṅ marĕk mukhya saṅ rĕsi śaiwa sogata samartha amuji guṇa saṅ nareśwara.

2 maṅke śrī naranātha yajña dinaměl nira atiśaya dibya tan sipi pretayajña ṅarannya yajña nira saṅ prabhu ginĕlar ira yathākrama kāla śrī naranātha kinwan aṅucur miñak ulih ira saṅ yajamana ṅkane sruwa minantra de nira yajurśruti tĕkap ira saṅ mahāmuni.

3 samadhya pwa kucur nikaṅ miñak aton tĕkap ira paramarṣi ṅar- [cana wwantĕn warṇawikāra mĕtwa saka riṅ dilah ira jataweda kadbhuta ndah yeka n pañaran wikāra tamatan hana tinĕmu nikâdiwarṇana brāhmaṇādi nikaṅ caturjana ri denya suta wijil ikaṅ japastuti.

9, 4. dinu al.: dhinu S („i.p.v. dhenu V_1") — 10, 4. °chattra: °catra ω — 3, 1, 2. sakala m° ω: sakalom° van der Tuuk (V_1) — 1, 4. samartha: samārṣa ω — 2, 2. preta°: pretta R, petta al., ? v. d. Tuuk (X_1) — 3, 2. sakariṅ ω: „l. rī" V_1 — samaga (sā°): sagama ω —

nahan hetu nikaṅ Suta pwa paṅaranya wijil ika wikāra taṅ stuti wwantĕn widya salah-prayoga tĕkap iṅ samaga tatan anuta riṅ [krama

hetunyan stuti tan manut wijil ikaṅ stuti tĕkap ira saṅ yajamana dady akon ta ri saṅ supakṣa maṅĕnakĕna widhi makaśuddha niṅ [yaśa.

5 sampun maṅkana saṅ supakṣa n umuwah ta ya mijil awikārawarṇa [ya

apan denya wikāra rakwa n umijil saka ri widhi kaśuddha niṅ mala nda yeka Magadha pwa wastu nika de para rĕsi paṅaranya tan [waneh

apan yan magadha pwa ya wĕkas ikaṅ sama ri wĕtu nikanaṅ arcana.

6 ṅka rakwa n umarĕp pwa warṇa ya wikāra ri narapati karwa riṅ [sabhā

sannyāsanya umastawa yaśa ni saṅ prabhu ri aṅĕn-aṅĕnya ma- [ṅkana

ton de saṅ paramarṣi kapwa ya tĕhĕr winuwusan ira saṅ sumewaka mastutya guṇa saṅ nareśwara kamuṅ magadha ya gawayanta [nityasa.

7 apan reh kita lagya siswa tamatar wruha ri guṇa narendra riṅ prajā mwaṅ teka ri kapūrṇa niṅ yaśa ni saṅ prabhu wihikan ira ya [kawruhan

na liṅ saṅ paramarṣi mogha umatur Suta Magadha ri jöṅ ma- [hāmuni

bhāgya yan hana śabda saṅ rĕsi marah-marahi ri kami riṅ sayo- [gyana.

8 siṅgih tan wihaṅa manĕh-manĕh i saṅ rĕsi sumuhuna pāda saṅ yati ṅuny ahyun iki saṅhulun maraṅ umastawa kunaṅ ika tan wruha [ṅhulun

hetunyan umĕnaṅ tatan wani lumaṅgyana sawacana saṅ munī- [śwara

nahan liṅ nika saṅ maharṣi sumahur duga-duga n umarah yathā- [krama.

7, 1. siswa ω: śiṣya? —

9 duh aywa kita mastuti krama nikaṅ ulahan ika tatan kinawruhan solah śrī naranātha muṅgu ri manahta yatika pamujinta tan salah saṅ brahmarṣi samaṅkanojar ira rĕp suta-magadha umastawe sira harṣa śrī naranātha Wenasuta de ni pamuji nika marma rum nika.

10 ndah mańka pwa tĕwĕk ni saṅ prabhu inastuti tĕkap ikanaṅ [witālika
ṅka rakwa n ta wineh pradeśa kahananya ri Magadha ṅaranya [śobhita
nda tapwan kakuraṅ swabhoga upabhoga sahana paribhoga [wīryawān
atyantekana tuṣṭa buddhi nika de ni panĕmu nika wīrya de haji.

11 saṅsiptan ri huwus wa yajña ginawe nira athawa kunĕṅ piraṅ tahun prāpta śrī warapaṇḍya minta taḍahan ira mapakĕna puṇya saṅ rĕsi tan kantun tikanaṅ sarat sama ḍatĕṅ ri haji malaku bhukti ye [sira
hetunyan pataḍah ṅaranya amalakwa pańanĕn ika śuṣka malapa.

12 kepwan śrī naranātha Wenasuta tan wruh amasuṅana bhuktya [bhakṣaṇā
an sampun alilaṅ pwa sesi nikanaṅ pura parawaśa puṇyakĕn nira kewalya warayaṅ nira mwaṅ ika taṅkulak ira kawacanya tan [tumut
ṅuni kāla nikaṅ swayajña nira kari tan ilu karika pinuṇyakĕn.

13 mopĕk ambĕk i saṅ nareśwara tatan hana ri sira ṅ upāya ṅ enaka madĕg haṅkara niṅ twas ardha mapanas dadi mĕtu ika moha niṅ [dadi
tan simpaṅ kadi śabda saṅ prawarapaṇḍita ikanaṅ asih maweh ilik narendra Prĕthu masih iṅ jagat tumon lara nika ya ta hetu niṅ [gĕlöṅ.

14 madĕg taṅ abhimāna jāti karatun rumasuk i kawacanya bhīṣaṇa mwaṅ laṅkap nira len warāstra nira wus dinamĕl ira tinalyakĕn [nira

---

11,1 wa ω: pwa? — 11, 3. bhukti ye: bhukti (h)e ω —

apa lwir dhwani niṅ laras nira winĕṇṭaṅ ira kadi khagendra ma-
[ṅlayaṅ
wwantĕn lwir uni niṅ gĕlap sayuta impĕr ika kadi ta ruga ṅ ambara.

muntab krodha nira ṅ narendra Pṛthu sāhasika kadi kalāgni
[kadbhuta
lwir kālāntaka mawa ḍaṇḍa maharĕp lumĕburakĕn ikaṅ jagat
[traya
tan len śrī Pṛthiwī kasĕṅhit ira yenusir ira maharĕp mamatyani trāsârĕs kumĕtĕr Mahīsiki tinut palayu nira tĕkap nareśwara.

ZANG IV

– – – – ᴗ – – ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ – – ᴗ – – ᴗ – ᴗ

(Sragdhara)

1 Tatkālanya n layu śrī Pṛthiwipati purug puh ndatan wriṅ paranya luṅhâṅilya ri durgâdbhuta sira matakut ton sira krūrarūpa meh-meh yan kagrahâ de narapati karaṇanyâsalin warṇa bheda ndah mogha nandakārūpa wanita malayu yeka madrĕs larinya.

2 ndatan marya tinut de nṛpati paran ikaṅ lĕmbu śīghra ya lumpat wĕṇṭaṅ tekaṅ sudhanwa warayaṅ ira murub tulya bahniprabhāwa maṅkin kepwan bhaṭ(ṭ)ārī Kṣiti sira n umahas mosyan amrih hu-
[möt ya
ṅka cakra-paracakra kumuliliṅ irikaṅ madhya niṅ Lokaloka.

3 prāpteka riṅ Janaloka sira ta umahas mwaṅ Tapoloka śīghra nda ṅkaneṅ Satyaloka bhramita mabayaṅan Brahmaloka n para-
[nya
yeka tan sah tinut de narapati saparan hyaṅ Pṛthiwy an paṅilya maṅkin miṅsor mariṅ mānuṣapada ya tinut de niraṅ Wenaputra.

4 maṅkin kepwan bhaṭ(ṭ)ārī Pṛthiwī sakalaku n tan hana tan tinutan tan wriṅ deyanya tatan hana wĕnaṅ atuluṅ kāla niṅ duḥkha
[maṅke
mawas rakwa tatan yogya mamapagakĕna śakti wīryaprabhāwa na hetunya n madĕg maṅlalu humarĕpakĕn saṅ hatur agni rodra.

5 ṅka n tiṅhal pwa sireṅ byoma mĕtu karatihanyânĕsĕl riṅ swakarma suṅsut sakweh nira ṅ dewagaṇa rĕsiganeṅ antarīkṣa n tumiṅhal kapweka nya n pamūjā ri sira saṅ anahĕn duḥkha bhārâprameya waktra mwaṅ taṅ bhuja aṅga mawas ika tumut huṅkara dewa-
[saṅgha.

6 lumra taṅ puṣpawarṣeṅ gagana saha lawan gandha wījâprameya de niṅ kweh saṅ watĕk siddhagaṇa jaya-jaye hyaṅ Pṛthiwy ati-
[duḥkha
mwaṅ śabdârum akon śrī Pṛthiwī nahuri panambahe śrī narendra tatan dadya tatan masiha ri kita tuwin dadya niṅ dharmamūrti.

7 na liṅ ākāśaśabdâṅdadi laku sumuyug śrī patāla n paněmbah śīghra prāptâmĕkul jöṅ aji Pṛthu saha wor wāṣpa denyân umojar hahah śrī bhūmināṭha prabhu aparan ike doṣa karih pinatyan na hetunya n kĕdö śrī haji umĕjahane saṅhulun toh paśabda.

8 sajñā śrī Wenaputra prabhu apa ta kiteki tan eṅĕt rikaṅ de riṅ strīwadheki doṣanya yatika inucap tyanta riṅ pāpakarma lawan teki prabhu nya n pĕjaha kami tĕkap śrī mahārāja maṅke ah syapeka wĕnaṅ dhārakadharaṇa nikiṅ rat tĕkap śrī narendra.

9 apan yekiṅ sarat kapwa sahana nikana saṅhulun rakṣakanya yan saṅ śrī bhūmināṭha n tulus umĕjahane saṅhulun prih ywa
[denta
awas maṅke hilaṅ niṅ jagat iki matĕmah śūnya malwir Pradhāna tan len śrī bhumināṭhenucapa karaṇa niṅ rat bubur kapralaya.

10 yekiṅ rat kelikantâpa kaluputan ikeṅ rat karih de narendra nda yekâṅde swadoṣe aji duwĕg ikanopāya maṅke kinārya sugyan maṅke kasiddha tĕkap ika gumawe kārya kinārya denta maṅgĕh maṅde pagĕh kīrti haji gumawaya ṅ haywa niṅ rat sa-
[pūrṇa.

11 apan riṅ śrī narendra nṛpa paṅaran ike saṅ prabhu swastha niṅ rat siṅgih maṅke ujar niṅ wĕdi pĕjaha mĕre paṅguhĕn de narendra

---

9, 3. malwir S: malwiṅ al. — 10, 2. °doṣe SPQV, ?W: °doṣeṅ R —

ya yogya pwaṅkulun marṣukha bhuwana lawan saṅ prabhu byakta-
[siddha
ndan yan matye ṅhulun de haji aparan ike karma paṅguh tĕkapta.

12 nda nda maṅke hiḍĕp ni ṅhulun i haji kunaṅ saṅhulun mrih swa-
[kārya
lawan śrī bhūmināṭha r kumira-kira nikiṅ rat sulabha n katĕmwa
apa don iṅ ujarkw iki umatura ri jöṅ tar ya siḥ kunĕṅ aweśa
yadyan tiryak pwa yoninya pějahana ike byakta aṅde swawighna.

13 tāwat riṅ strī lĕwĕs pāpa nika sama-sama riṅ kṛtaghna alaṅghya
tuṅgal rakwe pějah niṅ bhawa ika gumawe pāpa niṅ wwaṅ mamatî
yadyastun kweh nikâsuṅ sukha yan aśubha mārganya aṅde swa-
duḥkha
yeka keṅĕt narendrâtiśaya hala nikaṅ ambahekiṅ wimārga.

ZANG V

– – ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑

(Wasantatilaka)

1 Na liṅ Wasundhara ri saṅ prabhu bhakti matwaṅ
saṅ Wenaputra sumahur ibu aywa maṅka
wruh ta ṅhulun pwa ri ujarta sadharmaśāstra
yogya rĕṅön tĕkap i saṅ makabuddhi sattwa.

2 akweh pějah ywa makadonya sukha ny awaknya
mwaṅ donya yan mapakĕna sukha niṅ sawīja
ya swārtha kewala ṅaranya agöṅ alanya
tan yogya yeka laku saṅ waradharmabuddhi.

3 maṅke pějahta aparan pwa rinasa denta
tan dharmakāraṇa ṅaranya tĕkapku maṅke
apan pějahta magawe hayu niṅ swaloka
mwaṅ saṅ maharṣi sama tuṣṭa tĕkapku maṅke.

13, 1. riṅ al.: ri PQ — 13, 2. wwaṅ: waṅ ω —

4 yapwan kitâhyuna sujīwa wuruṅ patinta
ndah pintuhu pwa sawuwusku mĕne tĕkapta
yapwan kita t wihaña ta t wuruña n ta matya
mawas pĕjah pwa kita deṅku ri sakṣaṇâtah.

5 ndah yeki tiṅhali panahku lĕwih suśakti
lwir Kālamṛtyu umalap pwa hurip nikaṅ wwaṅ
hahâpa saṅśaya tĕkapku mĕne rikiṅ rat
apâku taṅ wĕnaña dhāraṇa ri hiḍĕpnyu.

6 ḍu sājña nātha aparan pwa pakon narendra
ṅke ta ṅulun mituhu rakwa pakonta nātha
hahânakaṅku kita yan humiḍĕp pakonku
rapwan kita t Pṛthiwi rakwa ṅaranta riṅ rat.

7 ḍu sājña nātha kapan aku wihaṅ pakonta
tat saṅśaya prabhu saliṅtâku tan wikalpa
yadyan hana bwat i pakonta muwah rike ṅwaṅ
byakta n kasiddha sapakonta tĕkapku maṅke.

8 rakryan anakku kita masku nihan pakonku
denya t kasiddha gawayĕnta anuṅ ya śānta
rapwan hana pwa aran iṅ bhuwana ywa denta
byakta n katon pwa kamahātmyan anakku maṅke.

9 um sājña nātha bapa saṅhulun aywa kepwan
ṅke ta ṅhulun gumawaya ṅ naya yogya dahat
ndâmeta nātha wurukaṅku kinon anuswa
suswaṅku yekana pinĕh mara de bapaṅku.

10 nya ṅ bhūmimaṇḍala makasuḍaṅanya denta
rapwan ana haran ikaṅ bhuwana n sutṛpti
na liṅ Wasundhara sukhâṅĕn-aṅĕn narendra
de saṅ anak Pṛthiwidewi ṅaranya tan len.

5, 4. °nyu SV, ?W: °nya al. — 9, 2. gumawaya SPV,W *correx.*, gumaweya al. —

11 ṅka saṅ narendra Pṛthu śīghra lĕmah kinārya
ikaṅ lĕbak hinurugan i ruhur sinasap
na ṅ śela-śela pinupul kalawan samanya
sampun sapūrṇa sinasap ginawe pakuwwan.

12 nda yeka sīma paṅaranya ya toṅgwan iṅ wwaṅ
mwaṅ āśrama pwa paṅaranya tĕkap narendra
ṅka saṅ narendra amituhwa pakon ny anaknya
saṅ hyaṅ Swayambhuwa pininta wuruk narendra.

13 tatar wihaṅ sira bhaṭ(ṭ)āra kinon wuruknya
ṅka saṅ narendra luměkas pwa aměh bhaṭ(ṭ)ārī
tan len suḍaṅnya sahananya jagat-patāla
tan dwomĕtu pwa phala-mūla paměh narendra.

14 nda yekâhāraka nikaṅ bhuwana n suwṛddhi
ṅkana tĕwĕknya irikaṅ magaga-masawah
lawan tĕwĕknya kṛṣikarma ya tolahanya
gorakṣu yekana balikwata sahananya.

15 na ta nimitta hana hāraka niṅ swaloka
tan len sukīrti haji Wenasutâtibhāra
yadyapi katĕka ri maṅkya pinaṅguh iṅ wwaṅ
maṅgĕh swadharma haji saṅ hurip iṅ swaloka.

16 tan-dwâṅrĕṅö ta sira saṅ rĕsi siddhasaṅgha
prāptaṅ sira r paḍa mapinta-kasih narendra
milwâměha pwa ri siraṅ Warasikyadewī
dadya sinanmata sapinta-kasih nira ṅka.

17 hyaṅ Soma rakwa wurukanya paměh bhaṭ(ṭ)ārī
ḍaṅ hyaṅ Wṛhaspati maměh suḍaṅnya candra
kapwa parĕṅ ta sira gatri suḍaṅnya tan len
pöhanya rakwa tapa len saha pūja mantra.

18 mwaṅ maṅrĕṅö ta sira saṅ para dewasaṅgha
kapwa parĕṅ sira mapatra-kasih narendra
milwâměha ywa ri Mahīsiki tar wanehan
kapwa wineh ta sira de nṛpa Wenaputra.

19 ṅka saṅ hyaṅ Indra wurukanya paměh ṅ Aditya
tan len suḍaṅ nira suwarṇa supūrṇarūpa
homādi pūja japa yekana pěhananya
hetunya tuṣṭa hati saṅ para dewâpūjā.

20 saṅ hyaṅ Pitarawara daitya ya nāga yakṣa
mwaṅ rākṣasa pwa ya parěṅ saha widyadhara
gandharwa len sahana wṛkṣa tumut kabehnya
lawan latâṅkura parěṅ pwa mapinta-kasih.

21 tatan hana n sinalahan ri pamintananya
na ta mataṅnya ya maměh karika kabehnya
saṅ hyaṅ Pitara rumuhunya maměh sutṛpti
byakta n suḍaṅnya ya pirak mara pūrṇa dibya.

22 saṅ hyaṅ Yama pwa wurukanya marěk manuswa
swadhā mijil pěhan ika saka riṅ susunya
marmanya tṛpti saka riṅ paramaswadhā ya
saṅ hyaṅ Pitara sahananya sapūrṇa denya.

23 maṅka ikaṅ asura wěsy ariti suḍaṅnya
Werocanânkasipuputra makawuruknya
saṅ paṇḍya Śukra ya maměh wiku dibyaśakti
na taṅ balâmětu lawan ta ya māya sūkṣma.

24 na donya śakti nikanaṅ asurâtidibya
na ṅ Indrajāla pinakādi lěkasnyâñidra
riṅ timira pwa wěkas iṅ bali bañcanâtah
byakta pamūrtyan ika rākṣasa rodrarūpa.

25 na ṅ nāga tekana padomilu yar paminta
kapwa sinanmata paminta paměhnya maṅke
saṅ Takṣaka makawuruk Wasuki pwa yâměh
na taṅ waluh makasuḍaṅnya kuwuṅnya malwa.

19, 4. dewâpūjā: dewa pūjā ω — 23, 2. Werocanank° ω:? — 24, 2. °nyâñ° *vel* °ny añ? — 25, 4. kuwuṅ° al.: kuḍuṅ° R —

26 racun upas mwaṅ ika sarwawiṣa pĕhanya
na hetu sarwawiṣa śakti nikaṅ si sarpa
mwaṅ yakṣa rākṣasa piśāca milu pwa yâmĕh
saṅ Wiśrawâtmaja Dhanendra wuruknya tan len.

27 Rajatanābha ya kinon amĕha prayatna
yakṣādhipâtiśaya wīrya nira n suśakti
Rajatanābha bapa saṅ wara-Maṇiwara
tan len suḍaṅ nira apātra supātra dibya.

28 dadya mijil kṣīra Wasundhari sakamantyan
ananta-ardhana ṅaranya lĕwĕs guṇanya
ananta-ardhana adr̥śya ya sūkṣmatattwa
tatan katon wĕkas ikaṅ guṇa ya adr̥śya.

29 gandharwa apsara ya rowaṅ ira n pamöha
saṅ Citraratha ya wuruknya kulâpsara ya
gandharwa saṅ Wararuci pwa amĕh sutr̥pti
parnah swaputra Muni padma ya ta suḍaṅnya.

30 gandharwa-śucya pinakakṣira pih pawitra
na marma niṅ sukha rikaṅ mawaṅi sugandha
gandharwa apsara sutr̥pti rikaṅ sumar mrik
salwir nikaṅ mawaṅi yeka maweh praharṣa.

31 hyaṅ parwata pwa sira kapwa parĕṅ ywa maměh
saṅ hyaṅ Himādri pinakādiwuruknya saśrī
saṅ hyaṅ Sumeru ya maměh pinakādhikāra
yeka suḍaṅnya watu yâmr̥ta pöhananya.

32 marma nikâtiśaya bhāwa ikaṅ uṣadhi
ṅkane gunuṅ makadi riṅ Himawān Sumeru
na ṅ wr̥kṣa yeka n atumut ya maměh bhaṭ(ṭ)ārī
plakṣa wuruk palaśa ya suḍaṅanya mabhra.

26, 4. Dhan°: Dan° ω — 28, 1. dadya m° ω: dadyâm°? — 30, 1 pih: pī ω— 32, 4. palaśa al.: salaśa R —

33 nya ṅ „winnagandhapuraho" pinakapĕhanya
na ta matańnya ginĕtĕs tumuwuh ya malwi
yadyapi tunwana kunań mĕlĕtik kabehnya
mańka prasūtya nikanań kayu mańkanâtah.

34 hińanya mańkana ta de prabhu Wenaputra
mamrih sumādhya ri pĕhan nira Lokadewī
atyanta dibya nikanań waratattwa sūkṣma
tar yogya yan warahĕn iṅ magĕlĕh cĕmĕrnya.

35 riṅ pāpakarma ta ya śiṣya tatan bratanya
denya t pawitra Pṛthurāja ya kojaranya
apan wĕnań ika mamṛddhyakĕna ṅ yaśâgöṅ
mwań swargaloka phala yar katĕmu pwa denya.

36 mwań dīrghajīwa salawasnya haneṅ triloka
mwań tuṣṭacitta riṅ ihatra tĕkeṅ paratra
yan sampun aṅrĕṅĕ ri kojaran iṅ swatantra
byakta n kapańguh ayu nirmaraṇeka muktya.

ZANG VI

(Metrum:?)

1 Hana ta gunuṅ ramya tĕmĕn riṅ Jambūwarṣa ya toṅgwan ikana
pajajarnya dakṣinottaranya pitu kwehnya tri kulwan wetan
[ikahĕn.

2 tulya padma yweniṅĕt-iṅĕt marapadu yenalihakĕn
aṣṭa-dala tulya nika kesaranya Sumeru gunuṅ agöṅ.

3 tulya talāga ikanań Jambūwarṣa sakweh nikań janapadewaka-
[nya
nānāwidha tań manik haneriya tulya turut ikanań kumudâśrī.

33, 1. winna° *ω*: chinna°? — °puraho *ω*:? — 33, 2. malwi *ω*:? — 35, 4. pwa *om.* R — 6, 1, 3. °ottara° SQV: ? W, °ettara° al.

4 ndan pariñci nikaṅ gunuṅ wiwakṣān saka kidul deya niṅ awilaṅa
riṅ Himawān pūrwa niṅ amaraha gunuṅ agöṅ lor ikaṅ Bhārata-
[warṣa.

5 tumut pwa riṅ Hemakūṭa gunuṅ suwarṇa lĕwu halĕp ikana
tulya āditya wahu mĕtu mabaṅ katon de nikaṅ mas.

6 lor nika gunuṅ ya saśrī ya riṅ Niṣadha ṅaran ika
gunuṅ gaṅsa pawak ikahĕn atyanta riṅ bhāswara mawa riṅ
[laṅit.

7 maṅke saka lor deya niṅ amilaṅa riṅ Śr̥ṅgawān pūrwa niṅ
[awaraha
lwir śātakumbhamaya rūpanya gunuṅ mas atyanta riṅ bhās-
[wara,

8 tulya kiris dwi niṅ mayūra lĕṅisnya katon sakeṅ kadohan
kunaṅ kidul nikaṅ Śr̥ṅgawān Śwetagiri gunuṅ ya saśrī ya.

9 manik putih akweh rikana pinakaśilā-śilā ni śikharanya
śuddha sĕnönya riṅ laṅit lwir wimba hyaṅ Wulan lwirnya
[yak ton.

10 kidul saṅke Śweta Nīlaparwata gunuṅ agöṅ atiśaya ruhurnya
citrawaiḍūrya manik kweh rikana kr̥ṣṇākāra sĕnö nika riṅ laṅit.

11 ṅkane madhya ya toṅgwan iṅ Meru gunuṅ mahāramya atiśayeṅ
[göṅ
atyantekana ruhurnya lwir liṅgodbhawa dumudug tĕkeṅ laṅit.

12 awĕlu panapaknya rikaṅ pr̥thiwī apasagi paṅadĕgnya ri ruhur
nānāwidha warṇa nikaṅ manik haneṅ pārśwa nikanaṅ gunuṅ
[magöṅ.

13 ṅka toṅgwan Prajāpatiguṇa haneriya mwaṅ uṅgwan pupwan
[iṅ pusĕr hyaṅ Brahmā
mĕtu saṅkeṅ aṅga Pradhāna sinaṅguh ari-ari gunuṅ Sumeru.

4, 3. amaraha RS: awaraha PQVW —

14 mas manik putih akweh pārśwanya wetan nda yeka brāhmaṇa
[tattwa nika
pārśwa kidul manik kuniṅ akweh hana ṅka adwapayana ka-
[tattwan ika.

15 kulwan hirĕṅ kadi hĕlar niṅ kumbaṅ kṛṣṇākāra manik akweh
[rikana
śūdra yekana tattwanya pārśwanya lor manik baṅ makweh
[iriya.

16 kṣatriya yekana tattwanya caturwarṇa rūpa niṅ manik tamalah
samaṅkanekaṅ gunuṅ Sumeru koṅaṅ saṅkeṅ ākāśa de saṅ
[siddharṣi.

17 prabhāswara katon ikaṅ gunuṅ Sumeru apan koparĕṅgan de
[nikaṅ manik
nānāwidha tekana rūpanya tan kinawruhan rucirâmilaṅeriya.

18 kunaṅ wetan iṅ Sumeru wiwakṣān gunuṅ agöṅ atiśobhita
riṅ Mālyawān ṅaranya mawan puñcaknya n yaya miśraheṅ
[laṅit.

19 kulwan iṅ Meru hana ta gunuṅ agöṅ aruhur dudug rasa tĕkeṅ
[bhuwaḥpada
paripūrṇâtyanta halĕpnya Gandhamādana ṅaranya tan len.

20 samaṅkana kweh nikaṅ gunuṅ agöṅ riṅ Jambūdwīpa karnah
[ikana
siddha cāraṇa kweh haneriya sura gandharwa len widyādha-
[râkweh.

21 lo ni sĕlanya saṅke kapwa gunuṅ wwantĕn teka saṅaṅ iwu
[yojana
hana wanwa kumuliliṅ riṅ Meru Ilāwṛta paṅaran ikahĕn.

22 tĕluṅ ayuta pataṅ iwu yojana lwa nikanaṅ Ilāwṛta
kunaṅ ika katapak de nikaṅ Meru sayuta nĕmaṅ iwu yojana.

20, 2. karnah: kanna ω —

23 kady apuya tan pawor kukus katiṅhalan deniṅ bhāswaranya
sayuta wwaluṅ iwu lwa nika ṅ Ilāwɣta tatan kamerwan.

24 kapatitis de nikaṅ Meru lor kidul yeki ceṭi pañaran ika
sañaṅ iwu patĕṅah nikaṅ ceṭi samaṅkana lwa nikaṅ Ilāwɣta.

25 ikana kidul niṅ Sumeru lwa nikaṅ Ilāwɣta lwa niṅ Meru
samaṅkana upalakṣaṇa muwah lwir nikana ya kulwan wetan.

26 nda tucapa ṅ sapta-warṣa riṅ Jambūdwīpa ikaṅ gunuṅ paḍa ya
[koṅgwan iṅ warṣa
lwa nika rwaṅ iwu yojana paḍa tika samaṅkanâtah.

27 lor nikana mwaṅ pañidulnya ṅaran ika riṅ Niṣadha-Nīla
kunaṅ pañulwanya mwaṅ pañetan ika paḍa ta sumĕṅkö riṅ
[Jambūdwīpa.

28 hana ta gunuṅ paḍa kapwanya gunuṅ tatar paḍa lawan Ni-
[ṣadha-Nīla
apa dumehnya maṅkana awĕlu taṅ Jambūdwīpa kahananya.

29 ikaṅ Nīla-Niṣadha katĕṅah adawa tekanâṅga nika
ikaṅ Śweta lor nikaṅ Nīla Hemakūṭa kidul nikaṅ Niṣadha.

30 apan ri heṅ nimittanya atĕṇḍĕk kasor kalih de nikaṅ Niṣadha-
[Nīla
rwa wĕlas iwu yojana aṣṭâyuta wwaluṅ iwu kayojananya.

31 kulwan wetan maṅkana teka kasornya kunaṅ ikaṅ Himawān
Śṛṅgawān
kasor ika rwaṅ ayuta yojana de nikanaṅ Niṣadha-Nīla.

32 kunĕṅ ika paramārthanya wwaluṅ puluh iwu yojana
kulwan wetan maṅkanâtah tatan pahinya n upalakṣaṇa.

24,2-3 ceṭi al.: ceti R (2×) — 25, 4. lwir R: lwi al. — 27, 2. *etc.* Niṣadha: Nisada ω — 31, 2. Śṛṅgawān al.: Graṅgawān R — 32, 1. ika al.: ikanaṅ R —

33 kunaṅ pañalor nika mwaṅ pañidulnya paḍa teka rwaṅ iwu [yojana
lwa nikaṅ warṣa sakeṅ warṣāntara paḍa tika sañaṅ iwu yojana.

34 ndatan paḍa dawa nika pañetanya kalawan teka paḍanya
apan tan paḍa dawa ni pañetanya ikaṅ gunuṅ umĕlĕt iriya.

35 paḍa kapwa ya kinamanan de nikaṅ nadī-nadī saprakāranya
ya mataṅnya atidurga saparan ika riṅ deśāntara.

ZANG VII

(Anuṣṭubh)

1 Kuněṅ kidul niṅ Himawān salor nikaṅ Tasik asin
Bhāratawarṣa ṅaranya deśâgöṅ mahāramya ya.

2 yapwan salor niṅ Himawān kakidul riṅ Hemakūṭa
i Kimpuruṣa ṅaranya deśâgöṅ tyanta pawitra.

3 kalor de niṅ Hemakūṭa kakidul de niṅ Niṣadha
Ariwarṣa ṅaran ika deśâgöṅ mahāśobhita.

4 kunaṅ kalor nikaṅ Nīla kakidul de nikaṅ Śweta
iṅ Ramyaka ṅaran ika deśâgöṅ tyanta subhikṣa.

5 yapwan kalor ikaṅ Śweta kakidul de niṅ Śrĕṅgawān
iṅ Ranyaka ṅaran ika deśâgöṅ supūrṇa dibya.

6 kalor de nikaṅ Śṛṅgawān kakidul riṅ Tasik asin
Kuruwarṣa ta ṅaranya deśâgöṅ kadi swarga ya.

7 Kuruwarṣa panĕpi lor supūrṇa tyanta mottama
yatoṅgwan saṅ Sajñā ṅuni atĕmu ri hyaṅ Pataṅga.

33, 3. nikaṅ al.: nikanaṅ R — 7, 5, 1. ikaṅ al.: nikaṅ R — 7, 3. yatoṅg° SV, yateṅg° al. —

8 ndan ikaṅ Bhāratawarṣa panĕpi kidul karnahnya
yugapat kahanan ika mwaṅ sukha-duḥkha satata.

9 lwir dhanwenayat tinalyan Bhāratawarṣa pradeśa
hana lwir wulan pinarwa ikana taṅ Kuruwarṣa.

10 iṅ Hariwarṣa pradeśa Ramyaka mwaṅ Hiraṇyaka
makusa paṅetan ika sahana nika kabehnya.

11 kunaṅ ikaṅ Ilāwṛta awĕlu teka jātinya
ri pārśwa nikaṅ Sumeru lambwan kidul kahananya.

12 tuwuhan ikanaṅ jambū kalor de nikaṅ Niṣadha
wayawa niṅ Ilāwṛta kadohnya saṅke Sumeru,

13 yateka tiga yojana patiga niṅ Ilāwṛta
apan ika rwaṅ maṅkana kadohnya saṅke Niṣadha.

14 gunuṅ wetan iṅ Sumeru sewu yojana sĕṅkĕnya
lumajur yeka maṅalor dudug riṅ Nīlaparwata.

15 kunuṅ ika paṅidulnya dudug ika riṅ Niṣadha
iṅ Mālyawān ṅaran ika gunuṅ agŏṅ pawitra ya.

16 deśa wetan iṅ Mālyawān kulwan ikaṅ Tasik asin
riṅ Bhadrāśwa ṅaran ika rwaṅ iwu tigaṅ lakṣa ya.

17 samaṅkana paṅulwanya yojana nika tar waneh
kunĕṅ kulwan iṅ Sumeru deśānuṅ mahāsubhikṣa,

18 wetan ikaṅ Tasik asin Ketumāla paṅaranya
Gandhamādana gunuṅnya gunuṅ agŏṅ śobhita ya,

8, 2. karnah°: kannah ω — 9, 1. °inayat ti°: °inayati° ω — 9, 4. ikana taṅ SPQV, ?W: ikanaṅ ta R — 10, 4. sahana n° al.: kahanan R — 12, 2. Niṣadha: Nisadā ω — 13, 4. *cf.* 12, 2. *etc.* — 15, 2. dudug al. (?W): duduk R — 18, 3. Gandha°: Ganda° ω, *etc.* —

19 pañalor mwañ pañidulnya dudug riñ Niṣadha-Nīla
samañkana warṣa nika tulya kadi riñ Bhadrāśwa.

20 kamadhya ikañ Sumeru de nikañ Gandhamādana
kalawan ikañ Mālyawān mwañ ikañ Nīla-Niṣadha.

21 kunañ ruhur niñ Sumeru wwaluñ lakṣa patañ ewwa
taněmnya irikañ lěmah salakṣa ri patañ ewwa.

22 panapaknya rikañ lěmah triguṇa teka wistara
wantah ri patañ lakṣa ya kalawan ri wwaluñ iwu.

23 samañka wělu niñ Meru panapak ikana ri sor
mwañ pasaginya ri ruhur němañ lakṣa patañ ewwa.

24 ika sahana niñ gunuñ atyanta kadibyan ika
kapwa kahanan ikanañ oṣadhilatā kabehnya.

25 sukha tañ dewatā kabeh dānawa gandharwâpsara
yakṣa kalawan rākṣasa widyādharī kweh iriya.

26 kunañ ikanañ Sumeru gunuñ lor kidulan ika
kulwan mwañ pañetan ika kapwâmuñkurakěn warṣa.

27 Bhadrâśwa paněpi wetan dakṣiṇa Bhāratawarṣa
paněpi lor Kurudeśa Ketumāla kulwan ika.

28 kunañ wwañ riñ Ketumāla ahirěñ warṇa nikana
kadadin iñ puṇyajanma katattwan ika kabehnya.

29 mahāsattwa mahārdhika mahābalâgöñ śaktinya
sudhīra mahāprabhāwa mapagěh rikañ śāsana.

30 mañkana warṇa nikañ strī kṛṣṇa kadi indīwara
kapwa ya priyadarśana koněñ-uněñ ni ayunya.

21, 2. ewwa (*sic*) al.: ewu R — 21, 4. ewwa al.: ewu V — 22, 3. ri al.: riñ R — 24, 3. kah° al.: sah° R —

31 panasa irikaṅ deśa atyanta pawitra nika
kahĕnti ṣaḍrasa denya âra nikaṅ wwaṅ ri ṅkana.

32 pinĕhnya wwah nikaṅ naṅka wwai nika ya tinahapnya
phalâmr̥ta ya ṅaranya aṅdani tuṣṭâtiśaya.

33 dīrghāyuṣa ta ya kabeh sayuta warṣa huripnya
satata goṣṭhi gawenya sambinya malap amr̥ta.

34 warṣa wetan iṅ Mālyawān Bhadrāśwa paṅaran ika
buddhi nikaṅ wwaṅ ri ṅkana sukha sadā-sadākāla.

35 wwantĕn salak rikaṅ deśa tatanpa hiṅan rasanya
kahĕnti ṣaḍrasa denya rasapatya maweh sukha.

36 hana kālāmra ṅaranya kadi poh suṅsaṅ gatinya
tambis taṅ sapta-rasanya atyanta magaway inak.

37 âra nikaṅ wwaṅ ri ṅkana hetunya n mahāśakti ya
muwah warṇa nikanaṅ strī tanpendah lwir padma mĕkar.

38 mwaṅ priyadarśana ta ya salwir niṅ magawe rāga
nityaśâṅinaki ṅ akuṅ yatika pinakolahnya.

39 lwir wulan sĕḍaṅ pūrnamā buṅah ikana mukhanya
mwaṅ ika sub ni awaknya kadi tis niṅ śaśadhara.

40 kunaṅ sub awak niṅ jalu kapwa yateka mahaṅĕt
awor gandha niṅ śarīra lwir asĕp gandhanya sumrak.

41 inum ikaṅ wwaṅ ri ṅkana rasa nikana poh suṅsaṅ
mataṅnya sadā-yowana ikaṅ wwaṅ aneṅ Bhadrāśwa.

42 tatar kĕneṅ lara lapa salawas nika huripnya
dīrghāyuṣa sahananya sayuta tahun huripnya.

36, 4. magaway SPQV: magawey R, ? W—37, 3. nikanaṅ al.: nikana R —
42, 3. dīrgh°: dīrghy° ω —

43 warṣa kalor nikaṅ Nīla kakidul de niṅ Śwetaka
riṅ Ramyaka ṅaran ika deśâtiśaya ramya ya.

44 kunaṅ ika wwaṅ ri ṅkana tuṣṭa tikâṅĕn-aṅĕnya
ndatanpa calan janmanya lituhayu sahananya.

45 hana nyagrodha ardhâgöṅ ronya pādapanyârĕnĕb
atyanta inak ni wwahnya kāmaprada ika wwahnya.

46 sakahyun iṅ wwaṅ amaṅan yateka makarasanya
wwai nikaṅ wwah ininumnya ya tâṅde dīrghāyuṣa ya.

47 sayuta warṣa huripnya nīroga nirupadrawa
sukha sadā salawasnya suśīla dharma gawenya.

48 kunaṅ lor nikaṅ Śwetaka kakidul de niṅ Śr̥ṅgawān
riṅ Raṇyaka ṅaran ika warṣâgöṅ tyanta śobhita.

49 Raṇwakī ṅaran ikaṅ lwah atyanta pawitra nika
mahābala kawwaṅanya wīryawān śaktimān ta ya.

50 tulya yakṣa paṅawaknya sugih mwaṅ priyadarśana
salakṣa sewu huripnya lawan satus lima wĕlas.

51 kayu rahu rikaṅ deśa tanpa hiṅan inak wwahnya
kahĕnti ṣaḍrasa denya âra nikaṅ wwaṅ ri ṅkana.

52 satus tahun umaṅanya tatan kĕneṅ lara lapa
duh ni wwahnya ininumnya ya tâṅde dīrghāyuṣa ya.

53 kunaṅ ikanaṅ Śr̥ṅgawān Triśr̥ṅga ṅaranya waneh
apan tiga pucak nika atyanta riṅ mottama ya.

54 tuṅgal ika maṇimaya sasiki kanakamaya
sawiji ya ratnamaya asawuṅ-sawuṅ tejanya.

46, 3. wwai RSV: wwe al. — 49, 1. Raṇwakī: Rānwaki R, Raṇyaki al. —

55 warṣa lor nikaṅ Triśṛṅga riṅ Kuru yeka ṅaranya
kalpataru kweh iriya madhuphala ika wwahnya.

56 tanpântarâkambaṅ awwah dodot rahayu kambaṅnya
sarwabhūṣaṇa wwah nika muwah sarwakāmaprada.

57 lawan hana kalpataru kṣīra ṅaranya sawaneh
sadākāla ya kumucur amṛta saṅke kambaṅnya.

58 kalpakṣīra paṅaranya sukha tikaṅ wwaṅ minumnya
maphala kadīrghāyuṣan yatika hurip nikaṅ wwaṅ

59 satus lakṣa lima wĕlas mwaṅ lĕmah-lĕmahnya manik
lĕbu-lĕbunya kanaka sukha sadā wwaṅ ri ṅkana.

60 tan hana kasaṅśayanya satĕwĕk tuwuhnya n dadi
tatar kĕneṅ lara śoka tuṣṭa citta sahananya.

61 dewacuta katattwanya tumurun saṅke swarga ya
tan lĕtĕh kawwaṅan ika mithuna ya ta wijilnya.

62 mithuna yeka ṅaranya kambar mĕtu salakibi
makurĕn wwaṅ sanak nika maṅka purih niṅ dadinya.

63 sukha ramya patĕmunya apan paḍa lituhayu
suśīlâsih-kinasihan silih-iriṅ suwalâmbĕk.

64 kunaṅ lor ikaṅ Himawān kidul nikaṅ Hemakūṭa
i Kimpuruṣa ṅaranya atyanta koneṅ-uneṅnya.

65 kadi riṅ Nandanawana udyāna saṅ Citraratha
samaṅka kahiḍĕpanya nityaśa caṅkraman ika.

66 kayu mas kayunya kabeh atyanta ika surasa
dīrghāyuṣa wwaṅ ri ṅkana sayuta tahun huripnya.

61, 1. katattwanya al.: kaṅaranya V, ? W —

67 kadi mas sampun sinaṅliṅ rūpa nikaṅ wwaṅ ri ṅkana
kadi apsarī polahnya śr̥ṅgāra manis wulatnya.

68 tar alara tar akiṅkiṅ alilaṅ teka manahnya
kapwa wruh ta yeṅ iṅgita minaki citta niṅ swāmi.

69 hanâmbulu dibyarasa umuṅgu irikaṅ deśa
pinakâhāra nikaṅ wwaṅ wwah duhnyâtyanta surasa.

70 lor nika riṅ Ariwarṣa putih rūpanya wwaṅ kana
kadi pirak wus sinaṅliṅ tatanpa calan kabehnya.

71 samaṅkana tekanaṅ strī tulya kadîṅ Kimpuruṣa
dadi niṅ dewa dadinya tumurun sakiṅ swarga ya.

72 ikaṅ ininumnya kilaṅ tĕbu ika pinaṅanya
purīṣa nikana sĕpah tan hana mambŏ durgandha.

73 tatar kĕneṅ lara wyādhi mwaṅ ikaṅ jaramaraṇa
wr̥ddhi sahana nikaṅ tom kalawan ikaṅ kuṭaja.

74 ya mataṅnya dīrghāyuṣa sahana niṅ wwaṅ ri ṅkana
lĕwih tuṣṭi kuraṅ krodha śāntikajñāna jātinya.

75 deśa lor iṅ Ilāwr̥ta tan apanas katattwanya
pan teja saṅ hyaṅ Āditya tatan tĕka ya rikana.

76 tuhun teja nikaṅ manik pagĕr tunjuṅ i tambaknya
ya ta sumĕnŏ rikana rahina wĕṅi satata.

77 ikanaṅ wwaṅ dīrghāyuṣa lwir tunjuṅ warṇa nikaṅ wwaṅ
lwir tunjuṅ waṅi-waṅinya dala niṅ tunjuṅ matanya.

78 dewayoni katattwanya tanpa hiṅan ayunya
hayu saṅke saṅ ibunya halĕp ya saṅke yayahnya.

67, 3. apsarī QS, °i PTVW, °iṅ R — 72, 4. mambŏ al.: mambĕṅ R — 73, 2. °maraṇa R: °māṇa SPQW, °manṇa V —

79 mawĕlu ika jātinya warṣa ṅka riṅ Ilāwr̥ta
Nandinagara bhāwanya lāṅgula ikana lwirnya.

80 lor nikanaṅ Ilāwr̥ta katapak de nikaṅ Meru
tigaṅ lakṣa pataṅ ewwa kulwan iṅ Meru juga ya.

81 saṅaṅ iwu wiṣkambhanya kahop riṅ Gandhamādana
atĕhĕr teka wilaṅnya tigaṅ lakṣa pataṅ ewwa.

82 dawa niṅ Gandhamādana maṅalor samaṅkanâtah
dudug riṅ Nīlaparwata maṅidul tĕkeṅ Niṣadha.

83 ruhur niṅ Gandhamādana pataṅ lakṣa yojananya
panapak ika maṅulwan yatika sewu yojana.

84 gunuṅ wetan iṅ Sumeru riṅ Mālyawān ṅaran ika
kadohnya saṅke Sumeru pataṅ iwu yojananya.

85 tuṅgal riṅ Gandhamādana paṅalor mwaṅ paṅidulnya
ruhurnya samaṅkanâtah tatan hana papahinya.

86 paṅetan mwaṅ paṅulwanya dudug tĕkeṅ Tasik kulwan
kalawan ikana wetan kamadhya taṅ Ilāwr̥ta

87 ana ta lwah magöṅ śuci hirĕṅ ilinya mahĕniṅ
kr̥ṣṇa kadi śilāñjana Jambūrasawatîṅaran.

88 kunaṅ ika katattwanya hana ta wit ikaṅ jambū
Sudarśana ṅaran ika karnah tuwuh nika kidul

89 tĕpĕt saṅkeṅ Merumadhya karnah lor deniṅ Niṣadha
kadohnya saṅka ri Meru tigaṅ ewu yojananya.

90 ṅkaneṅ Ilāwr̥ta kidul paṅadĕgan ikaṅ jambū
atyanta pawitra nika sadākālâkambaṅ awwah.

80, 3. ewwa al.: ewu V — 81, 1. wiṣk°: wis kambanya ω — 82, 4. Niṣadha: Nisadha al., Nisada R — 87, 4. Jambū°: Jamba ω — 88, 4. *et* 89, 2. karnah: kan(n)ah ω — 89, 2. Niṣadha: *orth. var.* ω —

91 paranti niṅ ɾṣigaṇa makāhāra ta wwah nika
kuněṅ ruhur nikaṅ jambū saniyuta yojananya.

92 kaharas-aras taṅ swarga těkap i paṅ nikaṅ jambū
wwad nika tan kalěmahan yatika mijil amɾta.

93 těmahan ika lwah agöṅ atiśaya pawitranya
pan air mas pinakawwenya jātiśuddha ta rūpanya.

94 kumululiṅ pwa yeṅ Meru ili nikaṅ Jambūnadī
tumampuh sańkanya ṅuni kadi mekhala niṅ Meru.

95 yatekana ininumnya deniṅ wwaṅ riṅ Ilāwɾta
atyanta maharasanya tuṣṭacitta pwa ya denya.

96 jaramɾtyu tatan hana lara lapa aṅhel aṅlih
sarwaduḥkha pwa tan hana sukha harṣa sahananya.

97 wwah nika ya bhinuktinya kunaṅ dawa ni paṅ nika
sakrośa lor kidul ika pańetan mwaṅ kulwan ika.

98 mwaṅ wańke nikaṅ wwaṅ mati těkeṅ purisya hěyěhnya
inělō de nikaṅ lěmah nugraha hyaṅ Caturmukha.

ZANG VIII

– – – ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ – ⏑

(Praharṣiṇī)

1 Sańsiptan huwus ikanaṅ patā wiwakṣān
nda ṅkaneṅ Himawan iki n muwah winarṇa
yakṣa rākṣasa ya piśāca muṅgw iriya
tan tuṅgal asabha-sabhā sukha manahnya.

93, 3. pan air al.: paor R, air V — 94, 3. tumampuh R: tumpuh SPW, tumpah QV, tumampah V_1 — 8, 1, 1. patā ω:?, patta V_1 — 1, 3. iriya al.: iṅ riya QV —

2 riṅ Hemakuṭa ta kunaṅ sabhā rikana
gandharwāpsaragaṇa yar sukhâměṅ-aměṅ
ṅkana riṅ giri Niṣadhâsabhā ywa nāga
mukhya Takṣaka Wasuki pwa yâdhikāra.

3 ndah ṅkaneṅ giri warawīrya riṅ Sumeru
mwaṅ riṅ Nīlagiri sabhā-sabhā tĕka ṅka
saṅ brahmarṣi sahaya siddha cāraṇa ya
ṅka riṅ Śweta asura dānawâsabhâṅga.

4 lawan ta pucak ikanaṅ gunuṅ Himādri
riṅ Kailāsagiri ṅaranya kari madhya
saṅ hyaṅ Waiśrawaṇa sira r sabhā ri kana
līlā citta nira lawan ta wadwa yakṣa.

ZANG IX

– – – – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪

(Bhramarawilaśita)

1 Jöṅ niṅ Kailāsagiri talaga rum
riṅ Mandodaka paṅaran ikana
atyantâtis wway ika śitala ya
kweh padmanya ya sumĕkar anĕḍĕṅ.

2 wwantĕn ta ranjiṅan ika aśuci
tambiṅ niṅ Mandakini paran ika
ṅkana taṅ Nandanawana iṅaran
udyānârum atiśaya riṅ unĕṅ.

3 lor wetannya karika hana gunuṅ
yekânak niṅ Himawan atiśaya

2, 3. Niṣadhâ°: Nisadā ω — 3, 1. Sumeru al.: Meru R — 3, 2. riṅ SPVW: ri al. — 3, 4. °asabhâṅga ω: °asabhā ṅka? — 4, 2. Kailāsa° V: Kelāśa al. — 9, 1, 1. Kailāsa°: Kailāśa VW, Kelāśa al. — 1, 4. anĕḍĕṅ: andöṅ ω — 2, 2. paran al.: waran R — 2, 3. taṅ SPQV, ? W, ta R — Nandanawana al.: *corr.* PQW —

ṅkana riṅ Śawalagiri paṅaran
Candraprabha pucak ika alaṅö.

4 ndah ṅka wwantĕn talaga ati-lĕṅöṅ
riṅ Syacodā pwa paṅaran ikahĕn
atyanta nirmala ya pawana tah
bap taṅ padma ri tĕṅah ika marum.

5 taman saṅ Citraratha ya mahalĕp
akweh taṅ puṣpa ri tĕpi majajar
sumrak gandhanya mawaṅi ya marum
darpâṅrĕṅrĕṅ bhramarawilasita.

ZANG X

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪

(Dodhaka)

1 Honya ta saṅ ratu ri ṅkana dibya
saṅ Maṇibhadra ta saṅjña ta moli
yakṣanarendra sirâtiwibhāwa
guhyaka wadwa nirârdha ya makweh.

2 Mandakinī mwaṅ Acoda-nadī ṅka
kapwa pawitra paḍâguṅ ikaṅ lwah
Mandakinī umili maṅawetan
ikaṅ Acoda mili ya tâṅetan.

3 ndan atĕmu pwa ya ri wĕkasanya
apan ikana aṅetan ilinya
dady atĕmu pwa ya mogha ilinya
riṅ Tasik asin ika ya tibanya.

4 gneya sakeṅ giri puncak Himādri
ṅka ta gunuṅ Sipisaṅghya ṅaranya

4, 1. lĕṅöṅ al.: lĕṅö S — 10, 1, 2 moli SRV: molih al. — 2, 4. *om.* Q — mili ya ta: maliyata R, milīyad a al. — 4, 1. puncak al.: pucak R — 4, 2. Sipis° ω (*l.*: si Pis°) *cf.* 6, 2. —

ṅhiṅ ika Lohita ya ta pucaknya
parwata mas kadi teja niṅ arka.

5 jöṅ nikaṅ adri hana pwa ya kīrṇa
Lohita yâṅaran iky apawitra
tīra nika talaga atiramya
ndan ri Wiśoka yateṅarananya.

6 koněṅ-uněṅ ta kuněṅ ta laṅönya
mwaṅ hana ta ratu riṅ Sipisaṅghya
saṅ Maṇiwara saṅajña nira ṅka
yakṣanareśwara saṅ prabhu wīrya.

ZANG XI

– ◡ – – ◡ – – ◡ – – ◡ – ◡

(Bhujaṃgaprayāta)

1 Aneṅ neritī pwa sakeṅ parwatâgöṅ
gunuṅ mas Aruṇya ṅaranya suteja
ya ta caṅkrama śrī Mahānīlakaṇṭha
kariṅ Muñcawān mas pucaknyâtiśobha.

2 asaṅkhya maniknya lěwih suprakāśa
mataṅnyâsinaṅ swarga ya koparěṅgan
lawan tana kīrṇa ri jöṅ niṅ Aruṇya
ri Śilodaka ya ṅaranyârdha śuddha.

3 maṅulwan ilinyâṅgaluntaṅ ya madrěs
aṅulwan ṅidul pwa ili wwe ya Cakṣu
mataṅnyan tumampuh śilodakatīrtha
aṅulwan dudug riṅ Tasik malawaṇa.

4 haneka sira rāja riṅ Muñcawana
sira ṅ Dhūmralohita sajñānya tan len

11, 1, 4. Muñc°: Puñc° ω — 2, 3. tana kīrṇa ω: *corr.* (hana kirṇa?) — 4, 2. °lohita: °lohitya ω —

nda yakṣādhipati prawīra praśasta
karĕs de niṅ aṅdoni riṅ lagi-lagi.

5 i Kailāsa bāyabya niky atiramya
hana pwa gunuṅ khyāti riṅ rat tiśuddha
pucaknya ri Hiraṇyaśṛṅga ṅaranya
maṇimaya apūrwa mabhra pradīpta.

6 hana pwa ya taman mahādibya malwa
ri jŏṅnyeka Hiraṇyaśṛṅgâtiśuddha
manik mottama pwa ya tīrañcananya
suwarṇa ḍĕḍĕt ya ta pūrṇa hĕninya.

7 kari ṅ Windusara prasiddha ṅaranya
kaneṅ āśrama ṅka ri Hiraṇyamaya
mahārāja Bhagīratheka ṅ usana
prasiddhâpagĕḥ denya n aṅarcana hyaṅ.

8 hanekana yakṣādhipâtyanta wīra
siraṅ Yajnahora prasiddha ratu ṅka
ya guhyaka akweh ya rowaṅ nireka
mahāwīryamanta mahāśaktimanta.

9 kunaṅ sādhya Bhagīratha nya n pamūjā
yatanyan turun śrī Mahāgaṅga-dewī
ri denya katon bhasma saṅ pitta tan krah
kadi pwa gunuṅ mumbula tumpukanya.

10 nda yeka pratijñā narendra rikeṅ twas
ilaṅ bhasma saṅ maṅguh ala n wibhukti
ya keli ya de śrī Mahāgaṅga-dewī
ya tâṅde sapūrṇa swajāti wimala.

11 kunaṅ tan hana śrī Mahāgaṅga-dewī
ri bhūrloka śuṣka tatan pwa ya toya
nya sambandha calācalan ta rasika
mulih ta siromantuk iṅ somaloka.

9, 3. pitta ω (*i. e.* pitā) — 11, 2. bhūr° al.: dur° R —

ZANG XII

– – – – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪̲

(Mattamayūra)

1 Mańkin harohara sira ṅ dewatasańghya
kapwâminta sih ri bhaṭ(ṭ)āra Smaraśatru
kon sań dewarṣya ya humundań pwa bhaṭ(ṭ)ārī
tatar aṅga śrī waradewī ywa iṅundań.

2 dady aminta pwa sira wĕlyan ri bhaṭ(ṭ)āra
ndah ṅka yan siddhâ ta turun ta sira riṅ rat
yeka tampuhnye kapilajaṭa bhaṭ(ṭ)āra
sambandhanya tan lumĕbura ṅ bhuwanâkweh.

3 na hetunya n sań paramarṣi pwa panĕmbah
mwań sakweh sań dewagaṇa kapwa tumuta
malyâminta sih ri sira śrī Śatarudra
icchā sań hyań Bhawa ri paminta nira hyań.

4 ṅka kon dewī Gańga turun ta sira śīghra
tĕmpuhnya mantĕn ri jaṭā śrī Sadarudra
nda i ṅkana pwa ya tĕwĕk nimnaga dewī
byaktekanâran Tripathan dera watĕk hyan.

ZANG XIII

– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ ∪ – – – ∪ – – ∪ ∪̲

(Śārdūlawikrīḍita)

1 Ndah yeka n Tripatheńaran rasika sań śrī nimnagā Jāhnawī
marmanyan tripatha niruktyan ira bhūr bhwaḥ swaḥ kramanye-
[rika
apan yân umijil ri wimba nira sań hyań śrī Mṛgalāñchana
ndah somapada tâńaran hada-hada niṅ teja sań hyań Wulan.

12, 2, 2. siddha t° t° al.: siddha taruhun R — 3, 1. panĕmbah al.: manĕmbah RV — 4, 2. Sadarudra ω: ? — 13, 1, 4. ndah al.: nda R —

2 prāpteka sira riṅ surālaya ri kāma ywa haneṅ swarga ya
nda tapwan tĕka riṅ jagat turun ira śrī dewi Gaṅgodaka
ndan riṅ byoma juga n katon tĕkap ikaṅ janmerikaṅ bhūtala
māyākāra nira n katonya ya kuměṇḍĕṅ riṅ laṅit dīrgha ya.

3 ndan wintaṅ ya wataṅ wuwur ya gumuliṅ mawas haneṅ bhūtala
atyantekana harṣa niṅ jana kabeh ton ta sireṅ ambara
maṅke pwa sira yar tumampuha ri jaṭā śrī Jagatkāraṇa
nda tapwan humilî paṅĕmbĕṅ irikaṅ salaṅ-salaṅ tan turun.

4 wwantĕn pwa ya sirat-siratnya n umijil riṅ bāhu saṅ hyaṅ Śiwa
yeka rakwa tumampuh iṅ hana Hiraṇyaśṛṅga tatar waneh
wwai-kuṇṭa tĕmahanya yekaran ikiṅ riṅ Windusarâdbhuta
aśrī ramya nikaṅ taman-taman adoh riṅ Nandana dibya ya.

5 sambandha pwa tatan wineh laku bhaṭ(ṭ)ārī śrī wara-hyaṅ nadī
wet niṅ suṅsut ira bhaṭ(ṭ)āra ri sira n dewī pwa tatar manut
ardha kimburu rakwâṅĕn-aṅĕn ira ri śrī Girīndrātmajā
tan-sah rakwa bhaṭ(ṭ)āra kalih apupul ramya pwa sadampati.

6 maṅka rakwa halan ni citta nira ya kempĕn haneṅ jro hati
ndah ṅka yan katibâ bhaṭ(ṭ)āra ri gĕlis niṅ dewi Gaṅgā tĕḍun
lastarya pwa tinambakĕn nira tikaṅ medini mumbul ruhur
tambak rakwa bhaṭ(ṭ)āra paṅgiha tĕhĕr ṅkane mahāpātala.

7 nahan pwâṅĕn-aṅĕn sudewī ya katon de hyaṅ Jagatkāraṇa
krodhâmbĕk Tripurāntaka dadi tĕlas kesĕp siraṅ Jāhnawī
suwya rakwa sira n kisĕp hana rikaṅ aṅga bhaṭ(ṭ)āreśwara
nda tapwan humilîka śakti nira dady asat pwa tatan katon.

8 ṅka n tiṅhal ta bhaṭ(ṭ)āra mogha ta katon wwantĕn tapârdha
[pagĕh
tan len śrī naranātha Bhagiratha saṅ kocap susatya-brata
otwat kewala tan hana n dagiṅ ira kurw awĕnĕs aṅĕlih.
ardhâlĕk pwa wulat nirârdha malapa suwya pwa mopawasa.

3, 3. yar al.: ya R — 4, 1. umijil RV_1W_1 al.: umijin SVW — 4, 2. tatar al.: tartar RV_1 — 7, 3. kisĕp *sic* ω —

9 wet niṅ harṣa bhaṭ(ṭ)āra Śarwa lumiyat riṅ saṅ pagĕh riṅ tapa
eṅĕt rakwa sira ri pawĕkas ira hyaṅ Brahma ṅunye sira
kon ta śrī wara-Nīlakaṇṭha masihe śrī nātha satyabrata
i sādhyan nira ta turun pwa sira saṅ śrī dewi Gaṅgāwatī.

10 tan len donya kahilyan iṅ hawu nira saṅ maṅdadekĕn sira
amogha pwa hilaṅ gĕlöṅ nira bhaṭ(ṭ)āra śrī Girīndre sira
na hetunya hinilyakĕn tĕkap ira saṅ hyaṅ Jagatkāraṇa
enak tanduk irâṅgaluntaṅa tumampuh riṅ Hiraṇyamaya.

11 ndah yekan pwa ya tambay iṅ sira bhaṭ(ṭ)ārī Gaṅga ta yomili
ṅkaneṅ bhūtala yomañut hawu ni saṅ pitta pĕjah saṅsara
maṅka rakwa tĕwĕknya Jāhnawi maran Gaṅgeki maṅke wuwus
saprāpta nira riṅ mahītala rika prapitw ata yomili.

ZANG XIV

(Pṛthwī)

1 Samāpta rika sapta niṅ lwah i padum nikaṅ Jāhnawī
tiga pwa ya ṅawetana lari nika n pwa ardha ya göṅ
tiga pwa ya aṅulwana lari nikâtiśuddha lilaṅ
ya tuṅgal aṅidul larinya atinirmala nyâśuci.

2 kunaṅ pwa ya patuṅgalan ny aran ikaṅ nadī ṅetana
i Nandini-nadī Ladini Pawanī pwa tīrthottama
kunaṅ pwa ya aṅulwan aran ikanaṅ lwah ardha maho
Sitā mwaṅ ika Cakṣu Sindhu paṅaranya tumottama.

3 kunaṅ pwa n aṅidul aranya ikana ri Bhāgīrathī
apan anak ira tĕkap nira nṛpati Bhagīratha
samaṅkana katattwa nocapan ira ṅ mahāpaṇḍita
ri denya tumutur larinya ri lari nira ṅ bhūpati.

11, 3. maṅke wuwus al.: maṅken huwus S, maṅken uwus R — 14, 2, 3. lwah al.: lwa R — 2, 4. Sindhu: Sindu ω —

4 nahan ta ya padum nikaṅ lwah atiśobha ramyâlaṅö
aneka tikanaṅ pradeśa pinaranya tan kawruhan
ndatīta rasika hilinya atinirmalâlwâdalĕm
suṅeṅnya atighora kadbhuta tumus tĕkeṅ sāgara.

5 taṅeh yan ucapakĕna ṅ yaśa nira ṅ Mahājāhnawī
piraṅ nagara yan tinoyan agawe hayu mwaṅ sawah
lawan ta sukha saṅ mahārdhika saharṣaṇâṅarcana
prasiddha hurip iṅ sarat umiběki ṅ sapṛthwītala.

ZANG XV

– – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪

(Jagaddhita)

1 Ewuh ṅwaṅ aṅituṅ halĕp-halĕp ikaṅ nagara Bharatawarṣa war-
[ṇanĕn
mewwiwwâna salakṣa koṭi niyutârwuda-wuda nika kapwa tan kuraṅ
sakweh saṅ kawi ṅuni r uṅgu rikanaṅ Dahana-nagara kapwa mekĕt
[(t)a
maṅgĕh tan kawĕnaṅ sinaṅkhya karuhun sira wararĕsi Roma-
[harṣaṇa.

2 riṅ sapta-dwipa tan hanâ wĕnaṅ amarṇa ta halĕp ika yan tĕkeriya
kintw i sapta-samudra ilwakĕn amarṇa wĕkas i paramārtha dur-
[labha
yeka wistarabhāra paṅaran ikiṅ katha tĕkap ira saṅ kawīśwara
marmanya ṅ ratu riṅ Yawadwipa tatan hana ṅ utus umikĕt
[palambaṅa.

3 ndan sakweh nira saṅ kawīndra riṅ usana maharĕp aṅikĕt pra-
[lāpita
tan len Bhāratawarṣa tattwa kidul iṅ Himawan ika winarṇa riṅ
[karas

14, 4, 1. lwah al.: lwa R — 5, 3. sah° *sic* ? — 5, 4. umibĕkiṅ al.: umibĕki R — °pṛthwī°: *var. orth.* ω — 15, 1, 2. meww°: mew° ω — wuda al.: wiḍa R — 2, 1. ta halĕp SPQ: kahalĕp VW, halĕp R —

ṅka rakwa n kahanan caturyuga tikaṅ jagat amuhara harṣa niṅ
[mañō
len saṅkerika riṅ dwipāntara kapiṅ rwa juga yuga nika ndatan
[kalen.

ZANG XVI

– – – – ∪ – – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ – – ∪ – – ∪ – ∪

(Sragdhara)

1 Ndah wwantĕn parwatâgōṅ kumululiṅ irika Jambuwarṣa-pradeśa lor wetan mwaṅ kidul kulwan i pajajar ika katriṇi pwa sasarga akĕmkĕm riṅ Tasik lāwaṇa kahanan ika kapwa ya gōṅnya sampat lawan teka ruhurnya n sama-sama mawĕlu lwir nuroja n mabuntĕr.

2 nda lor iṅ Jambuwarṣa pwa paṅaranan ike kapwa teka sasarga riṅ Candra mwaṅ ri Kaṅka kunaṅ i kahana riṅ Droṇa yekenaranya kulwan riṅ Jambuwarṣa pwa paduluran ike yeka kapwa sakaṇḍa riṅ Soma mwaṅ Warāha ywa sama-sama niki n parwata Nāda
[rakwa.

3 kidwal riṅ Jambuwarṣa pwa sama-sama ya gōṅ yaya riṅ sabratara Śakra mwaṅ Walaha Menakagiri karĕṅō mitra saṅ hyaṅ Samīra ndan riṅ pantara niṅ Menaka kalawan ikaṅ Śakra anyat gunuṅ ṅka yeko Sambartakoṅgwan apuy ira bhagawān Aurwa muṅgw iṅ
[samudra.

4 wetan riṅ Jambuwarṣa prakaśita hana ta parwatâgōṅ sapūrṇa Dhūmra mwaṅ Dundubhi len Sabhagiri sawawa ramya kapwâti-
[śobha
ndah yeka dwādaśa-parwata kahanan ika riṅ Tasik lāwaṇeka mantĕn rakweka Sambartaka Mukhawaḍawā kakhyatîṅ agni
[rodra.

15, 3, 3. kahanan al.: śahanan R — 16, 1, 4. ruhurnya n al.: ruhurnya RV — 2, 2. i al.: ika RPQ — 2, 4. Nāda S: Bhāda al. — 3, 1. pwa S: pra al., *om.* R —

5 ndan riń pūrweń usaneka kacaritan ikań parwata krūrakarma denya kapwâhĕlar kadbhuta hana ta sayojana malwa hĕlarnya bhańga-bhońgan ńlayań riń lanit (t)a maměń-aměń tyanta mońsil [ulahnya kapwa yeka wĕgignya r babar ika kaguluń len kasuṇḍul kasuńsań.

6 akweh tań swarga mawrĕg binuru kabarasat śīrṇa akweh katimpal ańluh tekań watĕk hyań paḍa nańis anĕsĕl karma riń pūrwajanma sakweh niń hyań marânak malajöń asasaran muńsi sań hyań [surendra kapwânuntun anak potraka lud agagawan strīnya abwat lakunya.

7 saprāptanyeka mintâśraya ri suku nira ń Wṛttajit ta madandan r atag tekań watĕk hyań mijila saha lawan sañjatanyâtirodra sań hyań Śakromanek riń gajapati ańagĕm bajra ḍaṇḍâtitīkṣṇa śīghrâńrampak parĕń dewagaṇa saha lawan siddhasańgha amara.

8 kapwekâsrań parĕń mańrĕbut ika mamanah len hanâńduk mañakra ndatan kewran tikań śatru giri pinanahan de nira sań watĕk hyań sakweh niń hru kawańsul kapalupuya tatan moliha rwa n palamba erań sakweh nira ń dewagaṇa saha lawan sań watĕk siddha-sańgha.

9 mańkin mańsö watĕk dewagaṇa paḍa parĕń krodha mahi warāstra mańkin tań śatru mahi ḍara asiga-sigan mahy ahas riń guruhnya yeka n krodha parĕń mańbabar abubar ika sań watĕk hyań pa- [ḍâwri kapwâńily alarut yar kukud i wuri nira ń Wṛttaśatru n paranya.

10 krodhâmbĕk śrī surendra dadi sira n umĕlĕg mattamātańga śīghra bajra tīkṣṇojjwala bhra pinutĕr ira hulap lwir hyań Arka sahasra yeka n śīghra n dinuk tań gunuń ika katiba riń tasik byakta śīrṇa rampuń-rampuń hĕlarnya taya wĕnań umiběr runtuh iń jro sa- [mudra.

11 yeka kapwanya śīghra r larut ika mańidul mrih ri sań hyań Su- [rendra ndatan marya tinut de surapati kidul iń Jambuwarṣa binajra

8, 2. kewran al.: kewrin PQ, ? W — pinanahan al.: pinanan R — 8, 3. moliha R: molihe V, melihe al. —

tan-dwa teka pĕgat lahuyaṅ ika katiba katriṇi kapwa maṅlah ṅka śeṣanyân aṅulwan laku nika n umurud yeka śīghra n binajra.

12 dhwasta ṅ kabwaṅ hĕlarnya n dadi taya katiba riṅ tasik tanpa sāra nda-nda śīghrâṅalor paṅlayaṅ ika katĕke lor ikaṅ Jambuwarṣa śīghra yeka n binajra hĕlar ika katiba tanpa sāra n katimpal ndah ṅka runtuh tayeṅ sāgara sahana nika n tanpa śeṣan kabehnya.

13 sampun bhraṣṭa tikaṅ parwata tiba tĕṅah iṅ sāgarâtut kramanya tuṣṭâmbĕk saṅ watĕk hyaṅ gumuyu ya magiraṅ tan hana ṅ baṅ-
[canâtah
tan len saṅ hyaṅ Surendra nisi ni laṭi nira marṣuka ṅ swargaloka kapwa mantuk parĕṅ potraka tanaya lawan kanyakāsragdharârum.

ZANG XVII

– – ∪ – ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ – ∪

(Wasantatilaka)

1 Ndan tocapa pucak ikaṅ Manasottarākhya
ṅka Lokaloka Manasottara paṅaranya
saṅ hyaṅ Surendra makaḍatwan ikâtiramya
yekâbĕnĕr kapatitis rikaṅ Merumadhya.

2 ṅka riṅ Wiśoka paṅaranya ya śobha malwa
kalih Mahendra tinĕlah ya apūrwa riṅ rum
mas tulya wayawa nika maṇi suprakāśa
impĕr tikaṅ rahina riṅ wĕṅi tan kaciryan.

3 karnah kidul rata-ratanya atīta riṅ lwa
riṅ Yāmunī pwa paṅaranyâtiśobha ramya
hyaṅ Pretarāja makarājya lĕwĕs laṅōnya
swadharma yeka dinaměl hala-haywa niṅ rat.

16, 12, 2. ika al.: ira VW — 17, 3, 1. karnah: kannah ω —

4 lawan muwah pwa ya ratanya umuṅgu kulwan
ṅka riṅ Sukhā pwa pañaranya lĕwu halĕpnya
sañ hyañ Apām-pati makapura suprabhâtah
de niṅ prabhāwa nikanañ maṇi suprakāśa.

5 ndah ṅka riṅ uttara rata nika ardha malwa
riṅ Bhāwarī ywa pañaranya subhikṣa yârum
sañ hyañ Dhanendra makarājya lĕwu prabhānya
de niṅ wibhāwa paměgĕt maṇi mas apeni.

6 na prastawanya sira kapwa ñatur prabhu ṅka
hyañ Dāśaloka pañaran ira suprabhāwa
hyañ Sūrya kapwa manapak sira sari-sari
kāla nira n kuliliṅan dumĕlō pradeśa.

7 piṅ pat gumanti ya hidĕr nira riṅ sasandhyā
madhyāhna riṅ Amarawatya lawan Mahendra
wahwomijil pwa sira riṅ Yama mañkanâtah
madhyāhna riṅ Sukha surup pwa sireṅ Bhawarī.

8 madhyāhna riṅ Yamuni rakwa sire Saṅyadḍa
wahwomijil pwa sira riṅ Sukha mañkanâtah
madhyāhna riṅ Bhawari Somapurī hana ṅka
wahwa surup ya pakatonan ireṅ Mahendra.

9 madhyāhna riṅ Sukhapurâta sire kamantyan
wahwomijil pwa sira riṅ Bhawarī katona
madhyāhna riṅ Amarawatya sira r tĕka ṅka
wahwa surup ya pakatonan ireṅ Yamunī.

10 madhyāhna ta sira ri Somapurī pwa ya ta
wahwomijil pwa sira riṅ Amarawatī ṅka
madhyāhna ta sira ri Saṅyada Yāmunī ṅka
wahwa surup sira katon Sukharājya mañko.

11 na de nira pwa magawe wĕṅi sari-sari
ṅka jyoticakra tinapak pwa ya wintañanya
adrĕs laku nira ri dakṣiṇayana mañke
lwir hru lĕpasnya tamatan papahi hiḍĕpnya.

6, 2. Dāśa° al.: Daśa R, ? — 8, 1. Saṅy° al.: sa y° R, <saṅyama? —

ZANG XVIII

– ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ ⏑

(Soort kr̥ti [1]))

1 Nda nihan pwa ya krama ni teja nira sira bhaṭ(ṭ)āra Bhāskara
sama tis nira mwaṅ ika somya nira rinasa de nikaṅ prajā
ndan i kāla niṅ udayaparwata kalawan iṅ astamana ya
ikanaṅ pradeśa katĕṅah-ṅ-wayan ira juga ardha tīkṣṇa ya.

2 mwaṅ ikaṅ pradeśa sahananya sakaharah-arah pwa de nira
yatika katīkṣṇan ira maṅkin aruhur ika ya madohakĕn
irika pwa somya nira saṅsaya maṅinaki citta niṅ sarat
ri tĕlasnya ṅ astamana konaṅ-unaṅ ikana somya yan katon.

3 udaya pwa wastu ni katon ira yatikana pūrwa tan kalen
ikaṅ astamana wĕkas iṅ wwaṅ i kahana tumiṅhale sira
yatikana paścima ṅaranya sakaharĕpa de nira n laku
sakiwa kidul ṅaran ika sakatĕṅĕn ika lor pwa tan waneh.

4 satata pwa tan hana waneh laku nira yayâṅulwana juga
ya mataṅnya uttara ṅaranya giriwara Sumeru de nira
ika Lokaloka sahananya karika juga tan hana waneh
kakidul pwa de nira bhaṭ(ṭ)āra Paramaśiwâditya tan kalen.

SLOTWOORD [2])

– – ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ ⏑

(Soort wikr̥ti)

Nda yeki kalaraṅku de wacana saṅ nr̥pawara mahiṣī n pare ṅhulun
ri denyan asadā makon rumacana ṅ carita paramatattwa durlabha
saṅ Aṣṭaguṇa paṇḍiteṅ jagat anindya tuhu-tuhu widagdha riṅ
[laṅō
tatan wĕnaṅ awas panumpĕk i pakon ira manah ila tan wruh iṅ
[krama.

18, 3, 1. wastu al.: wasta PQ (*recte?*) — 3, 3. paścima V: paśchima SPQW, paścima R — 19, 2. rumac° : wrumac° ω —

1) Waarvan de vorm van ieder versdeel overeenkomt met de eerste helft van de Udgatā, vgl. Weber, Metrik, p. 352. Gelijk aan Arj. Wiw. XIV.

2) „Z. 19" PQ.

AANTEEKENINGEN BIJ DEN OUD-JAVAANSCHEN PROZA-TEKST

De hier volgende aanteekeningen op de proza-redactie zijn in de eerste plaats bedoeld als een toelichting op de Javaansche vertaling. De naastverwante Sanskrit teksten zijn, hoewel met het oog op de beschikbare plaatsruimte niet steeds volledig en veelal onvertaald, voortdurend vergeleken. In het bijzonder zijn de citaten omstandig besproken. Een aantal plaatsen uit het Javaansche deel van den tekst is mede min of meer uitvoerig behandeld, waar mij zulks wenschelijk scheen; hierbij is echter niet naar volledigheid gestreefd: een commentaar op den inhoud van een werk als dit Purāṇa zou de mij toegemeten ruimte te zeer overschrijden. Ik heb echter veelal naar de bestaande literatuur verwezen, waar ook de minder in Indische mythologie en andere Purāṇa-stof geverseerde lezer de gewenschte opheldering, indien mogelijk, zal kunnen vinden. De volgende bladzijden mogen dan ook als niet meer dan een materiaal-verzameling beschouwd worden, die, naar ik hoop, tot een volledig verstaan van dezen tekst zal kunnen bijdragen. De vele punten, die hier, als in iederen Oud-Javaanschen tekst, den eersten uitgever onduidelijk blijven, heb ik in het algemeen aangegeven, mij daarbij onthoudend van hypothesen en wijdloopige beschouwingen, die slechts een aantal mogelijkheden stellen en weer verwerpen. Mogen de volgende bladzijden anderen onderzoekers tot nut strekken!

12 Febr. '32.

48—4 A w i g h n a m a s t u ! Men merke op, dat in tegenstelling met vele andere Oud-Javaansche werken, slechts deze woorden aan den eigenlijken tekst voorafgaan.

5 A s ī m a k ṛ ṣ ṇ e. In de overlevering zijn verscheidene akṣara's, naar het schijnt, verwisseld met andere die eenige gelijkenis met hen vertoonen; iets dat bij dergelijke citaten voortdurend voorkomt. De reconstructie is daarom niet steeds zeker. De loc. uitgang –e verdwijnt, evenals andere buigingsuitgangen, meermalen. Lezen we v i k r ā n t e i. p. v. v a k r a n t e, dan veronderstellen we slechts dat een oeloe is verloren gegaan, een der meest gewone afschrijversfouten. Ook het verlies van de aanduiding voor de lange a (ā) is, gelijk we reeds in de Inleiding zagen, niets bijzonders. Voorts nemen we aan, dat n > t, n > k, p > m; de beide laatstgenoemde fouten worden meermalen gemaakt. Men vergelijke b.v. hierover Wulff, Wirāṭaparwa, pp. 178.

De overgang n > t kan verklaard worden uit: n > k > t. —

De naam die in dit vers genoemd wordt is in het Sanskrit citaat anders tot ons gekomen dan in de Oud-Javaansche vertaling; wat op zichzelf al doet vermoeden, dat er iets niet in den haak is. A. C. Vreede maakte er in zijn Catalogus, p. 394, van: „ana sira maha radjadi Sima Kresna etc." Onjuist is ook de meening van Dr. H. H. Juynboll, die (Bijdr. Kon. Inst. 51, 272) in d i ç i m a k ṛ ṣ ṇ a den verknoeiden, in d a ç a m a en k ṛ ṣ ṇ a den juisten vorm ziet. Minder onverstandig heeft Dr. Pigeaud, Tantu Panggĕlaran, p. 311, den naam gegeven zooals inderdaad de tekst aan de hand doet: „Mahārāja Diçimakṛṣṇa". Bedoeld is koning A s ī m a k ṛ ṣ ṇ a of A d h i s ī m a k ṛ ṣ ṇ a. Daar ook in het Sanskrit deze naam dus twee vormen kan hebben [1]), is het niet geheel zeker, welke door den Javaanschen bewerker is gelezen en geschreven. Herinneren wij ons echter, dat zeer vaak een a– als eerste syllabe van een Oud-Jav. woord verloren gaat, en dat hij hier bovendien nog kan zijn samengesmolten met de slot –a van het voorafgaande woord, dan is, althans in de Oud-Jav. vertaling, de meeste kans voor A d h i s ī m a k ṛ ṣ ṇ a. Dit woord is echter voor het vers één syllabe te lang. Mogelijk, doch minder waarschijnlijk is dus, dat de bewerker daar den vorm zonder a– gebruikte; minder waarschijnlijk

1) Ook de vorm A d h i s ā m a k ṛ ṣ ṇ a komt in Skt. teksten voor, vgl. Vāyu Pur. II, 38, 252; 264; 265; A d h i s o m a k ṛ ṣ ṇ a bv. Matsya Pur. 50, 66; 77.

omdat hij uit zijn Skt. tekst reeds een korteren vorm tot z'n beschikking had. Waarschijnlijk heeft in den loop der overlevering iemand den verjavaanschten vorm daarvoor in de plaats gesteld. Men verg. Vāyu Pur. 1, 10: Asīmakṛṣṇe vikrānte rājanye 'nupamatviṣi.

Bedoelde koning uit het geslacht der Pauravas was de achterkleinzoon van Janamejaya, den zoon van Parikṣit, die de kleinzoon van Arjuna was. Janamejaya was, zooals men weet, de koning voor wien het Mahābhārata werd gereciteerd door Vaiśampāyana. De hier beschreven gebeurtenissen worden dus drie geslachten later gesteld. Volgens Pargiter, Ancient Indian historical tradition, p. 182, aanvaardde deze Adhisīmakṛṣṇa de regeering ± 850 v. Chr. [1]). Vgl. ook Rapson, in Cambr. Hist. of India, p. 302.

De Skt. teksten Vāyu- en Matsya Purāṇa, welke wij, behalve het Skt. Brahmāṇḍa Purāṇa, zeer vaak ter opheldering van onzen tekst zullen hebben te citeeren, bevatten beide de mededeeling, dat zij onder het bewind van Adhisīmakṛṣṇa zijn verteld. (Vāyu Pur. 1, 10 sqq., Matsya Pur. 50, 66 sqq.).

De herstelling van den tweeden versregel is hachelijker dan die van den eersten. Het Vāyu Pur. geeft: praśāsatīmāṃ dharmeṇa bhūmiṃ bhūmipasattame. Dat in het eerste woord door haplographie één maal s a is uitgevallen en voorts het aantal syllaben van den pāda, dat bijna steeds intact is, werd aangevuld met het veel gebruikte p i (a p i) kan men zich voorstellen. Men lette op het metrum: o o o o – – – ⏑ in den eersten pāda. De lotgevallen van den laatsten pāda zijn echter vreemder. Het ligt evenwel het meest voor de hand in b h u h een maat-vullende dittographie te zien, een herhaaldelijk voorkomende afschrijversgewoonte. Niet geheel zonder aarzeling neem ik de lezing van het Vāyu Pur. op.

8 B h ā r a t a w a r ṣ a: de naam van Voor-Indië in deze geschriften. Onze tekst komt op den oorsprong nader terug. Zie p. 71, 2 vlgg. Over de verschillende explicaties: Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 106.

9 s ā d a r a k a t a, zoo? (mij niet van elders bekend), hij was een respectspersoon. Of: s ā d a r a k a t h a ?

10 m i l a ń a k ĕ n. Het hs. G heeft de, slechts door D_2 gedeelde, lezing u m i l a ń a k ĕ n (s i r o m°). Vgl. echter Rām. 11, 63 milańakěneka kalěńka nikań rat.

p r a m u k h a heeft hier de beteekenis van S. p r a m u k h e (loc.) = voor.

11 w a r g g ā l ā n, zooals de hss. geven, is niet duidelijk. Van der Tuuk, K. B. W. III, 493, heeft zonder eenige nadere toelichting: wargalanika. Voor zoover mij bekend, is het woord elders niet aangetroffen. Men zal hebben te denken aan een contractie van S. w a r g a + Jav. (h) a l a.

13 s u l a enz.: de beteekenis van deze uitdrukking is zeer onzeker. Vgl.

---

1) Eens en voor al zij opgemerkt, dat het aanhalen van dit boek van Pargiter, dat een groote hoeveelheid materiaal verwerkt en zeer goede diensten kan bewijzen, niet steeds instemming met de beschouwingen van dien Purāṇa-kenner impliceert.

K. B. W. IV, 446; III, 504. Voor jaṅgitan wordt opgegeven: elkaar met de vingertoppen aan 't haar trekken of 't haar uittrekken. Sula kan ,,kwelling" beteekenen, vgl. Rām. 6, 125; Wir. 31.

48—15 urĕm, vgl. K. B. W. I, 123. Waraṅ = waraṅan?

16 maṅdadyakĕn: het hs. D heeft hier: maṅḍyaddḍyākĕn. Een overtollige y na 'n consonant vindt men dikwijls; zoo in hs. G in het even verder volgende sambandha: sambanddḍya.

20 dwīpāntara. Is dwīpa hier gebruikt onder invloed van Javaansche toestanden? Dat men hier aan het Skt. dvīpāntara, in den zin als door S. Lévi, Bijdr. Kon. Inst. 1931, pp. 621 sqq. is bedoeld, moet denken, geloof ik niet, tenzij de Sanskrit tekst van onzen auteur meer geographische namen bevatte.

21 śata etc., m. i. citaat.

inatus-iwu ook Ādip. p. 58, 6. Koṭĭ is 10 miljoen, doch wordt ook gebruikt voor ,,zeer groot aantal".

23 rambat wordt verklaard met raṅkaṅ, dus paviljoen, kiosk, lustgalerij en derg. Men vergelijke ook het Mal. rambat, een galerij tusschen het voorste- en achterste deel van de vorstelijke woning. De uitdrukking rambat kamali komt vaker voor, vgl. K. B. W. I, 799. Voor kamale heeft hs. D kambale, doch dit is wel als een secundaire vorm te beschouwen.

24 dīpamālā is een Skt. uitdrukking voor ,,illuminatie" (rijen opgehangen lampjes). Voor sere: sore?

patapĕlan. Over deze en de volgende woorden vergelijke men bv. Hazeu, Bijdrage tot de kennis van het Javaansche tooneel, pp. 9—15; Juynboll, Bijdr. Kon. Inst., 51, p. 273. Berg, B. K. I, 83, 160. — Katĕkan (r. 26) slechts in B goed.

49—1 walantaga. Etymologie nòch beteekenis van dit woord staan vast, ofschoon het op meer plaatsen, telkens in beschrijvingen als deze, voorkomt. Van der Tuuk, K. B. W. III, 576 e.a. denken aan ,,een witte vlag". In ieder geval is het iets dat men opricht of uithangt bij feestelijke gelegenheden of anderszins. Mogelijk kunnen we op onze plaats in de volgende woorden een uitlegging zien. Vgl. Wirāṭap. p. 85, 19; Arj. Wiw. 16, 1.

3 amarendra°. Het citaat is alleen reeds om het metrum niet behoorlijk tot ons gekomen. Amarendrabhawana, woning van den Indra der onsterfelijken, heeft een parallel in de door Schmidt, Nachträge P.W. geciteerde plaats uit het Śrīkaṇṭhacaritam: Amarendravartman, hemel.

6 dīkṣitās te. Bij dit citaat valt terstond op, dat het drie pāda's bevat; de tweede schijnt te zijn uitgevallen. Bovendien volgt er geen vertaling. De eerste pāda is in het Vāyu Purāṇa de eerste van 1, 12, *c*. De palaeographische bijzonderheden (s > n en th > ṣ) zijn ook van elders bekend. Wat de pāda's 3 en 4 betreft, geheel eender heb ik deze nergens aangetroffen; men verg. echter Vāyu Pur. 1, 13, *a*: draṣṭun tān sa mahābuddhiḥ sūtaḥ paurāṇikottamaḥ. De wijziging van de laatste syllabe van dit vers was noodzakelijk. Wat in pāda 2 gestaan heeft kan met groote waarschijnlijkheid worden opgemaakt uit Vāyu Pur. 1, 12, *c*: Naimiṣāraṇyagocarāḥ

In dien tekst sluit terstond aan het vers dat overeenkomt met den śloka op p. 50, 6 in onzen tekst. Waarschijnlijk is het citaat uit het verband geraakt.

49—8 tikaṅ, EH hebben nikaṅ, D ikaṅ, wat evenwel tegenover de eenstemmigheid der andere hss. niet als overgeleverd mag worden beschouwd.

13 ṛṣayaḥ; aan de metrische ongerijmdheden ziet men terstond, dat deze śloka geheel in de war is; de derde pāda heeft immers als laatste vier syllaben ∪∪−−; ook in den eersten pāda zijn onduidelijkheden: saṅśiṣṭānañca, dat de meeste hss. hebben, kan, alleen al wegens het slot -ñca, dat aan 'n acc. plur. + ca doet denken, niet goed zijn: de geheele zin staat verder in den nom. Vāyu Pur. 1, 11, *a*: ṛṣayaḥ saṃśitātmānaḥ wijkt te ver van onze lezing af om aan identiteit te denken. Misschien saṃśitānāś ca? (śc > ñc komt vaak voor). Voor het laatste woord: viśāradāḥ?

17 Adhisīmakṛṣṇa; hier en elders kan de aanvangs a- in mahārāja's slot -a zijn opgegaan; zie echter de opmerkingen boven.

20 wihikana ta, zóó de hss., of wihikan ata. De -a zonder beteekenis gebruikt kennen we ook van elders, vgl. Kern, V. G. X, p. 8; hierbij N. Jav. wikana. Het hs. L leest tapa, wat niet als overgeleverd kan worden beschouwd; wihikan atapa zou zeer goeden zin geven.

50—1 paurāṇikottamaḥ komt ook in het begin van het Vāyu Pur. voor, voorafgegaan door sūtaḥ (1, 13). Men schijnt hier om de acht syllaben van dezen pāda vol te krijgen twee akṣara's te hebben ingevoegd. De reconstructie van het tweede deel van dit citaat baart meer zorg. De hss. verschillen onderling slechts in de quantiteit van enkele vocalen en in mūḍaḥ: muḍḍaḥ. Daar de vertaling ontbreekt en de naast verwante parallel-teksten deze woorden niet schijnen te bevatten, waag ik geen pogingen tot emendatie.

2 parimāṇa ni is misschien corrupt voor porāṇika (paurāṇika); verg. den vorm die dit woord in het citaat heeft aangenomen. Parimāṇa ni zou hetzelfde woord uit het voorafgaande kunnen opnemen. Purāṇa wordt uitgelegd met aji makap° etc., voor aji, „heilige schrift", vgl. bv. Rām. 3, 53 śāsana ya gĕgĕn taṅ śāstra d wulati lana | sojar iṅ aji tutĕn; „leerboek": W. S. 7 yeka canda kokteṅ aji.

3 Manubaṅśa-krama volgens de Javaansche spelling der hss. Aangaande den inhoud van Purāṇa's zie men de Inleiding.

4 rāga, een citaat dat op de parallelplaats in het Vāyu Pur. niet te vinden is.

5 mamanamana zal men waarschijnlijk moeten lezen. Het overgeleverde zou men kunnen afleiden van nāma; de verdubbeling is dan eigenaardig. Voor mamanamana, „met alle kracht iets doen, zich inspannen voor, alle moeite doen voor" vgl. Rām. 6, 36 mamanamana sirâṅhel; 15,52 mamanamanâlayu ya manusup ri śṛṅga nikanaṅ gunuṅ maṇimaya.

50—6 romāṇi; in het Vāyu Pur., 1, 13, luidt de overeenkomstige śloka: lomāni harṣayāñcakre śrotṛṇāṃ yat subhāṣitaiḥ | karmaṇā prathitas tena loke 'smil Lomaharṣaṇaḥ. In onze hss. is het citaat zeer verminkt. Ik houd het er voor, dat de slotsyllabe van romāṇi in den vorm -ṇaṃ (de verwisseling -i: -aṃ komt zeer veel voor, vgl. Wulff, Wirāṭap. pp. 48, 159) naar achteren is verplaatst, of wel uitgevallen en onder invloed van den eigennaam verderop weer ingevoegd. De pāda's 3 en 4 zijn zóó corrupt, dat de voorgestelde lezing zeer onzeker is. Om een behoorlijken zin te verkrijgen zal men de pāda's 2 en 4 moeten verwisselen, tenzij de lezing nog meer afweek: romaharṣaṇa behoeft niet een eigennaam te zijn. Ity uta heeft niet de minste pretentie om het juiste te treffen.

8 roma; thans volgt de verklaring van het citaat. Wi is misschien op te vatten als wih, „toch". Over Romaharṣaṇa (men lette op het gecontraheerde Romārṣaṇa, r. 12) is in de Inleiding iets meegedeeld (p. 11).

10 aṇḍeniṅ: mod. oṇḍéné.

14 tapaḥśruto°; ook dit citaat is in geschonden toestand overgeleverd. Het Vāyu Pur., 1, 14, heeft tapaḥśrutācāranidher Vedavyāsasya dhīmataḥ | śiṣyo babhūva medhāvī triṣu lokeṣu viśrutaḥ. Hiermee stemt de Oud-Javaansche vertaling ongeveer overeen. De eerste en vierde pāda zijn in ons citaat te herkennen, het overige deel echter niet. Het is zeer weinig waarschijnlijk, dat pāda 2 van ons citaat ooit zoo geluid heeft als het overeenkomstige deel van Vāyu Pur. 1, 14. Dan is het echter ook niet in overeenstemming met de Oud-Jav. vertaling. Daar ook in den derden pāda de mededeeling: leerling van Vyāsa kwalijk te herkennen is, ligt het voor de hand te concludeeren, dat de tekst hier geheel in de war is: misschien is een volgend Sanskrit vers uitgevallen, waarvan de Oud-Javaansche vertaling is gebleven. Bij onzen tweeden pāda valt misschien te vergelijken Vāyu Pur. 1, 15 purāṇavedo hy akhilas etc. Intusschen bestaat de mogelijkheid, dat de śloka die den naam Vyāsa bevatte niet geciteerd is, en dat na „tuwi śiṣya bhagawān Byāsa" een vrije weergave van het citaat volgt. Hoe het zij, de tekst dien het Oud-Jav. Bmḍ. Pur. hier volgt is een andere dan de door het Vāyu Pur. gebodene.

18 tan oli. Vgl. tan hanoli, Rām. 2, 68; 4, 5 e.a.

19 sa tān; bij deze woorden kan men vergelijken Vāyu Pur. 1, 17 sa .... munipuṅgavān | abhigamyopasaṃsṛtya namaskṛtya kṛtāñjaliḥ. Dezelfde metrische anomalie komt in beide teksten voor. In pāda 4 heb ik namaskṛtya in overeenstemming met het Vāyu Pur. gebracht, omdat deze vorm verwacht wordt.

21 Nemiṣeya. Van der Tuuk, Notes ...., J. R. A. S., N. S. 13, 47 noemt Romaharṣaṇa en Nemiṣeya twee bhagawāns. Dr. Pigeaud, Tantu Panggĕlaran, p. 311, spreekt hiervan „bhagawān Nemiṣeya. Deze ontvangt hem vol eerbied". Een bhagawān Nemiṣeya is echter niet bekend in dit verband. Nemiṣeya zal hier het Skt. naimiṣīya zijn, „het Naimiṣa-woud betreffende", in het meervoud kan dit beteekenen „de bewoners van het Naimiṣa-woud" (vgl. Pet. Wdb., s.v.); ook naimiṣeya

komt voor, „zich in het Naimiṣa-woud ophoudend". Men vergelijke bv. Mbh. 9, 2159: naimiṣeyās tapasvinaḥ. De asketen in het Naimiṣa-woud worden herhaaldelijk genoemd in de Sanskrit literatuur. Het Vāyu Pur. spreekt, 1, 12, van Naimiṣāraṇyagocarāḥ. Ook in het Oud-Javaansche Ādiparwa, p. 2 Jb., wordt dit bosch eenige malen vermeld. Op onze plaats zal men b h a g a w ā n dus moeten opvatten als pluralis, N e m i ṣ e y a als adjectief.

50—22 s u ṅ g u t; wat is de juiste beteekenis? K. B. W. III, 439, geeft geen vertaling.

23 t i t h i; bij deze dateering, die niet in het Vāyu Pur. voorkomt, valt op te merken, dat ook de dag van de zes-daagsche week genoemd wordt. P a n i r w a n of p a n i r o n nl. is de 4e dag van de zes-daagsche-, p a h i ṅ de 1e dag van de vijf-daagsche-, W ṛ h a s p a t i (hier W r a s p a t i) Donderdag, de 5e dag van de zeven-daagsche week. P r a ṅ b a k a t is de naam van de 24e woekoe.

26 t o ṣ a y ā m ā s a, vgl. Vāyu Pur. 1, 17*c*—18*a*. De fout in het laatste woord van den tweeden pāda schijnt ontstaan te zijn in nāgarī-schrift (ṛ ṣ ī n > ṛ m ā n). De ingevoegde akṣara y a dient om het aantal syllaben dat door uitval van ṣ a te klein geworden was weer vol te maken (eerste pāda). Van de verwisseling van k en t in Balineesch schrift zijn vele gevallen bekend (vgl. Wulff, Wirāṭap. p. 207). De laatste pāda luidt in het Vāyu Pur.: sasadasyā mahaujasaḥ.

51—5 t a s m a i; men vgl. Vāyu Pur. 1, 18*b*—19*a*, waar de tweede pāda luidt: yathāvat pratipedire. Speciaal van het laatste gedeelte van dit citaat is de emendatie weinig zeker; het in mijn tekst gelezene stemt overeen met het Vāyu Pur. De corrupte lezingen uit de hss. zijn hieruit af te leiden, doch de mogelijkheid bestaat, dat oorspronkelijk het citaat op sommige punten eenigszins anders heeft geluid.

8 d ī p â k ṣ a t a; een parallelplaats is Rām. 21, 207: inatur d ī p â k ṣ a t a miñak. Vgl. ook 3, 4 g a n d h â k ṣ a t a, alsmede een plaats als 17, 91 puṣpa dhūpa saha dīpa ya pinasaṅ; g a n d h ā k ṣ a t a ook Wir. p. 85.

11 ś a r a d v a r ṣ a komt in het Vāyu Pur., op deze plaats althans, niet voor. Zoo als het overgeleverd is kan het wel niet juist zijn. Waarschijnlijk heeft er °v a r ṣ a p ā t a° gestaan en is n a ingevoegd om den pāda vol te maken.

16 m u t u t u ṅ; deze door sommige hss. gegeven vorm komt meermalen voor. Vgl. bv. Rām. 11, 10 ṅkâścaryâmbĕk nikaṅ wre mututuṅ aṅujiwat n ton ikaṅ cihna makweh. Het K. B. W., IV, 570, noemt het woord echter onder m a t u t u ṅ en zet achter m u t u t u ṅ: sic. Daar echter u m u t u t u ṅ ook voorkomt (bv. Rām. 9, 56 umulat umututuṅ), is het minder juist uit te gaan van een vorm m a t u t u ṅ, temeer daar onder de geciteerde plaatsen laatstgenoemde vorm niet te vinden is.

17 p u h u n w u l u n, een zeer merkwaardige uitdrukking, die in den vorm p u h u n w u l u (welke v. d. Tuuk ook hier wil lezen) meermalen in de Javaansche literatuur voorkomt. Vgl. b.v. Rām. 5, 79 ati rumaras puhun wulu niromuririṅ matakut; Wirāṭap. 38 muririṅ puhun wulunya

Arj. Wiw. 21, 6 sarweccha ṅ āyudha mijil ri puhun wulunya; echter is op al deze plaatsen ook puhun wulun denkbaar, daar een verdubbelde consonant in het schrift niet behoeft te worden uitgedrukt en geen positiemakende kracht behoeft te hebben. De beide woorden komen echter ook voor in omgekeerde volgorde, nl. wulu puhun: Wir. 69 ya tâgawe wuririṅ niṅ wulu puhun (zie ook K. B. W. IV, 6). Het is nu, merkwaardig genoeg, aannemelijk, dat de laatste zegswijze de oorspronkelijke is. Ofschoon de Javanen de uitdrukking verklaren door ze gelijk te stellen aan wulu cumbu, het haar op de groote teen, duim of vinger, is het geenszins uitgesloten, dat men de juiste beteekenis van puhun niet meer kent en dat dit reeds lang zoo is, getuige de twee plaatsen uit het Wirāṭaparwa die ieder een andere volgorde hebben. Ik acht het mogelijk, dat bij deze min of meer duistere uitdrukking een nevenvorm met wulun is ontstaan, vind het althans niet noodzakelijk van de eenstemmige lezing der hss. af te wijken.

51—23 dṛṣṭvā, men vgl. Vāyu Pur. 1, 19*b*—20*a* (nagenoeg eender). Slechts in den eersten pāda is ons citaat ernstig corrupt, en wel zoo, dat niet met zekerheid uit te maken schijnt, wat er gestaan heeft. Ik veronderstel, dat tam en de oeloe van wisw° zijn uitgevallen en dat daarna geknoeid is met dittographiën om de ontbrekende syllaben aan te vullen.

25 mubyat, het K. B. W. geeft (IV, 614) slechts deze plaats zonder verklaring.

27 inucap; is het inujap dat vele hss. hier en elders geven een contaminatie van ucap en ujar?

29 iṅgitaiḥ, vgl. Vāyu Pur. 1, 20*b*, waar het werkwoord anodayat luidt, met noot acodayat.

52—2 bhujaṅga haji, een ook in de parwa's meermalen voorkomende combinatie. Alles wat over bhujaṅga, voorzoover mij bekend, is gezegd, heb ik besproken in een in 1932 in de Bijdr. Kon. Inst. verschijnend artikeltje (pp. 253 sqq.).

8 tvayā, vgl. Vāyu Pur. 1, 21*a*—*b*. Het toya der hss. is uit tvayā ontstaan, den overgang van va > o in Javaansche woorden volgende. In plaats van mahābuddhir zien we in de hss. mahābuddhiḥ; de hier toe te passen sandhi-regel wordt dikwijls verwaarloosd in de Jav.-Balin. overlevering. De vierde pāda wordt in het Vāyu Pur. gegeven als: Vyāsaḥ samyag upāsitaḥ. De Jav. vertaling die verderop volgt: satata rakwa etc. stemt hiermee echter vrijwel overeen. De lezing puraṇayaṃ is misschien (behoudens het verdwijnen der r) te verklaren uit het gebruik van nāgarī-schrift.

10 astawapūrwaka, Sanskrit constructie met één verbasterd en één onbedorven Sanskrit woord!

13 sumĕpi (of sumĕpika?) is mij niet duidelijk; er zal misschien verband bestaan met sĕpĕk, K. B. W. III, 283. Voor (h)uṇḍahagi geeft de „Dictionnaire Sanskrit-Kavi", Kern, V. G. IX, 280, als Sanskrit aequivalenten: kāru en śilpī.

19 dudohitha; het overeenkomstige vers in het Vāyu Pur. 1, 21*c* luidt:

dudoha(?) vai matiṃ tasya tvaṃ purāṇāśrayāṃ kathām. De verwarring van de akṣara's t h en c komt meer voor, zie bv. p. 72P. Behalve h a r a ṇ a voor p u r ā ṇ a zijn ook de andere fouten gemakkelijk te herstellen. — Na het citaat schijnt de tekst niet geheel ongeschonden.

52—25 e ṣ ā ñ c a; men vergelijke Vāyu Pur. 1, 22 eṣāñ ca ṛṣimukhyānām etc. In plaats van ṛ ṣ i° heeft onze tekst klaarblijkelijk v i p r a°. Het valt ook bij dit citaat op, hoe de ernstige corruptelen door alle handschriften, althans in hoofdzaak (spellingsverschillen en dergelijke buiten beschouwing gelaten), op dezelfde wijze gegeven worden. Het bederf dateert dus reeds uit betrekkelijk vroegen tijd. De laatste pāda van ons citaat is weer een merkwaardig voorbeeld van tekstbederf. Al moge de voorgestelde emendatie aan menigeen op het eerste gezicht een groote afwijking van de woorden der hss. schijnen, nader beschouwd is het weinig waarschijnlijk, dat een andere lezing ten grondslag heeft gelegen. In ś r ā v a y i t u m is a v of v a of misschien wel a v a > o; de wisseling van y i en h i is zeer bekend. Het onherkenbaar geworden woord werd aangevuld met de syllabe t a; de slotklank m werd bij het volgende woord getrokken, waarvan de lajar bij de verkeerde syllabe was gevoegd; het minder bekende a r h a s i veranderde in het zeer vaak voorkomende m a h a r ṣ i.

53—4 i t i s ā ñ c o d i t a ḥ; in plaats van dit citaat en de beide volgende heeft het Vāyu Pur. hier slechts één śloka (1, 25): iti sannoditaḥ (noot: sañcoditaḥ) sūtas tair eva munibhiḥ purā | purāṇārthaṃ purāṇajñaiḥ satyavrataparāyaṇaiḥ. In onzen tekst is dus hier een belangrijke afwijking te constateeren. — Over s > p in de hss.: Wulff, Wirāṭap. p. 200. In den derden en vierden pāda is het citaat ernstig bedorven. Het b h r u y a t der hss. doet vreemd aan; de eigennaam moet in den nominatief staan; tenslotte ontbreekt er een syllabe.

9 p r ī t o 's m i; slechts pāda 3 en 4 zijn, gelijk wij boven zagen, uit het Vāyu Pur. bekend. In de gegeven omstandigheden kan men p r ī t o 's m i met zekerheid in de plaats van het overgeleverde stellen; a n u h i t a: a n u g ṛ h ī t o en y a d i. p. v. y a s m i n?

13 a s u t a ḥ, eveneens mij van elders niet bekend.

17 s v a d h a r m a, men verg. Vāyu Pur. 1, 26, waar echter het tweede gedeelte luidt: devatānām ṛṣīṇāñ ca rājñāñ cāmitatejasām. Wat in onzen tekst als pāda 4 fungeert is daar eerste pāda van den volgenden śloka. Men vindt deze verzen die de plichten van de sūta's beschrijven besproken bij Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 15. De lezing die onze tekst geeft is onvolledig, daar slechts de vaṃśa's van goden en zieners, niet die der beroemde koningen worden vermeld; ook de tradities omtrent groote mannen waarvan sprake is in het Vāyu Pur. ontbreken hier. Misschien bevat de Oud-Jav. tekst een lacune in het citaat (verg. ook het metrum).

25 V a i n a s y a. Nadat in het Vāyu Pur. de taak van de sūta's is omschreven, volgt er (1, 28, *b—c*): Vaiṇyasya hi Pṛthor yajñe vartamāne mahātmanaḥ | sutyāyām abhavat sūtaḥ prathamaṃ varṇavaikṛtaḥ. Hiermede vertoont ons citaat zóóveel overeenkomst, dat men moet aannemen, dat het oorspronkelijk ongeveer gelijkluidend moet zijn geweest.

Daar echter de Oud-Jav. paraphrase den naam Pṛthu en z'n offer niet noemt, bestaat de mogelijkheid, dat er eenige regels zijn verloren gegaan. Over het ontstaan der sūta's wordt verderop in dit geschrift uitvoerig gesproken (p. 122, 30 enz.). In het Vāyu Pur. heeft de eerste pāda h i i. p. v. c a in mijn tekst; de tweede regel wijkt, gelijk men heeft kunnen zien, meer af.

53—27 a y a y is 'n uitroep van terechtwijzing. Ook het volgende schijnt lacuneus te zijn.

54—1 a v y a k t a ṃ. Met deze woorden gaat de verteller zijn uiteenzettingen omtrent de cosmogonie en wat daarbij behoort aanvangen. Men zie Vāyu Pur. 1, 43; Bmḍ. Pur. 1, 1, 42. De met onzen tekst overeenstemmende verzen uit deze werken zijn echter resp. 4, 17 en 1, 3, 8. Men vergelijke ook plaatsen als Viṣṇu Pur. 1, 2, 19 sq., Mārk. Pur. 45, 32, Liṅga Pur. 1, 70, 3, en vooral de uitvoerige aanteekening van Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, pp. 20—22. Met de daar genoemde plaats uit den commentaar op het Viṣṇu Pur. moet men onze tekst vergelijken. — Bij s a t y a m (i. p. v. s a t ?) is de tekst niet duidelijk. — Over enkele termen: Garbe, Die Sāṃkhya-Philosophie, pp. 204 vlgg. — Zie ook een plaats als Viṣṇu Pur. I, 20, 9 sqq.

7 p a ñ c a k a w ṛ t t i. Over de functie der zintuigen: Garbe, p. 259.

8 g a n d h a v a r ṇ a°, in overeenstemming met Vāyu Pur. 4, 18; Bmḍ. Pur. 1, 3, 9 heeft een kleine afwijking. De tekst brengt dit citaat in verband met het voorafgaande. Voor p a ñ c a k a w ṛ t t i geeft v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 295 op „de vijf zintuigen". De volgende passage is eveneens onduidelijk. W i ṣ a y a, „das Objekt eines Sinneswerkzeuges". L i ṅ g a is het fijne inwendige lichaam, dat de ziel op haar tocht door de grove lichamen begeleidt.

12 v i g r a h a ṃ, Bmḍ. Pur. 1, 3, 10; Vāyu Pur. 4, 19.

18 ś a r ī r o g a, enz. is mij niet duidelijk.

21 b r a h m ā g r e, vgl. Vāyu Pur. 4, 20; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 4, 14. Het Bmḍ. Pur. heeft, 1, 3, 11, brahma yat sadasat param, waarbij men den Oud-Javaanschen tekst vergelijke die op het citaat volgt. P a r a ṃ b r a h m a ook genoemd Bmḍ. Pur. 1, 3, 10; Vāyu Pur. 4, 19.

23 g u ṇ a°, een vers dat in het Vāyu Pur. 4, 21, luidt: guṇasāmye tadā tasmin guṇabhāve tamomaye, in het Bmḍ. Pur. 1, 3, 12: g° t° t° avibhātaṃ tamomayam. De drie g u ṇ a's (s a t t v a, r a j a s, t a m a s): „die drei Constituenten (der Urmaterie)", Garbe, p. 211.

26 k ā l a t v e, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 4, 17 caturmukhas tu brahmatve kālatve cāntakṛd Bhavaḥ. Het slot luidt in het Vāyu Pur. 5, 26 cāntako 'bhavat, waarmee onze tekst overeenstemt. — Hiervoor een lacune?

30 b r a h m a t v e, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 4, 19; het Vāyu Pur. heeft een andere woordschikking: l° s° b°. De verschrijving s > m in onze hss. gaat, zooals vaker blijkt, terug op een foutieve lezing van nāgarī-schrift.

55—2 p u r u ṣ a t v e, vgl. Vāyu Pur. 5, 28, waar h i tegen onze tekst: 'p i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 4, 19.

3 s a r w a p r ā ṇ a: °p r ā ṇ i ?

5 t a n o ḥ; w a = o is zeer veelvuldig in onze hss.; vgl. a w a k uit het vervolg. Duidelijk wordt het vers echter niet. In de parallel-teksten heb ik het niet aangetroffen.

55—6 T r i s a m a y a, meermalen in de Tantu Paṅgĕlaran.

12 ṅ u n i; scheppingsverhalen: bv. Viṣṇu Pur. 1, 5; Mārk. Pur., C. 47.

15 A h ĕ ṅ k ā r a enz., vgl. voor nadere uitlegging bv. Pargiter's Mārkaṇḍeya Purāṇa, 45, 39 sqq. Mahān, orgaan van het oordeel en besluit; ahaṃkāra „das Organ, durch welches körperliche und innere Vorgänge fälschlich auf die Seele übertragen werden" (Garbe).

19 s t h ā n a°; geheel in orde is dit citaat in geen geval, omdat °a ḥ d° onmogelijk is. Vgl. Vāyu Pur. 8, 20 sthānābhimāninaś caiva sthānāni ca pṛthak pṛthak. Misschien is d e v ā ḥ met het volgende d e w a in verband te brengen. Vgl. ook Vāyu Pur. 6, 70 sth° sarve.

24 a g r e, vgl. Vāyu Pur. 6, 65 en 9, 65 agre sasarja vai Brahmā etc. In de vertaling of paraphrase in het Oud-Jav. valt op m a y o g a . . . . m ĕ t u als weergave van Skt. s a s a r j a; men vergelijke Pigeaud, Tantu Pangg. p. 133, n. 2.

25 p r a t y e k a. Reeds het feit dat er slechts drie namen worden genoemd wijst er op, dat onze tekst niet in orde kan zijn. Het Vāyu Pur. geeft op Sanandana, Sanaka, Sanātana en Sanatkumāra (9, 65*b*—66*a*). Andere teksten hebben het echter anders; men verg. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, pp. 77—79. In het Javaansche werk zal s a ṅ N a n d a n a zijn ontstaan uit S a n a n d a n a, s a ṅ N a k a uit S a n a k a; voor den naam S a n a t k u m ā r a hebben ook de hss. D en K s a ṅ N a t k u m a r a.

27 w ī r y a m w a ṅ ś a k t i n i r a; men merke op, dat n i r a zoowel bij w ī r y a als bij ś a k t i te construeeren is. Dit geschiedt in het Oud-Jav. vaker, vgl. bv. Ādip. p. 7, r. 30 somya śabda manohara mwaṅ amběk nira. Op p. 26, 28 treffen we een geval aan van het suffix -a getrokken bij twee woorden: yan aṅisiṅ-aṅĕyĕha, mogelijk is hier echter dat de -a van het eerste woord samengetrokken is in den aanvangsklank van het tweede. Ook in het Maleisch kan men wel zeggen: sakit dan pĕdihkoe en dergelijke. In een hs. van den Pĕlandoek Djinaka (Klinkert, Facsimilé's, p. 79, 3) treft men aan: kita bĕrtangkap dan bĕrhĕmpas²an, i. p. v. bĕrtangkapan.

29 a n ṛ ṣ ṭ a; dit citaat heb ik niet teruggevonden; het is corrupt overgeleverd. Verwarring van n en s ook Wir. 59, 22; 97, 7. Voor p r a j ā s a r g a: Bmḍ. Pur. 1, 8, 56.

32 v i v ṛ t t a°; juist?; mij verder niet bekend.

56—5 p a r b w a t a is een meer voorkomende spelling voor S. p a r v a t a.

7 t a t o; corrupt, een syllabe ontbreekt. De bedoeling is duidelijk.

8 d e w a r ṣ i; vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 10, 18; Vāyu Pur. 9, 62 sq. Van deze mythische zieners leidden de Brahmaansche families hun afkomst af. Nadere bijzonderheden geeft Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 185. Opmerkelijk is, dat andere teksten, die deze dewarṣi's vermelden, een ander aantal opnoemen; in bijzonderheden handelt hierover een aanteekening van Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 101 sqq. Dewarṣi's zijn ṛṣi's van de goddelijke of hemelsche soort; zij hebben de volmaaktheid op aarde bereikt en houden verblijf in den hemel. A ṅ g i r a heeft in het Oud-Jav., zooals de regel is bij stammen op -a s, z'n slot -s verloren.

11 t a t o 'ṣ ṛ j a t, vgl. Vāyu Pur. 9, 64. Zie ook Mārk. Pur. 50, 6—7.

56—12 Parameśwara, hier gelijkgesteld met Śiva, in Visnuïtische Purāṇa's met Viṣṇu. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 41.

14 sajñā komt naast saṃjñā eenige malen in Oud-Jav. teksten voor: vgl. bv. Wirāṭap. 11; K. B. W. III, 304.

15 Bhawa is dus de tweede naam dien de pas ontstane godheid krijgt. Hetzelfde verhaal, maar aardiger verteld, vindt men bv. Viṣṇu Pur. 1, 8, 2 sqq., Mārk. Pur. 52, 2 sqq., en elders. De namen van onzen tekst komen ook daar voor, de vierde luidt echter Īśāna; Īśa bestaat echter als benaming van dezen god ook. De vijfde naam Paśupati moet in onzen tekst zijn uitgevallen, er zijn blijkens het aṣṭasaṃjña (p. 57, 3) ook hier acht geweest. Zeer omslachtig is het Vāyu Pur. 27, 5 sqq. In plaats van Śarwa komt daar de naam Śiva voor, Paśupati is daar vierde, als vijfde treedt op Īśa.

21 Āditya° enz., vgl. Viṣṇu Pur. 1, 8, 7; Mārk. Pur. 52, 8 sq., e.a., welke echter veel minder uitvoerig zijn. Het Vāyu Pur. spreekt erover 27, 17 sq.: provāca nāmnām eteṣāṃ bhūtāni pradiśeti ha, etc.

Ieder van deze localisaties, manifestaties, behoort bij een der bovengemelde namen.

34 mahāpaṇḍita, elders: dīkṣito brāhmaṇas, vgl. bv. Vāyv Pur. 27,19.

57—5 Saṃkalpa. Over de schepping van Saṃkalpa en Dharma wordt ook elders gesproken, vgl. Mārk. Pur. 50, 7; Bmḍ. Pur. 1, 5, 72; Liṅga Pur. 1, 70, 184, e.a.

7 sarveṣām, Vāyu Pur. 9, 98: ṚBhuḥ Sanatkumāras tu dvāv etāv .... | pūrvotpannau purā tebhyaḥ sarveṣām api pūrvajau. Vgl. bv. Liṅga Pur. 1, 5, 13.

11 Dakṣa mijil etc. „The simple statement that the first Prajāpatis sprang from the mind, or will, of Brahmā, has not contented the depraved taste of the mystics; and, in some of the Purāṇas, as the Bhāgavata, Linga, and Vāyu, they also are derived from the body of their progenitor", Wilson, (Viṣṇu Pur. I, 102). De verschillende lichaamsdeelen zijn echter in genoemde teksten niet steeds aan denzelfden prajāpati toegedeeld. Ons geschrift vertoont groote overeenkomst met het Vāyu Pur. (9, 99 sqq.); zie Wilson—Hall, t.a.p.

14 wāk indriya, voor wāg indriya, vgl. K. B. W. II, 459: wak(g)indriya, caṅkĕm, wisayanya manabda.

śrota, vgl. K. B. W., t.a.p. In het Sanskrit bekend uit den Trikāṇḍaśeṣa (śrotas).

18 tato; men vergelijke bij dit citaat het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 8, 2 tato devāsurapitṝn manuṣyāṃś ca catuṣṭayam ∽ Vāyu Pur. 9, 2. Bij het volgende verhaal vergelijke men de beide genoemde teksten, resp. 1, 8, 3 sqq. en 9, 2 sqq., alsmede Mārk. Pur. 48, 4 sqq. De asura's zijn daar echter het eerst aan de beurt: Bmḍ. Pur. 1, 8, 4 tato 'sya jaghanāt pūrvam asurā jajñire sutāḥ.

22 riṅ wĕṅi, dit en de daarna vermelde gebeurtenissen worden duidelijk door vergelijking met plaatsen als Skt. Bmḍ. Pur. 1, 8, 5*b*—6*a* sṛṣṭā

yayāsurās tanvā tāṃ tanuṃ sa vyapohata || sāpaviddhā tanus tena sadyo rātrir ajāyata. Zie ook Märk. Pur. 48, 6, waarvan Pargiter's vertaling luidt: ,,And then he cast aside that body which was composed of the particle of darkness; that body cast aside by him fortwith became Night". Vgl. ook Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 80 sq.

57—25 p ā ṇ a, in de beteekenis ,,hand" (= p ā ṇ i) opgegeven in den Śabdakalpadruma.

26 v i d y u t; dit citaat is in de war. Het Skt. Bmḍ. Pur. bevat een vers: vidyuto 'śani meghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca (1, 8, 54), dat ook voorkomt in het Vāyu Pur. 9, 48, e.a.; vgl. ook Märk. Pur. 48, 35; de bliksems, donderslagen, rossige regenbogen zijn in onzen tekst ook te herkennen. Het slot: ṛ k y a j u ḥ hoort echter in een andere passage thuis. In de voorafgaande verzen wordt nl. in eenige teksten het ontstaan beschreven van verschillende heilige hymnen en metra (vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 8, 50 sqq., Vāyu Pur. 9, 44 sqq., Märk. Pur. 48, 31 sqq., Viṣṇu Pur. 1, 5, 53 sqq.). Nu bevat o.a. het Bmḍ. Pur., t.a.p., de volgende woorden: gāyatrīṃ ca ṛ c a ṃ caiva, en vs. 51 y a j ū ṃ ṣ i traiṣṭubhaṃ chaṃdaḥ. Rest nog de verklaring van de syllaben s e k a g a in onzen tekst: m e g h ā ṃ ś c a, dat in de parallel-teksten staat, te lezen veronderstelt wel is waar een groote fout in de overlevering, doch schijnt mij nog het minst verwerpelijk (m > s, in nāgarī-schrift, als vaker, g a voor g h a van z'n plaats verdrongen). Trouwens ook het begin van het citaat kan niet goed zijn, daar a ś a n i z'n eerste syllabe mist. Slechts het aantal van 16 lettergrepen en de aanduiding als zoodanig in alle hss. maken het aannemelijk, dat een śloka bedoeld is met deze woorden, die ik, behalve het begin, geef zooals de hss. ze bevatten.

28 s t h ā w a r a, etc., vgl. Bmḍ. Pur. 1, 8, 57: tato 'sṛjata bhūtāni carāṇi sthāvarāṇi ca, e.a. S t h ā v a r ā ṇ i zijn de onbewegelijke zaken, derhalve o.a. het plantenrijk. Het volgende c ā r a c ā r a der hss. is op zich zelf niet duidelijk. Weliswaar komt de Sanskrit uitdrukking c a r ā c a r a, ,,bewegelijk en onbewegelijk", d.i. ,,dieren en planten" ook in het Oud-Jav. voor (vgl. bv. Rām. 5, 88 aku ta jayeṅ surālaya manuṣya carācara len; id., 21, 148 ātmā nikaṅ dadi carācara uccanīca; vgl. ook mijn opmerking in ,,Woordenlijst op de Tantu Panggĕlaran", B. K. I., 89, p. 79), doch na het voorafgaande s t h ā w a r a zou het a c a r a pleonastisch staan. Het lijkt mij daarom waarschijnlijker, dat we hier te doen hebben met een op Javaansche wijze, ter uitdrukking der verscheidenheid, herhaald Skt. c a r a, ,,bewegelijk" als subst. ,,dier". Deze geheele passage sluit zich zoo nauw aan bij de Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. (laatstgenoemde tekst heeft, 9, 50, zelfs de volgorde: sthāvarāṇi carāṇi ca) — ook in het vervolg bestaat de ,,vertaling" slechts uit op Javaansche wijze zonder meer uit het Sanskrit origineel overgenomen geconstrueerde woorden —, dat de gedachte aan andere mogelijkheden wordt uitgesloten.

29 v a y a ḥ; de -ḥ, die in dit geval gewoonlijk verloren gaat, is hier behouden, wat m.i. wijst op letterlijke overname uit het origineel (a.h.w. als citaat). Het volgende bevat weer een moeilijkheid: het Skt. Bmḍ. Pur.

1, 8, 58, en andere teksten geven: vayaḥpaśumṛgoragān. De eerste twee woorden zijn in onzen tekst ongeschonden overgeleverd, u r a g a is al eerder genoemd. Er volgt echter in genoemden tekst: avyayaṃ ca vyayaṃ caiva dvayaṃ sthāvarajaṃgamam (vgl. ook Vāyu Pur., 9, 52, waar de tweede pāda sthāṇujaṃgamam luidt). Het is nu duidelijk dat onze tekst bevatte v y a y a + a v y a y a ; in het eerste woord is v (w) > c, als vaker; in het tweede is een y (pasangan) verloren gegaan, eveneens een zeer veelvuldige fout.

58—1 k r a m a n i ṅ s ṛ ṣ ṭ i ; de schrijver wil zeggen, dat de schepping der wereld door Brahmā periodiek terugkeert en dat we op het oogenblik den zevenden kalpa na het begin van den W.-kalpa beleven. Een kalpa is een dag van Brahmā of wel 1000 Mahā-yuga's of 14 Manvantara's. Eén Mahā-yuga is 4 320 000 jaren. De telkens terugkeerende schepping is beschreven in een vergelijking met de periodieke terugkomst der seizoenen, bv. Viṣṇu Pur. 1, 5, 64 sq.; Mārk. 48, 44;vgl. ook Vāyu Pur. 9, 59. — Men onderscheide m a h ā k a l p a's ($\frac{1}{100}$ leven van Brahmā) van (k ṣ u d r a-)-k a l p a's (dag van Brahmā). Theoretisch zijn er oneindig veel kalpa's, doch in de praktijk worden er twee onderscheiden: de Padmakalpa en zijn opvolger, waarin we nu leven, de Vārāha-kalpa (nader Mārk. Pur. 46, 44; Viṣṇu Pur. 1, 3, slot; 1, 4, begin), genoemd naar den Varāha, everzwijn, den vorm waarin Brahmā-Nārāyaṇa in dezen kalpa optreedt (Viṣṇu Pur. 1, 4, 3 sqq.). Het leven van Brahmā wordt gesteld op 100 jaren van 360 kalpa's; we zijn nu in den eersten mahākalpa van de tweede helft van het totaal, dus in den 51en; de beide 50-tallen heeten p a r ā r d h a.

2 Het in onze hss. overgeleverde k a r a (r) d ḍ y a vertoont met dit laatste woord groote gelijkenis. Saṅka riṅ parārdha Wārāha-kalpa geeft echter geen zin; wellicht heeft er iets gestaan als: saṅka riṅ k<arwa> parārdha W°, vanaf (het begin van) den tweeden p. (en hiervan) den W°. — Het gebruik van k a l p a in het voorafgaande kapiṅ pitu kalpa, waar klaarblijkelijk bedoeld is de zevende Manvantara, is vreemd. Dit gevoegd bij den zeer abrupten overgang naar het volgende doet weer het gerechtvaardigde vermoeden ontstaan, dat de tekst hier geleden heeft.

3 b r ā h m a ṇ a, de vier hier genoemde lichaamsdeelen zijn in overeenstemming met Manu 1, 31: mukhabāhūrupādataḥ.

5 Ś u c ā en P r a t i g h a (naar mijn opvatting), „Verdriet" en „Toorn".

8 A h i ṃ s ā zal foutief zijn; op een aantal plaatsen (vgl. Mārk. Pur. 50, 29; Viṣṇu Pur. I, p. 111) wordt Hiṃsā genoemd, die met Adharma een paar vormt. Het is echter mogelijk, dat de fout reeds in het exemplaar van den auteur stond, hoewel er veel voor later ontstaan te zeggen zou zijn.

10 S w ā y a m b h u w a, d. i. zoon van S v a y a ṃ b h ū = Brahmā. Het hier volgende verhaal, dat het begin van de sexueele voortplanting wil beschrijven, variëert in de verschillende teksten; zie de uitvoerige aanteekening bij Wilson—Hall, I, pp. 104 sqq. De figuur van R a t i h die hier geboren wordt is vreemd; de godin Rati geldt als een dochter van Dakṣa. Er kan hier gedacht worden aan Skt. Bmḍ. Pur. 1, 9, 38 (= Vāyu Pur. 10, 13) labdhā tu Puruṣaḥ patnīṃ Śatarūpām ayonijām || tayā sa

ramate sārddhaṃ tasmāt sā Ratir ucyate. — Een overzicht van het geslacht van Manu-Svāyaṃbhuva en Śatarūpā geeft W. Jahn, Das Saurapurāṇam, Habil.-schr. Zürich, 1909, aan het eind.

58—13 Uttānapāda luidt de naam bv. Bmḍ. Pur. 1, 9, 41 Priyavratottānapādau putrau; Vāyu Pur. 10, 16; Mārk. Pur. 50, 15, Viṣṇu Pur. 1, 7, 16. — De naam Prasūti luidt de tweede maal in de hss. FGK Pratisuti, doch deze lezing heeft niet de minste waarde en is slechts een indicium voor een nauwere verwantschap dezer drie hss.

19 Yāma; de Yāma's zijn de goden in het Svāyaṃbhuva Manvantara: Vāyu Pur. 10, 20; Bmḍ. Pur. 1, 9, 45; Mārk. Pur. 50, 19 e.a. (yama = tweeling). ajita, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 46 ajitāś caiva śukrāś ca dvau gaṇau Brahmaṇas smṛtau. Het zijn namen van goden-groepen.

22 pratyeka ni ṅaran ira; de opsomming hier geeft slechts 21 namen. Bovendien wijkt de volgorde af van die der parallel-teksten. In het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 9, 49 sqq., worden eerst vermeld 13 dochters: Śraddhā, Lakṣmī, Dhṛti tot en met Kīrti, deze worden allen echtgenoote van Dharma, die bij ieder hunner (ook dit is in onzen tekst niet duidelijk) een kind verwekt, 1, 9, 58 sqq.). Vervolgens worden vermeld Satī, Khyāti tot en met Svadhā, 11 dochters, die aan de verschillende ṛṣi's, Bhṛgu, Pulaha enz. gegeven worden. Andere Purāṇa's hebben dit evenzoo, slechts staan de namen Satī en Khyāti in omgekeerde volgorde: Vāyu Pur. 10, 26; Mārk. Pur. 50, 22; Viṣṇu Pur. 1, 7, 23. Het schijnt dus, dat onze tekst op een zoodanige wijze de beknoptheid betracht heeft, dat het juist verstaan er onder geleden heeft. De drie uitgevallen namen zijn: Prīti, na Smṛti; Swāhā vòòr Swadhā; Puṣṭi na Tuṣṭi. Bapuḥ staat voor Vapus.

28 Śraddhā; ook deze opsomming is op enkele plaatsen geschonden tot ons gekomen. Voor Niścaya hebben andere teksten Niyama (Bmḍ. Pur. 1, 9, 59; Vāyu Pur. 10, 33 e.a.). Na Tuṣṭi volgt in de paralleltekst Puṣṭi met haar kind Lobha (bv. Mārk. Pur. 50, 26) of Lābha (Bmḍ. Pur. 1, 9, 59; Vāyu Pur. 10, 34). Als kind van Medhā geldt Śruta. Door het ontbreken van Puṣṭi in de vorige opsomming zal deze plaats in de war zijn geraakt. Medhā is tot moeder van Lābha geworden en Śruta is bij Kriyā gesteld, die drie kinderen heette te hebben; een van die kinderen is daardoor verdrongen. De omstandigheid, dat makanak zoowel „tot kind hebben" als „als kind (zijn)" kan beteekenen (vgl. Kern, V. G. VIII, 217), werkte ongetwijfeld mede tot het bederven van deze plaats. Ik wijzig echter de lezing niet, daar wat betreft de kinderen van Kriyā de Skt. teksten uiteenloopen: Kriyāyās tanayau proktau Damaś ca Śama eva ca, geeft het Bmḍ. Pur. 1, 9, 60; Kriyāyās tu Nayaḥ prokto Daṇḍaḥ Samaya eva ca, Vāyu 10, 34. Het Viṣṇu Pur. e.a. geven Daṇḍa, Naya en Vinaya. In plaats van Śruta komt elders, volgens Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. 1, p. 111, de naam Sama voor. Dit alles belet ons een juiste voorstelling te krijgen van wat de Skt. tekst dien onze auteur onder oogen had gaf. De mogelijkheid bestaat echter, dat deze plaats gelezen moet worden: < saṅ Medhā makanak > saṅ Śruta. saṅ Kriyā < makanak > .... lawan, etc.

58—31 Sādhya; deze naam is vreemd in dit verband en wellicht corrupt. Sādhya's zijn een klasse van halfgoden, de verpersoonlijkte riten en gebeden van de Veda's; ze gelden ook als zoons van Dharma en wel bij Sādhyā, eveneens een dochter van Dakṣa. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, pp. 21, 22. — De naam Buddha zal wel staan voor Bodha, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 60 Buddher Bodhaḥ sutaś cāpi Apramādaś ca tāv ubhau.

59—2 Wyāmana. Elders, bv. Bmḍ. Pur. 1, 9, 61, Märk. Pur. 50, 27, is Vyavasāya Dharma's zoon bij Vapus. Vgl. Trikāṇḍaśeṣa, 1, 1, 127.

4 Kṣamā, mij van elders in dit verband niet bekend. Elders (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 62) treedt Yaśas als dochter van Kīrti op. De hss. van groep y geven Sama, dat men ook als Sāma kan opvatten. Het kan echter ook uit Kṣamā ontstaan zijn door het in het Javaansch zoo bekende verlies van de k in de combinatie kṣ-.

5 ity ete, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 62 e.a.

8 Kāma. Dit zinnetje kan niet goed zijn, daar Harṣa als zoon van Kāma geldt. Het is echter volstrekt niet zeker, dat het bederf in den Javaanschen tekst ontstaan is, daar bv. ook Märk. Pur. 50, 28 onduidelijk is. Andere teksten noemen den naam van Kāma's vrouw, bv. Vāyu Pur. 10, 37: Kāmasya harṣaḥ putro vai devyāṃ Ratyāṃ vyajāyata (na waarschijnlijke verbetering der drukfouten); echter zijn er varianten.

9 Ahiṃsā (lett.: Ahiṅśa) der hss. is boven reeds besproken (bij p. 58,8). De tweede spruit uit dit huwelijk heet gewoonlijk Anṛta (bv. Bmḍ. Pur. 1, 9, 64), hier Anaya. Er is echter geen reden om aan de juistheid der lezing te twijfelen. De lezing Bharaka voor Naraka berust op een graphische vergissing; verg. Wulff, Wirāṭap, p. 174. De hier gegeven verwantschapsverhoudingen wijken af van de naast verwante Sanskrit teksten; waarschijnlijk schuilt er een fout in de overlevering, daar Mṛtyu hier voor het eerst als vader genoemd wordt, zonder voorafgaande vermelding wiens zoon hij is (nl. van Bhaya en Māyā: Bmḍ. Pur. 1, 9, 65 e.a.). Rorawa (Skt. Raurava) komt hier in verwante teksten voor, naar het schijnt, als synoniem voor Naraka. Nadere bijzonderheden kan men b.v. vinden Märk. Pur. 50, 29—32.

12 Mṛtyu; deze kinderen van Mṛtyu zijn meestal vijf in getal, waarschijnlijk is hier Krodha uitgevallen; er zijn echter varianten; vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 9, 66 met Märk. Pur. 50, 31.

14 naiṣāṃ, men vergelijke Märk. Pur. 50, 32, Viṣṇu Pur. 1, 7, 32. Het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 9, 67 = Vāyu Pur. 10, 41 heeft daarentegen teṣāṃ bhāryāsti putro vā etc. De geschiedenis van Nīlalohita volgt in beide laatstgenoemde teksten terstond evenals hier. Anak moet opgevat worden als a-anak, als vertaling van .... putro vā, dat wellicht uitgevallen is; meestal toch zijn bij citaten de pāda's compleet.

16 sarve, indien de door mij aangebrachte correcties juist zijn, stemt deze pāda overeen met het vervolg van de hierboven uit 't Skt. Bmḍ. Pur. geciteerde woorden.

18 prajāḥ enz., = Bmḍ. Pur. 1, 9, 68; Vāyu Pur. 10, 42.

20 so 'bhidhyāya, vgl. de in genoemde teksten volgende woorden.

59—20 In onze hss. is tweemaal een oeloe vergeten, een y uitgevallen, een overtollige ḍ ingevoegd en m i. p. v. s geschreven (vgl. boven p. 238); alles vaak voorkomende fouten. Men lette op de vertaling van abhidhyāya.

23 mānasān; Bmḍ. Pur. 1, 9, 69 = Vāyu Pur. 10, 43 hebben: nādhikān na ca hīnāṃs tān mānasān ātmanaḥ samān. Het metrum reeds bewijst, dat het citaat corrupt is; het schijnt, dat een syllabe is uitgevallen, en een overtollige is toegevoegd.

27 Brahmā, vgl. Vāyu Pur. 10, 52 B° d° 'b° etān mā srākṣīr īdṛśīḥ prajāḥ. Het Bmḍ. Pur. 1, 9, 79, heeft dṛṣṭvā Brahmā en enam.

30 mā srākṣīr; zie de vorige aanteekening. In het Javaansch is vaak kṣ > s; zoo ook hier. De sandhi wordt wel meer verwaarloosd, vandaar ḥ voor r; ook verwisseling van de pasangan's r en y doet niet vreemd aan. Het resultaat van de verknoeiïng is echter, dat het bekende masyasih in de plaats kwam van den niet gewonen injuctief-vorm.

60—1 anyāḥ; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 80 anyāḥ sṛjasva bhadraṃ te prajās tvaṃ mṛtyusaṃyutāḥ.

4 evam ukto, zoo als door mij gegeven: Bmḍ. Pur. 1, 9, 81.

6 na mṛtyu°. De maat wijst uit, dat dit citaat bestaat uit een slot- en een begin-pāda. In het Skt. Bmḍ. Pur. luiden de woorden die op het in de vorige aanteekening bedoelde volgen: nāhaṃ mṛtyujarānvitāḥ | prajāḥ srakṣyāmi bhadraṃ te, etc.

11 na prasūtiḥ; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 88 tataḥ prabhṛti devaḥ sa na prāsūyata vai prajāḥ; vgl. ook Vāyu Pur. 10, 59. Het volgende Sah°-R° is verkeerd voor Rudra of Śiva.

13 jñāna, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 89 jñānaṃ tapaś ca satyaṃ ca hy aiśvaryaṃ dharma eva ca, etc. Vgl. ook 1, 9, 92; Vāyu Pur. 10, 60*a*; 63*a*.

17 kunaṅ saṅ; thans volgt de nakomelingschap van een der andere dochters van Dakṣa, nl. van degene die met Bhṛgu huwde. Men vergelijke boven, p. 240. Met den naam is geknoeid. Dr. Pigeaud, Tantu Pangg. p. 311, schijnt van meening te zijn, dat het overgeleverde Satyati juist is. De parallel-teksten geven echter Khyāti: Bmḍ. Pur. 1, 11, 1; Vāyu Pur. 28, 1; Märk. Pur. 52, 14 e.a.; vgl. ook plaatsen als Märk. Pur. 50, 22 en 23. Waarschijnlijk zijn op onze plaats Satī en Khyāti samen verbasterd tot Satyati; echter kan de naam ook op andere wijze bedorven zijn. De namen van de kinderen staan op genoemde Purāṇa-plaatsen eveneens vermeld. Van Dhātṛ en Vidhātṛ zegt het Bmḍ. Pur.: śubhāśubhapradātārau sarvaprāṇabhṛtām iha. Vgl. Hopkins, Epic Myth., pp. 54 en elders.

21 Buddhana; terwijl de naam Bala ook elders voorkomt (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 3; Vāyu Pur. 28, 2), heb ik Buddhana (hss.: Buḍḍana) verder niet aangetroffen; būdhana bestaat (Pet. Wdb.). Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Unmāda, het Vāyu Pur. Utsāha.

22 tasyās, vgl. Vāyu Pur. 28, 3; het Bmḍ. Pur. 1, 11, 4 wijkt af in woordkeuze.

23 kuda; vgl. Vāyu Pur. t.a.p.: divyacāriṇaḥ | ye vahanti vimānāni devānāṃ puṇyakarmaṇāṃ.

60—24 Meru, en z'n beide dochters, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 5—6; Vāyu Pur. 28, 4; Mārk. Pur. 52, 16 e.a. Zie verder p. 246.

26 Prāṇa enz.; deze namen zijn in overeenstemming met de parallelteksten. Vgl. ook Viṣṇu Pur. 1, 10, 2 sqq. De hier vermelde Mārkaṇḍeya geldt als de verteller van het Mārk. Pur., zie aldaar 52, 17; 1,1. Over de Mārkaṇḍeya's zijn enkele opmerkingen gemaakt door Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. pp. 202, 203, e.a.

29 Dhūmrā. Vgl. Bmḍ. 1, 11, 7 suto Vedaśirās tasya Dhūmrapatnyām ajāyata; in het Vāyu Pur., 28, 6, luidt de naam van de vrouw anders, nl. Mūrdhanyā; in het Mārk. Pur. 52, 17 wordt gesproken van Dhūmravatī. Misschien zijn er bij den naam van den zoon dergelijke varianten geweest: Vedaśiras geven ook Vāyu Pur., Mārk. Pur. e.a. Echter kan Devaśiras ook een op Java ontstane verschrijving zijn. Ook den volgenden naam heb ik nergens elders aangetroffen: de paralleltekst hebben Pīvarī, dat naar alle waarschijnlijkheid ook in onzen tekst gelezen moet worden; vgl. verderop, p. 62,4.

31 Puṇḍarīkā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 9 Prāṇasya Puṇḍarīkāyāṃ Dyutimān ātmajo 'bhavat; Vāyu Pur. 28, 7, waar de man een anderen naam heeft. De afschrijvers zijn dus met arabi saṅ Prāṇa in de war geraakt, Prāṇa was de man, Puṇḍarīkā de vrouw.

61—2 Unnata; de tweede naam is waarschijnlijk corrupt, ofschoon ook de Skt. teksten, voorzoover zij hem hebben, varianten geven: het Bmḍ. Pur. 1, 11, 9 luidt: Unnataś ca Dyutimataḥ Svanavātaś ca tāv ubhau. Het Vāyu Pur., 28, 7, spreekt van een Sṛjavāna, het Viṣṇu Pur. heeft, 1, 10, 5, Rājavat; het Mārk. Pur. 52, 18 Ajaras; in laatstgenoemde teksten slechts één zoon. Saṅ Wata, dat onze hss. geven, vertoont de meeste gelijkenis met Svanavāta, nl. over S[v]a<ṅ>[na]vāta; de eerste syllabe is dan als artikel opgevat.

3 teṣām, behalve teṣām voor tayoḥ, is dit vers geheel gelijkluidend met Bmḍ. Pur. 1, 11, 10. Zoowel citaat als Oud-Jav. uitlegging stemmen overeen in den foutieven eigennaam.

5 Svāyaṃbhuva°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 10 Svāyaṃbhuveṃtare 'tītā(ḥ); Vāyu Pur. 28, 7 S° 'tīte.

8 Porṇamāsa staat voor Paurṇamāsa, zooals bv. Mārk. Pur. 52, 19 e.a.; 't Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben Pūrṇamāsa.

patañ siki strī, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 12 Kṛṣṭir Vṛṣṭis tv Iṣā (Tviṣā?) caiva tathā copacitiḥ śubhā; vgl. Vāyu Pur. 28, 8 (twee kleine varianten).

11 Parbwasa staat voor Parvasa, de lezing van Vāyu Pur. 28, 9; de naam komt in verschillende vormen voor: Parvaśa (Bmḍ. Pur. 1, 11, 13), Parvata (Mārk. Pur. 52, 19), Sarvaga (Viṣṇu Pur. 1, 10, 6). — Sudhāmā, evenzoo Bmḍ. Pur. 1, 1, 13 e.a. — De naam Parbwagā zal wel een verschrijving zijn voor Parvaśā (Bmḍ. Pur. 1, 1, 15 e.a., vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 153); g en ś worden in Balineesch schrift meermalen verwisseld.

13 Yajñārdhya; misschien niet geheel zooals de auteur van onzen

tekst las en schreef. Elders, o.a. in het Vāyu Pur. (28, 12), luistert deze persoon naar den naam Yajñavama; het Bmḍ. Pur. heeft (1, 11, 16): Yajurdhāmaṃ ca dhīmataṃ Staṃbhakāśyapam eva ca.

14 Jāta. Misschien is hetzij onze tekst, hetzij het Sanskrit geschrift waarop hij teruggaat, hier geheel in de war. Van de kinderen van Y. en K wordt in de parallel-teksten, die deze passage ook hebben, wel gesproken, doch ze worden niet met name genoemd. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 16 tayor gotrakarau putrau jātau saṃnyāsaniścitau, met een variant in het laatste woord (dharma°) en tau na putrau, Vāyu Pur. 28, 12. De zeer bekende Kāśyapa-gotra vindt men besproken in Pargiter's Anc. Ind. hist. trad., pp. 231—234, e.a. Kaśyapa geldt als zoon van Marīci en eerste van een naar hem genoemd geslacht. De hier genoemde namen ken ik niet van elders. Sambhūti heet de vrouw van Marīci, gelijk onze tekst pas heeft meegedeeld.

16 Agni; deze twee zoons komen ook in die groep der Sanskrit-geschriften voor waartoe de grondtekst van ons Purāṇa schijnt te hebben behoord en wel als Agni en Kīrtimān (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 18; Vāyu Pur. 28, 14). Daar laatstgenoemde vorm even verder ook voorkomt, heb ik deze plaats verbeterd.

sāḍvanaṃ°?, rest van een citaat (vgl. Sadwatī in het vervolg)?

De volgende namen zijn in overeenstemming met de parallel-plaatsen.

19 Hiraṇyaromā zal wel zóó in het exemplaar van onzen auteur gestaan hebben, daar zoowel Vāyu Pur. 28, 15 als Bmḍ. Pur. 1, 11, 19 hebben: Hiraṇyaromā (zóó) Parjanyo Marīcyām udapādayat (Bmḍ. Pur.: udapadyata).

20 Cariṣṇu naar Bmḍ. Pur. 1, 11, 21; geheel zeker is de verbetering niet, daar het Vāyu Pur. een variant heeft: Variṣṭha, en dus ook een vorm Ciraṣṇu of iets dergelijks in het exemplaar van den Javaanschen auteur kan hebben gestaan. — De vorm Dhṛtimantam van het origineel is klaarblijkelijk opgevat als een acc. van een -a- in plaats van een van een cons.-stam.

23 Satyanetra; deze namen (de vierde staat voor Śanaiścara) zijn geheel in overeenstemming met Bmḍ. Pur. 1, 11, 23. Andere lezingen en afwijkingen bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 154. De dochter heet Śruti (Bmḍ. Pur. 1, 11, 22; Vāyu Pur. 28, 18); uit de wijze waarop ze verderop (p. 62,2) genoemd wordt, blijkt dat de naam is uitgevallen.

26 Datonira; deze naam heeft zeer vele varianten; Bmḍ. Pur. 1, 11, 26 leest Dānāgni; Vāyu Pur. 28, 21 Dattāli, Märk. Pur. 52, 22 Dattoli; verder zijn er een aantal opgesomd bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 154. Daar alle namen echter driesylbig zijn, is er kans, dat de hier gelezen vorm corrupt is; zeer groot wordt deze kans wanneer we verderop Datoni lezen.

27 Dewabāhu wordt door Bmḍ. Pur. 1, 11, 27 en Vāyu Pur. 28, 21 gegeven. Verwisseling in de hss. tusschen dewa- en weda- komt meer voor.

Voor den derden naam geeft 't Skt. Bmḍ. Pur., t.a.p.: Atrināmā ca te

trayaḥ; het Vāyu Pur. wijkt af. Waarschijnlijk berust de lezing van onzen tekst op een misverstand.

29 S u j a ṅ l w ā; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 29 Dānāc ca suṣuve patnī Sujaṃghī ca bahūn sutān | Paulastyā iti vikhyātāḥ smṛtāḥ Svāyaṃbhuveṃtare; het Vāyu Pur. heeft een andere lezing. De naam in onzen tekst ziet er niet naar uit ongeschonden te zijn.

62—2 K a r d a m a, zie boven, p. 61, 25. Ook elders, bv. Bmḍ. Pur. 1, 11, 31; de tweede heet daar U r v a r ī v ā n, in andere teksten (vgl. Vāyu Pur. 28, 25) A m b a r ī ṣ a; het Märk. Pur. heeft, 52, 24, A r v a v ī r a, vgl. het Viṣṇu Pur., 1, 10, 10; er zullen nog meer varianten geweest zijn. Bij den derden naam heerscht echter overeenstemming. W a n a k a p ī w ā n luidt in het ex. van het Vāyu Pur. dat ik gebruik: D h a n a k a p ī v ā n (28, 25), volgens Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 155 komt in de Vāyu- en Liṅga Pur. de vorm met V° voor; Bmḍ. Pur.: K a n a k a p ī ṭ h a.

4 s a ṅ K ā m y ā; uitgevallen moet zijn de mededeeling, dat deze K. de dochter was van Kardama en Śruti; ze hadden een zoon Śaṅkhapada: Bmḍ. Pur. 1, 11, 32; Vāyu Pur. 28, 26; vgl. boven, p. 61, 25.

7 Y a ś o d h a r a; hier is de tekst niet in overeenstemming met Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 155, n. 1: „V. . . . . had a son, S., married to Y a ś o d h a r ā; and they were the parents of Kāmadeva". Ter verontschuldiging van den Javaanschen auteur zij echter gezegd, dat de plaatsen in Bmḍ.- en Vāyu Pur. (en dus met eenige waarschijnlijkheid ook de door hem gebruikte tekst) verre van duidelijk zijn, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 35 putraṃ Kanakapaṭhisya (sic) Sahiṣṇuṃ nāma viśrutam | Yaśodharā vijajñe vai Kāmadevaṃ sumadhyamā; er is alle kans, dat hier een vers is uitgevallen. Onze auteur maakt van Y. een kind van W. Over de palaeographische kwestie: Wulff, Wir. p. 211.

10 B ā l i k h i l y a, V ā l°, vgl. Bmḍ. 1, 11, 37; Viṣṇu Pur., vert. van Wilson—Hall, I, p. 155: „pigmy sages, no bigger than a joint of the thumb, chaste, pious, resplendent as the rays of the sun". Ze gelden als de wachters van den zonnewagen.

11 S a t y ā; deze twee namen luiden in 't Bmḍ. Pur. P u ṇ y ā en S a t y a v a t ī (1, 11, 38), in 't Vāyu Pur. P u n y ā t m a en S u m a t ī. Daar worden ze schoondochters van P.

14 P u ṇ ḍ a r ī k ā, zie boven, p. 60, 31. De namen van de zoons vindt men besproken bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 155. Het aantal bedraagt zeven; onze tekst heeft er echter acht. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 41*b*—42*a*; Vāyu Pur. 28, 35. De eerste heet meestal Rajas, in 't Bmḍ. Pur. Rakṣa; de tweede meestal Gātra, in Bmḍ.- en Vāyu-Pur. echter anders; U r d d h a b ā h u staat in het Vāyu Pur., Ū r d h v a° zal echter de juiste vorm zijn. S a v a n a hebben Bmḍ.-, Vāyu Pur. e.a. Bij A n a y a teekende v. d. Tuuk (H_2) aan: A n a g h a; dit staat bv. Märk. Pur. 52, 26; er zijn echter varianten. S u t a p ā s heet de volgende in de par.-teksten; dan komt Ś u k l a (Vāyu Pur. e.a.), Ś a ṃ k u r (Bmḍ. Pur.), Ś u k t a (Märk. Pur.), v. d. Tuuk (H_2) wil ook in onzen tekst Ś u k r a lezen, wat onzeker is. Het ten slotte in onze hss. staande s a ṅ W a y a h begrijp ik niet.

62—18 Uttara Manu; volgens Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 155, n. 3 heeft het Vāyu Pur. ook de mededeeling: derde Manvantara; in mijn tekst van het Vāyu Pur. komt dit niet voor, evenmin in het Bmḍ. Pur.

Warāṅgi, naar Bmḍ. Pur. 1, 11, 42. Bij Ketumanta is de acc. vorm wederom bij een verkeerde declinatie genomen.

21 tan tucapa, deze bekorting kan aangebracht zijn door den Javaanschen bewerker. In het Vāyu Pur., adhyāya 29 en Bmḍ. Pur., 1, adhy. 12 volgt thans een zeer uitvoerige beschrijving van het geslacht van Agni en Svāhā. Andere teksten, bv. Mārk. Pur. 52, 27—29 doen dit echter kort af. In 't Vāyu Pur. adh. 30, begin, en 't Bmḍ. Pur. 1, adh. 13, begin, volgt dan een ook hier overgeslagen uiteenzetting omtrent de verschillende soorten pitaraḥ, wat eveneens elders zeer beknopt wordt beschreven. De tekst wordt weer opgevat bij Vāyu Pur. 30, 28; Bmḍ. Pur. 1, 13, 30. Dhāraṇī staat ook in 't Bmḍ. Pur., elders Dhāriṇī. De beide genoemde teksten, alsmede Mārk. Pur. 52, 31, Viṣṇu Pur. 1, 10, 18 e.a. hebben als eersten naam Menā. Dhāriṇī en Meru hebben daar drie dochters Niyati, Āyati en Velā, behalve den zoon Mandara. N. en Ā. zijn reeds boven genoemd, en in onzen tekst bedoeld met rwaṅ siki (vgl. p. 60, 24). Ook daar huwt Velā met Samudra (Velā, niet Vailā, Bmḍ. Pur. 1, 13, 37; Vāyu Pur. 30, 34). We constateeren dus, dat Menā en haar geslacht (ze huwde met Himavān en had Maināka en Gaṅgā tot kinderen) hier niet voorkomen.

27 Prācīnawarhi. In het Bmḍ. Pur. 1, 13, 39 luidt deze naam Prācīnabarhiḥ; vgl. ook Vāyu Pur. 30, 36: Prācīnavarhiḥ. De drie verschrijvingen in dit woord in onzen tekst zijn zóó bekend, dat ik niet aarzel het overgeleverde te wijzigen. Over de daśa Pracetasaḥ kan men nalezen bv. Viṣṇu Pur. 1, adhy. 14 en 15. De Cākṣuṣa Manu is die van het zesde Manvantara. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 40—41; Vāyu Pur. 30, 37.

30 apa; de hier volgende legende komt in een aantal Purāṇa's, verschillend in bijzonderheden, voor. Zie bv. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, pp. 120 sqq.

63—13 Tapatī is misschien een verschrijving voor [ta] Satī; p en s worden meermalen verward, tą vóór saṅ kan abusievelijk nog eens herhaald zijn.

14 netrāwaraṇa: mij van elders niet bekend.

15 hīnām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 48 tābhyo hīnāṃ pitā cakre Satyāḥ pūjām asaṃmatām. Hierna neemt in dezen Sanskrit tekst Satī het woord, wat ook hier het geval schijnt te zijn blijkens den werkwoordsvorm in het citaat. Tabhyām zal met de bekende verwarring van m en s staan voor tabhyas, en dit voor tābhyaḥ; tasyaḥ is m.i. een verschrijving voor Satyās; het laatste woord is louter gissing.

16 tar panaha, vgl. Wirāṭap. 31 ri tan panaha tan paṅgalĕṅ irikaṅ sūtaputra. Overigens zal deze zin volgens de lezing der hss. niet goed zijn, tenzij we het recht hebben ka = rika te stellen en den zin ironisch op te vatten of moet men ika i.p.v. o ka lezen? Manak is dan: jegens uw kind. Wat den uitroep o betreft, vaak is deze in de hss. niet van u te onderscheiden, vgl. K. B. W. s.s. v.v.

20 sambah: sambahakĕn ya ṅhulun te lezen?

63—22 ālabdha°, mij niet uit het Skt. Bmḍ. Pur. bekend.

27 cakṣu°. Het citaat ken ik niet van elders. Voor kam zal, blijkens de Oud-Jav. weergave aham te lezen zijn.

31 Dakṣaś ca, vgl. Bmḍ. Pur. 13, 51 Dakṣaḥ saṃraktalocanaḥ.

aṅadĕg enz., een meer voorkomende uitdrukking, gebezigd van iemand die boos wordt; vgl. K. B. W. IV, 893; 341; vgl. NJ. bradja, sterke windvlaag.

64—3 na tvam. Bij dit citaat kan men vergelijken Bmḍ. Pur. 1, 13, 51 tvattaḥ śreṣṭhā variṣṭhāś ca pūjyā bālāḥ sutā mama. Zie ook Vāyu Pur. 30, 46. Dat zij de oudste is kan haar vader niet ontkennen, jyeṣṭha kan echter ook ,,voornaamste'' beteekenen. Eerder zal er iets fout zijn.

6 pĕtaṅ; van het door het K. B. W. IV, 195 genoemde woord kan m.i. hier geen sprake zijn. Men zal eerder hebben te denken aan verband met N.J. pĕtĕng, dat ook kan beteekenen: ,,in 't donker, in 't geheim, duister''. Vgl. N.J. mĕmĕtĕng, ,,donkere gangen gaan''. Mogelijk moet men zelfs pĕtĕṅ lezen. Kadurācāran, ook Wir. 30.

9 mama, niet in het Bmḍ. Pur. al vertoont deze pāda gelijkenis met het tweede deel van het bij r. 3 geciteerde vers.

10 sapadi; de w zal een later invoegsel zijn, zooals vaak. Ook syapadi komt voor (K. B. W. III, 287) en (uit swapadi) sopadi, waarnaast weer sopadya.

13 asaumyāḥ; men zou verwachten: saumyāḥ; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 52 tāsāṃ caiva tu bhartāras te me bahumatāḥ Sati.

15 stabdhaḥ; men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 13, 54 yasmān māṃ spardhate Śarvaḥ sadā caivāvamanyate. Het eerste deel van het citaat komt in dien tekst niet voor.

19 sadā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 54 sadā caivāvamanyate. Men merke op, dat de Oud-Jav. paraphrase awamāna heeft.

21 pratilomo.'t Skt. Bmḍ. Pur. heeft 1, 13, 55 tena tvāṃ na vibhūṣāmi pratikūlo hi me Bhavaḥ. De correctie van -me >-mo is een zeer geringe wijziging van het overgeleverde. De laatste twee syllaben zijn onduidelijk; mogelijk zijn ze bedorven uit een naam van Nīlalohita, bv. Bhava.

22 paramārtha nika is te vergelijken met de veel voorkomende uitdrukking paramārthanya, waarlijk, in waarheid, zie bv. Wir. pp. 31, 24; 34, 29; 43, 36; 53, 16; 67, 15; 87, 2.

24 gĕlĕṅ; de vorm gĕlaṅ komt in deze beteekenis niet in het K. B. W. voor; daar echter de meeste hss. in het vervolg nog enkele malen gĕlaṅ schrijven, kan men de wijziging niet voor ontwijfelbaar houden.

29 ṅuni, hier 'n lacune?

65—2 arthahetor, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 58 abravīd vacanaṃ devī namaskṛtya Svayaṃbhuve. De beide woorden arth° nam° zijn m.i. als citaat op te vatten, al is het onzeker welke buigingsuitgang aan nam° is toe te kennen. De hss. hebben arthahetoḥ.

4 tampuhan ,,doelpunt'', vgl. Tantu Pangg. p. 114 astu ko tampuhan iṅ upadarwa.

11 dharmapatnya, de lezing van Az dharmapatya komt niet

in aanmerking. Men legge hier naast: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 13, 60 gaccheyaṃ dharmapatnītvaṃ Tryaṃbakasyaiva dhīmataḥ.

65—15 umĕnaṅ enz. wordt opgehelderd door Bmḍ. Pur. 1, 13, 60*b*—61*a* tatraivātha samāsīnā yuktātmānaṃ samādadhe || dhārayāmāsa cāgneyīṃ dhāraṇāṃ manasātmanaḥ. Over dhāraṇā: Glasenapp, Hinduismus, p. 297.

17 bhasmī, vgl. Juynboll, Wdl., s.v.

19 wāda; v. d. Tuuk teekende in hs. E (E_1) aan: „l. wiwāda", m.i. ten onrechte. De beteekenis „controvers, geschil" kan het woord in het Skt. reeds hebben. In het Oud-Jav. komt de beteekenis „woorden", „woordenwisseling" enkele malen voor in gepraefigeerde vormen, vgl. Ādip. 78, 12 agĕlĕṅ ta saṅ Dewayānī, mawāda (hier van één zijde, dus ± „berispen, schelden") ta sira, saka ri krodha, etc.; B. Y. 35, 8 krodhâhyun amraṅa ri saṅ lawan iṅ mawāda, zie ook Tantu Pangg. p. 73. De Skt. tekst heeft saṃvāda (1, 13, 62). — De vorm kasarwajñan (naast de variant °jñānan) komt vaker voor; de rarior lectio is hier verkozen.

21 antarhita, van de plaats waar hij eerst was?; of met gewijzigde beteekenis?

24 praśastāś ca°; het eerste deel van dit citaat stemt behalve °putrā voor °sutā overeen met Bmḍ. Pur. 1, 13, 66 en Vāyu Pur. 30, 57. Het tweede deel luidt aldaar (vs. 67*a*) tasmād Vaivasvate prāpte punar ete maharṣayaḥ, de Sanskrit-redactie is dus korter. Men merke op, dat in den Jav. tekst geen vertaling of paraphrase van dezen śloka aangetroffen wordt. Ook het volgende is zoo onduidelijk door kortheid, dat er waarschijnlijk een lacune aan te nemen is.

29 matkṛte, men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 13, 66*a*: yasmād avamatā Dakṣa matkṛte 'nāgasā Satī, waarop het hierboven geciteerde vers: praśastāś ca enz. volgt.

66—1 tasmād; betrekkelijk gemakkelijk te herstellen in: tasmād avamato te 'yam of te 'ham, doch dit verwacht men niet. De verschrijving w > d bv. ook Wir. p. 86, 17.

2 ron, een dergelijke uitdrukking: K. B. W. III, 708.

3 praśastāś ca°; dit citaat vat het op p. 65, r. 24 meegedeelde weer op.

8 Cākṣuṣasya; men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 13, 68 hute vai Brahmaṇā śukre C° M°. Manvaḥ der hss. is ontstaan uit een ten onrechte verbeterde o in Manoḥ.

14 Prācīnabarhiṣaḥ, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 69. De verschrijving laat zich verklaren door 't wegvallen van de r en i > aṃ, nadat h intervocaal tot y geworden was.

17 putras, in den Sanskrit tekst de voortzetting van het voorgaande citaat.

21 Dakṣa, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 70, waar tu als vulwoord dient.

22 Mārīṣāyāṃ bhaviṣyasi zou men kunnen veronderstellen naar Skt. Bmḍ. Pur. 1, 13, 70 Mārīṣāyāṃ janiṣyasi, doch is zulks geenszins de eenige mogelijkheid. De naam M. komt ook elders voor: zij was de dochter van den wijze Kaṇḍu; vgl. Viṣṇu Pur. 1, 15, 8.

66—25 matkṛte, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 72 yasmāt tvaṃ matkṛte 'niṣṭam ṛṣīṇāṃ kṛtavān asi | tasmāt sārdhaṃ surair yajñe na tvāṃ yakṣyanti vai dvijāḥ. De śloka in onzen tekst wijkt hiervan dus nogal af. Het Vāyu Pur., 30, 63, stemt echter, behalve volgorde der woorden, in de eerste vershelft met onzen tekst overeen.

27 Satī; in plaats van saṅ S. hebben de hss. B en H si Satī, wat, al mag het niet als overgeleverd gelden, hier toch goed zou passen. — In het volgende is de tekst zooals de hss. hem geven niet duidelijk.

67—4 atha devī, zoo ook Bmḍ. Pur. 1, 13, 77. Voorbeelden van th > w: Wir. 54, 27 pṛthag° > pṛwag°; 82, 24; van w > n: Wir. 65, 15 yoddhavyam > yadhanem; van e > -aṃ: Wir. 24, 27 sumadhyame > samadyamam; 56, 9; de verwarring van w en c komt zeer vaak voor.

5 Wewaswata, thans heeft slechts hs. G Waiwaswata, vgl. K. B. W. I, 6, sub ai.

7 Menāyām, te vergelijken met Bmḍ. Pur. 1, 13, 77*b*: Menāyāṃ tām Umāṃ devīṃ janayāmāsa Śailarāṭ. Zie het citaat r. 9. Vgl. Viṣṇu Pur. 1, 8, 12. Deze Menā wordt hier genoemd pitṛkanyā (volgens Pargiter, Anc. Ind. trad. hist., p. 70 oorspr. = zuster, doch later als Pitṛ-dochter opgevat) en is dezelfde die in de eenige bladzijden vroeger gegeven genealogie ontbrak (vgl. p. 62, 21 en aant. p. 246).

11 sā tu devī, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 78 yā tu devī Satī pūrvam āsīt paścād Umā 'bhavat.

13 sahavratā; ook hier weer een afwijking van het tegenwoordige Sanskrit Bmḍ. Pur., waar, 1, 13, 78, staat: sadā patnī Bhavasyaiṣā; overeenstemming met het Vāyu Pur. 30, 71.

15 Aditi, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 79 Mārīcaṃ Kaśyapaṃ devī yathāditir anuvratā. Aditi was een dochter van Dakṣa, die bij Kaśyapa moeder werd van de Āditya's. Śrī en de volgende namen komen ook in den Sanskrit tekst voor: yathā Nārāyaṇaṃ Śrīś ca Maghavaṃtaṃ Sacī yathā || Viṣṇuṃ Kīrtī Ruṣā Sūryaṃ Vasiṣṭhaṃ cāpy Aruṃdhatī, waar dus nog één paar meer vermeld wordt. Śacī is een andere naam van Indrāṇī, Indra's vrouw. Ruṣā? Arundhatī, de morgenster, was de trouwe echtgenoote van Vasiṣṭha.

19 tasmāt, met eenige variatie: Bmḍ. Pur. 1, 13, 81 evaṃ P° D° jajñe vai Cākṣuṣe 'ntare.

22 Manor, geheel gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 13, 83, laatste pāda.

24 nāgata beteekent hier „vrees", is dus substantivisch gebruikt. Behalve D hebben alle hss. riṅ.

26 Tryambaka = Śiva.

29 ṛṣisargaḥ; in Vāyu- en Bmḍ. Pur. komt dit vers niet voor; doch er stemmen mee overeen resp. 33, 3 maharṣisargaḥ prokto vai vaṃśaṃ Svāyambhuvasya tu, en 1, 14, 3 maharṣisargaḥ saṃkrāṃto vaṃśaṃ S° tu.

68—1 rājasargam heb ik in dezen vorm in Vāyu- en Bmḍ. Pur. niet aangetroffen; het vers dat volgt op het in de vorige aanteekening geciteerde luidt: vistareṇānupūrvyā ca kīrtyamānaṃ nibodhata.

68—4 Manoḥ; in plaats van mahaujasaḥ hebben het Vāyu- en Bmḍ. Pur. (33, 4 en 1, 14, 4) tatsamāḥ. Men vergelijke ook Märk. Pur. 53, 11 e.a., bv. Viṣṇu Purāṇa, waar het tweede boek met deze geschiedenis begint.

5 Priyabrata, zie boven, p. 62, r. 4.

7 Samrāṭ en Wirāṭ: in de paralleltekste worden deze namen gegeven als Samrāṭ en Kukṣi: Bmḍ. Pur. 1, 14, 8; Vāyu Pur. 33, 8; Viṣṇu Pur. 2, 1, 5; Märk. 53, 14 e.a. Het merkwaardige is dat Kukṣi even verder als zoon optreedt. In het Skt. Bmḍ. Pur. is een vers, 1, 14, 7*a*: Priyavratāt prajopetān vīrān kāmyān vyajāyata (vgl. Vāyu Pur. 33, 7*a*). Is misschien uit een dergelijk vers een naam Virāṭ ontleend? — Over de namen van de zonen het volgende: Āgnindra luidt elders Āgnīdhra, kan dus in onzen tekst een lichtelijk verbasterde vorm zijn („inwendige nasaleering"), de beide volgende komen ook elders voor; Āgnibāhu echter niet in 't Vāyu-, Vapuṣmān (de hier gebezigde vorm is ontstaan uit een misvatting van den accusativus) niet in het Bmḍ. Pur. Āwya is de Havya van het Bmḍ.- en Vāyu Pur. (elders ook Bhavya), Sawana is ook van elders bekend, over Kukṣi: zie boven. Beide laatstgenoemde teksten geven tien namen; zeven echter het Märk. Pur. (53, 15); zie verder de opmerking bij r. 13.

11 Priyavrato, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 10; Vāyu Pur. 33, 10. Als werkwoordsvorm staat daar 'bhyaṣiṃcat, resp. abhiṣicya; de reconstructie van ons citaat is op dit punt onzeker. Misschien: Priyabratābhiṣiktān? Bij saptasu is (uit den volgenden versregel) dvīpeṣu te denken.

13 sapta-dwīpa; deze dwīpa's worden later in onzen tekst zeer uitvoerig besproken. Op te merken valt, dat de zeven namen die nu aan de verschillende zoons gegeven worden niet overeenstemmen met de boven meegedeelde. Āgnibāhu en Kukṣi ontbreken; daarvoor treden op Jyotiṣmān(ta) en Dyutimān(ta). Het laatste zevental is in overeenstemming met Märk. Pur. 53, 15 (behalve Bhavya: Awya). De teksten die tien namen geven noemen Jyotiṣmān en Dyutimān er bij. De zoons aan wie een dwīpa wordt toegewezen zijn in geschriften als Bmḍ.-, Vāyu-, Märk.- en Viṣṇu Pur. dezelfde zeven als hier. Misschien heeft onze tekst eerst alle tien zoons opgenoemd, maar zijn er eenige namen uitgevallen. De verdeeling der dwīpa's onder de zeven personen is hier echter anders dan in de genoemde teksten.

18 Mahāwīra is een meer voorkomende variant (men vergelijke de aanteekening van Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 201) van Mahāvīta, zooals deze persoon bv. Bmḍ. Pur. 1, 14, 14; Vāyu Pur. 33, 14; Märk. Pur. 53, 19 heet. In genoemde teksten en elders, bv. Viṣṇu Pur. 2, 4, 74, heeft Savana twee zoons, M. en Dhātaki, onder wie hij z'n rijk verdeelt.

Awya, Bhavya heeft elders zeven zoons; de verdeeling van zijn rijk onder deze kinderen wordt in Vāyu- en Bmḍ. Pur. uitvoerig beschreven (vs. 16—21). De naam Dhātakimaṇḍa berust op een vergissing, men herkent er in den naam van den in dezen tekst niet genoemden zoon

van Savana. Vergelijk echter Varāha Pur. 74 (p. 330): tayor nāmnā tau deśau vyavasthitau, Dhatake Dhātakīkhaṇḍam, etc.

34 Kuśa, elders Kuśala. De derde naam luidt in de andere teksten Uṣṇa, Woskna ziet er vreemd uit. Daarop volgt in het Bmḍ. Pur. (1, 14, 22) e.a. Andhakāraka; hiervoor waarschijnlijk, blijkens de parallel-plaatsen, is een naam uitgevallen.

69—2 Udbheda; deze kinderen worden in andere teksten aan Jyotiṣmān toegekend; de eerste naam komt in verschillende varianten voor; vgl. Märk. Pur. 53, 25; Vāyu Pur. 33, 24; Bmḍ. Pur. 1, 14, 27, waar men ook de overige namen kan nalezen ter vergelijking met die van onzen tekst. Zie ook Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 195.

7 Jala, elders Jalada, waarop Kumāra volgt, dat hier schijnt te zijn uitgevallen. Men vindt de namen, met variaties bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 198; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 17; Vāyu Pur. 33, 17; Märk. Pur. 53, 21—22. Het zijn in deze teksten echter de kinderen van Bhavya. — De verwante geschriften noemen ieder zes stellen namen, nl. voor ieder der dwīpa's behalve Jambūdwīpa één (uitvoerig in het Viṣṇu Pur. II, 191 sqq. bij Wilson—Hall = 2, 4; beknopt in Pargiter's Märk. Pur. pp. 272—273). In den Javaanschen tekst komen slechts vijf stellen voor. Jyotiṣmān c.s. zijn uitgevallen naar het schijnt. — Vele dezer namen komen later in ons geschrift terug en zullen dan in de aanteekeningen uitvoeriger besproken worden.

11 jñeyā, dit citaat heb ik niet teruggevonden. Vgl. echter Bmḍ. Pur. 1, 14, 41—42 varṇāśramācārayuktāḥ Plakṣadvīpe prajāḥ kṛtāḥ | Plakṣad vīpādiṣu tveṣu .... || jñeyaḥ pañcasu dharmo ....; vgl. Vāyu Pur. 33, 34—35.

12 dīpantara, waar het geen eigennaam betreft heb ik den door de hss. gegeven vorm behouden.

14 varnāśrama, eveneens een citaat dat ik niet in de paralleltekste heb aangetroffen.

16 Āgnindram, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 44 Āgnīdhraṃ jyeṣṭhadāyādaṃ Kāmyāputraṃ mahābalam = Vāyu Pur. 33, 37. De fouten in de hss. zijn alle van de soort die men vaak aantreft; men merke echter op, dat het bekende udaya (uḍḍaya) in plaats van een deel van het waarschijnlijk vrij ongewone dāyādam is gekomen.

18 Prajapati°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 45 tasya putrā babhūvur hi Prajāpatisamā nava, vgl. Vāyu Pur. 33, 38.

20 Nābhi; van deze namen wijken er drie af van de paralleltekste: Ramyaka heet elders Ramya (Bmḍ. Pur. 1, 14, 46; Vāyu Pur. 33, 39 e.a.), Hiraṇyaka: Hiraṇvān, Hiraṇya (Märk. Pur. 53, 35) e.a., de voorlaatste: Bhadrāśva; vgl. bij den laatsten naam echter p. 70, 19.

23 teṣām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 47; Vāyu Pur. 33, 40.

26 Nābhes. De hier genoemde landstreken worden later uitvoerig besproken; in de aanteekeningen bij dat deel van den tekst zal men eenige opmerkingen ter verklaring kunnen vinden. Dit citaat moet worden gelegd naast Bmḍ. Pur. 1, 14, 48 Nābhes tu dakṣiṇaṃ varṣaṃ Himākhyaṃ tu

pitā dadau, vgl. ook Vāyu Pur. 33, 41. Zie ook andere teksten, bv. Viṣṇu Pur. 2, 1, 19. Zooals men ziet volgt ons Oud-Javaansch geschrift een andere lezing.

70—1 H e m a k ū ṭ a ṃ zooals in mijn tekst: Bmḍ. Pur. 1, 14, 48, Vāyu Pur. 33, 41. Ook hier is een uitgevallen syllabe verkeerd aangevuld, maar zóó dat er woorden van bekenden klank ontstonden.

3 N a i ṣ a d h a m, in genoemde teksten de volgende versregel, in het Vāyu Pur. geheel eensluidend; het Bmḍ. Pur. heeft taṃ dadau. Men ziet dat in ons vers een dittographie (wel niet het Oud-Jav. artikel) op een andere plaats een syllabe heeft doen uitvallen.

6 m a d h y a m a m, de eerste pāda is gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 14, 49, de tweede luidt daar: dadau sa tad Ilāvṛtam. Men zou over de juiste beteekenis van r i t° kunnen twisten.

8 I l ā v ṛ t a, corrupte śloka.

10 N ī l a ṃ; ik kan niets bedenken dat op de plaats van het bedorven eerste woord gestaan kan hebben dan dezen eigennaam; het is echter een merkwaardige verbastering. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 50 e.a.

13 Ś v e t a ṃ, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 50 e.a., waar t a s m ā t staat, wat juist zal zijn.

16 y a d u t t a r a ṃ, gelijk aan Vāyu Pur. 33, 44; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 51.

18 y a c c a, enkele en dubbele consonant als hier worden vaak niet onderscheiden in de hss. — Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 51 Mālyavantaṃ tathā varṣaṃ Bhadrāśvāya nyavedayat, welke werkwoordsvorm ook Vāyu Pur. 33, 44. — Men merke op, dat hier en in de Jav. paraphrase de naam Bhadrāśva voorkomt; waarschijnlijk is dus op p. 69, 22 het slot verloren gegaan. N i v e ś a y e t is onzeker.

20 G a n d h a m°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 52: G° Ketumāle nyavedayat.

25 t e ṣ ā ṃ, zoo ook Bmḍ. Pur. 1, 14, 57; Vāyu Pur. 33, 48.

27 s u k h a, vgl. Bmḍ. Pur. t. a. p. sukhaprāyam ayatnataḥ; het volgende s u k h a d u ḥ k a is vermoedelijk citaat. J a r ā m ṛ t y u, Bmḍ. Pur. t. a. p., Vāyu Pur. 33, 49.

28 d h a r m â d h a r m a, Bmḍ. Pur. 1, 14, 58; Vāyu Pur., t. a. p. k a n i ṣ ṭ h a°, zal ook citaat zijn, vgl. op de aangehaalde plaatsen en elders, bv. Viṣṇu Pur. 2, 1, 26: nottamādhamamadhyamāḥ.

30 N ā b h i s, zoo ook bv. Bmḍ. Pur. 1, 14, 59.

31 M ā n u d e w ī, een tekst als Märk. Pur. 53, 38 noemt deze vrouw niet bij name; Viṣṇu Pur. en Bmḍ. Pur., t. a. p. hebben Meru°, Vāyu Pur. 33, 50 Maru°. Een n en r worden wel eens verward, vgl. Wulff, Wirāṭap. p. 163, zoodat men met goed recht aan de juistheid van M ā n u° kan twijfelen.

71—6 B h a r a t a s y a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 62 Bharatasyātmajo vidvān, en andere teksten.

12 P r a t i h a r t ā, Bmḍ. Pur. 1, 14, 66 e.a.

13 U n n a t a is misschien onjuist: U n n e t a, Bmḍ. Pur. t. a. p., Vāyu Pur. 33, 56; het Viṣṇu Pur. 2, 1, heeft dezen naam niet. De volgende heet daar B h u v a, doch in twee hss. B h a v a (Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 106, n.); het Vāyu Pur., t. a. p. heeft B h u v a, het Skt. Bmḍ. Pur.

t. a. p. Bhūmā. De naam van Mūdgīta luidt in de paralleltekste Udgītha.

71—15 Prasastawi, omdat deze naam twee maal in alle hss. zoo luidt (slechts B 2×: Praśās°) heb ik hem niet durven aantasten; vgl. echter Bmḍ. Pur. 1, 14, 67 Prastāviḥ; Vāyu Pur. 33, 56 Pratāviḥ; in het Viṣṇu Pur. staat Prastāra, Hall teekent nog aan (II, p. 107): Prastāva en Prāstāvi.

17 Gaja, Bmḍ. Pur. 1, 14, 68 e.a.: Gaya. Jara heet daar Nara.

19 Bhocara, in plaats hiervan in Bmḍ. Pur. 1, 14, 69 en Vāyu Pur. 33, 59 Bhauvana. De naam Toṣṭa is ontstaan doordat wa > o in het Javaansch; Tvastṛ komt in de paralleltekste voor.

20 Wiraja: in het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 14, 70 Virajas (-s-stam).

21 Raja: Rajas- is de stam van dit woord in Bmḍ.- en Vāyu Pur. (resp. 1, 14, 70 en 33, 60). Vgl. de noot van Hall (Viṣṇu Pur. II, p. 107). In deze en andere teksten heeft R. een zoon Śatajit, en deze honderd zoons. Misschien is Śatajit hier uitgevallen.

24 Basu, de acht Vasu's zijn een groep goden, veelal gedacht als begeleiders van Indra. Het zijn Āpa, Dhruva, Soma, Dhara, Anila, Anala, Pratyūṣa en Prabhāsa. — De Sādhya's zijn een klasse mindere godheden, gelden als de verpersoonlijkte Vedische riten en gebeden; ze zijn zoons van Dharma en Sādhyā. De Viśva- of viśve-deva's zijn in lateren tijd tien goden; de namen zijn echter niet steeds dezelfde; zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, pp. 189 sqq.

25 Aṅgira; dit woord moet hier gestaan hebben. Men vergelijke plaatsen als Märk. Pur. 79, 1; Vāyu Pur. II, 3, 2. De Aṅgirasen zijn de zoons van Aṅgiras; Agni geldt als de eerste hunner. Bhārgawa, de afstammelingen van Bhṛgu. Vgl. Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., pp. 193 sqq.

ekona°. Het volgende staat in de hss. aangeduid als citaat; dit valt te betwijfelen wegens het ongewone aantal syllaben. In Maruddewa (hss. FGK) herkent men de Maruts, de stormgoden, over wier oorsprong en aantal verschillende opgaven zijn overgeleverd. Ze zijn echter vaak een groep van 49 goden (vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, pp. 79, 80; III, p. 15); naar mij voorkomt heeft dat ook hier gestaan; het verschil tusschen e en o is in Balineesch schrift gering; toen men ekona° niet meer begreep, is het bekende pañcadaśa in plaats van het waarschijnlijk minder voorkomende pañcāsat gekomen.

72—1 yugeṣu. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft, 1, 32, 1 een vers yugeṣu yās tu jāyante prajās tā me nibodhata, behoudens vai voor me gelijk aan Vāyu Pur. 59, 1. Er is op enkele punten overeenkomst met wat onze hss. hier geven. De in den tekst aangebrachte wijzigingen acht ik waarschijnlijk. De syllabe ma, metrisch onmogelijk, kan staan voor me; kālaṃ voor kāle? Bevredigend is het resultaat dan echter niet.

5 mṛtyus; ook dit citaat heb ik elders niet aangetroffen. Dat de negatie er in moet voorkomen blijkt uit het verband; hi is echter louter gissing (y kan zijn uitgevallen, h eveneens, d vormt met eva een bekend woord).

8 manuṣāya, mij eveneens onbekend. Het volgende citaat sluit hier

onmiddellijk bij aan. De Javaansche vertaling geeft twee maal hetzelfde. De juistheid der lezingen is zeer twijfelachtig; in r. 11 is gelezen naar Vāyu Pur. 59, 4; āsthiti (sic?) = sthiti?

72—13 mawagata schijnt niet duidelijk; misschien is te splitsen mawa gata (v. Skr. gata, o.a. = dood).

15 pariṇāha, afwijkend in bijzonderheden van Bmḍ. Pur. 1, 32, 3 pariṇāhocchrayais tulyā jāyante ha kṛte yuge. Precies als daar luidt een vers in het Matsya Pur., nl. 144, 7*a*. Is in r. 17 iets niet in orde?

19 aṅgulānām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 6 a° ś° p° aṣṭapañcāśad uttaram = Vāyu Pur. 59, 5. Heeft in onzen tekst een ander getal gestaan? In de Javaansche paraphrase moet wwaluṅ puluh verkeerd zijn. Immers niet 188, maar 168 : 8 = 21.

20 saṃdhyā; iedere yuga wordt voorafgegaan door een tijdsduur, gelijk aan 1/10 van zijn eigen lengte; deze periode heet saṃdhyā; op dezelfde wijze volgt er een periode genaamd saṃdhyāṃśa (vgl. p. 73, 9)

23 roro, vgl. K. B. W. I, 712.

24 aworakĕna beteekent hier „vereenigen met, voegen bij".

25 śuddha heeft hier de beteekenis die in het N. Jav. de gewone is (soeda), nl. verminderd; als werkwoord: verminderen, afnemen, dalen.

73—10 etat, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 4, waar de volgende pāda luidt: pramāṇam iti kurvate. Vgl. ook Matsya Pur. 144, 8.

13 mānuṣāḥ, een vers dat ik in de naast verwante teksten niet heb kunnen vinden.

16 svāṅgulena, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 7 svenāṅgulipramāṇena ūrddham ā pādamastakāt. Vgl. ook Vāyu Pur. 59, 7.

18 svatāla°, 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft, 1, 32, 9 svenāṅgulipramāṇena aṣṭatālaḥ smṛto naraḥ. — Ik vermoed, dat in ons citaat de syllabe -la- is uitgevallen en dat sarvv- volgens het bekende recept dient ter vulling, waarbij weer een meer voorkomend woord gevormd wordt.

20 navatālo, in de naast verwante teksten staat dit anders: ā pādatalamastiṣko navatālo bhavet tu yaḥ || saṃhatājānubāhus tu sa surair api pūjyate, Bmḍ. Pur. 1, 32, 9*b*—10*a*; zie ook Vāyu Pur. 59, 9; Matsya Pur. 144, 10*b*—11*a*. — De laatste pāda (r. 23) is in onzen tekst nogal verminkt, doch m.i. met groote waarschijnlijkheid te reconstrueeren; api pūjyate schijnt te zijn verbasterd tot ā pinujate (zóó de hss.) onder invloed van het volgende Oud-Jav. pinūjā.

29 yawa, 'n gerstekorrel als maat = $\frac{1}{6}$ of $\frac{1}{8}$ aṅgula. Voor het voorafgaande sāṅg°: svāṅg° te lezen (vgl. boven, r. 16—17)? Overigens is de passage over de lengte der goden niet duidelijk, gezien het voorafgaande.

31 ṣaṭ°; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 11 ṣaṭsaptaty aṅgulotsedhaḥ paśūnāṃ kakudas tu vai = Vāyu Pur. 59, 11; vgl. Matsya Pur. 144, 12.

74—1 manvantarāṇi zou men in den eersten pāda willen lezen; de śloka is ook verder zeer corrupt en schijnt niet in de naast verwante Sanskrit teksten voor te komen. De woorden krama—inajarakĕna van den Javaanschen tekst vormen de vertaling. In den vierden pāda heeft mis-

schien een vorm van samākhyā gestaan; verdere pogingen tot emendatie laat ik dengene die lust heeft.

74—5 pravocad, door mij nergens elders aangetroffen.

7 ekākī, ook deze woorden zijn ongetwijfeld citaat; is bedoeld, dat iedere Manu ruim 71 caturyuga's aanblijft (dus ekasaptati)?

9 vinivṛtta; dit, in de klasse y (K *def.*) der hss. geheel correct overgeleverde citaat heb ik evenmin elders gevonden. Voor mahāloka zal maharloka bedoeld zijn.

10 tĕlas, over den mahāpralaya verg. bv. Viṣṇu Pur. VI, 1, begin en I, 3 (vert. v. Wilson—Hall, pp. 52 sqq.). — Hier wordt beschreven, wat er geschiedt aan het einde van een Manvantara; met mahāpralaya wordt elders aangeduid de totale ontbinding van het Heelal aan 't einde van het leven van Brahmā.

19 ācāra ni saṅ sādhu, instituties, observanties, van de vromen, heiligen; vgl. Viṣṇu Pur. III, 11, begin, in de vertaling van Wilson: ,,those who are called Sādhus (saints) are they who are free from (all) defects; and the term Sat means the same, or Sādhu. Those practices or observances (Āchāras) which they follow are, therefore, called Sadāchāras, 'the institutions or observances of the pious'".

atītādi, slechts in 2 hss.; waarschijnlijk is met atīta ,,de voorafgaande", met ādi, ,,enz.", de ,,voorvorigen" bedoeld. De lezing āsīt zal ontstaan zijn doordat āsītkāla in het Oud-Javaansch wel gebezigd wordt voor ,,vroegeren tijd". Āsīt alleen schijnt tot dusver in dit gebruik niet te zijn aangetroffen.

20 śiṣṭa van √śās beteekent ,,geleerd, wijs", ook ,,wijze, goede"; śiṣṭa van √śiṣ ,,rest, het overgeblevene". Zie ook Bmḍ. Pur. 1, 32, 37 śeṣaśabdaḥ śiṣṭa iti śeṣaṃ śiṣṭaṃ pracakṣate. — Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 19 ataḥ śiṣṭān pravakṣyāmi sataḥ sādhūṃs tathaiva ca = Vāyu Pur. 59, 19; het Matsya Pur., 144, 20 heeft: atha santaḥ pravakṣyāmi sādhūn atha tataś ca vai.

26 sapta°, op deze plaats althans niet in de drie meermalen genoemde teksten gevonden.

32 ādye, mij evenmin bekend.

33 rinukti, vgl. K. B. W. I, 727.

75—2 śrauta, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 23 śrautasmārtasya dharmasya jñānād dharmajña ucyate = Vāyu Pur. 1, 59, 22; vgl. Matsya Pur. 144, 23. Het volgende dharma is dan ook waarschijnlijk te lezen: dharmajña (of dhārma?).

4 sādhaneṅ widyā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 24 vidyāyāḥ sādhanāt sādhur brahmacārī guror hitaḥ, e.a.

6 gṛhastha, ibid. gṛhāṇāṃ sādhanāc caiva gṛhasthaḥ sādhur ucyate.

7 tapa zal zijn bedoeld, taya is m.i. een fout, ontstaan in nāgarī-schrift.

Waikhānasa, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 25 sādhanāt tapaso 'raṇye sādhur vaikhānasaḥ smṛtaḥ, e.a.

8 yati, ibid. yatamāno yatiḥ sādhuḥ smṛto yogasya sādhanāt, e.a. Bij het volgende vergelijk 26: evam āśramadharmāṇāṃ sādhanāt sādhavaḥ smṛtāḥ, e.a.

75—11 a b h y ā h a t a zou beteekenen: geslagen; gewond; belet. De syllabe w a is niet duidelijk. Mogelijk is het te samen een stuk van een śloka.

15 d h ā t u, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 29 dhāraṇārtho dhṛtiś caiṣa dhātuḥ śabde prakīrtitaḥ; Vāyu Pur. 1, 59, 28 dhāraṇā dhṛtir ity arthād dhātor dharmaḥ prakīrtitaḥ. De auteur tracht hier deze etymologische uiteenzettingen aan het Javaansche publiek duidelijk te maken. Voor m a t w°: m a t y° ?

19 i ṣ ṭ a p h a l a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 30 atheṣṭaprāpako dharma ācāryair upadiśyate.

22 d ā r ā g n i°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 33 dārāgnihotrasambandhād dvidhā śrautasya lakṣaṇam, en Matsya Pur. 144, 31 dārāgnihotrasambandham ijyā śrautasya lakṣaṇam.

23 v a r ṇ ā ś r a m a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 34 smārto varṇāśramācārair yamaiḥ saniyamaiḥ smṛtaḥ, en Matsya Pur., t. a. p.

30 d a ṇ ḍ a, waarschijnlijk mèt de volgende woorden citaat, vergelijk bv. Bmḍ. Pur. 1, 32, 40 trayī vārttā daṇḍanītir ijyā varṇāśramās tathā. Ik vermoed dan ook dat i j y ā in onzen tekst te lezen is. Of is er te denken aan a j [y] a r ?

76—1 ś r u t i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 43 vijñeyaḥ śravanāc chrautaḥ smaraṇāt smārta ucyate.

7 s a r v a m, in dezen vorm heb ik dezen pāda nergens aangetroffen. Men vergelijke echter Bmḍ. Pur. 1, 32, 44 pratyaṅgāni ca vakṣyāmi dharmasyeha tu lakṣaṇam, = Vāyu Pur. 59, 39, Matsya Pur. 144, 41.

16 m a i t h u n a°, mogelijk een uit den Sanskrit tekst overgenomen stuk. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 51 maithunasyāsamācāro na cintā nānujalpanam, e.a.

17 t r y a n t a ḥ k a r a ṇ a. Dr. Juynboll, Wdl. p. 280 citeert: „t r y a n t a k a r a ṇ a, oorzaak der drie einden?" Dit kan niet juist zijn. Skt. a n t a ḥ k a r a ṇ a beteekent: inwendig orgaan. In de Sāṃkhya-phil. is de drievoudige a° buddhi, ahaṃkāra en manas, zie Sāṃkhyak. 33.

24 i t y u k t a m, deze woorden heb ik niet in de drie meermalen genoemde teksten aangetroffen. Het woord t a t w a ś c a is, mede om metrische redenen, niet in orde. Ik gis: t a t t v a t a ḥ, in waarheid, precies; t zou dan vervangen zijn door c (vgl. beneden, p. 69 Pig.) en de s van plaats veranderd.

25 w a y a w a, deze vorm met de aphaeresis van de a- komt ook voor in het Bmḍ. Pur. kak. 1, 4, 3.

27 a t r a v o, evenzoo, behalve y a ḥ i. p. v. mijn v a i, dat een gissing is die zoo dicht mogelijk bij de overgeleverde karakters blijft, in Bmḍ. Pur. 1, 32, 61; Vāyu Pur. 59, 56; het Matsya Pur. 144, 57, heeft aan het einde t u. De vervanging van y i door r a is merkwaardig. Aan het slot heeft men weer een bekend woord gefabriceerd.

28 c ā t u r h o t r a w i d h i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 62 tathaiva cāturhotrasya cāturvidyasya caiva hi, = Matsya Pur. t. a. p. Cāturvaidya = Cāturvidya.

29 m o m a h is zoo goed als zeker te beschouwen als foutief voor mo-

wah; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 62 pratimanvantare caiva Śrutir anyā vidhīyate.

77—1 karmastotra, zoo ook Vāyu Pur. 59, 58; Matsya Pur. 144, 59; het Bmḍ. Pur. heeft, 1, 32, 64, op deze plaats phalastotra. De volgende zinnen geven weer wat in de genoemde teksten hierna komt.

3 Brahmā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 65*b*—66*a* manvantareṣu sarveṣu yathā devā bhavanti ye || pravartayati teṣāṃ vai brahmā stotraṃ caturvidham.

4 mantra°, vgl. Matsya Pur. 144, 61 evaṃ mantragaṇānāṃ tu samutpattiś caturvidhā; e.a.

5 tapa, vgl. Bmḍ. Pur. 67*b*, 68: ṛṣiṇāṃ tapyatām ugraṃ tapaḥ paramaduṣkaram || mantrāḥ prādur babhūvur hi pūrvamanvantareṣv iha | asaṃtoṣād bhayād duḥkhāt sukhāc chokāc ca pañcadhā ||. Het Vāyu Pur. 59, 61 heeft evenals onze tekst paritosa.

6 sinahakāryan, irrationeele y of van saha + kārya?

parintoṣa komt in het Oud-Jav. voor naast paritoṣa.

māyā, vermoedelijk de lezing; het Vāyu Pur. heeft, 59, 62 tapaḥkārtsnena darśanena, het Bmḍ. Pur. 1, 32, 69 tārakākhyena darśanena.

7 karĕṣyan (de hss. geven kaṛṣyan) is de weergave van ṛṣitvam.

wijil nikaṅ mantra correspondeert met ārṣasamudbhavaḥ (Bmḍ. Pur. 1, 32, 70 e.a.) in het Sanskrit. Het woordje ri, dat in een aantal hss. voorkomt, treffen wij meer op een dergelijke, niet geheel doorzichtige wijze aan; vgl. mijn opmerking in Bijdr. Kon. Inst. 88, 496.

9 avibhāgena; de Sanskrit teksten wijken in bijzonderheden af. Het Bmḍ. Pur. heeft (1, 32, 71) avibhāge tu; het Matsya Pur. (144, 66) avibhāgena als ons geschrift. Ook in de volgende versdeelen sluit de Jav. tekst zich in de naamvallen meer aan bij het Matsya Pur. Het Bmḍ. Pur. heeft: avibhāge tu v° a — e t — e || ab — kaṃ tad vai c — e p°. Bij dit verschil der teksten heb ik de lezing der hss. vrijwel onveranderd overgenomen.

14 Atharwāṇa: Atharvāṇaḥ (pl.) = Atharvaveda.

15 sĕḍaṅ, in alle hss., is merkwaardig; vgl. gĕlaṅ, dat we reeds in enkele hss. ontmoet hebben.

26 tena. Dit citaat stemt overeen met de parallel-teksten Bmḍ. Pur. 1, 32, 72 cetanābuddhipūrvaṃ tu cetanena pravartate; Vāyu Pur. 59, 65 tena hy abuddhipūrvaṃ tac cetanena hy adhiṣṭhitam en Matsya Pur. 144, 67 tenārṣaṃ buddhipūrvaṃ tu cetanenāpy adhiṣṭhitam, overal terstond op het citaat op r. 10, waarvan r. 22 een herhaling is, volgende. Het is zeer onzeker, hoe het vers te herstellen.

27 karaṇa; Skt. kāraṇa en karaṇa schijnen in het Oud-Jav. te zijn samengevloeid; de spelling van de hss. is gevolgd.

29 yathā; het Bmḍ. Pur. (1, 32, 73) e.a. hebben: pravartate tathā dvau tu yathā matsyodake ubhe. Men zal het woord wena, in de Javaansche weergave in alle hss. aaneen gelezen, moeten splitsen in we (wwai) na.

78—4 Tanmātra, atoom, type, elementaire stof, rudiment. Men verg. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 37. Voor dit en het volgende vergelijke men bv. Bmḍ. Pur. 1, 32, 76 mahataś cāpy ahaṃkāras tasmād bhūtendriyāṇi ca | bhūtabhedāś ca bhūtebhyo jajñire sma parasparam. — Zonder hier nader op den tekst in te gaan, herinner ik er aan, dat de Sāṃkhya-philosophie het volgende leert. Alle met de zintuigen waarneembare grove materie (de vijf grove elementen, sthūlabhūta) is ontstaan uit grondstoffen (tanmātra) of fijne elementen (sūkṣmabhūta), die onvermengd en onwaarneembaar zijn; zij bezitten de karakteristieke eigenschappen van de grove elementen. Ook zij zijn uit iets anders voortgekomen, n.l. uit den ahaṃkāra, die tevens de oorsprong is van de organen (zintuigen), waarmee wij de objecten waarnemen. Deze ahaṃkāra bewerkt, dat de objecten in betrekking gebracht worden tot de waarnemende organen en is eveneens materieel gedacht. De objecten worden aan den ahaṃkāra gebracht door de buddhi, die als oorzaak van den a. gedacht wordt en terstond afhankelijk is van de Oermaterie, pradhāna of prakṛti. Uitvoerig: R. Garbe, Die Sāṃkhya-philosophie. — Daar de gang der beschrijving in onzen tekst afwijkt van de Indische bronnen en hier en daar onduidelijk is, is in deze passage slechts dáár waar alle waarborgen aanwezig waren geëmendeerd. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 32, 77 sqq.; Vāyu Pur. 59, 68 sqq.; Matsya Pur. 144, 66 sqq.; Liṅga Pur. 1,70, 1 sqq.; Mārk. Pur. 45, 32 e.a.

13 dharma, vgl. Bmḍ. Pur. 1,32, 82 e.a.: jñānaṃ vairāgyam aiśvaryaṃ dharmaś ceti catuṣṭayam.

14 kṣasatra, van guṇa(s) wordt op de par. plaatsen niet gesproken; waarschijnlijk kṣetra te lezen (zie bij r. 17).

15 kṣetrajñāna, vgl. Matsya Pur. 144, 78. Kṣetra is synoniem met Pradhāna (Garbe, o.c., p. 205). De ziel, ātman, puruṣa, heet wel kṣetrajña; vgl. Garbe, o.c., p. 293.

16 pure, overeenkomst met Matsya Pur. 144, 78: pure śayanāt puruṣaḥ kṣetrajñānāt kṣetrajña ucyate. Vgl. Garbe, o.c., p. 294.

17 pura = kṣetra (zie boven). De gelijkstelling met guṇa is mij niet bekend. In de Sāṃkhya-philosophie wordt onder de drie guṇa's (sattva, rajas, tamas) verstaan de drie aan ieder gebeuren in de materieele wereld door hun werkzaamheid ten grondslag liggende grondeigenschappen. De Oermaterie is de toestand van evenwicht onder deze drie. Vgl. Garbe, o.c., pp. 209 sqq. — Maṅiḍĕp bhoga is waarschijnlijk te verstaan als maṅiḍĕp lara, „beleven, ondervinden"; vgl. Vāyu Pur. 59, 76: atra śete ca yat puryāṃ kṣetrajñānam athāpi vā.

19 buddhi, Bmḍ. Pur. 1, 32, 84 yasmād buddhyānuśete ca tasmād bodhātmakaḥ sa vai.

21 ṛṣi, Vāyu Pur. 59, 79 ṛṣīty eṣa gatau dhātuḥ.

25 nivṛtti°, Vāyu Pur. 59, 80, e.a.

31 tattwa, zoowel „principe", waarvan de Sāṃkhya-philosophie er 25 kent, alsook „de waarheid"; Garbe, o.c., p. 137, n.2. Slechts vergelijking met de parallelplaatsen maakt de volgende passage duidelijk. Immers: de

mahat, gelijkgesteld met de buddhi, orgaan (karaṇa) van het oordeel, geeft deze categorie van ṛṣi's den naam maharṣi's (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 89).

orasa (Skt. aurasa), vgl. Ādiparwa, p. 71, 5: orasaputra, lijfelijke zoon. Bmḍ. Pur. 1, 32, 90 īśvarāṇāṃ sutās teṣāṃ mānasā aurasāś ca vai | ahaṃkāraṃ tapaś caiva ṛṣanti ṛṣitāṃ gatāḥ.

niyata nika staat niet, zooals gewoonlijk, adverbiaal, doch niyata is hier synoniem met karaṇa, werktuig der ziel, orgaan. Volgens Garbe, o.c., p. 257, n. 4 komt het niet in de praktijk voor. Als ka geen dittographie is, zal het als „dan" op te vatten zijn.

79—2 ṛṣika, slechts als volksnaam bekend, en daarom misschien beter met hoofdletter. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 93 ṛṣiputrā ṛṣīkās tu (vgl. Pet. Wdb., s.v. ṛṣīka), e.a.

bhūtasūkṣma of sūkṣmabhūta = tanmātra.

6 kunaṅ, voor de volgende passage vergelijke men Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., ch. XVI en volg. Men merke op dat hier tien īśwara's genoemd worden. Ik heb de spelling der namen in overeenstemming gebracht met de gangbare: bij Uśija kan men aarzelen: ook Auśija is denkbaar; vgl. Pargiter, p. 157 en elders. Kardama is hersteld, vgl. p. 62; vgl. Mārk. Pur. 52, 23. De laatste namen: Śakri en Aświbhi worden bij Pargiter niet vermeld.

14 ṅaran ira; sommige der hier volgende namen zijn minder gemakkelijk te herkennen. Bij den eersten naam hebben de hss. van klasse y de juiste lezing bewaard, vgl. Pargiter, p. 231. Vāyu Pur. 59, 89 sqq.; Bmḍ. Pur. 1, 32, 98 sqq., e.a. „Atimwatan" is daar overgeslagen.

Een persoon met name Vājasrava komt (als variant van Rājaśravas) voor in het Viṣṇu Pur. III, 3, 17. Ik heb de spelling der hss. overgenomen.

19 mantrakratu heb ik laten staan, al is het zoo goed als zeker zóó niet door den auteur geschreven. Deze zal hebben bedoeld mantrakṛto < mantrakṛtaḥ (plur. van mantrakṛt, hij die een heiligen tekst samenstelt of reciteert). Daar in het Oud-Jav.-Balin. schrift ṛ meestal > ar en o > u wordt, is de vorm der hss. wel niet als oorspronkelijk te beschouwen. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 33, 104 ete mantrakṛtaḥ sarve; en beneden p. 80, r. 3; 7; 10 enz.

20 Kāwya. De twee eerste Bhārgava's zijn de broeders Uśanas-Śukra, ook wel Kavi of Kāvya geheeten en Cyavana (Pargiter, pp. 193 en volg.). De naam Pracetas komt onder de latere leden van dit geslacht voor (id., p. 192), ook Prācetasa als toenaam van Vālmīki (id., p. 202). Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 104 Bhṛguḥ Kāvyaḥ pracetāś ca ṛcīko hy ātmavān api. Waarschijnlijk is praceta in onzen tekst als toenaam gebruikt. De naam Atawan is waarschijnlijk eenigszins verknoeid, doch stellig identiek met Āpnuvāna, Āpravāna, Ātmavāna en Ātmavant, zoon van Cyavana (Pargiter, p. 197). Het Wiḍa der hss. zal identiek zijn met Bida (id., p. 202), Aṣṭimena met Ārṣṭiṣeṇa. Den naam Anuṣa heb ik niet weergevonden; mogelijk is het een verbastering uit Nahuṣa,

een aanverwant dezer familie. Het is zeer de vraag of Wīryawān wel een eigennaam is; misschien is een epitheton hier verkeerd opgevat. Voor Vadhryaśva zie Pargiter, pp. 192, 202. In Dadiwi steekt wellicht Dadhīca, zoon van Cyavana (id. p. 197).

79—26 Wṛhaspati: Bṛhaspati, „the earliest rishi who is called an Aṅgiras" (Pargiter, p. 218). De op Bharadvāja volgende zeven namen geef ik als de hss. Awṛttawaḍa kan men in verband brengen met Ṛtavāka (Bmḍ. Pur. 1, 32, 107), Bhārgya met Garga, de volgende met Śini en Saṃkṛti. Ruru komt als naam van 'n ṛṣi voor (Pargiter, p. 201). Maddhaka (°dḍ° hss.) is misschien dezelfde als Māṃdhātā (Bmḍ. Pur. 1, 32, 108), de volgende naam is naar die plaats gecorrigeerd. Yuw° en Pur° komen aldaar voor. Prasadasya (in de hss. met verschillende spelling en quantiteiten) is misschien met Trasaddasyu (Bmḍ. Pur. t. a. p.) gelijk te stellen. Urukṣaya: Pargiter, p. 191; Waya =?, Kawi = Kapi (Bmḍ. Pur. vs. 109), voor Wṛhadaśwa heeft het Bmḍ. Pur. Vṛṣādarbha; de vier volgende staan daar juist zoo, Śaraḍwan staat op de plaats van Sanadvāja, Sucinti komt daar niet voor. Zie ook Vāyu Pur. 59, 98—102 en Matsya Pur. 144, 101—106.

trayas°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 111. Het aantal is volledig.

80—4 kunaṅ, hiervoor zijn de afstammelingen van Kaśyapa uitgevallen. Atri, vgl. Pargiter, pp. 188, 228 sqq. Kṣatriya is hier ongetwijfeld als eigennaam op te vatten, doch mij in dit verband niet bekend. Ook in de andere namen heeft onze tekst afwijkingen; men vergelijke Pargiter, p. 230; slechts de laatste is geheel eensluidend, bovendien geven de andere teksten zes personen op.

6 Wasiṣṭha. Pargiter, pp. 203 sqq. Het Vāyu Pur. noemt tien namen in dit verband (59, 105 sqq.), de Bmḍ.- en Mats. Pur. zeven, resp. 1, 32, 115 sq. en 144, 109 sq. In onzen tekst moet een naam zijn uitgevallen. Bharadwapu is ongetwijfeld identiek met Bharadvasu, Metrikaruṇi met Maitrāvaruṇi, Kuṇḍina komt ook daar voor.

9 ity ete, na de aangebrachte wijziging geheel in overeenstemming met Mats. Pur. 144, 111.

11 nihan taṅ, bij deze namen verg. men Bmḍ. Pur. 1, 32, 117—119, Mats. Pur. 144, 111—114. Wasiṣṭhamitra is fout voor Wiśwāmitra; het is echter denkbaar dat de auteur van onzen tekst zich vergist heeft. Over deze Kuśika's zie Pargiter, p. 235. Uḍḍala luidt in het Bmḍ. Pur. Udgala, in het Matsya Pur. Bala. Voorts hebben deze teksten Aghamarṣaṇa. Kāna en Kīrṇa wijken af. Waraka stemt overeen met Devarata van het Matsya Pur.

14 Kauśikānām, in de beide bovengenoemde teksten met afwijkende volgorde der woorden en constructie. De eerste pāda is in de war, kan echter op verschillende wijzen worden aangevuld, bij vara vgl. varāḥ in beide Sanskrit-teksten.

16 Aṅgastya, vgl. Pargiter, p. 239. De naam Dṛḍhasyuh stemt overeen met den in het Mhbhār. voorkomenden vorm (3, 8640), nl. Dṛḍhasyu. De Sanskrit Purāṇa's hebben afwijkingen. Evenzoo staat het met

I d h m a w ā h a; echter wordt in het Mhbhār. met beide namen dezelfde persoon aangeduid, die ook wel eens Dṛḍhadyumna heet, waarbij men ons D y u m n a, als derde persoon, vergelijke.

80—18 n i h a n, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 120; Matsya Pur. 144, 115: Manur Vaivasvataś caiva Ailo rājā Purūravāḥ, waarop volgt: kṣatriyāṇāṃ varau hy etau vijñeyau mantravādinau. O ḍ a is foutief voor A i l a, is echter niet als afzonderlijke naam opgevat, blijkens r w a op r. 23. Over deze personen zie men Pargiter, pp. 253 en 254.

20 N a g a ṇ ḍ a l a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 121 Bhalandana, Vatsa, Saṅkīla; Matsya Pur. 144, 116 Bhalandaka, Vāsāśva, Saṅkīla.

22 A t r i voor Ātreyāḥ.

24 i t i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 122 ity eṣā navatiḥ proktā mantrā yair ṛṣibhiḥ kṛtāḥ. Het eigenlijke aantal in onzen tekst is echter 87, het uitgevallen geslacht van Kaśyapa meegeteld.

27 V a i ś y a r ṣ i: waarschijnlijk een overblijfsel van een vers, correspondeerende met Bmḍ. Pur. 1, 32, 122 en Matsya Pur. 144, 118: brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyā ṛṣiputrān nibodhata. De tweede pāda stemt overeen met Bmḍ. Pur. 1, 34, 2, tweede pāda; verg. Vāyu Pur. 60, 2. Overigens is het citaat corrupt.

81—3 s a ṃ d h y ā ṃ ś a, de schemer-periode volgende op een yuga.

8 s w a l p a w ī r y a, Skt. woorden letterlijk overgenomen, doch Jav. geconstrueerd (Bmḍ. Pur. 1, 34, 3; waar ook het citaat van r. 6).

9 s a m b h ū t ā, Bmḍ. Pur., t. a. p. saṃvṛtā yugadoṣeṇa; Vāyu Pur. 60, 3 saṃvṛttā y°.

11 b h r a ṃ ś a, vgl. Vāyu Pur. 60, 4 b h r a ś y a m ā n a ṃ yugavaśād a l p aśiṣṭaṃ hi d ṛ ś y a t e; het Bmḍ. Pur. wijkt af; de lezing van de hss. van klasse x heeft hierbij vergeleken de minste kans oorspronkelijk te zijn.

12 m a n d a s i d d h y a; men lette op dezen vorm.

14 d a ś a s ā h a s r a°, afwijkend van de paralleltekst in den tweeden pāda; 't Bmḍ. Pur. heeft (1, 34, 4) hy avaśiṣṭaṃ kṛtoditam. De conjectuur °b h ā g e n a houd ik niet voor zeker.

18 ā d y o: vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 7; Vāyu Pur. 60, 7.

24 w e d a; m.i. zal hiervoor d e w a de juiste lezing zijn, vgl. Vāyu Pur. 60, 6 vede nāśam anuprāpte yajño nāśaṃ gamiṣyati | yajñe naṣṭe d e v a-nāśas tataḥ sarvaṃ praṇasyati. Echter heeft, merkwaardigerwijs, ook het Bmḍ. Pur., 1, 34, 6, v e d a-nāsaḥ; v e d a heeft dus waarschijnlijk ook reeds in het exemplaar van onzen auteur gestaan.

82—4 m a n v a n t a r e ṇ a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 10 vartamānena .... m° v° vyatītānāṃ prakalpanam, = Vāyu Pur. 60, 10.

9 p r a t y a k ṣ e ṇ a; dit vers volgt in de beide genoemde teksten op het voorafgaande.

13 y a s m i n, bijna gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 34, 11 en Vāyu Pur. 60, 11.

18 B r a h m a ṇ ā, Vāyu Pur. 60, 12; Bmḍ. Pur. 1, 34, 12. De lezing in onzen tekst is niet geheel zeker; voor ṇ a m kan men een expletief woordje invullen. Of °v y ā s a s y a k ā r a ṇ a ṃ ? — Verg. ook Viṣṇu Pur. 3, 4, 7.

19 u m a b y ā s a naast u m y ā s a (verg. p. 105, 22); waarschijnlijk van

vyāsa, doch beïnvloed door abhyāsa; dit laatste kan incidenteel ook bedoeld zijn; men heeft de beide woorden later niet meer voldoende onderscheiden, naar het schijnt.

82—22 Polaha; heet elders Paila.

24 Atharwaweda; Arthaweda komt meer voor (K. B. W. I, 111), echter ook de goede vorm, vgl. K. B. W. I, 183. Onze auteur moet dien gekend hebben; de fout is gemaakt over Arthawaweda.

26 eka, vgl. Vāyu Pur. 60, 17 e.a.: eka āsīd yaj°.

83—1 ādhvaryavam, met tu i. p. v. yat, Vāyu Pur. 60, 18 e.a.; of is °ḥ syāt te lezen?

3 ṛgbhir, voortzetting.

5 pinakodgātā, is udgātar, zanger van de Sāmanhymnen; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 18 audgātraṃ sāmabhiś cakre, e.a.

8 maṅuddhāra, zie Bmḍ. Pur. 1, 34, 19 tataḥ sa ṛca uddhṛtya ṛgvedaṃ samakalpayat, e.a.

12 Pelawa: Paila.

13 Draphalawa: bedoeld is Paila; corrupt? Bedoeld zijn de Śākala- en Bāṣkala-saṃhitā.

16 Indranuti, deze persoon heet elders Indrapramati (vgl. Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 322).

18 trayaḥ, een mij verder niet bekende pāda, die slecht in het verband past (of: Paila meegerekend?).

24 Mārkaṇḍeya is een variant voor Māṇḍūkeya, aan wien Indrapramati zijn versie van den ṚGveda leerde (in 't kort met referenties, Pargiter, t. a. p.). De variant kan echter reeds in het exemplaar van den Oud-Javaanschen bewerker gestaan hebben, daar ook het Vāyu Pur. 60, 27 den naam in dezen vorm geeft. Men vergelijke hierbij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, p. 45. Er zal bovendien een lacune zijn aan te nemen, daar anders het verband onduidelijk wordt.

25 Satyahina, elders Satyahita. De Oud-Jav. tekst slaat, naar het schijnt, één generatie over.

26 Satyaśrīya, elders Satyaśrī, de vorm op -a kan ontstaan zijn uit verkeerde afleiding van den nom. bij een acc., die bv. Vāyu Pur. 60, 29, voorkomt.

27 Kabwa, van de namen dezer drie leerlingen wijkt de eerste geheel af van de parallel-teksten (Devamitra Śākalya, Pargiter, p. 322; Wilson—Hall, III, p. 45; Bmḍ. Pur. 1, 34, 32 e.a.), de tweede gedeeltelijk (Rathītara, Bmḍ. Pur. t. a. p.; Rathāntara, Vāyu. Pur. 60, 31), de derde niet. Wāṣkali is slechts op Bharadwāja te betrekken. (Bh. is de naam van het geslacht, W. van den persoon).

29 iti, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 32 iti śākhāpravartakāḥ, e.a.

31 Vedamitraḥ, ongeveer gelijkluidend zijn de śloka's Bmḍ. Pur. 1, 34, 33; Vāyu Pur. 60, 32. Het merkwaardige is echter, dat deze beide teksten Devamitraḥ hebben, wat de gangbare lezing is in meerdere bronnen. Het Viṣṇu Pur., 3, 4, 20 heeft echter ook Veda°, verg. Wilson—Hall, III, p. 45. Op p. 88, 22 heet hij echter Devamitra!

84—4 Maithila, de stad heet Mithila, de koningen Maithila's. Over dezen „Janaka van Videha" vgl. men Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., pp. 322 en 96.

6 ṛṣiṇām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 36; Vāyu Pur. 60, 35, met gering verschil.

23 sarvān: Bmḍ. Pur. 1, 34, 40 en Vāyu Pur. 60, 37; eerstgenoemde tekst heeft i. p. v. 'smi: vaḥ.

85—1 dumarthakěna voor dhumartakěna (S. dhṛta)?

3 Janakasya, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 41, waar de tweede pāda luidt: ṛṣayas te śrutikṣamāḥ, tegenover Vāyu Pur. 60, 39: munayas te śrutikṣamāḥ.

11 Sarasvatyai?, mij verder niet bekend.

17 jñāna°, herhaling van p. 83, 31. De beschrijving in onzen tekst wijkt af van die der Sanskrit Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's, waar terstond na het citaat op p. 85, 3 volgt: dṛṣṭvā dhanaṃ mahāsāraṃ dhanagṛdhnā jighṛkṣavaḥ (bv. Bmḍ. Pur. 1, 34, 42) en daarop: āhvayāñcakrire 'nyonyaṃ vedajñānamadolvaṇān (Bmḍ. Pur.), resp.: śraddhayāñcakrur anyonyaṃ vedajñānamadolvaṇāḥ (Vāyu Pur. 60, 39). Het laatste deel van het citaat op regel 19 stemt overeen met Vāyu Pur. 60, 39 dhanavṛddhyā jighṛkṣavaḥ. Zooals men ziet is er tusschen de verschillende teksten geen volkomen overeenstemming. Het woord dhanavṛddhaḥ zou men ook °vṛddhā (voor °vṛddhāḥ) kunnen lezen. Dit zou een niet geheel duidelijken zin geven (ofschoon verdedigbaar), de lezing °vṛddhyā (Vāyu Pur.) bevredigt mij evenmin geheel.

30 ity evam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 44 ity evaṃ dhanadoṣeṇa vādāṃścakrur anekaśāḥ; vgl. Vāyu Pur. 60, 40. Misschien stemde ons citaat oorspronkelijk met den eersten pāda overeen, doch dan is het zeer verbasterd.

86—3 athānyas; de eigennamen wijken af van de Sanskrit teksten, die Yājñavalkya lezen; het Vāyu Pur. heeft (60, 41) Brahmavāha voor Brahmaroga; het Bmḍ. Pur. spreekt, 1, 34, 44, van Brahmaṇas tu sutaḥ. Het laatste woord luidt in de twee genoemde teksten brahmavittamaḥ.

5 Yajñāwalka (sic) luidt in alle hss. deze naam hier en op de volgende plaatsen. De Skt. teksten geven Yājñavalkya. Merkwaardig is het dat Wilson in zijn vertaling van het Viṣṇu Pur. ook „Yajñawalka" had, vgl. Hall, III, p. 45. De naam Brahmarāga komt hier tweemaal voor en geeft meer zin dan het overgeleverde °roga in het citaat; deshalve is dit gewijzigd.

13 nayasva: vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 34, 46. Het citaat is nogal corrupt overgeleverd. Gṛhetsa kan zijn ontstaan door samentrekking van -a va- (in gṛhaṃ vatsa, na verdwijnen der ṃ) tot o, deze o slordig geschreven, is dan gelezen als e.

18 Śākalya, met ś, Bmḍ. Pur. e.a., vgl. Pargiter, p. 322. Zeer wel mogelijk is ook: met s, daar 't Vāyu Pur. soms zoo leest.

19 tvam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 57 tvam asmāṃs tṛṇavat kṛtvā tathaivānyān dvijottamān; vgl. Vāyu Pur. 60, 52. Onze tekst wijkt weer af.

26 svayaṃgrāha, Bmḍ. Pur. 1, 34, 57; Vāyu Pur. 60, 53.

87—4 roṣāt, Bmḍ. Pur. 1, 34, 56, Vāyu Pur. 60, 51, gezegd van Śākalya. In onzen tekst zou men het eerder bij Y. trekken.

6 vadāmahe, in de beide Skt. teksten veel vroeger; volgorde en uitvoerigheid in de beschrijving zijn in den Jav. tekst verschillend van die van den Voor-Indischen. Dit vers staat Skt. Bmḍ. Pur. 1, 34, 49.

12 pūrṇas, vgl. Vāyu Pur. 60, 50 pūrṇas tvaṃ jaḍamānena; in het Bmḍ. Pur. 1, 34, 55 staat: paṇas tu yajamānena. Wederom gaat dus onze tekst een anderen weg.

14 vātādhmāto, in het Vāyu Pur. het vervolg van het vorige; het Bmḍ. Pur. wijkt af.

20 dyatmika, van Skt. adhyātmika. In de beide meer genoemde parallel-teksten wijkt ook de beschrijving van deze passage af.

88—3 sāgraṃ, vgl. Vāyu Pur. 60, 57; eenigszins anders Bmḍ. Pur. 1, 34, 62. Het eerste woord in ons citaat is weer zóó verknoeid, dat er een bekend woord voor in de plaats is gekomen; tu of een dergelijk woordje zal zijn in te voegen. De bekende verwarring van c en w benevens het over 't hoofd zien van een soekoe hebben het minder gewone werkwoord aan 't slot aangetast.

8 Śākalyas, verg. Bmḍ. Pur., 1, 34, 63; met loc. abs. in den eersten pāda Vāyu Pur. 60, 58. Het citaat is zeer bedorven; tv āsa is niet zeker. De verwisseling van t en c komt vaker voor; zie bv. p. 144, 3.

13 bhasmī, dit wordt in de Skt. teksten anders uitgedrukt (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 66: tathāmṛtyum āptavān).

15 Yajñāvalko, Bmḍ. Pur. 1, 34, 68; Vāyu Pur. 60, 62.

17 yaśo, vervolg van het vorige citaat.

19 ajagamat; het Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. hebben jagāma vai; het eerste bovendien svaccham i. p. v. svasthaḥ (resp. vs. 68 en 62). De verwarring tusschen s en p komt meer voor, vgl. bv. Wir. p. 88, 23.

22 Devamitraḥ, = Bmḍ. Pur. 1, 35, 1 en (met kleine afwijking) Vāyu Pur. 60, 63.

26 cakāra, sluit terstond aan bij het vorige citaat.

27 amaṅalima, in vijven verdeelen, reeds door v. d. Tuuk vermoed (K. B. W. s.v. lima).

89—1 Mudgala luidt deze naam elders: Viṣṇu Pur. III, 4, 22; verg. ook Wilson—Hall, p. 46; Bmḍ. Pur. 1, 35, 2; Vāyu Pur. 60, 64; m en p worden meer verward. De tweede leerling heet Gokhala (Bmḍ. Pur.), Golaka (Vāyu Pur.), Gokhalu (Viṣṇu Pur.), terwijl Hall, t. a. p., nog andere varianten opsomt; Drawala is daar echter niet bij. Kaliya heb ik gegeven als de hss.: Bmḍ. Pur.: Khalīya; Vāyu Pur.: Khālīya; Viṣṇu Pur.: Śālīya. Śaiśireya luidt de lezing van 't Bmḍ- en Vāyu Pur., Śiśira die van 't Viṣṇu Pur. Aan Catsya kan men twijfelen, H_2 heeft dan ook Wātsya. Het Bmḍ. Pur. heeft: Vatsa; Viṣṇu: Vātsya (v. d. Tuuk vergeleek zijn tekst, blijkens marginale aanteekeningen, met het Viṣṇu Purāṇa), andere lezingen: Matsya, verg. Hall, t. a. p.

3 Śakapūrṇi. Hier is sprake van den tweeden, op p. 83, 27, genoemden leerling van Satyaśrī, nl. Rathītara Śākapūrṇa, of hoe deze naam in de verschillende versies luidt. Ik laat de lezing der hss. intact (daar: -ṇn-).

Vgl. Hall, t. a. p., p. 46; Pargiter, t. a. p., p. 323; Vāyu Pur. 60, 65 provāca saṃhitās tisraḥ Śākapūrṇa Rathītaraḥ | niruktañ ca punaś cakre caturthaṃ dvijasattamaḥ. Het Bmḍ. Pur., 1, 35, 3, heeft Śākavaiṇo R°. R a t h i in onzen tekst heeft -t a r a verloren, naar men mag aannemen.

89—5 P e l a w a, wederom niet geringe afwijkingen. Het Bmḍ. Pur., 1, 35, 4, heeft Pailaścekṣalakas, Śatabalāka en Gaja. Vergelijk echter Pargiter, p. 323 en Wilson—Hall, pp. 46—49, waar ook de namen in andere teksten ter sprake komen. De vierde, hier N e r u k t a (ḥ) genaamd, heet in 't Viṣṇu Pur. N i r u k t a kṛt, maker van het Nirukti (zie de vorige aanteekening).

6 B h ā r a d w ā j a, deze persoon heet Bmḍ. Pur. 1, 35, 5 Bāṣkalir Bharadvāja; vgl. ook Wilson—Hall, pp. 49, 50. Ook de namen van de leerlingen wijken weer af, zie Wilson—Hall, t. a. p. Het Bmḍ. Pur. heeft (vs. 6): dhīmāṃś ca tv Āpanāpaś ca Pānnagāriś ca .... | tṛtīyaś cārjavas .... De tweede en derde zijn in onzen tekst desnoods te herkennen. Vgl. ook Vāyu Pur. 61, 3.

8 i t y e t ā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 7 en Vāyu Pur. 61, 4, ity ete bahvṛcāḥ proktāḥ s° yaiḥ pravartitāḥ. Herstel is niet zeker.

10 W a i ś a m p ā y a n a, vgl. Viṣṇu Pur. III, 5 en andere teksten (zie Pargiter, p. 323, n. 5). Na den ṚGveda wordt nu de Yajurveda besproken.

12 e k a s, Bmḍ. Pur. 1, 35, 9; Vāyu Pur. 61, 6.

15 s a r v e ṣ ā m, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 10 s° e° teṣāṃ vai tridhā bhedāḥ prakīrtitāḥ; vgl. Vāyu Pur. 61, 7. Onze tekst, ongeacht de voorgestelde conjectuur, wijkt weer af.

17 S y a m ā y a, deze namen wijken wederom af. Ook hebben de andere teksten 't Oostelijke land in plaats van het Westelijke, dat hier genoemd wordt. De eerste naam kan verknoeid zijn: Śyāmāyani luidt hij elders. De derde heet Bmḍ. Pur. 1, 35, 13 en Vāyu Pur. 61, 9 Ālambi.

20 i t y e t e, Bmḍ. Pur. 1, 35, 13; Vāyu Pur. 61, 10.

C a r a k a is de naam van een śākhā van den Zwarten Yajur-Veda; hun voorganger was Caraka.

22 s a m b a n d h a, dit verhaal vindt men Bmḍ. Pur. 1, 35, 15 en Vāyu Pur. 61, 12; alsook elders, bv. Viṣṇu Pur. III, 5. Men vergelijke ook Pargiter, pp. 323 sq.

26 s a k u r y ā d, Bmḍ. Pur. 1, 35, 16, e.a. (Vāyu Pur.: °badhyām).

90—1 b h a r a t a k a r m a, in de genoemde teksten niet vermeld. Wat is er precies mee bedoeld?

4 b r a h m a h a t y ā m enz., het hier gelezene, in overeenstemming met de paralleltekst, schijnt mij de minst onbevredigende conjectuur.

7 ś i ṣ y ā n, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 18; Vāyu Pur. 61, 15, waar echter a t h a voor s a r v ā n staat. — Het hier volgende verhaal vertoont in bijzonderheden verschillen met de parallel-teksten.

24 s w ā d h y ā y a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 23 tataḥ sa dhyānam āsthāya sūryam ārādhayad dvijaḥ; Vāyu Pur. 61, 20. Het woord s w ā d h y ā y a, speciaal gebruikt voor Veda-studie is ook uit andere Oud-Jav. teksten bekend (verg. Juynboll, s.v.).

90—28 inugrahan; uit Skt. anugraha, ook in dien vorm in 't Oud-Javaansch bekend, is nugraha ontstaan; en hieruit weer nugra en lugra. Het is zeer wel mogelijk, dat uit inanugraha en derg. inugraha is gevormd, zoodat we den langeren vorm niet tegen de meerderheid der hss. behoeven te verkiezen. Wat echter door den auteur geschreven is? Vgl. K. B. W. I, 76; 558; III, 796. — Sahasraditi, vgl. K. B. W. III, 13. Van Diti (Pet. Wdb. III, 611) of van Aditi?

29 kuda, uitermate merkwaardig is het, dat onze tekst op dit punt met 't Viṣṇu Pur. c.s. meegaat, tegen de Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's (resp. 3, 5, 25; 1, 35, 36; 61, 21); in laatstgenoemde teksten is Yājñavalkya aśvarūpa. Volgens Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 324, n. 1, heeft het Viṣṇu Pur. hier de oorspronkelijke lezing misverstaan. Ook vājin is een Skt. woord voor paard. De volgelingen van den Witten Yajurveda heetten Vājins, zooals onze tekst leert (p. 90, 31: wājina).

32 brahmahatyā, zóó ook 1, 35, 26; Vāyu Pur. 61, 23.

91—7 śiṣya: de namen staan ook vermeld Bmḍ. Pur. 1, 35, 28 en 29 en Vāyu Pur. 61, 24 en 25. De tweede naam luidt daar Baudheya resp. Vaidheya; de derde ontbreekt in 't Bmḍ. Pur. en luidt in 't Vāyu Pur. Śāli; Wasyaya, enz. tot aan Watsya zijn mij uit beide genoemde teksten niet bekend. De hierop volgende evenmin: de laatste zal identiek zijn met Saparāśara (onze hss. hebben Paraśara). De drie teksten hebben dus ook hier zeer groote onderlinge verschillen. In ons geschrift zijn 16 namen genoemd, doch 15 bedoeld: waarschijnlijk zit de fout in saṅ Nya.

14 Jemini; thans volgt een bespreking van de scholen van den Sāmaveda. Men vergelijke Skt. Bmḍ. Pur. 1, 35, 31 sqq., Vāyu Pur. 61, 27 sqq., Viṣṇu Pur. 3, 6, 1 sqq. e.a. De namen luiden in de tweede eerstgenoemde teksten: J., Sumantu, Sutvan, Sukarman. Mogelijk had onze tekst eens geheel dezelfde lezing.

18 anadhyāya, in de beide te vergelijken teksten, Bmḍ. Pur. (1, 35, 33) en Vāyu Pur. (61, 29), wordt gezegd, dat Indra deze duizend leerlingen doodde, omdat zij studeerden op dagen dat dit verboden was: anadhyāyeṣv adhīyānāṃs tāñ jaghāna Śatakratuḥ. De verknoeiïng van n > s komt in Balineesch schrift meer voor, vergl. bv. Wir. pp. 59, 22; 97, 7. De w wordt zeer vaak toegevoegd; hier ontstond tevens het bekende aśwa; tenslotte maakte Dr. Pigeaud, Tantu Panggĕlaran, p. 313 van aśwaddyāya: ,,açwameḍa'' (in zijn afschrift van hs. A lezen we aswameddyāya). — Het hier volgende verhaal wijkt wederom in bijzonderheden af van de Indische versie.

92—1 Porañjita. Deze naam luidt in het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 35, 38 Pauṣyañji; evenzoo in het Vāyu Pur. (61, 33). Het Viṣṇu Pur. 3, 6, 4, heeft Pauṣyiñji, v.l.: Pauṣpiñji, het Bhāg. Pur., 12, 6, 78 heeft Pauṣpañji. Onze tekst heeft waarschijnlijk een verknoeiden (te langen) vorm. De volgende naam is in overeenstemming met de paralleltekst en. De eerste heet (bv. Bmḍ. Pur. 1, 35, 37) dvijasattamaḥ, de tweede narādhipaḥ. Merkwaardigerwijs komt Poṣyañji voor op p. 92, 27; daar hier echter twee maal een afwijkende vorm staat en ook Hiraṇya-

nābha iets dergelijks vertoont, heb ik de lezing der hss. gehandhaafd.

92—3 limaṅ: de andere teksten geven vier stuks; hier worden bovendien slechts vier namen vermeld. Deze luiden in het Bmḍ. Pur., 1, 35, 40, Laugākṣi, Kuśumi, Kuśīdi, Lāṅgali; in mijn exemplaar van het Vāyu Pur., 61, 35, Laukākṣi, Kuthumi, Kuśītī, Lāṅgali, doch er bestaan varianten, vgl. Hall, III, p. 60.

bhujaṅga: teṣāṃ bhedān nibodhata, zeggen nu de paralleltekster, eerst volgen de Laugākṣiṇaḥ (Lokākṣiṇaḥ); het woord Lokṣi in onze hss. is dus een corrupte lezing.

5 Rāṇāyanīya, ook Vāyu Pur. 61, 37; Bmḍ. Pur.: Nāḍāyanīya; vgl. Wilson, III, p. 60. Bij den tweeden naam vgl. men Bmḍ.- en Vāyu Pur., t. a. p.: Sahitaṇḍiputra. Men zie echter over de lezingen van 't Vāyu Pur. Hall, III, p. 61. Op de derde plaats komt daar Sakatiputra. Ook de in onzen tekst volgende namen zijn anders.

7 Ora; hierin herkent men het Aurasa van de paralleltekster (Bmḍ. Pur. 1, 35, 42; Vāyu Pur. 61, 38); Parāśara staat ook zoo in 't Bmḍ. Pur. (zie ook Hall, t. a. p.). Bij den volgenden naam is onze tekst in de war; Tuṣṭi is overcompleet, het Vāyu Pur. heeft als derde Bhāgavitti, het Bmḍ. Pur. Nābhirvitta.

10 Sairandri; anders in de verschillende teksten; de tweede naam stemt overeen.

11 Yola, in 't Bmḍ. Pur., 1, 35, 45, Vaina, Pracīnayoga en Surāla; Vāyu Pur. 61, 40: Caila, P. en S. De tweede naam in onzen tekst is waarschijnlijk uit Pracīna° ontstaan.

14 Āsurāyaṇa, er zijn slechts 5 namen. Bovendien is Buddhimān ontstaan uit misverstand, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 35, 46 Āsurāyaṇa-Vaiśākhyau Veda-vṛddha-Parāyaṇau | Prācīnayogaputraś ca buddhimāṃś ca Patañjaliḥ.

17 Phalaka; slechts Lomakāyani en Kolaha vertoonen groote overeenstemming met de namen der paralleltekster.

19 Hiraṇyagarbha, ik waag het niet dezen naam te emendeeren (als van der Tuuk); vgl. r. 2; 27; p. 93, r. 28 en de paralleltekster. Onze auteur of een vroege afschrijver kan echter nābha en garbha verward hebben. Hiraṇyagarbha is overigens ook bekend en wel als naam van Brahmā of andere goden. Over de leerlingen van Hiraṇyanābha vergelijke men Pargiter, p. 325. De beschrijving in onzen tekst is wederom afwijkend: in de Indische versie is sprake van 24 leerlingen. Bovendien is daar de verdeeling afkomstig van Kṛta, een leerling van H. (vgl. bv. Vāyu Pur. 61, 44; Bmḍ. Pur. 1, 35, 49). Deze wordt hier echter wel aangeduid, nl. met Paurawabaṅśa. Kṛta immers was uit de Dvimīḍha-familie gesproten, vgl. bv. Viṣṇu Pur. 4, 19, 13 e.a. Dvimīḍha was een afstammeling van Puru, behoorde dus tot het Pauravageslacht; verg. Pargiter, p. 112. De verschrijving ś >g komt zeer vaak voor: Wir. pp. 35, 11; 58, 21. De eigenlijke naam van dezen prins kan hier in onzen tekst zijn uitgevallen. Het is echter mogelijk, dat de afwijking van de Javaansche versie ook op dit punt aanzienlijk is. Even verder (r. 27) wordt Kṛta genoemd.

92—21 Larala, mogelijk een te lange vorm (vgl. hs. K), de paralleltekste: Raḍa (Vāyu Pur. 61, 45) en Raḍi (Bmḍ. Pur. 1, 35, 51); de tweede luidt daar Mahavīrya, resp. Rāḍavīya, de derde en vierde zijn identiek. Er zijn, zooals ook uit den context blijkt, eenige namen uitgevallen, op sommige plaatsen is de lacune met behulp der paralleltekste vast te stellen. Van de volgende namen wekt bv. Salapuñji herinneringen aan Sālimañjari (Vāyu Pur. 61, 47) of Śāl° (Bmḍ. Pur. 1, 35, 53), Kaniya aan Kānika (Vāyu Pur.).

24 Ulūka met -k- ook Liṅga Pur. 1, 7, 50.

28 Saṅ Kṛta; dit zinnetje kan kwalijk juist zijn.

Sumantra zal de reeds genoemde (p. 82, 24) Sumantu zijn (r a en u worden wel eens verward, vgl. bv. Wir. p. 72, 12), wiens leerlingen nu worden genoemd (Atharvaveda); echter heeft Kṛta hiermee niets te maken, voorzoover ik zie. — Thans volgt de overlevering van den Atharvaveda.

29 Kawandha, vgl. Vāyu Pur. 61, 50; Bmḍ. Pur. 1, 35, 56 (Kabandha). Deze deelde den Atharvaveda in tweeën en gaf één deel aan Pathya, één aan Devadarśa. De laatste wordt in ons hs. D met correcten naam genoemd, doch mogelijkerwijze is dit een emendatie van Van der Tuuk, daar D het meest bedorvene van onze hss. is. Bovendien luidt de naam in 't Vāyu Pur. 61, 50, Vedasparśa, wat hier ook gestaan kan hebben. Weda is misschien een afkorting, waarschijnlijker corrupt. (Vgl. p. 94, 8). De namen van z'n leerlingen luiden gewoonlijk Moda, Brahmabala, Pippalāda en Śaulkāyani (bv. Bmḍ. Pur. 1, 35,57—8); vooral de beide laatste namen geven door hun uiterlijk blijk corrupt te zijn, in Śoyani is -lka- uitgevallen, waarschijnlijk in de Oud-Jav. prozatekst, dus ná den auteur; doch het is niet uitgesloten, dat deze den korten vorm las of schreef.

93—1 dṛḍhabrata, Bmḍ. Pur. 1, 35, 58.

3 Jañjali, waarschijnlijk bedorven of verjavaniseerd voor Jājali (Bmḍ. Pur. 1, 35, 59 e.a.). De beide andere namen zijn in overeenstemming met de Indische teksten, evenals Babhru en Sendhawa in sommige teksten. De daaropvolgende persoon heet echter in de Sanskrit versies Muñjakeśa, vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, p. 62.

6 Wetāna, zonder twijfel de juiste lezing (Skt. Vaitāna); r en n zijn vaak verward (Wulff, Wir. p. 163). — Śāntika, elders: Śāntikalpa (Bmḍ. Pur. 1, 35, 62).

9 Sumati, zie de uiteenzettingen van Pargiter, pp. 22, 23.

10 Agniwarca moet de juiste lezing zijn, al mist mijn exemplaar van het Bmḍ. Pur., 1, 35, 64, eveneens de r (drukfout?); dat de r in den Jav. tekst is uitgevallen wordt door de dubbele c aannemelijk gemaakt. Sāvarṇi heet de vierde in de paralleltekste. De laatste heet daar: Suśarman S°; de tweede Kaśyapa Akṛtavraṇa en de vierde Vāsiṣṭha Mitrayu zijn uitgevallen.

12 saṃhitākartā, Bmḍ. Pur. 1, 35, 66 e.a.

14 śrutarṣi. De hier volgende passage kan men vinden Skt. Bmḍ. Pur. 1, 33, 2 sqq. (het Vāyu Pur., ed. Mitra, heeft deze opgaven niet).

15 Pelawa, weer tegenover Paila, Bmḍ. Pur. 1, 33, 2. De hier volgende

namen vertoonen vele afwijkingen; van sommige valt nog te zien, dat zij wel oorspronkelijk denzelfden persoon hebben aangeduid. Een paar, bv. Śākali zijn, behoudens spelling en quantiteit eender. Bijzonderheden ga ik voorbij.

93—20 bahvṛcānām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 5 ete dvijātayo mukhyā b° ś°. Bahvṛca duidt aan beoefenaar van den Ṛgveda.

23 Alambikali is misschien te splitsen; het Skt. Bmḍ. Pur., vs. 6, heeft Ālambiḥ Kamalāpatiḥ. Overigens veel verschil.

24 teṣām, Bmḍ. Pur. 1, 33, 6. In het telwoord hebben we twee gevallen van de vaker voorkomende verschrijving i — aṃ.

25 caraka, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 7 ete dvijarṣayaḥ proktāś carakādhvaryavo dvijāḥ.

27 Kapya, in den Skt. tekst: Kāvya; verder daar: Hiraṇyanābha, Kauśilya, Kusumi, Śālihotra, Śaktirāja; de namen na Bhārgawa wijken af. Kṛta Paurava is waarschijnlijk één persoon in den oorspronkelijken tekst.

94—3 teṣām, in het Bmḍ. Pur. 1, 33, 9 geheel anders, nl. (na den naam Bhārgawa): sāmagānām athācārya Ailo rājā Purūravāḥ | ṣaṭcatvāriṃśad anye vai teṣāṃ śiṣyāḥ śrutarṣayaḥ. Een sāmaga is een sāman-zanger; in r. 5 moet dit woord hersteld worden; ṣaṭ- zal tot mac- geworden zijn over saṭ- (sac-), waarschijnlijk in nāgarī-schrift.

7 Patya, dezen, hier wederom in alle hss. met -t- geschreven, naam heb ik in den overgeleverden vorm gelaten, hoewel de Skt. lezing met -th- is; mogelijk las het exemplaar van den auteur -t-.

De tekst wijkt hier en in het volgende veel af van de Sanskrit versie.

9 anye, dit corrupte vers heb ik in den Sanskrit tekst niet teruggevonden. Het is mogelijk den eersten pāda te herstellen, doch wij hebben daarbij weinig waarborg, dat we de juiste lezing treffen. Enkele eclatante fouten zijn verbeterd.

11 Sunaka, de tekst is in de war en bij gebrek aan parallellen moeilijk met zekerheid te herstellen. Er is sprake van Śaunaka (zie boven, p. 93, 3), den leerling van Pathya (en van zijn leerling Babhru?), doch de namen zijn zeer veranderd. Het volgende Byāsasya patyam bevat waarschijnlijk Skt. apatya, zoon, en den naam van S.'s vader, die ook in wey° zal steken. Sosadi is misschien Śonaki (p. 93, 3).

13 Anutantanya zou misschien een verbastering kunnen zijn van Asitatanya (s en n meer verward); Dhaumya gold als zoon van Asita (Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 233); deze was een Kāśyapa. Over diens leerlingen: Pargiter, p. 327. Uddālaka Āruṇi is één persoon, in onze hss. als twee gelezen. Wida stemt overeen met Veda. Een Bhāluki komt in ander verband voor (Pargiter, p. 325).

14 Mādhupiṅga, een aantal dezer namen wekt herinneringen aan Bmḍ. Pur. 1, 33, 15 sqq., bv. Mādhupiṅga (ik geef de spelling der hss., waar deze eensluidend zijn), aan vs. 16 Madhukaḥ Piṅgaḥ. Śvetaketu luidt daar eender (Pargiter, p. 328). Verder: Yājña-valkya, Śaunaka. Het slot: madhyamādhvaryavas tu te.

94—17 brāhmaṇī, in den Skt. tekst (1, 33, 20): etāś ca brahmavādinya apsarorūpasaṃmatāḥ, na de opsomming. De namen wijken geheel en al af.

22 īśvarāṇām, misschien is de tweede helft niet geheel in orde. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 33, 23 tathā vākyāni jānīṣva yathaiṣāṃ mantradṛṣṭayaḥ. Over ṛṣīka's bv. Vāyu Pur. 59, 84: ṛṣiputrā ṛṣīkās tu maithunād garbhasambhavāḥ; over īśvara's ald., vs. 81: īśvarāḥ svayam udbhūtā mānasāḥ brahmaṇaḥ sutāḥ.

95—1 yad, thans volgt een bespreking van een vers, dat nagenoeg of geheel gelijk moet zijn geweest aan Bmḍ. Pur. 1, 33, 23 tatrājñāyuktam advaitaṃ dīptaṃ gambhīraśabdavat. Het citaat is palaeographisch wel uit den eersten pāda af te leiden: -i en -a m verwisseld, t > th > w (Wir. 72, 12; 54, 27 e.a.). Even verder worden deze woorden weer geciteerd: ook daar kan men er wel iets van maken; mogelijk heeft voor advaitam het synonieme advayam in den tekst gestaan. Ook in dwāḍam zal (de a is in het vorige woord opgegaan) advaitam steken. —

Het volgende is in sommige punten onduidelijk, en niet geheel te vergelijken met parallellen. —

Het Bmḍ. Pur. vervolgt: atyantam aparokṣaṃ ca liṅgaṃ nāma tathaiva ca | sarvabhūtāny abhūtaṃ ca paridānaṃ ca yad bhavet || kvacin niruktaproktārthaṃ vākyaṃ svāyaṃbhuvaṃ viduḥ | etc.

7 pārokṣya, of parokṣa te lezen?

10 vākyam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 25, boven geciteerd.

12 yatkiṃcit, voortzetting in den Skt. tekst: yatkiṃcin mantrasaṃyuktaṃ tatra nāmavibhaktibhiḥ.

17 vākyam, geheel afwijkend.

19 naigamair, zóó gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 33, 26.

23 avispaṣṭa°, Bmḍ. Pur. vs. 27. Als laatste woord heeft het Bmḍ. Pur.: °saṃśayam.

26 ṛṣiputra°, Bmḍ. Pur. vs. 28; het volgende citaat sluit aan.

96—3 cumuluku°, wsl. te verg. met culu cumbu, wulu c°. Deze passage is misschien een Javaansch invoegsel.

5 miśrā iti, Bmḍ. Pur. 1, 33, 29*b*. Achter atīta° loopt de zin door, daar de Skt. tekst, 1, 33, 30*b*, heeft: bhūtabhavyabhavajjñānaṃ janmaduḥkhacikitsanam. Het laatste woord is in het citaat zeer verminkt, doch daar c en w vaak verward worden, is het niet goed in te zien, dat dit woord er niet gestaan zal hebben. De volgorde wijkt af, daar de Skt. tekst, 30*a*, heeft samutkarṣāya karṣābhyāṃ jātivyatyāsa-saṃbhavāḥ. Hiernaar heb ik het citaat op r. 10 gissenderwijze trachten te herstellen.

11 wĕtaṅ = wĕtĕṅ zooals op enkele andere plaatsen in onzen tekst in dergelijke positie a voor ĕ. — Vgl. bij sadharmaś°: Bmḍ. Pur. 1, 33, 31 dharmaśāstrapraṇetāro mahimnā sarvagāś ca vai.

15 Kāvya, de overeenkomstige plaats in den Skt. tekst is 1, 33, 32 Vṛhaspatiś ca Śukraś ca Vyāsaḥ Sārasvatas tathā. Merkwaardig is, dat de namen van de Oud-Jav. paraphrase hiermee overeenstemmen; het eerste Byāsa zal daar voor Kāwya staan. Uśanas-Śukra had ook den naam Kāvya, verg. Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 18. Over Sārasvata, ibid. p. 197.

96—18 W e d a b y ā s a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 33 Vyāsāḥ śāstrapraṇayanā Vedavyāsa iti smṛtaḥ.

20 t a s m ā d, 't Bmḍ. Pur. vervolgt: yasmād avarajāḥ santaḥ pūrvebhyo medhayādhikāḥ. Het slot van het citaat is corrupt, doch de lezing wijkt te veel van den Skt. tekst, zooals deze parallelplaats dien geeft, af, om hem er in te herkennen.

23 t a s m ā t: Skt. tekst: yasmin kālo na ca vayaḥ pramāṇam ṛsibhāvane. Het door mij gelezene is niets dan gissing; met een verplaatsing der woorden zou ook het metrum in orde kunnen komen.

26 d ṛ ś y a t e: Skt. tekst (1, 33, 35) dṛśyate hi pumān kaścit kaścij jyeṣṭhatamo dhiyā. Is k v a c i t reeds een vóór onzen auteur bestaande verschrijving voor k a ś c i t?

31 v i j ñ ā n a i r; in den Skt. tekst volgt op het vorige citaat: yasmād buddhyā ca varṣīyān bālo 'pi śrutavān ṛṣiḥ. Het citaat, zooals het is overgeleverd, heeft slechts 7 syllaben. Het woord d ṛ ś y a n t e (d ṛ ś y a t e?) zal in den niet geciteerden pāda hebben gestaan, j ñ ā n a v ā n misschien ook.

97—6 y a ḥ k a ś c i t, Bmḍ. Pur. 1, 33, 36 yaḥ kaścit pādavān madhye prayukto 'kṣarasaṃpadā | viniyuktāvasānāṃ tu tām ṛcaṃ paricakṣate. De tweede pāda is in ons citaat in de war en is wel naar den inhoud, doch minder gemakkelijk naar de juiste woordkeuze te herstellen.

11 y a ḥ k a ś c i t, Bmḍ. 1, 33, 37 yaḥ kaścit karaṇair mantro na ca pādākṣarair mitaḥ | aniyuktāvasānaṃ ca tad yajur vai pracakṣate. Over s u p a r ṇ a: Mhbh. 12, 1632. Zie echter de aant. bij p. 99, r. 3. K a r a ṇ a wordt in het volgende met mūrdhanya verklaard en is dus opgevat als k ā r a ṇ a. Alle hss. hebben echter in deze passage steeds a wat in overeenstemming met het geciteerde vers is.

16 h r ī ṃ k ā r a ḥ, vgl. Bmḍ. Pur. vs. 38 h° p° g° p° ca caturthakam | p° pratihotraś ca etc. In den Skt. tekst volgt daarop terstond: nidhanaṃ saptamam. Het versdeel op r. 20 is dan ook van onbekende herkomst. Van reconstructie is hier afgezien.

24 n i d h a n a m, Bmḍ. Pur. 1, 33, 39 nidhanaṃ saptamaṃ sāmnaḥ saptavindhyam(?) idaṃ smṛtam. Het citaat is corrupt, waarschijnlijk bevat de tweede pāda een dittographie; s a m b a ḥ < s ā m n a ḥ.

28 ā ś ī r w ā d a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 40 āśāstis tu prasaṃkhyātā vilāpaḥ paridevanā. De grondtekst van het Javaansche geschrift zal hiermee in bijzonderheden verschild hebben.

98—1 t u m u t, in den Skt. tekst volgt (1, 33, 41) krodhād vā dveṣaṇāc caiva praśnākhyānaṃ tathaiva ca. Enkele woorden geven reden tot twijfel aan hun juistheid.

5 e t a t, Bmḍ. Pur. 1, 33, 41 geheel zooals hier.

8 s t u t i, het Bmḍ. Pur., vs. 42, heeft mūtir(?). Daar luidt vs. 43: praśnānujñās tathākhyānam āśāstividhayo matāḥ etc. Het woord āśīr staat aldaar vs. 45. In den Javaanschen tekst is t o ṣ a vergeten en wel (de volgorde is in beide geschriften dezelfde) op de gekenmerkte plaats. — In het volgende is de Javaansche versie veel korter, of liever er is een passage minder dan in den paralleltekst.

98—10 Brahmā, vgl. 1, 33, 47 ṛṣibhir yajñatattvajñair vihitaṃ brāhmaṇaṃ purā. — In plaats van praśānti leest de Skt. tekst praśastiḥ; daarna: saṃśayo nidhiḥ. Vs. 48 luidt: purākṛtipurākalpau vyavadhāraṇakalpanā | upamā ca daśaite vai vidhayo brāhmaṇasya tu. Onze tekst is dus onvolledig en bedorven. Hoe had echter de auteur het voor oogen? In het vervolg stemmen de lemmata beter met den parallel-tekst overeen, wat echter niet een dwingende reden is om op onze plaats te wijzigen. Slechts enkele op zichzelf reeds bedorven woorden zijn verbeterd: ook de gedrukte Skt. tekst bevat tegenstrijdigheden (drukfout of foutieve lezing?).

16 hetur, Bmḍ. Pur. 1, 33, 49 hetur hanteḥ smṛto dhātor yan nihanty uditam paraiḥ. Indien ik gelijk heb met het citaat naar den Sanskrit tekst te herstellen — de paraphrase geeft steun —, is de pāda onherkenbaar verminkt.

18 nirvacana, vgl. 't Skt. Bmḍ. Pur., 1, 33, 50: tathā nirvacanaṃ brūyād vākyārthasyāvadhāraṇam.

21 praśaṃsā, vs. 51: prapūrvāc chaṃsater dhātoḥ praśaṃsāguṇavat tayā (van den wortel śaṃs, met praepositie pra-). Swarūpa is, ook in het Sanskrit, een term voor „het woord zelf, in z'n eigenlijke gedaante".

23 saṃśaya; in den Skt. tekst volgt nu (52): idaṃ tv idam idaṃ nedam ity aniścitya saṃśayam. Daar saṃśaya op r. 11 (haplographie) reeds is uitgevallen en śaṃsā op onze plaats voor zich ook zin geeft, is het herstel van deze passage hachelijk. Ik meen echter, dat hs. B de juiste lezing bewaard heeft, en dat saṃśaya te herstellen is.

24 ākhyāna ṅaranya; ākhyāna staat in dit verband niet in den paralleltekst en is overtollig, tenzij men het bij het volgende mag nemen; dan zou purākṛti (wel zoo te lezen) er de verklaring van zijn, vgl. Skt. tekst (53): anyasyānyasya coktir yā budhaiḥ soktā purākṛti.

26 atyanta°, vgl. den Skt. tekst (53); yo hy atyantaparokṣārthaḥ sapurākalpa ucyate.

27 wyawadhāraṇakalpa, Bmḍ. Pur. 1, 33, 54: purātikrāntavācitvāt (sic!) purākalpasya kalpanām | mantrabrāhmaṇakalpaiś ca nigamaiḥ śuddhavistaraiḥ || aniścitya kṛtām āhur vyavadhāraṇakalpanām.

31 upamā wordt in den paralleltekst uitgelegd (55): yathā hīdaṃ tathā tad vai idaṃ caiva tathaiva tat. De hier geciteerde versregel luidt daar: ity etad brāhmaṇasyādau vihitaṃ lakṣaṇaṃ budhaiḥ. Het is mogelijk, dat h en t verwisseld worden (Wulff, Wir. p. 174); k en v kunnen in nāgarī-schrift vrij gemakkelijk verward worden; toch is het geenszins zeker dat in katutam: vihitam steekt.

99—3 sahasrāṇi, het nu volgende deel vindt men Vāyu Pur. 61, 61 sqq., Bmḍ. Pur. 1, 35, 70. Het citaat op r. 3 kan m.i. niet anders geluid hebben dan op de beide parallelplaatsen. De naam Suparṇa ook Bmḍ. Pur. 1, 35, 71; het Vāyu Pur. (vs. 62) heeft Sāvarṇa. Vgl. over deze Sāvarṇikāsaṃhitā p. 93, 11—13.

Bālikhilya in 't Vāyu-, Bālakh° in 't Bmḍ. Pur. De getallen wijken in onzen tekst af.

99—7 daśa, in de par. teksten, behalve aṣṭau voor daśa, gelijkluidend (61, 63, resp. 1, 35, 71). Men lette op de vertaling! In 't volgende sāma (hss. sama)?

11 dvādaśaiva, Vāyu Pur. 61, 64; Bmḍ. Pur. 1, 35, 72.

20 athaitat, verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 75 en Vāyu Pur. 61, 66, waar het begin luidt: tathaiva.

Over parakṣ° Pet. Wdb. IV, 482: de zeer kleine Veda-verzen.

23 dvesahasre, de karakters zijn geheel bedorven in het laatste woord, doch wat zal er anders hebben kunnen staan? In de paralleltekste het volgende.

25 akhilam, in de paralleltekste, terstond aansluitend, luidt de eerste pāda: ṛggaṇaḥ p-o.

28 sahasrāṇi, zeer in de war. Het Vāyu Pur. heeft: ṣaṭsāhasram ṛcām uktam ṛcaḥ ṣaḍviṃśatiḥ punaḥ | etāvad adhikaṃ teṣāṃ yajuḥ kāmaṃ vivakṣyati (61, 69). Voorzoover er waarschijnlijkheid was de lezing van den auteur te treffen, heb ik den śloka geëmendeerd.

100—1 ekādaśa, mèt het volgende citaat Vāyu Pur. 61,70; Bmḍ. Pur. 1, 35, 79. De volgende berekening is mij niet duidelijk; het citaat r. 5 geef ik als de hss.

8 etāvān, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 81: etāvān ṛcivistāro; Vāyu Pur. 61, 71 etāvad Bhṛguvistāram.

10 anyac; dit citaat volgt in de par.-teksten terstond op het voorafgaande. De lezing is niet geheel zeker.

12 ṛcām, Bmḍ. Pur. 1, 35, 81; vgl. Vāyu Pur. 61, 72.

14 sahasram, vgl. Bmḍ. Pur. vs. 82 sahasram anyad vijñeyam ṛṣibhir viṃśatiṃ vinā = Vāyu Pur. 61, 72. Van den eersten pāda ben ik niet zeker.

17 satus wwalu, deze vreemde becijfering komt in de andere teksten niet voor.

19 Aṅgira, in de parallel-teksten: etad Aṅgirasā proktaṃ teṣām āraṇyakaṃ punaḥ (zoo Vā.).

20 iti, = Vāyu Pur. 61, 73; Bmḍ. Pur. (83): tu i.p.v. ca.

22 Prājāpatyā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 84; Vāyu Pur. 61, 74. In de paraphrase vat ik het eerste Pr° adjectivisch op (van Skt. op -ya). De volgende woorden vat ik als Skt. op. De mogelijkheid bestaat wellicht dat zij Jav. zijn: Prajāpati na kartā, ṛ voor ar is een zeer gewone verschrijving.

101—2 pūrvavat zal wel uit een śloka genomen zijn, doch komt in de paralleltekste niet voor.

3 ṣaḍaṅgaweda, de volgende passage is hier veel beknopter dan in de Skt. versies, waar de 4 veda's, 6 aṅga's, de mīmāṃsā, nyāyavistara, dharmaśāstra, purāṇa, āyurveda, dhanurveda, gāndharva, en arthaśāstra (totaal 18 wetenschappen) genoemd worden. Op onze plaats zal een lacune zijn. Dat alles zijn de door de leerlingen gemaakte śākhābheda's. De 6 aṅga's zijn śikṣā, phonetiek, euphonie; chandas, metrum; vyākaraṇa, grammatica; nirukta, glossarium; jyotiṣa, astronomie; kalpa, ceremonieel.

6 brahmarṣi: jñeyā brahmarṣayaḥ pūrvaṃ tebhyo devarṣayaḥ punaḥ | rājarṣayaḥ punas tebhya ṛṣiprakṛtayas trayaḥ, Vāyu Pur. 61, 80;

met tridhā als laatste woord, Bmḍ. Pur. 1, 35, 90. Onze tekst gaat dus met smṛtāḥ z'n eigen weg, doch is ook hier onvolledig. De brahmarṣi's zijn de afstammelingen van de vijf aartsvaders der brahmanen-geslachten; devarṣi's halfgoden-ṛṣi's.

101—8 ṛṣi tasi is niet zeer duidelijk. In de volgende opsomming ontbreekt een geslacht, nl. de Āṅgirasa's en wel, blijkens waneh, aan het begin.

12 yasmāt, mèt den pāda van r. 14 behalve tato, resp. tena voor tasmād gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 91; Vāyu Pur. 61, 81. Men vergelijke Wilson, ad Viṣṇu Pur., vert. dl. III, p. 68.

17 brahmarṣi; de Vālikhilya's zijn zoons van Kratu, die weliswaar een van de acht ṛṣi-stamvaders was maar met Pulastya en Pulaha geen eigenlijke brāhmaṇa-families verwekte. De acht bedoelde ṛṣi's zijn, zooals ook onze tekst reeds leerde, zoons van Brahmā. Al is de naam brahmarṣi hier vreemd, althans niet op te vatten als even eerder, Brahmāṛṣi's zijn Kratu, Pulastya en Pulaha toch ook.

19 Parwata, zoo Bmḍ. Pur. 1, 35, 95; Vāyu Pur. 61, 85. De hier gegeven opsomming is niet volledig.

22 ṛṣante; het Bmḍ. Pur. heeft, t. a. p., ṛṣanti vedān (sic) yasmāt te tasmād devarṣayaḥ smṛtāḥ, het Vāyu Pur. (85) heeft: devān. De maat van den eersten pāda is overal vrij.

25 dewarṣi ya; dikwijls worden -y- en -h- in een dergelijke positie in het schrift promiscue gebruikt; apanĕlah is wegens nira onmogelijk. Voor v. d. Tuuk's ta zouden ook palaeographische parallellen zijn te vinden (Wulff, Wir. p. 174).

26 Manu°, blijkens Bmḍ. Pur. 1, 35, 96 Mānave caiva ye vaṃśe, etc.

29 rañjanāt; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 97 ṛṣanti rañjanād yasmāt prajā rājarṣayas tataḥ, = Vāyu Pur. 61, 87. Indien men ṛṣanti voor de overgeleverde woorden, die in de hss. niet als een citaat gekenmerkt staan, invoegt, deugt de maat niet; mogelijk steekt in nanambe een gen. uitg. van prajā, dus prajānām; be is vaak een schrijfwijze voor Skt. vai; dan is echter het aantal syllaben te gering. Daar men toch ook ṛṣanti verwacht, schijnt het dat de pāda ernstig geleden heeft.

102—3 Brahmaloka, zoowel de zin als de parallelplaatsen eischen de restitutie van Brahma°, verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 97; Vāyu Pur. 61, 88.

5 abhijāti, abhijātyā 'tha tapasā mantravyāharaṇais tathā, Bmḍ. Pur. 1, 35, 99; vgl. Vāyu Pur. 61, 89. Ik waag het, dit vers volgende, de plaats te herstellen.

8 rājarṣi; de tweede pāda van dit citaat is een eerste vershelft, Bmḍ. Pur. 100; vooral: Vāyu Pur. 90. In 't Bmḍ. Pur. gaat vooraf: rājarṣayas tathā caiva teṣāṃ vakṣyāmi lakṣaṇam. In ieder geval is het eerste deel van 't citaat niet in orde; het kan zijn, dat rājarṣi nog bij het Jav. behoort en dat er iets is uitgevallen.

10 satyābhivy°; hier schijnen twee syllaben verwisseld te zijn en daarna zal verder bederf zijn ingetreden. In de paralleltekster volgen deze woorden terstond op bhūta°.

12 panāpa, van śāpa, vloek (zie Juynboll, Wdl., s.v.).

102—13 s a m ṛ d d h ā ḥ, luidt in de paralleltekst geheel anders: saṃtuṣṭāś ca svayaṃ ye tu sambuddhā ye ca vai svayam (Bmḍ. Pur. 1, 35, 101) en: saṃbuddhās tu svayaṃ ye tu sambuddhā ye ca vai svayam (Vā .61, 91).

16 t a s a k, vgl. Arj. Wiw. 7, 7: sang pārtha pwātasak yoga nira.

18 g a r b h e: g° yaiś ca praveditam, Bmḍ. Pur. 1, 35, 101; g° yaiś ca pranoditam, Vāyu Pur. 61, 91. Het laatste kan ook in onzen tekst gestaan hebben, daar w en n wel meer verward worden (bv. Wir. p. 65, 15).

20 m a n t r a°, Bmḍ. Pur. 1, 35, 102; Vāyu Pur. 61, 92. De oorspronkelijke lezing is nog duidelijk.

24 d v i j a°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 102 ete rājarṣayo yuktā devadvijanṛpāś ca ye; Vāyu Pur. eenigszins anders.

26 y a w a n y e; de overeenkomstige plaats luidt in de par. teksten anders: saptaite saptabhiś caiva guṇaiḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ; Bmḍ. Pur. 1, 35, 103; Vāyu Pur. 61, 93. Dit wijkt te veel af en de Oud-Jav. vertaling geeft te weinig steun om den pāda met waarschijnlijkheid te herstellen.

28 d ī r g h ā y u ṣ a; Bmḍ. Pur. 1, 35, 104, Vāyu Pur. 61, 94: dīrghāyuṣo mantrakṛta īśvarād divyacakṣuṣaḥ. Daar echter ook m a t i in het Skt. voorkomt ongeveer als m a n t r a, heb ik m a t i k ṛ t voor den grondtekst van ons geschrift aangenomen. De vertaler verstaat het echter anders.

29 s i d d h a, geen behoorlijke sandhi; dus geen citaat?

103—2 p r a t y a k ṣ a°, Bmḍ. Pur. 104; Vāyu Pur. 94: buddhās p-o gotrapravartakāś ca te. Het laatste woord heb ik verbeterd, daar mij om metrische redenen de mogelijkheid dat °p r a° reeds in den grondtekst verdwenen was, vrij gering schijnt.

4 ṣ a ṭ k a r m a n i r a t ā nityaṃ śālīnā gṛhamedhinaḥ, Bmḍ. Pur. 1, 35, 105; het Vāyu Pur., 61, 95, heeft ṣaṭkarmābhiratā (sic). Het ṣ a ṭ k a r m a n zijn de zes bezigheden die een Brahmaan vergund zijn, nl. adhyayana, studie; adhyāpana, onderricht; yajana, offeren; yājana, het verrichten van een offer voor iemand; dāna, „geven"; pratigraha, „ontvangen".

5 ś ī l i n ā ḥ, blijkens de volgende Jav. paraphrase een afwijking van de paralleltekst (zie vorige opmerking).

8 n a d u ṣ ṭ a i ḥ; een pāda met typisch Puranische variatie: Bmḍ. Pur. (105): (tulyair vyavaharanti sma) hy aduṣṭaiḥ karmahetubhiḥ; Vāyu Pur. (95): adṛṣṭaiḥ.

10 g r ā m y a i r, van de wijzigingen ben ik niet zeker, ofschoon de veronderstelde fouten alle dikwijls voorkomen. In elk geval wijkt de lezing af van de par. teksten, die hebben: agrāmyair vartayanti sma (Bmḍ. Pur. 106; Vāyu Pur. 96). T a n g i g i r ĕ n: zijn niet bevreesd; d. w. z. ze worden niet verzocht door. — G r ā m y a b h o g a, vulgaire, lage, genietingen, ook O.-Jav. Rām. 14, 29.

12 r a s a s; de par. teksten hebben: rasaiś caiva svayaṃkṛtaiḥ, nog bij het hier boven geciteerde te construeeren.

14 v a r d ḍ e r; de grondtekst moet hier belangrijk hebben afgeweken van de parallelle versies, nòch dit citaat, nòch het volgende heb ik daar kunnen vinden.

103—18 kuṭumbino herinnert aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 106 k° buddhimanto en Vāyu Pur. 61, 96 kuṭumbina ṛddhimanto.

20 somamba (h), voor sumĕmbah (klasse x) of van hamba, dienaar (y)?

24 pravartayanti; zie Bmḍ. Pur. 1, 35, 108 en Vāyu Pur. 61, 98: prāpte tretāyugamukhe punaḥ saptarṣayas tv iha | pravartayanti ye varṇān āśramāṃś caiva sarvaśaḥ. Het citaat in onzen tekst wijkt weer belangrijk af. De restitutie is onzeker, doch wordt door de par. teksten en de Jav. vertaling gesteund. — Moet men voor amikwani rikaṅ misschien lezen amikw anerikaṅ?

28 teṣām, Bmḍ. Pur. 1, 35, 109 teṣām evānvaye vīrā u° p° p° = Vāyu Pur. 61, 98.

104—2 kṣīṇa, in de paralleltekste is sprake van: evaṃ saṃtaty avicchedād vartayanty āyugakṣayāt, Bmḍ. Pur. 110; verg. Vāyu Pur. 99; even verder (resp. 113 en 102) van yugakṣayāt.

3 maryādāḥ, in de parallel-teksten niet aangetroffen; het werkwoord is 'n gissing (vgl. den Jav. tekst). Misschien zijn beide deelen van het citaat slotpāda's. Bmḍ. Pur. 1, 35, 114: evam āvartamānās te dvāpareṣu punaḥ punaḥ.

6 jāyante, dit citaat herinnert aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 109; Vāyu Pur. 61, 99 jāyamāne pitā putre putraḥ pitari caiva hi. Men verwacht het in onzen tekst eerder in de beschrijving; hoogstwaarschijnlijk is de volgorde in de war geraakt.

8 evam, men verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 110 evaṃ saṃtaty avicchedād, enz., geciteerd bij r. 2.

11 aṣṭāśīti°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 110; Vāyu Pur. 61, 99. Zie ook p. 108, 2; men lette op den app. crit. Een onvolledige aanduiding van dergelijke getallen komt vaker voor, hier is echter aan 80×8000 gedacht. Ook het volgende is zeer kort en daardoor, als men niet weet wat er bedoeld wordt, onduidelijk.

15 tapa°, citaat? Het aantal syllaben zou dan vreemd zijn.

20 nānāśāstra°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 114 kalpānām ārṣavidyānāṃ nānāśāstrakṛtaś ca ye; afwijkend Vāyu Pur. 1, 103. Het Bmḍ. Pur. gaat hierna over op wat bij ons r. 29 sqq. verhaald wordt; het Vāyu Pur. vermeldt de 28 Vyāsa's in 23, 111 sqq.

26 bhavaty ā, correct overgeleverd en goed bij den volgenden Javaanschen zin passend; mij echter niet van de parallelplaatsen in de naastverwante teksten bekend.

29 aṣṭāvimśati, Bmḍ. Pur. 1, 35, 116; °kṛtvas kan over kṛtos, kṛto tot kṛte geworden zijn; er zou echter ook iets anders gestaan kunnen hebben. Skt.: °kṛtvo vai.

31 Wewaswata Manu, de beschrijving van deze 28 dwāpara's en hun Vyāsa's vindt men ook elders; zie boven bij r. 20 en Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 217.

105—1 dvāpare, Bmḍ. Pur. 1, 35, 116 prathame dvāpare vyastāḥ svayaṃ vedāḥ Svayaṃbhuvā.

105—3 umabyāsa, over dezen vorm, boven, aant. bij p. 82, 19.

4 Uśana, evenals Viṣṇu Pur. 3, 3, 12 en Kūrma Pur. 1, 52, begin. Uśa is mij niet bekend. Sāraswata staat Bmḍ. Pur. 1, 35, 119 e.a. en is stellig beter. Wat las onze auteur? De naam Tridhātu ken ik niet van elders; par. teksten: Tridhāman (Bmḍ., t. a. p.; Viṣṇu Pur., 3, 3, 13; Vāyu Pur. 23, 136; Kūrma Pur. 1, 52, begin; Liṅga Pur. 1, 24, 47 heeft Tripād). De elfde naam is waarschijnlijk corrupt, elders: Trivarṣā (Bmḍ.), Trivṛṣa (Kūrma), Trivrata (Liṅga), e.a. De twaalfde naam staat slechts in 't Skt. Bmḍ. Pur. precies zoo. — Ākāśa slechts hier; Bmḍ. Antarikṣa (ook Viṣṇu), elders Dharma. Tryaruṇa heb ik niet gewijzigd, daar de naam op vele manieren gespeld wordt; zie Hall op Wilson's Viṣṇu Pur. III, p. 34. Hoogstwaarschijnlijk zal men in onzen tekst althans Triy° moeten lezen. Voor Kṛtaya elders Kṛtañjaya. Gotama voor Gautama. Uttama als Bmḍ.- en Viṣṇu Pur. De volgende naam, Āryadatta (?), Haridatta (?), is mij van de parallelplaatsen niet bekend. Vājaśravās heeft 't Bmḍ. Pur. als 23e. De naam Somayana is m.i. een verkorting of verbastering van Somaśuṣmāpaṇa (e.a., Viṣṇu Pur., verg. Hall III, p. 35) of Somamukhyāyana (Bmḍ. Pur.). Rutsa is mij niet bekend van andere plaatsen (~ Ṛkṣa, Viṣṇu Pur.?). Śakri heeft een tegenhanger in Śakti (Bmḍ. Pur.) en Śaktri van somm. hss. v. 't Viṣṇu Pur. (v. l. Śakti). — Zooals men ziet sluit onze tekst zich bij geen der Voor-Indische versies geheel en al aan.

19 aṣṭāviṃśatir; ik heb het gewaagd te emendeeren naar Bmḍ. Pur. 1, 35, 125.

22 Byāsa, d. w. z. Kṛṣṇa Dvaipāyana, de tegenwoordige „vyāsa".

24 bhaviṣye, gissenderwijs hersteld. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 125 bh° d° caiva Droṇir Dvaipāyanepi ca; hier sluit het Vāyu Pur. weer aan. Drauṇi, de zoon van Droṇa, geldt ook in 't Viṣṇu Pur. als toekomstige vyāsa. Diens naam, Aśvatthāman, steekt ook m. i. in de in den Jav. tekst op bhagawān volgende letterteekens.

27 kṛte, Bmḍ. Pur. 1, 35, 135; Vāyu Pur. 61, 113.

106—4 śrotavyam, Bmḍ. Pur. 1, 35, 136; Vāyu Pur. 61, 114. Het citaat, r. 6 is hiervan de voortzetting.

7 jñātavyam enz., vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 137, doch liever Vāyu Pur. 61, 114. Men lette op sinaṅśaya als vertaling van mantavyam; gewoonlijk is de beteekenis van s. in 't Oud-Jav. „duchten, verdenken". Pṛṣṭavyam, overeenkomstig vertaald, staat op de plaats van spraṣṭavyam der paralleltekten. Bhogyam tegenover bhojyam der par. teksten. Met ambuṅakěna stemt ghrātavyam (Bmḍ. Pur.) overeen, dat bedoeld is als „te ruiken", doch door onzen auteur, naar z'n andere beteekenis is opgevat als „te kussen", tenzij dit woord beide beteekenissen kan hebben (zie echter K. B. W. en Juynboll, Wdl. s.v.).

11 darśitam; waarschijnlijk zal er als in de par. teksten (resp. vs. 138 en 115) yad i. p. v. tad gestaan hebben. Deze pāda wordt terstond gevolgd door het volgende: jñātaṃ enz.

106—16 k a s t a d, na: yad vai darśitavān eṣa (Vāyu Pur. 61, 115), aansluitend bij het vorige citaat.

18 s a r w a; Bmḍ. Pur. 1, 35, 139 heeft: sarvāṇi sarvaṃ sarvāṃś ca bhagavān eva so 'bravīt. Een dergelijke lezing schijnt in onzen tekst uitgelegd te zijn, doch de citaten zijn in de war geraakt.

23 y a d ā: Bmḍ. Pur. 1, 35, 139; Vāyu Pur. 61, 116.

24 i ṅ u l a h a k ĕ n, voor i n u l°. Volgens Kern, V. G. VIII, 211, slechts in betrekkelijk late geschriften van de XIVe E. Het schijnt mij echter mogelijk, dat er oudere voorbeelden van kunnen bestaan; daarnaast houde men rekening met innovatie van copiïsten.

25 t a d ā, in de par. teksten sluit bij het bij r. 23 geciteerde aan: tadā tat so 'bhimanyate. Er is duidelijk een verschil in lezing, ook in het volgende, te constateeren, al is het m.i. onzeker of werkelijk de grondtekst geluid heeft, zooals ik met correctie der overlevering binnen de palaeographische mogelijkheden geef.

28 p r ā g, voor dezen pāda en het volgende citaat heeft het Bmḍ. Pur., 1, 35, 140, yatredaṃ kriyate pūrvaṃ na tad anyena bhāṣitam; het Vāyu Pur., 61, 116, yenedaṃ kriyate pūrvaṃ tad anyena vibhāvitam. Zeker herstel is niet gemakkelijk. Heeft in r. 28 y a t k ṛ t a m gestaan? Bij w ā ṅ m a y a, 107, 1, vergelijke men Vāyu Pur. vs. 117: yadā tu kriyate kiṃcit kenacid vāṅmayaṃ kvacit.

107—3 k a t h ā v a t, zie de vorige aant.

9 j ñ ā n a°, zie bv. Bmḍ. Pur. 141: viriktaṃ cātiriktaṃ ca j ñ ā n ā j ñ ā n e priyāpriye || dharmādharmau sukhaṃ duḥkhaṃ mṛtyuś cāmṛtam eva ca.

14 ū r d h v a n t i r y a g°, Vāyu Pur. 118*c*; Bmḍ. Pur. 142.

17 S v ā y a m b h u v o, resp. 119 en 143.

20 s a n t a is voor tweeërlei uitleg vatbaar: ś ā n t a, als omgekomen, dood (dan een punt of komma er voor), of als s a n t a, voor s a n t a ḥ, de levenden; de goeden, wijzen.

21 t r e t ā b h i s, in de par. teksten: pratyekavidyaṃ bhavati tretāsv iha punaḥ punaḥ.

28 B r a h m ā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 144 Brahmā caitān uvācādau tasmin Vaivasvatentare; vgl. Vāyu Pur. 61, 120.

108—1 a ṣ ṭ ā ś ī t i, resp. vs. 146 en 122.

6 a y u d a n t y zou ā y u d h a n t i kunnen zijn, maar past dat hier? Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 149 tāḥ śākhās te ca kartāro bhavantīhā yugakṣayāt; zie ook Vāyu Pur. 1, 61, 124.

19 m a n t r a g a t a i ḥ; men kan aannemen dat de syllaben g a c c h a° in de overlevering naar voren verschoven en daarna bedorven zijn; dan zou er overeenstemming bestaan met Bmḍ. Pur. 1, 35, 153 mantraiḥ sahordhvaṃ gacchanti hy āvartante ca taiḥ saha, = Vāyu Pur. 61, 128. Met gata als „prakāra" op te vatten komt men echter zonder groote wijziging tot een verklaring; de lezing van den grondtekst week dan ook hier belangrijk af.

25 a v a ś y a°, behalve in y a t h ā h i t e, waarvoor misschien ook oorspronkelijk iets anders gestaan heeft, is er overeenstemming met de par.-

teksten: Bmḍ. Pur. 1, 35, 154; Vāyu Pur. 61, 130. Het werkwoord, verminkt overgeleverd, vindt steun in kapāśa.

108—27 panon, verg. Vāyu Pur. t. a. p., tatas te doṣavaj janma paśyante (Bmḍ. Pur., 155: °nto) rāga(Bmḍ.: roga°)pūrvakam. Daar rāga en bhāga niet licht verwisseld worden in het schrift, heeft onze tekst, naar het schijnt, hier de laatstgenoemde lezing.

31 evam; ook hier een afwijking in redactie.

32 dewayuga = kṛtayuga.

109—1 nidhanaṃ; in onzen tekst is de syllabe lo uitgevallen (behalve in B? m.i. hier weer aangevuld naar de Jav. vertaling) en daarna het bekende kevalam gevormd (vai > va). Het Bmḍ. Pur., 157, vervolgt: gatāni ṛṣibhiḥ saha; zie Vāyu Pur., 61, 132.

3 manvantaraḥ; deze pāda is m.i. niet in orde, doch wijkt nogal af van de par. teksten (Bmḍ. Pur. 1, 35, 161, Vāyu Pur. 61, 136): manvantarānte saṃhāraḥ saṃhārānte ca saṃbhavaḥ.

9 ndatan wĕnaṅ: de volgende opmerkingen van den verteller vinden we in de Indische versies op deze plaats evenzoo.

15 eṣa; de volgende becijferingen zijn veel uitvoeriger dan in de beide paralleltekste; slechts het eerste getal, 30 koṭi's, stemt overeen. Mogelijk is triṅśakoṭi een verjavaanschte vorm; evengoed kan men echter aan bedorven overlevering denken. Een koṭi is — blijkens de 8 nullen! — dus hier 10 miljoen. De redactie van den eersten pāda is in de Ind. teksten anders. Is onze tekst in orde?

27 samaścana, parallelplaatsen ken ik niet; waarschijnlijk steekt er samastam in.

31 manvantarasya, Bmḍ. Pur. 1, 35, 166; vgl. Vāyu Pur. 61, 140. De lezing heeft daar saṃkhyā + iyaṃ of eṣā.

32 dewaśabda hebben de hss., wat niet duidelijk is. De paralleltekste hebben vatsareṇaiva divyena (Vāyu), en varṣāgreṇāpi divyena (Bmḍ.). Hier zal dus abda, eveneens een woord voor „jaar", hebben gestaan. Een godenjaar is 360 menschelijke jaren. Wat de berekening betreft, over de yuga's zie men de aanteekening bij p. 58, 1.

110—1 sahasrāṇāṃ, zóó waarschijnlijk de lezing van onzen tekst, de par. teksten hebben: aṣṭau śatasahasrāṇi divyayā saṃkhyayā smṛtam (Bmḍ. 1, 35, 167; Vāyu 61, 141).

3 dvipañca°; reeds het metrum wijst op corruptie; vgl. de par. teksten: dvipañcāśat tathānyāni sahasrāṇy adhikāni tu.

6 śūnyaḥ; dit vers ontbreekt in de beide meermalen genoemde teksten. Het Viṣṇu Pur. heeft, 1, 3, 19, hetzelfde getal, doch op de meer gewone wijze uitgedrukt.

11 manvantarāṇāṃ parivartanāni komt verder in de beide par. teksten voor: Bmḍ. Pur. 1, 35, 206; 208 en Vāyu Pur. 61, 177, vgl. 180.

13 cira°, men verg.: Bmḍ. Pur. 1, 35, 209: manvantarāṇāṃ parivartaneṣu cirapravṛtteṣu vidhisvabhāvāt, zie ook Vāyu Pur. 61, 180. Het volgende citaat herkent men in het in beide teksten hierbij aansluitende, in het Bmḍ. Pur.: kṣaṇaṃ na vai tiṣṭhati jīvalokaḥ kṣayodayābhyāṃ parivartamānaḥ.

110—21 Mahāloka steeds voor Maharloka, en daarom ongewijzigd gelaten. M.i. is Mahat ook een aanwijzing voor een andere opvatting van dit woord door onzen tekst. Boven Bhūr, de Aarde met wat er bij hoort, ligt Bhuvarloka, het Luchtruim; daarboven Svarloka, de Hemel; daarboven Maharloka, dan Jana(r)loka, Tapoloka en Satyaloka. Maharloka geldt als de wereld der heiligen, wier leven één kalpa duurt (kalpavāsinaḥ). Ook de andere loka's worden door verheven wezens bewoond. In Satyaloka houden zich de goden op die niet meer sterven. Dit is de wereld van Brahmā. De bovenste drie werelden zijn onvergankelijk.

111—3 tasmin, met geringe afwijkingen zijn deze twee regels gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 177*a* en 178*b* en Vāyu Pur. 150*a* en 151*a*.

26 agrāma, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 188 en Vāyu Pur. 61, 161, waar echter varṇa° staat, waarschijnlijk de juiste lezing. Ofschoon de woorden, in de hss. overgeleverd, op zichzelf correct waren, was āśramanagare wegens constructie en beteekenis niet mogelijk: ś en g worden in het Balin. schrift gemakkelijk verward. Merkwaardig is, dat ook de Jav. vertaling g > ś heeft. Evenzoo varṇa > vana; doch hier bestaat de mogelijkheid, dat de auteur reeds vana aantrof.

33 dewāsura°, als vaker Sanskrit woorden Javaansch geconstrueerd als „vertaling". Voor sarwabhūta hebben Bmḍ. Pur., 1, 35, 191 en Vāyu Pur., 61, 163, sarpā bhūta°. Over deze verschillende creaturen: de aant. bij p. 146, 4.

112—4 bapa, babu, elders ṛṣi's, pitṛ's en deva's, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 35, 193 en 194. Even verder wordt dan ook guru gelezen, dat op deze plaats wel door een later in den tekst geraakt babu verdrongen zal zijn.

9 maweh aji, weergave van brahmacaryeṇa.

11 Dharma, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 195 (en Vāyu Pur. 61, 167) trayī vārttā (voor trayī dhanārtha, hss.: t° ḍan° van onzen tekst) daṇḍanītiḥ dharmān varṇāśramāṃs tathā | sthāpayitvāśramāṃś caiva svargāya dadhire manaḥ. De Jav. tekst is misschien corrupt, doch men kan aan den anderen kant dhanārtha, ± „rijkdom en voordeel" verklaren als een omschrijving voor vārttā, waarmee bedoeld wordt „de wetenschap om zich de middelen tot levensonderhoud te verschaffen", zoo wel voorkomend als samenvatting van Śilpaśāstra (handwerken, speciaal architectuur en andere kunsten), Āyurveda, „medicijnen", e.a. Men zie bv. Viṣṇu Pur. 1, 9, 119; 5, 10, 27, e.a. Voor onze plaats is de vergelijking van deze teksten van belang wegens het ook daar bijgevoegde trayī. Dit kan afzonderlijk genomen worden (als de drie Veda's), wat Viṣṇu Pur. 1, 9, 119 naast vārttā en daṇḍanīti de verklaring is (zie Wilson, I, p. 148); op de tweede plaats vertaalt Wilson (IV, p. 310) de uitdrukkingen t°, v° en d°: „there are (four) branches of knowledge — . . . ., scriptural, practical, and political". De tekst legt dan uit wat de „practical science" is, nl. landbouw, handel en veeteelt, dus ook drievoudig. Het is echter op onze plaats geraden trayī als de kennis der drie Veda's op te vatten. De vertaling, die Wilson, II, 202, van vārttā geeft (Purāṇa) is minder juist.

112—17 vinivṛtta°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 198 (en Vāyu Pur. 61, 170).

21 ā bhūta°, vgl. Bmḍ. Pur., t. a. p. (vgl. 168): Vāyu Pur., t. a. p.

30 maṅkana, op de helft van het werk bevindt zich hier een mededeeling, die als het ware ,,deel I'' afsluit. Het is zeer wel mogelijk, dat hier ook een eerste handschrift eindigde en het volgende in een tweede ,,band'' stond. De in de Bibliotheca Indica uitgegeven tekst van het Vāyu Pur. heeft op dit zelfde punt (hoofdst. 61) het einde van het eerste deel. De uitdrukking prakriyā-pāda komt overigens slechts in Vāyu en Bmḍ.-Pur. voor (Pargiter, Anc. Ind. hist. tr., pp. 23, 24). De gewone onderschriften in de Indische edities zijn in den zelfden trant gesteld, doch van een volgnummer voorzien.

32 apūrwa. Thans volgt de beschrijving van de 14 Manu's, de 14 mythologische oer-vaders van het menschdom; wij leven thans onder den zevenden Manu, de latere zijn dus nog toekomstig. Hier begint in het Vāyu Pur. deel II (Bibl. Ind.). Men verg. Viṣṇu Pur. 3, 1; Bmḍ. Pur. 1, 36 e.a.

113—1 Svāyaṃbhuvo, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 3 en Vāyu Pur. 62, 3 (= 2, 1, 3), waar pūrvam.

3 Manuḥ, voortzetting van r. 1.

4 Uttama, ook Bmḍ. Pur. t. a. p., Auttama in het Vāyu Pur., vgl. Wilson, III, p. 5.

5 Tapasa, nergens Tapasa in de Sanskrit teksten, voorzoover mij bekend; m en p kunnen in Balin. schrift vrij licht verward worden.

7 ṣaḍ ete, zóó Bmḍ. Pur. 1, 36, 4; Vāyu Pur. 62, 3. De reconstructie is denkbaar, maar onzeker. Ook de volgende pāda toch wijkt af: vakṣyāmy aṣṭāv anāgatān hebben de beide par. teksten.

12 Sāwarṇi, zoo ook Bmḍ. Pur. (vs. 4) en Viṣṇu Pur. (vgl. Hall, III, p. 22). Vāyu Pur. vs. 4: Sāvarṇa. De 5 S. zijn de 8—12e Manu, nl. Sāvarṇa, Dakṣa-Sāvarṇa, Brahma-S., Dharma-S. en Sāvarṇa of Rudra-S. Sommige teksten wijken in deze nomenclatuur af, vgl. Wilson, III, p. 25. Waiwaswata is de zevende Manu.

17 Manavaḥ, Bmḍ. Pur. 1, 36, 5; Vāyu Pur. 62, 5. Voor aryakěna hebben de par. teksten krānta.

20 samāsāt; klaarblijkelijk stemt dit citaat overeen met wat in de par. teksten volgt op r. 17: mānavāṃs tān nibodhata.

25 āsan, met als slot S-e 'ntare: Bmḍ. Pur. 1, 36, 7; Vāyu Pur. 62, 7. Inderdaad heeft de auteur de goden, ṛṣi's e.a., die den eersten Manu begeleidden, in het voorafgaande breedvoerig besproken. De Tuṣita's e.a. zijn klassen van ondergeschikte goden. De tekst van het Vāyu- en Bmḍ. Pur. luidt: Pārāvatāś ca vidvāṃso dvāv eva tu gaṇau smṛtau. Mogelijk is wid w° in den Jav. zin citaat. Zie Wilson—Hall, III, p. 3.

28 caturviṃśat (over den vorm Whitney, Skt. Gr. § 475, *e*), Vāyu en Bmḍ. Pur., resp. vs. 8 en 9.

29 Indra; waren de Tuṣita's c.s. de goden van deze periode, Vipaścit was de oppergod, enz. Zie Bmḍ. Pur. 1, 36, 16. De naam is in onzen tekst zoo goed als zeker corrupt; doch ik heb hem, omdat er ook andere namen voorkomen voor dezen god, niet gewijzigd. De volgende namen zal ik niet

stuk voor stuk vergelijken, de belangstellende lezer zij verwezen naar Bmḍ. Pur. 1, 36, 16 sqq., Vāyu Pur. 61, 14 sqq., Mārk. Pur. 67, 3 sqq., e.a., en vooral naar de opmerkingen bij Wilson's vert. van 't Viṣṇu Pur. III, p. 3. De ṛṣi's van de volgende manvantara's zijn de zoons of directe afstammelingen van die welke tot den eersten manvantara behoorden.

113—29 p i n a k a-W; òf een maal n a k a schrappen of de zin is erger in de war (p i n a k a-W° a n a k sa ṅ W° of iets dergelijks).

114—1 S t a m b h a, Stamba, Tamba is elders afstammeling van Kaśyapa. By A ṅ g i r a s u t a is misschien de eigennaam (ṚṢabha) uitgevallen. D a t o l i kan men (met Van der Tuuk) aanvullen bij D a t o, elders echter: D a t o t r i.

3 S a n e ś c a r a: misschien s a < s a ṅ, elders N i ś c a r a en derg.

6 C e d y a, deze 9 personen zijn zoons van den Manu. Zie Wilson's opm. bij Viṣṇu Pur. III, p. 5.

9 s a p t a r ṣ a y o, Vāyu Pur. 62, 19; Bmḍ. Pur. 1, 36, 21. Daarna: mūlaṃ manvantarasyaite teṣāṃ etc. (r. 11); Vāyu Pur. een geringe afwijking.

19 S a d h a m a, zeer goed herkenbaar, evenals de vier volgende namen; Waśawartina is een plur. vorm, ook de andere woorden zijn als meervoud op te vatten.

21 S w a y a ś a, elders (Bmḍ. Pur. 1, 36, 37; Mārk. Pur. 73, 7) S u ś ā n t i of (Bhāg. Pur. 8, 1, 24) S a t y a j i t.

22 A j a, Vāyu Pur. 62, 34; Bmḍ. Pur. 1, 36, 39; vgl. p. 62, 15 vlgg.

24 B y o s a d h i zal staan voor D i v y a u ṣ a d h i. (Vāyu Pur. 62, 34; Bmḍ. Pur. 1, 36, 39). Overigens wijken deze namen, ook in indeeling, tamelijk af.

28 U t t a m e n ā p i; men verwacht de naamvallen der eigennamen verwisseld te zien; wat las echter onze auteur? Vgl. Vāyu Pur. 62, 36: Auttame parisaṅkhyātaḥ sargaḥ Svārociṣeṇa tu, = Bmḍ. Pur. 1, 36, 41, waar: Auttamaḥ. Hiermee is de Jav. vertaling in overeenstemming.

115—2 S a t y a: Satyāḥ Surūpāḥ Sudhiyo Harayaś ca gaṇāḥ smṛtāḥ | Pulastyaputrās te devāḥ, etc., Bmḍ. Pur. 1, 36, 43. Ook elders (zie Vāyu Pur. 62, 38) zijn ze zoons van P. Hun aantal wordt verschillend opgegeven. De naam Ś i k h i ook Mārk. Pur. 74, 58 e.a., vaak ook Ś i b i en Ś i v i. Over de volgende namen: Wilson, Viṣṇu Pur., III, p. 8, noot 1. Bij K a ś y a p a en °A ṅ g i r a is misschien een lacune: saṅ . . . . pinaka-K, saṅ . . . . pinakâṅg° zou men verwachten, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 47 Kāvya Āṅgirasaś caiva Kāśyapaḥ Pṛthur eva ca.

9 R ā j a n u g h a ṇ ṭ a: Janughaṇḍa, Vāyu Pur. 62, 43; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 49. Khyāti en Bhaya zijn twee namen.

12 C ā r i ṣ ṇ u ook Vāyu Pur. 62, 44; gewoonlijk: Raivata. Bij de volgende namen vergelijke men Wilson—Hall, III, p. 9 sqq.

15 W i b h u, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 61; Vāyu Pur. 62, 53. De volgende namen sluiten hierbij aan. De in onze hss. als S a t y a c e t r a en °d e t r a overgeleverde persoon heet daar en elders Satyanetra.

23 P r i y a v r a t ā n v a y ā hy ete, Vāyu Pur. 62, 56 Svārociṣottamaś caiva Tāmaso Raivatas tathā | Priyavratānvayā hy ete catvāro Manavas tathā; Bmḍ. Pur. 1, 36, 65 e.a.

115—26 Sandhyādi, Sandhi enz.? Bmḍ. Pur. 1, 36, 66 e.a. noemen Ādya's en andere namen. Bij het volgende is te vergelijken: Bmḍ. Pur. 67 e.a.: divaukasaḥ sarva eva procyante mātṛnāmabhiḥ.

28 Unātha, zonder twijfel dezelfde naam als Unnata in Vāyu Pur. 62, 65 en Märk. Pur. 76, 54 (waar echter als var. lect. Uttama, als Bmḍ. Pur. 1, 36, 77 e.a.).

30 Atināman of Atimāna (ook Abhi°) in de Skt. teksten.

32 Uru, uitgevallen zijn twee namen, overeenkomende met Pūru en Kṛti (vgl. bv. Vāyu Pur. 62, 67).

116—7 Uttānapāda, vgl. Vāyu Pur. 62, 72; Bmḍ. Pur. 1, 36, 84: Uttānapādaṃ jagrāha putram Atriḥ prajāpatiḥ.

10 Sūnṛtā, aldaar, resp. vs. 75 en 87.

12 Swarāja, deze, in de par. teksten (Vāyu Pur. 62, 76; Bmḍ. Pur. 1, 36, 90) Svarā geheeten, en de volgende, Manasvinī of (v.l. in het Vāyu Pur.) Manasvatī, zijn meisjes.

14 Dhruwa; zijn legende vindt men uitvoerig meegedeeld in het Viṣṇu Purāṇa, 1, 11 sqq. (Wilson's vertaling, I, pp. 159 sqq.). De mahāpada, de positie van de poolster wordt in den Skt. tekst, Vāyu Pur. 62, 79, e.a. uitgedrukt: jyotiṣāṃ sthānam uttamam.

20 Ācārya is een gissing. De verwisseling van r en n in 't Balin. schrift is besproken door Wulff, Wirāṭap. p. 163. Men vgl. verder Vāyu Pur. 62, 80: daityāsurāṇām ācāryaḥ ślokam apy Uśanā jagau. Uśanas is de bekende zoon van Bhṛgu, die geïdentificeerd werd met de planeet Venus.

21 aho, deze verzen komen, hoewel met afwijkingen, ook in de paralleltekste voor. De eerste pāda van r. 21 maakt den indruk bedorven te zijn. Vāyu Pur. 62, 81 en Bmḍ. Pur. 1, 36, 94 hebben: aho 'sya tapaso vīryam: wat mogelijk ook in onzen tekst gestaan heeft. Pāda 2 stemt overeen met het Vāyu Pur. De tweede helft van den eersten śloka luidt in het Vāyu Pur.: sthitāḥ saptarṣayaḥ kṛtvā yad enam upari Dhruvaṃ. In het Bmḍ. Pur. en naar het schijnt ook in onzen tekst is de volgorde der pāda's, metrisch onjuist, andersom. Bij r. 23 vergelijke men de lezing van het Vāyu Pur.: Dhruve divaṃ samāsaktam īśvaraḥ sa divaspatiḥ. Ook hier loopt de zin onregelmatig; het volgende versdeel komt alleen in de Javaansche versie voor.

27 Ślaṣṭu, in het Viṣṇu Pur. 1, 13, 1 Ślisṭi, het Bmḍ. Pur. 1, 36, 96 Sṛṣṭi; het Vāyu Pur. 62, 82 Puṣṭi. In plaats van māyā spreken de beide laatstgenoemde teksten van chāyā. — Men kan vermoeden dat rabyaṅku te lezen is. — De namen van de zoons komen ook elders voor; onze tekst vertoont afwijkingen. Ook Jayā heeft elders een anderen naam.

117—4 Uddharati, vgl. Udāradhi (Bmḍ. Pur. 1, 36, 99; Vāyu Pur. 62, 85). De namen Bh°, D° enz. daar evenzoo.

10 Cakṣuṣasya°, in de par. teksten niet aangetroffen.

11 Nadwalā: Naḍvalā.

13 Mahāprabhā is hier, en waarschijnlijk ook in den grondtekst, een eigennaam. In het Bmḍ. Pur. luidt vs. 109, in het Vāyu Pur. vs. 91: Ūror ajanayat putrān ṣaḍ Āgneyī mahāprabhān.

117—14 Agra; deze namen wijken af van de zes in Vāyu- en Viṣṇu Pur. genoemde, doch ook het Bmḍ. Pur. is niet geheel in overeenstemming met de andere teksten. Kṛtu heb ik gewijzigd, daar deze schrijfwijze voor Kratu (Vāyu Pur. 91 e.a.) zeer gewoon is. De vrouw van den eersten zoon heet in de par. teksten Sunīthā. Zij is de dochter van Mṛtyu, vgl. Viṣṇu Pur. 1, 13, 11. Hun zoon is Vena: Aṅgāt Sunīthāpatyaṃ vai Venam ekaṃ vyajāyata (Bmḍ. Pur. 1, 36, 108 e.a.). Pṛthu is, zooals verder in den tekst wordt beschreven, de zoon van Vena.

17 prakopaḥ, vgl. Vāyu Pur. 62, 92 slot en 93; het Bmḍ. Pur., 1, 36, 109, wijkt eenigszins af.

21 pṛthu heb ik als citaat opgevat; terecht? De naastverwante par.-teksten hebben: pānau mathite.

23 Pṛthu, men verg. bv. Viṣṇu Pur. 1, 13.

30 pretamah°; Vāyu Pur. 62, 95 e.a. hebben: rājasūyābhiṣiktānām ādyaḥ sa vasudhādhipaḥ. Een koningswijdingsoffer is op z'n plaats. Viṣṇu Pur. 1, 13, 50 spreekt van een paitāmaha-offer: tasya vai jātamātrasya yajñe paitāmahe śubhe; waarbij de commentaar: p°: Pitāmahadaivatye Pṛthor eva yajñe. Er bestaat echter ook een pitṛyajña, door Manu, 3, 69—70, een der vijf mahāyajña's genoemd. Zie verder bij p. 122, r. 25.

31 sūta: tasya stavārtham utpannau nipuṇau sūtamāgadhau, Vāyu Pur., t. a. p., e.a. S. en m.'s zijn barden, Purāṇa-kenners, genealogiën-kenners, lofzangers; het onderscheid wordt verschillend opgegeven, vgl. Winternitz, Gesch. d. ind. Lit. I, 262; Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 17, en beneden de aanteekening bij p. 123, r. 32.

118—2 dewarṣi, in de par. teksten nagenoeg dezelfde opsomming. Puṇyajana zijn een soort kwade geesten, vaak ± yakṣa; vgl. Viṣṇu Pur. 4, 2, 1.

11 winarâkĕn, slechts in D niet gecontraheerd: °rahakĕn.

14 swarga: svargyaṃ yaśasyam āyuṣyam, Vāyu Pur. 105.

15 karĕṅwan, ook in de par. teksten volgt nu een meer uitvoerige beschrijving: Vāyu Pur. 62, 103 sqq., Bmḍ. Pur. 1, 36, 122 sqq.

19 Agra: Aṅga zou men kunnen meenen te moeten lezen, vgl. Vāyu Pur. 107 e.a. Atrivaṃśasamutpanno hy Aṅgo nāma prajāpatiḥ; zie p. 116,9. Op p. 117, 15 spreekt onze tekst echter van Agra.

25 kāra sw° (hss. swāḍa), de par. teksten geven het ongeveer synonieme vaṣaṭkāre (Vā.P. 110 e.a.).

119—5 vayam, Vāyu Pur. 62, 114; Bmḍ. Pur. 1, 36, 134. Onder dīkṣā wordt in het algemeen verstaan de voorbereiding voor religieuze ceremonien.

12 mapuhara; de Kakawin, 1, 11, 4, is hier duidelijker.

14 lampud, mij slechts van hier bekend, waarschijnlijk de oudere vorm van lampu.

17 sraṣṭā: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 36, 137; Vāyu Pur. 62, 116.

18 dharmeṣṭha, het Skt. dharmiṣṭha, K. B. W. II, 426.

20 śrotavyam. In het Bmḍ. Pur. luidt de voortzetting van den vorigen pāda: śrotavyaṃ kasya vā mayā; in het Vāyu Pur., behoudens vai voor va eveneens. Mogelijk is het, dat ook in onzen tekst deze woorden gestaan

hebben, wanneer men aanneemt, dat ḍ a r een invoegsel is ter vervanging van een uitgevallen syllabe.

119—23 m a n d ā t m ā n o : vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 138 mandātmāno na nūnaṃ māṃ yūyaṃ janīta tattvataḥ. De lezing van onze hss. wijkt af. De verwarring van k en n (Wulff, Wir. p. 178) en v a i > b e zijn zeer gewoon; overigens bestaat het citaat uit correcte Skt. woorden. Doch heeft het zoo in den grondtekst gestaan?

26 g u l a ṅ-g u l a ṅ, vgl. v. d. Toorn, Minangk. Wdb., p. 343: g o e l a n g², tijdelijke overdekking; beschutting, ... dienende tot verblijfplaats van hen, die op de sawah werken. V. d. Tuuk, K. B. W. IV, 769 noemt nog Bisaya: g o l a n g², een huisje naast het woonhuis. Hier is de beteekenis verwant. Is Soend. g o e l a n g², „wacht ter bescherming van de regentswoning" misschien in dit verband te beschouwen?

p u ṇ y a, ondanks de Skt. spelling, = Mal. p o e n j a.

28 i c c h a n, Bmḍ. Pur. 1, 36, 139; Vāyu Pur. 62, 118 (= 2, 1, 118).

32 g r a s e y a m, Bmḍ.- en Vāyu Pur., ibidem. Voor y a t : y a k ?

120—1 n ā t r a, ibidem. Daar het Skt. woord v i c ā r a ṇ a, „overweging, aarzeling", als neutrum en als femininum voorkomt, is het herstel van de uitgangen onzeker.

5 n i g ṛ h y a taṃ ca bāhubhyām; Bmḍ. Pur. 1, 36, 141.

7 t a t o ; men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 36, 141: tato 'sya vāmahastaṃ te mamanthur bhṛśakopitāḥ, gelijk aan Vāyu Pur. 2, 1, 120. Het laatste woord van ons citaat komt voor in 't Bmḍ. Pur. 1, 36, 146 e.a.

9 t a s m ā t ; dit vers is zeer corrupt overgeleverd. Dat er na t a s m ā t iets moet zijn uitgevallen maakt de spelling met -t reeds waarschijnlijk; uit de paralleltekst (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 142 en Vāyu Pur. 2, 1, 121) kunnen we p r a- aanvullen. Uit deze beide teksten blijkt tevens, dat p ū r v a (m) en j a j ñ e in het citaat thuis hooren: jajñe pūrvam iti śrutiḥ, en j° p° abhiśrutaḥ geven ze respectievelijk. Men kan veronderstellen, dat in onzen tekst de volgorde der klinkers in de war geraakt is: n en b h worden vaker verward (Wulff, Wir. p. 174), t v is zuiver gissing.

12 h r a s v o, sluit in genoemde teksten bij het pas geciteerde vers aan.

14 v y ā k u l e n d r i y a ḥ, ook Vāyu Pur. 1, 1, 122; ā k° Bmḍ. Pur. 1, 36, 143.

15 N i ṣ ā d a. Dit verhaal, dat een verklaring wil geven van den naam en van aard en uiterlijk der Niṣāda's, een tot de meer oorspronkelijke bevolking van Indië behoorend volk, komt hier in een eenigszins afwijkenden vorm voor. In de naast verwante Sanskrit teksten, zooals 't Bmḍ. Pur., wordt beschreven dat uit 's konings linkerarm, toen hij door de vertoornde ṛṣi's werd aangegrepen, een zeer kleine man kwam, die bevreesd was en in de war. Deze dwerg nu werd door de ṛṣi's toegesproken met n i ṣ ī d a, „ga zitten"; dit woord werd de oorzaak dat deze man en z'n afstammelingen N i ṣ ā d a ('s) werden genoemd. In andere teksten wordt het verhaal weliswaar eenigszins anders verteld (bv. in het Viṣṇu- en Bhāgavata Purāṇa) — hier wordt Vena eerst gedood en komt de dwerg uit zijn dij —, doch ook hier is het laatstgenoemde die bang wordt; men vergelijke bv.

Bhāg. Pur. 4, 14, 45 taṃ tu te 'vanataṃ dīnaṃ kiṃ karomīti vādinam | niṣīdety abruvaṃs tāta sa Niṣādas tato 'bhavat. In onzen tekst echter wordt, als ik het wel heb, N i ṣ ā d a reeds terstond, als het ware proleptisch, als eigennaam gebezigd. Mogelijk blijft echter, dat de tekst niet in orde is; in ieder geval komt de eigenlijke pointe van 't verhaal niet tot haar recht.

Men zou ook kunnen veronderstellen, dat n i ṣ ā d a hier reeds tot de woorden van Vena behoort, met imperatieve beteekenis, zooals vaker Sanskrit woorden in 't Oud-Javaansch in verschillende functies gebezigd worden; aan een corrupteel uit n i ṣ ī d a behoeft dan niet gedacht te worden. Indien dit zoo zou zijn, zegt Vena het dan tot den dwerg of tot de ṛṣi's?

Wat het uiterlijk van de Niṣāda's aangaat, dit kan men opmaken uit een beschrijving als het Bhāg. Pur. 4, 14, 44 geeft (vert. van Burnouf): „noir comme un corbeau, ayant le corps d'une extrême petitesse, les bras courts, les mâchoires grandes, les pieds petits, le nez enfoncé, les yeux rouges et les cheveux cuivrés".

120—18 j u g a ṅ, nevenvorm van d u g a ṅ of j u g a ṅ?

20 V e n a k a l m a ṣ a°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 144; Vāyu Pur. 62, 123. De Kakawin maakt er van: W e n a k a l p a (1, 22, 4).

22 Ś a w a r a; de Ś a v a r a's zijn eveneens voor-Arische bewoners van Indië. Andere Purāṇa's vermelden iets dergelijks, zoo geeft het Padma Pur. als nageslacht op: Niṣāda's, Kirāta's, Bhilla's, Bahanaka's, Bhrahmara's, Pulinda's (zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 182).

23 T u m u r a; v. d. Tuuk teekent in H_2 aan: T u m b u r a. De vorm van den naam is onzeker: het Skt. Bmḍ. Pur. (1, 36, 145) geeft hier T a m b u r a's en T u m b u r a's, het Vāyu Pur. 1, 1, 124 T u m b u r a's (noot: T u m b a r a's) en T u v a r a's. Het Harivaṃśa, 310, noemt eveneens de T u m b u r a's; T u m u r a's is echter de vorm in het Matsya Pur., 113, 53, waar de naam T u m b a r a's terstond volgt.

26 t a t o, in eenigszins anderen vorm dan Bmḍ. Pur. 1, 36, 146: punar maharṣayas tasya p° V° d° = Vāyu Pur. 2, 1, 125.

30 m a t a ṅ n y a n; op zich zelf is dit zinnetje niet duidelijk, men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 36, 147: Pṛthoḥ karatalād vāpi yasmāj jātaḥ Pṛthus tataḥ.

31 d ī v y a m ā n a ḥ. Men vindt dit vers Vāyu Pur. 2, 1, 126 en Bmḍ. Pur. 1, 36, 148. Het eerste gedeelte levert bij de reconstructie moeilijkheden.

121—1 Ś i w ā g n i. Verg. Krom, Inl. Hind.-Jav. Kunst, I, p. 407 en K. B. W. III, 226. Elders, bv. in het Viṣṇu Pur. (1, 13, 39), wordt geleerd dat deze boog, Ājagava geheeten met pijlen en wapenrusting uit den hemel viel, toen Pṛthu ontstaan was.

7 l u m ĕ p a s a k ĕ n, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 150 trātaḥ sa (Vena) puruṣa-vyāghraḥ punnāmno narakāt tadā.

9 t a ṃ n a d y a ḥ, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 151 en Vāyu Pur. 62, 130 taṃ nadyaś ca samudrāś ca ratnāny ādāya sarvaśaḥ | samāgamya tadā Vainyam abhyaṣiñcan narādhipam. — In plaats van a b h i ṣ e k a n wilde v. d. Tuuk (hs. D_3) i n a b h i ṣ e k a n, voor welke conjectuur veel te zeggen valt.

121—14 Pitāmahaś ca, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 152, p° ca bh° A° sahāmaraiḥ. — Bij tatan vgl. echter de Kak. 2, 6, 2.

Aṅgirobhiḥ. De Aṅgirasas, afstammelingen van Aṅgiras, zijn wezens die optreden als personificaties van het licht, van hemelverschijnselen en van voor bijzondere gelegenheden aangelegde vuren. Bij den rājasūya, koningswijdingsoffer, worden ze aanwezig gedacht, gelijk men ook hier ziet. Agni geldt als de eerste van hen. Pitāmaha= Caturmukha = Brahmā.

20 sinahakāryan; in het Skt. komt voor sahakāra, „medewerking, samenwerking, bijstand". Onze vorm kan zijn afgeleid van kārya of de y is de bekende overtollige y die vele woorden in 't Jav. aannemen.

22 Cākṣuṣa°. In dezen vorm komt dit vers niet in het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. voor. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 155 ādirājo mahābhāgaḥ Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān. Ook naar den inhoud is het vers vreemd.

25 pitrā°. Het niet zeer bekende werkwoord is verkeerd overgeleverd, doch de plaats is zóó bedorven dat het goed klinkende mitraṇaṃ ontstond. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 155 pitrāparañjitās tasya prajās tenānurañjitāḥ = Vāyu Pur. 2, 1, 132. Het volgende citaat sluit hierbij aan. Men lette op de etymologie van rāja (~rañjita, rañjana, √raj) die hier gegeven wordt. In de par.-teksten luidt het volgende: tato rājeti nāmāsya hy anurāgād ajāyata.

122—3 jalam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 156; āpas tastambhire etc. De werkwoordsvorm is in het citaat te herkennen, wanneer men ya als een later ingevoegd vulsel beschouwt. Mijn tu als pādapūraṇa is niet zeker.

7 parvatāś ca: vgl. Vāyu Pur. 2, 1, 133 parvatāś ca viśīryante dhvajabhaṅgaś ca nābhavat. Het overeenkomstige vers in het Bmḍ. Pur. wijkt in den eersten pāda eenigszins af (1, 36, 157). Over de ingeschoven y in saṅghāta en derg. heb ik een opmerking gemaakt, Bijdr. Kon. Inst. 88, 488. — Is ar(g)ghyan (r. 10) zoo af te leiden van Skt. agra?

10 prasaṅghya; in dezen zin is, als ik het goed zie, een misverstand geslopen. Oorspronkelijk zal er gestaan hebben: ya riṅ ruhur tan saṅghāta, s. ṅaranya bhaṅga (Skt. „gebroken", misschien reeds als glosse in den oertekst?; vgl. Vāyu Pur., zie boven); een latere afschrijver heeft bhaṅga als „weerbarstig, en derg." opgevat en zoo het eerste woord vervangen door prasaṅgh(y)a, waarover men zie K. B. W. IV, 106. Of moet men aan pras° een andere beteekenis toekennen? Of heeft men agra anders op te vatten? Ik laat bij deze onzekerheid de spelling ongewijzigd.

12 akṛṣṭa°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 157; Vāyu Pur. 62, 134.

15 dhenur: Bmḍ. Pur. 1, 36, 158; Vāyu Pur. 2, 1, 134: sarvakāmadughā gāvaḥ; onze tekst wijkt af, doch herstel is niet licht; mogelijk heeft deze pāda na het volgende citaat, dat wel met bovengenoemde par.-plaatsen overeenstemt, gestaan. Over verwarring b — g: Wulff, Wir. p. 146.

20 prajāḥ, niet in de par.-teksten. Men merke op, dat de Jav. tekst die hierop volgt nòg uitgebreider is.

24 etasmin, vgl. Vāyu Pur. vs. 135 etasminn eva kāle ca yajñe paitā-

mahe śubhe; Bmḍ. Pur. vs. 158 e° e° k° tu yajatas tasya vai makhe. Hoe de juiste restitutie moet luiden, ons citaat gaat z'n eigen weg.

122—25 p e t ā m a h ā y°; zie boven bij p. 117, r. 30. Legt men naast onzen tekst de Kakawin, 3, 2, dan blijkt, dat daar het offer p r e t a y a j ñ a en p e t t a y a j ñ a genoemd wordt in de hss. De maat wijst uit, dat °m a h ā° er nooit gestaan heeft. Dus heeft òf de dichter van de Kak. er niets meer van kunnen maken, òf hij heeft p r e t a gelezen. Aanvaardt men het laatste, dan is onze proza-plaats te corrigeeren (vgl. ook 117, r. 30). Mij lijkt het 't beste, de kwestie onbeslist te laten. Het volgende kan worden beschouwd als een toelichting van den Javaanschen auteur.

30 a p t o r; thans wordt uitvoerig het ontstaan van sūta's en māgadha's, later mengkasten vormend (v a r ṇ a s a ṃ k a r a's), doch oorspronkelijk barden en lofzangers, beschreven. De volgende passage is in haar geheel uitvoeriger dan de parallel-teksten. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 159 some sute samutpannaḥ sūtaḥ sautya tadāhani. Het citaat is verdacht; steekt er a p t o r y ā m a s y a in?; vgl. evenwel Pet. Wdb. I, 313; niet in de par.-teksten.

123—6 s u p a k ṣ a moet hier, zooals ook het K. B. W., s.v., vermoedt, „priester" beteekenen; het woord is in deze beteekenis overigens volkomen onbekend (Prof. Caland). S t h ā p a k a, toezicht-houdend priester (vgl. de bij Juynboll, Wdl., geciteerde plaatsen). De Kakawin spreekt, 3, 4, ook van s u p a k ṣ a, doch noemt hem den eersten keer s a g a m a, een ook hier voorkomend woord, dat een, waarschijnlijk reeds zeer oude, verbastering zal zijn van s ā m a g a, den zanger van de Sāmans (= udgātar). Daar het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 36, 160, spreekt van sāmageṣu ca gāyatsu, zal onze auteur het woord zeker in den correcten vorm gekend hebben. Zooals men weet reciteert laatstgenoemde functionaris bij een Vedisch offer de gezangen uit den Sāmaveda, terwijl de adhvaryu de handelingen verricht en de gebeden en formules uit den Yajurveda opzegt. De brahman (mogelijk hier bedoeld met brahmarṣi) houdt toezicht op het geheel en moet de gemaakte fouten weer „goedmaken". — Over de fouten bij dit offer zijn de beide par.-teksten uitvoeriger.

8 w a r ṇ a, „uiterlijk, kleur", maar ook, „woord, klank" en „stand".

11 g a r b h a°, mij niet van elders bekend.

19 n i y u k t a u, een zeer moeilijk te herstellen vers: er zijn blijkens het metrum ernstige fouten in gekomen. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 166 tāv ūcur munayaḥ sarve stūyatām eṣa pārthivaḥ.

21 a n u r ū p a ṃ, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 166 karmaitad a n u r ū p a ṃ ca pātraṃ cāyaṃ narādhipaḥ.

22 a p a n r a r e. De overgang van de woorden der ṛṣi's op die van S. en M. is al zeer abrupt. De Kakawin neemt dezen zin bij het voorafgaande (3, 7, 1 en 2); daar k i t a als pron. 1e p. pl. inclusief is, moet men ook hier het antwoord van S. en M. wel met k u n a ṅ laten beginnen. Mogelijk is er iets uitgevallen.

23 p i t ĕ ṅ ĕ n zal wel „vertrouwen in de oprechtheid, eerlijke bedoelingen" beteekenen. Vgl. t ĕ ṅ ĕ-t ĕ ṅ ĕ n, Rām. 24, 196: tat iṅĕt-iṅĕt tatah tĕṅĕ-

těṅěn i manah rasike. Men zal de mogelijkheid van verwantschap met t ě ṅ ě n, rechts, niet moeten uitschakelen, vgl. N.J. n ě ṅ ě n, den rechten weg gaan, een deugdzaam gedrag leiden, p a n ě ṅ ě n, goed gedrag, iemand die deugdzaam is.

123—24 i n y a r ě p, niet zeker; i n a r ě p ? of i k i a r ě p ?

32 k a l a g y a n a n y a, om hun tot verblijfplaats te strekken. De verschillende beteekenissen van k a l a g y a n zijn terug te brengen tot het grondbegrip ,,gewoon, gewoonlijk". In de Kuñjarakarṇa, Kern, V. G. X, 59, komt het voor in de opsomming .... dharmma, ... katyagan, prahyaṅan, kalagyan salwiran i dharmma, en is het door Kern vertaald met ,,betamelijkheid". In verband met p a r h y a ṅ a n als ,,heiligdom" kan men het vinden Nāg. 75, 2, waar Kern aanteekent, dat het woord eigenlijk een tijdelijk kluizenaarsverblijf schijnt te zijn; ik betwijfel of dit inderdaad de oorspronkelijke beteekenis geweest is. ,,Bewoond" uitgedrukt door k i n a l a g y a n vindt men Rangga Lawe 2, 6 alas puniku wetan tan kinalagyan. Zoo is ook een plaats als Nāg. 78, 6 leerzaam voor het gebruik van deze afleidingen van l a g i: tan warṇan tikanaṅ k a l a g y a n anĕlat riṅ sarwadeśeṅ Jawa (r. 1), ... kasthāpakan uṅgwan iṅ l u m a g i l a g y amrih kriyā mwaṅ brata, waar Kern wederom ,,tijdelijk verblijven" vertaalt. Ik zou eerder denken aan ,,gewoon is te verblijven", wat niet behoeft in te sluiten dat men er s t e e d s vertoeft. Men vergelijke het verband tusschen w o n e n en g e w o o n in onze taal. De afleidingen van l a g i in verwante talen wijzen in dezelfde richting.

A n ū p a heb ik aangevuld uit de parallelplaatsen Bmḍ. Pur. 1, 36, 171 en Vāyu Pur. 2, 1, 145: Anūpadeśaṃ Sūtāya etc. A n ū p a is als appellatief ,,een drassig land, land-bij-water, moerasland". Hier is het een eigennaam, volgens Pargiter, t. a. p., p. 16 Bengalen.

Waarschijnlijk vond de dichter van de Kakawin den tekst niet meer intact: Anūpa ontbreekt daar. — Men ziet dat in dit verhaal de oorsprong van de barden, sūta's, wordt beschreven. De plichten van deze sūta's zijn het ,,bewaren van de genealogieën van goden, ṛṣi's en beroemde koningen en de tradities van groote mannen" (Vāyu Pur. 1, 31—32). Tevens waren ze belast met de zorg voor wagens, paarden, olifanten en het uitoefenen van de geneeskunst: madhyamo hy eṣa sūtasya dharmaḥ kṣatropajīvanam || rathanāgāśvacaritaṃ jaghanyaṃ ca cikitsitam, Bmḍ. Pur. 1, 36, 164*b*—165*a*; vgl. ook Manu 10, 47: sūtānām aśvasārathyam ambaṣṭhānāṃ cikitsanam | vaidehakānāṃ strīkāryaṃ māgadhānāṃ vaṇikpathaḥ; Vāyu Pur. 1, 32 (= Bmḍ. Pur. 1, 36, 164*b*). De latere sūta's zijn hiervan dus duidelijk onderscheiden; deze, de spruiten uit een huwelijk van een kṣatriya met een brahmaansche, waren slechts tot de mindere functies (zorg voor paarden, wagens, enz., geneeskunst) gerechtigd. Verg. Manu 10, 11; 17. Tusschen sūta's en māgadha's wordt soms een onderscheid gemaakt: de eerste is dan een p a u r ā ṇ i k a, de tweede een v a ṃ ś a-ś a ṃ s a k a. Nadere bijzonderheden geeft Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 17.

124—1 b h a v a t u; misschien heeft er iets gestaan als: bhavatu nūnam evaṃ tad, hěnĕṅakěna, etc. Of heeft t a n (t a n) hier niet de ontkennende beteekenis?

124—6 t u t a s, een niet in het K. B. W. vermeld woord. In het N.J. beteekent het ,,droog uitgeperst, uitgedropen; geheel uit iets verdwenen van vocht"; verg. ook Soend. t o e t a s, ,,afgeloopen zijn, ten einde zijn". Daar a l i l a ṅ zoowel ,,verheugd" als ,,weg, op, weggevaagd" kan zijn, heeft de afschrijver van x er t u ṣ ṭ a van gemaakt.

13 t ā m, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 177, waar, evenals Vāyu Pur. 2, 1, 150, anvadhāvata als werkwoord dient.

16 M a h ī s i k i, ook in de Kak. 3, 15; 5, 18, vgl. K. B. W. IV, 483. —M.i. staat p a r i c a k r a voor Skt. p a r i c a k r ā m a (vgl. Wulff, Wirāṭap., p. 262, die Kern, Bijdr. T. L. V., 3, 8, p. 177 citeert). Deze vorm komt vaker voor (K. B. W. IV, 70).

17 L o k ā l o k a enz., zie beneden p. 344.

21 e n a k, hier: zeker, vast, bepaald. Verg. Jonker, Oud.-Jav. Wetb. 1; vgl. 159.

25 s a s t r y a n, van s t r ī; ,,vrouwelijke natuur", K. B. W. III, 171. Hs. D, als zoo vaak, verknoeit het woord tot ś a s t r a.

26 s w a k a r m a, vgl. Rām. 21, 32 dewī nahan liṅ nira wen pasambat sĕsĕl ikaṅ daiwa lawan swakarma.

28 m a ś a r ī r a; dit komt meer voor, vgl. Arj. Wiw. 12, 2.

125—2 s i k a r a < swīkāra, van het Skt. s v ī k ā r a, ,,zich toeëigenen, nemen, en derg." In het Oud-Jav. treedt de beteekenis ,,naar eigen goeddunken (vooral: gewelddadig, wreed, slecht) handelen" op den voorgrond.

3 s t r ī v a d h e, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 180 uvāca Vainaṃ nādharmaṃ strīvadhe paripaśyati; zie ook Vāyu Pur. 2, 1, 153 (°paśyasi). Vgl. bv. Viṣṇu Pur. 1, 13, 72. De uitgang van den werkwoordsvorm is niet zeker; -a ṃ en -i worden echter zeer vaak met elkaar verward.

6 k a t h a ṃ, de overlevering is, wanneer de hier gegeven lezing juist is, op vele plaatsen in de war. Toch zijn de fouten alle uit vele andere citaten bekend; m > s (nāgarī-schrift) > ś (zucht om in vreemde woorden ś te schrijven); c > w en dergelijke. — Het vers komt (behalve: mayā vinā) zoo voor Vāyu Pur. 2, 1, 153; Bmḍ. Pur. 1, 36, 181 wijkt in den tweeden pāda af.

8 m a y i, zie Bmḍ. Pur. 1, 36, 181 e.a.; i. p. v. s a r v ā ḥ volgt daar op l o k ā ḥ : s t h i t ā (ḥ), waarschijnlijk heeft op onze plaats gestaan: m° l° sthitāḥ s°.

10 m a y e d a ṃ, in het Skt. Bmḍ. Pur. e.a. voortzetting van het bovenvermelde.

12 m a t k ṛ t e, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 182 m° na vinaśyeyuḥ p° p° vardhitāḥ.

14 s y a p a enz.; zoo op te vatten? Bij r. 16 vergelijke men Bmḍ. Pur. vs. 183: upāyataḥ samārabdhāḥ sarve siddhyanty upakramāḥ.

16 n i r a, uit de Kakawin zou men (4, 9, 2: d e n t a) misschien kunnen opmaken, dat n i r a hier als 2e p. sing. opgevat is.

17 h a t v ā p i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 184 hatvāpi māṃ na śaktas tvaṃ prajānāṃ pālane nṛpa; Vāyu Pur. 62, 156. P o ṣ a ṇ e ook Brahma Pur. 4, 79.

23 t i r y a g y o n i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 185 avadhyāś ca striyaḥ prāhus tiryagyonigateṣv api.

125—26 bahūnāṃ; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft deze woorden niet. De bedoeling van de volgende passage is, zooals uit de Skt. versies blijkt: het dooden van iemand terwille van voordeel van één persoon is ongeoorloofd; wanneer echter velen levensonderhoud vinden bij den dood van één, dan mag het. Deze woorden worden door Pṛthu gesproken en komen even verder ook in onzen tekst voor. Ongeveer op dezelfde wijze als in Vāyu- en Bmḍ.- Pur. gaat het verhaal in het Viṣṇu Pur. 1, 13, 71 sqq. Onze tekst legt de Aarde in den mond, dat één zelfs niet voor (door) velen gedood mag worden.

30 bhawaḥ, „makweh", als meervoud bij S. bahu: K. B. W. IV, 965. Zijn deze woorden rest van een citaat?

126—1 tasmiṃs, vgl. Vāyu Pur. 2, 1, 160 yasmiṃs tu nihate bhadre; vgl. Bmḍ. Pur. vs. 188.

6 ekasyārthāya; men verg. Vāyu Pur. 2, 1, 159; Bmḍ. Pur. 1, 36, 187. In den tweeden pāda is ātmanai overgeleverd, doch m.i. niet bruikbaar; ook het laatste woord heeft wellicht eenigszins anders geluid.

13 macchāsanaparāṅmukhīm is Bmḍ. Pur. 1, 36, 190 en Vāyu Pur. 2, 1, 162 de lezing; misschien heeft dit ook in onzen tekst gestaan.

19 sarvam etad, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 193 met vidhāsyāmi als werkwoord; zie ook Vāyu Pur. 2, 1, 165.

23 wuruk: een kalf werd bij de koe vastgebonden, wanneer deze gemolken werd. Dit kalf is dus gedacht als de promotor van de producten die bij het melken te voorschijn zouden komen.

29 Pṛthor°, niet in de naaste par.-teksten gevonden.

32 tatra, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 200 tatra tatra prajās tā vai nivasanti ca sarvaśaḥ. Brahma Pur. 4, 94 e.a.: t° t° prajāḥ sarvā.

127—2 grāma, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 197 pravibhāgaḥ purāṇāṃ vā grāmāṇāṃ vāpi vidyate.

3 Cākṣuṣyāntare: dit vers is, zooals de hss. het geven en zooals het hier is gedrukt, waarschijnlijk niet in orde. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 198 C° pūrvam āsīd etat purā kila | Vaivasvate 'ntare tasmin sarvasyaitasya saṃbhavaḥ; vgl. ook Vāyu Pur. 62, 170.

5 Swāyambhuwa Manu, zoo ook Viṣṇu Pur. 1, 13, 86. Het Bhāg. Pur. 4, 18, 12, geeft: vatsaṃ kṛtvā Manum. Het Bmḍ. Pur. heeft echter, 1, 36, 202, sa kalpayitvā vatsaṃ tu Cākṣuṣaṃ Manum īśvaraḥ, zoo ook Vāyu Pur. 2, 1, 173. Het Matsya Pur., 10, 15, daarentegen luidt weer: vatsaṃ kṛtvā Svāyaṃbhuvaṃ Manum.

9 pinakāhāraka, zoo ook de Kak. 5, 14: nda yekâhāraka nikaṅ bhuwana.

10 karma. Het Skt. Bmḍ. Pur. deelt mee (1, 36, 198), dat er voor dien: na sasyāni na gorakṣaṃ na kṛṣir na vaṇikpathaḥ. De sasyāni worden hier vertaald met pari, kṛṣi en gorakṣa blijven met hetzelfde Skt. woord aangeduid. Vaṇikpatha, koophandel zal verbasterd zijn tot balikwata. Daar de Kakawin deze vorm juist zoo heeft, is zij in ieder geval niet een late corrupteel. Elders komt baṇijakarma voor. Met het woord gorakṣu staat het juist zoo; ook deze vorm is mij van elders niet bekend.

127—17 Wulan; men ziet terstond, dat dit niet goed kan zijn: ,,Wulan makādi saṅ hyaṅ Gāyatrī'' is onzin. Toch heeft de Kakawin, 5, 17, de zelfde mededeeling: suḍaṅanya candra | kapwa parĕṅ ta sira gatri suḍaṅnya. De fout schuilt hierin, dat de auteur van onzen tekst het hem niet bekende woord chandas (heilige tekst; metrum; vgl. Winternitz, Gesch. d. ind. Lit. p. 146, n. 3) verwarde met candra, maan. Gāyatrī is een zeer bekende Vedische versmaat. Zoo heeft dan ook het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 36, 204 chandāṃsi pātram āsīt tu gāyatryādīni sarvaśaḥ. Zeer kort wordt de geheele beschrijving gegeven in het Matsya Pur. 10, 16*b*—17*a*: tatas tu ṛṣibhir dugdhā vatsaḥ Somas tadābhavat || dogdhā Vṛhaspatir abhūt pātraṃ vedas tapo rasaḥ. De melk is in 't Bmḍ. Pur.: tapo brahma ca śāśvatam.

23 homādi; in de verschillende teksten varieert het product. Het Matsya Pur. heeft (10, 18) ūrjaskaraṃ balam, het Bmḍ. Pur. (1, 36, 207) urjaṃ ca madhu, enz. Bij sukha, verg. Bmḍ. Pur. 207: vartante tena devatāḥ.

31 wĕsi riṭi, vgl. K. B. W. I, 736; zie ook Tantri K., p. 64, r. 1, ed. Hooykaas. Het Skt. Bmḍ. Pur., dat het melken der asura's, in tegenstelling met vele andere teksten, ook op deze plaats geeft, heeft (1, 36, 210) āyasaṃ pātram ādāya.

32 Werocana. Men verg. Matsya Pur. 10, 20*b* sqq. Elders, zie Bhāg. Pur. 4, 18, 16, worden de Daitya's en Dānava's hier ten tooneele gevoerd, die Prahrāda, chef der asura's als kalf gebruiken. Het Bmḍ. Pur. heeft (1, 36, 210): Virocanas tu Prāhrādir vatsas teṣāṃ mahāyaśāḥ. De Kakawin (5, 23) spreekt van Werocanânkasipuputra. Hiraṇya-kaśipu was een daitya, wiens zoon Prahlāda bekend was door z'n vereering van Viṣṇu tegen den wil zijns vaders. Deze P. had 'n zoon Virocana, die weer de vader werd van Bali. Misschien is dus onze tekst hier in de war, van één persoon, V. zoon van P., zijn er twee gemaakt; men kan dan vermoeden, dat na Werocana anak is uitgevallen. Of is toch één persoon bedoeld? Śukra was de zoon van Bhṛgu en priester van Bali en de daitya's; dat deze melkt is een punt van verschil met Matsya- en Bmḍ. Pur., die Dvimūrdhan noemen.

128—3 Baiśrawaṇa = Kuvera. Bij Rajatanābha vergelijke men Bmḍ. Pur. 1, 36, 216 dogdhā R° tu pitā Maṇidharasya yaḥ. Het Vāyu Pur., 2, 1, 181, heeft: dogdhā ca Jatunābhas tu pitā Maṇivarasya saḥ.

5 āmapātra; dit is een vat van ongebakken klei. Het woord komt in eenige paralleltekstes in deze passage voor: Bmḍ. Pur. 1, 36, 215; Matsya Pur. 10, 22; Bhāg. Pur. 4, 18, 18. Apātra is hier niet passend. Ook de Kakawin 5, 27 heeft het reeds. — In het volgende is yekân+antardhāna te splitsen. Het schijnt dat men dit als yeka+anant° heeft opgevat en evenzoo even verder hanant° verkeerd heeft begrepen blijkens de lezing van de Kakawin: ananta ardhana! Misschien is ook hanant° in den prozatekst reeds een misverstand. De hss. hebben ook hanant° en niet hanânt°.

8 Citraratha is de koning der gandharva's. De toevoeging apsara rasika is vreemd.

9 Wararuci vinden we in de overeenkomstige passage van het Matsya

Pur. terug (10, 25): dogdhā Vararucir nāma nāṭavedasya pāragaḥ. Het Bmḍ. Pur., 1, 36, 221 luidt: teṣāṃ Vasurucis tv āsīd dogdhā putro Muneḥ śubhaḥ || gaṃdharvarājo 'tibalaḥ etc. Het Vāyu Pur. heeft, 2, 1, 185, als naam Viśvāvasu, zoon van Muni. In het Bhāg. Pur. 4, 18, 17 is deze kalf. Van Muni stamden de gandharva's af volgens een verhaal in den Harivaṃśa; zie ald. vss. 171; 234; 11521.

128—10 ś u c i ; vlg. het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 36, 221, is de melk in dit geval śucīn gandhā (l. gandhān), volgens het Matsya Pur., 10, 24, gandhān; het Vāyu Pur. is, 2, 1, 184, in overeenstemming met het Bmḍ. Pur. Het Bhāg. Pur. echter heeft, 4, 18, 17, gāndharvaṃ madhusaubhagam. Op onze plaats kan men dus aarzelen tusschen ś u c i g a n d h a r v a, waarbij ś u c i een subst. zou zijn en, wat misschien mede wegens het volgende s a r w a w a ṅ i waarschijnlijker kan lijken, het veronderstellen van een fout voor ś u c i g a n d h a. De Kakawin gaat echter met de eerste opvatting mee (5, 30).

15 o ṣ a d h î g°, hs. K heeft o ṣ a d h ī ṅ g°, alle andere en °ī; zoowel °i als °ī is Sanskrit.

16 p l a k ṣ a, de Ficus infectoria Willd., een groote boom; de ś ā l a, Vatica robusta, een hooge boom, de p a l ā ś a, de Butea frondosa.

c h i n n a°. Dit woord is zoo goed als zeker verminkt in onze hss. Het Skt. Bmḍ. Pur. geeft als product van deze keer melken (1, 36, 225): chinnadagdhaprarohaṇam; het Vāyu Pur., 2, 1, 188, chinnaprarohaṇam, evenzoo het Matsya Pur. 10, 27. De akṣara's w en c worden licht verward, waarvan in onzen tekst meerdere voorbeelden te vinden zijn. De Kakawin (5, 33) heeft hetzelfde als onze hss. Het is echter niet uit te maken wat de Kakawindichter las en schreef. De lezing die ik geef is een conjectuur; van de overlevering is echter behalve in w > c niet anders afgeweken dan met u > r a, van welke verwarring ook eenige voorbeelden bekend zijn, vgl. Wir. 72, 12, waar p r a t i° > p u n t i°.

20 m a ṅ k a n a ; ook in een aantal Voor-Indische teksten begint thans een nieuw hoofdstuk. In ons geschrift volgt nu de kosmographie.

23 m a h ā b h ū t a p r a m ā ṇ a. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 3; Vāyu Pur. 34, 5*b*; Mārk. Pur. 54, 2; Mhbh. VI, 178.

26 d v ī p a°. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 5; Vāyu Pur. 34, 6.

29 s a p t a s v°. In den Skt. tekst eveneens de voortzetting van het citaat in r. 26. In de overlevering is een lajar bij een verkeerde syllabe terecht gekomen.

30 k u n a ṅ enz. Wat de hss. hier hebben is niet duidelijk.

129—1 c a t u r. Dit kan niet goed zijn: c a t u r s a p t a. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 6: sapta dvīpān pravakṣyāmi enz. Mogelijk is dit ook de lezing van onze plaats geweest. Voor °g r a h a i ḥ s a h a hebben de hss. °g r a h e s a h a, wat men, daar het onderscheid tusschen a i en e vaak wordt verwaarloosd en de -ḥ dikwijls verdwijnt, zonder bezwaar zoo kan opvatten als hier gedaan is (Wulff, Wir. p. 47).

5 y o j a n ā n ā ṃ, afwijkend van Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 9; gelijk aan Matsya Pur. 112, 8.

129—6 saniyuta. Niyuta beteekent hier blijkens den context 100000. Uit meerdere plaatsen in de Sanskrit literatuur blijkt dezelfde beteekenis, bv. Taittirīya—Saṃh. IV, 4, 11, 2 sqq. e.a.; Vājasaneyi—Saṃh. XVII, 2; XXII, 34; Kāṭhaka—Saṃh. XXXIX, 6; ook in Vāyu Pur. 101, 93 sqq. e.a. Echter zijn er andere teksten, waaruit de beteekenis 1 000 000 blijkt; de lexica (P. W.) geven beide beteekenissen. Men zie nader: W. Kirfel, Die Kosmographie der Inder, p. 333; Thibaut, Astronomie, u.s.w. (Grundriss), p. 70.

Voor de getalswaarde in 't Oud-Jav. worden eveneens zoowel 100 000 als 1 000 000 opgegeven door v. d. Tuuk, K. B. W. I, 551; Juynboll, Wdl. geeft slechts het laatste. Uit de teksten is het niet steeds op te maken, daar het vaak gebruikt wordt voor ,,een zeer groot getal''. Het is echter een bekend verschijnsel: de beteekenis van woorden die groote getallen aanduiden, is zeer weinig standvastig.

7 nānā. De ,,vertaling'' of ,,bewerking'' in het Javaansch bestaat hier eenvoudig in het op Jav. wijze construeeren van Skt. woorden, zooals dit zoo vaak geschiedt. Men vergelijke Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 10 nānājanapadākīrṇaḥ. Bij sarwadhātu vgl. men aldaar vs. 11: sarvadhātunibaddhais; de dhātu worden voor den Javaanschen lezer gespecificeerd. De verbinding kanaka rajata maṇi komt zoo vaak voor (vgl. bv. Rām. 1, 13), dat men tot het invoegen van de syllabe ta gerechtigd schijnt.

11 śītaṃ, niet in de naast verwante teksten.

12 riń tĕlu, volgens de berekening: $\pi = 3$. Vgl. Thibaut, Astron., u.s.w. (Grundr.), p. 74. Staat guṇiteń voor giṇuneń?

14 Lawanārṇawa of Lavaṇoda, de oceaan van zout water die het eerste continent omringt. Zie Kirfel, pp. 110 sqq.

16 prāgāyatāḥ enz. is een interpretatie van de overlevering, die geen parallel heeft, naar het schijnt, in de Skt. teksten; °parvāḥ = °parvāṇaḥ; het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 14 heeft suparvāṇāḥ. V. d. Tuuk, hs. H_2 vermoedde pārśvā (ḥ), wat zich onnoodig ver van het overgeleverde verwijdert; het is echter de lezing van 't Matsya Pur. 112, 10.

22 guńsa, mij onbekend. Soms met de Kakawin, 6, 6, te lezen gańsa, klokkemetaal? Het metaal van dit gebergte wordt verder slechts in het Liṅga Pur. genoemd (goud; vgl. Kirfel, p. 58).

24 vṛtta°. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 17: vṛttākṛtipramāṇaś ca. Mogelijk heeft onze tekst ook °ākṛti gehad, en is in nāgarī-schrift de v in plaats van de k gekomen.

26 caturaśraḥ. In 't Skt. Bmḍ. Pur. is dit de voortzetting van het vorige citaat. Vgl. ook Vāyu Pur. 34, 15; Matsya Pur. 112, 13.

29 Prajāpati°. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 17 = Vāyu Pur. 34, 16 = Matsya Pur. 112, 13. Het verlies van een w-pasangan is zeer gewoon.

31 nābhi°. In de drie genoemde Purāṇa's volgt dit citaat op het vorige. Daar het overgeleverde °sambhawaḥ tegen het metrum is, heb ik, hoewel aarzelend, de lezing van de Skt. teksten er voor in de plaats gesteld. Voor °vyaktayoginaḥ hebben de Skt. teksten 'vyaktajanmanaḥ.

130—2 Pradhāna, men zie hierboven, p. 54, waarbij men in de aanteekeningen op p. 235 vergelijke.

5 pūrvataḥ. Heeft de vorm syāt, hoewel op zich zelf mogelijk, hier werkelijk gestaan? Juist op dit punt gaan de Skt. teksten uiteen: ca (Bmḍ. Pur.), 'sau (Vāyu Pur.), tu (Matsya Pur.).

6 prawāla is wel in verband gebracht met Skt. prabāla, jonge spruit; koraal. De spelling in de bet. ,,koraal'' is ook pravāḍa. In het Pāli: pavāla en pavāḷa. Vgl. Wir. p. 10: waiḍūrya rajawarta prawāla. De beteekenis schijnt echter (K. B. W. IV, 111) te zijn in het Oud-Jav. ,,van een kenteeken voorzien, gekenmerkt; kenmerk''.

8 bhṛṅga°, vgl. Bmḍ. Pur. vs. 20.

11 ikaṅ g. M. Over het lidwoord: Kern, V.G. VIII, 162.

17 śātakumbhamaya. Behalve de in het Padmapur. en Mahābh. genoemde rivier Śatakumbhā (bijzonderheden Kirfel, p. 69), bestaat er ook een berg Śatakumbha. Hier is bedoeld ,,gouden'', afleiding van śātakumbha = (uit de rivier Ś. gewonnen) goud.

19 mayūra°. De Jav. vertaling wekt het vermoeden, dat ook hier de lezing der Skt. teksten (Bmḍ. Pur. 1, 15, 22; Vāyu Pur. 34, 20; Matsya Pur. 112, 17): mayūrabarha° oorspronkelijk gestaan zal hebben (mayūrabarhavarṇas tu).

21 ete. In genoemde Skt. teksten volgt dit vers op het bovenvermelde. De pāda van r. 23 sluit daarbij aan.

24 lo moet hier gelijk zijn aan lwa, uitgebreidheid, uitgestrektheid (K. B. W. III, 639). De lezing van hs. K: lor is foutief. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur.: teṣām antaraviṣkambho, waarbij het volgende citaat aansluit (1, 15, 23). Vgl. Kirfel, p. 58. Vgl. voor het citaat vooral Matsya Pur. 112, 18.

27 Ilāwṛta. Vgl. Kirfel, p. 93 sqq.

29 i tĕṅah. Het eveneens mogelijke iṅ t° heeft D; vgl. Kern, V.G. VIII, p. 163.

30 vidhūmo. In dezen vorm heb ik dit citaat nergens aangetroffen. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 25 heeft vidhūma iva pāvakaḥ, zoo ook Vayu- en Matsya Pur.

33 wedi. Ofschoon overgeleverd is ceṭi, en dit ook de lezing is van de Kak. (6, 24), valt op goede gronden de juistheid van dit woord te betwijfelen, evenals bij cetyaṃ in het citaat. Aan het bekende Skt. woord voor ,,dienares'' is hier natuurlijk niet te denken. Daar er sprake is van den grond waarop de Meru ligt, gis ik dat bedoeld is vedi, eigenlijk het ,,sacrificial bed'' of altaar, dat in den grond is uitgegraven en met gras of stroo bedekt; dan ook: piedestal, ondersteunsel, bank. Het Mārk. Pur., 54, 12—13, gebruikt het woord in dit verband: ,,The earth is low on the south and north, it is highly elevated in the middle (13). On the southern half of the elevated ground (vedi) are three countries, and on the north are three. Ilávṛita is situated between those halves, and is shaped like the half-moon''. Men vergelijke ook het Vāyu Pur. 34, 23 vedyarddhaṃ dakṣiṇaṃ Meror uttarārddhaṃ tathottaram = Matsya Pur. 112, 20. 't Bmḍ. Pur. 1, 15, 25

heeft v a d i, wat een drukfout zal zijn. De voorstelling is dus niet overal dezelfde.

De palaeographische kwestie: verwisseling van c en w vindt men besproken bij Wulff, Wirāṭaparwa, p. 235. Ook de verwarring van d en ṭ is te begrijpen. In de Kakawin heb ik de lezing niet veranderd, omdat daar de auteur zeer wel c e t i of c e ṭ i geschreven kan hebben.

De hier gegeven vertaling van k a p a t i t i s met „het door aflekkende druppen getroffen land" is een gissing. Daar de middellijn van den Meru van boven twee maal zoo groot is als aan den bodem (Kirfel, p. 93), is het zeer goed te begrijpen, dat men zich dezen berg voorstelt als een paraplu of afdak. In het N. Jav. heeft men uitdrukkingen als t r i t i s = het uiterste einde van 'n afdak, ook wel: rand van een paraplu, voorts „benaming van de plaats achter een huis onder het uitstekende afdak, waar het regenwater afdrupt" (Gericke en Roorda, Hdwdb. I, 652).

131—1 c e ṭ y a ṃ. Dit citaat en het volgende schijnen onherstelbaar bedorven te zijn; met behulp van de in de vorige aanteekening genoemde Purāṇaplaatsen heb ik het vers niet kunnen reconstrueeren. De eerste pāda is misschien geweest vedya<rddha>ṃ dakṣiṇaṃ Meror; het geschiedt vaker dat een afschrijver op willekeurige wijze het aantal van acht syllaben vol maakt met een bekenden klank, hier s y a. Bij het tweede deel vergelijke men Matsya Pur. 112, 33 vedyarddhan tu tad uttaram; zie ook Vāyu Pur. 34, 32; Bmḍ. Pur. 1, 15, 36.

7 v a r ṣ ā ṇ i ; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft hier een afwijkende lezing: varṣāṇi yāni ṣaṭ caiva enz. (1, 15, 26). Ons citaat vindt men Vāyu Pur. 34, 23 met y e (ook Bmḍ. Pur.) en Matsya Pur. 112, 21 met v a i in plaats van t u.

11 d v e s a h a s r e enz. is een citaat, dat in Bmḍ.- en Vāyu Pur. anders luidt: dve dve sahasre vistīrṇā yojanānāṃ samucchrayāt. Het Matsya Pur. 112, 21, stemt echter behalve het begin met onzen tekst overeen: y o j a n a i ḥ heb ik daaraan, hoewel aarzelend, ontleend. Het a t r a in ons citaat heb ik nergens teruggevonden. Over het getal vergelijke men Kirfel, p. 58.

13 k u n a ṅ. De hier voorkomende mededeeling doet vreemd aan; zoo goed als zeker hapert er dan ook iets aan den tekst. De berg N i ṣ a d h a die genoemd wordt schijnt niet dezelfde te zijn als de berg die ten Zuiden van I l ā v ṛ t a ligt en terstond daarop vermeld wordt. Er zijn parallelplaatsen, nl. Viṣṇu Pur. 2, 2, 39 sqq., in de vertaling van Wilson, II, p. 123.

Hier wordt gezegd, dat de Meru in 't N. door den Nīla, in 't Z. door den Niṣadha wordt begrensd. De landen Bhārata, Ketumāla, Bhadrāśwa en Uttarakuru liggen daar buiten. Nu zijn er twee maryādāparvata van N. naar Z., twee grensbergen, nl. de Jaṭhara en de Devakūṭa, die den Nīla en den Niṣadha verbinden; later blijkt (zie ook Mārk. Pur. 54, 22) dat zij in 't O. liggen. Evenzoo nu zijn er twee in 't W., n.l. de Niṣadha en Pāriyātra. In den index, dl. VI, p. 128 van Wilson—Hall, wordt de meening uitgesproken, dat dezelfde Niṣadha zoowel in 't Z. als in 't O. van den Meru ligt, wat mij onwaarschijnlijk voorkomt. Ook andere teksten leeren ons overeenkomstige feiten, bv. Mārk. Pur. 54, 22 sqq. Pargiter twijfelt aan den

naam Niṣadha en wil ṛṣabha, hoewel aarzelend. Op onze plaats zijn waarschijnlijk een paar namen uitgevallen, wat wegens paḍa reeds aannemelijk is. Naar het bovenstaande kan men beoordeelen, wat er ongeveer gestaan moet hebben. De naast-verwante Skt. teksten bevatten deze mededeelingen echter niet, althans niet in dit verband.

131—22 paramārthanya = Skt. paramārthāt of °ena, in waarheid; vgl. bv. Wir. pp. 31, 34, 43, 53, 67, 87.

24 lwa, de breedte van de varṣa's blijkt dus uit de volgende berekening: Jambūdvīpa = 100 000 y. — 6 bergen van 2000 y. — Ilāvṛta van 34 000 y. = 54 000 y. : 6 = 9000 y.

27 kinamānan (sic?); verband met Skt. māna, gebouw (m.), maat, uitgebreidheid (n.)? of fout voor kinahanan?

28 nadyā nadī kenada is m.i. corrupt. Misschien (over de verwisseling bh en n: Wulff, Wir. p. 174) heeft er 't citaat nadībhedair (Bmḍ. Pur. 1, 15, 30 e.a.) gestaan en is het overige hetzij dittographie en verder bederf, hetzij de overblijfselen van een Jav. omschrijving.

kaparan, vgl. Wir. p. 52, 15; B.Y. 21, 8.

31 Bhāratawarṣa: dus het meest Zuidelijk gelegen land; gelijkgesteld met Indië.

Himakūṭa lor niṅ. Deze woorden moeten reeds vroeg in de overlevering zijn uitgevallen, wat door de gelijkenis van de eerste deelen der namen licht verklaarbaar is. De tekst der hss. geeft onzin; deze invoeging wordt gesteund door Voor-Ind. paralleltekster (Kirfel, pp. 57 en 92) en door de Kak. 7, 2.

Kiṃpuruṣa. Met dezen naam, eigenlijk aanduidend een klasse van mythische wezens, een minderwaardige menschachtige soort schepselen (later als half-mensch half-dier voorgesteld), wordt hier dus een deel van Jambūdvīpa aangeduid. Zoo ook elders.

32 Himakūṭa; zóó de hss. In de Skt. teksten luidt de naam Hemakūṭa. Vgl. Pet. Wdb. VII, 1619.

Ariwarṣa, Hariwarṣa der Skt. teksten. Zie Kirfel, p. 92. Hier wonen menschen die uit de wereld der goden zijn neergedaald, ze hebben godengestalte en goudkleur.

33 lor iṅ; hier slechts D: lor niṅ, elders ook meer hss. Beide vormen zijn mogelijk. Of de schrijver ze echter zóó door elkaar gebruikt heeft?

34 Hiraṇyaka. Deze naam luidt in Voor-Indië gewoonlijk Hiraṇmaya (Kirfel, p. 108); sommige teksten hebben echter andere vormen, het Bhaviṣyap. bv.: Aśvahiraṇmaya (Kirfel, p. 57). De naam Hairaṇyaka komt echter voor Mhbh. VI, 232. In een Leidsch hs. van het O. Jav. Bhīṣmap. (Ms. Or. 4139), f° 14 wordt gesproken van een warṣa heranwatan nama (in een citaat), en warṣa heranwata. Verderop in onzen tekst, p. 135, 8 luidt de naam Raṇyaka. Het Matsya Pur. heeft (in tegenstelling tot Kirfel's bewering), 112, 31 Hiraṇyaka, zoodat onze tekst met dat werk wat dezen naam betreft samengaat. (Het hier geciteerde Matsya Pur. is de editie van Jīvānanda Vidyāsāgara).

132—1 K u r u w a r ṣ a of U t t a r a k u r u geldt als het meest Noordelijk gelegen deel van Jambūdvīpa. De Kakawin bevat hier, 7, 7, een mededeeling, die de proza-tekst, in aansluiting bij Vāyu-, Bmḍ.- en Matsya Pur. niet geeft.

2 w u s u t i n a l y a n. Een w u s u is een katoenboog, 'n werktuig om k a p a s te zuiveren; volgens Gericke en Roorda, s.v, bestaat hij uit een boog van bamboe, waarvan het gespannen koord met een haakje in trillende beweging gebracht wordt te midden van de boomwol. Het Mhbh. VI, 233, kent beide genoemde warṣa's den vorm van een boog (d h a n u) toe, zoo ook andere teksten; vgl. bv. Matsya Pur. 112, 32; Bmḍ. Pur. 1, 15, 35; Vāyu Pur. 34, 31. De naam K i ṃ p u r u ṣ a moet zijn uitgevallen; de paralleltekst spreken van vier landen.

4 m a k u s a, vgl. den Kakawin.

6 J a m b ū ḥ: de wetenschappelijke benaming van dezen boom, waarnaar Jambūdvīpa is genoemd, is Eugenia Jambolana. Het is een veelvuldig voorkomende, groote boom, ,,with a rather crooked trunk, shining, and edible fruit'' (Pargiter, ad Mārk. Pur. 54, 21). Over bovennatuurlijke boomen bij de Hindoes in 't algemeen, zie bv. Hopkins, Epic Myth. p. 6 sqq.

M e r o ś c a. Men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 17, 23: Meros tu dakṣiṇe pārśve Niṣadhasyottareṇa ca, Sudarśano nāma mahāñ Jambūvṛkṣaḥ sanātanaḥ = Vāyu Pur. 46, 23; Matsya Pur. 113, 73. Uit de Jav. vertaling blijkt, dat de daaraan ten grondslag liggende tekst meer had dan het citaat geeft. Misschien is y a t h ā J° s° een Jav. zinnetje: y a t a, dat van z'n plaats is geraakt.

8 a w a y a w a zal, zooals uit K. B. W. I, 253 blijkt, beteekenen ,,omtrek (v. 'n vlakte)'', waarschijnlijk hier ,,binnen (in) den omtrek van''. Bij s a p a t i g a verg. men Tantu Pangg. p. 97 a p a t i g a = in drieën; n i y a t a n i k a vat ik adverbiaal op, als n i y a t a n y a, Wir. 49; 58.

11 M ā l y a v ā n. Dit citaat stemt 't meest overeen met de lezing van het Matsya Pur. 112, 36: Mālyavān vai sahasraika ā Nīla Niṣadhā yataḥ. Het Bmḍ.- en Vāyu Pur., resp. 1, 15, 39 en 34, 33, drukken zich anders uit. Er blijft echter sprake van 1000, evenals in onze Oud-Jav. vertaling en de Kakawin (7, 14). Het is daarom vreemd, in het citaat s a h a s r ā ṇ i aan te treffen, dat waarschijnlijk een afschrijver omdat het zoo vaak voorkomt ook hier uit den pen gevloeid is.

12 H a n a t a, de naam van dezen berg (Mālyawān) wordt in den Jav. tekst niet genoemd, dit geschiedt pas in r. 14, op 'n wijze die het vermoeden wekt, dat de naam reeds vermeld was. Waarschijnlijk is hij uitgevallen; de Kakawin 7, 15 heeft hem wel.

Over deze bergen: Kirfel, p. 93. Hun breedte bedraagt volgens de meeste Skt. teksten 1000 yojana.

De tekst is echter in de war, wat vooral een vergelijking met de Kakawin leert. In het volgende missen we den naam van den Gandhamādana, het gebergte ten Westen van Ilāvṛta; waarschijnlijk is deze voor d u d u n g uitgevallen. De tekst moet ernstige verliezen geleden hebben, doch in den tijd nadat de Kakawin vervaardigd is. Van een reconstructie zie ik af, daar de Kakawin deze den lezer biedt.

132—15 Bhadrāśwa: de variant Bhadrāśwara komt ook in de Kakawin voor (7, 16) in hs. R.

16 dvātriṃśati, waarin de locatief-uitgang is toegevoegd, heb ik, op dezelfde wijze uitgedrukt, nergens teruggevonden. Vgl. echter Matsya Pur. 112, 35 dvātriṃśatā sahasreṇa pratīcyāṃ sāgarānugaḥ.

22 yojanānām, een citaat dat zóó voorkomt in het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 43; Matsya Pur. 113, 40. De verwarring van k en t komt meer voor en is besproken door Wulff, Wirāṭap., p. 207; het verlies van een soekoe is eveneens een zeer gewone fout. Tenslotte is een lajar bij de verkeerde syllabe genomen en 'n m ingevoegd. Bijzondere aandacht verdient nog de lezing van D: carāśiti mūrcci-ccitaḥ; hier is de akṣara ka uitgevallen, maar het tekort aan syllaben is gevoeld; daarom is verderop een akṣara verdubbeld. Op dergelijke lotgevallen van corrupte verzen dient men verdacht te zijn. — De totale hoogte van den Meru bedraagt 100 000 y., waarvan 16 000 y. onder den grond.

24 pratiṣṭhā. Het Skt. Bmḍ. Pur. sluit, evenals onze tekst, terstond aan bij het voorafgaande citaat (1, 15, 43). Evenzoo het Matsya Pur., dat evenwel in de aan vs. 40 voorafgaande verzen de kleuren van den Meru nog eens opnoemt. In het Vāyu Pur. is dit vers reeds 34, 50. Ik vermoed op grond van de eensluidende lezing dezer drie Skt. teksten, dat het citaat zeer slecht is overgeleverd en dat minder bekende woorden door meer gebruikelijke zijn vervangen. De Skt. teksten hebben: praviṣṭaḥ ṣoḍaśādhastād; hiermee klopt de Oud-Jav. vertaling. Daar echter het overgeleverde op zich zelf drie goede Skt. woorden bevat, zou er 'n geringe kans zijn, dat de auteur dit citaat zoo had geschreven; ook het metrum is echter onregelmatig: de laatste vier syllaben zijn metrisch ⏑⏑ – –. In het laatste deel is daarom zeer zeker een fout geslopen.

25 patañ. Men merke op, dat deze vertaling met 14 000 (i. p. v. 16 000) fout is, doch ook in de Kakawin 7, 21, voorkomt. Zou de auteur zich vergist hebben?

26 vistāraḥ. Met dezen pāda stemmen in beteekenis overeen: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 43 vistṛtaḥ ṣoḍaśaiva tu, Vāyu Pur. 34, 50 vistṛtas tāvad eva tu; Matsya Pur. 112, 40 wijkt af. Palaeographisch is interessant de lezing ham van twee hss. die ontstaan is uit hi, een veel voorkomende fout, veroorzaakt door de groote gelijkenis der schriftteekens.

29 pasaginya. De bewerker van de Kakawin, die de fout 14 000 × 3 = 48 000 kalm overneemt, schijnt de berekeningen nauwkeurig nagegaan te hebben. Men krijgt nu den indruk, dat de Meru van boven een vierkant is en wel een met zijden van 16 000 y. en 'n totaal-omtrek van 64 000 y. De Skt. tekst moet echter zeer beknopt zijn weergegeven. De Meru heeft van boven een tweemaal zoo groote middellijn als van onderen, vgl. bv.: Bmḍ. Pur. 1, 15, 44; Vāyu Pur. 34, 50; Mārk. Pur. 54, 16; Kirfel, p. 93. De tekst in 't Bmḍ. en Vāyu Pur. maakt nu enkele becijferingen, waarvan het einde is: caturasreṇa mānena pariṇāhaḥ samantataḥ | catuḥsaṣṭisahasrāṇi yojanānāṃ vidhīyate, waarbij dus uitgegaan wordt van een diameter van 16 000 y. Hieraan vooraf ging de berekening van den omtrek van een

cirkel met diameter = 16 000 y. en $\pi = 3$, welke wel in onzen tekst vertaald is.

132—30 c a t u ḥ ṣ a ṣ ṭ i, zie de vorige aanteekening. De verwarring van ṣ met p in de hss. is nogal frequent.

133—2 d i v y a u ṣ a d h i; de voorafgaande pāda: sa parvato mahādivyo is terstond in Javaansch gewaad gestoken; in de Voor-Indische teksten staat de mededeeling echter in het enkelvoud. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 15, 47; Vāyu Pur. 34, 54; Matsya Pur. 112, 41. De verwarring der akṣara's is hier wel zeer ver gegaan.

5 s a t u M°. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 49; Vāyu Pur. 34, 56; Matsya Pur. 112, 43.

6 w e t a n; dit woord is verloren gegaan, vgl. ook de Kakawin 7, 26.

9 t a t r a. Voor dit citaat is, naar het mij voorkomt, de aanduiding van de vierde hemelstreek verloren gegaan. Het eerste deel van het citaat heb ik in de drie naast verwante Skt. teksten in den hier geboden vorm niet aangetroffen. Bmḍ. Pur. 1, 15, 53 heeft: tatra te śubhakarmāṇaḥ Ketumālāḥ pratiṣṭhitāḥ, = Vāyu Pur. 43, 2 en Matsya Pur. 112, 49. Het Skt. Bmḍ. Pur. stemt hier in volgorde van het verhaalde het meest overeen met z'n Javaanschen naamgenoot. Het woord k ṛ t a p u ṇ y a wordt in onzen tekst gebruikt van de bewoners van Ketumāla, in de Skt. teksten van die van Uttarakuru, nl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 51: Uttarāḥ Kuruvaś caiva kṛtapuṇyapratiśrayāḥ = Vāyu Pur. 34, 57 en Matsya Pur. 112, 44. Wat het citaat in onzen tekst geeft is op zichzelf zeer goed mogelijk. Het tweede deel van den śloka is Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 54; Vāyu Pur. 42, 3; Matsya Pur. 112, 49.

13 p u ṇ y a m a n t a. Dit woord komt ook voor Wir. 94 (de opgaven bij Juynboll, Wdl. zijn onjuist) als weergave van Skt. d i ṣ ṭ y ā. Men kan het, met v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 40, verklaren als plur. van p u n y a m ā n (vgl. ook Wulff, Wir., p. 240), waarvan de -ḥ zou zijn weggebleven, wat meer geschiedt, of wel als een ten onrechte als één woord beschouwde combinatie met een suffix of partikel. De beteekenis is: ,,goed, gunstig, schoon, recht, zuiver, heilig'' en derg., ook ,,gelukkig''. Vgl. O.J. Rām. 17, 46.

De Kakawin heeft (7, 28) k a d a d i n i ń p u ṇ y a j a n m a en dus den zin verkort.

m a h ā r d d h i k a: Vgl. K. B. W. IV, 485.

15 i n d r a w a r a. Volgens vele Skt. teksten hebben de vrouwen in Ketumāla de kleur van blauwe lotussen, vgl. bv.: Bmḍ. Pur. 1, 15, 54, waar het woord u t p a l a gebruikt wordt. Het Skt. woord i n d ī w a r a staat inderdaad in de Kakawin (7, 30). Schijnbaar zonder de laatst genoemde plaats te kennen, vroeg v. d. Tuuk, K. B. W. I, 40 zich af, of hier niet i n d ī w a r a te lezen is. In aanmerking genomen, dat de corrupteel zich uit verschrijving (eerst wegvallen van de oeloe, dan onder invloed van den zeer bekenden naam Indra, toevoeging van de cakra) gemakkelijk laat verklaren en dat i n d ī w a r a ook verder in 't Oud-Jav. bekend is (zie v. d. Tuuk, K. B. W., s.v. en Juynboll, Wdl. s.v.), en van i n d r a w a r a tot nog toe geen verdere voorbeelden gevonden zijn, neig ik er eveneens toe in laatst-

genoemd woord een fout te zien die in den tekst geslopen is in de periode tusschen het vervaardigen van de Kakawin en het ontstaan van de gemeenschappelijke bron van onze hss. Daar echter op p. 144, 12 wederom i n d r a w a r a is overgeleverd, moet men rekening houden met de mogelijkheid dat deze vervorming werkelijk bestaan heeft.

133—16 k o n a ń-u n a ń. Over de verwisseling tusschen u n ĕ ń en u n a ń: K. B. W.I, 79. Men vergelijke de lezing van de Kakawin. Het woord p r i y a d a r ś a n ā ḥ staat in de Skt. teksten en wordt in 't Jav. door de volgende woorden omschreven.

18 t a t r a; in dezen vorm heb ik dit citaat niet in de Skt. Bmḍ.-, Vāyu en Matsya Pur.'s aangetroffen. Bmḍ. Pur. 1, 15, 55 heeft ṣ a ḍ r a s ā ś r a y a ḥ wat meer met de Oud-Jav. vertaling overeenstemt. Zoo ook Vāyu Pur. 43, 4. Het Matsya Pur. 112, 50 heeft p a t t r a b h ā s u r a ḥ. Dat in onze hss. vóór m a d h u r a° de sandhi verwaarloosd is heeft geen bewijskracht voor een oorspronkelijke andere lezing.

19 n a ń k a. De n a ń k a, Skt. p a n a s a, is een groote boom met groote vruchten, van het geslacht der broodboomen, Artocarpus integrifolia.

20 ṣ a ḍ r a s a. Alles in systeem brengend en classificeerend, onderscheiden de Hindoes 6 smaken: zoet, zuur, zout, scherp, bitter en samentrekkend. Spijzen, geneesmiddelen, enz. hebben, al naar den „smaak" een bepaalde uitwerking in het menschelijke lichaam, bij eenzijdig gebruik een schadelijke uitwerking. Nader bv. Hopkins, Great epic, p. 72, veel uitvoeriger J. Jolly, Medicin (Grundr.) pp. 25 sq. — Over k a h ĕ n t i: Wirāṭap., p. 86, 3.

p i n a k ā h ā r a (overl. met korte a's): de Kakawin (7, 31) heeft â r a n i k a ń w w a ń, contractie of misverstand?

25 B h a d r ā ś w a: bijzonderheden bij Kirfel, pp. 105 sq.

27 n i t y a ṃ, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 57; Vāyu Pur. 43, 6; Matsya Pur. 112, 52.

29 B h a d r a ś ā l a°. Het citaat is niet goed tot ons gekomen; waarschijnlijk is er geknoeid om acht syllaben te krijgen. De locatief °v a n e is zeer goed mogelijk; voor de Skt. teksten vergelijke men de volgende aanteekening. 't Bmḍ. Pur. heeft c ā t r a, Vāyu- en Matsya Pur. t a t r a als slot van dezen pāda. Het Vāyu Pur. spreekt van: b h a d r a ṃ s ā l a v a n a ṃ (43, 6).

30 s a l a k. Bij het lezen van deze passage krijgt men den indruk, dat hier twee boomen vermeld worden, beide met vruchten van een voortreffelijken smaak, nl. de s a l a k ('n bekende rotansoort met een eetbare vrucht; vgl. K. B. W. III, 245) en de p o h s u ń s a ń. In het Skt. citaat (r. 29) is echter zonder twijfel verscholen het woord B h a d r a ś ā l a v a n a, het Bhadraśāla-woud, dat in sommige Skt. teksten wordt genoemd in dit verband. Men zie bv. Mhbh. VI, 268: Bhadraśālavanaṃ yatra kālāmraś ca mahādrumaḥ; Brahm. Pur. 1, 15, 58; Vāyu Pur. 43, 6, Matsya Pur. 112, 52.

Nu is Skt. ś ā l a of s ā l a de naam van een boom, dien wij ook eenmaal in het Oud-Jav. Wirāṭap. aantreffen (p.30). Het is nu mogelijk, dat in onzen tekst (reeds door den auteur) deze ś ā l a verwisseld is met den Jav. s a l a k.

Zoo is het bosch uit den tekst verdwenen en een boom er in gekomen. De Kakawin die de Skt. citaten achterwege laat heeft slechts den s a l a k. Merkwaardig is het, dat ook in het O. Jav. Bhīṣmaparwa (Leidsch hs. 4139, f° 12) dit woud in de beschrijving wordt overgeslagen; de s a l a k wordt hier niet genoemd.

134—1 k ā l ā m r a n. Dit citaat bevindt zich in de Skt. teksten op de in de vorige aanteekening genoemde plaatsen. Men merke op, dat m a h ā° op de in 't Jav. meermalen voorkomende wijze gecontraheerd is tot m a; de ontbrekende syllabe is nu aangevuld met t a waardoor men tevens een reminiscentie aan a m ṛ t a verkreeg! Ofschoon de acc. sing. in de drie genoemde Purāṇa's niet voorkomt, heb ik hem behouden, daar hij denkbaar is; c a hebben ook 't Matsya- en Vāyu Pur., 't Bmḍ. Pur.: t u.

2 p o h s u ñ s a ñ. De p o h is de mangga-boom en -vrucht, Skt. āmra; Spondias mangifera. Welke varieteit met p o h s u ñ s a ñ (ook O. Jav. Bhīṣmap. f° 12) is bedoeld, is mij niet bekend.

5 s t r i y a ḥ, zie bv. Bmḍ. Pur. 1, 15, 59.

7 p r i y a d a r ś a n ā ḥ: Bmḍ. Pur. 1, 15, 59 e.a.

9 p ū r n a c a n d r a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 59; Vāyu Pur. 43, 8; Matsya Pur. 112, 54. Over de verwisseling van b h en n heeft geschreven Wulff, Wirāṭap. p. 174; dat b h en w verward worden kan ons niet verwonderen.

10 s ĕ ḍ a ñ; zoo de hss. en de Kak. Gericke en Roorda vermelden dezen vorm als kawi, = s ĕ d ĕ ñ. Het K. B. W. noemt s ĕ ḍ a ñ niet.

13 c a n d r a°, een citaat dat juist zoo staat in het Vāyu Pur. 43, 8 en Matsya Pur. 112, 54; het Bmḍ. Pur. heeft °gātryas tāḥ. In onzen tekst hebben de hss. C en D c a ḥ i. p. v. c a, waaruit men leert dat een achtergevoegde ḥ niet steeds voor overgeleverd behoeft te gelden. In het citaat r. 21 hebben dezelfde hss. wederom een -ḥ te veel.

14 s u b s u b: de Kakawin: s u b. K. B. W. III, 378 geeft voor s u b de beteekenis ,,gloed'', voor s u b s u b, III, 388, ,,uitwaseming?'', Juynboll, Wdl.: s u b, ,,gloed'', en s u b s u b, ,,uitwaseming?''. Als kawi-woord wordt het gelijkgesteld met k u k u s, rook, damp, wasem, stoom.

16 p a l i k ĕ t a w o r. De beteekenis van l i k ĕ t en p l i k ĕ t in N.J. is kleven, kleverig. Daarnaast echter schijnt er 'n beteekenis ,,gebak'' te bestaan (vgl. K. B. W. III, 680 en IV, 403), welke hier meer van pas is. Bij a w o r vergelijke men de Kak. De par. teksten hebben deze mededeeling niet.

17 n ī l o t p a l a°, een citaat van 7 syllaben. Ofschoon de Skt. teksten Bmḍ. Pur. e.a. anders luiden (striya utpala° en derg.), heb ik het op zich zelf juiste n ī l o t p a l a behouden. Het is in genoemde teksten het vervolg van het vorige citaat.

18 r a m b i: K. B. W. I, 796 en III, 388.

21 k ā l ā m r a s a m; zooals het is overgeleverd, is het citaat niet in orde; p ī t a kan act. beteekenis hebben, doch niet dikwijls. C e w a kan men ook als c a i v a uitleggen. Brengt men echter het r a s a (s a r a s a) uit de Jav. paraphrase in verband met de lezing van de drie naast verwante Skt. teksten: kālāmrasya rasaṃ pītvā (Bmḍ. Pur. 1, 15, 61; Vāyu Pur.

43, 9; Matsya Pur. 112, 55), dan komt men tot het ernstig vermoeden dat in onzen tekst de -y- is uitgevallen en vervolgens haplographie heeft plaats gehad; pītvā zal dan ook verknoeid zijn en het veel voorkomende -ścewa gebezigd zijn om acht syllaben te krijgen.

134—23 sarve; in de drie genoemde teksten wordt het vorige citaat vervolgd met: sarve ca sthirayauvanāḥ (Bmḍ.), sarvadā sth° (Vāyu), te sarve sth° (Matsya). Waarschijnlijk is hier c > s, (vgl. Wulff, Wir., p. 154).

25 daśa: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 60 heeft dit citaat zóó, behalve teṣām āyur i. p. v. āyus teṣām; Vāyu Pur. 43, 9: teṣām āyur nirāmayam; zooals hier Matsya Pur. 112, 55. In onzen tekst heeft waarschijnlijk het volgende plaats gehad: āyu[ste]ṣām[anām]ayam; de ook boven aangetroffen combinatie -ścewa, hier voorafgegaan door sa of in andere hss. pa diende weer tot vulling.

28 Ramyaka; vgl. Kirfel, p. 108. De drie Skt. Purāṇa's die gewoonlijk met onzen tekst samengaan hebben hier de variant Ramaṇaka.

29 sadā; zooals de hss. het geven is dit citaat vreemd, slechts zeven syllaben groot, daar ma een dittographie is. De Skt. teksten wijken zeer af en lezen op de plaats van mānasaḥ: mānavāḥ (varṣaṃ Ramaṇakaṃ nāma jāyante tatra mānavāḥ, Bmḍ. Pur. 1, 15, 62).

30 nityakāla: de overgeleverde lezing kan niet in orde zijn; men verwacht een adjectief bij aṅĕn-aṅĕn; de Kakawin heeft dan ook (7, 44) tuṣṭa. De eenvoudigste emendatie is inak i. p. v. ikan.

135—1 sarve, juist zoo Matsya Pur. 112, 61; Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben sarve ca.

2 nyagrodha: de bekende Indische vijgenboom, Ficus Indica.

4 tasya; dit citaat stemt geheel overeen, wat het eerste deel betreft, met Vāyu Pur. 45, 4; dit vervolgt: pivanto vartayanty uta, wat wel een bedorven lezing zal zijn. 't Bmḍ. Pur. 1, 15, 64 en Matsya Pur. 112, 62 hebben den tweeden pāda als 't Vāyu Pur., behalve vai, resp. hi voor uta (Bmḍ. tasyāpi te phalarasaṃ p° v° vai).

7 sayuta: het aantal jaren varieert in de verschillende teksten: 't Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. hebben 11500; 't Matsya 11000, andere 10000; vgl. Kirfel, p. 108.

8 Raṇyaka: Hiraṇyaka, zie de aanteekening op p 297.

9 Raṇwakī (ook in de Kakawin), in de Skt. teksten Hairanyatī of Hairanvatī. Het Bhīṣmaparwa (Ms. Or. Lugd. Bat. 4139, f° 14) heeft lwah iranwati, wat waarschijnlijk ook eens de lezing van onzen tekst geweest zal zijn. Vgl. de Kakawin!

10 mahābalā. Dit woord en het volgende behooren reeds bij het aansluitende citaat, waarmee zij blijkens 't Matsya Pur. (Bmḍ.- en Vāyu Pur. anders) een vers vormden: mahābalā mahāsattvā nityaṃ muditamānasāḥ (112, 65); de hss. geven slechts den tweeden pāda als citaat.

13 yakṣānugā is een gissing, slechts voorgesteld om niet te ver van de lezing der hss. af te wijken. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft, 1, 15, 67, yakṣā vīrā mahāsattvā dhaninaḥ priyadarśanāḥ. Overigens is in deze passage ieder woord in 't Oud-Jav. weergegeven. De Vāyu en Matsya Pur. wijken af.

135—16 śatāni, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 68. Deze eigenaardige wijze om een getal uit te drukken is overgenomen uit het Skt. origineel. Het tegenwoordige Bmḍ. Pur. heeft hier (1, 15, 67*b*—68*a*) ekādaśasahasrāṇi varṣāṇāṃ te mahaujasaḥ || āyuḥpramāṇaṃ jīvanti śatāni daśa pañca ca, wat dus oplevert: 11 000 + 15 × 1000 = 12 500. De wijze waarop deze verzen vertaald zijn is echter, omdat satus gebruikt is, niet duidelijk.

18 tasmin enz.: tasmin ook Vāyu- en Matsya Pur. (resp. 45, 9 en 112, 67), 't Bmḍ. Pur. 1, 15, 68 heeft yasmin. Het slot °anvitaḥ heeft geen dezer teksten (Bmḍ.: °āsrayaḥ).

19 rahu: naam van een grooten boom met zure, eetbare vruchten; zie K. B. W. I, 691 (Dracontomelon magniferum); vgl. ook de Clercq-Pulle, Plantk. Wdb. v. N.-I., No. 1378. In het Skt. heet hij lakuca, waarvan echter de wetenschappelijke naam is Artocarpus lacucha.

Triśṛṅga. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 69 e.a.; zie ook Kirfel p. 60, waar men de opgave in noot 9 verbetere.

25 ekaṃ, i. p. v. het hier gegiste tatra hebben 't Bmḍ. en Vāyu Pur. (resp. 1, 15, 70 en 45, 10) teṣām; het Matsya Pur. heeft maṇiyutaṃ tatra (112,68).

27 ekaṃ tu enz. wordt in geen der drie genoemde teksten geheel eender aangetroffen; het is daar eveneens het vervolg van het vorige citaat.

29 sarvaratna° in de drie genoemde Purāṇa's eensluidend met onzen tekst. De nadere uitlegging ontbreekt daar echter.

32 Kuru, Uttarakuru, waar rivieren van melk en van honig zijn; de aarde bestaat er uit edelsteenen. Men zie voor bijzonderheden: Kirfel, p. 108.

kalpataru = kalpavṛkṣa, kalpadruma, boom die alle wenschen bevredigt. Voor bijzonderheden zie men bv. Hopkins, Epic Myth. pp. 7, 8. In 'n aantal Sanskrit teksten komt de beschrijving voor hoe boomen hetzij aan pas geschapen menschen, hetzij aan lieden in oorden van gelukzaligen, zooals hier beschreven worden, kleeren en verdere benoodigdheden verschaffen. Men zie bv. Märk. Pur. 49, 26 sqq.; onze Kurubewoners, Märk. Pur. 59, 18 sqq.

33 madhuphala, bv. Bmḍ. Pur. 1, 15, 72.

136—1 nitya°: het slot is een gissing; de Skt. teksten hebben upagāḥ (Bmḍ. Pur. 1, 15, 72; Vāyu Pur. 45, 12, Matsya Pur. wijkt af).

3 iṅĕt-iṅĕt,? De nadere uitlegging komt in de naast verwante Skt. teksten niet voor en staat evenmin in de Kakawin. Is ze als interpolatie te beschouwen?

5 waneh. Ook elders worden deze boomen van de vorige onderscheiden. Sarvak° bv. Bmḍ. Pur. 1, 16, 73.

7 kṣīra, Skt., eigenlijk = melk, maar hier gebruikt als naam. In de Skt. teksten heeten deze boomen dan ook kṣīriṇaḥ, melk gevend, bv. Bmḍ. Pur. 1, 15, 74. Niet amṛta maar op amṛta gelijkende melk laten ze daar vloeien.

9 kadīrghāyuṣa. Gelijk reeds enkele malen is gebleken, wordt in de hss. dīrgha gaarne dīrghya gespeld (vgl. K. B. W. II, 429).

Het toevoegen van een y na consonanten is een meer voorkomend verschijnsel; men zie hierover: Wulff, Old Jav. Wir. p. 127.

136—10 s a l a k ṣ a enz., dus 10115 jaren, een getal dat mij in dit verband van elders niet bekend is (Bmḍ.- en Vāyu Pur. 14 500, Matsya Pur. 11 000, zie ook Kirfel, p. 109); men zal het echter als boven (p. 135, 17) hebben op te vatten als 11 500.

l a k ṣ a. Ook boven, p. 135, 15 werd l a k ṣ a gebruikt in de beteekenis 10 000, welke terecht door het K. B. W. III, 683 wordt opgegeven; Juynboll intusschen geeft 100 000 (Wdl. p. 480). Dit laatste is de getalswaarde in Voor-Indië. In den Oost-Indischen archipel is de waarde echter bijna overal 10 000; nader uiteengezet bv. bij Yule—Burnell, Hobson Jobson, s.v. Lack.

13 d e v a l o k a c y u t a. Met behulp van paralleltexten, bv. Mhbh. VI, 299: d e v a l o k a c y u t ā ḥ s a r v e is de juiste lezing gemakkelijk te herstellen. De y valt dikwijls uit in de hss. Voor t u w u h: Nāg. 38, 4, 1.

15 m i t h u n ā n i; de gemaakte fout (i en a ṃ verwisseld) komt meer voor. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 77; Vāyu Pur. 45, 17; Matsya Pur. 112, 74.

16 g a r b h a w ā s a: moederschoot; dit woord ook Wir., p. 62.

17 m a k a r a b i, var. lect. m a k a l a k i. In een geval als dit is de keuze tusschen de varianten niet gemakkelijk. De Skt. teksten drukken zich anders uit; de lezing van de Kakawin (7, 62) is m a k u r ĕ n.

20 n a c ā n y ā: de syllabe r a zal metri causa zijn ingevoegd, nadat het laatste woord verminkt was. Het hier gegevene nadert m.i. het dichtst de overgeleverde lezing. Het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 80 en Vāyu Pur. 45, 20 hebben: na cānyastrīniṣeviṇaḥ, hetzelfde dus in het actief uitdrukkend.

21 A n d y a n m a n o. Deze geschiedenis heb ik in de Sanskrit teksten niet aangetroffen; het Bmḍ.- en Matsya Pur. gaan, met 'n nieuw hoofdstuk beginnende, over op het Bhāratavarṣa; het Vāyu Pur. heeft eerst nog een lange uitweiding over Kuruvarṣa. De Kakawin kan ons evenmin helpen, daar deze juist op dit punt een deel van de beschrijving overslaat (7, 63—64). Het meest aannemelijk lijkt mij bij dezen naam, die later weer voorkomt (p. 155, 32), en het bijbehoorende verhaal, te denken aan een Javaansch-Balisch toevoegsel. De naam is in alle hss. eensluidend, op 'n kleine uitzondering na. Vgl. K. B. W. II, 688; IV, 282; IV, 705.

30 i d a ṃ t u, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 16, 4. — Bij de volgende passage kan men raadplegen: W. Kirfel, Bhāratavarṣa (Indien), Stuttgart, 1931 (mij pas bij de correctie bekend geworden).

31 M a d h y a w a r ṣ a, slechts hier? Voor k a ń i k a ń te lezen?

137—2 k a n a n, contractie van k a h a n a n.

4 d a k ṣ i ṇ a s y a: een citaat, dat in de Bmḍ.- en Vāyu Pur. niet voorkomt. Deze hebben: uttaraṃ yat samudrasya Himavaddakṣiṇaṃ ca yat (1, 16, 5; 45, 75), wat beter met de Jav. vertaling overeenstemt. Slechts het slot heb ik gewijzigd, daar de juiste lezing voor de hand ligt.

7 y a t r e y a ṃ, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 5 varṣaṃ tad Bhārataṃ nāma yatreyaṃ Bhāratī prajā.

10 M a n u r. Dit citaat is in het Skt. Bmḍ. Pur. c.s. de tweede pāda, het citaat van r. 13 de eerste, dat van r. 16 de derde en vierde. Deze etymologie

is eigen aan de groep Purāṇa's, waaraan onze tekst na verwant is, te weten Matsya Pur. 113, 5; Vāyu Pur. 45, 76; Bmḍ. Pur. 1, 16, 6. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 106, n. 1.

137—14 s a ṅ s i p t a is een gissing, s u m a k a n a leid ik af van s a k a, zuil, dus letterlijk „van een zuil, van steun voorzien"; een vorm als u m i s y a n a, Wir. 30, van i s i.

16 n i r u k t a; zie de aant. bij r. 10. In het eerste gedeelte is de reconstructie vrij eenvoudig; de tweede pāda is echter zeer onzeker: de parallelplaatsen geven alle: varṣaṃ tad Bhārataṃ smṛtam.

19 i t a ḥ: slechts het eerste woord is niet geheel zeker. 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft i t a ḥ, Vāyu Pur. t a t a ḥ, Matsya Pur. y a t a ḥ. Over c > w, een frequente verwarring, Wulff, Wirāṭap. p. 235. Ook ś c a > ñ c a komt meer voor; vgl. p. 319.

23 m a d h y a m a s, ofschoon slechts één s, misschien als ḥ geschreven, was aan te vullen, ben ik volstrekt niet overtuigd, dat deze lezing die van het Skt. hs. van onzen auteur was. Vgl. Matsya Pur. 113, 6 madhyamaś cāpi hi smṛtaḥ; Bmḍ. Pur., Vāyu Pur. e.a., bv. Viṣṇu Pur. 2, 3, 5 hebben madhyaś cāntaś ca gamyate of iets dergelijks; Kirfel, Bhār., pp. 21, 34.

26 n a k h a l u, een goed overgeleverd vers dat we terugvinden: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 7 e.a.

29 B h ā r a t a s y a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 8 Bhāratasyāsya varṣasya nava bhedān nibodhata, zie Vāyu Pur. 45, 78 (i. p. v. bh° nib°: bhedāḥ prakīrtitāḥ); het Matsya Pur. 113, 7 stemt met het Bmḍ. Pur. overeen. In onze hss. is dus onder meer een syllabe van haar plaats geraakt, t u staat nergens elders.

138—1 I n d r a d y u m n a, sommige van deze namen vertoonen afwijkingen, ook ten opzichte van de naast-verwante Voor-Indische teksten. De belangstellende lezer kan deze naslaan bij Kirfel, Kosm. p. 61. Enkele verschillen kunnen uit tekstverknoeiïngen in onze hss. verklaard worden. De laatste benaming is interessant, omdat (behalve Varāha Pur.: Bhārata) deze landstreek nergens een naam heeft, maar aangeduid wordt als: ayaṃ tu navamas teṣāṃ dvīpaḥ sāgarasaṃvṛtaḥ, waarvan het laatste deel als citaat gekomen is in onzen tekst, waar waarschijnlijk ook s a ṃ v ṛ t a ḥ gestaan heeft. Dit negende land is nl. het meest Zuidelijke.

6 y o j a n ā n ā ṃ, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 10; de hier gegeven lezing berust op de Jav. vertaling en de parallel-teksten.

9 ā y a t a s; indien deze wijziging het juiste treft, is de fout waarschijnlijk ontstaan in nāgarī-schrift. De paralleltekste wijken af, ook onderling; er steekt in ons citaat de naam van K u m ā r ī, Kaap Comorin. Men zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 127, voor andere lezingen.

11 u d a k°, ook dit citaat heeft in de paralleltekste een andere gedaante. De tekst en citaten geven een weinig duidelijken indruk van de bedoeling. De breedte van ieder der negen landstreken is 1000 y.; het totaal van N. naar Z. 9000 y. (d. w. z. van Kaap Comorin tot den oorsprong van den Ganges).

14 d v ī p a s, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 12 dvīpo hy upa° etc., e.a.

138—20 ijyāyudha°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 13; Vāyu Pur. 45, 83; Matsya Pur. 113, 12; Liṅga Pur. 52, 30. Voor sakarma: swak°?

24 dharmārtha; het citaat begint in de hss. met tama, dat ik als °kāma heb uitgelegd. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 16, 14 teṣāṃ saṃvyavahāro 'tra vartate vai parasparam | dharmārthakāmasaṃyukto .... e.a. In den vorm dien het citaat in onzen tekst schijnt te hebben, heb ik het niet teruggevonden. Het is mogelijk, dat de oorspronkelijke lezing iets anders geluid heeft: dh°-kāma kan ook in het Jav. tekstdeel gestaan hebben.

139—3 tiryag° vgl. Vāyu Pur. 45, 86, waar evenals in het Bmḍ. en Matsya Pur., die in bijzonderheden afwijken, sprake is van den negenden dvīpa; de mededeeling is op een vreemde plaats tusschengevoegd. Onze tekst spreekt, juister, mede in verband met p. 132, r. 2, van Bhāratawarṣa.

6 ya etaṃ: hier schijnt ya als haplographie na het voorafgaande °nya verloren te zijn gegaan; k en t zijn dan verward, en tha is een vul-syllabe. Verg. Matsya Pur. 113, 15 ya enaṃ jayate k°; Bmḍ.- en Vāyu Pur. andere volgorde.

11 Mahendra enz.; zie Kirfel, p. 61. In hs. D is door D_3 (v. d. Tuuk) en in hs. F door F_2 (dezelfde) Parimātra in Paripātra veranderd; deze geringe wijziging (p en m worden meermalen verwisseld) kunnen wij volgen, daar Parimātra elders niet schijnt voor te komen. — Deze bergen zijn achtereenvolgens: de heuvelketen van Orissa naar Gondwana; het Z. deel van de W. Ghats; het N. deel daarvan; Z. deel van de O. Ghats (volgens Pargiter); de bergen van Gondwana; het Oost. deel van het bekende Vindhya-gebergte dat Hindustan van Dekhan scheidt; het West. deel van 't Vindhya-gebergte. Voor nadere bijzonderheden verwijs ik naar Pargiter's aanteekeningen bij het Märk. Pur. 57, 10—11 en de daar genoemde literatuur.

16 aparijñātāḥ is blijkens de paralleltekst, die overigens een andere lezing hebben, van de kleinere gebergten gezegd. Vāyu Pur. 45, 93 en Matsya Pur. 113, 19 hebben: anye tebhyaḥ parijñātāḥ hrasvā etc.; het Bmḍ. Pur. 1, 16, 24 anye tebhyo 'parijñ°.

18 Saraswatī enz. In deze riviernamen zijn hier en daar in de overlevering afwijkingen ontstaan, die niet uit Indische bronnen bekend zijn. Daar de Kakawin hier ontbreekt, zijn we om uit te maken of de gegeven vormen meer voorkomende verbasteringen, dan wel fouten in de overlevering van het Brahmāṇḍapurāṇa zijn, aangewezen op andere Oud-Jav. teksten, waarin deze namen voorkomen. In de eerste plaats heb ik mijn toevlucht genomen tot het Bhīṣmaparwa, Cod. Or. Lugd. Bat. 4139, f° 15.

De Saraswatī is de tegenwoordige Sursooty, tusschen de Jumna en de Sutlej, in de Oudheid een veel grootere rivier dan tegenwoordig; vergelijk de uitvoerige noot van Pargiter, ad Mark. Pur. 57, 16. — De juiste vorm: Śatadru (vgl. Kirfel, Kosm. p. 62) komt ook voor in 't Ādiparwa (p. 163) en Bh. p., de verwarring t en k is zeer gewoon. Deze rivier is de Sutlej, eveneens in N. W. Indië. De Candrabhāgā heet tegenwoordig Chenab, meer N. W. dan de vorige. De Sarayu (tgw. Sarayū) is de Ghagra of Gogra in Oudhe.

De Yamunā is de bekende zijrivier van den Ganges, tegenwoordig Jumnā. De Irāwatī heet nu Rāvī (Gr. Hyarōtis of Hydraōtes). V. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585, verandert het overgeleverde in den algemeen bekenden Indischen naam Ir°. In het Bmḍ. Pur. schijnt echter ook de vorm met Er° te staan; men heeft ook Skt. Airāvatī (vgl. Pet. Wdb., s.v.), wat Jav. wordt Erawati. Vgl. Kirfel, Bh., p. 39.

Of bij de verminking van Witastā (vgl. v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585) tot Witaskara het woord taṣkara, roover, invloed gehad heeft, moet slechts gissing blijven; de rivier heet nu Jhelam, in de Pañjab (Gr. Ὑδάσπης). De Vipāś(ā) (Gr. Ὕφασις), tgw. Biās, is een zijrivier van de Sutlej, vroeger afzonderlijk loopende (vgl. Imp. Gaz. of India, VII, 139). Met de Devikā wordt waarschijnlijk bedoeld de tegenwoordige Deeg (Degh), een rechterzijrivier van de Rāvī; bijzonderheden bij Pargiter, ad Mārk. Pur. 57, 18 (vgl. ook Kirfel, Bh. p. 54). Volgens denzelfden auteur (ibid. 57, 17) is de Kuhū misschien te identificeeren met de Kubhā (Ṛg-Veda 10, 75, 6), de Gr. Κωφήν, de tegenwoordige Kaboel-rivier. De naam komt echter in meer teksten voor dan Pargiter opgeeft (opsomming bij Kirfel, Kosm., p. 63).

Met de Gomatī is bedoeld de tegenwoordige Gumtī, een linker-zijrivier van den Ganges. Het overgeleverde Dūtasarppa, door mij gegeven als Dhūtasarpa, is waarschijnlijk met v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585, te veranderen in Dhūtapāpā. Daar ik echter geen andere Oud-Jav. plaatsen ken, waar het woord voorkomt, kan ik niet uitmaken, wanneer °sarpa in den tekst gekomen kan zijn. Dat de vertaler of bewerker het woord als °pāpā gekend heeft, is zoo goed als zeker. De verbastering laat zich verklaren: papa > sapa, dit, zinloos zijnde, > sarpa. Bij Pargiter, ad Mārk. Pur. 57, 17 vindt men de vraag besproken of het woord een afzonderlijke rivier aanduidt, dan wel of het een toenaam is van de Gomatī. De Bāhudā wordt geïdentificeerd met de Rāmgaṅgā, een linker-zijrivier van den Ganges. In Sanskrit teksten komt ook voor de vorm Bāhudāsā en — merkwaardig genoeg — in het Skt. Bmḍ. Pur.: Budbudā. — Voor Dṛṣadwatī is overgeleverd Wṛṣ° (K. B. W. IV, 585 Wrĕhadwati, ?); daar echter het Bh. P. den met de Sanskrit teksten overeenkomenden vorm heeft, en w en d meer verwisseld worden (vgl. Wir. p. 86, 17), heb ik dit woord geëmendeerd. De rivier is trouwens goed bekend; zij ligt ten Z. O. van de Saraswatī. De Kośikī (S. Kauśikī, tegenwoordig Kosi) is een N. zijrivier van den Ganges. — De naam Kṛtiya, waarvan ik slechts de spelling veranderd heb (Kratiya van hs. H komt niet in aanmerking), is hoogst merkwaardig in dit verband: Kirfel, Kosm., p. 64, vermeldt een Tṛtīyā op deze plaats, welke naam slechts voorkomt in 't Vāyu- en Matsya Pur. Echter heeft het Mhbh. VI, 326 een rivier Kṛtyā. Na de Kauśikī heeft het Skt. Bmḍ. Pur. de Tridivā, welke naam ook in 't Mhbh., VI, 324, voorkomt. De Kṛtyā van 't Mhbh. stroomt blijkens den samenhang, evenals de rivier op onze plaats, in Noordelijk Indië. — Voor Niśwara gist v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585: „Nictjirā (sic!) of Nirwira". De naam Niḥsvara komt voor het in

Vāmana Pur. (Kirfel, Kosm., p. 64), de andere teksten hebben op de overeenkomstige plaats bijna ieder een anderen naam; het begin stemt echter bij al die namen meestal overeen. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Niṣṭhivī. Welke rivier of rivieren bedoeld zijn, is niet met zekerheid uit te maken; zie Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 18; vlg. Dey bij Kirfel, Bh. is het de Līlāyan. — De Gaṇḍakī heet tegenwoordig Gandak en is een linker-zijrivier van den Ganges. — De naam en vorm Cakṣu zijn merkwaardig: het Skt. Bmḍ. Pur. heeft hier Cakṣus, het Varāha Pur. Cakṣusmatī, de andere teksten of een anderen naam of niets. De rivier Cakṣus (= Oxus? Kirfel, Kosm., p. 357) geldt als een der zeven rivieren, waarin de Ganges zich splitste (nader Kirfel, p. 110). Volgens een andere voorstelling splitste de Ganges zich in vieren (Kirfel, pp. 109, 175), een van deze vier heet dan Sucakṣu of Cakṣu. — Ook bij den Lohitya hebben de Voor-Indische teksten verschillende vormen, vgl. bv. Pargiter, ad Märk. Pur. 58, 13. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Lohita; Lohitya, bv. Mhbh. VI, 343. De Lohita is de tegenwoordige Brahmaputra.

139—23 Himavat°; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 27 e.a.

25 Wedasmṛti. Na de rivieren die op den Himawān ontspringen volgen nu die, welke op den Pāripātra of Pariyātra hun oorsprong hebben. De Wedasmṛti wordt ook elders genoemd (zie Pet. Wdb., s.v.). Wedatī zal een fout zijn voor Vedavatī (zóó Skt. Bmḍ. Pur. en andere teksten, er komen echter ook andere vormen voor; Kirfel, Bhār., p. 39; vgl. ook Pargiter, t. a. p., 57, 19). Een rivier van dezen naam komt voor in Z.-Indië (Imp. Gaz. XIII, 5). Sinduwe is misschien ontstaan uit verkeerde lezing van het Skt. vers (Bmḍ. Pur. 1, 16, 27 e.a.). Vṛtraghnī Sindhur eva ca; vreemd is echter dat de Sindhu nog eens genoemd wordt. Waarschijnlijker is het dan ook dat we moeten lezen: Sindhu weh ika, de voorafgaande S., tegenover S. muwah. Vgl. een plaats als Rām. 2, 65 tan yogya yan wuwusa weh paturu nira ṅka, het zou niet gepast zijn te spreken over wat voorafging aan hun slapen daar. Echter is er verschil in gebruik.

De Sindhu is hoogstwaarschijnlijk de tegenwoordige Kali Sindh, een zijrivier van de Carmaṇvatī (zie verderop), die de grootste zijrivier van de Yamunā is en nu Chambal heet. De tweede Sindhu kan dan de Sind, een zijrivier van de Jumnā zijn (vgl. Imp. Gaz. XXII, p. 432). De Parṇāśā of Varṇāśā, nu Banās geheeten, stroomt eveneens in de Chambal. Over de Varṇāśā maakt Pargiter, t. a. p., 57, 19, enkele opmerkingen. — De naam Wandana schijnt op zich zelf te staan, echter wordt in het Kūrma Pur. 47, 29 in een noot o.a. Bandhanā, een nagenoeg identieke vorm, genoemd. Andere teksten hebben varieerende vormen (o.a. Candanā); welke deze rivier is, weet ik niet; vgl. Kirfel, Bh. p. 55. De naam Sadātīra is wederom zeer merkwaardig; het Skt. Bmḍ. Pur. en andere teksten hebben Sadānīra, slechts in het Vāyu Pur. vinden we Satīrā (Sadātīrā), nl. 45, 97.

Indien het een verschrijving is, ligt het meer voor de hand deze aan het nāgarī-schrift te wijten: na en ta kunnen licht verwisseld worden. Kirfel, Kosm., p. 393 vermoedt, dat deze rivier de Gandak is. Ernstige twijfel

hieraan wordt gekoesterd door Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 19, die overigens twee rivieren van dezen naam onderscheidt, een N.-Indische, volgens hem evenmin de Gandak en deze. In plaats van de Gahī, 'n naam die (als Gahi overgeleverd) mij slechts van hier bekend is, heeft het Skt. Bmḍ. Pur. Mahānadī, parallel-teksten o.a. Mahī; laatstgenoemde naam is nog die van een rivier, welke in de Baai van Cambay uitmondt. — Parā of Pārā, waarschijnlijk de tegenwoordige Parbati, komt in een aantal Skt. teksten, o.a. het Vāyu Pur. (45, 98) voor. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft echter Pāśā. De Carmaṇvatī is reeds boven besproken, de hier overgeleverde vorm met -o- i. p. v. va is te verklaren uit den bekenden Jav. klankovergang. — Puṣa is weer 'n naam, dien ik elders niet heb aangetroffen; de overeenkomstige plaats in de reeks wordt in de Skt. teksten ingenomen door Nūpā (Bmḍ. Pur.), Surā, en derg.; vgl. Kirfel, Kosm., p. 65; welke rivier bedoeld kan zijn, is mij niet bekend. Bij den volgenden naam heb ik de variant die door de hss. DFK geboden wordt verkozen, omdat deze het meest gelijkt op den vorm Vidiśā die in vele Skt. teksten gelezen wordt. Pargiter, ad Märk. Pur., 57, 20, zoekt verband met den naam van de stad Vidiśā, gelegen aan de nu volgende rivier, de Vetravatī, nu Betwā geheeten en zijrivier van de Yamunā; de verwisseling van c en w komt in het Balin. schrift meer voor. Het is dan de Bes. Bāpī is een naam, dien ik nergens elders heb aangetroffen; hij onderbreekt de uit de Skt. teksten bekende volgorde; misschien een misverstand. Met Śṛpa is bedoeld de Śiprā of Kṣiprā (zoo o.a. Bmḍ. Pur.) van vele Skt. teksten; volgens Pargiter, t. a. p., 57, 20, is het de rivier waaraan Ujjain ligt (tgw. Siprā). — Ryawantī is als vorm merkwaardig. Voor Awantī, zooals de naam in het Skt. Bmḍ. Pur. luidt als naam van een bekende rivier, is in het Oud-Jav. het voor geographische namen veelvuldig voorkomende ri gevoegd; een geheel geworden werd er nog eens ri (ṅ) voor geplaatst. Het hs. F heeft ri syarwanti, wat buiten beschouwing blijve; men vergelijke echter de aanteekening bij p. 158, 24.

139—30 Pāriyātra (vgl. boven p. 307), vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 29; hier treffen we dus den nevenvorm aan; vgl. Pargiter, t. a. p., 57, 11.

140—1 Śoṇa enz. Nu zijn aan de beurt de rivieren die van het Rkṣavān-gebergte komen. Śoṇa, tegenwoordig Son(e) is een rechter-zijrivier van den Ganges. De Mahānadī of °nada stroomt uit in de Golf van Bengalen. „The Mahānada here must designate the branch now called the Hasdu or Hestho" (Pargiter, t. a. p., 57, 21; vgl. Imp. Gaz., XVI, 431). De Narmeda is natuurlijk de bekende Narmadā, nu Narbada of Nerbudda geheeten. De juiste vorm komt in de Jav. literatuur meermalen voor (zie v. d. Tuuk, K. B. W. I, 527). De naam Surasā wordt ook in sommige Skt. teksten gevonden; welke rivier er mee bedoeld is, weet ik niet. Nu volgt in 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a. de Kriyā; in plaats hiervan vinden we in onzen tekst de Kṛpa, welke naam in 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a. voorkomt als 5e van de op den Śuktimān ontspringende rivieren, waar hij ontbreekt in het Oud-Jav. Bmḍ. Pur.; men zie de opmerking beneden. De Mandākinī, tegenwoordig Mandakin, is een zijrivier van de Paisunī,

die z'n water weer afgeeft aan de Yamunā. — Darśaṇa is waarschijnlijk niets dan een foutief overgeleverde vorm voor het Daśārṇā van de Sanskrit teksten (de tegenwoordige Dasān); dergelijke fouten, ontstaan doordat de lajar bij den verkeerden akṣara genomen wordt, komen meermalen voor. De Citrakūṭā, vermoedt Pargiter, t. a. p., 57, 21, is de rivier die bij den tegenwoordigen berg Chitrakūt stroomt. De Tamasā, rechterzijrivier van den Ganges, heet nu Tons. Saṃphala komt niet in de Skt. teksten voor. Het woord Śreṇi is interessant: 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft Śyenā, het Matsya Pur. Śyenī, het Vāyu Pur. Śroṇi. In Balineesch schrift is het verschil tusschen den laatsten vorm en wat onze tekst geeft zeer gering. Het is misschien de Kane (vgl. Kirfel, Bh. p. 56). De Paramoḍa heet in een aantal Skt. teksten Karamoḍā, nu Karamnāsā (zie echter Imp. Gaz. XV, 21). Welke rivier de Piśācikā precies is, schijnt niet bekend te zijn; gissingen bij Pargiter, t. a. p. 57, 22. De in de Skt. teksten Citrotpalā luidende naam behoort aan een schijnbaar niet nader bekende rivier. Over de Śuktimatī kan men worden ingelicht door Pargiter, t. a. p. 57, 11. Vergeleken met het Skt. Bmḍ. Pur. is deze lijst niet volledig.

140—5 Ṛkṣawat: de naast verwante Skt. teksten drukken zich anders uit (Bmḍ. Pur. 1, 16, 32).

7 Sayoṣṇī enz. Thans de rivieren, die op het Vindhya-gebergte ontspringen. Sayoṣṇī is hoogstwaarschijnlijk een foutieve overlevering voor den uit Indische bronnen bekenden naam Payoṣṇī, de rivier van Vidarbha (verwarring van s en p; zie Wolff, Wirāṭap. p. 200). Tapīr (riṅ) is in de overlevering m.i. ontstaan uit Tāpī, den Indischen naam, bovenloop van de tegenwoordige Tapti. — Śīghrodā is een naam, die tot nog toe slechts uit de Kūrma- en Varāha Pur. bekend was. Wat voor naam onder Parame, dat mij verder geheel onbekend is en waarvan de uitgang zeker niet goed kan zijn, verscholen is, heb ik niet kunnen gissen. Een rivier Parā is boven al genoemd (p. 139, 27), een Waiṣṇawa verder niet bekend. Op deze plaats hebben vele Skt. teksten Veṇī, Veṇā, Veṇyā e.a. namen, welke alle dezelfde rivier schijnen aan te duiden; uitvoerig is deze zaak besproken door Pargiter, t. a. p. 57, 24. Het is de tegenwoordige Wain-Ganga. In het Varāha Pur. komt voor de rivier Veṣṇāpāśā (Kirfel, Kosm., p. 66), wat waarschijnlijk een foutieve verbinding is van Veṣṇa, welke naam zou kunnen overeenstemmen met onze Waiṣṇawa, en een anderen naam, die 'n merkwaardige gelijkenis vertoont met Para in onzen tekst. — De Wetaraṇī, de Vaitaraṇī der Skt. teksten, is de hedendaagsche Bytarni. Peḍaphala is weer een onbekende naam; onder de zeer uiteenloopende namen der verschillende Voor-Indische bronnen lijkt het meeste er op de naam Vedipālā, wederom in het Varāha Pur. De belangstellende naar de eventueele identificatie zij verwezen naar Pargiter, t. a. p. 57, 24. De volgende naam is zonder twijfel in verband te brengen met het Kumudvatī der Sanskrit teksten; over wa > o in het Javaansch, zie Wulff, Wir. p. 47. De invoeging van de syllabe -su- is natuurlijk onder invloed van het woord ku-

suma, bloem; in Kumudwatī heeft de Javaan waarschijnlijk kumuda, witte waterlelie, niet meer gehoord. De Toyā komt ook elders voor, doch schijnt niet te zijn geïdentificeerd. Mahāgaurī is waarschijnlijk de Skt. naam voor de tegenwoordige Brāhmaṇī in Orissa. De Durgā is misschien een kleine rivier in het Murshidābād-district. De naam Awantiśīlā ken ik niet van elders; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Vānnaśilā; meer op onzen naam lijken echter Antaśilā (Vāyu Pur.) en Antaḥśilā (Brahma- en Kūrma Pur.). Misschien is de vorm in onzen tekst ontstaan door contaminatie met de reeds bovengenoemde Avantī. Waarschijnlijk is bedoeld een N. zijrivier van de Mahānadī.

140—11 Vindhyap° is een gissing; 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft prasūtās tā (1, 16, 34), = Matsya Pur. 113, 28; ca als laatste syllabe: Vāyu Pur. 45, 103.

13 De Godāwarī en volgende ontspringen op het Sahya-gebergte. De G. heet nu Godaverī. Bhīmarawī is zonder twijfel een foutieve lezing voor Bhīmarathī (th > w bv. Wir. 54, 27; 82, 24), welken naam vele Indische teksten hebben; het is de tegenwoordige Bhīma, zijrivier van den Kistna. Van der Tuuk (D_3) teekende de juiste lezing reeds aan. De Kṛṣṇā, in het Skt. Bmḍ. Pur. Kṛṣṇaveṇā geheeten, is de Kistna van nu. In plaats van deze Kṛṣṇaveṇā hebben eenige Skt. teksten Kṛṣṇa en Veṇā = de tegenwoordige Penner. Cena is m.i. een verschrijving of corruptie van Veṇā. In Bañjura, een mij verder niet bekenden vorm, zie men de Vañjulā of Bajulā (zoo Skt. Bmḍ. Pur.) van sommige Skt. teksten (tgw. Manjerā). De Awataraṇī is een rivier, die mij van elders niet bekend is en de volgorde der Voor-Indische teksten onderbreekt. Steekt in het eerste deel van dit woord misschien Āpagā, een op deze plaats in het Brahma Pur. en even verder in het Vāyu Pur. voorkomende riviernaam? — De Tuṅgabhadrā, rechter-zijrivier van de Kṛṣṇā, heet nu Tumbhudra. Nu volgt in vele Skt. teksten eensluidend de Suprayogā; is Sugadā een hieruit ontstane lezing of een andere naam? Kacarī is zonder twijfel een foutieve lezing voor Kāverī, de bekende rivier (nu Cavery of Coleroon geheeten) in Z. Indië. Welke rivier de Wāhyaka is, weet ik niet; de Skt. teksten, die deze rivier vermelden, geven als naam Vāhyā of Bāhyā en wel in volgende vóór de Kāverī.

15 Sahya; de lezing der hss. Samya is mij van elders niet bekend, bovendien is de juiste lezing Sahya reeds boven in onzen tekst voorgekomen (p. 139, 12); ri of riṅ, vgl. Kern, V.G. VIII, 163. — Men merke op, dat het Sanskrit citaat hier ontbreekt.

16 Nu de rivieren die hun oorsprong hebben op het Malaya-gebergte. De Tāmraparṇi (de geringe fout in de overlevering is verbeterd omdat Tāmra° bekend is in het Oud-Jav., bv. boven p. 138, 1) heet nu Chittar. — Het schijnt dat uit de Kṛtamālā van vele Skt. teksten hier twee rivieren gemaakt zijn. De Kṛtamālā wordt genoemd vóór de Tāmraparṇī. De volgende naam heeft weer allerlei varianten: Puṣpajā bv. in het Mārk. Pur. e.a.; het Bmḍ. Pur. heeft Puṣpajāti. Utpalā-

vatī is gewoonlijk de naam van deze rivier in Skt. teksten; ons Purāṇa heeft hier waarschijnlijk een corruptie in de overlevering.

140—18 Malaya°. De drie Skt. teksten wijken zoowel onderling als ook van wat hier gestaan zal hebben af.

20 De volgende rivieren ontspringen op den Mahendra. De Trisāmā is volgens Pargiter, ad Mārk. Pur. 57, 28, waarschijnlijk een der kleine riviertjes der Oostkust. In Ryupakula = ri + Upakula steekt de naam Ṛṣikulyā van de Voor-Indische teksten. De rivier heet nog zoo (Imp. Gaz. XXI, 341). De Tridiwā schijnt niet te identificeeren. Naṅguli staat voor de Lāṅgūlinī der Skt. teksten; de rivier heet nu Languliya. De Vaṃśadharā heet in modernen tijd Bansdharā.

22 Mahendra: zoo ook Kirfel, Bh., p. 42.

24 De van den Śuktimān afkomstige rivieren vangen aan met de Ṛṣikulyā (Skt. Bmḍ. Pur. e.a.), ook Ṛṣī(i)kā (bv. Varāha- en Vāyu Pur.). Is onze vorm een contaminatie? Het is de Kiyul.

De Kumārī wordt ook in Indische teksten genoemd; het is de Kaorhari. De beide volgende zijn niet geografisch te recht te brengen. Het Skt. Bmḍ. Pur. e.a. hebben voor den tweeden naam: Mandagāminī (zoo ook het Varāha Pur.; Pargiter's opmerking, ad Mark. Pur. 57, 29, schijnt mij op dit punt te corrigeeren), Mandavāhinī staat in andere teksten, bv. het Vāyu Pur. Na een rivier Kṛpā, die wij hier niet vinden, geeft het Skt. Bmḍ. Pur. Palāśinī, een naam die in eenige andere teksten gevonden wordt. Zonder twijfel zijn Śala en Giṇī hieruit ontstaan: p en ṣ als pasangan worden vaak verward; ook g en ś (vgl. bv. Wir. 35, 12; 58, 21). De namen zijn verder niet bekend in dit verband.

26 Śuktimat°. Ook bij dit citaat hebben de drie paralleltekste een andere wijze van zeggen (Bmḍ. Pur. 1, 16, 38 e.a.). Voor nikṛtāḥ: niḥsṛṣṭāḥ te lezen?

27 Śuktimatī: dit is, gelijk r. 4 bleek, de naam van een rivier. De juiste vorm -mān is reeds eerder genoemd (p. 139, 12). Omdat de mogelijkheid bestaat, dat de auteur zich hier vergist heeft, zie ik van emendatie af.

28 sarvāḥ, zoo ook Vāyu Pur. 45, 108; 't Bmḍ. en Matsya Pur. wijken af. — Het samudragāḥ legt de auteur verkeerd uit!

141—1 sarvapāpa°; hier wijken de drie meergenoemde teksten af.

3 tāsāṃ: vergelijk vooral Matsya Pur. 113, 34. De verwisseling van th en c komt bv. ook voor p. 147, 3.

kunaṅ, op een dergelijke wijze gebruikt beteekent: „of, of ook, of wel". Ook in tweeledige vragen, bv. Nāg. 51, 1, 3: aṅantya juga matya riṅ paṅadĕgan malaywā kunĕṅ?

4 arĕmuk, eig. „vergruisd, verpletterd", schijnt hier te beteekenen: „klein".

7 Deze namen van landstreken (volkeren) vindt men bij Kirfel, pp. 70 sqq. Kurupañcāla zijn twee namen, de Kuru's en Pañcāla's. Daar laatstgenoemde naam in Oud-Jav. teksten meermalen voorkomt, heb ik hier het overgeleverde geëmendeerd.

Śālwa; daar ook deze naam meer in den correcten vorm voorkomt

in de Oud-Jav. literatuur, is de overlevering verbeterd (vgl. K. B. W. III, 256; de w wordt zoo vaker ingevoegd). Jāṅgala, zóó ook Vāyu- en Matsya Pur.; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Mādreya-Jāṅgala. Voor Subhakāra hebben de Skt. teksten Bhadrakāra. Daar subha synoniem kan zijn met bhadra (= goed), zal er hetzelfde volk mee bedoeld zijn. Zie over de Bhadrakāra's Pargiter ad Märk. Pur. 57, 33. Pamūcara ken ik niet van elders; bedoeld is Paṭaccara, dat ook in Wir. p. 10, 3, hoewel overgeleverd als Paccora en Paccera gelezen zal moeten worden. Voor de 4 namen, die hier op Matsya volgen, geeft het Skt. Bmḍ. Pur.: Kuśalya, Saušalya, Kuntala, (Kāśi), Kośala. Vooral Kiñcala wijkt dus zeer af. Daar ñc in 't Balin. schrift wel eens verward wordt met ś, is het mogelijk dat verband gezocht moet worden met Kisajya, dat het Vāyu Pur. als variant opgeeft. Of is het een verbastering van Kicaka, een volk dat in de nabijheid van de Matsyas, Trigartas en Pāñcāla's woonde? De naam Atharwa vinden we niet in het Skt. Bmḍ. Pur., wel in het Märk. Pur., 57, 33. Mūka vinden we slechts in het Matsya Pur., 113, 36.

141—11 Madhyadeśa. Deze plaats is corrupt. Men verwacht de mededeeling: dit zijn de volkeren van Madhyadeśa, zooals bv. staat: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 42 Madhyadeśyā janapadāḥ prāyaśas tatra kīrtitāḥ, en in andere teksten, bv. Vāyu Pur. 45, 111; Matsya Pur. 113, 36; Märk. Pur. 57, 33. Hier wordt gezegd, zooals de overlevering luidt: „M. ten W. van het Sahyagebergte is sedḍ°, is een liefelijk land, daar is de residentie van R. P.", wat niet met de feiten klopt. Op genoemde plaatsen hebben de paralleltekster een beschrijving, die behelst dat „op 't Noordelijk deel van het Sahyagebergte, waar de Godāvarī stroomt, een liefelijk land is; aldaar is de residentie van R. P." Men vergelijke de uitvoerige aanteekening van Pargiter bij het Märk. Pur. 57, 34. Er zullen dus op onze plaats eenige woorden zijn uitgevallen. Van sedḍayani weet ik niets te maken: Ghorī kan staan voor Gowarī, wat kan zijn: Go [dā] warī.

12 Rāma Paraśu, zoon van Jamadagni is beroemd als Haihayeśapramāthin; hij was een geweldig strijder. Arjuna Kārtavīrya had eens, op bezoek bij Jamadagni, een offerkalf van z'n gastheer gestolen. Als straf hakte Rāma hem z'n armen af, waarop Arjuna's zoons uit wraak Jamadagni doodden. Hierop werd Rāma-Paraśu zoo woedend, dat hij de gelofte aflegde het geheele kṣatriya-geslacht uit te roeien. Eén-en-twintig malen hield hij opruiming onder de kṣatriya's. — Arjuna Kārtavīrya, de koning der Haihaya's is ook bekend als bestrijder van Rāvaṇa, vgl. bv. Jacobi, Rāmāyaṇa, p. 195. De hierboven in het kort vermelde gebeurtenissen vindt men b.v. Mhbh. III, 11071—11110; vertaald ook bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. IV, p. 19 sqq.

14 Watsya: deze naam wordt in de Skt. Pur. hier niet genoemd. Het rijk Vatsya (hoofdstad Kauśāmbī), waar de Kāśi-dynastie regeerde, kreeg z'n naam naar koning Vatsa (Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. pp. 269, 270 en p. 270, n. 1). In verband met Pargiter's uiteenzettingen op pp. 270, 271 is het gebruik van den naam Vatsya op de wijze als hier geschiedt merkwaardig.

141—19 Wahika. Hiermee is bedoeld Bāhlīka of Vāhlīka in de Pañjab. Het Brahma Purāṇa heeft Vāhīkara, onze tekst een tusschenvorm. Een uitvoerige noot over dit volk heeft Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 35. De Wadadhana's heeten in de Skt. teksten Vāṭadhāna's, het Vāyu Pur. heeft echter Vāḍhadhāna (45, 115); volgens Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 35, is dit een dwaling; merkwaardigerwijs vinden we ook in onzen tekst een d. Interessant is Kārawayaka; in dezen naam schijnt Jav. wway gesubstitueerd voor het synonieme S. toya, water: in de meeste Indische teksten heet het volk Kālatoyaka. Aparandra stemt overeen met Aparānta van het Skt. Bmḍ. Pur. Nòch Paplawa, nòch Pallawa is waarschijnlijk juist. Pargiter, t. a. p., 57, 36 vermoedt: Pahlawa, wat staat in het Vāyu Pur.; bedoeld zou dan misschien zijn een Pahlawa (Perzische) kolonie in de Pañjab. Met den volgenden naam vergelijke men het Carmakhaṇḍika van Vāyu- en Märk. Pur. De Yawana's zijn de Westerlingen.

Met Sindhusowi is bedoeld de combinatie Sindhu en Sauvīra, vaak samen genoemd. Sindhu is oorspronkelijk het land langs den Indus, later meer het Z. deel ervan, het tegenwoordige Sindh. Mogelijk is het slot van Sowīra voor het volgende riṅ verloren gegaan. Madraka wordt niet in het Skt. Bmḍ. Pur. genoemd (daar: Maṇḍala), wel in andere teksten. Bij Dhruha (overlev.: Druha) vergelijke men Druhya van 't Matsya Pur. Op Kulantra lijkt het meest Kulattha (Mhbh. VI, 373), een „in 't Noorden wonende volksstam", doch is het zeer gewaagd verband te leggen. 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft hier Kulinda. — Parata lijkt eenerzijds op het in vele Skt. teksten voorkomende Pārada, anderzijds op het Parita van 't Vāyu Pur. Pārata als naam van 'n volk komt echter ook voor, bv.: Bṛhatsaṃhitā 20, 21. Bij den volgenden naam vergelijke men 't Matsya Pur.: Hāramūrtika. Onze vorm is mij verder niet bekend. Bij Rawadwa komen het dichtst Rāmaṭha van 't Matsya- en Ramaṭa van het Vāyu Pur. Bij Randrakanta verg. men Raddhakaṭaka (Vāyu Pur.). Kekaya of Kaikeya staat ook in de Skt. teksten, Daśamānika is ook de lezing van 't Vāyu Pur.

24 Vaiśya° = Vāyu Pur. 45, 117; met geringe afwijking Bmḍ. Pur. 1, 16, 49; Matsya Pur. 113, 42. Het Bmḍ. Pur. noemt hiervoor nog de brahmanen en kṣatriya's; de beide andere teksten hebben kṣatriyopaniveśāś ca; zoo ook meerdere bronnen; zie Pargiter ad Märk. Pur. 57, 38. Subhikṣa heb ik echter daar niet aangetroffen.

26 Kāmboja en Darada ook in Skt. teksten; de derde naam luidt daar Barbara. I. p. v. Salokika heeft het Skt. Bmḍ. Pur. Aṅgalauhika, 't Matsya Pur. Aṅgalaukika. Bhīnna is een fout voor Cīna, de Chineezen, welke in vele Skt. teksten op deze plaats genoemd worden. De Tukhāra of Tuṣāra zijn volgens Lassen (Ind. Alt., kaart) de Tocharen. Pallava heeft het Bmḍ. Pur., Pahlava het Vāyu Pur.; vgl. echter boven bij r. 19.

Bāhyatodara geeft het Vāyu Pur., Vāhyatonarāḥ het

Märk. Pur., wat Pargiter (ad 57, 39) opvat als „(races of) men outside". Vóór Treya is, gelijk in het Javaansch vaak geschiedt, een a weggevallen; de naam was oorspronkelijk: Ātreya. De namen Sadā en Śaraka komen in de Skt. teksten, die in plaats van deze twee vijf namen geven, niet voor. De eerste hiervan luidt in het Bmḍ. Pur. Daśeraka; misschien kan men verband leggen met (sa)dā śaraka van onzen tekst. Apaga staat ook in het Vāyu Pur., de beide teksten steunen elkaar: Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 40 vermoedt Āpava. Bij Ālisandra verg. men Ālibhadra (Vāmana Pur.) en Ālimadra (Vāyu Pur.).

141—30 Kirātānāñ ca, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 51 e.a.

De Kirāta's zijn de bekende bergstammen aan de Z. zijde van den Himālaya. In het woord Tara is waarschijnlijk een syllabe uitgevallen: Skt. teksten hebben Tomara. Het schijnt een volk in Tibet te zijn, evenals de Haṃsamārga's (zoo o.a. Vāyu Par., Bmḍ. Pur.: Haṃsabhaga). De beide volgende namen zijn ook uit Skt. teksten bekend. Śalika komt dicht bij Śūlika (Brahma Pur. e.a.). Homuka is mij van elders niet bekend. Voor Ūka hebben de Skt. teksten verschillende namen: (?C)āhuka en Kuhaka kunnen het prototype van Ūka geweest zijn. Una stemt overeen met het slechts in het Bmḍ. Pur. op deze plaats genoemde Hūṇa (zie Kirfel, p. 73).

142—4 ete deśā: dit vers staat niet overal op dezelfde plaats; ons citaat stemt daarin overeen met het Vāyu Pur. (45, 121).

6 Waryandra is mij niet bekend; sommige andere teksten hebben als eerste van deze reeks Andhravāka (bv. Bmḍ. Pur. 1, 16, 53). De Aṅgāra's zijn wel in ander verband bekend (Kirfel, p. 78). Kawa heb ik evenmin aangetroffen. Het kan een verhaspeling zijn van -vaka, -andra van Waryandra kan dan het eerste deel van Andhravāka zijn. Antargiri daarentegen komt in eenige teksten voor (bijzonderheden bij Pargiter, ad Mark. Pur. 57, 42). Met Prawagaḥ zal overeenstemmen het woord Pravaṅga (Plavaṅga) van vele andere teksten; zie Pargiter, t.a.p. Maṅghyaya kan, gelezen als Maṅgaya, misschien vergeleken worden met Vaṅgeya, dat op deze plaats in enkele teksten volgt. Mūla kan ik niet terecht brengen. Ḍamāna is misschien verknoeid uit Mānada of Mālada, den nu volgenden naam. Het Skt. Bmḍ. Pur. geeft hierna (1, 16, 53) Malavartika; mogelijk is het nu volgende Narthaka het verknoeide slot, het bovengenoemde Mūla het eerste deel daarvan. Brahmontara stemt overeen met Brahmottara van sommige andere teksten (wel Vāyu Pur., niet Bmḍ.- en Matsya Pur.). Voor Prabhuja hebben vele parallel-plaatsen Pravijaya. De Bhārgava's, ook in vele andere teksten op deze plaats vermeld, zijn volgens Pargiter (ad Märk. Pur. 57, 43) misschien een in 't Oosten wonende tak van dit geslacht. Bij Aṅgayaka bestaat de mogelijkheid van ontstaan uit Aṅgaya[martha]ka; verg. Vāyu Pur. 45, 123: (?A)Geyamarthaka. Prāgjyotiṣa hebben ook de andere teksten; bij Puṇḍa vergelijke men Muṇḍa

(Vāyu Pur.), Puṇḍra (Bmḍ.- en Matsya Pur.). De drie volgende namen (slechts Tāmraliptaka) bieden geen moeilijkheden. Na Māla schijnt het Magadha der andere teksten door haplographie te zijn uitgevallen. Gowala kan ik niet terechtbrengen.

142—11 Dakṣiṇāpatha (= Dekhan), vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 55.

Pāṇḍya's en Kerala's, zeer bekende volkeren in Z. Indië, komen ook in een aantal andere teksten op deze plaats voor, Yoḍa zal staan voor Cola (ten N. van de Pāṇḍya's wonend). Tulya is m.i. foutief voor Kulya; vgl. Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 45. De drie volgende namen wijken zeer af, evenals de Skt. teksten onderling. Merkwaardiger wijze komt Satīya voor als variant van Sanīya, in de Calc. ed. en bij Roy in het Mhbh. VI, 9, 63, (vgl. Pet. Wdb. s.v.), eveneens als een volk in het Zuiden. Bhāga (of Bhawa°) kaśaka stemt in lengte en plaats in de opsomming overeen met Vanavāsika. Nawanaṣṭra vertoont de meeste gelijkenis met Navarāṣṭra (Matsya Pur. 113, 47). De Māhiṣaka's (of °ika's) woonden aan de Narmadā; hun stad was Māhiṣmatī. De Kaliṅga's zijn het bekende volk aan de Oostkust. Capora en Yesi zijn mij verder niet bekend. Bij Ādawa kan men denken aan Āṭavya (Bmḍ.-, Matsya- en Vāyu Pur.).

15 Śavara's of Śabara's volgen in vele teksten op den laatstgenoemden naam. Een opmerking als de hier gemaakte ontbreekt daar echter evenals de volgende onderscheiding: dakṣ° pan° w°. De verschillen in ligging tusschen O. en W. zijn trouwens ook niet steeds in overeenstemming met de parallel-plaatsen, zooals deze door Pargiter in zijn aanteekeningen bij het Märk. Pur. zijn verklaard.

16 Pulinda's, op vele plaatsen vermeld, woonden, naar het schijnt, in 't midden en naar het Oosten van Dekhan. Men vergelijke de opmerkingen van Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 47.

Na de Pulinda's is 'n naam overgeslagen of uitgevallen, naar het schijnt. Van de volgende komen Vaidarbha, Daṇḍaka, Paurika, Maunika of Maulika en Aśmaka of Asmaka in eenige teksten voor; Gowardhana is te vergelijken met Bhogavardhana, Neṣṭika vertoont overeenkomst met Naiṣika (Märk. Pur.), de volgende naam komt evenzoo in 't Vāyu Pur. e.a. voor; Āndhra hebben vele teksten; de Abhinna's zijn mij verder niet bekend (Udbhida, Vāyu Pur.; Kulinda, Bmḍ. Pur.). Nalaka heet op de parallelplaatsen Nalakālika, Nalakāraka en derg.

20 Dakṣiṇāpatha: misschien is °patha op r. 16 weggevallen. De volgende namen bevatten vele puzzles. De eerste drie komen in de parallelteksten niet voor. Sirāla wordt genoemd door het Matsya Pur. 113, 49; het Vāyu Pur. heeft daarvoor Surāla (45, 129), andere teksten weer iets anders. Rudasa (hss. AC: Radasa heeft geen waarde) gelijkt op Rūpasa van Matsya- en Vāyu Pur. Nalika is misschien identiek met Nāsika (Bmḍ. Pur. 1, 16, 61). In de drie naast verwante Skt. teksten volgt Antaranarmada, waaruit de lezing in onzen tekst door wegvallen van de r en verwarring van m en s in nā-

garī-schrift zal zijn ontstaan. Bhṛgukṣama is te identificeeren met het in Märk. Pur. 58, 21 vermelde Bhṛgukaccha, wat de voorlooper van den tegenwoordigen naam Broach, de groote stad nabij de monding van de Narmadā, is. Samadaya staat op de plaats, waar de overige teksten Māheya hebben. Sārasvata komt in 'n aantal andere bronnen voor. Bij Kṣiwān kan men wellicht denken aan Kacchīya (Vāyu Pur. 45, 131). Op een spellingsverschil (Ānarta) na, stemt het laatste drietal overeen met de Sanskrit teksten.

142—24 suku. De naast verwante Skt. teksten lezen: Vindhyavāsinaḥ, (Bmḍ. Pur. 1, 16, 63 e.a.). Malada komt juist zoo in 't Skt. Bmḍ. Pur. voor, de andere teksten wijken af (zie Kirfel, Bh. p. 48). Kuruṣa luidt elders Karūṣa, Medhala: Mekala; Utkala staat precies zoo in vele Skt. teksten. Uttamārṇa of Uttamāna is de volgende. Bij Daśana neme men de lezing van DK: Darśana in acht. Mogelijk heeft dit oorspronkelijk in meer hss. gestaan; het kan teruggaan op Daśārṇa, wat zeer vele Skt. teksten geven. Bhoja is in overeenstemming met andere Purāṇa's. Kiṣkindhaka luidt de naam van het volgende volk elders. Kośala of Kosala staat in de Skt. teksten; de volgende is daar Traipura; dan in 'n aantal bronnen Vaidiśa, vervolgens Tumura, Tumbura e.a., daarna Tumbura in sommige (Bmḍ. Pur.: Barbara). Pumpuma is mij verder niet bekend: de andere bronnen varieeren ook onderling zeer. Neṣadha is het Naiṣadha van 'n aantal Skt. werken. In Anūpa behoefden slechts de overgeleverde quantiteiten gewijzigd te worden (Ānupa, hss.) om het woord geheel in overeenstemming te brengen met de lezing van enkele Skt. teksten, o.a. Bmḍ. en Vāyu Pur. De volgende naam luidt in verscheidene werken Tuṇḍikera. Āntaya is mij verder niet bekend, vele andere teksten geven Avanti.

29 ete enz., in den hier gegeven vorm: Matsya Pur. 113, 54; i. p. v. khyātā: sarve: Bmḍ. Pur. 1, 16, 66; Vāyu Pur. 45, 134. De foutieve lezing krantaḥ kan ontstaan zijn door verwarring van y met r of wel door verlies van de y en verkeerde invoeging van de r; benevens door nasaleering.

143—1 ri pārśwa: parvatāśrayiṇaś ca ye, Bmḍ. Pur. t. a. p., e.a. Aan deze namen gaat in de Skt. werken nog één vooraf. De eerste luidt in vele teksten: Haṃsamārga. Het -hara waarop het hier gelezen woord eindigt zou misschien een overblijfsel kunnen zijn van Nigarhara, Nirāhāra en derg. (de eerste naam, boven bedoeld). Kupatha staat in 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a.; het volgende volk heet daar Taṅgaṇa. Daarop volgt in vele teksten Khasa, dan Kutha-, Kuśa- (en derg.) prāvaraṇa. Pūda ken ik niet van elders, Ūrṇa en Hūṇa staan in de Skt. teksten op deze plaats. Dawa zal een bedorven lezing zijn voor Dārva, dat 'n aantal teksten hebben. Daarop volgt Sahūhuka of Sahūda(u)ka; dan, als hier, Trigarta. Māgawa is te vergelijken met Mālava, Gālava e.a. der Voor-Indische teksten; Kirāta staat ook daar. Met Tāmara (onze hss.: Tamāra) stemt slechts de lezing van het gelijknamige Skt. werk overeen.

143—5 Kimpuruṣa- en Hariwarṣa worden besproken bij Kirfel, Kosm., p. 92.

6 Jambūmaṇḍa: dit citaat schijnt in de tekst-overlevering niet als zoodanig te zijn opgevat, althans niet volledig begrepen, waardoor het Jav. riṅ voor het Skt. woord in een Skt. vers werd geplaatst. Het stemt overeen met Skt. Bmḍ. Pur. 1, 17, 2 Plakṣakhaṇḍaḥ Kiṃpuruṣe etc. = Vāyu Pur. 46, 4; Matsya Pur. 113, 62 Jambūvarṣaḥ Kiṃpuruṣaḥ etc.; vgl. Märk. Pur. 60, 2 plakṣaḥ ṣaṇḍaś ca; waar dus de vijgeboom ṣaṇḍa genoemd wordt. Mogelijk steekt dit in het °maṇḍa van onze plaats, waarschijnlijker echter acht ik dat er °khaṇḍa gestaan heeft, het deel van Jambū(dvīpa), dus als het Matsya Pur.

8 Nandanawana is Indra's lustwoud.

9 Citraratha. Het Caitraratha-woud is het lustoord van Kubera.

13 daśavarṣa°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 3 e.a.

15 suvarṇa°; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 3 suvarṇavarṇāḥ puruṣāḥ etc., met geringe variant ook Matsya en Vāyu Pur. De verwarring y > p wijst weer op gebruik van nāgarī-schrift; śca > ñca is niet zeldzaam (zie boven, p. 306).

17 Apsarī, Śṛṅgāranya enz., een uitlegging van den auteur voor zijn lezers?

iṅgita is hier overgeleverd, een Skt. woord voor „gebaar"; desnoods kan men hieraan op onze plaats een beteekenis hechten.

18 anāmayāḥ, Bmḍ. Pur. 1, 17, 4.

20 sarve enz. is in overeenstemming met het Vāyu Pur. 46, 6; Bmḍ. Pur. t. a. p.: nityaṃ muditamānasāḥ = Matsya Pur. 113, 65.

23 ambulu, Skt. plakṣa is een soort vijgeboom; men verg. K. B. W. I, 427. Het voorafgaande citaat heb ik in dezen vorm in de naast verwante teksten niet aangetroffen.

26 mahārajata = goud. De pāda is te vinden Bmḍ. Pur. 1, 17, 6 e.a.

28 devaloka° vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 7 e.a.

30 ininum. De drie naast verwante Skt. teksten vermelden slechts het drinken van suikerrietsap.

144—1 tom, het Jav. woord voor nīlī (S. = indigoplant), in het Mal. en Soend. ook bekend, als taroem; Indigofera tinctoria.

2 kuṭaja is een geneeskrachtige boom, gewoonlijk karaya genaamd (Wrightia antidysenterica); de zaadjes ervan worden als wormmiddel gebruikt. — Deze planten worden dus oud, omdat de menschen steeds gezond zijn. De drie meergenoemde Skt. teksten bevatten deze toevoeging niet. Kulambu, ?

3 tena: in overeenstemming met Matsya Pur. 113, 68; de beide andere teksten wijken af.

6 na tatra: verg. Bmḍ. Pur. 1, 17, 10 e.a.

8 pagĕr, vgl. B.Y. 5, 2.

10 kadi, vgl. de Kak. 7, 77; waarschijnlijk is hier een woord uitgevallen.

144—13 devaloka°: vgl. Vāyu Pur. 46, 14; Matsya Pur. 113, 72; in het Bmḍ. Pur. 1, 17, 13 eindigt de śloka op caiva.

16 caturaśraṃ: Bmḍ. Pur. 1, 17, 15; met geringe afwijking Vāyu Pur. 46, 16. Vgl. de Kakawin (7, 79)!

17 Nandinagara, ook in de Kakawin voorkomende, 7, 79; komt niet in de par. teksten voor.

19 hayva, corrupt.

27 patañ iwu; dit moet 9000 zijn.

145—4 Jambūrasawatī, Bmḍ. Pur. 1, 17, 22, de naam luidt ook Jāmbūnada. Śilañjana, vgl. Pet. Wdb., VII, 196 Śilāñjanī, „ein best. Strauch".

11 luṅgah, de par. teksten geven utsedha, hoogte, verhevenheid; de Kak. pañ, takken. De volgende woorden worden door de verwante teksten niet voldoende verduidelijkt.

14 nadī, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 27 e.a.

16 air mas = mastawa (mas tawa; de etym. van Juynboll, Wdl., s.v. is wel niet juist) = rum, sterke drank. Vgl. K. B. W. IV, 572.

17 Merum, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 28: Meruṃ pradakṣiṇaṃ kṛtvā e.a.

20 taṃ pivanti: vgl. Matsya Pur. 113, 77, en Bmḍ. Pur. 1, 17, 28; Vāyu Pur. 46, 28 wijkt een weinig af. In plaats van huṣtaḥ dat de hss. geven wilde v. d. Tuuk (H_2) tuṣṭaḥ; waarbij ook de Kakawin te vergelijken is (7, 95); het is zeer wel mogelijk dat dit er gestaan heeft (over de verwisseling van h en t: Wulff, Wirāṭap. p. 174); de drie naast verwante Skt. teksten geven echter hṛṣṭāḥ.

21 Ilāwṛta, de in deze passage in de hss. enkele malen voorkomende naam Nīlawṛta zal ontstaan zijn onder invloed van Nīla. De Kakawin heeft ook hier Ilāvṛta.

22 na jarā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 29. Het Vāyu Pur. wijkt in wijze van uitdrukken af; het Matsya Pur. geeft 'pi i. p. v. tu. In onze hss. zijn twee akṣara's van plaats verwisseld en is in plaats van het juiste slot een verbastering gekomen, waarin men het bekende woord hetu heeft kunnen zien.

26 susvāduḥ, elders niet gevonden; vgl. echter Vāyu Pur. 46, 31 śubhaḥ phalarasas tu saḥ.

146—4 Yakṣa's, bovennatuurlijke, veelal als niet kwaadaardig gedachte wezens behoorende tot het gevolg van Kuvera, den God van den rijkdom. — Rākṣasa's zijn er drie soorten; een klasse van wezens ongeveer van den aard der yakṣa's; een soort, die als vijanden der goden optreedt en, de meest bekende, kwade daemonen, die de menschen op allerlei wijzen kwellen. Een beknopt doch practisch overzicht geeft bv. Dowson, A classical dict. of Hindu myth. s.v. — De piśāca's gelden als een lagere en kwaadaardiger klasse booze wezens dan de rākṣasa's. — Gandharwa's zijn hemelingen, bereiden den soma voor de goden, treden op als zangers en musici in het godenverblijf en hebben als vrouwelijke partners de apsaras, hemel-nymphen van groote schoonheid. De nāga's, de mythische wezens met 'n menschelijk gelaat en het achterlijf van 'n slang, hebben tot hoofden Kadru's zoon Takṣaka, Vāsuki e.a.

146—8 trayastriṃśad, in (d) evaṃ kan men devāḥ zien. 't Skt. Bmḍ. Pur. 1, 17, 34: mahāmerau trayastriṃśat krīḍante yajñiyāḥ surāḥ, heeft dus een andere woordkeuze, evenals Vāyu Pur. 46, 34. Matsya Pur. 113, 83 stemt overeen met 't Skt. Bmḍ. Pur.

16 Vaiśravaṇa, zoon van Viśravas heet Kuvera (Kubera), de Indische Pluto. Zie Dowson, t. a. p., s.v. Kirfel beschrijft den Kailāsa op p. 59.

Mandodaka-sara, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 3: Madaṃ nāmnā kumudvat tat saras tūdadhisannibham; de naam Manda staat bv. in het Vāyu Pur. 47, 2.

saras verliest in 't Oud-Jav. de slot -s, evenals tejas > teja. Zie Wulff, Wir., p. 240.

21 prāg° = Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 4: prāguttareṇa Kailāsād divyaṃ sarvauṣadhiṃ girim. De wijziging van de overlevering (die -h i. p. v. -d heeft) is hier zeer gering.

22 keśānya, 't Noord-Oosten, van Skt. aiśāna, — ī, afgeleid van Īśāna = Śiva als lokapāla van 't N. O.

23 Śawala: de Skt. tekst heeft sabala (ṃ).

24 si Acoda; aldus heb ik het Syacoda der hss. geïnterpreteerd. De Skt. naam is Acchoda; het Bmḍ. Pur. heeft echter Swacchoda, wat su + A. zal zijn. In het Balineesche schrift worden y en w als pasangan wel eens verward (Wulff, Wirāṭap. p. 200), zoodat men op onze plaats ook denken kan aan Syacoda < Swacchoda. Acoda in r. 25 en 29 geeft mij echter den doorslag. De Kak. heeft riṅ Syacoda.

26 Citraratha: Skt. teksten Caitraratha.

28 yakṣādhipa. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 8 yakṣasenāpatiḥ krūro guhyakaiḥ parivāritaḥ. De Javaansche „vertaling" bestaat hier dus slechts in het zoodanig schikken der van hun uitgangen beroofde Skt. woorden (in één geval met keuze van 'n synoniem), dat er met toevoeging van een affix en het Jav. artikel een „Javaansche" zin van gemaakt wordt.

29 Acodā; de var. van y: acodana is merkwaardig omdat de Skt. tekst (vs. 8) hier Svacchodakā heeft.

147—2 wĕkasnya, adverbiaal „uiteindelijk" (d. w. z. na hun vereeniging)?

3 Kailāsād, Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 9. De verminking van den uitgang -e tot -aṃ heeft men bv. ook Wir. 24, 27 en 56, 9. Prācyām > prartham; 't uitvallen van de y na cons. en invoegen van 'n r vóór cons. komen veel voor, verder schijnt hier c > th. — Āgneya, later gneya (dit de Kak.) = Z. O.; de god Agni is lokapāla van deze windstreek.

4 Pisaṅghya zal Piśaṅga gelezen moeten worden, zooals Vāyu Pur. 47, 9. Skt. Bmḍ. Pur. heeft Citrāṅga.

6 Lohitya. De Skt. teksten, die deze passage bevatten, hebben een berg Lohita, een meer Lohita en een rivier Lauhitya. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 10*b*—11: Lohito hemaśṛṅgaś ca giriḥ sūryaprabho mahān || tasya pāde mahaddivyaṃ Lohitaṃ nāma tatsaraḥ | tasmāt puṇyaḥ prabhavati Lauhityaḥ sa nado mahān ||.

147—10 Maṇiwara: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 12: Maṇidhara. Het Vāyu Pur. 47, 12 heeft echter Maṇiwara.

11 guhyaka's zijn een klasse van halfgoden in het gevolg van Kubera, die als bewakers van zijn schatten fungeeren; ze leven op bergen of heuvels. Meer bij Hopkins, Ep. Myth. pp. 147, 148.

12 Kailāsād°. Dit citaat heb ik in de Skt. teksten niet aangetroffen; de restitutie is een gissing, berustend op het overgeleverde en den samenhang. De Skt. teksten vermelden hier eerst een berg, meer en rivier in het Zuiden, welke hier niet gevonden worden (uitgevallen, of door een bewerker overgeslagen?) De Aruṇa wordt in de Skt. werken in het Westen geplaatst, hier in het Zuid-Westen (Nirṛti als Lokapāla van het Z. W.). Waarschijnlijk had het Purāṇa van onzen auteur een andere lezing dan de Vāyu- en Bmḍ. Purāṇa's.

14 Bhavasya. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 19. Bhava = Śiva.

16 Muñcawān, door Kirfel, p. 59, als eigennaam niet genoemd. Inderdaad kan men uit het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 20, den indruk krijgen, dat het woord daar als adj. (muñca = een soort bies of gras) gebruikt is. Het Vāyu Pur. geeft het echter als eigennaam (47, 19); als zoodanig is het ook van elders bekend (vgl. Pargiter, ad Märk. Pur. 129, 12).

19 Śilodaka: Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. geven śailoda (vgl. ook Kirfel, p. 59). De rivier heet daar śailodā.

20 Śītā Cakṣu. In de Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's worden deze rivieren wel genoemd: sā Cakṣuḥśītayor madhye praviṣṭā Lavaṇodadhim (B. 1, 18, 22; V. 47, 21), doch verdere bijzonderheden ontbreken. Op deze beide rivieren komt de tekst nader terug.

23 kabāyabya: Vāyu is de godheid van het N. W.

24 Hiraṇyaśṛṅga. Deze naam is, naar het mij schijnt, van onzekere herkomst. De Skt. teksten geven (bv. Bmḍ. Pur. 18, 23; 24): giriḥ || Gauraṃ nāma giri .... hiraṇyaśṛṅgaḥ .... maṇimayo giri, waar dus Gaura eigennaam, hiraṇyaśṛṅga adjectief is. Gaura als adj. is „geel, witachtig; schitterend". Het Matsya Pur. noemt (120, 10—12) een Hemaśṛṅga, maar in het Z. O. van den Kailāsa; m.i. heeft deze plaats hierbij niets te maken. Mhbh. VI, 237 heeft, volgens Pargiter, ad Märk. Pur. 58, 32, als eigennaam, Hiraṇyaśṛṅga, in een vers dat gelijk is aan Bmḍ. Pur. 1, 18, 24*b*, nl.: hiraṇyaśṛṅgaḥ sumahān divyo maṇimayo giriḥ. Roy, in zijn vertaling. Bhīṣma P., p. 23, vat hier Maṇimaya als eigennaam op, m.i. onzeker, daar het vers met den waren eigennaam uitgevallen kan zijn. Het Oud-Jav. Bhīṣma P. f° 10 geeft echter Hiraṇyaśṛṅga als naam van den berg. Vgl. p. 151, 25; Bmḍ. Pur. 1, 18, 63.

26 Windusara: zie beneden bij p. 148, 28.

27 Bhagīratha, afstammeling van Sagara, deed door zijn askese den Ganges uit den hemel afdalen, omdat deze rivier de asch van de zoons van Sagara, die door den toorn van Kapila verbrand waren, met haar water moest reinigen. Min of meer uitvoerig wordt deze afdaling van den Ganges in vele Purāṇa's verhaald; ook het Mhbh. en Rām. vermelden de gebeurtenis. Men zie: Kirfel, p. 109; Hopkins, Epic Myth. p. 5.

147—29 athawā. Dit woord beteekent hier, zooals vaker (K. B. W. I, 192), ,,zeker wel, klaarblijkelijk'', ± wyakti.

148—7 kapila, Skt. rossig, bruin. Bij v. d. Tuuk, K. B. W. II, 302 en Gericke en Roorda, Hdwdb. I, 515 vindt men voor Kawi (N. Jav.) beteekenis: putih, dus ,,wit'', volgens v. d. Tuuk ,,witachtig rood''. Uit een plaats als Rām. 8, 2, waar het van de kleur van 'n aap gezegd wordt, blijkt echter duidelijk, dat de oorspronkelijke beteekenis nog ten volle aan het woord gehecht wordt.

13 Bhaṭṭāra Gunuṅ. Śiwa wordt in deze passage met verschillende namen genoemd, deze echter is niet met v. d. Tuuk (hs. D_3) te wijzigen in bhaṭṭāra Guru, daar het een vertaling zal zijn van Girīśa.

16 rinukti (< nirukti) nika werd in x verklaard met ṅaranya; deze glosse is in den tekst geraakt.

17 somapādaprasūta, Vāyu Pur. 47, 26; Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 27.

18 Mṛgalāñchana, een zeer weinig voorkomende naam voor de maan. Het Pet. Wdb. citeert Hemacandra's lexicon.

19 makadhara, tot houder of bevatter hebbend, van Skt. dhara. hada-hada: vgl. Arj. Wiw. 16, 5; 23, 8; K. B. W. I, 150.

22 chāyāpatha = het luchtruim, een zelden voorkomend woord. Het Pet. Wdb. citeert Hemacandra en het Trikāṇḍaśeṣa.

23 wintaṅ wuwur is de Melkweg. Men verg. K. B. W. III, 561, waar deze plaats (naar hs. D) geciteerd wordt.

maṅalo. Verg. de Kakawin (13, 3). Af te leiden van lo = lwa (vgl. Bijdr. Kon. Inst., 89, p. 90).

26 aṅĕmbĕr: mogelijk is, dat er aṅĕmbö r hana gestaan heeft. Kĕmbĕṅ is ,,vol in iets zijn'' en ,,vol van iets zijn''.

28 Windusara. Het meer Bindusaras wordt in Mhbh., Rām., en Purāṇa's herhaaldelijk genoemd. Vgl. Hopkins, Ep. Myth. 5; Kirfel, pp. 59, 110.

29 sambandha, v.l. sambaḍḍa, welke variant ik meer heb aangetroffen (vgl. ook K. B. W. III, 360 en 354). Het is zeer wel mogelijk, dat beide vormen naast elkaar hebben bestaan, resp. het Skt. woord sambandha, ,,verzameling, verbinding, connectie'' en sambaddha, ,,verbonden, samenhangend''.

30 Bhavena enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 32: tato niruddhā sā devī Bhavena smayatā kila.

149—3 jñātvā enz. Jñātvā heb ik met Bmḍ. Pur. 1, 18, 33 i. p. v. het overgeleverde geplaatst, daar het mij weinig waarschijnlijk lijkt dat deze śloka met jñāna zou zijn begonnen. Een voorbeeld van -ā > -aṃ: Wir. p. 24, 3; Wulff, Wir., p. 122.

6 ardhanārīśwari, vgl. K. B. W. I, 106. De Kakawin is hier duidelijker! De lichamen van Śiva en zijn gemalin Durgā vereenigden zich bij hun verbintenis tot een tweeslachtig lichaam, Ardhanārīṣa geheeten.

11 bhittvā = Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 33. In de overlevering is dus -ttwa > -to, zooals vaak geschiedt; de verandering van srotasā > śrotuma zal ontstaan zijn door de verwisseling van s met m (volgens Wulff,

Wirāṭaparwa, pp. 49, 207 geschiedt dit in Sanskrit citaten, die eerst in nāgarī-schrift geschreven waren); daarna is het onbegrijpelijke s r o t a m ā vervangen door het op zich zelf zingevende, doch in het verband niet passende ś r o t u m en is de a- bij het volgende woord getrokken, dat dan misschien is opgevat als ā g ṛ h y a; onbekendheid met den vorm g ṛ h y a (Whitney, Skt. gr. § 990*a*) kan ook 'n factor geweest zijn. — Ś a ṅ k a r a, naam van Śiva als hersteller van het vernietigde.

149—16 t a s y a enz. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 18, 34*b*: tasyāvalepaṃ jñātvā tu nadyāḥ kruddhas tu Śaṅkaraḥ en Vāyu Pur. 47, 33*b* tasyāvalepaṃ taṃ buddhā nadyāḥ k° t° S°. De verwarring van w en c komt vaker voor, vgl. bv. Wir. p. 66, 19.

21 e t a s m i n enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 35.

24 d h a m a n ī° enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 36*a*: dhamanīsaṃtataṃ kṣīṇaṃ kṣudhayā vyākulendriyam; in het eerste deel stemt het Vāyu Pur. met het Skt. Bmḍ. Pur. overeen. Het woord t ī k ṣ ṇ a ṃ heeft in den tekst van onzen bewerker kunnen staan, al is het, gezien de vertaling, niet waarschijnlijk; d h a m a n ī zal over d h a s a n ī (zie boven) tot d h a ś a n ī geworden zijn; over s > ś, zie Wulff, Wir., p. 235. Bij k ṣ u d d° > s u d d° vergelijke men k ṣ a t r i y a > s a t° enz.

150—5 c c a t i :?, g a t i ?, c y a v a t i ?

8 s r o t ā ṃ s i. Deze woorden heb ik nòch in het Skt. Bmḍ., nòch in het Vāyu Pur. aangetroffen.

Daar -a ṃ vaker tot -i wordt in de hss. (vgl. bv. Wir. pp. 57, 1; 72, 13), scheen mij deze verbetering voor de hand te liggen.

11 N a n d i n ī. Over de namen van deze rivieren vgl. men bv.: Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 120 sq.; Kirfel, pp. 109 sq. Het Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. (resp. 1, 18, 40 en 47, 38) geven i. p. v. N a n d i n ī: N a l i n ī, een naam die in zeer vele andere teksten genoemd wordt. Een N a n d i n ī in dit verband heb ik nergens gevonden; de rivier van dien naam die het Vāyu Pur. 44, 20 geeft (in Ketumāla) heeft hiermee niets te maken. De andere namen komen overeen met wat de Skt. teksten geven, slechts C a k ṣ u luidt daar C a k ṣ u ḥ, enz.

18 S a l i l a enz. Kirfel, p. 110: „Die Aufzählung der Völker, die diese Ströme während ihres Laufes durch Bhārata nach den Angaben des Matsyap. berühren, darf wohl hier übergangen werden". Echter vermelden 't Bmḍ.- en Vāyu Pur. deze namen ook. Het eerste volk heet in het Bmḍ. Pur. (1, 18, 44) Ś i l ī n d h r a, in het Vāyu Pur. (47, 42) S i r i n d h r a, in het Matsya Pur. S a ś a i l a.

Daar de Skt. teksten, die deze volkeren opnoemen, onderling in vorm der namen zeer verschillen en de op onzen tekst berustende Kakawin ze niet vermeldt, heb ik, behoudens een enkele correctie in spelling en quantiteit, de namen zonder eenige wijziging gegeven. Het is mogelijk, dat er, nadat het Purāṇa in het Javaansch bewerkt is, foutieve lezingen ontstaan zijn, maar evenzeer mogelijk, dat de bewerker namen in den vorm waarin wij ze nu hebben in zijn Sanskrit tekst vond. Over een enkelen nog een op-

merking. Bañwara zal wel corrupt zijn: Matsya- en Bmḍ. Pur. hebben Barbara, Vāyu Pur. Varvara.

Druwa, vgl. Vāyu Pur. Druha, Bmḍ. Pur.: Dhraka. Ook het Matsya Pur. heeft Aṅgalokya (121, 44) met -y-. 't Vāyu Pur. heeft: Aṅgalokavaraś ca (47, 43). Dat w > n, heb ik o.a. aangetroffen Wir. p. 65, 15. Vgl. nog Pargiter, ad Märk. Pur. 58, 35.

150—20 Tĕgal si Siṅha: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 45 kṛtvā tridhā Siṃhavantaṃ Sītā 'gāt paścimodadhim; het Vāyu Pur. heeft: k° t° Sindhumarum, dus de Sindhu-woestijn; het Matsya Pur. spreekt van Himavantam.

22 Cīnamaru, ook Vāyu Pur. 47, 44 en Bmḍ. Pur. 1, 18, 46. Sulika, Matsya Pur.: Śūlika, vgl. Bmḍ. Pur.: Masamūlika en Vāyu Pur. Sarvamūlika. De overige namen wijken zeer af. Para's worden ook genoemd Märk. Pur. 58, 25; echter als een volk in Z.-Indië.

25 Udhara, (Uḍara hss.), Skt. Bmḍ. Pur. e.a. hebben Darada. De Gāndhāra's zijn het bekende volk aan de Beneden-Kaboel. Urāga is de lezing der hss., verband gezocht met uraga = slang? Vgl. Kirfel, p. 101, *d*. Kuya: Skt. Bmḍ. Pur.: Kuha. Nidīpada is in hs. F > Niḍimaḍa; vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 48: Nindrapada. Bij Wasati is in hs. H door H_1 aangeteekend: Pasati; de tekst is echter hier eensluidend met het Skt. Bmḍ. Pur., t. a. p. — Sendhawa: Skt. Bmḍ. Pur. e.a.: Saindhawa (v. Sindhu, vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 134; Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 37). Radrakataka: Skt. Bmḍ. Pur.: Randhrakaraka, zoo ook Vāyu Pur. 47, 46. Raddhakaṭaka is een door 't Vāyu Pur. 45, 117 aan een volk in dezelfde streek gegeven naam; zie p. 315.

Kupatā geven de hss. Is misschien Kupatha te lezen, een naam dien het Matsya Pur. 114, 47 aan een volk in het Zuiden, het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 67, aan 'n bergvolk geeft? De opmerking van Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 46, dat deze naam behalve in het Matsya Pur. niet gevonden is, kan dus aangevuld worden. — Bhīru: Skt. Bmḍ. Pur. e.a.: Bhīra. Udda, vgl. Ūrddhvamaru in het Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. Sindureta is een wanvorm, ontstaan op de wijze waarop later in de Javaansche literatuur zoovele namen ontstonden, nl. door vergissing en misverstand van den tekst, dien men bewerkte. Het Skt. Bmḍ.- en Matsya Pur. hebben hier Sindhur etān niṣevate, „die (volkeren) bezoekt de Sindhu".

31 Uraga = Nāga. — Kalāya is een fout voor Kalāpa, waarschijnlijk echter in het nāgarī-schrift ontstaan, dus misschien reeds aanwezig in het exemplaar, dat de bewerker gebruikte. Bovendien heeft hij hier van één naam twee gemaakt. Het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. geven: Kalāpagrāmaka. De plaats Kalāpa(grāma) nu wordt in andere teksten eenige malen genoemd, bv. Viṣṇu Pur. 4, 4, 48; waarbij in de vertaling van Wilson—Hall, III, 325, ook een variant Kaliya° genoemd wordt. Wilson—Hall, Viṣṇu P. IV, 157, citeeren ook de Bhāgavata- en Matsya-Purāṇa's voor dezen naam. Bij de vertaling van 't Viṣṇu Pur.

3, 16, 17 (III, p. 197) citeeren ze een commentator: Kalāpo Himavatpārśvavartī grāmaviśeṣaḥ. — De Kiṃpuruṣa's worden hier in 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. niet vermeld, in tegenstelling met Matsya Pur. 120, 49. De Kiṃpuruṣa's zijn menschen van een minderwaardig type, tot op zekere hoogte met natuur en uiterlijk van dieren. Later worden ze gelijkgesteld met de Kiṃnara's, wezens met een paardekop en menschenlichaam. Vandaar Wilson's vertaling (Viṣṇu Pur. IV, 52): ,,centaurs''. Het Matsya Pur. 120, 48—49, maakt echter nog onderscheid. In het Mhbh. worden ze als goede boogschutters en boschbewoners beschreven (vgl. 5, 5352 e.a.). Ze worden gelocaliseerd voorbij de Śvetaparvata (nader bij Pargiter, ad Märk. Pur. 58, 48). Wat Druma betreft, ik vermoed dat saṅ Druma een verbastering is van Sudyumna. Ilā, de dochter van Manu werd nl. veranderd in een man, 'n Kiṃpuruṣa, geheeten Sudyumna; het verhaal hiervan komt ook voor in het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. (resp. 3, 60 en 85); bijzonderheden kan men vinden bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, 234 sq., Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 254 e.a.; een vertaling bv. Pargiter's Märk. Pur. c. 111. De afstammelingen van Sudyumna worden gelocaliseerd in ,,the town Gayā, the country eastward of a line drawn roughly from Gayā to Cuttack, and the region north of the Ganges eastward of Videha and the Vaiśālaka kingdom'' (Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 288). —

Khama heb ik het overgeleverde Kāma geïnterpreteerd; zonder twijfel is te lezen Khasa of Khaśa; daar deze fout, naar alle waarschijnlijkheid, in nāgarī-schrift is ontstaan, is het mogelijk dat de auteur de lezing Khama aantrof en in zijn werk neerschreef. De Khasa's (zóó Vāyu Pur. 47, 47) of Khaśa's (zóó Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 50) zijn een half-barbaarsche stam buiten Indië (Mhbh. 2, 1859; 7, 399 e.a.). Pargiter wijst er echter op, ad Märk. Pur. 57, 57, waar deze naam ook voorkomt, dat op die plaats eerder gedacht kan worden aan de Khas, vroeger een kleine stam, thans de militaire stand in Nepal. In één verband met de Kirāta's en de Pārada's, die 't Skt. Bmḍ.- en 't Vāyu Pur. in hetzelfde vers noemen, worden ze ook door Manu, 10, 44 vermeld. Verg. nog Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 186. De Kirāta's zijn ongeciviliseerde berg- en woudstammen, vroeger over een veel grootere uitgestrektheid verspreid dan de moderne Kirāti (Kirānti) in Nepal; zie Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 40. De Kuru's zijn zeer bekend; mogelijkerwijze is hier niet hun latere woonplaats bedoeld. Kurukṣetra is het boven-gedeelte van den Doab. Bharata: elders (Matsya Pur.) Bhā°. Vgl. bv. Cambridge Hist. of India p. 47, e.a. Pañcāla: woonachtig in den Beneden-Doab. Kāśi is het tegenwoordige Benares. De Matsya's woonden ten Z. van Indraprastha (Delhi). — Aṅga; deze lezing is zonder twijfel de juiste, doch slechts in één hs. bewaard gebleven. 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a. hebben Magadhāṅgā (n), Magadha's en Aṅga's; deze volkeren woonden niet ver van elkaar; de A.'s in het gebied van het tgw. Bhagalpur. De naam Brahmottara staat ook in het Vāyu Pur., 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a.

Suhmottara. Bedoeld zijn de lieden ten Noorden van de Suhma's, die woonden ten Z. van de Puṇḍra's en ten W. van de Vaṅga's, nabij de Golf van Bengalen. Met Awaṅga zijn zonder twijfel bedoeld de Vaṅga's, vroeger woonachtig in 't Noordelijk deel van West- en Midden-Bengalen (Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 43), later in de Ganges-delta. Tāmalipta: de lezing van het Skt. Bmḍ. Pur. e.a. is Tāmralipta. De moderne naam is Tamluk. Het volk woonde aan den oever van de W. Ganges-monding. Men vergelijke S. Lévi, Journ. As. 1923 (203). — Het volgende is eenigszins vreemd uitgedrukt.

151—4 tataḥ enz., voortgezet met pra°, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 52. In de hss. worden -i en -aṃ meermalen verward. Als tweede deel van dit vers lezen het Skt. Bmḍ. Pur. e.a. praviṣṭā lavaṇodadhim, en derg. Het hier gelezen pratiṣṭhā pūrvasāgaraḥ, „het receptaculum was de Oostelijke Zee" is op zichzelf zeer wel mogelijk, doch moeilijk te construeeren met den eersten pāda. Ook de vertaling doet aan praviṣṭā denken.

10 paṅetan, vgl. K. B. W., III, 534.

Niṣāda, vgl. Matsya Pur. 120, 52; Vāyu Pur. 47, 51. De N. behooren tot de meer oorspronkelijke bevolking en worden beschreven als dwergachtig, zwart, roodharig, enz. Ze waren een woud-volk in N.- en M.-Indië. De overige namen wijken weer vaak af. Over de Ṛṣika's, wel bedoeld met ons Ṛṣi: Wilson—Hall, ad Viṣṇu Pur. II, 167; Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 46. Nuṣṭakarṇa is het Auṣṭakarṇa (Bmḍ. Pur.) of Uṣṭrakarṇa (Vāyu Pur.; Ekakarṇa, Matsya Pur.) der andere teksten, vermeerderd met de -n van den acc. plur. van den voorafgaanden naam. Suwarṇa en Bhūmi zijn elders één: Svarṇabhūmikān (Bmḍ. Pur. 1, 18, 55).

15 Dyumnasara: vgl. Bmḍ. Pur., vs. 56, e.a.: Supathān plāvayantīha tv Indradyumnasaro 'pi ca. Vgl. verder (Bmḍ. Pur., t. a. p. en) Matsya Pur. 120, 56: tathā Kharapathān deśān Vetraśaṅkupathān api. Dan: Matsya Pur. t. a. p.: Madhyenojjān Akamarūn Kuthaprāvaraṇān yayau. In het Matsya Pur. staan echter de namen Pāvanī en Nalinī in andere volgorde en met de in de par.-teksten aan den ander toegekende volkeren.

18 Āmara, elders: Tomara. De namen Huna en Darwa staan op de par.-plaatsen niet. Vgl. Kirfel, Bh. p. 59.

19 binubulnya, vgl. Vāyu Pur. 47, 57 bhittvā sa bahudhā girīn.

20 Arṇawaprawara, vgl. Matsya Pur. 120, 58, e.a.: Karṇaprāvaraṇān prāpya gatā Sāśvamukhān api.

21 nadyupanadi, cf. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 61.

25 Kauvera. Aan dezen vorm is de voorkeur gegeven op grond van het Skt. Kauvera.

26 brahmarākṣasa zal te lezen zijn. Het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 64, heeft: tatratyais taiḥ parivṛto vidvadbhir brahmarākṣasaiḥ, vgl. Vāyu Pur. 47, 61, Matsya Pur. 120, 62. In het Matsya Pur. 201, 12—13 wordt verteld, dat Pulastya die tot nageslacht Rākṣasa's had (hier zijn niet-Arische stammen met dezen naam bedoeld) den zoon van Agastya adopteerde. Zoo

werden de Āgastya's (in het Oud-Jav. Aṅgastyakula) onder de Rākṣasa's opgenomen. Kubera was de vorst over Yakṣa's enz. en ook over deze Āgastya's. Het waren brahma-rākṣasa's, d. w. z. ze waren afstammelingen van brahmanen, of brahmanen die zich met de Rākṣasa's hadden verbonden. Ze studeerden den Veda en verrichtten godsdienstplichten. Bijzonderheden vindt men bij Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., pp. 241—2.

151—28 Yajñāhora: heet elders Brahmopeta, Brahmadhātṛ, Brahmapāta; Kirfel, Kosm. p. 59.

29 Himācala = Himālaya.

dumwiguṇa. M.i. is het overgeleverde corrupt. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 18, 65: paraspareṇa dviguṇā dharmataḥ kāmato 'rthataḥ = Vāyu Pur. 47, 62; Matsya Pur. 120, 64. Onze tekst weidt uit.

152—1 Hemakūṭasya, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 66*a* = Vāyu Pur. 63*a*: Hemakūṭasya pṛṣṭhe tu. Na deze woorden moet iets zijn uitgevallen als: „hana talāga niṅ Hemakūṭa, en uit dit meer stroomt een rivier". De par.-teksten zeggen van de rivier (Bmḍ. Pur. 1, 18, 66 en Vāyu Pur. 47, 63) Manasvinī prabhavati tasmāj Jyotiṣmatī ca yā (ca sā V.P.).

3 Wiṣṇupada heb ik, evenmin als de volgende namen, bij Kirfel vermeld gevonden. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 67; Vāyu Pur. 47, 64. Als naam van een tīrtha komt het woord ook elders voor (zie Pet. Wdb. VI, 1265).

4 Nadwala. In hs. H staat na....pa. Het Vāyu Pur. leest Nanwalī, het Skt. Bmḍ. Pur. Nākulī.

6 Meroḥ: vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 68; Vāyu Pur. 47, 65. 't Bmḍ. Pur. heeft: Meroḥ pārśvāt prabhavati etc., Vāyu Pur.: Meroḥ paścāt prabhavati. Het in onze hss. overgeleverde is ook mogelijk, men lette echter op pāraśwa in de Jav. vertaling.

Candraprabha, over den berg C°, Kirfel, Kosm., p. 59.

9 Jambūs, vgl. Bmḍ. Pur. 69; Vāyu Pur. 66.

Jambūnadī: „From the clear juice which flows from the fruit of the Jambū springs the Jambūnadī. From contact with this juice, earth becomes gold; and it is from this fact that gold is called jāmbūnada" (Bhāskara Ācārya bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 111). Vgl. ook Kirfel, p. 94. Het hier overgeleverde stemt overeen met het Matsya Pur. 120, 67. Vāyu- en Bmḍ. Pur. hebben: tatra Jambūnadī puṇyā yasyā jāmbūnadaṃ smṛtam (47, 66; 1, 18, 69). Over den naam Jambūrasawatī zie boven.

14 Payodaḥ. Het exemplaar dat de bewerker van onzen tekst gebruikte week ook hier af van wat we in het tegenwoordig bekende Skt. Bmḍ. Pur. vinden. Dit heeft (1, 18, 69): Payodaṃ tu saro Nīle = Vāyu Pur. 47, 66. Dat -ra- en -ṛ- in het Balineesche schrift verwisseld worden is een bekend verschijnsel. Voor Puṇḍarīka hebben de hss. EH Paṇḍarika, wat een fout van z is. De namen stemmen overeen met de Skt. Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's, die echter vrouwl. gesl. geven (vgl. Matsya Pur. 120, 68).

18 Saras etc. Ook hier wijkt onze tekst af. In plaats van Śvetaḥ volgens de hss., heb ik Śvete gesteld; dit is echter niet meer dan een gissing om het citaat op zichzelf begrijpelijk te maken en in overeenstemming

te brengen met de Javaansche vertaling. Het Matsya Pur. heeft sarasas tu saras tv etat (69). De naam Uttamamānasa (ook in 't Matsya Pur.) staat zeer dicht bij de lezing van het Vāyu Pur. (47, 67): śvetāt prabhavate puṇyaṃ saras tūttarasānasaṃ; men lette op de ū (< tu+u°) van onze hss.! De verwarring van s en m in nāgarī-schrift is bekend.

152—20 Jyotsa zal wel een fout zijn voor Jyotsnā, vgl. Vāyu Pur. 47, 68: Jyotsnā ca Mṛgakāntā ca. 't Bmḍ. Pur. heeft: Jyotsnā ca Mṛgakāmā.

22 Kuru. Met behulp van 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. is deze pāda niet te reconstrueeren: deze hebben zeer afwijkende lezingen, evenals het Matsya Pur.

De namen Śānti en Mandi luiden in Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. Śāntā en Mādhvī (resp. 1, 18, 73 en 47, 71).

27—30 hana. De woorden hana enz. zijn slechts in de hss. DFK overgeleverd; dat zij in de andere hss. zijn uitgevallen, bewijzen de Skt. teksten, die dezelfde beschrijving, zij het in volgorde en bijzonderheden afwijkend, bevatten.

29 wwalu, d. w. z. de warṣa's behalve Bhāratawarṣa.

153—1 Sabhagiri. De Kakawin heeft, 16, 4, ofschoon in volgorde afwijkend, dezen naam ook. Het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 75 en Vāyu Pur. 47, 72 hebben Ṛṣabha.

2 Kaṅka ook Vāyu Pur.; Bmḍ. Pur.: Kaka.

Droṇa, wel in het Bmḍ. Pur.; Vāyu Pur.: Prāṇa.

3 Soma. Dezen naam en de beide volgende geven 't Skt. Bmḍ. en Vāyu Pur. eensluidend: Somaka, Vārāha, Nārada. Soma heeft de Kakawin met onzen tekst gemeen, voor Nāda hetzelfde en Bhāda (n en bh worden meermalen verward, verg. Wulff, Wirāṭaparwa, p. 174).

5 Sambartaka. De gebeurtenis, waarop hier gezinspeeld wordt, is in het kort de volgende. Aurva, 'n beroemd ṛṣi uit het geslacht van Bhṛgu, werd geboren uit de dij zijner moeder tijdens een vervolging van de Bhārgava's door de Kṣatriya's. Hij verblindde door een grooten vuurgloed de vervolgers en maakte ten slotte door het vuur zijns toorns goden en menschen beangst. Op de smeekbeden van de pitaras zond hij dat vuur den oceaan in. Dit onderzeesche vuur nu heet Aurwâgni (hier geworden tot (h)erwagni). In de Indische literatuur wordt meermalen over hem gesproken; réeds in den Ṛg-Veda wordt hij vermeld. De geschiedenis van zijn geboorte vindt men in het Ādiparwa (Skt. 6802—15; vgl. O. Jav. Ādip. p. 167). Het onderzeesche vuur heet ook Saṃvartaka; somtijds, bv. Mārk. Pur. 130, 6, wordt dit als een wapen opgevat. Men stelde zich voor, dat het vuur der daemonen voortkwam uit het oceaan-vuur in de onderwereld; uiteindelijk zou dit de wereld vernietigen. Bijzonderheden geeft Hopkins, Ep. Myth. pp. 99; 178 sq.; Dowson, A class. Dict. s.v. Aurva, vertelt in het kort het belangrijkste. De naam Vaḍabāmukha beteekent „gezicht, bek, van 'n merrie". Toen Aurwa nl. het vuur in zee wierp, kreeg het den vorm van 'n paardekop. Een andere lezing noemt de plaats van dit vuur, of liever van Aurwa, die dit vuur had voortgebracht, Vaḍabāmukha. Ook dit werd een naam voor het onderzeesche

vuur. — H e r w a is dus een verbastering van A u r w a; de Kakawin heeft dit goed; derhalve is de lezing verbeterd.

153—10 i k a ń g u n u ń: deze passage is in de Kakawin, Zang 16, zeer uitgesponnen. De Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben slechts één śloka: dvādaśaite praviṣṭā hi parvatā Lavaṇodadhim | Mahendrabhayavitrastāḥ pakṣacchedabhayāt purā (Bmḍ. Pur. 1, 18, 80*b*, 81*a*; vgl. Vāyu Pur. 47, 77*a* en *b*).

20 k ā m a is in overeenstemming met de Skt. teksten.

21 Ś ā k a d w ī p a. Merkwaardiger wijze stemt het volgende, waarin de verschillende dvīpa's beschreven worden, niet overeen met die groep van teksten, waartoe het Skt. Brahmāṇḍa Purāṇa behoort, doch in hoofdzaak met een andere. Daar ik op dit verschil later uitvoerig hoop terug te komen, bepaal ik mij er hier slechts toe het te constateeren. Men vergelijke Kirfel, pp. 120 sqq.

24 r w a ń. Dat het nà den Lavaṇoda (Zout-oceaan) op Jambūdwīpa volgende continent tweemaal de breedte daarvan heeft, is in overeenstemming met de Sanskrit teksten.

25 s u b h i k ṣ a. Het Skt. Bmḍ. Pur. bespreekt Śākadwīpa, maar dan als zesde continent, 1, 19, 80 sqq. Vgl. hierbij Vāyu Pur. 49, 73 sqq. Bij deze zinsnede vergelijke men Bmḍ. Pur. 1, 19, 82*b* kuta eva ca durbhikṣam.

26 k ṣ a m ā t e j°: Matsya Pur. 121, 4: kṣamātejoyuteṣv iha.

27 k ĕ ṇ ḍ a ń; een k ĕ ṇ ḍ a ń is een langwerpige trom, een soort van pauk. Men zou kunnen denken aan bergen van den vorm van zoo'n trom. Echter is het waarschijnlijker te veronderstellen, dat k ĕ ṇ ḍ a ń hier staat voor k ĕ ṇ ḍ ĕ ń (vgl. K. B. W. II, 30), „pees, gespannen koord"; ń ĕ ṇ ḍ ĕ ń en k u m ĕ ṇ ḍ ĕ ń beteekenen: „zich als een gespannen koord, als een lange keten uitstrekken", gezegd van wolken, troepen, bergketenen en derg. Ook als „bergketen" komt k ĕ ṇ ḍ ĕ ń voor, vgl. Gericke en Roorda, Hdwdb. I, 404.

29 k a l y a n: over dit woord is reeds het een en ander opgemerkt door v. d. Tuuk, K. B. W. II, 266. Hij citeert daar: kalyan mas maṇik sarwa mūlya, als vertaling van Skt. r a t n a n i d h i, vat voor juweelen; kalyan maṇik voor Skt. r a t n ā k a r a, beide = zee. Men vergelijke het Maleische g a l i a n, „wat uitgegraven is of wordt, groeve". Op onze plaats hebben 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. ook het woord r a t n ā k a r a, maar in het volgende verband: tatrāpi parvatāḥ śubhrāḥ saptaiva maṇibhūṣaṇāḥ | ratnākarās tathā nadyas teṣāṃ nāmāni me śṛṇu || (resp. 1, 19, 83; V.P. 49, 76 met een paar varianten). De rivieren zijn in onzen tekst dus achterwege gebleven.

31 r i ń . . . . Hierachter is de naam uitgevallen. De Kakawin heeft deze passage niet, zoodat herstel onzeker blijft. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft: prathamo Merur ucyate | prāgāyataḥ sa sauvarṇo hy Udayo nāma parvataḥ (1, 19, 84). Vgl. Vāyu Pur. 49, 77; Matsya Pur. 122, 8; Kirfel, p. 122. De dubbele namen komen voor in de door Kirfel als „tweede groep" onderscheiden teksten, waartoe het Skt. Bmḍ. Pur. niet behoort. De woorden d a w â ń a w e t a n k r a m a n y a zijn een vertaling van p r ā g ā y a t a ḥ.

154—2 J a l a d h a: deze berg heet in de Skt. teksten J a l a d h ā r a (Ja-

laghāra in Rājendralāla Mitra's editie van het Vāyu Pur., 49, 78, zal een drukfout zijn). Candrasama ontstaan uit een lezing als Matsya Pur. 121, 10 sa vai Candraḥ samākhyātaḥ? Elders: Candra.

154—3 oṣadhi, sarvauṣadhisamanvitaḥ, Matsya Pur. 121, 10.

6 Rewataka: Recaka of Nārada heet hier dit gebergte. Het Matsya Pur., waarmee onze tekst hier samengaat, heeft: Nārada of Durgaśaila. Enkele andere teksten hebben als derde gebergte van het Śākadvīpa Raivataka, het Agni Pur. zelfs Raivata (Kirfel, p. 119), wat dicht bij ons Recaka komt: de verwarringen c en w, en k en t zijn uit vele plaatsen bekend, vgl. Wulff, Wirāṭaparwa pp. 235; 207. Daar bovendien eenige regels verder de juiste naam voorkomt en ook Rewatī goed is overgeleverd, heb ik gemeend hier den tekst te moeten emendeeren.

8 Nārada: over zijn afkomst gaan verschillende verhalen.

9 Aświno-deva, de beide Aśvins treden op als geneesheeren der goden.

11 Rewatī; deze mededeelingen ontbreken op de par.-plaats in het Matsya Pur. Vgl. Märk. Pur. 75, 22 sq.: Revatyṛkṣañ ca patitaṃ kumudādrau samantataḥ, etc.

13, 15 Śyāma en Dundubhi ook Matsya Pur. 122, 12 sq. Het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben slechts den eersten naam.

15 Dundubhi. Pargiter teekent ad Märk. Pur. 133, 6 aan „I have not found a Daitya of this name elsewhere". Vgl. Pet. Wdb., s.v. Op die plaats in het Märk. Pur. wordt verhaald, dat koning Dama het hanteeren van alle soorten wapens leerde van den edelen daitya Dundubhi. De hier volgende namen zijn mij van elders niet bekend, behalve Śalmala (zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 101) en Śabdamṛtyu: Matsya Pur. 121, 13 Śabdamṛtyuḥ purā tasmin Dundubhis tāḍitaḥ suraiḥ.

19 Upta. Deze naam ontbreekt op deze plaats in het Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur., die Astagiri, resp. Astogiri hebben, welke naam in vele andere teksten ook voorkomt (Kirfel, p. 119). Upta kan echter een verschrijving zijn van Aṣṭa, dat even verder in den tekst (p. 155, 1) inderdaad voor dezen berg gebruikt wordt (p en ṣ verward; soekoe overbodig aangebracht). Soma is in verband te brengen met den Somaka van het Matsya Pur. (121, 15).

20 Garuḍa, het rijdier van Viṣṇu, half mensch, half vogel, stal eens het amṛta, den drank der goden, om er de vrijheid van z'n moeder van Kadrū mee te koopen. Indra die den diefstal ontdekte, bestreed hem in een hevig gevecht en heroverde het amṛta.

21 Āmbikeya en Sumanas (onze hss. leveren over: Sumāna) komen ook voor in het Matsya Pur., 121, 16, in dit verband, de eerste naam eveneens in vele andere teksten. Stond Āmbiyeka reeds in den grondtekst?

22 Suwarṇākṣa. In het Matsya Pur., 121, 16, staat: Hiraṇyākṣo Varāheṇa tasmin śele (l. śaile) niṣūditaḥ, wat zinspeelt op de gebeurtenissen tijdens Viṣṇu's everzwijn-incarnatie.

De andere naam is mij verder niet bekend.

154—24 Kalika, staat, onjuist, voor Keśara (hss. Keśāra); wat las onze auteur? Matsya Pur.: Keśava, Varāha Pur.: Kesarin.

24 Wibhrāja heb ik hersteld, vooral op grond van de verklaring die de tekst zelf geeft van wibajra. Dit moet zijn het Skt. vibhrāj „glimmend, glanzend". Bovendien geeft het Matsya Pur. (122, 17) op deze plaats als namen: Ramya (deze naam staat ook in vele andere teksten o.a. Skt. Bmḍ. Pur.) en Vibhrāja. Dat een -r- een lettergreep verspringt is een bekend verschijnsel, dat voorts, eenmaal bajra gelezen en si voorgevoegd zijnde, siwibajra wordt tot Śiwabajra, is slechts een staaltje van volksetymologie. Het moet echter (wegens si) op Java gebeurd zijn; de auteur van onzen tekst kan dit niet zoo hebben aangetroffen en neergeschreven.

30 Udayasyodayam. Zonder eenigen twijfel is hier de akṣara ya uitgevallen. De pāda komt voor: Vāyu Pur. 49,84; Matsya Pur. 121, 20.

31 Jaladhara; Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 91 heeft met vele andere teksten Jalada en kent evenals bij de volgende varṣa's geen tweeden naam toe. Wel doet dit weer het tot de andere groep van teksten behoorende Matsya Pur. 120, 20 sqq. Jaladhāra of Jaladhara komt ook elders voor. De naam Śāntabhaya luidt daar echter Gatabhaya; het Varāha Pur., dat telkens maar één naam heeft en wel een die het meest gelijkt op den tweeden van de door het Matsya Pur. gegeven namen, heeft Śāntabhaya; het in onze hss. overgeleverde Santabhaya heb ik in overeenstemming hiermee gespeld. De letterlijke beteekenis van beide woorden is dezelfde („wiens gevaar tot einde is gekomen, resp. is heengegaan"). — Overigens verwacht men zeven landschappen; de Skt. teksten tellen dan ook zeven of zeven paar namen. Hier zijn er slechts vijf opgesomd. Daar zij even verder bij de rivieren wel worden genoemd, zijn er twee, d. w. z. twee paar namen uitgevallen. Vergelijkt men, gelijk beneden geschiedt, de namen met die der naast verwante Skt. geschriften, dan blijkt dat de lacune het tweede en derde landschap omvat.

33 Maṇīwaka in Bmḍ. Pur., 1, 19, 92. Het Matsya Pur. heeft een afwijkende lezing: Anīcaka (zie beneden). Den naam Anda heeft hier geen der verwante teksten; vgl. Mananda van het Varāha Pur., 74. Het Garuḍa Pur. heeft in een namenreeks met groote overeenkomst met deze namen: Nanda (Kirfel, p. 113).

155—1 Kusumottara: vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 92. Śiva in het Varāha Pur.

2 Modhaki (hss.: Moḍaki). 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben Modāka; andere teksten geven Modāki (n), waarover nader: Kirfel, p. 120. Bij Kṣema verg. het door 't Matsya- en Varāha Pur. gegeven Kṣemaka. — Van het laatste landschap, waarvan hier slechts één naam wordt vermeld (zie echter beneden, bij p. 155, 18), luidt de benaming behoudens een enkele uitzondering overal Mahādruma.

5 Śāka. Deze boom is de Tectona grandis.

11 prathama°: Matsya Pur. 121, 30, waar Sukumārī.

12 Śāntabhaya. De hierop volgende d is waarschijnlijk een overblijfsel van 'n Skt. ablatief-uitgang.

Kusumārī: alle Skt. teksten hebben Sukumārī. Het is echter niet mogelijk uit te maken waar het verschil ontstaan is. Anakāpti zal wel op een of andere wijze samenhangen met het Anutaptā van Vāyu Pur., 49, 90. Het Matsya Pur. geeft evenals onze tekst weer telkens twee benamingen; het Vāyu Pur. doet dit voor deze rivieren ook.

155—13 Śikharawarṣa; deze, boven uitgevallen, naam is te vergelijken met Śiśira (Varāha Pur. 74) en Śaiśira (Matsya Pur. 122, 22). Merkwaardig is dat het Vāyu Pur. 49, 14 in een reeks namen van landschappen van Plakṣa-dvīpa die groote overeenkomst vertoont met de hier gegeven namen der varsa's van Śāka-dvīpa ook heeft Śikhara tegen de andere teksten Śiśira. Daar tusschen deze feiten verband bestaat, heb ik op onze plaats het overgeleverde Śikāra geïnterpreteerd als Śikhara.

12 Kusumārī: Matsya- en Varāha Pur. hebben weer Sukumārī, de overige teksten Kumārī. De naam Sītā komt wel voor in het Mhbh. VI, 420 als derde riviernaam van deze reeks; mogelijk staat het Sati van onzen tekst daarmee in eenig verband.

14 Komarawarṣa. Het derde landschap, waarvan de vermelding hierboven is verloren gegaan, had dus een naam die in overeenstemming is met het Kaumāra van de Bmḍ.-, Vāyu- en Matsya Purāṇa's. — De namen Nandā en Pāwanī zijn in overeenstemming met Matsya Pur. 122, 31; Nanda wordt ook vermeld Varāha Pur. 86 en Vāyu Pur. 49, 91.

16 Maṇīcaka: gelijk we boven zagen, heette deze landstreek daar Manīwaka. Sommige Skt. teksten hebben naast het reeds genoemde Anīcaka van het Matsya Pur. Maṇīcaka (Brahma Pur. e.a.). Van der Tuuk (D_2) wilde ook hier °wāka lezen.

Weṇikā; ook Varāha Pur. 86. 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft, 1, 19, 96, Veṇukā.

Tridiwā wordt ook door 't Vāyu Pur. 49, 92 als tweede naam opgegeven. Vele andere teksten hebben hem als vierde in de reeks van riviernamen van Plakṣadvīpa. Het Matsya Pur. 122, 32, heeft echter Dvividhā, reden waarom ik de lezing van ons hs. A Triwida (= Triwidhā, of mogelijk slechts een verschrijving) toch niet met stilzwijgen ben voorbijgegaan.

17 Ikṣu is uit een aantal Skt. teksten bekend, Krama daarentegen heeft geen tegenhangers. Toch zal er wel verband zijn met den naam Kramu dien vele teksten aan de vijfde rivier uit Plakṣadvīpa geven. 't Vāyu Pur. geeft hier Kratu als tweeden naam.

18 Dhenukā, ook uit Vāyu Pur. bekend, elders Veṇukā.

Amṛtā wordt hier door het Matsya Pur. (122, 33) als tweede benaming vermeld; de teksten van de andere groep hebben eensluidend Amṛtā als zesden riviernaam van Plakṣadvīpa. Het Vāyu Pur. heeft: Dhenukā ca Mṛtā caiva (49, 93), wat echter licht uit Dhenukā cāmṛtā caiva kan zijn ontstaan.

Keśawarṣa schijnt dus de boven niet vermelde (of uitgevallen)

tweede naam van Mahādruma te zijn. Het woord zal wel samenhangen met de benaming voor het bij-behoorende gebergte Keśava of Kesarin; mogelijk heeft het een slot-syllabe verloren.

Sukṛtā is uit vele andere teksten bekend. Aṅgastī daarentegen is mij verder niet bekend. Is het een verhaspeling van Gabhastī, dat vele teksten hier geven (Matsya Pur. Sukṛtā en Gabhastī)?

155—25 arogā (overgeleverd °a); vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 26 arogā balinas tathā = Vāyu Pur. 49, 23. Zie nog Bmḍ. Pur. 1, 19, 144; Vāyu Pur. 49, 20; 138.

26 mahāśakti. Door het water van bovengenoemde rivieren te drinken verwerven die menschen zich een heerlijk leven. Vgl. bv. Viṣṇu Pur., Wilson—Hall II, 192.

27 sarve; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 23 prajaś cāmayavarjitāḥ = Vāyu Pur. 49, 20.

De reconstructie van varjitaḥ is vrij eenvoudig: in de overlevering zijn de oeloe en lajar verloren gegaan.

29 apasarpiṇī. De syllabe -ṇī is zonder bezwaar in te voegen; in dezen pāda van negen syllaben met het weinig bekende woord apasarpiṇī is zoo'n ongelukje licht begrijpelijk. Over t en k vergelijke men Wulff, Wirāṭap. 207, over n en s denzelfden, p. 211 (w kan licht uitvallen). Er blijft echter een mogelijkheid, dat deze reconstructie het juiste niet treft.

Apasarpiṇī heb ik laten staan, hoewel het Bmḍ. Pur., 1, 19, 23, het meer gewone avas°, het Vāyu Pur. 49, 20 adhaḥs° heeft, omdat deze vorm gelezen kan zijn; immers in de Viṣṇu Pur.-vertaling van Wilson—Hall, II, p. 192, noot, wordt de lezing apa° in sommige hss. vermeld. Het gebruik van dezen term is merkwaardig. Eigenlijk duiden de Jaina's er mee aan een verdeeling van den tijd, een tijdsperiode (tegenover utsarpiṇī), waarin de menschen van het grootste geluk tot het grootste ongeluk vervallen (vgl. H. v. Glasenapp, Der Jainismus, p. 244; zie ook Pet. Wdb. s.v. avas°). In het Viṣṇu Pur. 2, 4, 23 komt deze zelfde mededeeling ook voor. Een commentator verklaart daar (bij Wilson—Hall, t.a.p.): avasarpiṇī hrāsāvasthā, utsarpiṇī vṛddhyavasthā, d. i. a° is de toestand van afname, vermindering, u° de toestand van groei, vermeerdering.

Ofschoon deze verklaring niet zeer duidelijk is, omdat er niet bijgevoegd wordt, waarop die af- en toename betrekking hebben, neemt Wilson haar over en vertaalt: ,,and there is neither decrease nor increase amongst them''. De Javaansche bewerker heeft, blijkens den tekst, een andere opvatting.

156—5 na tatra enz. Deze behoudens eigenaardigheden in spelling en quantiteit goed overgeleverde pāda sluit zich in 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a. terstond aan bij den vorigen, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 24; Vāyu Pur. 49, 21.

Yuga is de naam van een der vier wereldtijdperken. Tretā-yuga is het tweede.

7 tretānām, in de war. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft: tretāyugasamaḥ kālaḥ sarvadā tatra vartate = Vāyu Pur.

9 Kroñcadwīpa en Kuśadwīpa, zie ben., resp. p. 158 en p. 157.

156—10 warṇāśrama, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 22: varṇāśramācārayutā (metri causa: °yukta?); Vāyu Pur. 49, 19.

warṇasaṃkara: kasten-vermenging door huwelijken in een lageren stand.

Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 104: na saṃkaraś ca teṣv asti.

14 ḍaṇḍa: ik heb hier de Oud-Javaansche spelling gevolgd.

18 vṛkṣāḥ enz. Men vergelijke Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 101: vṛkṣaiḥ puṣpaphalopetaiḥ = Vāyu Pur. 49, 98; Matsya Pur. 121, 47.

26 Kṣīrodena: de reconstructie laat geen twijfel. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 102: Kṣīrodena samudreṇa sarvataḥ parivāritaḥ = Vāyu Pur. 49, 98; zie Matsya Pur. 12, 1, 49. Over deze Melkzee: Kirfel, pp. 57, 119, 122.

28 kinuliliṅan, vgl. bv. Rām. 1, 14.

Kuśadwīpa, men zie boven mijn opmerking bij p. 153, 21. Den naam ontleent dit continent aan het bekende Kuśa-gras.

30 tatrāpi enz. Tatra° heb ik i. p. v. het overgeleverde tata gelezen, omdat Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 34 tatrāpi parvatāḥ sapta en Vāyu Pur. 49, 29 dit hebben en voor het voor de hand liggende tathāpi minder reden is in het zinsverband. Tatrāpi komt meermalen in deze beschrijvingen voor, bv. Bmḍ. Pur. 1, 19, 61; Vāyu Pur. 49, 55; 68; 76.

157—2 Widruma en Kumuda zijn hier de beide namen van het eerste gebergte, gelijk in het Varāha Pur. 87. Het Matsya- en Varāha Pur. geven evenals onze tekst telkens twee namen. Het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 19, 54, noemt dezen berg in het Kuśadwīpa (daar vierde dwīpa) ook Vidruma.

3 widruma, waarschijnlijk sarvadhātumayaiḥ śṛṅgaiḥ, Matsya Pur. 121, 53.

4 Unnata of Hemaparwata ook Matsya- en Varāha Pur. Hemaparwata ook Skt. Bmḍ. Pur. als naam voor den tweeden berg in Kuśadwīpa. Unnata heet in vele teksten de tweede berg uit Śālmaladwīpa (daar derde dwīpa).

6 haritāla is geel zwavelarsenicum, auripigment, als verfstof gebruikt. Men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 37 haritālamayaiḥ śṛṅgair divam āvṛtya tiṣṭhati = Vāyu Pur. 49, 32.

7 Walāhaka, heb ik verbeterd; de hss. geven Walaka, op p. 158, 2, echter Wahaka; op beide plaatsen is een akṣara uitgevallen of is gecontraheerd. Het Varāha Pur. 87 leest Valāhaka, 't Matsya Pur. 121, 55 Balāhaka, wat ook in vele andere teksten voorkomt als naam van den derden berg in Śālmaladwīpa. Dyutimān (°mat) heeft hier 't Matsya Pur. als tweede benaming.

8 karnah. Misschien is hier een zinnetje, houdende de vermelding van den berg Droṇa, weggevallen. Droṇa en Puṣpawān stemmen overeen met Matsya- en Varāha Pur.

9 oṣadhilatā enz. Wiśalyakāriṇī is een emendatie, die ik zonder aarzeling aanbreng, omdat de Skt. teksten dit woord, zij het in den vorm °karaṇī bevatten en omdat het in het Oud-Javaansch op eenige plaatsen voorkomt, zoowel als geneesmiddel als anderszins, nl. als benaming voor een versmaat (K. B. W. III, 553; Kern, V. G. IX, 76). De in de eerste

plaats ter vergelijking in aanmerking komende teksten zijn: Bmḍ. Pur. 1, 19, 38*b*, 39*a*: caturthaḥ parvato Droṇo yatra sā vai mahauṣadhiḥ || v i ś a l y a k a r a ṇ ī caiva m ṛ t a s a ṃ j ī v a n ī tathā |; het Vāyu Pur. heeft, 49, 34, behoudens een variant die niet ter zake doet hetzelfde. Een plaats in de Oud-Jav. literatuur die men hiernaast kan leggen is Rām. 23, 32*b* tuwuhan iṅ oṣadhilatā ṅaranya karĕṅö w i ś a l y a k a r i ṇ ī | m ṛ t a j ī w a n ī etc. Het woord beteekent: ,,vrijmakend van pijlwonden of van pijn daarvan", dus ,,pijlwonden heelend". Het werd zoo de naam van een geneeskrachtig kruid, ook in het Indische epos. De andere naam is zeer merkwaardig. Gelijk men uit de paralleltekste heeft kunnen zien, staat daar m ṛ t a°, wat overeenstemt met het kortere doch nagenoeg synonieme woord van het Rāmāyaṇa. De gang van zaken is de volgende geweest: het bekende Skt. woord a m ṛ t a, goddendrank, is in het Javaansch opgenomen, eerst onveranderd, gelijk op vele plaatsen blijkt (bv. Ādip. 44 yan ahyun ikuṅ amṛta saṅ Garuḍa), dan echter, met het bekende verlies van de a-, als m ĕ r t a, waarvoor ik verwijs naar K. B. W. IV, 536. Dit is het Jav. woord m ĕ r t a, ,,verkwikkend, lavend", en derg. (vgl. bv. Gericke en Roorda II, 482—3). Vond men nu een woord m ṛ t a (s a ñ) j ī w a n ī, dat het Rām. goed heeft, dan veranderde, ,,herstelde", men dit door inverse analogie in a m ṛ t a (s a ñ) j ī w a n ī. Doordat deze naam op zich zelf niet zinledig was, verkreeg hij burgerrecht, zoodat wij hem ook vinden bv. in de Nawaruci, (Juynboll, Suppl. Cat. Jav. en Mad. hss. Leiden, II, p .292). Uitvoeriger heb ik over deze woorden geschreven in een in B. K. I., 1932 verschijnend artikel.

157—11 K a ṅ k a: Ś a ṅ k ā n a is een door mij elders niet aangetroffen naam. Bovendien vinden we in het vervolg K a ṅ k ā (p. 158, 4), dat identiek is met het woord K a ṅ k a, dat Matsya- en Varāha Pur. (alsmede andere teksten op dezelfde wijze als boven bij de andere bergnamen) hebben. Ook K a ś e ś a y a heb ik elders niet gevonden; de te vergelijken teksten hebben K u ś e ś a y a; of echter de vorm met K a° op Java ontstaan is of wel door onzen auteur is aangetroffen en geschreven, vermag ik niet uit te maken.

14 M a h i ṣ a en H a r i als de par.-teksten, op de boven meermalen aangegeven wijze. — A h e k a k a d i is een weergave van Skt. (megha)-s a ṃ n i b h a ḥ, Bmḍ. Pur. 1, 19, 40 = Vāyu Pur. 49, 36.

16 a p u y s i M a h i ṣ a: vgl. bv. Vāyu Pur., t. a. p.: yasmin so 'gnir nivasati Mahiṣo nāma vārijaḥ.

17 K u d m a. De paralleltekste hebben K a k u d m a t, behalve het Varāha Pur., dat K a k u d h r a leest. M a n d a r a als de Skt. teksten.

19 M a n d a r a: Mats. P. 121, 61 manda iti — apām arthe prakāśakaḥ | apāṃ vidāraṇāc caiva Mandaraḥ sa nigadyate. In het Skt. Bmḍ. Pur. staat als overeenkomstig vers, 1, 19, 56, maṃdā iti hy apāṃ nāma maṃdaro dāraṇād ayaṃ, = Vāyu Pur. 49, 50 behoudens: dāraṇād apāṃ.

25 l w a enz. In de hss. gaat de tekst zonder eenig spoor van lacune door. Toch moet er iets uitgevallen zijn als het door mij ingevoegde. Verg. bv. Matsya Pur. 121, 63.

157—27 Prajāpati-manik; Matsya Pur. 121, 63, e.a.: (Vāsavaḥ) prajāpatim upādāya prajābhyo vidadhat svayam.

29 Kumudasya. Verbeterd naar den volgenden tekst en de par.-plaatsen.

31 Śweta komt ook in de par.-teksten voor; de andere naam luidt daar echter Udbhida, Unnata, e.a. De naam Muḍita is mij in dit verband echter niet bekend.

158—1 Lohita is in overeenstemming met de andere teksten; de tweede naam is daar echter Veṇumaṇḍalaka of Veṇumaṇḍala; ook Veṇumat komt voor. Waarschijnlijk is het slot in onzen tekst verloren gegaan.

2 Jīmūta klopt met de parallelplaatsen. In Śwetakāra is waarschijnlijk een akṣara te loor gegaan. Svairathākāra of Rathākāra, alsook Svairatha en derg. staat in de Skt. teksten.

3 Harita en Lambana. Hiervoor heeft het Matsya Pur. Harika en Lavaṇa. Echter hebben het Bmḍ.- en Vāyu Pur., resp. 1, 19, 44 en 49, 39, als vierden varṣa van Śālmaladvīpa Harita, terwijl andere teksten als vierden varṣa van Kuśadvīpa Lambana geven; Bmḍ.- en Vāyu wijken echter daar weer af. Wij behoeven dus het in onze hss. overgeleverde niet te wantrouwen: de gedachte zou bij iemand kunnen opkomen aan Lambana < Labana (met nasaleering), en Labana = Lavaṇa.

4 Kakudma. Vgl. Matsya Pur. 122, 68. Onder de landstreek-namen der andere teksten, die tot dusverre in de opsomming parallel liepen, heb ik geen overeenkomstigen naam aangetroffen.

Dhṛtimān heb ik gelezen mede op grond van Ḍṛti, dat in het vervolg, r. 12, is overgeleverd (zie de aanteekening aldaar). Bovendien geeft het Matsya Pur., 121, 67 hier Dhṛtimat (ook in het Bmḍ.- en Vāyu Pur.).

5 Mānasa is ook de naam van het zesde landschap in Śālmaladvīpa in 'n aantal paralleltekste. Het Matsya Pur. geeft echter Mahiṣa en Prabhākara.

6 Kudman: p. 157, 17 Kudma. Kapila is de lezing der paralleltekste. Bij warṣa niṅ Mandara krijgt men den indruk dat de auteur zich onduidelijk uitgedrukt heeft; immers de warṣa niṅ M° is geen nieuwe, achtste, warṣa, maar dezelfde als de vorige, daar Mandara = Kudma. De bedoeling is intusschen wel duidelijk, nl. dat Kapilawarṣa ook Mandarawarṣa heet. Begrijpelijker ware het intusschen wanneer er in plaats van warṣa niṅ M. stond lawan si M°; mogelijk is de juiste lezing verdrongen door wat er nu staat.

9 Yoni stemt met vele parallelplaatsen overeen. Het Matsya Pur. 122, 71, heeft Dhūtapāpā en Yoni. Daar de eerste naam ook in vele andere teksten voorkomt, ligt het voor de hand op onze plaats aan een lichte corrupteel te denken.

10 Śiwā en Toyā (overgeleverd Śiwa en Toya). De eerste naam komt in vele teksten als tweede rivier van Kuśadvīpa voor; de Toyā is in Śālmaladvīpa, waar dit continent het derde in de reeks is in 'n aantal

werken, o.a. het Vāyu Pur. 49, 41, de tweede rivier. Het Skt. Bmḍ. Pur. wijkt hierin af.

158—11 Sacitra. De tekst is hier bedorven. In Sacitra zal de naam van de derde rivier steken, vele teksten hebben Pavitrā, het Varāha Pur. 87 echter Citrā. Nu worden w en c in het Balineesche schrift zeer vaak verward, waarover men zie: Wulff, Wirāṭaparwa, p. 235; evenzoo kunnen p en ṣ licht verwisseld worden: Wulff, p. 200; zoodat waarschijnlijk het woord Sacitra met Pavitrā, anders met Citrā zal moeten worden vergeleken.

lawan: nadat twee rivieren geheel, en een gedeeltelijk zijn afgedaan, volgt nog slechts: lawan si Ḍṛti. Dit kan op twee wijzen worden uitgelegd. Nl.: het Vāraha Pur. 74 noemt Dhṛti als vijfden varṣa (overeenkomend met het boven genoemde Dhṛtimān); Dhṛti kan dus een varṣa-naam zijn. Dan moet men echter aannemen dat nà lawan si eenige zinnetjes zijn uitgevallen en nà Ḍrti wederom. Eenvoudiger is het daarom een lacune aan te nemen en in Ḍṛti den naam Dhṛti, dien Matsya- en Varāha Pur. (resp. 122, 74 en 87) als tweeden naam aan de laatste rivier van deze reeks geven, te zien.

13 anyās. Het hier gelezene is een poging tot reconstructie op grond van de overlevering, vergeleken met Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 62 anyās tābhyo 'parijñātāḥ, Vāyu Pur. 49, 56 en Matsya Pur. 121, 74.

18 Ghṛtasāgara: over deze zee van gezuiverde boter, ghee, vergelijke men Kirfel, p. 57.

21 tasmin; op enkele bijzonderheden in spelling en quantiteit na is deze pāda geheel gaaf overgeleverd; vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 66; Vāyu Pur. 49, 60.

23 Kroñca, het Krauñca der Skt. teksten. Dit continent heet naar het Krauñca-gebergte; krauñca is 'n watervogel, (wulp). Men merke op, dat in onzen tekst ondanks de vermelding, dat deze bergen wel twee namen hebben, er telkens maar één genoemd wordt. Ook het Matsya Purāṇa noemt nu maar één naam; het Varāha Pur. geeft er telkens nog twee.

Bāṇa. Dezen naam heb ik in geen anderen tekst kunnen terugvinden; corrupt? Het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 67 heeft Vāmanaka; het Matsya Pur. 121, 80 Pāvanaka, ook andere namen komen voor; zie beneden.

24 Andhaka: Andhakāra(ka) is de naam in de meeste der Skt. teksten. Men kan zich voorstellen dat het volgende gebeurd is. De slot-akṣara('s) -ra of -raka zijn verloren gegaan; daarna heeft men het op -ka eindigende woord opgevat als deminutief-vorm (Whitney, Skt. Gr. § 1222); als zoodanig kreeg het toen het Javaansche, vaak nederigheid en soms ook verkleining aanduidende, lidwoord si voor zich (Kern, V. G., VIII, 165). Merkwaardigerwijs is toen daarvóór weer het plaatsaanduidende riṅ gekomen (ri was ook mogelijk geweest); zooals men kan zeggen: duṣṭakarma ni si P., heeft onze tekst riṅ si A. — Even verder heet de berg Andhakāra. De lezing op onze plaats is daarom hoogstwaarschijnlijk niet die van den auteur.

Mandara. Het vermelden van dezen naam is zeer vreemd. Men ver-

wacht Andaka. Aan den bovengenoemden Mandara zal men toch niet meer hebben te denken.

158—25 Dewāwṛt (hss. met -ă-) is een in verscheidene paralleltekste staande naam. Dewendra heeft z'n tegenhangers in Divinda (Vāyu Pur. 49, 61), Dvivida (Bmḍ. Pur. 1, 19, 68), Devana (Matsya Pur. 122, 79). Govinda is in het Matsya Pur., t. a. p. de naam van het volgende, dus zesde, gebergte. Merkwaardigerwijs heet dit zesde in 't Varāha Pur. 88 Govinda en Dvivinda, voor het vijfde worden daar andere benamingen opgegeven. Het is dus op zichzelf mogelijk dat onze tekst, nadat de Dewāwṛt vermeld is, een lacune bevat en dat met Dewendra—Gowinda de zesde berg bedoeld is. Dan zou de bewerker uit een tekst geput hebben die telkens twee namen bevatte, waarvan hij maar een opnam behalve in dit geval. De vijfde naam zou dan uitgevallen zijn. Even verder, bij de opsomming der varṣa's, blijkt echter dat dit niet het geval is. Mogelijk zijn enkele woorden uitgevallen, misschien zelfs slechts een: gunuṅ, tusschen si Gowinda en waneh.

32 Śala. Zooals de tekst in de volgende passage is overgeleverd is hij niet zeer duidelijk. De varṣa's worden opgesomd als liggende in 'n cirkel tusschen de verschillende bergen: de reeks sluit weer met Kroñca, welke naam ook de eerste was. Nu verwacht men zeven tusschenliggende landen. Doch de laatste berg in de reeks is overgeslagen. Van de varṣa's echter is, naar den indruk die een vergelijking met het Matsya- en het Varāha Pur., resp. 122, 83 en 74; 88, ons geven, het tweede overgeslagen. Deze landstreek wordt echter in het vervolg (r. 12) wel genoemd (Manonuga). Hierbij komt, dat het zinnetje uit de hss. „Bāmakāra ñaranya waneh", zooals het er staat, een parenthese is, houdende een nadere aanduiding van den pas genoemden berg, wat, daar hier landstreken besproken worden, vreemd is; althans, iets dergelijks hebben wij nog niet ontmoet. De tekst noemt dus eerst den tweeden berg Bāmanakāra, dan Pāwaraka en voegt hier dan nog eens de eerste benaming, zij het in een eenigszins afwijkenden vorm aan toe. Hoe het zij, men kan er dus zeker van zijn, dat de Javaansche bewerker twee namen vond in het exemplaar dat hem tot uitgangspunt diende. Legt men nu hiernaast het Matsya Purāṇa, dat ook juist voor dezen berg een tweeden naam opgeeft, dan is deze coïncidentie, gevoegd bij de reeds vermelde overeenkomst der vormen (alleen Vāmana heeft het Matsya Pur. minder overeenstemmend met onzen tekst dan 't Bmḍ.-, Vāyu Pur. e.a.) een feit, waaraan men de noodige aandacht niet mag onthouden. Ik stel mij echter voor, op deze kwestie nader terug te komen. Vgl. boven den naam Bāṇa (p. 158, 23); echter moeten wij er ons toe bepalen te constateeren, dat deze vorm van den naam corrupt is; daar hij echter uit Vāmana maar ook uit Vāmanaka, of zelfs uit Pāvanaka kan zijn ontstaan, is het verstandiger geen emendatie te beproeven.

Śala: De Skt. teksten geven Kuśala. Waarschijnlijk is dus na den voorafgaanden akṣara k (aṅ) de k (u) verloren gegaan. Beneden heet het land Kuśalana.

159—1 Bāmanakāra: in dezen naam is dus het Vamānaka van het Vāyu Pur. te herkennen.

2 Uṣṇa heb ik met de meeste Skt. teksten gelezen; immers Usta kan niet zeker als overgeleverd beschouwd worden, daar even verder alle hss. Uska hebben. De verwarring van k en n komt meer voor (Wulff, Wirāṭaparwa, p. 178). Misschien is Uska hier verder bedorven tot Usta.

3 Pāwaraka: vgl. Pāvanaka in Matsya Pur., 122, 84, maar ook Prāvaraka van Vāyu Pur. 49, 66.

4 Andhakāra; deze vorm zonder -ka treffen we ook aan bv. Varāha Pur. 88.

5 Munideśa, zoo Matsya-, Bmḍ.- en Vāyu Pur., de andere teksten hebben Muni.

6 Dundubhi is in overeenstemming met het Varāha Pur. e.a.

9 siddharṣi: 't Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 74 en Vāyu Pur. 49, 67 spreken van siddhacāraṇa°.

10 nadyas: men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 74 = Vāyu Pur. 49, 68 tatrāpi nadyaḥ saptaiva. In onze hss. schijnt, reeds voordat de splitsing in de verschillende afschriften, waartoe x en y behooren, had plaats gehad, de syllabe sta met tra verwisseld te zijn; het verlies van de y in nadyas is zeer gewoon.

Saptaiva of saptewa kan men op grond van Balineesch schrift eigenlijk naar verkiezing lezen, daar de aanduiding voor de ai zeer vaak achterwege blijft.

12 Gorī: het Gaurī der Skt. teksten.

Manonuga, zoo ook vele Skt. teksten.

Kumudotī < Kumudvatī, de vorm der paralleltexten. Hs. F heeft Kumodoti.

13 Jyotsna; weer een afwijking; mij van elders niet bekend.

14 Saṃdhyā: in zeer vele teksten voorkomend, maar dan als derde in de reeks.

15 Rātri: uit de meeste par.-plaatsen bekend als vierde naam. Khyātī komt in vele teksten voor, ook als de zesde; ook Puṇḍarīkā is in volkomen overeenstemming.

19 Krauñcadvīpa. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 77 Krauñcadvīpaḥ samudreṇa dadhimaṇḍodakena tu | āvṛtaḥ etc. = Vāyu Pur. 49, 70; vgl. Matsya Pur. 121, 91.

De reconstructie is lastig; dadhi° kan zijn uitgevallen en het slot vulsel zijn.

22 Hana. De overgang tot het volgende continent is wel zeer abrupt. Misschien is er iets verloren gegaan.

Śālmali. Dit continent is genoemd naar den Śālmali-boom, Bombax malabaricum, katoen- of zijdeboom, meermalen in de literatuur vermeld. Het continent heet zoowel Śālmala- als Śālmalidvīpa, vgl. bv. Wilson—Hall, Viṣṇu Purāṇa, II, 101; 109; Kirfel, p. 57. Laatstgenoemde oriënteert tevens over de plaats die Śālmalidvīpa onder

de verschillende dvīpa's inneemt. Ook hierin gaat onze tekst mee met de tweede door Kirfel onderscheiden groep.

159—23 p r a t h a m a ḥ. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 35 = Vāyu Pur. 49, 31, K u m u d a, gelijk in vele andere teksten. S u m a n a s staat echter in het Matsya Pur. 121, 93: Sumanā nāma p°.

27 p ī t a s, vgl. Matsya Pur., t. a. p.: p° tu m° cāsīt tataḥ kumbhamayo giriḥ. De naam van dezen berg is in het Matsya Pur. Sarvasukha, p ī t a s (geel) is de kleur.

160—1 t ṛ t ī y a s, vgl. Matsya Pur. 121, 64. Ook daar slechts drie bergen. Suvarṇa is elders niet de naam: Rohita geeft Matsya Pur., 121, 65. De namen Pawana en Gandhakāra ken ik in dit verband niet van elders.

8 t a t r a° enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 42: tatra ratnāny anekāni svayaṃ rakṣati Vāsavaḥ. Het vervolg luidt in 't Bmḍ. Pur.: prajāpatim upādāya prajābhyo vidhivat svayam; zoo ook Matsya Pur. 121, 63; anders 121, 97. De uitdrukking p ū r v a k ā p r a m ā d a (zóó hss.) is mij van de par.-plaatsen niet bekend.

13 n a n a d y a s, wijkt op een paar punten af, doch is te reconstrueeren met behulp van Matsya Pur. 121, 97*b*, 98*a* en Vāyu Pur. 49, 118.

15 a p a n zal wel corrupt zijn, men verwacht: [a]pana<s>tis.<tan>h[y]a<na>ṅ etc.

20 k a n i ṣ ṭ h a°, citaat? In e n a k a k a b e h dittographie?

21 i k u n i a w a s t u, denkelijk de vertaling van parigraha (Matsya Pur. 121, 100), nigraha (Vāyu Pur. 49, 115).

23 m a h ā s i d d h i: een m a h ā s i d d h a is „ein ganz vollendeter Yogin" (Pet. Wdb.). Vgl. Matsya Pur. vs. 101: mānasīṃ siddhim āsthitāḥ.

24 p r a t h a m o. In het volgende treft ons, dat Hawya eerst koning van Śālmali-, dan (p. 161, r. 7) van Gomedhadwīpa wordt genoemd. Voorts blijkt uit p. 161, r. 13, dat daar de beschrijving van laatstgenoemd continent ten einde is. Van een begin daarvan is echter geen sprake. Wel echter in 't Matsya Pur., den ook voor deze passage naastverwanten tekst (zie ald., 122, 1—11). Zonder twijfel is er dan ook in ons Purāṇa iets niet in orde. Śālmalidwīpa (r. 27) kan een (mislukte) poging zijn van een afschrijver om deze passage duidelijk te maken. Er is echter ook een (m.i. geringe) kans, dat de auteur zelf, zijn Sanskrit exemplaar lacuneus bevindende, Ś. schreef, ofschoon dan het feit, dat de tekst de vorstennamen even verder herhaalt, vreemd is. De beschrijving stemt verder met Matsya Pur., t. a. p. overeen, behalve dat daar de berg S u r a (citaat, vgl. vs. 3) S u m a n a s heet en S u r a de naam is van de door Gom. omgeven zee. De naam G o m e d a komt een enkele maal (Agni Pur. 119, 4) in ander verband voor met -d h-; vgl. boven p. 69, 15.

161—6 s a n a k: saṅ a n a k?

12 s ā g a r e ṇ a, mij van elders niet bekend.

17 S w ā d ū d a k a, Zoetwaterzee, waarover men zie Kirfel, pp. 57, 121, 126. De d en n worden vaker verward. De tweede maal hebben de hss. s o-< s w a-; de jongere verjavaanschte vorm is verbeterd omdat de oudere, correctere, vorm juist voorafging. Daar het niet waarschijnlijk is

dat de auteur zoo kort na elkaar beide vormen bezigde, hebben we in dien met s o - een in de overlevering in den tekst geraakte moderniseering te zien. Het is dus verstandig in gevallen, waar naast Skt. w a onze hss. eensluidend o geven, den jongeren vorm niet zonder meer aan den auteur toe te schrijven.

161—18 w e l ā, vgl. Matsya Pur. 122, 26; Vāyu Pur. 49, 108 sthito velāsamīpe.

22 M ā n a s o t t a r a. De beschrijving van Puṣkaradvīpa wijkt af van het Matsya Pur., dat uitvoerig is. Mānasottara wordt genoemd in de andere groep teksten (Kirfel, p. 121). Het is daar een ringvormig gebergte dat het continent in twee eveneens ringvormige gebieden verdeelt.

23 e k a e v a, Vāyu Pur. 49, 110 (waar s a h ā s ā n u ḥ !); Bmḍ. Pur. 1, 19, 114 (waar m a h ā s ā r a ḥ).

24 a r g y a. Het (h) a r g g h y ā der hss. is S. a g r a, top, ook wel eens met metathesis als a r g a (a r g g a) in Oud-Jav. teksten (K. B. W. I, 127), hier echter nog eens met de y voorzien, als zoo vaak. De correcte vorm komt intusschen vele malen voor. Zonder twijfel is deze aan den schrijver bekend geweest uit zijn Sanskrit teksten, en het zou wonderlijk zijn, indien hij a r g g h y a had geschreven. Uit het meerdere malen voorkomende d ī r g h y ā y u ṣ a en derg. blijkt eveneens de aanwezigheid van de ingevoegde y. Ik heb, daar ook a r g a reeds een secundaire vorm is, a r g y a laten staan.

25 W i t r a s ā n u, zal in C i t r a° moeten worden verbeterd; vgl. Vāyu Pur. 49, 106 e.a.; Kirfel, p. 126. De naam Mahāsānu is Vāyu Pur. 49, 110 te lezen. Over Sawana: Kirfel, p. 121.

29 M a h ā s ā n u, hier treffen we een afwijkende voorstelling aan. Elders heeft deze koning twee zoons.

162—1 a r o g a°. Bij den eersten pāda vergelijke men plaatsen als Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 26 arogā balinas tathā = Vāyu Pur. 49, 23; s a m p a n n ā ḥ heb ik gegist.

3 m ā n a s ī m. Deze tweede pāda stemt overeen met Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 118 = Vāyu Pur. 49, 113. Het geschiedt herhaaldelijk, dat de buigingsuitgangen in Skt. citaten in den loop der overlevering te loor gaan. S i d d h i is volkomenheid des geestes en dientengevolge macht tot heerschen over de natuur en verrichten van wonderen.

5 d i g d a ṇ ḍ a, dvandvacomp.
Vgl. voor deze passage Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 120—122; Vāyu Pur. 49, 115—117.

7 ī r ṣ y â s ū y â m a. S. ī r ṣ y ā, jaloezie + a s ū y ā, verstoordheid + a m a, ontsteltenis, vrees. Bij d h a r m a bv. Vāyu Pur. vs. 116 satyānṛtaṃ na tatrāsti dharmādharmau tathaiva ca.

9 u d b h i j j ā n i. Dit vers staat in het Vāyu Pur. 49, 118. Men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 123, waar c a als laatste woord.

10 a p a r a n. Dergelijke oratorische vragen, beginnende met a p a r a n komen ook in de parwa's meermalen voor en zijn door den Javaanschen bewerker ter afwisseling ingelascht.

12 i t y°, herinnert aan Matsya Pur. 121, 102 Śālmalānteṣu vijñeyaṃ

dvīpeṣu triṣu sarvataḥ | vyākhyātaḥ Śālmalāntānāṃ dvīpānān tu vidhiḥ.

162—14 d v ī p a s y a°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 127; Matsya Pur. 122, 27.

17 a p ā n. Deze versregel vindt men Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 128; vgl. Vāyu Pur. 49, 123. De herstelling is eenvoudig. De Oud-Javaansche vertaling is echter minder duidelijk; splitsing in s a m u d r a y a n (hss.) geeft geen zin; afleiding als s a m-u d-r a y a n(iṅ) van Skt. r a y a, „snelle stroom"? Men zou kunnen denken aan s a m u d a y a n(iṅ) ophooping van. De r kan zijn ingeslopen doordat het woord s a m u d r a eenige malen is voorafgegaan.

20 w a r ṣ a: deze passage, waarin gepoogd wordt de etymologie van w a r ṣ a te geven, loopt parallel met Bmḍ. Pur. 1, 19, 129; 130: viśantir nivasanty asmin prajā yasmāc caturvidhāḥ | tasmād varṣam iti proktaṃ prajānāṃ sukhadaṃ yataḥ || ṛṣa ity eṣa ramaṇe vṛṣaśaktiprabandhane | ratiprabandhanāt siddhaṃ varṣaṃ tat teṣu tena vai; Vāyu Pur. 49, 124; 125 (zie ook Matsya Pur. 122, 29). I. p. v. viśanti: ṛṣayo, i. p. v. eṣa: eva, i. p. v. ramaṇe: ṛṣayaḥ, i. p. v. rati°: iti°, i. p. v. vṛṣa°: varṣaḥ in 't Vāyu Pur. — In onzen tekst is een en ander zeer onduidelijk; n i (r. 20) is misschien een restant van een ander woord, mogelijk van n y a, of wel het zinnetje, waarin het voorkomt is een dittographie.

25 y a n p a r a k ĕ n i k a ṅ, zoo goed?

26 l o p a, de grammaticale term voor „elisie".

27 u d a y a t ī n d a u, vgl. Matsya Pur. 122, 30 (slot: sadā); Bmḍ. Pur. 1, 19, 131 en Vāyu Pur. 49, 126 hebben śuklapakṣe candravṛddhyā; vgl. den Jav. tekst.

163—1 p r a k ṣ ī y a m ā ṇ e, sluit ook in genoemde teksten aan.

3 k a d i t a, onduidelijke en waarschijnlijk gehavende passage. In de paralleltekst wordt de invloed van de maan op de zee vergeleken met die van het vuur op een ketel water. Zie bv. Bmḍ. Pur. 1, 19, 133 sqq. Misschien week onze grondtekst af zooals in het volgende citaat, waar de andere teksten 510 a ṅ g. geven. Vgl. hierbij Wilson, Viṣṇu Pur., II, p. 204.

6 a ṅ g u l ā n ā m, naar vorm en inhoud verschillend van Matsya Pur. 122, 34; Vāyu Pur. 49, 130; Bmḍ. Pur. 1, 19, 135.

8 d v i r ā p a t v ā t, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 136 e.a. (vervolg: sarvataś codakāvṛtāḥ).

11 u d a k a s y a. Bmḍ. Pur. 137 (waar °a y a n a ṃ), Vāyu Pur. 131 (waar °ā d h ā n a ṃ). Een v a n a is een (soma)kuip.

s a m u p a h ā r a ken ik niet van elders. U d a k a en u d a d h i zijn, naar het schijnt, gelijk gesteld.

14 a p a r v ā ṇ a s, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 137 e.a.; r. 16 vervolgt.

19 Ś ā k a d v ī p e, ook in Matsya Pur. 122, 36 het eerst aan de beurt (Bmḍ. e.a. anders); de locatief-uitgang is naar par.-plaatsen en context hersteld.

21 ś ā k a, vgl. de aant. op p. 332. Over de verwisseling van h en t in de hss. zie men Wulff, Wirāṭaparwa, p. 174.

22 K u ś a d v ī p e. Zooals vaker is de buigingsuitgang verloren gegaan. Vgl. Matsya Pur. 122, 37 (zelfde volgorde); Bmḍ. Pur. 1, 19, 139; Vāyu Pur. 49, 133.

163—25 G o m e d h a k e, Matsya Pur. 122, 38, als vijfde. De eigennaam is niet gespeld als boven, daar deze vorm ook voorkomt (zie aant. p. 341). Waarschijnlijk zijn in onzen tekst of in een van zijn voorgangers twee dvīpa's uitgevallen.

28 n y a g r o d h a ḥ. Vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 19, 140: nyagrodhaḥ Puṣkaradvīpe tattratyaiḥ sa namaskṛtaḥ. P u ṣ k a r a duidt onder meer aan de Costus speciosus of Arabicus, een geneeskrachtig kruid. Hier anders.

31 p ū j y a t e, op de gis hersteld. De par.-teksten wijken in bijzonderheden af. Daar wordt meegedeeld, dat Brahmā daar woont met de sādhya's. (Bmḍ. Pur. 1, 19, 141—142; Vāyu Pur. 49, 135—136; Matsya Pur. 122, 39—41).

164—6 J a m b ū d v ī p ā t, Bmḍ. Pur. 1, 19, 143 e.a., ratnāni vividhāni ca.

15 B r a h m ā, dit citaat komt in de andere teksten in belangrijk afwijkende gedaante voor: Bmḍ. Pur. 1, 19, 145: etasmin Puṣkaradvīpe yad uktaṃ varṣakadvayam | gopāyati prajās tatra Svayaṃbhūr jaḍapaṇḍitāḥ; Vāyu Pur. 49, 139, slot: sajjanamaṇḍitāḥ; Matsya Pur. 122, 44, slot: sarvaiḥ sahajapaṇḍitaiḥ. Onze tekst heeft j a l a als j a ḍ a, s a ṃ h a t a wsl. als ,,vast, hard, sterk, flink".

20 u l i h n y â ṅ e l: men merke op, dat u l i h hier en in u l i h n y â m e t zijn oorspronkelijke beteekenis heeft; met t a n is het echter te vertalen als ,,zonder".

22 S v ā d ū d a k a. Ook in de hier volgende beschrijving van Lokāloka staat onze tekst nader bij het Matsya Purāṇa dan bij de Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's. De opvatting van beide laatstgenoemde en andere werken vindt men in het kort weergegeven bij Kirfel, pp. 57, 121. Het vers r. 22, 23 staat in het Matsya Pur. 122, 46*b*—47*a*. De pāda's 1 en 2 zijn (behalve c a tegenover t u) eensluidend; het laatste deel echter luidt in het Matsya Pur.: prakāśaś cāprakāśaś ca lokālokaḥ sa ucyate, welk vers juist zoo gevonden wordt in 't Bmḍ. Pur. 1, 19, 150, in 't Vāyu Pur. 49, 144. Ofschoon het hier overgeleverde op zich zelf zin heeft, bevat het een fout tegen het metrum en een tegen den sandhi (wanneer men [r] u c y a t e leest).

L o k ā l o k a, door haplographie zal dit woord verminkt zijn. Immers l o k a alleen zou slaan op het eerste deel van de volgende uitlegging. Men vergelijke wat het Bhāgavata Purāṇa, 5, 20, 36, opmerkt: lokāloka iti samākhyā yad anenācalena loko 'lokaś cāntarvartināv asthāpyate, ,,l'expression composée de Lokāloka vient de ce que les régions éclairées par le soleil, et celles qui ne le sont pas, sont distinguées par cette chaîne qui les sépare". Immers, l o k a is eerst ,,vrije, open ruimte" dan ,,wereld enz."; de tegenstelling is a l o k a. Het Matsya Pur. 122, 47, heeft als vervolg op het bovengeciteerde vers: ālokas tatra cārvāk ca nirālokas tataḥ param, waarin dus eveneens het aan deze zijde gelegen ,,lichte" tegenover het aan gene zijde liggende ,,donkere" gesteld wordt.

28 y o j a n ā n ā m; dit goed overgeleverde vers stemt ditmaal overeen met Bmḍ. Pur. 1, 19, 151 en Vāyu Pur. 49, 145.

30 m a t a ṅ n y a n. Deze woorden, die in het Matsya Pur. ontbreken, maken den indruk een dittographie te zijn van r. 25. Misschien echter zijn ze een restant van een uitgevallen passage.

165—1 adbhyo: Matsya Pur. 122, 49.

2 Tasik apuy: merkwaardig is het gebruik van het woord tasik, daar het Matsya Pur. spreekt van ,,vuur'', evenals van ,,water'' enz.

3 agner: Matsya Pur. 122, 50.

4 Tasik aṅin, de toevoeging van aṅin spreekt m.i. vanzelf.

6 Vātātmanaḥ, is een vers, dat ik in de drie meermalen genoemde teksten niet aangetroffen heb. De Oud-Jav. weergave is volkomen duidelijk. Het gebied der lucht wordt omgeven door den tienmaal zoo dikken ākāśa, wat de ook van elders bekende opvatting is. Opmerkelijk is het gebruik van het sūkṣmaṃ in dit citaat; verder in de passage komt het nog enkele malen voor. In het citaat op r. 9 Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 165 e.a. heet het anantam aparivyaktam: daśadhā sūkṣmam.

9 Ākāśād, weer geheel anders dan Matsya Pur. 122, 51 Bhūtādidhārayan Vyoma tasmād daśaguṇas tu vai. De verwisseling van śc en ñc komt meer voor.

11 kāraṇanya, hiervoor is misschien Ahaṃkāra (zie volgende aant.) uitgevallen. De Bhūtādi (,,Ausgangspunkt der Elemente'', Garbe) is de schepper van den Ākāśa, vlg. Wilson, Viṣṇu Pur. I, p. 34.

13 Bhūtādeś ca; ook dit citaat heb ik nergens aangetroffen. Men vergelijke echter Matsya Pur. 122, 52; Bmḍ. Pur. 1, 19, 164 e.a. De Ahaṃkāra is het principe ,,vermöge dessen wir uns für handelnd und leidend etc. halten, während wir selbst, d.h. unsere Seele, davon ewig frei bleiben'' (Jacobi, bij Garbe, Sāṃkhya-Phil. p. 248). Akaṃkāra wordt gelijkgesteld aan Bhūtādi (± ,,bewustzijn''), vgl. bv. Garbe, Sāṃkhya-Phil. p. 236 en Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 33 n.

16 Mahataḥ, de reconstructie is een gissing: het vers ken ik niet van elders. Men vergelijke echter Bmḍ. Pur. 1, 19, 164*b*—165*a*: Mahāṃś ca || sopy Anantena hy avyaktena tu dhāryate || Anantam aparivyaktaṃ daśadhā sūkṣmam eva ca; vgl. Vāyu Pur. 49, 156*b*—157*a*; Matsya Pur. 122, 52. Ananta aparivyakta = a° avyakta = Pradhāna. Dit ,,oneindige, niet gemanifesteerde'' grond-beginsel is de eenvormige, standvastige en bestendige oorzaak van de wereld. Men zie de vertaling van Wilson, Viṣṇu Pur. I, pp. 20 sqq., Garbe, Sāṃkhya-Phil., pp. 205; 244.

19 anantam, vgl. Bmḍ. 1, 19, 165 en Vāyu Pur. 49, 157, waar anādi°. De verwisseling van n en v komt bv. Wir. pp. 65, 15 voor.

20 bheda. Ieder product of uitwerking omvat z'n oorzaak in zich, beide zijn identiek (kārya-kāraṇā-'bheda), slechts in kwaliteiten verschillend.

22 kadhāraṇa, vgl. de geheele hier parallel-loopende passage uit het Matsya Purāṇa, waar meermalen het werkwoord dhārayati gebruikt wordt.

padhārya[a], vgl. Matsya Pur. 122, 53 ādhārādheyabhāvena vikārās te vikāriṇam.

25 anuviṣṭāḥ, vgl. Matsya Pur. 122, 54 praviṣṭāś ca parasparam. Ik waag geen reconstructie, daar onze tekst in bijzonderheden te zeer zijn eigen gang gaat.

165—27 a v i ś e ṣ ā s zal wel onjuist zijn, vgl. Matsya Pur. 122, 55 āsaṃs te hy aviśeṣāś ca viśeṣā anyaveśanāt; Bmḍ. Pur. 1, 19, 183 prāg āsann aviśeṣās tu viśeṣo 'nyaviśeṣaṇāt: vgl. Vāyu Pur. 49, 174. V i ś e ṣ a's zijn de (door onderscheid gekenmerkte) grove elementen.

166—1 b h ū m y°, elders (aansluitend): pṛthyādayas.

3 p a r i c c h i n n ā; wijkt af, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 184 paricchinnās trayas tu te | guṇopacayasāreṇa paricchedo viśeṣataḥ.

5 ś e ṣ ā ṇ ā m, Bmḍ. Pur. 1, 19, 185; Vāyu Pur. 49, 175, vervolg: saukṣmyān neha vibhāvyate, als r. 8.

9 d u m e h, vgl. Matsya Pur. 122, 56*b*—57*a* bhūtebhyaḥ paratas tebhyo hy alokaḥ sarvataḥ smṛtaḥ | tathā hy āloka ākāśe paricchinnāni sarvaśaḥ; vgl. Vāyu Pur. 49, 176; Bmḍ. Pur. 1, 19, 187.

11 p a w w a l a w a :?

14 p ā t r e, als Vāyu Pur. 49, 177 (e.a., in bijzonderheden verschil). Men lette er op, hoe de akṣara's van plaats verwisseld zijn in onze hss.). Het vervolg luidt: bhavanty anyonyahīnāni parasparasamāśrayāt. Zie ook Matsya Pur. 122, 57.

17 k ṛ t s n ā n y etāni catvāri hy anyonyasyādhikāni tu | yāvad etāni bhūtāni tāvad utpattir ucyate, Bmḍ. Pur. 1, 19, 188, e.a.

21 j a n t ū n ā m, Vāyu Pur. 49, 179; Matsya Pur. 122, 60 (beide: s a ṃ s k ā r a ḥ); afwijkend Bmḍ. Pur. 1, 19, 189.

24 p r a t y ā k h y ā y a, vgl. Bmḍ. Pur. 189 e.a. (r. 26 sluit aan).

28 t a s m ā t, Bmḍ. Pur. 190 e.a. (voor k ṛ t ā ḥ : s m ṛ t ā ḥ).

167—1 t a t h a i v a, vgl. Bmḍ. Pur. 190: kāraṇātmakās tathaiva syur bhedā ye mahadādayaḥ, e.a. In r. 5 is s a klaarblijkelijk overcompleet.

6 e k a ś a r ī r a : in de par. is deze passage hier niet te vinden.

°ā d i n a ḥ = °ā d a y a ḥ, vgl. Pet. Wdb. V, 1100.

10 j ā t i : schijnt de vertaling te zijn van y ā t h ā t a t h y e n a, Bmḍ. Pur. 1, 19, 191 e.a.

n a s a r v a ś a ḥ, mij niet van elders bekend.

12 e t ā v a c ; hier nòch deze woorden, nòch de vermelding van Vyāsa in de drie meermalen geciteerde Voor-Indische versies.

15 n i h a n, thans de astronomie.

17 s ū r y ā c a n d r a m a s a u, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 1; Vāyu Pur. 50, 57. De eerste helft van het vers staat ook in het Matsya Pur. 123, 1. Het tweede deel luidt: prakāśais tu prabhābhis tau etc. in 't Bmḍ.-, prakāśataḥ svabhābhis tau in 't Vāyu Pur. — Over de voorstellingen die men zich maakte aangaande den loop van zon en maan kan men b.v. worden ingelicht door Thibaut, Astron., Astrol. u. Mathem. (Grundr.); Kirfel, pp. 130—137.

21 m a k a r ā d i : in den tijd van het wintersolstitium betreedt de zon het sterrebeeld der m a k a r a (steenbok); tijdens het zomersolstitium den k a r k a ṭ a (kreeft).

22 v i s t a r ā r d d h a m. Hieraan gaat in de Skt. teksten vooraf: saptānāṃ tu samudrāṇāṃ dvīpānāṃ sa tu vistaraḥ. Het is het op het vorige citaat volgende vers.

B h ū r l o k a, de Aarde met wat er toe gerekend wordt heeft boven zich

Bhuvarloka, even groot in diameter en omvang als Bhūrloka. Bhuvarloka reikt tot de baan van de zon.

167—26 bhaved: de pāda volgende op het vorige citaat. In plaats van het hier door mij gegiste anyac ca hebben de drie meer genoemde teksten anyatra.

28 paryāsya°. De Oud-Jav. paraphrase is volkomen duidelijk. Met een kleine wijziging van enkele meermalen voorkomende foutieve lezingen kan men den tweeden pāda herstellen, echter is budhaiḥ onzeker. De eerste pāda kan, gelijk uit den te citeeren śloka zal blijken, op twee lezingen teruggaan.

De Bhuvarloka is even groot als de Bhūrloka, (zie bv. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 225, vertaling van Viṣṇu Pur. 2, 7, 2 sqq.). De drie naast verwante Skt. teksten hebben paryāsaparimāṇaṃ tu candrādityau prakāśataḥ | paryāsapārimāṇyena bhūmes tulyaṃ divaṃ smṛtam.

avidhātuḥ. Men vergelijke Vāyu Pur. 50, 60: avati trīn imān lokān yasmāt sūryaḥ paribhraman | avadhātuḥ prakāśākhyo hy avanāt sa raviḥ smṛtaḥ. Het Bmḍ. Pur. 1, 21, 4 heeft als onze hss. avidhātuḥ. In het woord ravi zoekt men dus avati, „helpen, bijstaan, begunstigen".

168—4 pramāṇam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 5; Vāyu Pur. 50, 61; e.a.

6 Bhāratasya, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 6: asya Bhāratavarṣasya viṣkambhāt tulyavistṛtam, e.a. Van beide is de doorsnede 9000 y. Bij de eerste vershelft zie men Matsya Pur. 123, 6. De vertaling is zeer onvolledig.

9 nava°; daar het volgende citaat hierbij aansluit moet de uitgang in de overlevering, zooals vaak gebeurt, verknoeid zijn. Het citaat op r. 11 luidt in de Bmḍ., Vāyu- en Matsya Purāṇa's anders.

13 Bhāskaradviguṇaḥ, men zie Bmḍ. Pur. 1, 21, 8; Vāyu Pur. 50, 63; Matsya Pur. 123, 8: bhāskarād dviguṇaḥ śaśī.

15 sapta; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 9 e.a.; de vorm die het vers in ons geschrift heeft wijkt eenigszins af. Iva heb ik gegist voor ika (hs. H: īhā); mogelijk een in nāgarī-schrift ontstane fout. Is in het volgende maṇḍala dwīpa samudra [dwīpa] te lezen?

24 daśārdha, een vers dat ik niet in de verwante teksten gevonden heb. De beschrijving die hier en in de volgende passage gegeven wordt wijkt af van die der drie meer genoemde Purāṇa's. Het slot van dit vers is mij niet duidelijk. Daar zooals we zagen op p. 294, niyuta (ayuta is een verschrijving) in dezen tekst 100 000 is, is het hier bedoelde getal 50 700 000; dit $3 \times (\pi = 3) = 152\ 100\ 000$.

29 pañcadaśa, evenmin in de verwante teksten aangetroffen.

169—1 sa tārakā°, is mij in dezen vorm evenmin bekend. Vgl. echter Bmḍ. Pur. 1, 21, 17, Vāyu Pur. 50, 75; Matsya Pur. 123, 18: tārakāsanniveśasya divi yāvat tu maṇḍalam.

3 saptānām, gelijk aan Vāyu Pur. 50, 76.

5 Merumadhyāt: men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 21, 14; Vāyu Pur. 50, 69; Matsya Pur. 123, 13. De derde pāda zal misschien moeten luiden: ṣaḍviṃśati niyutāni ca, ofschoon dit een metrische vrijheid zou bevatten. De vijfde pāda kan ook niet in orde zijn: pañcāśat tu sahaśrāṇi zou men

kunnen voorstellen, vgl. Vāyu Pur. 50, 70: pañcāśac ca sahasrāṇi. Overigen wijkt het hier gegeven getal af.

169—9 n pakoṣadhi, van S. utsadhi, bron, als ,,uitgangspunt'',??

10 sahasrāṇāṃ, komt in dezen vorm en met deze getallen niet op de parallelplaatsen voor.

16 paryāya°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 19. Mogelijk is het, dat het vers eenigszins anders geluid heeft, ofschoon ik uit het overgeleverde niets heb kunnen maken. De werelden, die zich boven den Bhūrloka in gelijke grootte doch op onderling varieerende hoogte uitstrekken, zijn Bhuvar-, Svar-, Mahar-, Janar-, Tapo- en Satyaloka, gelijk de volgende verzen ons leeren.

22 aṇḍasyāntas tv ime kan uit de lezing der hss. als de oorspronkelijke worden opgemaakt, als men aanneemt, dat er 'n akṣara is uitgevallen, die men weer heeft aangevuld door -al- in te voegen, waartoe men kwam onder invloed van het in de vorige passage enkele malen voorkomende maṇḍala. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 21, 21 en Vāyu Pur. 50, 79. — De vierde pāda is geheel in de war; het in den tekst gelezene is slechts een gissing om een leesbaren zin te verkrijgen. Wat de bedoeling is kan niet onzeker zijn, vgl. bv. Vāyu Pur.: tṛtīyaḥ svar iti smṛtas. De pāda's 5 en 6 sluiten ook in de beide genoemde Skt. teksten hierbij aan.

26 aṇḍasya°; men merke op, dat een Oud-Javaansche paraphrase van de drie voorafgaande versregels ontbreekt. Dit citaat schijnt een herhaling van den eersten pāda van r. 22 te zijn, met de bedoeling om een nadere uitlegging te geven. Deze schijnt te zijn uitgevallen.

28 svakair āvaraṇaiḥ: in den eersten pāda zal de k uitgevallen zijn; daarna is men gaan knoeien door nasaleering en een -o- in te voegen (metri causa); D en F hebben i. p. v. -rowañ- : -rowar-, dus dittographie (voor -varaṇ-). Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 23 e.a.

170—1 sūkṣmâwaraṇa. Van het overgeleverde waraṇḍa (het gelijkluidende Skt. woord voor ,,snoer van een vischhaak'' heeft hier, zooals van zelf spreekt, niets mee te maken) heb ik (ā) waraṇa gemaakt in overeenstemming met het citaat. Misschien is āwaraṇa reeds warana (wrana) geworden, zooals de N. Jav. vorm luidt.

prakṛtâwaraṇa. Na svakair enz. volgt in Bmḍ.- en Vāyu Pur. (resp. vs. 23 en 81) daśabhāgādhikābhiś ca tābhiḥ prakṛtibhir bahiḥ | pūryamāṇā (dhāryamāṇā, Vāyu) viśeṣaiś ca samutpannaiḥ parasparāt. Voor prakṛtâw° zal dan ook prakṛty aw° te lezen zijn. Het Matsya Pur. bevat ook dit en de voorafgaande verzen niet en gaat terstond over op Meroḥ prācyām. De beide andere naverwante teksten zetten de hier begonnen beschrijving nog voort. Is onze tekst hier wel geheel ongeschonden?

Thans volgt de beschrijving van de steden der lokapāla's, Wereldhoeders: purāṇi lokapālānāṃ pravakṣyāmi yathākramam (Bmḍ. Pur.). Vele bijzonderheden hierover bij Hopkins, Epic Myth., pp. 149 sqq. (§ 91).

3 Meroḥ; de hss. geven dit citaat in zeer corrupten vorm. Het vertoont desondanks groote gelijkenis met Matsya Pur. 123, 19, dat luidt zooals hier in den tekst gegeven is. Daar de zin van het corrupte vers, mede door

de Jav. paraphrase, voldoende duidelijk is en de onzekerheid slechts bestaat op deze twee punten: is diś of het synoniem diśā (beide in loc.) gebruikt? en wat is het woord dat daarna (als stoplap) gebruikt is? heb ik de lezing van 't Matsya Pur. overgenomen. Het Bmḍ. Pur. 1, 21, 29 Meroḥ prācyāṃ diśi tathā Mānasasyaiva mūrdhani = Vāyu Pur. 50, 87 wijken meer af. Men kan palaeographisch de lezing van onze hss. misschien als volgt verklaren: Merosprācyāṃ > Merossavyaṃ > Merwasyavya, d. w. z. uit de bekende verwarring van p met ṣ en c met w, en het uitlaten en invoegen van y en r; o > wa is dan inverse analogie, in diśi is de tweede syllabe een stopsyllabe of er heeft diśi gestaan en syanaṃ is het overblijfsel van een verknoeid woord. De eigennaam komt in de Jav. vertaling in den uit de paralleltekste bekenden vorm voor en is daarom gecorrigeerd.

170—5 Mānasottara is in 'n aantal teksten (vgl. Kirfel, p. 121) het ringvormige gebergte, dat Puṣkaradvīpa in twee landen verdeelt. Het gebergte geldt tevens als de plaats, waarover de langste as van den zonnewagen zich voortbeweegt, en is het verste punt tot waar de zonnestralen komen (Kirfel, pp. 130, 135; Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, pp. 205, 239). Mogelijk hangt met dit laatste feit samen de identificatie met Lokāloka, die ik slechts in onzen tekst aangetroffen heb.

7 kaḍatwan; de burchten van de Lokapāla's worden ook in vele paralleltekste op dit gebergte gelocaliseerd. De burcht van Indra heet op enkele plaatsen (Bmḍ. Pur. 1, 21, 30; Vāyu Pur. 50, 87; Viṣṇup. 2, 8, 9) Vasvaukasārā. De naam dien we hier aantreffen — Wasoka — is m.i. (over Vasvoka) een verkorting hiervan; de Kak. heeft Wiśoka. De stad heeft nog een tweede benaming, Amarāvatī (Kirfel, p. 121); het hier genoemde Mahendra is als volgt te verklaren. Mahendra is een synoniem van Indra, Māhendrī purī is de stad van Indra, de Oostelijke stad. Zoo staat het ook in het Bmḍ. Pur. 1, 21, 30 Vasvaukasārā māhendrī purī hemapariṣkṛtā. In het Vāyu Pur. is evenwel in plaats van purī: puṇyā gelezen; het Matsya Pur. heeft dit ook en bovendien een wijziging in den eigennaam.

9 hemasya, de in de vorige aanteekening vermelde lezing hemapariṣkṛtā komt in verscheidene teksten voor. De manlijke uitgang kan in verband gebracht worden met de pasgenoemde eigennamen.

11 Vaivasvato, de fout in de hss. is uit het Jav. schrift licht te verklaren; het vers komt voor Bmḍ. Pur. 1, 21, 31; Vāyu Pur. 50, 88; Matsya Pur. 123, 21.

12 rata-rata, vgl. K. B. W. I, 735: kṣitatala (l. kṣititala), kṣiti ikaṅ lĕmah, tala rata rathanya (d. i. rata-ratanya). Dat de naam van het gebergte uitgevallen is, behoeft m. i. geen betoog. Saṃyamanī luidt de naam van deze burcht elders (vgl. bv. Viṣṇu Pur. t. a. p.); in de Kak. (17, 3, 2): Yāmunī, een op misverstand (Saṃyama > saṅ Yama > saṅ Yāmunī) berustende vorm; vgl. ook K. B. W. IV, 465.

14 Sukhā; de spelling heb ik in overeenstemming gebracht met de Skt. teksten; vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 21, 32; onze hss. geven Suka.

170—15 kalor: de lokapāla van het N. is Kuvera, van het N. O. Soma, ook Pṛthivī of Śiva (als Īśāna); echter wordt Soma vaak in het Noorden geplaatst. Kirfel, p. 121 geeft over den naam van de stad enkele bijzonderheden; gewoonlijk Vibhāvarī (onze hss. geven Bhāwāri), er komt echter in het Liṅga Pur. 54, 3 de kortere vorm Vibhā voor; eveneens in het Vāyu Pur. 50, 96 en Bmḍ. Pur. 1, 21, 39. Kabeh kan op deze plaats niet juist zijn, vermoedelijk is te lezen: kaḍatwan ira bhaṭṭāra < Soma. bhaṭṭāra > kabeh sira ta bh° c°. De Kakawin bevat echter nog meer (17, 6, 1—2). De naam Soma komt in het vervolg voor.

19 dakṣiṇe. Thans wordt de loop van de zon beschreven. Dit hemellichaam gaat evenals de andere van O. naar W. om den Meru. De tekst geeft nu uitvoerig aan hoe de verdeeling van licht en donker op het aardoppervlak afhankelijk is van den stand der zon. Dit is de dagelijksche rondgang. De jaarlijksche gang stelt men zich voor als een achtereenvolgend dakṣiṇāyana en uttarāyaṇa. De zon loopt bij het dakṣiṇāyana in een spiraalbaan gedurende 180 dagen steeds verder van den Meru af (aan 't begin van deze baan staat zij het dichtst bij Bhāratavarṣa, dan is het zomersolstitium), aan het eind gekomen keert zij terug; het beginpunt van het uttarāyaṇa is het wintersolstitium; dan staat ze dus het verst van Bhāratavarṣa. Men vergelijke Thibaut, Astron. u.s.w., p. 21; Kirfel, p. 135. De lezing van ons citaat maakt den indruk in de eerste woorden het naast te staan aan Vāyu Pur. 50, 93 dakṣiṇe prakrame sūryaḥ kṣipteṣur iva sarpati.

21 jyotiścakra, men vgl. het in genoemde teksten volgende vers: jyotiṣāṃ cakram ādāya satataṃ parigacchati.

23 madhyamaś c°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 37, waar, zooals in andere teksten madhyagas en i.p.v. yadi sarpati: yadā bhavati gelezen wordt. Uitvoeriger vindt men deze beschrijving in het Viṣṇu Pur. 2, 8 (Wilson—Hall, II, pp. 241 sqq.).

25 Yama; de syllabe saṃ (saṁ) zal hiervoor uitgevallen zijn, daar steeds de namen der burchten genoemd worden.

27 Vaivasvate, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 38 e.a.

31 Sukhāyām. Dit vers komt in gevarieerden vorm in de parallelteksten voor, vgl. Matsya Pur. 123, 29, waar de zon ravi genoemd wordt; Bmḍ. Pur. 1, 21, 42, waar van Aryamā gesproken wordt, evenals in Vāyu Pur. 50, 99.

171—3 Somapuryām; zie Bmḍ. Pur. 1, 21, 43, waar het vers luidt: Somapuryāṃ vibhāyāṃ tu madhyāhne syād divākaraḥ = Vāyu Pur. 50, 100.

8 jyoticakra, ook in de Kakawin en daar in overeenstemming met het metrum. De ś is dus reeds vroeg verloren gegaan, naar het schijnt.

9 pūrvāhṇe; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 47; Vāyu Pur. 50, 104; Matsya Pur. 123, 33.

12 tapati, een zeer verminkte pāda. De paraphrase stemt echter overeen met de parallelteksten, waarvan men vergelijke Matsya Pur. 123, 34 pataty ekaṃ tu madhyāhne bhābhir eva ca raśmibhiḥ; Bmḍ. Pur. 1, 21, 47 tapaty arkaś ca madhyāhne tair eva ca svaraśmibhiḥ; Vāyu Pur. 50, 104. In ons

citaat schijnen twee akṣara's van plaats verwisseld te zijn: d h y en h n; daarna zullen de pasangans zijn afgevallen en tenslotte is er een bekend klinkend woord van gemaakt.

171—14 u d i t o, is in bovengenoemde Purāṇa's het volgende vers.

17 ā m a d h y ā h n a m sluit daar bij het vorige aan.

19 t a t a ḥ: vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 48 e.a.: ataḥ param etc.

21 g o b h i r is de voortzetting van den vorigen pāda. De uitgevallen syllabe is weer door een ingevoegde aangevuld. De hier gegeven lezing stemt overeen met 't Bmḍ. Pur.; de Vāyu- en Matsya Purāṇa's lezen s a g a c c h a t i.

22 a s t a m a n a; zie ook K. B. W. I, 223.

24 y ā v a t, deze pāda en de volgende vormen tezamen Bmḍ. Pur. 1, 21, 49*b*, e.a. „Zoover als de zon van voren schijnt, zoover schijnt ze van achteren en aan beide zijden". De Oud-Javaansche vertaling stemt hiermee evenwel niet overeen. Ze herinnert echter aan het in Bmḍ. Pur. e.a. voorafgaande: udayāstamayābhyāṃ ca smṛte pūrvāpare diśau, „de O. en W. hemelstreken zijn zoo genoemd naar het aldaar op- en ondergaan van de zon". De tekst is hier wellicht lacuneus.

29 y a t r o d y a n; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 50 e.a.

172—3 y a t r a; deze pāda is niet gemakkelijk te herstellen, doch het wil mij voorkomen, dat de lezing van het Bmḍ. Pur. (1, 21, 50) e.a.: praṇāśaṃ gacchate yatra, zij het in andere volgorde der woorden, ook hier gestaan kan hebben.

10 s a r v e ṣ ā m in onze hss. niet als citaat gekenmerkt. Misschien treft deze poging tot verbetering het juiste; ze is in overeenstemming met de Skt. teksten. De Jav. vertaling geeft echter weinig houvast. Het is mogelijk dat daarin M e r u (haplographie) is weggevallen. U t t a r o (de Skt. teksten hebben den locativus) heb ik moeten lezen om in overeenstemming te komen met het zinsverband en den nominativus d a k ṣ i ṇ a ḥ in het volgende citaat. Het verschil tusschen r o en r e in Balineesch handschrift kan zeer gering zijn. — Men heeft er bij deze uiteenzettingen van onzen tekst aan te denken, dat er steeds sprake is van een relatief Noorden en Zuiden. Daar immers de zon den Meru altijd rechts en Lokāloka links van zich heeft en zich naar het Westen voortbeweegt, zal steeds voor degenen die de plaats vanwaar de zon komt het Oosten noemen, de Meru in het Noorden, Lokāloka in het Zuiden gelegen schijnen, ongeacht de voorstelling dat de eerste als centrum van de wereld, Lokāloka als een de door menschen bewoonde wereld omgevend cirkelvormig gebergte beschouwd wordt.

12 L o k ā l o k a s is in de genoemde parallelteksten eveneens het vervolg van het voorgaande citaat; ze hebben echter d a k ṣ i ṇ e.

13 b h ū m i r e k h ā is uit een met Bmḍ. Pur. 1, 21, 51 overeenstemmend vers genomen: vidūrabhāvād arkasya bhūmilekhāvṛtasya ca (ed.: vidara°, drukfout) || līyante raśmayo yasmāt, waarbij men vergelijke Vāyu Pur. 50, 108. Hierbij sluit het citaat op r. 16 terstond aan.

18 s ū k ṣ m ā ḥ, een pāda, dien ik in de drie meer genoemde teksten niet heb aangetroffen.

172—19 śuklacchāyāḥ, nl. vuur en water; Bmḍ. Pur. 1, 21, 53; Vāyu Pur. 50, 110.

21 kṛṣṇacchāyā ca medinī lezen de beide in de vorige aanteekening genoemde teksten.

23 vidūra°, dit citaat onderbreekt de Oud-Javaansche vertaling, met teja nikaṅ wordt teja nira weer opgenomen. Kadohan is hier „op een afstand gelaten, ver gelaten, verlaten". Het citaat is zooals de hss. het ons geven corrupt. De parallelplaatsen Bmḍ. Pur. 1, 21, 54 en Vāyu Pur. 50, 110 hebben arkasya; waarschijnlijk is in onzen tekst verplaatsing van den lajar aanleiding geworden tot verder bederf.

26 udaye: het Skt. Bmḍ. Pur. heeft als tweeden pāda aansluitend bij vidūra°: hy udyato 'pi viraśmitā. In onzen tekst is het citaat in overeenstemming met de Oud-Jav. vertaling.

30 śītasvabhāva; dit woord komt hier in de Skt. Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's niet voor. In deze teksten volgt een vrij lange uitweiding, die onze tekst evenals het Matsya Pur. mist.

173—1 ikaṅ sakaharah-arah. Bij de volgende passage vergelijke men: Wilson, Viṣṇu Pur. II, p. 225; Kirfel, pp. 128, 136, 140 e.a.

3 maṇḍalam; men vergelijke Matsya Pur. 123, 47; Bmḍ. Pur. 1, 21, 71; Vāyu Pur. 50, 126. Hieraan vooraf gaat (geciteerd volgens het Vāyu Pur.): dakṣiṇād vinivṛtto 'sau viṣuvastho yadā raviḥ | kṣīrodasya samudrasya uttarāntā diśaś caran. — Viṣuva(t) is de aequinox. Men verg. Kirfel, p. 136 over de onjuistheid van deze opgaven. De corrupte woorden in de Jav. vertaling zullen een uitdrukking voor viṣuvat, misschien dit woord zelf, verbergen.

6 triṃśat. Bij dezen śloka vergelijke men Matsya Pur. 123, 48 tisraḥ koṭyas tu sampūrṇā viṣuvasyāpi maṇḍalam, enz.; Bmḍ. Pur. 1, 21, 72; Vāyu Pur. 50, 126—127; ook in beide laatstgenoemde teksten is sprake van 3 koṭī = 30 000 000, echter + 8 100 000 = 38 100 000.

9 triṃśadbhāgaṃ, met afwijkingen in bijzonderheden: Vāyu Pur. 50, 119; Matsya Pur. 123, 40; Bmḍ. Pur. 1, 21, 64.

12 kaṣṭhānām. De tekst is hier zeer onvolledig. Dit citaat, kwalijk juist, staat niet in de par.-teksten. Voor bijzonderheden verwijs ik naar Kirfel, p. 135.

14 māghe, op den eersten dag van de zevende maand (Māgha) is de zon in het sterrebeeld de Makara, dan begint ze haar Noordergang. Van het citaat ben ik niet zeker.

15 pratipadā = pratipad, aanvangsdag van een maandhelft (spec. van die v. d. wassende maan).

16 Mīna, de Pisces.

17 evaṃ, vgl. bv. Matsya Pur. 123, 39, alsook Vāyu Pur. 50, 119; Bmḍ. Pur. 1, 21, 63. Vgl. ook Viṣṇu Pur. 2, 8, 26.

19 dakṣiṇādiṅ, zóó Matsya Pur. 123, 46; Vāyu Pur. 50, 125. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 70. — Krānti komt wel voor in de beteekenis „zonnebaan", doch hier zal zijn te lezen saṃkrānti, „het betreden van een nieuw sterrebeeld door de zon".

173—21 Gomedhakasya, niet in de par.-teksten aangetroffen. Het volgende (palĕm blas hss.) is mij niet duidelijk.

26 yojanāgrāt heeft misschien met het volgende één citaat gevormd; men verg. Bmḍ. Pur. 1, 21, 74: yojanāgrāt prasaṃkhyātā koṭir ekā tu sā dvijāḥ. De hss. geven hier niet, zooals bijna steeds, het begin van het citaat aan. De tweede helft van den śloka luidt hier anders. Bij de laatste woorden is herstel niet zeker.

174—1 aṣṭa°, Bmḍ. Pur. vs. 75.

3 sahasrāṇi, Bmḍ. Pur. anders; vgl. Vāyu Pur. 50, 121.

5 kṣīrodasya, vgl. Matsya Pur. 123, 47 k° samudrasyottarato 'pi diśaṃ caran, zoo ook Vāyu Pur. 50, 125; Bmḍ. Pur. 1, 21, 71. Over het volgende: Kirfel, p. 140.

17 ubhe, zwaar geleden in de overlevering, doch waarschijnlijk zal mijn lezing niet ver van die van onzen auteur afstaan. Men verg. Matsya Pur. 123, 52; Bmḍ. Pur. 1, 21, 76; Vāyu Pur. 50, 130.

18 Pūrwaśata is corrupt voor Pūrvāṣāḍhā; zoo ook Uttarāṣādhā.

20 Adra, Ārdrā, Punarvasu en Puṣya zijn nakṣatra's van den Uttaramārga. Daar de afwijkende vormen in al onze hss. tweemaal voorkomen, zijn ze behouden. Zoo als hier komt de śloka in de naverwante teksten niet voor. Vgl. Matsya Pur. 123, 54.

23 kāṣṭhayor, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 21, 77.

25 ajavīthī, dit citaat en het volgende onderbreken de volgorde die we uit de andere teksten kennen.

29 ekaṃ, een afwijkend getal. De Jav. vertaling (r. 32) klopt niet met het citaat. Bovendien is de tekst onvolledig en onduidelijk.

175—1 śatāni, weer afwijkend, doch in overeenstemming met de Jav. vertaling.

4 kāsthayor, vgl. lekhayoḥ k° caiva, Bmḍ. Pur. 81, e.a.

6 ekaikam, vgl. Matsya Pur. 123, 62*b*, 63*a*, doch weer anders. De derde pāda kan niet in orde zijn; hoe te herstellen?

10 abhyantaram, Bmḍ. Pur. 1, 21, 82 e.a.

12 vāhyato, bāhyato dakṣiṇe caiva, ald. Hoe verder de zon den Zuidergang gaat, hoe wijder zijn kringloop om den Meru.

15 maṇḍalānām, evenzoo, doch aan het einde: tryaśītyadhikam uttaram, waarop terstond het volgende citaat volgt, Bmḍ. Pur. 83 (echter.: dakṣiṇe).

24 yojanānām, sluit in de verwante teksten niet terstond aan; Bmḍ. Pur. 84 heeft samāsataḥ; elders grootere afwijkingen. Mogelijk heeft onze tekst iets anders geluid.

26 śate, Bmḍ. Pur. 85; Vāyu Pur. 50, 138 śate dve punar apy anye. Het volgende citaat is de tweede pāda van hetzelfde vers.

30 ekaviṃś° volgt ook daar onmiddellijk.

176—1 viṣkambho, naar Bmḍ. Pur. 86; 87; Vāyu Pur. 140. De verknoeiïng van maṇḍalasya is vreemd.

5 dakṣiṇe, zeer afwijkend van Bmḍ. Pur. 1, 21, 88 dakṣiṇaprakrame sūryas tathā śīghraṃ pravartate (met nivartate, Vāyu Pur. 50, 141; vgl. Matsya Pur. 123, 69).

176—7 taṣmāt, Bmḍ. Pur.: 1, 21, 88 e.a.

9 sūryo, geheel gelijk aan Matsya Pur. 123, 70.

12 trayodaśa, vgl. Bmḍ. Pur. vs. 89, tweede pāda: ahnā tu carate raviḥ; Matsya Pur. 123, 70 madhye carati maṇḍalam.

16 muhūrtaiḥ, weer verschillend: muhūrtais tāvad ṛkṣāṇi naktam aṣṭādaśaiś caran, Bmḍ. Pur. 1, 21, 90. De tweede pāda is in onzen tekst niet opgenomen (of uitgevallen: naḥ overblijfsel van naktam ?). De lezing is niet zeker. De tweede versregel: t° d° k° bhūmiṃ svalpāniṃ gacchati (l. °āṃ nig°), Bmḍ. Pur. 91; ook hier zijn, indien het door mij gelezene juist is, vreemde fouten ingeslopen.

20 uttarāyaṇapaścima, hier is misschien een citaat uitgevallen, vgl. Bmḍ. Pur. 92: aṣṭādaśa muhūrtaṃ tu uttarāyaṇapaścimam | aho bhavati. Op den dag van het zomersolstitium heeft de dag 18, de nacht 12 muhūrta's lengte.

28 Dhruvas, Bmḍ. Pur. 1, 21, 93 e.a. Het volgende citaat gaat daar aan dit vooraf.

177—3 Lokasantānako, evenzoo Bmḍ. Pur. 1, 21, 103, doch met Vaiśvānara°, synoniem van Vaivasvata. De Vaiśvānarīvīthī is de laatste vīthī van den Dakṣiṇamārga (Kirfel, p. 140). Hier buiten ligt de Weg der Vaderen (pitṛyāna). Santānakāḥ komt ook in het Rāmāyaṇa voor als naam van zekere werelden (vgl. Pet. Wdb., s.v.).

8 ālokana: vgl. Matsya Pur. 123, 83 loka ālokane dhātur nirālokas tv alokatā.

14 tasmāt s° tām āhur, Bmḍ. Pur. 1, 21, 108 e.a. In het volgende is iets uitgevallen, vgl. Bmḍ. Pur., vs. 107: lokālokaṃ tu saṃdhatte yasmāt sūrya-parigraham.

18 uṣā°, met variatie gelijk aan den tweeden pāda van Bmḍ. Pur. 1, 21, 108, e.a.: uṣāvyuṣṭyor yad antaram. Naast vyuṣṭi (par. teksten) komt echter ook vyuṣṭam voor, vgl. Pet. Wdb., s.v. en Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 249.

21 lima wĕlas, d. w. z. tijdens de nachteveningen.

22 kalā: 1 kalā = $\frac{1}{30}$ muhūrta = $\frac{1}{30} \times 48$ minuten = 1 m. 36 sec. — Met deze volgorde gaat onze tekst samen met het Matsya Pur.; Bmḍ.- en Vāyu zijn uitvoeriger.

24 awak enz.: de saṃdhyā duurt steeds één muhūrta, vgl. Matsya Pur. 123, 85*b*; 86*a*.

28 lekhā, thans volgt een verminkte beschrijving van de verdeeling van een dag. Vanaf het moment, dat de middellijn van de zon samenvalt met den horizon tot het einde van het eerste drietal muhūrta's is het ochtend (prātaḥ). Vgl. Matsya Pur. 123, 86 lekhāprabhṛty athāditye trimuhūrtāgate tu vai. Slechts de vroege ochtend, de namiddag en de avond zijn in onzen tekst vermeld, het overige is waarschijnlijk verloren gegaan. — Saṃdhyā komt in deze beteekenis (deel van den dag) wel voor, doch het Matsya Pur. gebruikt bhāga.

178—3 āditya, het volgende is mij niet duidelijk. Soms een overblijfsel van saṅgava, voormiddag? Het aantal syllaben wekt het vermoeden op,

dat de woorden als citaat bedoeld zijn, de hss. kenmerken het niet als zoodanig.

178—5 aparāhṇa, vgl. Vāyu Pur. 50, 173 aparāhṇe vyatīpāte.

7 nĕmaṅ puluh?, men verwacht: 3.

10 śarad°, vgl. Matsya Pur. 123, 92: ś° -madhyaṃ viṣuvaṃ tu vidhīyate, Viṣṇu Pur. 2, 8, 62 ś° -madhye viṣuvaṃ tu vibhāvyate, Vāyu Pur. 50, 176 viṣuvan tad vibhāvyate. De Oud-Jav. vertaling geeft met de Jav. namen der maanden weer resp. de Indische Caitra en Vaiśākha, samen de vasanta vormend en Āśvayuja en Kārttika, de herfstmaanden. De voorafgaande woorden riṅ utt° dakṣ° p° i° zullen een restant zijn van de mededeeling, dat tijdens utt. en dakṣ° de gelijke lengte van dag en nacht (ieder 15 muh.) niet bestaat. Misschien is er slechts een negatie weggevallen.

16 lokapālāḥ, Matsya Pur. 123, 93 Agastya wordt daar echter niet genoemd. Als gesternte is hij Canopus. Op de hier aangeduide plaats in het Heelal ligt volgens andere beschrijvingen de pitṛyāna. Op p. 177, r. 4 wordt gesproken van ,,ten Z. van den Zonneweg (als hier) en ten N. van Lokāloka''. Men vergelijke Wilson's Viṣṇu Pur. II, p. 261 sqq., waar, evenals in de naast verwante teksten, de lokapāla's op Lokāloka wonen en deze plaats daarvan duidelijk onderscheiden wordt. Zie ook Kirfel, pp. 121, 140 en de aant. bij r. 25.

17 Sudharma, elders (Matsya Purāṇa, e.a.): Sudhāman. Hij was de zoon van Viraja(s). Uitvoerig Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, pp. 261 sqq. Saṅkapa heb ik gewijzigd in Śaṅkhapa; Śaṅkhapā naast Śaṅkhapād in het Viṣṇu Pur. Het Matsya Pur. wijkt af. Vāyu Pur. 50, 206 echter ook Śaṅkapa; zie Bmḍ. Pur. 1, 21, 157.

19 Hiraṇyaroma is elders de zoon van Parjanya.

21 nirdvandvā, Bmḍ. Pur. 1, 21, 158 e.a.; nistantrā (ḥ) ook Vāyu Pur. 50, 207; Matsya Pur. 123, 95 nistandrā (ḥ) (zie Pet. Wdb. V, 1561).

24 prajākāmā (ḥ), ook Matsya Pur. 123, 97.

25 agnihotra, uit onzen tekst krijgt men den indruk, dat dit ook het werk der Lokapāla's is. Zooals wij boven zagen werd hun woonplaats anders aangegeven. In de andere teksten wonen hier (N. van Agastya, Z. van den Zonneweg), op den Weg der Vaderen: munayo ye 'gnihotriṇaḥ (bv. Bmḍ. Pur. 1, 21, 160). Deze twee categoriën zijn in de Javaansche versie dooreen geraakt.

30 paścimānāṃ gṛheṣv iha, en derg. in de andere teksten (Vāyu Pur. 50, 212, e.a.).

179—2 loma-pratiloma, een mij van andere plaatsen niet bekende uitdrukking, die ,,om den ander'' zal moeten beteekenen. S. pratilomam is ,,tegen het haar in'', d. i. revers, verkeerd. — Het volgende — met name de vermelding van Bhāratavarṣa — wijkt af.

6 Nāgavīthī°, evenzoo Vāyu Pur. 50, 216.

10 aṣṭāśīti°, vgl. Vāyu Pur. 50, 218; Bmḍ. Pur. 1, 21, 170. De wijze waarop deze pāda vertaald wordt zou er op kunnen wijzen, dat van de vorige categorie muni's het aantal vermeld is geweest, wat in de Skt. ver-

sies inderdaad zoo is (Vāyu, 213; Bmḍ. 164). Elders (zie Viṣṇu Pur. 2, 8, 87) luidt in dit opzicht de tekst zoo als hier.

179—13 ā-bhūta°, hoe dit citaat precies geluid heeft blijft op enkele punten onzeker. Over het werkwoord: p. 178, r. 10. Hier heeft het Bmḍ. Pur. 1, 21, 173 vibhāvyate; Vāyu Pur. 50, 219 en Matsya Pur. 123, 108 eveneens, het Viṣṇu Pur. 2, 8, 90 hi bhāvyate. De Oud-Jav. vertaler heeft het vers verkeerd opgevat, door de vele beteekenissen van sthāna misleid.

17 dharmottaram, elders (Vāyu Pur. 50, 221 e.a.) ūrdhvottaram etc. Is dharma in den tekst gedrongen, doordat men er de beteekenis „heiligdom" (vgl. patapan, r. 18) aan hechtte? Het is echter de verblijfplaats van Dharma, Dhruwa e.a., zoodat het woord ook langs dien weg verklaard kan worden.

21 tĕlas, ook in de drie naast-verwante teksten begint hier een nieuw hoofdstuk.

23 candra°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 22, 2 e.a.

27 bhūta°, Vāyu Pur. 51, 4; Bmḍ. Pur. 1, 22, 5, e.a.

29 pratyakṣam, Bmḍ. Pur., vs. 5 vervolgt met: api dṛśyaṃ ca saṃmohayati yat prajāḥ. Het in ons citaat overgeleverde kan kwalijk juist zijn; dṛśyaṃ tat heeft het Matsya Pur., waar ook het volgende citaat.

180—5 yasya, afwijkend: yo 'sau caturdaśa rkṣeṣu śiśumāro vyavasthitaḥ (Matsya Pur. 124, 5).

9 saivam, Matsya Pur., vs. 6 saiva (Whitney, Sanskrit Gr. § 176*b*).

12 vātānīka°, ook hier gaat onze tekst met het Matsya Pur. mee (vs. 7, waar bandhaiḥ), terwijl Bmḍ. en Vāyu in den tweeden pāda een andere lezing hebben.

14 inunte, vgl. Soend. oentaj.

20 sarwatā van S. sarvatā of van S. sarvataḥ?

22 sandhāraṇa, vgl. Vāyu Pur. 51, 17.

24 bheda, de beschrijving, in onzen tekst anders loopend, sluit hier in de drie genoemde parallelle versies terstond aan bij het citaat p. 180, r. 12; vgl. bv. Vāyu Pur. 51, 9*b*; 10: teṣāṃ yogaś ca bhedāś ca kālacāras tathaiva ca || astodayau tathotpātā ayane dakṣiṇottare | viṣuvad grahavarṇāś ca Dhruvāt sarvaṃ pravartate. In het citaat, r. 27, is misschien meer verloren gegaan, gezien de ongewone lengte.

30 śuklanaḥ, in een passage over de vorming van wolken lezen we bv. in het Matsya Pur. 124, 33 niyacchaty āpo meghebhyaḥ śuklāḥ śuklais tu raśmibhiḥ | abhrasthāḥ prapatanty āpo vāyunā samudīritāḥ.

181—10 megha, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 22, 29 e.a.: mehanāc ca miher dhātor meghatvam vyañjayanti hi.

14 na bhraśyanti yataś cāpas tad abhraṃ kavayo viduḥ, sluit terstond aan.

16 āgneya, de paralleltekste leeren, dat er drie soorten wolken zijn: de hier genoemde en de pakṣaja, wolken die oorspronkelijk de vleugels van de bergen waren, die door Indra werden afgehouwen. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 279, 280. Zie ook Bmḍ. Pur. 1, 22, 30 e.a.: āgneyā brahmajāś caiva pakṣajāś ca pṛthagvidhāḥ.

181—17 śītadurdina°, Vāyu Pur. 51, 29; Bmḍ. Pur. 1, 22, 32: śītadurdinavātā ye.

20 umayuṅ: jaladhārāvilambinaḥ, Bmḍ. Pur. 1, 22, 34.

22 udan: krośamātrāc ca varṣanti, Bmḍ. Pur. vs. 35, e.a. De paralleltekster zetten deze beschrijving nog voort, en zijn hier zelfs niet aan het eind van een hoofdstuk!

GLOSSARIUM

In dit glossarium zijn opgenomen alle woorden uit den Proza-tekst en de Kakawin, die om eenige reden merkwaardig zijn. In de eerste plaats worden hiertoe gerekend de niet in de lexica voorkomende woorden en uitdrukkingen, voorts die, waarvan het gebruik niet voldoende bekend is en waarvoor dus iedere nieuwe plaats van belang kan zijn, dan ook woorden, die een beteekenis hebben of schijnen te hebben, welke v. d. Tuuk, Kawi-Balin. Wdb., en Juynboll, Woordenlijst, niet vermelden. Er is hierbij naar volledigheid gestreefd, doch hier en daar is de keuze mogelijk uit den aard der zaak eenigszins subjectief.

āhāraka, K. 5, 14, 1, voedsel, vgl. Pet. Wdb. I, 748.
āhāraka, pinaka—, 127, 9, Skt. (ā. = āhāra, spijs).
hana, ka—, 125, 11, toestand (?).
ini (?), 123, 24.
hĕnah, sa—, 103, 13.
anak, 83, 27, leerling, vgl. Cal. Ar., p. 125 Poerb.
hĕnuk, 149, 26, pijn doen; vgl. K. B. W. s.v. hĕnĕk, I, 28.
uṇḍahagi, 52, 13.
aṇḍeniṅ, 50, 10.
hĕnti, kahĕnti, 133, 30, e.a.; — 103, 27.
—, pahĕntyan[2], 49, 9.
unte, 180, 14, zie de Aant.
ĕntas, um—, K. 2, 4, 4, obj. hala, verlossen van iets.
antyanta, 126, 14, vgl. Juynboll, Wdl., s.v.
anabhidweṣa, 76, 5.
(h)ĕnaṅ (?), um°, 123, 26, = (h)ĕnĕṅ.
ācāra, Skt., r. 74, 19.
uccāraṇa, koccāraṇan, 75, 32; 96, 21.
—, mañuccāraṇakĕn, 50, 11.
ucal, pañucaliya, 50, 10.
ucap, tocapa, K. 17, 1, 1.
air mas, 145, 16, sterke drank.
âra, K. 7, 37, 1; 51, 4, < Skt. āhāra.
haraka, 81, 21, Skt., deel; vgl. P. W., s.v.
hāraka, K. 5, 15, 1, < āhāraka, zie aldaar.
harita°, 135, 31, Skt., vaal, bleek.
haritāla, 157, 6, Skt., auripigment.
harṣuka, marṣuka, 119, 12, en eld.; wsl. Skt. vreugdevol; vgl. Pet. Wdb. VII, 1566: „vielleicht nur fehlerhaft für harṣaka". Zie ook K. 16, 13, 3.
harṣuka, amarṣuka, e.a. 101, 30.
harṣuka, pinaka—, 148, 20.
arwuda, arwuda-wuda, K. 15, 1, 2.
rĕja, arja, K. 2, 5, 3, = arĕja.
harĕm, 50, 9, vgl. N.J.
argya, = arga, 161, 24, enz., Skt., agra, top.
argyan (?) (argghyan), 122, 10.
ariṅ, 133, 3, rustig ergens vertoeven; sukha. Zie ook 155, 7.
heka, aheka, 157, 14, de gedaante van iets hebben. Vgl. K. B. W. I, 137.

hada², 148, 19, zie de Aant.
udi, pañudyan, 87, 10, vgl. Mal. oedji.
udāna, 57, 15, Skt. de opwaarts gaande wind in het lichaam.
°ādinaḥ, (Mahadādinaḥ), 167, 6, zie de Aant.
pañuddhāra, 83, 10.
pañuddharaṇa, 83, 11.
ādiwarṇa, K. 3, 3, 3, eerste kaste; zie ādiwarṇana.
ādiwarṇana (of ādiwarṇa na?), K. 3, 3, 3. Misschien is warṇana hier gelijkgesteld aan warṇa; deze twee woorden hebben de beteekenis ,,beschrijven'' in afgeleide vormen gemeen en kunnen dus, mede door hun uiterlijke overeenkomst licht verward zijn (vgl. ook Pet. Wdb. VI, 742, ond.).
adwapayana, K. 6, 15, 4; vgl. K. B. W. I, p. 164, de bet. moet zijn: waiśya.
hiḍĕp, ri — nira, 90, 17, vgl. T. Pangg., p. 66, r. 2 v.o.
hiḍĕp, ka—an ika, 143, 9.
aton, K. 3, 3, 1?
otot, 149, 26, = otwat, aderen.
atiwibhāwa, K. 10, 1, 3, zeer schitterend.
iśānya, keśānya, 146, 22, het Noord-Oosten; verg. Skt. Īśāna.
uṣadhi, n pakoṣadhi, 169, 9, als uitgangspunt.
astamana, 171, 22; 172, 4, zonsondergang, vgl. Skt.
aiśwarya, Skt., ka—an, 59, 24, bovennatuurlijke macht.
asūyā, 156, 12, e.a., Skt. afgunst.
hewa, (a)ṅhewa, 123, 9, vgl. K. B. W. I, 237, h. II.
āweśa, Skt. kāweśa, 81, 10; 85, 20.
awayawa, 132, 8, omtrek (vgl. K. B. W., s.v.).
hĕli, kahĕli-hĕli, 168, 19.
uli, kolyan, 86, 7, vgl. K. B. W. I, 264.
alah, kalah-alah, 122, 21, vgl. Arj. Wiw. 12, 3; = gebrek.
alih, 123, 16, twee.
ulah (?), tan molah, tanmolah, 146, 13, = tamolah.
ilik, kelik, 65, 14.
hĕlat, 159, 3; 4, e.a.
hĕlĕt, humĕlĕti, 131, 27.
alpadṛśya, 81, 11, Skt. alpa + Skt. dṛśya.
hop, kahop, 79, 20; 144, 20; 22; medegeteld, vgl. K. B. W. I, 304.
apa, pinakapa, 156, 16, als ,,iets'' gelden.
aparāhṇa, Skt., namiddag, 178, 4; 6.
upādhi, 72, 6, Skt., attribuut.
upadhya, pañ—, 176, 25, als astron. term.
upalakṣaṇa, upalakṣaṇakĕna, 131, 5, e.a., Skt., u. = impliceerende of elliptische uitdrukking, vd. hier en elders: -akĕn, pass.: naar het voorgaande opgemaakt worden zonder afzonderlijke vermelding.
apātra, K. 5, 27, 4, wanvorm, vgl. prozared. p. 128, 5 en Aant.
apsarī (sic), 143, 17.
āpya, 162, 19, Skt., water-, waterig, vloeibaar.
upamā, 98, 31, Skt.
—, kopamā(n), 99, 2, gelijkheid, vergelijking, gelijkenis.
aji, ajinĕn (sic?), 82, 25.
ama, 162, 7, Skt., angst, ontsteltenis.
amah, aṅamah², 124, 16, vgl. K.B.W. I, 379.
amṛtarasa, 133, 24, Skt., godendrank.
amṛtasañjīwanī, 157, 10, vgl. de Aant.
aṃśuka, Skt., 49, 1.
ampura, 117, 27, vgl. N.J. apoera, Soend. hampoera, enz.
ampĕl, umampĕl, 49, 19.

ambulu, 143, 23; 24, vgl. K. B. W. I, 427; = Skt. plakṣa (z. ald.).
āgneya, kāgneya, 147, 4, Skt., Z-O.
abharaka, 89, 24.
abhrasthāna, 181, 5, Skt.: abhra + sthāna.
abhyāsa, Skt., k—an, 81, 12.
aṅĕn: kaṅĕn-aṅĕnan, 76, 2.
hiṅĕr, kahiṅĕr, 166, 4.
iṅĕr, seṅĕrnya, 64, 20, overwegen (wsl.). Vgl. K. B. W., s.v.
iṅĕt[2], 136, 3, een soort sieraad; wat precies?

nandakā°, K. 4, 1, 4, koe.
niropekṣa, 167, 7.
nirayaloka, 137, 21, Skt., de hellewereld, hel.
nirmaraṇa, K. 5, 36, 4, zonder dood.
nisi (?), K. 16, 13, 3, als K. B. W. I, 535, verkorting van niśitha?
nistarahi, 176, 18.
nāstika, ka—an, 118, 32, Skt.
niyata, 78, 31; verg. de Aant.
niyata nika, 119, 27; 132, 9, adverbiaal gebruikt.
nyatama-nya, 165, 28; vgl. 166, 12.
nimitta, (Skt.), —nya, 131, 18, daarom.
—, sanimittanya n, 51, 20.

ccati, 150, 5?
cāri, 104, 14, Skt. z. bewegend, levend, op, te —.
ciri, tan kaciryan, K. 17, 2, 4.
carita, kacaritanya, 136, 13; 144, 14; kacaritan ira, 130, 3; kacaritan ika, 153, 11, volgens het verhaal, verg. Tantu Pangg., pp. 57, 58. Zie ook: 133, 13; 139, 17; 143, 11; 144, 7; 145, 8 e.a.
carañcaṅ, K. 1, 18, 4; vgl. N.J. trantjang.
catur: ñatur, K. 17, 6, 1.
caturjana, K. 3, 3, 4, = caturjanma (K. B. W. I, 620) = caturwarṇa.
calācala, —n, K. 11, 11, 3.

ri, 58, 20; 62, 20; 21, onder, tijdens, gedurende de periode van. Vgl. hierbij de opmerkingen en beschouwingen van R. Ng. Poerbatjaraka, Agastya in den Archipel, pp. 68 vlg. over i.
rĕhak, 56, 29, fluim.
karahang, 148, 2, onvruchtbaar (v. 'n uitgedroogden bodem).
ronan, 84, 32.
rinukti, 74, 33; 76, 3; 148, 16. Vgl. K. B. W. I, 722; 522.
rata, rata-rata, 127, 1; 170, 12; 15, vgl. Bijdr. Kon. Inst., 89, p. 80.
ṛtwik, 122, 28, Skt., een priester.
ṛtajā (Skt. = overeenkomstig het rechte, — de waarheid), m. i. wsl. hv. partajā, 144, 21.
rase, 55, 1.
rasapatya, K. 7, 35, 4, = rĕspati.
rwa, maparwa, 58, 9, in tweeën verdeeld worden.
riñci, pariñci, K. 6, 4, 1, soorten, specificatie.
rañjana, ka—, 121, 30, Skt., vreugde.
ranjiṅ, ranjiṅan, 146, 18; 24; 147, 19 e.a., een uit een meer voortkomende rivier.
rĕmuk, arĕmuk, 141, 4, aan gruizelementen, d. i. klein.
rambi, 134, 18, ?, vgl. K. B. W. I, 796; III, 388.
rĕṅrĕṅ: aṅr°, K. 9, 5, 3.

ka, 78, 32, zie de Aant.
keh, akeh (?), 125, 27, = akweh.
kuciwa, 111, 9, ± vernederd, terneergeslagen, gekwetst.

kāra, 118, 25, Skt., lofgezang.
kratuwidhānakarma, 137, 24, Skt.; vgl. 119, 9.
kṛṣi, 127, 10, Skt. het ploegen, de oogst.
kidwal, K. 16, 3, 1, kidul.
kusa, makusa, 132, 4, vgl. K. B. W. II, 183. Zie ook: kusu.
kusu, 129, 17.
—, a° (akuswa), 129, 17.
kesara, K. 6, 2, 4, Skt. meeldraad.
kawih, ma—, 159, 29.
kāweśa, zie onder: āweśa.
kalā, 177, 22, Skt., een tijdsduur, = 1 min. 36 sec.
kali, kalyan, 153, 29; 156, 31; zie de Aant.
kuluwutan, 111, 30, vgl. Soend. ngoeloewoet, bezwaard (met zorgen), neerslachtig. Zie ook K.B.W. II, 257.
kalyan, zie onder kali.
kulambu, 144, 2, ?
kalĕñka, 48, 10.
kati, 84, 17, een goudmaat.
kuṭaja, 144, 2, n. v. 'n boom, gewoonlijk k a r a y a genaamd; zie de Aant.
kapila, 84, 16, Skt.
kāñcana, 85, 7, Skt.
kĕm, akĕmkĕm, 152, 31.
kumwi, 83, 11.
kāmaprada, K. 7, 45, 4.
kĕmbŏ, aňĕmbĕ, 148, 26, vgl. K. 13, 3, 4.
kambar, 58, 13, = kĕmbar, tweeling.
kab(h)ayan, 96, 22.
kaň, 136, 31; 144, 23; = ikaň.

de, 63, 7, ter uitdrukking van verwantschapsbetrekkingen; vgl. ook 65, 12.
—, 49, 27, onderdanen van den vorst.
—, 65, 30, merkwaardig gebruikt.
dhanārtha, 112, 11, Skt. dhana + artha.
ḍaṇḍa, a—, 173, 16; 20; als astronomische term; paňḍaṇḍan, 176, 26.
dhara, maka—, 148, 19, Skt. dhara, dragend. Vgl. pinaka—, 149, 18.
ḍiri, maňḍiri, 84, 28.
ḍiri, ḍiryan, 112, 19, bewind.
darta (?), dhṛta Skt., (?), dumārthakĕna, 85, 1.
dhārya, padh.ª, 165, 22, elkaar dragen.
dharmeṣṭha, 119, 18. Zie Juynboll, s.v.
dadi, 133, 12, het teweeggebrachte, gevolg.
dhātu, 168, 1; 177, 8; 10; 181, 11 e.a., Skt., (gramm. term) wortel.
dūṣaṇa, sa—, 88, 6, Skt.
dewayoni, 73, 25, Skt., van goddelijken oorsprong.
dwiguṇa, dumwiguṇa, 151, 29; 158, 19 e.a., Skt., dubbel.
—, kadwiguṇa, 151, 31; 157, 24 e.a.
dulur, pa—an, K. 16, 2, 3.
dolapan, 109, 23.
dyatmika, 87, 20; 21, < Skt. adhyātmika.
dumārthakĕna, zie onder darta (?)
digdaṇḍa, 162, 5, Skt., dvandvacomp.

toh, totohan, 89, 23, weddenschap, 't spelen om een inzet.
tĕhĕr, a—, 147, 8, voortaan, vanhier, vandaar.
nĕhĕr, 147, 19; 152, 17; 161, 2.
—, tinĕhĕr, 68, 21, voortaan.
tuhus, tuhusakĕna, 86, 28.
ton, ka—, 149, 17, doorzien.
ton, (n) panonana, 122, 1.
tana kīrṇa (?), K. 11, 2, 3, ?; de proza-red. heeft: talāga.

tanduk, 150, 2, vertrekken (vgl. K. B. W. II, 572, Jb. s.v.). Of is N.J. tandoek = pratingkah, wijze van doen, enz. te vergelijken?

tĕṇḍĕk, 131, 19, ± ineengedrongen, kort, laag. Vgl. K. B. W. II, 573.

tanayan, 49, 10.

tretā (Skt.), katretān, 74, 33.

trayī, 162, 7, Skt. de drievoudige Veda.

tīrañcana, K. 11, 6, 3, tambiṅ.

tok, 161, 14, palmwijn.

tĕka, tumĕkakĕn, 49, 27.

tĕka niṅ, 156, 8, vgl. tekeṅ, 156, 9. Tĕka niṅ bv. ook: B. Y. 21, 8; Kid. Pam. 1, 102.

tĕkap, K. 1, 16, 3, subst. gebruikt.

tat, 124, 25, wsl. Skt. tad, adv. gebr., dan, daarom, dienovereenkomstig.

tutu, 136, 4, een soort sieraad.

titis, kapatitis, 130, 32; 170, 6; vgl. Juynboll, Wdl., s.v. titis I.

tutas, 124, 5, vgl. Aant.

tutup, 117, 23.

tiśuddha, K. 11, 5, 2, atiśuddha.

tuṣṭi, 55, 22, Skt. genoegen.

tuwuh, 155, 26, levensduur.

talu, ka—, 136, 21; 155, 31. Zie K. B. W., s.v.

tular, anular, 141, 16, ontvangen. Vgl. N.J.

tapak, panapak, 132, 27, waarmee iets op, in den grond staat.

tĕpĕt, aněpĕt, 145, 6; 147, 10; 21.

tapĕl: patapĕlan, 48, 24.

tinjo, paninjon, 48, 26; ± ontvanggebouw.

tĕmu, katĕmu, 90, 13, m. i. te verg. met het N.J. gebruik.

—, patĕmwan, 68, 6.

tampuh, tampuhan, 65, 4, doelpunt; vgl. de Aant.

tumpuk, —an, K. 11, 9, 4.

tumpuk, patumpuk, 147, 30, opstapeling.

tĕguh, ka—an, 75, 10.

tĕṅah, ka—, 131, 17; 18; 132, 20, in 't midden liggen (?)

tĕṅah-ṅ-wai, ka—an, 171, 13.

tĕṅĕn, pitĕṅĕn, 123, 23. Vgl. Juynboll, Wdl., s.v. tĕṅĕn, II; wsl. het vertrouwen stellen in.

tĕṅĕr, pa—an, 153, 15.

taṅkas[2], 111, 10, ± opbreken, z. voortmaken; vgl. Mal. tangkas.

taṅkĕp, 87, 22, vgl. Mal. tangkap, ook bij weddenschappen.

tuṅgal, panuṅgal, 136, 28, vlg. K. B. W. II, 847 = parok. Hier: gemeenschap hebben (?)

sana-sini, 161, 4; 6.

sanak, pa—an, 149, 6, vgl. Par. 3, 30.

sandhāraṇa, 180, 22, Skt.

śāntikajñāna, K. 7, 74, 4.

śucya, K. 5, 30, 1, vgl. Skt. śauca; zie ook K. B. W. III, 49.

sor, riṅ isor, 132, 29.

sere, 48, 24, verg. ook de Aant.

śraddhā, 52, 30; 53, 15; Skt.

śreṣṭhi, 119, 16, Skt., aanzienlijk persoon.

sruwa, 122, 27, Skt., een offerlepel.

sarwa, 49, 12, Skt.

sukīrti, K. 5, 15, 2, goede verdienste.

sakta (Skt.?), manakta, 147, 20, wsl. = z. vereenigen met.

sākṣi (Skt.), kasākṣyan, 87, 31.

sadā, 144, 10; 157, 28, Skt., steeds.

śuddha, śinuddha, 100, 15, verminderen. Vgl. N.J. soeda. Zie ook 173, 28; 175, 18.

sadina, K. 2, 1, 2, voortdurend.

sādhaka, 57, 4, Skt., o.a. vereerder.

siddhiśakti, 59, 24.

suḍaṅ, 118, 5, vgl. 127, 7, e.a., vat, kelk, waarin de melk bij 't melken wordt opgevangen.

strī, sastryan, 124, 25, vrouwlijke natuur, vgl. K. B. W., III, 171.
sātiśaya, 63, 2, Skt., voortreffelijk.
sthāpaka, 123, 7, een priester.
śāsana, śināsanan, 137, 17; Skt.
susatyabrata, K. 13, 8, 2.
siswa, K. 3, 7, 1 (vgl. K. B. W. III, 180; 181), Skt. śiśu.
sasap, 126, 31, vlak maken, vgl. Soend. (sasap), njasap, met den grond gelijk maken.
sawe, 122, 13; K. 2, 9, 3. Vgl. Jb., s.v.
swarajña, 83, 5, Skt.
swarūpa, 98, 22, Skt., (gramm.) het woord zelf.
swadhā, 118, 25, Skt., n. v. 'n vetoffer, en den begeleidenden of in de plaats tredenden uitroep.
suwala, 136, 19, juiste bet?
swaloka, K. 5, 3, 3; 15, 1; 15, 4, de menschenwereld.
suwya, K. 13, 7, 3, suwe.
śilodaka, 162, 11, zie K.B.W. III,250.
sĕlut, sinĕlutan, 84, 16.
saloñjana, 160, 25.
śilāñjana, 145, 4.
supūrṇa, K. 5, 19, 2; 7, 7, 2.
suprakāśa, K. 11, 2, 1.
supakṣa, 123, 6, zie de Aant.
supātra, K. 5, 27, 4, een schoon, fraai vat.
sujīwa, K. 5, 4, 1.
sāyāhna, Skt., avond, 178, 6.
sīma, 127, 2, Skt.
suma, anuma, K. 4, 7, 2.
saṃhitāweda, 88, 27; 89, 4; 9, Skt.
sāmānya, 164, 20, Skt. normale omstandigheden.
samecchārcana, 123, 15.
samṛddha, 102, 14, voltooid, volwassen.
saṃkrānti, 173, 20; 23, Skt., astron. term, vgl. Pet. Wdb.: „der Eintritt der Sonne in ein neues Sternbild."
samudraya, 162, 18, zie de Aant.
saṃśaya, sinaṅśaya, 106, 8, Skt.
sumĕpi, 52, 13.
samupahāra, 163, 12.
sumpĕk, pa—, K., slotstr. 4.
somapada, 148, 19, zie den tekst (vgl. r. 17).
samplah, 157, 22.
samājñā, asamājñā, 138, 3, Skt., naam.
sambi, sinambinya, 133, 23, ondertusschen, vgl. T.P. p. 125: sinambinya maguywan-guywan.
sambah, panambah, 49, 28.
simbali, 58, 6, in plaats van ....
sambhāṣaṇa, a—, 49, 19, Skt.
sigar, a—, 176, 15, vgl. den tekst.
siṅ, 177, 12.
siṅi, siṅyakĕna, 52, 21.
sĕṅkö, —um—, 153, 28, vgl. K. B. W., s.v.
śaṅkha-kāla, 111, 17.
suṅsaṅ, poh s°, 134, 2; 22; zie de Aant.
saṅapa, 179, 25.
saṅajñā, 168, 20; K. 10, 6, 3; Skt. saṃjñā, naam, benaming.
—, pasaṅājñā, 70, 22, naamgeving.
saṅgah, pa—an (vgl. crit. adn.), 82, 16.
suṅgut, 50, 22.
suṅeṅ, K. 14, 4, 4; vgl. Kid. Sunda I, 47*a*, = suṅai, suṅhai.

wa, K. 3, 11, 1, ? (verkorte vorm v. iwa?)
weh, voorafgaand (?), 139, 26.
weh, wineh, 153, 7, pass. van „liet". Vgl. Jb., s.v. en T.P. p. 77.
wanakarma, 178, 27, Skt.
Wenakalpa, K. 1, 22, 4, verg. commentaar, (wanvorm).
wuntu galĕṅ, 122, 22, vgl. K. B. W. IV, 766.
wantah, 99, 26; 132, 28, gebruikt in berekeningen.

wicāra, pamicāran, 49, 23; Skt. vicāra.
wor, wori, 100, 6; 15.
—, worakĕna, 100, 17, bijvoegen.
warṇa, awarṇa, K. 15, 2, 1, beschrijven.
warṇasaṃkara, 156, 10, Skt., kastenvermenging, mengkasten.
wirakta, 76, 5, Skt., hartstochtsloos.
wartika, 178, 3, ?
wārttā, 162, 6, Skt., levensonderhoud, „zaken", handel.
warṣa, 157, 30; 158, 1, e.a. Skt., deel van de wereld, groot gebied.
wĕkas, ka—, 161, 6. Vgl. ook 154, 29.
wikala, 63, 21, Skt., gebrekkig, zwak, terneergeslagen, etc.
wāda, 65, 19, Skt., h. l. „woorden".
wedokta, 63, 2, Skt., in den Veda geleerd.
widyādhana, 84, 30; 85, 1. Skt. comp. ka—an, 85, 24.
witaṇḍā, 87, 25, Skt., chicane in een redetwist.
watĕs, 99, 19.
witālika, K. 3, 10, 1, Skt. vaitālika.
waśa, waśa², 63, 28, zeer machtig.
wistāra, 132, 27, Skt., middellijn.
wistarabhāra, K. 15, 2, 3.
wiśalyakāriṇī, 157, 9, naam van een geneesmiddel, enz., vgl. Skt. °karaṇī, in de Aant.
wuwur, 148, 22, wintaṅ wataṅ wuwur, Melkweg. Vgl. Aṅgastyap., p. 7 P.
wwaikuṇṭa, K. 13, 4, 3, vgl. K. B. W. III, 503, 2°.
wwalawa (?), pawwalawa, 166, 11.
wwaṅ, ka—an, 124, 32, wsl. den aard hebben van .... Vgl. K. B. W. III, 567.
—, kawwaṅan, 136, 14, afstamming.
wĕli, welyan, 148, 6, koopsom, belooning.
welā, 161, 18, Skt., eindpunt, kust, enz.
wyarthaka, K. 1, 6, 3, zonder nut, zonder uitwerking.
wayawa, K. 7, 12, 3, = awayawa.
wayaṅ, pa—an, 48, 25; vgl. de Aant.
wibhūta, ka—an, 86, 11, cf. wibhūti. Zie K. B. W. III, 622.
wĕṅi, deśa wĕṅyan, 172, 15; kawĕṅyan, 172, 25.
wuṅkalan, 107, 29.
waṅkiṅ, w²—an, 180, 14.
wiṅkiṅ (hiervan?), miṅkiṅ², 119, 15, vgl. Soend. „een grooten omvang hebben".

likĕt, pa—, 134, 16.
lakṣya, lumakṣya-lakṣyana, 53, 28.
lĕt, kalĕt, K. 2, 8, 4.
lāwaṇa, malawaṇa, K. 11, 3, 4, zilt, zout.
kaluwutan, 111, 30.
lawas, 154, 18, voor lang.
lopa, 162, 26, Skt., elisie (gramm.).
lĕpik, ka—, 164, 7; —in— 164, 9.
lajur, 132, 13, recht door gaan, zich in een bepaalde richting uitbreiden; —, lumajur, 154, 5.
loma-pratiloma, 179, 2, vgl. de Aant.
lampud (?), 119, 14; zie de Aant.
lamba, n palamba, K. 16, 8, 3; vgl. K. B. W. III, 782, 2°.
limbe, 73, 22, uitgestrekt.
lagi, kalagyananya, 123, 32, vgl. de Aant.

pahi, papahi, K. 7, 85, 4.
punaḥ-janma, 178, 29; 179, 1, = Skt. punarjanman.
sakapuntan, 90, 33.
puṇya (beter punya), 119, 26; 29. Mal. poenja. Ook K. 1, 15, 2; 3.
puṇyajanma, K. 7, 28, 3.

puṇyamanta, 133, 13, vgl. Skt. puṇyavān.
pucak, 135, 24, top (kruin).
prih-ati, 145, 24, tgr. harṣa vgl. K. B. W. IV, 57.
prakriyā-pāda, 112, 30, zie Aant.
parokṣya, pratyakṣa-p°, 95, 7; 16. Vgl. de Aant.
prāta, 178, 2; 3, vgl. Skt. prātar, 's ochtends.
pratisāmanta, 48, 21.
pratipadā, 173, 15; 176, 26, Skt., = pratipad, eerste dag van een maanshelft, speciaal van de wassende.
pratyakṣa-, 95, 7; 16.
prathama rāmbeccha, 55, 13.
pṛtagjana, 49, 16; Skt. het volk van de mindere klassen.
puraścaraṇa, 88, 1, Skt.
prasūti, 128, 19, Skt. het voortkomen, ontstaan, de voortplanting.
prasūtya, K. 5, 33, 4, afgeleid van Skt. prasūti.
prawāla, 130, 6, wsl. kenteeken, kenmerk. Zie Aant.
prawāla, 157, 3, Skt., o.a. = koraal.
Prajāpatimaṇi(k), 157, 27; 160, 10.
Prajāpatiguṇa, 129, 30, Skt.
prayukta, am—, 111, 14.
pramukha, 48, 10, vóór; zie de Aant.
pada-krama, 54, 19.
paḍĕm, ka—an, 76, 16.
patā (?), K. 8, 1, 1, wanvorm voor parwata?
pitṛkanyā, 67, 8, vlg. de Aant.
pitta (sic), K. 11, 9, 3; 13, 11, 2, voorvaderen. Skt. pitā.
pĕtaṅ, 64, 6.
pāwana, (Skt.), ka—an, 84, 24.
plakṣa, 128, 16, Skt., Ficus infectoria Willd.
palāśa, 128, 16, Skt., Butea frondosa.
palĕmbĕlas, 173, 22, ?
pupu, pupwan, 130, 1.
papaca dusaṣṭya, corrupt?, 173, 4.
pujut, 96, 4, soort slaaf of gebrekkige, vgl. Jb. s.v. en T. Pangg. p. 122.
paṅ (?), paṅpaṅ, 128, 29.
puṅgawada, 99, 15.

jah, 66, 5, (jah en tasmāt synoniem?).
jihwogra, 85, 12, (Skt. jihvā + ugra), geweldig met de tong.
juru, paṅjurwan, 142, 1.
jāti nika, 82, 10, vgl. jātīnya.
jātaka, pinaka—, 141, 25, hl. de geborenen.
jitakrodha, 91, 29.
jātisuddha, K. 7, 93, 4, rein als, reinheid van, jasmijn.
jātyañjana°, 157, 7, Skt., jasmijnzalf.
jugaṅ, 120, 18.

yan, 154, 4; 10.
yatanyan, 91, 18, hl.: zoodat (?).
yawa, 73, 79; verg. de Aant.
yogya, sayogyana (of sayogya na?), K. 3, 7, 4.

mahārddhika, 48, 8.
mahāwīryaman(ta), K. 11, 8, 4.
mandasiddhya, 81, 12.
mantrimukhya, 84, 15, Skt., eerste minister.
Meru, kamerwan, 130, 32.
maraṅ, K. 3, 8, 2, vgl. N.J.
mokṣapada, k—n, 137, 21, Skt. (mokṣa en pada).
meda, 125, 30; onzeker Skt. medhā levenskracht, of Jav. meda, wijze van doen (K. B. W. IV, 557).
medha, 86, 24.
mudik, 114, 10.
madhya, samadhya, K. 3, 3, 1, tijdens, onder het ....

madhya, kamadhya, K. 7, 20, 1.
madhyāhna, K. 17, 7, 4, e.a., ook voor ,,middernacht".
metrīkāruṇa, K. 1, 7, 3 (< °karuṇā of °kāruṇya?), 't begaan zijn met vrienden.
mottama, K. 7, 7, 2; 53, 4; 11, 6, 3, < mahottama, (of < ma-uttama?). Vgl. K. 14, 2, 4.
maya, am.², 134, 11.
mańke², 166, 27.
mańkya, K. 5, 15, 3, mańke.

guṇita, 129, 12, (zie de Aant.) bet.: vermenigvuldigd.
gṛhasthakarma, 179, 11, Skt.
—, ka — n, 178, 25.
gorakṣu, 127, 11, zie de Aant.
grāmya, 103, 11, Skt., vulgair.
gereńgaṅ pyar, 136, 24?
gatri, K. 5, 17, 3, wanvorm ontstaan uit Skt. gāyatrī.
ghoṣita (Skt.), ghinoṣitan, 111, 12, aanzeggen, opontbieden, en derg., vgl. K. B. W. IV, 732. Vgl. 111, 13; 14.
galintuṅ, 163, 15; 17; vgl. Juynboll, Wdl., s.v.; oneffen (hoog en laag), ongelijk.
gulaṅ², 119, 26, soort gebouw, vgl. Min. g.², tijdelijke overdekking . . . dienende tot verblijfplaats voor hen, die op de sawah werken. Kan men ook Soend. g.², een soort wachters in dienst van regent of vorst, vergelijken (naam v. 'n gebouw > n. v. d. personen die daarin plegen te vertoeven)? — Zie ook K. 1, 15, 2.

gama, 54, 10, Skt.

bahiri, 50, 22.
bahitra, 50, 25.
běněr, aměněr, 150, 20.
bandut, K. 1, 20, 3: abandutan, verg. Mal. bandoet.
bharaka, a—, zie ook abharaka, 89, 24.
bharatakarma, 90, 1; 9.
bhraṃśa, 81, 11, Skt., val, ruïne, verlies.
buddhi, 149, 4; 17; Skt., hier: ,,bedoelingen".
bisuwa, 176, 27, Skt. viṣuvant, aequinox.
bhasmara, — an, 86, 24.
bwat, 154, 14; 162, 28. Vgl. Arj. Wiw. 21, 1. — 147, 15; 88, 2; 103, 29; — abwat, 108, 2.
balikwata, 127, 11, zie Aant.
bhujaṅga, 91, 8; 14; 15; 16; 17 e.a. Verg. de Aant. bij 52, 3 (p. 233).
byāna, 57, 15, Skt. vyāna, de door het lichaam verspreide wind.
byādhi, 72, 13, Skt. vyādhi, ziekte.
byāpaka, mamy-, biny-, biny-n, enz. 166, 18.
bhoṅgan, K. 16, 5, 3, bhaṅgabhoṅgan, m. i. als één uitdrukking te beschouwen. Verg. in het Maleisch bongga naast banggi.

ṅaranya, 48, 12; 49, 10, ± om zoo te zeggen.

REGISTER VAN EIGENNAMEN VOORKOMENDE IN HET OUD-JAVAANSCHE BRAHMĀṆḌA-PURĀṆA (PROZA-TEKST)

In onderstaand register zijn alle eigennamen opgenomen, die in het Oud-Javaansche Brahmāṇḍa-Purāṇa voorkomen, en wel — daar het op een enkele uitzondering na, Sanskrit namen betreft — in de in die taal gebruikelijke volgorde. Zeer vele der namen zal men eveneens vermeld vinden bij WILSON—HALL, The Viṣhṇu Purāṇa, deel V, 2, Index, waar men op een voldoende wijze nader ingelicht wordt (bijna steeds met een korte omschrijving en met volledige referenties). De index van PARGITER's vertaling van het Mārkaṇḍeya Purāṇa is beknopter en geeft slechts aan tot welke categorie de bedoelde persoon of zaak behoort. De registers van KIRFEL's werken, Das Purāṇa Pañcalakṣaṇa en Bhāratavarṣa laten ook het laatste achterwege.

Behalve in het Petersb. Wdb. kan men voor een deel der namen nadere informatie vinden bij PARGITER, Ancient Indian historical tradition, index van pp. 335—365. Voor de aardrijkskundige namen kan men de Aanteekeningen en, ook waar niet geciteerd, veelal de Imperial Gazetteer of India vergelijken; zie ook N. L. DEY, The Geographical Dictionary of Ancient and Mediaeval India.

Voor epische namen heeft men SØRENSEN's Index to the Mahābhārata, benevens de Inhoudsopgaven van JACOBI te raadplegen (H. JACOBI, Mahābhārata. Inhaltsangabe, Index u.s.w., Bonn 1903 en Das Rāmāyaṇa, Geschichte und Inhalt u.s.w., Bonn, 1893). Een beknopt, doch zeer bruikbaar mythologisch, enz. woordenboek is J. DOWSON, A classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History, and Literature, 6th ed., London, 1928. —

Een nadere vergelijking met andere Javaansche werken is nog slechts ten deele mogelijk, daar vele der in aanmerking komende teksten nog niet gepubliceerd zijn, andere een index van eigennamen missen. Het Kawi-Balin. Wdb. geeft veelal de namen, doch op onbruikbare wijze geciteerd. Men zie voorloopig: PIGEAUD, De Tantu Panggĕlaran, Bladwijzer, pp. 341 en vlgg. en verder in het algemeen de indices der verwante onderwerpen behandelende werken.

Ik bepaal mij in het algemeen tot de door PARGITER gevolgde methode en duid in het kort aan tot welke categorie de bedoelde naam behoort. Waar niets is bijgevoegd, vergelijke men de Aanteekeningen. De in de Aanteekeningen besproken eigennamen zijn niet opgenomen.

De volgende afkortingen worden gebezigd:

b = berg, heuvel, enz.
d = daemon (Daitya, Asura, Rākṣaṣa, enz.), van manlijk of vrouwlijk geslacht.
dr = dochter.
g = god; godin; godheid, inclusief halfgoden, enz.
gdh = gandharva.
k, kg = koning.
kṣ = kṣatriya.
l = land, landstreek, gebied.
r = rivier.
rs = ṛṣi.
v = volk; van.
z = zoon.

Agastimān, l., 138, 1.
Agni, g., z. v. Aṅgira, 56, 33; 61, 16; 18; 28; 62, 21; 63, 12; 117, 13; 120, 31; 123, 1.
Agniwarca, leerling van Romaharṣaṇa, 93, 10.
Agniṣṭu, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
Agneyā, vgl. Mahāprabhā, zie ook de Aant., 117, 13.
Agra, z. v. Ūru, 117, 14; 15; 118, 19.
Agramarṣaṇa, rs., 80, 12.
Aṅga, v., 151, 1.
Aṅgara, v., 142, 6.
Aṅgalokya, v., 150, 19.
Aṅgastī, r., 155, 19.
Aṅgastya, rs., 80, 16; vgl. 151, 26; 178, 14.
Aṅgira, rs., 56, 9; 57, 13; 61, 15; 63, 5; 79, 9; 100, 19; 114, 3; 20; 115, 5; 16; 29; 119, 14.
Aṅgira, de tien —, 71, 25.
Aṅgira, geslacht, 79, 25; 80, 3; 21; vgl. 121, 17; 20.
Aṅgiras, de Aṅgirasen, vgl. de Aant., 121, 14.
Aṅgirasa, Veda-student, 93, 7.
Aṅgirasuta, rs., 114, 2.
Aṅśamarga, v., 151, 19.
Acoda, meer, 146, 24.
Acodā, r., 146, 25; vgl. 146, 29; 146, 30.
Aja, rs., 114, 22.
Ajamīḍha, rs., 79, 28.
Ajawīthī, 174, 12; 13; 18.
Ajita, g., 58, 19.
Añjana, z. v. Ūru, 117, 15.
Aṇḍa, het Ei, 169, 22.
Atawan, rs., 79, 21.
Atināma, rs., 115, 30.
Atibrata, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
Atimwatan, rs., 79, 15.
Atri, rs., 56, 9; 57, 14; 61, 22; 63, 5; 79, 8; 80, 4; 93, 10; 114, 4; 115, 6; 18; 27; 31; 116, 9; 118, 19; 119, 11.
Atri, geslacht, 80, 22.
Atreya, rs., 115, 6.
Atharwaweda, 82, 24; 83, 6; 92, 28; 93, 8; 94, 10; 98, 15; 99, 17.
Atharwāṇa (Atharwa-Weda) 77, 14.
Atharwo, l., 141, 10.
Aditi, dr. v. Dakṣa, vrouw van Kaśyapa, 67, 15.
Adra, nakṣatra, 174, 20; 21.
Adharma, zie de Aant., 58, 8; 59, 9.
Anakāpti, r., 155, 13.
Anaya, z. v. Adharma, 59, 10.
Anaya, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16.
Anasūyā, dr. v. Dakṣa, 58, 24; 61, 22.

Anāga, rs., 114, 23.
Anutantanya, 94, 13.
Anumati, d. v. Aṅgira, 61, 18.
Anuṣa, rs., 79, 22.
Anūpa (geëmendeerd), vgl. de Aant., land, 123, 32.
Anūpa, v., 142, 27.
Antaka, g., 54, 28; 127, 29.
Antaraṇasada, v., 142, 22.
Antargiri, v., 142, 6.
Anda, gebied, 154, 33.
Andakāra, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
Andyanmano, vgl. de Inleiding, p. 19 en de Aant., 136, 21; 22; 27; 155, 32.
Andhakāra, zie het crit. app., b., 158, 24; 159, 2; 4.
Andhakāra-giri, b., 159, 2; vgl. ook Andhakāra.
Andhakārawarṣa, l., 159, 14.
Apaga, l., 141, 29.
Apadi, rs., 91, 11.
Aparandra, v., 141, 20.
Apuy Aurwa, zie de Aant., 153, 7, verg. ook Aurwāgni.
Apramāda, z. v. Buddhi, 59, 2.
Abhimanyu, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 2.
Abhīra, v., 141, 19.
Amarāwatī, 170, 24; 171, 2; 5.
Amṛtatwa, 179, 14.
Amṛtā, r., 155, 18.
Ambariwān, rs., 114, 4.
Ambarīṣa, rs., 79, 28.
Ayāsya, rs., 79, 12 — 80, 1.
Araya, g., 115, 2.
Ariwarṣa, kg., 69, 21.
Ariwarṣa, l., 131, 33; 132, 4.
Aruṇa, b., 47, 13.
Aruṇi, 94, 16.
Aruṇi, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
Arundhatī, 67, 17.
Arjuna Sahasrabāhu, 141, 13.
Arṇawaprawara, v., 151, 20.
Ardhanārīśwarī, 149, 6.
Aryadatta, 105, 14. Over den vorm van dezen naam verg. men de Aant.
Arwuda, v., 142, 23.
Alambikali, rs., 93, 23.
Awaṅga, v., 151, 1.
Awataraṇī, r., 140, 14.
Awantiśīlā, r., 140, 9.
Awikṣit, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
Awṛttawaḍa, rs., 79, 27.
Awya, z. v. Priyabrata, 68, 10; 15; 21.
Aśwatthaman, br., 105, 25.
Aśwamukha, v., 151, 20.
Aświnī, nakṣatra, 174, 14; 176, 14.
Aświbhi, rs., 79, 13.
Aṣṭaka, rs., 80, 12.
Aṣṭa-parwata, b., 155, 1.
Aṣṭimena, rs., 79, 22.
Asana, rs., 91, 11.
Asīmakṛṣṇa, kg., 48, 5; 7; 19; 49, 17.
Asūyā, personificatie, 59, 13.
Ahaṃkāra, 165, 14.
Aheṅkāra, 55, 15; vgl. ook Ahaṃkāra.
Ahimṣā, zie de Aant., 58, 8; 59, 9.

Ākāśa, 56, 33 — 105, 9; 165, 6; 9; 11.
Ākūti, d. v. Swāyambhuwa-Manu, 58, 14; 16.
Āgnindra, kg. v. Jambūdwīpa, zie ook de Aant., 68, 9; 13; 69, 16; 17; 70, 23.
Āgnibāhu, z. v. Priyabrata, 68, 9.
Āṅgayaka, v., 142, 8.
Āṅgastya, geslacht, 80, 17; 22.
Āṅśumārgahara, v., 143, 1.
Ācārya-Uśana, z. v. Bhṛgu, zie de Aant., 116, 20.
Ātma, 77, 24.
Ātmaka, v., 142, 17.
Ādawa, v., 142, 14.

Āditya, g., 56, 21; 22; 67, 17; 90, 25; 27; 29; 99, 32; 104, 14; 15; 105, 5; 107, 31; 127, 22; 144, 8; 157, 3; 159, 25; 164, 26; 27; 167, 19; 25; 29; 168, 1; 5; 12; 17; 22; 170, 17; 20; 171, 7; 10; 15; 23; 25; 172, 1; 4; 5; 6; 8; 11; 13; 14; 17; 19; 29; 32; 173, 11; 16; 174, 7; 10; 175, 11; 20; 176, 3; 6; 24; 26; 30; 177, 5; 6; 7; 12; 30; 178, 14; 15; 179, 7; 24; 180, 11; 18; 23; 26; 29; 181, 1; 2.
Āditya, de twaalf —, 71, 24.
Ādityamaṇḍala, l., 90, 26.
Ādiweda, 81, 17.
Ānartha, v., 142, 23.
Āntaya, v., 142, 28.
Āndra, v., 142, 18.
Āpomūrti, z. v. Atri, 61, 23.
Ābhinna, v., 142, 18.
Āmara, v., 151, 18.
Āmbikeya, b., 155, 2.
Āmbiyeka, b., 154, 21. Vgl. ook Āmbikeya.
Āyati, d. v. Meru, 60, 24; 25.
Āyuṣmān, z. v. Uttānapāda, 116, 12.
Āyuṣmān, 50, 26.
Āryadeśa, l., 139, 15.
Āruṇeya, zie Uddhalikya.
Ālisandra, v., 141, 29.
Āsurāyaṇa, Veda-student, 92, 14.
Āhārya, rs., 79, 28.

Ikṣu, r., 155, 17.
Ikṣwākukula, geslacht, 101, 26.
Itihāsa-Purāṇa, 82, 25.
Idhmawāha, rs., 80, 16.
Indra, g., 67, 17; 91, 19; 21; 24; 29; 31; 92, 20; 95, 16; 105, 6; 113, 29; 114, 21; 115, 5; 115, 14; 27; 127, 21; 153, 12; 154, 4; 155, 22; 160, 12; 170, 7.
Indra°, (Indrajāla), vgl. 127, 34.
Indradyumna, kg., 71, 9; 10; 11.
Indradyumna, l., 138, 1.
Indranuti, rs., 83, 16.
Indraloka, 102, 4.
Ilāwṛta, kg., 69, 21; 70, 8; 9.
Ilāwṛta, l., 130, 27; 32; 131, 2; 5; 132, 5; 8; 9; 144, 5; 21; 145, 3; 7; 21.

Īśa, g., 56, 16.

Ugra, g., 56, 17.
Ugra, rs., 79, 23.
Utathya, rs., 79, 12 — 80, 1.
Utkala, v., 142, 25.
Utkāla, rs., 91, 10.
Uttama, r., 105, 14.
Uttama, v., 142, 25.
Uttama, Manu, 113, 4; 114, 28; 115, 23.
Uttama-Manu, 114, 18; 29.
Uttamamānasa, meer, 152, 19.
Uttara Bālikhilya, 99, 6.
Uttara Manu, 62, 18.
Uttaraśata, nakṣatra, 174, 19.
Uttānapāda, z. v. Swāyambhuwa Manu, 58, 13; 116, 7; 8; 10; 14.
Utpalawitī, r., 140, 17.
Udaya, b., 153, 32; 154, 30; 31.
Udayaparwata, b., 172, 27.
Udīcīdeśa, l., 89, 17.
Uḍḍala, rs., 80, 11.
Udda, v., 150, 28.
Udhara, v., 150, 25.
Uddharati, z. v. Prācīnagarbha, 117, 4; 5.
Uddhalikya Āruṇeya, 94, 14.
Udbheda, z. v. Bapuṣmanta, 69, 2.
Udlala, rs., 79, 27.
Una, v., 142, 3.
Unātha, rs., 115, 28.
Unnata, z. v. Dyutimān, 61, 2.
Unnata, kg., 71, 13.
Unnata, b., 157, 4; 158, 1.
Unnati, Veda-student, 92, 23.
Upaciti, d. v. Marīci, 61, 9.

Upamanyu, rs., 93, 16.
Upamanyu, 94, 14.
Upta, b., 154, 19.
Umā, g., echtgenoote van Śiwa, vgl. Menā, 67, 7; 11; 12; 149, 8.
Uraga, v., 150, 31.
Urāga, v., 150, 26.
Uru, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 115, 32.
Urukṣaya, rs., 79, 29.
Ulūka, kṣ., Veda-student, 92, 24.
Uśana, 105, 4.
Uśija, rs., 79, 12.
Uṣṇa, l., 159, 2.
Uṣṇawarṣa, l., 159, 13, zie: Uṣṇa.
Usija, rs., 80, 2.

Ūka, v., 142, 3.
Ūru, z. v. Cākṣuṣa, 117, 12.
Ūrja, rs., 114, 1.
Ūrjā, d. v. Dakṣa, 58, 24; 62, 13.
Ūrdhwabāhu, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16. Ook: 114, 23.
Ūrdhwabāhu, rs., 115, 17.

Ṛk (— Weda), 77, 14. Zie ook onder Ṛgweda.
Ṛkṣavat°, b., 140, 5.
Ṛkṣawān, b., 139, 12.
Ṛkṣawān-parwata, vgl. Ṛkṣawān, 140, 6.
Ṛgweda, 82, 22; 83, 4; 7; 8; 12; 14; 16; 20; 21; 24; 30; 93, 14; 97, 10; 99, 17; 31; 100, 2; 7.
Ṛcera, 94, 16.
Ṛṇañjaya, 105, 12.
Ṛṣabha, z. v. Nābhi, 70, 31; 71, 1; 2.
Ṛṣi, v., 151, 11.
Ṛṣikāla, r., 140, 24.
Ṛṣipaśwara, v., 150, 26.

Ekādaśendriya, 55, 16.
Erāwatī, r., 139, 20.

Ogajimuta, d., 154, 23.
Oḍa, rs., 80, 18.
Ora, Veda-student, 92, 7.

Aurwa, rs., 79, 21; vgl. 153, 7.
Aurwāgni, zie de Aant., 153, 6; verg. ook Apuy Aurwa.

Kakudma, l., 158, 4.
Kakṣīwān, rs., 80, 2.
Kaṅka, b., 153, 2.
Kaṅka, b., 157, 11; 158, 4.
Kacarī, r., 140, 15.
Kaṇḍayana, rs., 93, 19.
Kaṇḍili, br. vrouw, 94, 17.
Kaṇḍya, 94, 16.
Kaṇwa, rs., 79, 29.
Kaṇwa, rs., 91, 9.
Kaṇwa, Veda-student, 92, 18.
Kana, v., 143, 2.
Kaniya, ks., Veda-student, 92, 25.
Kapata, rs., 91, 11.
Kapila, kg., 69, 3.
Kapilā, l., 158, 6.
Kapiwān, rs., 115, 6.
Kapuni, rs., 93, 18.
Kapya, rs., 93, 27.
Kabwa, rs., 83, 27.
Kabhāratawarṣan, vgl. Bhāratawarṣa, l., 137, 3.
Kamaṇiya, v., 142, 20.
Kamya, v., 150, 23.
Karata, v., 151, 15.
Karkaṭa, sterrebeeld, 173, 24.
Kardama, rs., 61, 25; 62, 2; 101, 18; vgl. 79, 12; zie ook 178, 19.
Karmada, 68, 7.
Kalāya, v., 150, 31.
Kalika, Veda-student, 92, 22.
Kalika, b., 154, 24.
Kaliṅga, l., 141, 10.
Kaliṅga, v., 142, 13; 150, 22.
Kaliya, rs., 89, 2.
Kalmiwana, v., 142, 21.

Kawa, v., 142, 6.
Kawandha, rs., Veda-student, 92, 29; 93, 2; 94, 7.
Kawi, rs., 79, 29.
Kaśayani, rs., 93, 23.
Kaśeru, l., 138, 1.
Kaśeśaya, b., 157, 12.
Kaśyapa, rs., zoon van Marīci, 67, 15; 79, 11; 101, 20.
Kaśyapa, rs., zoon van Parbwasa, 61, 13; 14.
Kaśyapa, rs., 93, 22; — 94, 7; — 94, 13.
Kaśyapa, rs., 115, 5.
Kaśyapawaṅśa, geslacht, 101, 10.
Kasana, v., 142, 12.
Kāna, rs., 80, 12.
Kāmbodja, l., 141, 26.
Kāmya, z. v. Āgnindra, 69, 17.
Kāmyā, 62, 4; 68, 6.
Kāra, v., 150, 23.
Kārawayaka, l., 141, 20.
Kārṣiyū, kṣ., Veda-student, 92, 25.
Kāla, g., 54, 27.
Kāladwīpa, l., 138, 2.
Kālaha, kṣ., Veda-student, 92, 24.
Kāliya, kṣ., Veda-student, 92, 24.
Kāvya, rs., zie ook Śukra, 79, 11; 96, 15.
Kāwya-Praceta, rs., 79, 20.
Kāśi, v., 151, 1.
Kāśmīra, l., 142, 2.
Kāśyapa, geslacht, 80, 21.
Kiṃpuruṣa, k., 69, 21; 70, 1; 2.
Kiṃpuruṣa, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 6.
Kiṃpuruṣa, v., 150, 32.
Kiṃpuruṣa, vgl. K° — warṣa, (132, 3); 137, 27.
Kiṃpuruṣawarṣa, l., 131, 32; 143, 5; 143, 6; 8; 10; 28.
Kiñcala, l., 141, 9.
Kinnara, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 6.
Kinnara, v., 150, 30.
Kirāta, v., 138, 16; 141, 30; 142, 1; 143, 3; 150, 33; 151, 11.
Kiṣkindha, v., 142, 26.
Kīrṇa, rs., 80, 12.
Kīrti, d. v. Dakṣa, 58, 27; 59, 4.
Kīrtimān, z. v. Aṅgira, 61, 16; 19.
Kīrtimān, z. v. Uttānapāda, 116, 12.
Kukṣi, zie de Aant., 68, 10.
Kutuma, Veda-student, 92, 4.
Kudma, b., 157, 17.
Kudman, b., 158, 6, vgl. Kudma.
Kuni, z. v. Wasiṣṭha, 80, 6.
Kuntaya, l., 141, 10.
Kuntala, v., 142, 18.
Kundina, z. v. Wasiṣṭha, 80, 8.
Kupata, v., 150, 28.
Kupatha, v., 143, 2.
Kumārī, r., 140, 24.
Kumārī, Kaap Comorin, 138, 9.
Kumuda, k., 161, 1; 9.
Kumuda, b., 157, 4; 29; 30.
Kumuda, b., 160, 26; 161, 2; 4.
Kumuda, l., 161, 10.
Kumuda-giri, b., 161, 2, vergelijk IIIKumuda.
Kumudādi, Veda-student, 93, 3.
Kumudotī, r., 159, 13.
Kumeḍa, v., 142, 12.
Kuya, v., 150, 26.
Kuru, kg., 69, 22; 70, 17.
Kuru, v., 150, 33.
Kuru, vgl. Kuruwarṣa, 135, 23; 152, 22.
Kurudeśa, vgl. Kuruwarṣa, l., 133, 8.
Kurupañcāla, v. en l., 141, 7.
Kuruwarṣa, l., 132, 1; 3; 136, 28; 152, 23; 27.
Kuruṣa, v., 142, 24.
Kulantra, l., 141, 21.
Kuliṇḍu, v., 150, 19.
Kuwera, g., 151, 26; 29.
Kuśa, z. v. Dyutimanta, 68, 24.
Kuśa, = °dwīpa, 69, 13.
Kuśadwīpa, continent, 69, 1; 4; 156, 9; 29; 31; 158, 17; 20; 30; 160, 17; 163, 22; 23; 174, 6.

Kuśalana, l., 159, 12.
Kusumārī, r., 155, 11; 12.
Kusumārī, r., 155, 14.
Kusumottara, kg., 69, 8.
Kusumottara, gebied, 155, 1; 16.
Kusumodoti, r., 140, 9.
Kuhu, kind v. Aṅgira, 61, 17.
Kuhū, r., 139, 20.
Kṛta, rs., 94, 1.
Kṛta, Veda-leeraar, 92, 28.
Kṛta, Veda-student, 92, 27.
Kṛta, r., 140, 16.
Ḳṛtamānyu, z. v. Tapasa-Manu, 115, 11.
Kṛtaya, rs., 105, 12.
Kṛtiya, r., 139, 22.
Kṛtti, rs., 79, 27; 178, 20.
Kṛtyatanaya rs., 93, 16.
Kṛpa, r., 140, 2.
Kṛṣṭi, d. v. Marīci, 61, 8.
Kṛṣṇa Dwaipāyana, zie Byāsa, 55, 8; 82, 15.
Kṛṣṇā, r., 140, 13.
Kekaya, l., 141, 23.
Ketu, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
Ketumanta, 62, 19.
Ketumān, lokapāla, 178, 20.
Ketumāla, kg., 69, 22; 70, 20; 21.
Ketumāla, l., 132, 18; 133, 9; 11.
Ketuśṛṅga, z. v. Cārisṇu-Manu, 115, 21.
Kerala, v., 142, 12.
Keśara, b., 154, 27.
Keśari-parwata, b., 155, 3; vgl. ook Keśara.
Keśala, rs., 93, 18.
Keśa-warṣa, gebied, 155, 18.
Kailāsa b.; Kailāsa°, 146, 15; 21; 22; 147, 3; 4; 12; 13; 23.
Kailāsagiri, b., vgl. ook Kailāsa, 146, 16.
Koñjikosi, Veda-student, 93, 5.
Kotuma, zie Kutuma, 92, 7; 13; 93, 28.
Komarawarṣa, l., 155, 14.
Kolaha, Veda-student, 92, 18.
Kośala, l., 141, 10.
Kośala, v., 142, 26.
Kośalya, rs., 93, 28.
Kośalya, l. en v., 141, 9.
Kośika, patronymicum, (vgl. 80, 14); 80, 15.
Kośikī, r., 139, 21.
Kosala, kg., 92, 2.
Kauvera, g., 151, 25.
Kauśika, zie Kośika.
Kratu, z. v. Ūru, 117, 15.
Kratu, rs., 56, 9; 57, 16; 62, 9; 63, 5; 79, 9; 101, 18; 113, 27.
Krama, r., 155, 17.
Kriyā, d. v. Dakṣa, 58, 25; 31; 59, 1.
Kroñca, b., 158, 22; 23; 159, 6.
Kroñca, = °dwīpa, 69, 13.
Kroñcadwīpa, continent, 68, 23; 26; 27; 156, 9; 158, 19; 159, 20; 21; 160, 27.
Kroñca-parwata, b., 158, 32.
Krauñcadwīpa, continent, zie ook Kroñca°, 69, 11; 159, 19.
Kṣatriya, z. v. Atri, 80, 4.
Kṣamā, d. v. Kīrti, 59, 4. Vgl. ook de Aant.
Kṣamā, d. v., Dakṣa, 58, 23; 62, 1.
Kṣiwān, v., 142, 23.
Kṣīrasāgara, oceaan, 158, 17; 18.
Kṣīroda, oceaan, 156, 26.
Kṣema, z. v. Śānti, 59, 3.
Kṣema, gebied, 155, 2.

Khama, v., 150, 33.
Khyāti, d. v. Dakṣa, 58, 23; 60, 17.
Khyātibhaya, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
Khyātī, r., 159, 15.

Gaṅgā, rivier, ook als godin, 84, 7; 121, 12; 140, 29; 151, 3; 5; 12; 147, 28; 32; 148, 3; 5; 6; 9; 14; 15; 21; 149, 1; 2; 4; 5; 8; 10; 12; 15; 17; 19; 30; 31; 150, 2; 3; 4; 5; 6.

Gaja, kg., 71, 17.
Gaja, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
Gaṇa, v., 150, 32.
Gaṇḍakī, r., 139, 22.
Gandarpa, g., 115, 13.
Gandhakāra, l., 160, 7.
Gandhamādana, b., 132, 21; 144, 22; 23; 28; 29.
Gandharwa, l., 138, 2.
Gandharwa, v., 150, 30.
Garuḍa, vogel, 154, 20.
Gargi, br. vrouw, 94, 17.
Gawaṣṭata, z. v. Atri, 80, 5.
Gahī, r., 139, 27.
Gāndharwī, r., 152, 4.
Gāndhāra, l. en v., 150, 26.
Gāyatrī, vgl. de Aant., 127, 18.
Giṇī, r. 140, 25.
Girisutā, g., echtgenoote van Śiwa, 149, 7.
Gunuṅ, Bhaṭṭāra G°, 148, 13.
Guru, Bhaṭṭāra Guru, 57, 1; 148, 5.
Guha, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
Gotama, rs., 105, 13.
Gotama, rs., 79, 16.
Gotama, Veda-student, 92, 23.
Gotra, rs., 114, 23.
Godāwarī, r., 140, 13.
Gomatī, r., 139, 20.
Gomedadwīpa, continent, 68, 16; 161, 13; 14; 16; 162, 13. Zie ook Gomedha°.
Gomedha, b., vgl. 163, 25; 26.
Gomedha, = °dwīpa, 69, 15; 173, 22.
Gomedhaka, 163, 25; 173, 21; vgl. ook Gomedhadwīpa.
Gomedhadwīpa, continent, 159, 7; 163, 26; 164, 13; 17; 21. Zie ook Gomedadwīpa.
Gorī, r., 159, 12.
Gowardhana, v., 142, 17.
Gowala, v., 142, 10.
Gowinda, b., 158, 26; 159, 5; 6.
Grāma, v., 150, 32.
Grāmâraṇyaka, 99, 18.
Ghṛtasāgara, oceaan, 158, 18.

Cakṣu, r., 139, 22.
Cakṣu, r., 147, 20; 150, 12; 22.
Cakṣuṣa, z. v. Ripuñjaya, 117, 8; 10.
Caguwa, z. v. Atri, 80, 5.
Caturmukha, g., = Brahmā, 78, 11; 12; 116, 18; 121, 21.
Caturweda, 75, 26; 76, 3.
Catsya, rs., 89, 2.
Candra, g., 57, 1; 167, 19; 25; 168, 5.
Candra, b., 153, 2.
Candraprabha, b., 146, 23; 27; 152, 6; 7.
Candrabhāgā, r., 139, 19.
Candrasama, b., 154, 2.
Capora, v., 142, 14.
Caraka, leeraar van den Yajurweda, 89, 20; 21.
Carakasaṃhitā, 89, 21.
Cariṣṇu, z. v. Kīrtimān, 61, 20.
Carmaṇotī, r., 139, 27.
Cākṣuṣa, z. v. Cakṣuṣa, 117, 9; 11.
Cākṣuṣa, Manu, 113, 6; 116, 5.
Cākṣuṣa°, 121, 22; 127, 3.
Cākṣuṣa-Manu, 62, 29; 66, 8; 9; 10; 16; 67, 20; 115, 25; 116, 4; 121, 24; 127, 4.
Cāriṣṇu-Manu, 115, 12; 19.
Citta, rs., 79, 27.
Citrakūṭā, r., 140, 2.
Citraratha, k. der gandharva's, 128, 8; 143, 9; 146, 26.
Citrarathodyāna, lusthof, 146, 26.
Citrasānu, b., 161, 25; 27.
Citrotphala, r., 140, 4.
Cīna, v., 150, 18.
Cīnamaru, v., 150, 22.
Cetra, l., 151, 15.
Cetrawatī, r., 139, 28.
Cetri, rs., 115, 7.
Cedya, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 6.
Cena, r., 140, 14.
Cyawana, rs., 79, 12.

Cyawana-Praceta, rs., 79, 21.

Jañjali, Veda-student, 93, 3.
Janaka, rājarṣi, 83, 32; 84, 3; 9; 10; 22; 85, 3; 4.
Janaloka, 110, 24; 25; 26; 112, 20; 124, 17.
Japa, rs., 89, 7.
Jamadagni, rs., 79, 21.
Jambū, boom, 132, 6; 7; 152, 9; 10.
Jambūkhaṇḍa, l., 143, 6.
Jambūdwīpa, continent, 68, 13; 69, 18; 70, 22; 129, 4; 6; 13; 14; 15; 130, 22; 131, 8; 14; 15; 16; 152, 31; 153, 2; 3; 19; 21; 24; 164, 6; 8.
Jambūrasanadī, r., 145, 18.
Jambūrasawatī, vgl. —nadī, r., 145, 4; 152, 10.
Jaya, r., 152, 27.
Jayanti, Veda-student, 92, 23.
Jayā, echtgenoote van Prācīnagarbha, 117, 4.
Jara, kg., 71, 17.
Jarā, personificatie, 59, 12.
Jala, kg., 69, 7.
Jaladha, b., 154, 2.
Jaladhara, gebied, 154, 31.
Jawasti, rs., 93, 19.
Jāṅgala, v., 141, 8.
Jāta, zoon van Yajñārdhya, 61, 14.
Jīmūta, l., 158, 2.
Jīmūtawarṣa, l., 158, 11, zie ook Jīmūta.
Jemini, rs., 82, 22; 91, 14; 93, 27.
Jotwani, Veda-student, 92, 17.
Jyotidharma, rs., 115, 6.
Jyotiṣmatī, r., 152, 2.
Jyotiṣmanta, kg. v. Śālmalidwīpa, vgl. de Aant., 68, 15.
Jyotsa, r., 152, 20.
Jyotsna, r., 159, 13.

Ḍamāna, v., 142, 7.
Ḍīratāra, rs., 83, 27.

Takṣaka, nāga-kg., 127, 35; 146, 6.
Taṅgana, v., 142, 2.
Tan-mātra, 55, 16.
Tapatī, zie de Aant., 63, 13.
Tapasa, Manu, 113, 5; 115, 1; 11; 23.
Tapaswī, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
Tapoloka, 110, 26; 124, 18.
Tamalipta, v., 142, 9.
Tamasā, r., 140, 3.
Tamāsa, rs., 114, 23.
Tamraparṇi, r., 140, 16.
Tara, v., 142, 2.
Talika, v., 151, 11.
Tasik, personificatie, 121, 12.
Tasik aṅin, 165, 4; 7.
Tasik apuy, 165, 2; 4.
Tasik (h)asin, 69, 27; 131, 30; 132, 1; 14; 19; 137, 5; 138, 5; 147, 2; 21; 150, 21; 24; 151, 8; 152, 31; 153, 9; 22; 27; 156, 25.
Tasik kilaṅ, oceaan, 161, 14; 15.
Tasik kulwan, 129, 18; 145, 1; 150, 29; 152, 2.
Tasik kṣīra, oceaan, 153, 28.
Tasik tok, oceaan, 161, 13.
Tasik wetan, 145, 2; 151, 8; 16.
Tasik surā, oceaan, 161, 13.
Tasik susu, oceaan, 156, 27.
Tāpī, r., 140, 7.
Tāmara, v., 143, 4.
Tāmalipta, v., 151, 2.
Tāmrawarṇi, l., 138, 1.
Tĕgal si Siṅha, l., 150, 20.
Tiḍṛt, 105, 8.
Tiya, ks., Veda-student, 92, 24.
Tukhāra, l., 141, 27.
Tuṅgaṇa, 143, 3.
Tuṅgabhadrā, r., 140, 14.
Tuṇḍakera, v., 142, 27.
Tumura, volk, 120, 23.
Tumuru, v., 142, 26.

Tumburu, v., 142, 27; — 150, 19.
Tulya, v., 142, 12.
Tuṣita, g., 113, 25.
Tuṣṭi†, Veda-student, 92, 8.
Tuṣṭi, d. v. Marīci, 61, 9.
Tuṣṭi, d. v. Dakṣa, 58, 25; 30.
Tṛṇawindu, 105, 16.
Tejasa, kg., z. v. Sumati, 71, 9.
Tettirīya, 99, 21 (vgl. 20).
Toya, r., 140, 9.
Toyā, r., 158, 10.
Trigarta, v., 143, 3.
Tridiwā, r., 140, 20.
Tridiwā, r., 155, 16.
Tridhātu, rs., 105, 8.
Tripatha, naam v. d. Gaṅgā, 148, 15.
Tripura, v., 142, 26.
Triśṛṅga, b., 135, 23.
Trisamaya, 55, 6.
Trisāmā, r., 140, 20.
Treya, l., 141, 28.
Tryambaka, g., 67, 26.
Tryaruṇa, g., 105, 11.
Twaṣṭā, kg., 71, 20.

Dakṣa, rs., 56, 9; 57, 11; 58, 16; 21; 59, 7; 62, 28; 63, 1; 7; 12; 13; 31; 64, 1; 64, 23; 65, 18; 22; 23; 26; 66, 13; 15; 19; 20; 21; 24; 67, 3; 20; 26; 79, 9.
Dakṣa, rs., 105, 4.
Dakṣiṇā, d. v. Ruci, 58, 17.
Dakṣiṇā, l., vgl. Dakṣiṇāpatha, 142, 16.
Dakṣiṇāpatha, l., 142, 11; 14; 20.
Daṇḍaka, v., 142, 17.
Dato, rs., 114, 3.
Datoni, z. v. Pulastya, 61, 26; 29.
Dadiwi, rs., 79, 16.
Dadiwi, rs., 79, 23.
Darada, l., 141, 26.
Daruha, v., 150, 25.
Darpa, z. v. Lakṣmī, 58, 29.
Darwa, v., 151, 19.
Darśaṇa, r., 140, 2.
Dawa, v., 143, 3.
Daśana, v., 142, 25.
Daśamaṇika, l., 141, 23.
Didiśā, r., 139, 28.
Dibya, z. v. Uttama-Manu, 114, 24.
Diwañjaya, z. v. Uddharati, 117, 6.
Dīrghatama, rs., 79, 15.
Dīrghatama, rs., 80, 2.
Duni, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
Dundubhi, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
Dundubhi, d., 154, 16.
Dundubhi, b., 153, 1.
Dundubhi, b., 154, 5.
Dundubhi, l., 159, 6.
Dundubhiwarsa, l., 159, 16.
Dūtapāṇa, r., 158, 9.
Dūrgā, r., 140, 9.
Dṛdasyuḥ, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
Dṛḍhasyuḥ, rs., 80, 16.
Dṛṣadwatī, r., 139, 21.
Dewabāhu, rs., 115, 15.
Dewabāhu, z. v. Pulastya, 61, 27.
Dewabhut, Veda-student, 92, 14.
Dewamānuja, z. v. Uttama-Manu, 114, 25.
Devamitra, zie Śākalya, 88, 22.
Dewarāta, rs., 80, 11.
Dewaśiraḥ, z. v. Mārkaṇḍeya, 60, 29.
Dewaśrawa, rs., 80, 12.
Dewaśrī, rs., 115, 17.
Dewāwṛt, b., 158, 25; 159, 3; 4.
Dewikā, r., 139, 20.
Dewendra, b., 158, 25; 159, 4; 5.
Domya, rs., 94, 13.
Dyutimanta, kg. v. Kroñcadwīpa, 68, 23.
Dyutimān, z. v. Prāṇa, 61, 1; 62, 15.
Dyutimān, b., 157, 7.
Dyumna, rs., 80, 16.
Dyumnasara, v., 151, 15.
Draphalawa, rs., 83, 13.
Drawala, rs., 89, 1.
Druma, k., 150, 32.

Druwa, v., 150, 19.
Droṇa, vgl. de Aant., 105, 24.
Droṇa, b., 153, 2.
Droṇa, b., 157, 8; 10; 158, 3.
Dvaipāyana, 105, 24.

Dhanañjaya, rs., 80, 13.
Dhanañjaya, rs., 105, 11.
Dhargya, rs., 93, 19.
Dharma, g., z. v. Brahmā, 57, 5; 9; 58, 28; 59, 5; 6; 7; 75, 29; 76, 8; 25; 104, 21; 25; 28; 105, 10; 112, 11; 14; 116, 11; 121, 6; 179, 4.
Dharmagandhaka, v., 141, 20.
Dharmaśāstra, 104, 22; 24.
Dharya, 94, 15.
Dhātaki, k., 160, 28; 161, 8.
Dhātakimaṇḍa, z.v. Awya, 68, 21; 22.
Dhātakimaṇḍa, koninkrijk, 68, 21.
Dhātakimaṇḍala, l., 160, 29; 161, 8.
Dhātā, g., 60, 19; 25.
Dhāraṇī, 62, 23.
Dhīmān, kg., 71, 18.
Dhūtasarpa, r., 139, 21.
Dhūmra, b., 153, 1.
Dhūmralohita, yakṣa-koning, 147, 22; 151, 27.
Dhūmrā, vrouw van Mārkaṇḍeya, 60, 29.
Dhṛti, d. v. Dakṣa, 58, 25.
Dhṛti, kg, 69, 3.
Dhṛti, r., 158, 12.
Dhṛtimanta, z. v. Kīrtimān, 61, 20.
Dhṛtimān, l., 158, 4.
Dhenukā, vrouw van Kīrtimān, 61, 20.
Dhenukā, r., 155, 18.
Dhruwa, z. v. Uttānapāda, 116, 12; 14; 22; 23; 25; 26; 176, 28; 29; 179, 19; 26; 180, 2; 3; 7; 12; 15; 17; 19; 21; vgl. 180, 23; vgl. 30; 181, 3.
Dhruha, l., 141, 21.

Nakta, kg., 71, 16.
Nakṣatrakalpa, Veda-student, 93, 6.
Naganḍala, rs., 80, 20.
Nagnahra, rs., 79, 14.
Naṅgulī, r., 140, 21.
Natra, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16.
Nadwala, r., 152, 4.
Nadwalā, echtgenoote van Cākṣuṣa, 116, 2; 117, 11.
Nandanawana, woud, 143, 8; 146, 19.
Nandā, r., 155, 15.
Nandinagara, 144, 17.
Nandinī, r., zie ook Nandinī-nadī, 151, 18.
Nandinī-nadī, r., 150, 11.
Naya, z. v. Uttama-Manu, 114, 25.
Nara, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
Nara, v., 150, 19.
Naraka, g., 59, 11.
Narthaka, v., 142, 7.
Narmedā, r., 140, 1.
Nalaka, v., 142, 18.
Nalika, v., 142, 21.
Nawanaṣṭra, v., 142, 13.
Nawyan, kleinzoon v. Pulastya, 115, 3.
Nasama, z. v. Uttama-Manu, 114, 25.
Nāgadwīpa, l., 138, 1.
Nāgawīthī, 174, 12; 13; 21; 179, 6.
Nāda, Parwata N°. 153, 3.
Nābhi, kg., 69, 20; 26; 27; 70, 30; 31.
Nārada, rs., 101, 19; 154, 8.
Nārada, b., 154, 7.
Nārada-giri, b., 154, 12, verg. ook Nārada.
Nārāyaṇa, g., 67, 16; 101, 16.
Nikṛti, z. v. Adharma, 59, 10.
Niḍīpāda, v., 125, 26.
Nitara, v., 151, 11.
Nibhṛti, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
Nimitañjāya, v., 150, 27.
Niyati, d. v. Meru, 60, 26.

Nirāmitra, z. v. Cārişṇu-Manu, 115, 20.
Niśī, rs., 79, 27.
Niśwara, r., 139, 22.
Niṣadha, b., vgl. 70, 3; 70, 5; 129, 21; 131, 13; 15; 16; 17; 18; 19; 22; 32; 132, 8; 10; 11; 14; 18; 144, 24; 31; 34; 145, 6; 146, 6; 152, 3.
Niṣāda, 120, 15; 19; 20; 22; 151, 10.
Nīla, b., 70, 10; 12; 130, 15; 131, 13; 16; 17; 18; 19; 22; 33; 132, 11; 18; 134, 28; 144, 34; 146, 9; 152, 14.
Nīlaparwata, b., vgl. Nīla, 132, 13; 144, 24; 33; 152, 15.
Nīlamukha, v., 151, 11.
Nīlalohita, g., 59, 18; 19; 21; 29; 31; 60, 5; 62, 31; 63, 8; 30; 64, 16; 27; 30; 31; 65, 6; 18; 66, 13; 23; 27; 67, 3; 148, 13.
Nuṣṭakarṇa, v., 151, 11.
Nemiṣeya, bhagawān —, zie de Aant.: 50, 23; 51, 3; 9; 11; 16; 19; 23; 28.
Neruktaḥ, rs., 89, 5.
Neṣadha, v., 142, 27.
Neṣṭika, v., 142, 18.
Nya, rs., 91, 10.

Pañcama, Veda-student, 92, 22.
Pañcala, Veda-student, 92, 15.
Paḍākāra, rs., 89, 7.
Patya, rs., Veda-student, 93, 2; — 94, 7.
Panala, rs., 93, 18.
Paplawa, l., 141, 20.
Pamūcara, l., 141, 9.
Payoda, meer, 152, 14; 15.
Payoda, r., 152, 17.
Para, r., 140, 8.
Para, v., 150, 24.
Paraṃ Brahma, 54, 22.
Parata, l., 141, 22.
Paramasūkṣma, 110, 30.
Paramāvyaktam, 165, 16.
Parame (*corr.*), r., 140, 8.
Parameśwara, g., 56, 12; 148, 4; 8; 15; 25; 149, 1; 20.
Parameṣṭhī, kg., 71, 10; 11.
Paramoḍa, r., 140, 3.
Parašu, z. v. Uttama-Manu, 114, 24.
Parā, r., 139, 27.
Parāśara, z. v. Wasiṣṭha, 79, 16; 80, 6; 82, 15.
Parāśara, rs., 91, 12.
Parāśara, Veda-student, 92, 7; 13.
Parāśara, rs., 93, 18.
Parāśara, rs., 105, 18.
Parjanya, z. v. Agni, 61, 19; 28.
Parjanya, rs., 115, 18.
Parṇakarṇa, Veda-student, 92, 22.
Parbwagā, vrouw v. Parbwasa, 61, 12.
Parbwasa, rs., 61, 11; 12; 62, 12.
Parwata, rs., 101, 19.
Parwata Nāda, b., 153, 3.
Palawa, l., 141, 27.
Pallawa, v., 150, 23.
Pawana, rs., 114, 23.
Paśaka, rs., 89, 5.
Paścimadeśa, l., 89, 19.
Pāñcāla, v., 150, 33.
Pāṇḍya, v., 142, 11.
Pāthaprawaraṇa, v., 151, 16.
Pādya, rs., 93, 19.
Pārāwata-widwāṅsa, g., 113, 26.
Pārāśarya, 82, 13.
Pāripātra, b., 139, 12.
Pāriyātra, b., vgl. Pāripātra, zie ook de Aant., 139, 30; 31.
Pāwanī, r., 150, 11; 151, 14.
Pāwanī, r., 155, 15.
Pāwaraka, b., 159, 1; 3.
Pāwarakawarṣa, l., 159, 14; zie ook Pāwaraka.
Pighalada, Veda-student, 92, 31.
Pitara-ratu, 62, 23.
Pitāmaha, g., = Brahmā, 56, 13; 121, 14.
Pipaścat, g., 113, 29.

Piśācikā, r., 140, 3.
Pisaṅghya, b., 147, 4.
Pīta, b., 159, 29.
Pīwarī, d. v. Pulaha, 62, 4.
Puṇḍa, v., 142, 9.
Puṇḍarīka, b., 158, 26.
Puṇḍarīkā, d. v. Wasiṣṭha, 60, 31; 62, 14; 15; 152, 16.
Puṇḍarīkā, r., 159, 16.
Pumpuma, v., 142, 27.
Purāṇa, rs., 80, 13.
Purāṇasaṃhitā, 83, 10.
Purukutsa, rs., 79, 28.
Purobhawa, rs., 80, 18.
Pulastya, rs., 56, 9; 57, 15; 61, 26; 63, 5; 79, 9; 114, 3; 115, 3; 8; 15; 30.
Pulaha, rs., 56, 9; 57, 15, 62, 1; 63, 5; 79, 8; 101, 19; 114, 4; 5; 115, 7; 18; 30.
Pulinda, v., 142, 16.
Puṣā, r., 139, 28.
Puṣkara, = °dwīpa, 69, 15; vgl. 173, 17.
Puṣkaradwīpa, continent, 68, 17; 19; 20; 69, 14; 161, 16; 18; 21; 24; 29; 30; 163, 28; 29; 164, 14; 17; 21; 24; 173, 18.
Puṣkariṇī, echtgenoote van Cakṣuṣa, 117, 9.
Puṣṭiśna, kṣ., Veda-student, 92, 24.
Puṣpajā, r., 140, 16.
Puṣpawān, b., 157, 11.
Puṣya, nakṣatra, 174, 20; 21.
Pūda, v., 143, 2.
Pūrṇawasu, nakṣatra, 174, 20; 21.
Pūrwaśata, nakṣatra, 174, 18.
Pūrwātithi, z. v. Atri, 80, 5.
Pṛthiwī, de godin Aarde, 117, 31; 118, 1; 4; 124, 9; 20; 27; 33; 126, 4; 11; 18; 28; 127, 7; 15; 20; 30; 33; 128, 2; 6; 129, 25; 149, 13; 172, 22; 180, 29.
Pṛthu, k., z. v. Wena, 53, 25; 117, 23; 24; 26; 27; 118, 1; 9; 14; 28; 30; 121, 5; 11; 13; 15; 19; 23; 122, 2; 5; 123, 16; 20; 31; 124, 12; 13; 14; 19; 20; 23; 24; 31; 126, 4; 28; vgl. 29; 30; 31; 127, 6; 7; 12; 15; 20; 26; 128, 20.
Pṛthu, kg., 71, 16.
Pṛthu, rs., 79, 23.
Peḍaphala, r., 140, 8.
Pelawa, rs., 83, 12; 93, 15; 100, 7.
Pelawa, rs., 89, 5.
Porañjita, br., 92, 1; 3.
Poraṇi, rs., 91, 11.
Porawa, rs., 94, 1.
Porawabaṅśa, geslacht, 92, 20.
Porika, v., 142, 17.
Porṇamāsa, z. v. Marīci, 61, 8; 9.
Polastya, geslacht, 61, 30.
Polaha, rs., 82, 22.
Poṣyañji, rs., 93, 27.
Poṣyañji, Veda-leeraar, 92, 27.
Pohani, Veda-student, 92, 17.
Praṅ bakat, n. v. 'n woekoe, 50, 23.
Praceta, daśa —, zie de Aant., 62, 28; 66, 17; 18; (67, 19); 67, 21.
Prajāpati, Prajāpati°, = Brahmā, 69, 18; 100, 22; 23; 129, 29; 30; 160, 10.
Pratardhana, g., 114, 19.
Pratigha, z. v. Brahmā, 58, 5.
Pratihartā, kg., 71, 12.
Pratihāra, kg., 71, 12.
Pradhāna, 54, 3; 14; 20; 55, 14; 77, 17; 18; 20; 25; 28; 78, 1; 9; 11, 23; 27; 130, 2; 165, 17; 20; 21.
Prabhākara, kg., 69, 3.
Prabhākara, l., 158, 5.
Prabhuja, v., 142, 8.
Prawagaḥ, v., 142, 7.
Prawīrayoga, Veda-student, 92, 11.
Prasadasya, rs., 79, 28.
Prasastawi, kg., 71, 14; 15.
Prasūti, d. v. Swāyambhuwa Manu, 58, 15; 21.
Prastala, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
Prasthala, v., 141, 28.
Prahlāda, zie de Aant., 127, 32.

Prāgjyotiṣa, v., 142, 9.
Prācīnagarbha, z. v. Ślaṣṭu, 117, 2; 4.
Prācīnabarhiḥ, 66, 16; vgl. Prācīnawarhi.
Prācīnayogaputra, Veda-student, 92, 14.
Prācīnawarhi, echtgenoot van Sawarṇā, 62, 27; 66, 15.
Prāṇa, rs., 114, 2.
Prāṇa, z. v. Dhātā en Ayati, 60, 26; 61, 1; 62, 14.
Prāwaraṇa, v., 143, 2.
Pritibhṛtya, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
Priyabrata, z. v. Swāyambhuwa Manu, 58, 13; 62, 4; 68, 5.
Priyabrata, 115, 24.
Priyavrata, zie ook Priyabrata, 68, 11.
Prīti, vrouw van Pulastya, 61, 26.
Plakṣa, 94, 15.

Phalaki, Veda-student, 92, 17.

Bañjura, r., 140, 14.
Bañwara, v., 150, 18.
Baddhara, l., 141, 26.
Bapuḥ, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 2.
Bapuṣmanta, zie Wap°, 69, 1.
Babhru, Veda-student, 93, 4.
Baruṇa, g., 67, 26; 28; 117, 9; 170, 14.
Bala, z. v. Wiṣṇu., 60, 21.
Balawandu, z. v. Cārisṇu-Manu, 115, 20.
Basu, z. v. Uttānapāda, 116, 12.
Basu, de acht —, 71, 24.
Basundharī, de godin Aarde, 124, 10; 14; 29.
Bāṇa, b., 158, 23.
Bāpī, r., 139, 28.
Bāmanakāra, b., 158, 32; 159, 1.
Bāyu, g., 56, 23; 128, 25.
Bāruṇa, l., 138, 2.
Bālikhilya, de 60 000 —, 62, 10. Zie ook 101, 18.
Bālikhilya, Uttara —, zie onder Uttara.
Bāsava, g., 160, 8.
Bāsuki, k. der Nāga's, 127, 35; 146, 6.
Bāhudā, r., 139, 21.
Buddha, z. v. Buddhi, 59, 1.
Buddhana, z. v. Wiṣṇu, 60, 21.
Buddhi, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 1.
Buddhi, 77, 27.
Buddhimān, Veda-student, 92, 14.
Bṛhaduktha, rs., 79, 15; — 80, 2.
Bodha, v., 141, 9.
Baiśrawaṇa, g., = Kuvera, 128, 3; 146, 16.
Byāsa, de compilator van de Purāṇa's, vgl. Vyāsa, zie p. 6: 50, 18; 52, 19; 74, 6; 79, 5; 82, 14; 28; 83, 13; 94, 11; 96, 17; 99, 10; 16; 105, 22; 112, 31; 118, 17; 128, 21; 167, 14.
Byosadhi, z. v. Uttama-Manu, 114, 24.
Brahmarāga, vader van Yajñāwalka, 86, 3; 6; 7.
Brahmaloka, vgl. 102, 3; 109, 1; 2; 124, 18.
Brahmahita, Veda-student, 92, 31.
Brahmā, g., 55, 1; 12; 22; 25; 27; 28; 56, 2; 11; 13; 19; 32; 57, 2; 6; 11; 12; 17; 19; 24; 27; 58, 1; 2; 7; 9; 59, 18; 19; 27; 28; 60, 5; 9; 10; 65, 3; 66, 11; 69, 19; 77, 3; 78, 11; 22; 28; 29; 79, 8; 81, 27; 29; 82, 2; 18; 19; 98, 10; 101, 12; 105, 31; 106, 22; 107, 18; 28; 29; 30; 109, 5; 6; 111, 13; 116, 17; 121, 15; 129, 31; 130, 1; 146, 1; 149, 28; 154, 11; 163, 31; 164, 2; 15.
Brahmāṇḍasaṅhitā, 112, 31.
Brahmottara, v., 151, 1.
Brahmontara, v., 142, 8.

Brāhmaṇa, 98, 14; 15.

Bhagīratha, k., 147, 27; 31; 149, 22; 29; 150, 1; 14; 15.
Bhaṅśadhara, r., 140, 21.
Bhaṭṭāra (Brahmā), g., 57, 29.
Bhaṭṭāra Gunuṅ, zie onder Gunuṅ.
Bhaṭṭāra Guru, zie onder Guru.
Bhaddhyosi, rs., 93, 17.
Bhadra, kg., 69, 22.
Bhadradeśa, l., 133, 7.
Bhadraśālavana, 133, 29.
Bhadrā, echtgenoote van Uddharati, 117, 6.
Bhadrāśwa, l., 132, 15; 133, 25; 134, 20.
Bhaya, z. v. Anaya, 59, 10; 11.
Bharata, k., z. v. Ṛsabha, 71, 1; 2; 5; 6; 7; 8; 137, 7; 8; 10; 11; 12; 17; 168, 6.
Bharata, v., 150, 33.
Bharadwapu, z. v. Wasiṣṭha, 80, 7.
Bharadwāja, rs., 79, 15; 26; 141, 16.
Bharadwāja, rs., 83, 27.
Bharadwāja, rs., 93, 27.
Bharadwāja, rs., 105, 13.
Bharadwāja, v., 141, 28.
Bhawa, g., 56, 15; 26; 64, 16; 66, 26; 67, 13; 14; 23; 147, 14; 15; 148, 12; 30.
Bhawita, Veda-student, 92, 7.
Bhāgakaśaka, v., 142, 13.
Bhāgīrathī, r., 150, 13; 30; 151, 16.
Bhārata, vgl. Bhāratawarṣa, l., 133, 8; 137, 2; 16; 22; 29; 139, 1; 7; 11.
Bhāratawarṣa, gebied, 48, 8; 70, 24; 87, 2; 104, 4; 117, 29; 131, 31; 132, 2; 137, 6; 8; 17; 20; 30; 138, 2; 7; 13; 15; 17; 25; 29; 143, 4; 145, 30; 150, 10; 13; 16; 151, 24; 153, 15; 16; 17; 33; 154, 4; 28; 155, 22; 156, 20; 23; 168, 8; 179, 3.
Bhāradwāja, rs., 89, 6. Zie de Aant.
Bhāradwāja, 93, 10.
Bhārgawa, rs., 94, 1.
Bhārgawa, de twaalf —, 71, 25.
Bhārgawa, geslacht, 61, 3; 4; 79, 19; 23; 80, 21; 101, 9.
Bhārgawa, v., 142, 8.
Bhārgya, rs., 79, 27.
Bhāwa, kg., 71, 13; 14.
Bhāwa, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
Bhāwarī, 170, 15; 26; 29; 171, 1.
Bhāskara, g., de Zon, 168, 7; 13.
Bhīnna, l., 141, 27.
Bhīma, g., 56, 17.
Bhīmarawī, r., 140, 13.
Bhīru, v., 150, 28.
Bhūtarājasa, g., 115, 13.
Bhūtādi, 165, 11; 13; 166, 6; 12.
Bhūmi, g., 116, 26; 124, 16; 29; 126, 28.
Bhūmi, v., 151, 12.
Bhṛgu, rs., 56, 9; 57, 8; 13; 60, 17; 63, 5; 79, 8; 20; 100, 8; 9; 114, 2; 115, 6; 17; 28.
Bhṛgukṣama, v., 142, 22.
Bhocara, kg., 71, 19.
Bhoja, v., 142, 25.
Bhautya, Manu, 113, 13.

Makara, sterrebeeld, 173, 16.
Magadhadeśa, land, 123, 23.
Maṅgila, rs., 80, 20.
Maṅghyaya, v., 142, 7.
Mañjati, rs., 93, 17.
Maṇibhadra, k. der yakṣa's, 146, 27; 151, 27; 31.
Maṇiwara, k. der yakṣa's, 128, 5; 147, 10; 151, 27; 30.
Maṇīcaka, gebied, 155, 16, verg. Manīwaka.
Maṇīwaka, gebied, 154, 33.
Maṇḍi, r., 152, 26.
Matsya, v. en l., 141, 9; 151, 1.
Maddhaka, rs., 79, 27.
Madraka, l., 141, 21.
Madhucchanda, rs., 80, 11.
Madhya, vgl. Madhyawarṣa, l., 137, 1.

Madhyadeśa, l., 89, 18; — 141, 11; 142, 1; 5; 10; 151, 2.
Madhyanodaruka, l., 151, 15.
Madhyandina, rs., 91, 9.
Madhyawarṣa, l., zie ook Bhāratawarṣa, l., 136, 31.
Madhu, rs., 115, 31.
Manaswatī, d. v. Uttānapāda, 116, 13.
Manaswinī, vrouw van Mṛkaṇḍa, 60, 27.
Manīwaka, kg., 69, 7.
Manu, 71, 26; 74, 4; 8; 13; 17; 19; 33; 75, 25; 77, 3; 79, 9; 80, 18; 100, 24; 25; 107, 18; 23; 108, 6; 7; 11; 14; 16; 21; 22; 30; 109, 4; 5; 9; 13; 32; 110, 5; 8; 12; 20; 23; 111, 1; 5; 17; 18; 19; 22; 31; 112, 2; 3; 7; 10; 16; 18; 21; 32; 113, 2; vgl. 113, 7; 113, 9; 12; vgl. 113, 17; 18; 19; 114; 14; 18; 137, 11; 138, 29.
Manu, Uttara —, zie onder U°.
Manu, Cākṣuṣa zie onder C°.
Manu, Swāyambhuwa —, zie onder Sw°.
Manudeva, 114, 9.
Manubaṅśa°, 101, 26.
Manuwaṅśa°, 179, 21.
Manojawa, g., 115, 28.
Manonuga, z. v. Dyutimanta, 68, 24.
Manonuga, l., 159, 12.
Mandaga, r., 140, 24.
Mandara, zoon van Meru, 62, 24.
Mandara, b., 157, 18; 19; 23; 158, 6; — 24, vgl. de Aant.
Mandawāhinī, r., 140, 25.
Mandākinī, r., 140, 2.
Mandākinī, r., 146, 18; 19; vgl. 146, 29; 146, 30; 147, 1.
Mandodakasara, meer, 146, 16.
Marawa, rs., 93, 17.
Marīci, rs., 56, 9; 57, 12; 61, 7; 63, 5; 79, 8; 114, 1; 115, 16; 29.
Marukti, 89, 18.
Maruddewa, de negen-en-veertig —, 71, 25.
Malada, v., 142, 24.
Malamba, 89, 18.
Malaya, b., 139, 12.
Malayaparwata, b., vgl. ook Malaya, vgl. 140, 18; 19.
Mahat, 110, 21. Zie ook Mahāloka.
Mahāgorī, r., 140, 9.
Mahādewa, g., 56, 18; 164, 2.
Mahādruma, kg., 69, 8.
Mahādruma, gebied, 155, 3.
Mahān, Mahat°, 55, 14; 15; 165, 13; 14; 16; 17; vgl. 167, 5; 6.
Mahān, kg., 71, 19.
Mahānadī, r., 140, 1.
Mahāpurāṇa, z. v. Cārisṇu-Manu, 115, 20.
Mahāprabhā, echtgenoote van Ūru, 117, 13.
Mahābhūta, 55, 17.
Mahāmeru, b., 128, 14; 129, 22; 130, 4; 11; 27; 29; 133, 6; 145, 18; 19; 146, 7; 152, 7.
Mahāloka, 108, 20; 23; 27; 30; 110, 21; 24; 25; 111, 8; 12; 14; 112, 20; 23; 27.
Mahāwīta, k., 161, 28.
Mahāwīra, kg. v. Puṣkaradwīpa, 68, 18; 20.
Mahāsānu, b., 161, 25; 29.
Mahiṣa, b., 157, 14; 158, 5.
Mahiṣa, vuur, 157, 16.
Mahīsiki, g., 124, 16.
Mahendra, b., 139, 11; 140, 22.
Mahendra, residentie van Indra, 170, 7; 24; 29.
Mahendraparwata, b., vgl. ook Mahendra, 140, 23.
Mahotsaha, z. v. Uttama-Manu, 114, 25.
Māgadha, vgl. de Aant., 123, 14; 26; 31; 33.
Māgawa, v., 143, 3.
Mādhupiṅga, 94, 14.
Mānawadwīpa, l., 139, 1.

Mānasa, l., 158, 5.
Mānasottara, b., 161, 22; 170, 3; 5; 12.
Mānudewī, echtgenoote van Nābhi, 70, 31.
Mānuṣyaloka, 124, 19.
Māyā, g., 59, 11.
Māriṣā, zie de Aant., 66, 22 (*corr.*); 23.
Mārkaṇḍeya, z. v. Mṛkaṇḍa, 60, 28; 62, 19; 90, 26.
Mārkaṇḍeya, rs., 83, 24. Zie de Aant.
Mārkaṇḍeya, geslacht, 60, 30.
Māla, r., 140, 16.
Māla, v., 142, 9.
Mālyawān, b., 70, 18; 19; 132, 11; 14; 21; 133, 25; 27.
Māhiṣaka, v., 142, 13.
Mīna, sterrebeeld, 173, 16.
Muñcawān, b., 147, 16; 18; 22.
Muḍita, l., 158, 1.
Muḍitawarṣa, l., 158, 9; zie ook Muḍita.
Mudgala, rs., 79, 29.
Mudgala, rs., 89, 1.
Muni, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
Muni, 128, 10.
Munideśa, l., 159, 5; 15.
Mūka, l., 141, 10.
Mūdgīta, kg., 71, 14.
Mūpātha, v., 142, 21.
Mūla, v., 142, 7.
Mūla, nakṣatra, 174, 19.
Mṛgakāntā, r., 152, 21.
Mṛgalāñchana, de Maan, 148, 18.
Mṛtyu, personificatie, 59, 12. Ook als god, 105, 6; 117, 16; 118, 20.
Mṛkaṇḍa, halfgod, 60, 27.
Metrikaruṇi, z. v. Wasiṣṭha, 80, 8.
Medha, Veda-student, 92, 31.
Medhala, v., 142, 25.
Medhā, d. v. Dakṣa, 58, 25; 30.
Medhātithi, z. v. Priyabrata, kg. v. Śākadwīpa, 68, 9; 14; 69, 6.
Menakāgiri, b., 153, 4; 5.
Menā, d. v. Himawān, zie ook de Aant., 67, 7; 8.
Meru, b., ook als personificatie, 60, 24; 62, 24; 70, 7; 130, 33; 131, 1; 3; 5; 132, 6; 7; 9; 12; 20; 23; 28; 133, 5; 144, 20; 21; 27; 28; 31; 32; 145, 6; 7; 17; 152, 6; vgl. 169, 5; 9; 14; 170, 3; vgl. 170, 6; 172, 10.
Merusikhara, b., 89, 24.
Maithila, stad, volk, 84, 4.
Moka, v., 142, 17.
Modhaki, gebied, 155, 2.
Modhakiwarṣa, gebied, 155, 17, verg. Modhaki.
Modhātithi, kg., 69, 8.
Mleccha, v., 138, 14; 15; 139, 15.

Yaka, v., 150, 23.
Yakṣa, 150, 31.
Yakṣya, kṣ., Veda-student, 92, 25.
Yajurweda, 82, 23; 26; 27; 83, 2; 89, 10; 22; 90, 28; 91, 1; 91, 13; 97, 14; 99, 17; 32.
Yajuḥ (-Weda), 77, 14.
Yajña, z. v. Ruci, 58, 17; 18.
Yajñārdhya, z. v. Parbwasa, 61, 13.
Yajnāwalka (zie crit. app. ad p. 84, 2 en Aant.) rs., 84, 2; 86, 4; 5; 16; 17; 20; 87, 5; 17; 18; 21; 88, 6; 8; 9; 12; 15; 16; 25; 89, 12; 13; 90, 12; 23; 30; 91, 3; 4; 7; 8.
Yajñāwela, 94, 15.
Yajñāhora, onderbevelhebber van Kuwera, 151, 28.
Yama, g., 127, 29; 170, 11; 13; 25.
Yamunā, r., 139, 19.
Yawana, v., 138, 16; 141, 21; 150, 18.
Yaśodhara, 62, 7.
Yāma, dwādaśa Y., g., 58, 19.
Yuyūdha, rs., 115, 16.
Yuwanāśwa, rs., 79, 28.
Yesi, v., 142, 14.
Yoḍa, v., 142, 12.
Yoni, r., 158, 9.

Yola, Veda-student, 92, 11.

Raja, z. v. Wasiṣṭha, 62, 15; 18; vgl. 178, 21.
Raja, kg., 71, 21.
Rajatanābha, 128, 4.
Rañjadhara, d., 154, 16.
Raṇyaka, vgl. Hiraṇyaka, zie ook de Aant., 135, 8.
Raṇwakī, r., 135, 9.
Ratimaya, d., 154, 16.
Ratih, kind van Swāyambhuwa Manu en Śatarūpā, zie de Aant., 58, 12.
Rathi, = Śākapūrṇi, 89, 3.
Radrakataka, v., 150, 27.
Randrakanta, l., 141, 22.
Ramya, zie Ramyaka, 70, 10.
Ramyaka, kg., 69, 21; 70, 12.
Ramyaka, l., 131, 33; 132, 4; 134, 28; 137, 28.
Rawadwa, l., 141, 22.
Rawi, g., 168, 1; 2; 3. Vgl. Āditya.
Rawiya, Veda-student, 92, 21.
Rākā, d. v. Aṅgira, 61, 17.
Rākṣasa, 150, 31.
Rājanughaṇṭa, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
Rāṇāyanīya, Veda-student, 92, 5; 9.
Rātri, r., 159, 15.
Rātrindu, rs., 93, 16.
Rāma-Paraśu, 141, 12; 17.
Ripuñjaya, z. v. Diwañjaya, 117, 7.
Ruci, rs., 58, 17.
Rutsa, 105, 17.
Rudasa, v., 142, 21.
Rudra, g., 54, 28; 56, 14; 57, 13; 64, 16; 148, 10; 152, 25.
Rudra, de elf —, 71, 23.
Rudrakānta, meer, 152, 23.
Ruru, rs., 79, 27.
Ruṣā, 67, 17.
Renuka, v., 150, 28.
Rewata-Cārīṣṇu, Manu, 115, 23.
Rewataka, b. (zie het crit. app.), 154, 6; 12.
Rewatī, gesternte, 154, 11.
Raiwata, Manu, 113, 5; vgl. 115, 23.
Romaharṣaṇa, de verteller van het werk, zie pp. 6, 11; 50, 8; 10; 12; 14; 51, 4; 17; 18; 21; 24; 25; 28; 52, 2; 4; 12; 53, 5; 7.
Rorawa, z. v. Bhaya, 59, 12.
Rohiṇī, nakṣatra, 50, 26.
Raucya, Manu, 113, 12.
Ryupakulā, r., 140, 20.
Ryawantī, r., 139, 28.

Lakṣmī, d. v. Dakṣa, 58, 25, 29; 116, 11.
Lajjā, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 2.
Lambana, l., 158, 3.
Larala, Veda-student, 92, 21.
Lawaṇa, kg., 69, 3.
Lawaṇārṇawa, 129, 14.
Lāṅgali, Veda-student, 92, 4; 16.
Lāṅgali, rs., 93, 28.
Lābha, z. v. Medhā, 58, 30.
Lĕmah, de godin Aarde, vgl. Pṛthiwī, 56, 31; 118, 9; 128, 11; 20.
Lo niṅ laṅit, 165, 8.
Lokaṅśi, Veda-student, 92, 4; 5.
Lokapāla, de tien —, 88, 1.
Lokasantānaka, 177, 3.
Lokākṣi, rs., 93, 28.
Lokāloka, vgl. de Aant., 124, 17; 164, 23; 25; 30, 32; 168, 26; 27; 169, 9; 13; 170, 5; 172, 12; 13; 177, 5; 6; 11; 15; 17.
Lomakāyani, Veda-student, 92, 17.
Losija, z. v. Ūru, 117, 15.
Lohita, rs., 80, 12.
Lohita, l., 158, 1.
Lohitagiri, b., 147, 10.
Lohitawarṣa, l., 158, 10; vgl. ook Lohita.
Lohitya, rs., 93, 22.
Lohitya, b., 147, 6; 7; 8.
Lohitya, r., 139, 22.

Wajaśrawa, rs., 79, 16.
Waḍawāmukha, 153, 8; 10.
Wata, z. v. Dyutimān, 61, 2.
Watsapri, rs., 80, 20.
Watsara, rs., 79, 14.
Watsya, rs., 91, 10.
Watsya, l. en v., 141, 14.
Wadadhana, l., 141, 19.
Wadawā, br. vrouw, 94, 17.
Wadhryaśwa, rs., 79, 23.
Wanakapīwān, z. v. Pulaha, 62, 3; 6.
Wandanā, r., 139, 27.
Wapuṣmanta, zie ook Bap°., z. v. Priyabrata, kg. van Kuśadwīpa, 68, 9.
Waya, rs., 79, 29.
Wayah, z. v. Wasiṣṭha, 62, 17.
Waraka, rs., 80, 12.
Wararuci, gdh., 128, 9.
Warāṅgī, vrouw van Raja, 62, 18.
Warāṅgī, echtgenoote van Diwañjaya, 117, 7.
Warāha, b., 153, 3.
Warāha-kalpa, 58, 3.
Warṇāśā, r., 139, 26.
Waryandra, v., 142, 6.
Walāha, b., 153, 4.
Walāhaka, b., 157, 7; 158, 2.
Waliṅgu, rs., 93, 23.
Waluki, 94, 14.
Waśawartina, g., 114, 19.
Wasati, v., 150, 27.
Wasiṣṭha, rs., 56, 10; 57, 15; 60, 31; 62, 13; 63, 4; 67, 18; 79, 9; 80, 6; 105, 7; 113, 29; 114, 22; 115, 7; vgl. 115, 13; 115, 17; 29.
Wasiṣṭhamitra, rs., 80, 11.
Wasiṣṭhawańśa, geslacht, 101, 9.
Wasundharī, vgl. Bas°, 126, 8; 27.
Wasoka, residentie van Indra, 170, 7.
Waskali, rs., 91, 10.
Waskāla, rs., 93, 16.
Waskāli, rs., 93, 18.
Wasyaya, rs., 91, 9.
Wahika, l., 141, 19.
Wājaśrawa, rs., 80, 1.
Wājaśrawa, rs., 105, 15.
Wājina, 90, 31.
Wājiweda, 90, 30; 99, 22.
Wātātmān, 165, 6.
Wāmadewa, rs., 79, 12.
Wāmadewa, rs., 80, 1.
Wālikhilya, rs., 79, 12.
Wāṣkala, rs., 83, 17; 20; 24.
Wāṣkali, geslacht, 83, 28.
Wāsiṣṭha, geslacht, 80, 22.
Wāsiṣṭha(gaṇa), geslacht, 80, 9; 10.
Wāhana, Veda-student, 92, 22.
Wāhyaka, r., 140, 15.
Wāhyatodhara, l., 141, 27.
Wikarṇa, v., 151, 12.
Witastā, r., 139, 20.
Wida, rs., 79, 22.
Wida, 94, 14.
Widdhamukha, 94, 15.
Wideha, v., 142, 9.
Widyādhara, 151, 31.
Widruma, b., 157, 2.
Widhātā, g., 60, 19; 25.
Winaya, z. v. Lajjā, 59, 2.
Winita, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
Windusara, meer, 147, 26; 148, 28.
Windhya, b., 120, 23; 139, 12; 140, 11; 142, 11; 24; 29; 30; 151, 4; 6.
Windhyagiri, vgl. ook Windhya, b., 140, 12.
Wiparī, vrouw van Dewaśiraḥ, 60, 30.
Wipāśā, r., 139, 20.
Wipra, z. v. Ślaṣṭu, 117, 2.
Wibhu, kg., 71, 15.
Wibhu, g., 115, 14.
Wibhrāja, b., 154, 24; 26.
Wiraja, kg., 71, 20.
Wiraja, rs., 61, 10; 11.
Wiraja°, 178, 18.
Wirāja, rs., 115, 29.
Wirāṭ, d. v. Priyabrata, 68, 8.
Wirāṭ, kg., 71, 18.
Wirūpa, rs., 79, 29.

Wila, z. v. Ślaṣṭu, 117, 3.
Wiśoka, lusthof, 147, 9.
Wiśrawa, rs., 79, 12.
Wiśwadewa, de tien, 71, 24.
Wiśwāmitra, geslacht, 80, 22.
Wiṣṇu, g., 55, 4; 60, 20; 82, 17.
Wiṣṇupada, meer, 152, 3.
Wiṣṇupada, 179, 18.
Wītahawya, rs., 79, 22.
Wītihotra, v., 142, 28.
Wīryawān, rs., 79, 23.
Wulan, de godheid Maan, 127, 17; 153, 16; 167, 29; 168, 14.
Wṛka, z. v. Ślaṣṭu, 117, 3.
Wṛtraghnī, r., 139, 26.
Wṛṣabha, sterrebeeld, 173, 20; 24.
Wṛṣṭi, d. v. Marīci, 61, 9.
Wṛhat, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
Wṛhatī, echtgenoote van Ripuñjaya, 117, 8.
Wṛhadaśwa, rs., 79, 29.
Wṛhaspati rs., 79, 11; 26; 96, 15; 127, 17.
Wṛhaspati, rs., 105, 5.
Weṇikā, r., 155, 16.
Weṇumaṇḍa, l., 158, 2.
Wetaraṇī, r., 140, 8.
Wetāna, Veda-student, 93, 6.
Weda, Veda-student, 92, 30.
Weda, 76, 11; 81, 13; 15; 16; 26; 28; 82, 1; 3; 19; 21; 90, 13; 96, 22; 97, 26; 100, 25; 104, 1; 2; 19; 31; 105, 3; 28; 30; 31; 107, 30; 108, 4; 10.
Wedatī, r., 139, 25.
Wedadarśa, rs., 94, 8.
Weda-byāsa, 82, 5; 105, 20.
Vedamitra, rs., zie Śākalya, 83, 31.
Wedarbha, v., 142, 16.
Wedarṣa, Veda-student, 92, 30.
Wedaśākhā, 108, 13.
Wedaśeṣa, rs., 81, 30.
Wedasmṛti, r., 139, 25.
Weda-wyāsa, 108, 13.
Wediṣa, v., 142, 26.
Wena, rs., 79, 22.
Wena, k., z. v. Agra en Sunīlā, 117, 16; 19; 118, 20; 119, 4; 14; 24; 120, 3; 5; 14; 16; 20; 22; 26; 27; 29.
Wena°, 121, 16; 125, 1; 126, 5.
Wenumān, kg., 69, 2.
Werocana, zie de Aant., 127, 32.
Wewaswata, geslacht, 80, 18.
Weśana, rs., 79, 22.
Weśampāyana, rs., 93, 22.
Vaina, zie Wena, 53, 25.
Wailā, 62, 23; 25.
Vaivasvata, patron., 170, 11; 27; 177, 3.
Manu, Waiwaswata —; zie onder W°.
Waiwaswata (Wewaswata) Manu, 66, 6; 10; 67, 5; 22; 23; 82, 14; 20; 104, 31; 105, 2; 20; 113, 13; 15.
Vaivasvata (Manvantara), 65, 25; 67, 4.
Waiśampāyana, rs., 82, 23; 24; 89; 10; 23; 90, 3; 11; 90, 21.
Vaiśyaśūdrakula, 141, 24.
Waiśrawaṇa, rs., 79, 17.
Waiṣṇawa, r., 140, 8.
Wodaya, rs., 91, 9.
Woskna, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
Wyajaya, z. v. Ślaṣṭu, 117, 2.
Wyādhi, personificatie, 59, 12.
Wyāmana, z. v. Bapuḥ, 59, 2.
Vyāsa, zie Byāsa, 52, 10; 82, 4; 13; 96, 15.
Wraspati, in dateering, 50, 25.
Wwai, g., 56, 27.

Śaṃkhapada, z. v. Kardama, 61, 25.
Śakra, b., 153, 4; 5.
Śakri, rs., z. v. Wasiṣṭha, 79, 13; 80, 6; 115, 7.
Śakri, rs., 105, 17.
Śaṅkapa, lokapāla, 178, 18.
Śaṅkapatha, v., 151, 15.
Śaṅkara, g., Śiwa, 149, 11.

Śacī, zie de Aant., 67, 16.
Śatakratu, g., = Indra, 91, 22.
Śatadru, r., 139, 19.
Śalapuñji, kṣ., Veda-student, 92, 24.
Śatarūpā, uit Brahmā voortgekomen, 58, 11.
Śatasuśri, Veda-student, 92, 6.
Śaneścara, z. v. Atri, 61, 23.
Śabdamṛtyu, d., 154, 17.
Śaraka, l., 141, 29.
Śaraḍwan, rs., 80, 1.
Śaradwan, rs., 79, 15.
Śarwa g., 56, 16; 64, 15; 16.
Śala, r., 140, 25.
Śala, l., 158, 32.
Śalika, v., 142, 3.
Śalmala, d., 154, 17.
Śawara, zie de Aant., 120, 22.
Śawala-giri, b., 146, 23.
Śaśāṅka, de Maan, 148, 20.
Śaśī, g., de Maan, 168, 13.
Śāṃśapāyana, zie Suśrama —.
Śāka, = °dwīpa, 69, 13.
Śākadwīpa, continent, 68, 14; 69, 6; 9; 153, 21; 23; 29; 155, 5; 6; 156, 8; 24; 25; 29; 157, 14; 25; 26; 160, 16; 163, 19; 20; 164, 9; 13.
Śākapūrṇi, rs., 89, 3.
Śākali, rs., 93, 17.
Śākalya, rs., 83, 31; 84, 1; 85, 21; 86, 18; 87, 3; 7; 8; 18; 22; 32; 88, 3; 4; 8; 9; 10; 14; 22; 23; 89, 6.
Śāntabhaya, gebied, 154, 32.
Śāntabhaya-warṣa, gebied, 155, 12; vgl. ook Śāntabhaya.
Śānti, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 3.
Śānti, r., 152, 26.
Śāntika, Veda-student, 93, 7.
Śālmala, 162, 12; vgl. Śālmalidwīpa.
Śālmali, = °dwīpa, 69, 15.
Śālmalidwīpa, continent, 68, 15; 159, 22; 160, 27; 162, 13; 164, 11; 17; 21.
Śālwa, v. en l., 141, 8.
Śikharawarṣa, gebied, 155, 13.
Śiwa, g., 114, 19.
Śiwa°, vgl. 96, 1, vgl. 97, 3.
Śiwa, gebied, 155, 1.
Śiwamaṇḍala, 94, 26.
Śiwā, r., 158, 10.
Śiwāgni, vgl. de Aant., 121, 1; 4.
Śilodaka, r., 147, 19; 21.
Śilodaka, meer, 147, 18.
Śīghrodā, r., 140, 7.
Śītā, r., 147, 20.
Śuktimatī, r., 140, 4.
Śuktimatī, vgl. de Aant., 140, 27.
Śuktimān, b., 139, 12.
Śukra, g., 58, 20.
Śukra, z. v. Bhṛgu, zie de Aant. 96, 16; 127, 32; vgl. 180, 28.
Śucā, d. v. Brahmā, 58, 5.
Śubhā (sic?), z. v. Swārociṣa Manu, 114, 7.
Śūrasena, l., 141, 8.
Śṛṅgawān, b., 70, 16; 17; 130, 17; 131, 21; 34; 132, 1; 135, 8; 23.
Śṛṅgiputra, Veda-student, 92, 10; 11.
Śṛpā, r., 139, 28.
Śailarāṭ, de Himālaya, 67, 9; zie ook Himawān.
Śaiśira, rs., 89, 2.
Śoka, personificatie, 59, 13.
Śoṇa, r., 140, 1.
Śonaka, rs., 79, 23.
Śonaka, 94, 16.
Śonaki, Veda-student, 93, 3; 4.
Śyamatwa, rs., 79, 16.
Syamāya, 89, 17.
Śyāma, b., 154, 13; 14.
Śyāmaparwata, b., 154, 32, verg. Śyāma.
Śyāmāśwa, z. v. Atri, 80, 4.
Śraddhā, d. v. Dakṣa, 58, 24; 28.
Śrī, g., 60, 18; 19; 23; 67, 16.
Śruta, z. v. Kriyā, 58, 31.
Śruti, vrouw van Kardama, 62, 2.
Śreṇi, r., 140, 3.
Ślaṣṭu, z. v. Dhruwa, 116; 27.
Śweta, b., 70, 13; 14; 130, 16; 131, 17; 33; 34; 134, 28; 135, 8; 146, 10; vgl. 152, 18; 19.

Śweta, gebied, 157, 31.
Śwetakāra, l., 158, 3.
Śwetaketu, 94, 15.

Saṃkalpa, z. v. Brahmā, 57, 5; 9.
Saṃdhyā, r., 159, 14.
Saṃphala, r., 140, 3.
Saṃyama, residentie van Yama, 170, 12; 28; 171, 2; 6; zie ook Saṃyamana.
Saṃyamana, residentie van Yama, 170, 11; 27.
Saṃhitāwidhi, Veda-student, 93, 6.
Saṃhitāweda, 89, 9.
Sakayani, rs., 93, 23.
Sakuntana, v., 150, 18.
Sagama, rs., 94, 1.
Saṅketa, 92, 6.
Sacitra, r., 158, 11.
Satamanyu, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 115, 32.
Sati, r., 155, 14.
Satiya, v., 142, 12.
Satī, g., d. v. Dakṣa, 58, 22; 59, 20; 22; 63, 6; 9; 15; 17; 64, 2; 4; 24; 65, 7; 15; 19; 29; 30; 66, 27; 67, 4; 11; 12.
Satya, g., 114, 19.
Satya, g., 115, 2.
Satyacetra, rs., 115, 18.
Satyanetra, z. v. Atri, 61, 23.
Satyaloka, 110, 27; 116, 24; 26; 124, 18.
Satyawān, z.v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
Satyaśrīya, rs., 83, 26.
Satyahina, rs., 83, 25.
Satyā, d. v. Kratu, 62, 11.
Sadā, l., 141, 28.
Sadātīrā, r., 139, 27.
Sadwatī, d. v. Pulastya, vrouw v. Agni, 61, 18; 28.
Sadhama, g., 114, 19.
Sanaka, z. v. Brahmā, 55, 26.
Sanatkumāra, z. v. Brahmā, 55, 27.
Sanadwāja, rs., 105, 9.
Sanandana, z. v. Brahmā, 55, 26.
Saneścara, rs., 114, 3.
Santapa, rs., 79, 17.
Santānaka-loka, 177, 4; 178, 13.
Santoṣa, z. v. Tuṣṭi, 58, 30.
Sandhya, g., 115, 26.
Sandhyā, b., 177, 15; 16.
Sannati, d. v. Dakṣa, 58, 24; 62, 9.
Saptawakari, Veda-student, 92, 6.
Sabhagiri, b., 153, 1.
Samadaya, v., 142, 22.
Samabhaya, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
Samaya, z. v. Kriyā, 58, 31.
Samudra, personificatie, 62, 26.
Sambartaka, 153, 5; 8.
Sambhūti, d. v. Dakṣa, 58, 23; 61, 7.
Sambhūti, d. v. Kāśyapa, 61, 14. Zie de Aant.
Samrāṭ, d. v. Priyabrata, 68, 7.
Sayoṣṇī, r., 140, 7.
Sarayu, r., 139, 19.
Saraswati, rs., 105, 7.
Sarasvatī, g., 85, 11.
Saraswatī, vrouw van Porṇamāsa, 61, 10.
Saraswatī, r., 139, 18.
Saraswatī°, r., 140, 29.
Sarkarātri, rs., 94, 1.
Salila, v., 150, 18.
Salihotra, rs., 93, 28.
Salokika, l., 141, 27.
Sawana, k., 161, 27.
Sawana, z. v. Priyabrata, 68, 10; 16; 18; 19.
Sawana, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16.
Sawara, v., 142, 15.
Sawarṇa, leerling van Romaharṣaṇa, 93, 11.
Sawarṇā, d. v. Samudra, 62, 26; 27.
Savitṛ, g., 170, 31.
Sahasraditi, 90, 28.
Sahasranayana, g., = Indra, 91, 25.
Sahasra-rudra, g., 59, 26; 28; 60, 12.
Sahitaṇḍi, 92, 6.
Sahiṣṇu, z. v. Pulaha, 62, 3; 6.

Sahiṣṇu, rs., 115, 30.
Sahohuka, v., 143, 3.
Sahohuta, v., 151, 19.
Sahya, b., 139, 12; 140, 15; 141, 11.
Sādhya, z. v. Kriyā, 58, 31.
Sādhya, de twaalf, 71, 24.
Sāma (-Weda), 77, 13; 83, 5.
Sāmaweda, 82, 22; 83, 9; 92, 26.
Sāraswata, rs. 79, 22.
Sāraswata, rs., 96, 15; 18.
Sāraswata, v., 142, 22.
Sāwarṇi, pañca —, Manu's, 113, 12.
Sikhi, g., 115, 4.
Siddhi, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 4.
Sini, rs., 89, 5.
Sinībālī, d. v. Aṅgira, 61, 17.
Sindhu, r., 150, 12; 25.
Sindhu, r., 139, 26.
Sindhu, r., 139, 26.
Sindhureta, v., 150, 29.
Sindhusowi, l., 141, 21.
Sirāla, v., 142, 21.
Sītā, Sītā°, r., 150, 12; 17.
Suka, z. v. Wasiṣṭha, 62, 17.
Suka, rs., 114, 24.
Suka, v., 150, 24.
Sukarma, rs., 91, 16; 20.
Sukumāra, kg., 69, 7.
Sukṛtā, r., 155, 19.
Suktimat°, b., 140, 26.
Sukha, z. v. Siddhi, 59, 3.
Sukhā, residentie van Baruṇa, 170, 14; 26; 28; 31; 171, 1.
Sukhāpurī, 171, 5, vgl. ook Sukhā.
Sugadā, r., 140, 14.
Sucinti, rs., 79, 16.
Sucinti, rs., 80, 1.
Sujaṅlwā, vrouw van Datoni, 61, 29.
Sutapa, z. v. Wasiṣṭha, 62, 17.
Sudarśana, jambūboom, 145, 5; 152, 10.
Sudyamna, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 2.
Sudharma, rs., 115, 29.
Sudharma, lokapāla, 178, 17.
Sudhāmā, d. v. Wiraja, 61, 11.
Sunaka, rs., 94, 11; 12.
Sunīlā, echtgenoote van Agra, 117, 15; 118, 19.
Sunwa, rs., 91, 15.
Subala, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
Subhakāra, v., 141, 8.
Sumati, z. v. Bharata, 71, 7.
Sumati, leerling van Romaharṣaṇa, 93, 9.
Sumana, b., 154, 21.
Sumana(s), b., 159, 23; 24; 160, 5.
Sumantra, Veda-leeraar, 92, 28.
Sumantu, rs., 82, 24.
Sumantu, rs., 94, 7.
Sumantu-gotra, geslacht, 93, 8.
Sumasa, z. v. Ūru, 117, 14.
Sumāna, v., 150, 28.
Sumija, g., 115, 2.
Sumita, g., 115, 13.
Sumitra, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
Sumitra, rs., 91, 15.
Sumīna, v., 151, 12.
Sumṛta, v., 150, 28.
Sumedhasa, g., 115, 13.
Sumeru, b., vgl. Meru, 70, 6.
Sura, b., verg. 160, 24; 160, 25; 161, 3.
Sura-giri, b., 160, 29, verg. Sura.
Surapa, g., 115, 2.
Surasā, r., 140, 2.
Surāntakṛt, d., 154, 17.
Surāla, Veda-student, 92, 12.
Surāṣṭra, v., 142, 23.
Sulābhā, br. vrouw, 94, 17.
Sulika, v., 150, 23.
Suwarṇa, b., 160, 3; 6.
Suwarṇa, v., 151, 12.
Suwarṇākṣa, d., 154, 22.
Suśrama Śāṃśapāyana, leerling v. Romaharṣaṇa, 93, 12.
Sūkṣma, 165, 9; 11.
Sūta, vgl. de Aant., 123, 5; 26; 31; 32.
Sūnṛtā, 116, 10; 11; 14.
Sūrya, g., 56, 25.

Sekari, rs., 91, 11.
Sekāra, v., 151, 11.
Sendawa, Veda-student, 93, 4.
Sendhawa, v., 150, 27.
Seratha, kg., 69, 2.
Selina, rs., 91, 9.
Sairandri, Veda-student, 92, 10.
Soma, 127, 16.
Soma, z. v. Atri, 61, 24.
Soma, b., 153, 3.
Soma, b., 154, 19.
Soma-gotra, geslacht, 93, 11.
Somapurī, 171, 3; 4.
Somayana, 105, 16.
Somya, l., 138, 2.
Soyāni, Veda-student, 93, 1.
Sosadi, 94, 13.
Skambaya, rs., 91, 10.
Stambha, rs., 114, 1.
Smṛti, d. v. Dakṣa, 58, 23; 61, 15.
Smṛti, d. v. Kratu, 62, 11.
Swati, z. v. Ūru, 117, 14.
Swadhā, d. v. Dakṣa, 58, 24.
Swayaṃbhu, g., 55, 5; 105, 1.
Swayaśa, g., 114, 21.
Swarajiya, Veda-student, 92, 23.
Swarāja, vgl. de Aant., d. v. Uttānapāda, 116, 12.
Swādūdaka, oceaan, 161, 18; 164, 22; 24; 173, 5.
Swādūdakasamudra, oceaan, 161, 17; vgl. ook Swādūdaka.
Swāyambhuwa, g., zie ook Svayaṃbhu, 105, 2.
Swāyambhuwa (Manu), vgl. 80, 27; 107, 17; 18.
Swāyambhuwa Manu, uit Brahmā voortgekomen, 58, 10; 15; 20; 61, 5; 6; 21; 30; 62, 20; 21; 67, 30; 68, 4; 5; 12; 71, 23; 76, 25; 81, 1; 4; 7; 27; 30; 31; 82, 2; vgl. 113, 1; 2; 18; 22; 23; 114, 17; 116, 7; 127, 5; 6.
Swārociṣa, Manu, 115, 1; 22.
Swārociṣa-Manu, vgl. 113, 3; 4; 24; vgl. 113, 25; 114, 5; 16.
Haṃsamārga, v., 142, 2.
Hatimāna, z. v. Pulastya, 61, 27.
Haramūtraka, l., 141, 22.
Hari, b., 157, 15.
Harita, l., 158, 3.
Harivarṣa, Hariwarṣa, l., 70, 3; 5; 143, 5; 25.
Hariwān, z. v. Pulaha, 62, 3.
Hariṣmān, rs., 115, 28.
Haryadatta, zie Aryadatta.
Haryawati, rs., 89, 7.
Harṣa, g., 59, 8.
Hawya, z. v. Atri, 61, 23.
Hawya, k., 160, 27; 161, 7.
Hiraṇya, 115, 27.
Hiraṇyaka, kg., 69, 22; 70, 15.
Hiraṇyaka, l., 131, 34; 132, 4.
Hiraṇyagarbha, ks., zie Hiraṇyanābha, 92, 19.
Hiraṇyagarbha, 92, 27.
Hiraṇyagarbha, rs., 93, 28.
Hiraṇyanābha, ks., 92, 2.
Hiraṇyamaya, 147, 27.
Hiraṇyaroma, lokapāla, 178, 19.
Hiraṇyaroma, rs., 115, 16.
Hiraṇyaromā, vrouw van Parjanya, 61, 19.
Hiraṇyaśṛṅga, b., 147, 24; 25; 149, 23; 150, 3; 151, 25.
Himakūṭa, b., (131, 31); 131, 32.
Himavat°, 137, 4; 139, 23.
Himawān, b., 69, 26; 27; 71, 4; 128, 13; 129, 19; 131, 21; 30; 31; 137, 5; 138, 5; 139, 24; 143, 1; 146, 3; 15; vgl. 146, 22; 147, 5.
Himaśṛṅga, b., 151, 13.
Himācala, b., vgl. Himawān, 71, 4; 151, 29.
Huna, v., 151, 19.
Hemakūṭa, b., 70, 1; 2; 129, 20; 131, 18; 146, 5; 152, 1.
Hemaparwata, b., 157, 5.
Homuka, v., 142, 3.
Hlādinī, r., 150, 12; 151, 9.